Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଦୀଘନିକାଯେ

ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗଟ୍ଠକଥା

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା

କରୁଣାସୀତଲହଦଯଂ , ପଞ୍ଞାପଜ୍ଜୋତୱିହତମୋହତମଂ;

ସନରାମରଲୋକଗରୁଂ, ୱନ୍ଦେ ସୁଗତଂ ଗତିୱିମୁତ୍ତଂ।

ବୁଦ୍ଧୋପି ବୁଦ୍ଧଭାୱଂ, ଭାୱେତ୍ୱା ଚେୱ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଚ;

ଯଂ ଉପଗତୋ ଗତମଲଂ, ୱନ୍ଦେ ତମନୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଂ।

ସୁଗତସ୍ସ ଓରସାନଂ, ପୁତ୍ତାନଂ ମାରସେନମଥନାନଂ;

ଅଟ୍ଠନ୍ନମ୍ପି ସମୂହଂ, ସିରସା ୱନ୍ଦେ ଅରିଯସଙ୍ଘଂ।

ଇତି ମେ ପସନ୍ନମତିନୋ, ରତନତ୍ତଯୱନ୍ଦନାମଯଂ ପୁଞ୍ଞଂ;

ଯଂ ସୁୱିହତନ୍ତରାଯୋ, ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସାନୁଭାୱେନ।

ଦୀଘସ୍ସ ଦୀଘସୁତ୍ତଙ୍କିତସ୍ସ, ନିପୁଣସ୍ସ ଆଗମୱରସ୍ସ;

ବୁଦ୍ଧାନୁବୁଦ୍ଧସଂୱଣ୍ଣିତସ୍ସ, ସଦ୍ଧାୱହଗୁଣସ୍ସ।

ଅତ୍ଥପ୍ପକାସନତ୍ଥଂ, ଅଟ୍ଠକଥା ଆଦିତୋ ୱସିସତେହି;

ପଞ୍ଚହି ଯା ସଙ୍ଗୀତା, ଅନୁସଙ୍ଗୀତା ଚ ପଚ୍ଛାପି।

ସୀହଳଦୀପଂ ପନ ଆଭତାଥ, ୱସିନା ମହାମହିନ୍ଦେନ;

ଠପିତା ସୀହଳଭାସାଯ, ଦୀପୱାସୀନମତ୍ଥାଯ।

ଅପନେତ୍ୱାନ ତତୋହଂ, ସୀହଳଭାସଂ ମନୋରମଂ ଭାସଂ;

ତନ୍ତିନଯାନୁଚ୍ଛୱିକଂ, ଆରୋପେନ୍ତୋ ୱିଗତଦୋସଂ।

ସମଯଂ ଅୱିଲୋମେନ୍ତୋ, ଥେରାନଂ ଥେରୱଂସପଦୀପାନଂ;

ସୁନିପୁଣୱିନିଚ୍ଛଯାନଂ, ମହାୱିହାରେ ନିୱାସୀନଂ।

ହିତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନାଗତମତ୍ଥଂ, ଅତ୍ଥଂ ପକାସଯିସ୍ସାମି;

ସୁଜନସ୍ସ ଚ ତୁଟ୍ଠତ୍ଥଂ, ଚିରଟ୍ଠିତତ୍ଥଞ୍ଚ ଧମ୍ମସ୍ସ।

ସୀଲକଥା ଧୁତଧମ୍ମା, କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ଚେୱ ସବ୍ବାନି;

ଚରିଯାୱିଧାନସହିତୋ, ଝାନସମାପତ୍ତିୱିତ୍ଥାରୋ।

ସବ୍ବା ଚ ଅଭିଞ୍ଞାଯୋ, ପଞ୍ଞାସଙ୍କଲନନିଚ୍ଛଯୋ ଚେୱ;

ଖନ୍ଧଧାତାଯତନିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ଅରିଯାନି ଚେୱ ଚତ୍ତାରି।

ସଚ୍ଚାନି ପଚ୍ଚଯାକାରଦେସନା, ସୁପରିସୁଦ୍ଧନିପୁଣନଯା;

ଅୱିମୁତ୍ତତନ୍ତିମଗ୍ଗା, ୱିପସ୍ସନା ଭାୱନା ଚେୱ।

ଇତି ପନ ସବ୍ବଂ ଯସ୍ମା, ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ମଯା ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ;

ୱୁତ୍ତଂ ତସ୍ମା ଭିଯ୍ୟୋ, ନ ତଂ ଇଧ ୱିଚାରଯିସ୍ସାମି।

‘‘ମଜ୍ଝେ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ, ଏସ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଆଗମାନଞ୍ହି;

ଠତ୍ୱା ପକାସଯିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ ଯଥା ଭାସିତଂ ଅତ୍ଥଂ’’।

ଇଚ୍ଚେୱ କତୋ ତସ୍ମା, ତମ୍ପି ଗହେତ୍ୱାନ ସଦ୍ଧିମେତାଯ;

ଅଟ୍ଠକଥାଯ ୱିଜାନଥ, ଦୀଘାଗମନିସ୍ସିତଂ ଅତ୍ଥନ୍ତି।

ନିଦାନକଥା

ତତ୍ଥ ଦୀଘାଗମୋ ନାମ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗୋ, ମହାୱଗ୍ଗୋ, ପାଥିକୱଗ୍ଗୋତି ୱଗ୍ଗତୋ ତିୱଗ୍ଗୋ ହୋତି; ସୁତ୍ତତୋ ଚତୁତ୍ତିଂସସୁତ୍ତସଙ୍ଗହୋ। ତସ୍ସ ୱଗ୍ଗେସୁ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗୋ ଆଦି, ସୁତ୍ତେସୁ ବ୍ରହ୍ମଜାଲଂ। ବ୍ରହ୍ମଜାଲସ୍ସାପି ‘‘ଏୱଂ ମେ ସୁତ’’ନ୍ତିଆଦିକଂ ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକାଲେ ୱୁତ୍ତଂ ନିଦାନମାଦି।

ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକଥା

ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତି ନାମ ଚେସା କିଞ୍ଚାପି ୱିନଯପିଟକେ ତନ୍ତିମାରୂଳ୍ହା, ନିଦାନକୋସଲ୍ଲତ୍ଥଂ ପନ ଇଧାପି ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା। ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନଞ୍ହି ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ସୁଭଦ୍ଦପରିବ୍ବାଜକୱିନଯନା କତବୁଦ୍ଧକିଚ୍ଚେ, କୁସିନାରାଯଂ ଉପୱତ୍ତନେ ମଲ୍ଲାନଂ ସାଲୱନେ ଯମକସାଲାନମନ୍ତରେ ୱିସାଖପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବୁତେ ଭଗୱତି ଲୋକନାଥେ, ଭଗୱତୋ ଧାତୁଭାଜନଦିୱସେ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସାନଂ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ସତ୍ତାହପରିନିବ୍ବୁତେ ଭଗୱତି ସୁଭଦ୍ଦେନ ୱୁଡ୍ଢପବ୍ବଜିତେନ – ‘‘ଅଲଂ, ଆୱୁସୋ, ମା ସୋଚିତ୍ଥ, ମା ପରିଦେୱିତ୍ଥ, ସୁମୁତ୍ତା ମଯଂ ତେନ ମହାସମଣେନ, ଉପଦ୍ଦୁତା ଚ ହୋମ – ‘ଇଦଂ ୱୋ କପ୍ପତି, ଇଦଂ ୱୋ ନ କପ୍ପତୀ’ତି, ଇଦାନି ପନ ମଯଂ ଯଂ ଇଚ୍ଛିସ୍ସାମ, ତଂ କରିସ୍ସାମ, ଯଂ ନ ଇଚ୍ଛିସ୍ସାମ ନ ତଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୭) ୱୁତ୍ତୱଚନମନୁସ୍ସରନ୍ତୋ, ଈଦିସସ୍ସ ଚ ସଙ୍ଘସନ୍ନିପାତସ୍ସ ପୁନ ଦୁଲ୍ଲଭଭାୱଂ ମଞ୍ଞମାନୋ, ‘‘ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଯଂ ପାପଭିକ୍ଖୂ ‘ଅତୀତସତ୍ଥୁକଂ ପାୱଚନ’ନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନା ପକ୍ଖଂ ଲଭିତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅନ୍ତରଧାପେଯ୍ୟୁଂ, ଯାୱ ଚ ଧମ୍ମୱିନଯୋ ତିଟ୍ଠତି, ତାୱ ଅନତୀତସତ୍ଥୁକମେୱ ପାୱଚନଂ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

‘ଯୋ ୱୋ, ଆନନ୍ଦ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଚ ୱିନଯୋ ଚ ଦେସିତୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ, ସୋ ୱୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ସତ୍ଥା’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୬)।

‘ଯଂନୂନାହଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାଯେଯ୍ୟଂ, ଯଥଯିଦଂ ସାସନଂ ଅଦ୍ଧନିଯଂ ଅସ୍ସ ଚିରଟ୍ଠିତିକଂ’।

ଯଞ୍ଚାହଂ ଭଗୱତା –

‘ଧାରେସ୍ସସି ପନ ମେ ତ୍ୱଂ, କସ୍ସପ, ସାଣାନି ପଂସୁକୂଲାନି ନିବ୍ବସନାନୀ’ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୫୪) ୱତ୍ୱା ଚୀୱରେ ସାଧାରଣପରିଭୋଗେନ।

‘ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମି ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମି; କସ୍ସପୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଦେୱ, ଆକଙ୍ଖତି ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୫୨)।

ଏୱମାଦିନା ନଯେନ ନୱାନୁପୁବ୍ବୱିହାରଛଳଭିଞ୍ଞାପ୍ପଭେଦେ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମେ ଅତ୍ତନା ସମସମଟ୍ଠପନେନ ଚ ଅନୁଗ୍ଗହିତୋ, ତଥା ଆକାସେ ପାଣିଂ ଚାଲେତ୍ୱା ଅଲଗ୍ଗଚିତ୍ତତାଯ ଚେୱ ଚନ୍ଦୋପମପଟିପଦାଯ ଚ ପସଂସିତୋ, ତସ୍ସ କିମଞ୍ଞଂ ଆଣଣ୍ୟଂ ଭୱିସ୍ସତି। ନନୁ ମଂ ଭଗୱା ରାଜା ୱିଯ ସକକୱଚୈସ୍ସରିଯାନୁପ୍ପଦାନେନ ଅତ୍ତନୋ କୁଲୱଂସପ୍ପତିଟ୍ଠାପକଂ ପୁତ୍ତଂ ‘ସଦ୍ଧମ୍ମୱଂସପ୍ପତିଟ୍ଠାପକୋ ମେ ଅଯଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି, ମନ୍ତ୍ୱା ଇମିନା ଅସାଧାରଣେନ ଅନୁଗ୍ଗହେନ ଅନୁଗ୍ଗହେସି, ଇମାଯ ଚ ଉଳାରାଯ ପସଂସାଯ ପସଂସୀତି ଚିନ୍ତଯନ୍ତୋ ଧମ୍ମୱିନଯସଙ୍ଗାଯନତ୍ଥଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେସି। ଯଥାହ –

‘‘ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘ଏକମିଦାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସମଯଂ ପାୱାଯ କୁସିନାରଂ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ଚମତ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୁସତେହୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୭) ସବ୍ବଂ ସୁଭଦ୍ଦକଣ୍ଡଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥଂ ପନସ୍ସ ମହାପରିନିବ୍ବାନାୱସାନେ ଆଗତଟ୍ଠାନେଯେୱ କଥଯିସ୍ସାମ।

ତତୋ ପରଂ ଆହ –

‘‘ହନ୍ଦ ମଯଂ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାଯାମ, ପୁରେ ଅଧମ୍ମୋ ଦିପ୍ପତି, ଧମ୍ମୋ ପଟିବାହିଯ୍ୟତି; ପୁରେ ଅୱିନଯୋ ଦିପ୍ପତି, ୱିନଯୋ ପଟିବାହିଯ୍ୟତି; ପୁରେ ଅଧମ୍ମୱାଦିନୋ ବଲୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତି, ଧମ୍ମୱାଦିନୋ ଦୁବ୍ବଲା ହୋନ୍ତି, ପୁରେ ଅୱିନଯୱାଦିନୋ ବଲୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତି, ୱିନଯୱାଦିନୋ ଦୁବ୍ବଲା ହୋନ୍ତୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୭)।

ଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ – ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୂ ଉଚ୍ଚିନତୂ’’ତି। ଥେରୋ ପନ ସକଲନୱଙ୍ଗସତ୍ଥୁସାସନପରିଯତ୍ତିଧରେ ପୁଥୁଜ୍ଜନସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିଅନାଗାମି ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକ ଖୀଣାସୱଭିକ୍ଖୂ ଅନେକସତେ, ଅନେକସହସ୍ସେ ଚ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ତିପିଟକସବ୍ବପରିଯତ୍ତିପ୍ପଭେଦଧରେ ପଟିସମ୍ଭିଦାପ୍ପତ୍ତେ ମହାନୁଭାୱେ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଭଗୱତୋ ଏତଦଗ୍ଗଂ ଆରୋପିତେ ତେୱିଜ୍ଜାଦିଭେଦେ ଖୀଣାସୱଭିକ୍ଖୂଯେୱ ଏକୂନପଞ୍ଚସତେ ପରିଗ୍ଗହେସି। ଯେ ସନ୍ଧାଯ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଏକେନୂନାନି ପଞ୍ଚ ଅରହନ୍ତସତାନି ଉଚ୍ଚିନୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୭)।

କିସ୍ସ ପନ ଥେରୋ ଏକେନୂନମକାସୀତି? ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଓକାସକରଣତ୍ଥଂ। ତେନହାଯସ୍ମତା ସହାପି, ୱିନାପି, ନ ସକ୍କା ଧମ୍ମସଙ୍ଗୀତିଂ କାତୁଂ। ସୋ ହାଯସ୍ମା ସେକ୍ଖୋ ସକରଣୀଯୋ, ତସ୍ମା ସହାପି ନ ସକ୍କା। ଯସ୍ମା ପନସ୍ସ କିଞ୍ଚି ଦସବଲଦେସିତଂ ସୁତ୍ତଗେଯ୍ୟାଦିକଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଯଥାହ –

‘‘ଦ୍ୱାସୀତି ବୁଦ୍ଧତୋ ଗଣ୍ହିଂ, ଦ୍ୱେ ସହସ୍ସାନି ଭିକ୍ଖୁତୋ;

ଚତୁରାସୀତି ସହସ୍ସାନି, ଯେ ମେ ଧମ୍ମା ପୱତ୍ତିନୋ’’ତି। (ଥେରଗା। ୧୦୨୭);

ତସ୍ମା ୱିନାପି ନ ସକ୍କା।

ଯଦି ଏୱଂ ସେକ୍ଖୋପି ସମାନୋ ଧମ୍ମସଙ୍ଗୀତିଯା ବହୁକାରତ୍ତା ଥେରେନ ଉଚ୍ଚିନିତବ୍ବୋ ଅସ୍ସ, ଅଥ କସ୍ମା ନ ଉଚ୍ଚିନିତୋତି? ପରୂପୱାଦୱିୱଜ୍ଜନତୋ। ଥେରୋ ହି ଆଯସ୍ମନ୍ତେ ଆନନ୍ଦେ ଅତିୱିଯ ୱିସ୍ସତ୍ଥୋ ଅହୋସି, ତଥା ହି ନଂ ସିରସ୍ମିଂ ପଲିତେସୁ ଜାତେସୁପି ‘ନ ୱାଯଂ କୁମାରକୋ ମତ୍ତମଞ୍ଞାସୀ’ତି,

(ସଂ। ନି। ୨।୧୫୪) କୁମାରକଓ୍ୱାଦେନ ଓ୍ୱଦତି। ସକ୍କକୁଲପ୍ପସୁତୋ ଚାଯସ୍ମା ତଥାଗତସ୍ସ ଭାତା ଚୂଳପିତୁପୁତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ କେଚି ଭିକ୍ଖୂ ଛନ୍ଦାଗମନଂ ଓ୍ୱିଯ ମଞ୍ଞମାନା – ''ବହୂ ଅସେକ୍ଖପଟିସମ୍ଭିଦାପ୍ପତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଠପେତ୍ୱା ଆନନ୍ଦଂ ସେକ୍ଖପଟିସମ୍ଭିଦାପ୍ପତ୍ତଂ ଥେରୋ ଉଚ୍ଚିନୀ''ତି ଉପଓ୍ୱଦେଯ୍ୟୁଂ। ତଂ ପରୂପଓ୍ୱାଦଂ ପରିଓ୍ୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ, 'ଆନନ୍ଦଂ ଓ୍ୱିନା ଧମ୍ମସଙ୍ଗୀତିଂ ନ ସକ୍କା କାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୂନଂଯେଓ୍ୱ ନଂ ଅନୁମତିଯା ଗହେସ୍ସାମୀ'ତି ନ ଉଚ୍ଚିନି।

ଅଥ ସଯମେଓ୍ୱ ଭିକ୍ଖୂ ଆନନ୍ଦସ୍ସତ୍ଥାଯ ଥେରଂ ଯାଚିଂସୁ। ଯଥାହ –

''ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପଂ ଏତଦଓ୍ୱୋଚୁଂ – 'ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ କିଞ୍ଚାପି ସେକ୍ଖୋ ଅଭବ୍ବୋ ଛନ୍ଦା ଦୋସା ମୋହା ଭଯା ଅଗତିଂ ଗନ୍ତୁଂ, ବହୁ ଚାନେନ ଭଗଓ୍ୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମୋ ଚ ଓ୍ୱିନଯୋ ଚ ପରିଯତ୍ତୋ, ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଥେରୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତମ୍ପି ଆନନ୍ଦଂ ଉଚ୍ଚିନତୂ'ତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତମ୍ପି ଆନନ୍ଦଂ ଉଚ୍ଚିନୀ''ତି (ଚୂଳଓ୍ୱ। ୪୩୭)।

ଏଓ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁମତିଯା ଉଚ୍ଚିନିତେନ ତେନାଯସ୍ମତା ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ଚଥେରସତାନି ଅହେସୁଂ।

ଅଥ ଖୋ ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି – ''କତ୍ଥ ନୁ ଖୋ ମଯଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଓ୍ୱିନଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାଯେଯ୍ୟାମା''ତି? ଅଥ ଖୋ ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି – ''ରାଜଗହଂ ଖୋ ମହାଗୋଚରଂ ପହୂତସେନାସନଂ, ଯଂନୂନ ମଯଂ ରାଜଗହେ ଓ୍ୱସ୍ସଂ ଓ୍ୱସନ୍ତା ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଓ୍ୱିନଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାଯେଯ୍ୟାମ, ନ ଅଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ରାଜଗହେ ଓ୍ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି (ଚୂଳଓ୍ୱ। ୪୩୭)।

କସ୍ମା ପନ ନେସଂ ଏତଦହୋସି? ''ଇଦଂ ପନ ଅମ୍ହାକଂ ଥାଓ୍ୱରକମ୍ମଂ, କୋଚି ଓ୍ୱିସଭାଗପୁଗ୍ଗଲୋ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ପଓ୍ୱିସିତ୍ୱା ଉକ୍କୋଟେଯ୍ୟା''ତି। ଅଥାଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଞତ୍ତିଦୁତିଯେନ କମ୍ମେନ ସାଓ୍ୱେସି –

''ସୁଣାତୁ ମେ, ଆଓ୍ୱୁସୋ ସଙ୍ଘୋ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ସଙ୍ଘୋ ଇମାନି ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ସମ୍ମନ୍ନେଯ୍ୟ ରାଜଗହେ ଓ୍ୱସ୍ସଂ ଓ୍ୱସନ୍ତାନି ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଓ୍ୱିନଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାଯିତୁଂ, ନ ଅଞ୍ଞେହି ଭିକ୍ଖୂହି ରାଜଗହେ ଓ୍ୱସ୍ସଂ ଓ୍ୱସିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଏସା ଞତ୍ତି।

''ସୁଣାତୁ ମେ, ଆଓ୍ୱୁସୋ ସଙ୍ଘୋ, ସଙ୍ଘୋ ଇମାନି ପଞ୍ଚଭିକ୍ଖୁସତାନି ସମ୍ମନ୍ନ''ତି 'ରାଜଗହେ ଓ୍ୱସ୍ସଂ ଓ୍ୱସନ୍ତାନି ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଓ୍ୱିନଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାଯିତୁଂ, ନ ଅଞ୍ଞେହି ଭିକ୍ଖୂହି ରାଜଗହେ ଓ୍ୱସ୍ସଂ ଓ୍ୱସିତବ୍ବନ୍ତି। ଯସ୍ସାଯସ୍ମତୋ ଖମତି ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ସମ୍ମୁତି' ରାଜଗହେ ଓ୍ୱସ୍ସଂ ଓ୍ୱସନ୍ତାନଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଓ୍ୱିନଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାଯିତୁଂ, ନ ଅଞ୍ଞେହି ଭିକ୍ଖୂହି ରାଜଗହେ ଓ୍ୱସ୍ସଂ ଓ୍ୱସିତବ୍ବନ୍ତି, ସୋ ତୁଣ୍ହସ୍ସ; ଯସ୍ସ ନକ୍ଖମତି, ସୋ ଭାସେଯ୍ୟ।

''ସମ୍ମତାନି ସଙ୍ଘେନ ଇମାନି ପଞ୍ଚଭିକ୍ଖୁସତାନି ରାଜଗହେ ଓ୍ୱସ୍ସଂ ଓ୍ୱସନ୍ତାନି ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଓ୍ୱିନଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାଯିତୁଂ, ନ ଅଞ୍ଞେହି ଭିକ୍ଖୂହି ରାଜଗହେ ଓ୍ୱସ୍ସଂ ଓ୍ୱସିତବ୍ବନ୍ତି, ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସ, ତସ୍ମା ତୁଣ୍ହୀ, ଏଓ୍ୱମେତଂ ଧାରଯାମୀ''ତି (ଚୂଳଓ୍ୱ। ୪୩୮)।

ଅଯଂ ପନ କମ୍ମଓ୍ୱାଚା ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବାନତୋ ଏକଓ୍ୱୀସତିମେ ଦିଓ୍ୱସେ କତା। ଭଗଓ୍ୱା ହି ଓ୍ୱିସାଖପୁଣ୍ଣମାଯଂ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ଅଥସ୍ସ ସତ୍ତାହଂ ସୁଓ୍ୱଣ୍ଣଓ୍ୱଣ୍ଣଂ ସରୀରଂ ଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି ପୂଜଯିଂସୁ। ଏଓ୍ୱଂ ସତ୍ତାହଂ ସାଧୁକୀଳନଦିଓ୍ୱସା ନାମ ଅହେସୁଂ। ତତୋ ସତ୍ତାହଂ ଚିତକାଯ ଅଗ୍ଗିନା ଝାଯି, ସତ୍ତାହଂ ସତ୍ତିପଞ୍ଜରଂ କତ୍ୱା ସନ୍ଧାଗାରସାଲାଯଂ ଧାତୁପୂଜଂ କରିଂସୂତି, ଏକଓ୍ୱୀସତି ଦିଓ୍ୱସା ଗତା। ଜେଟ୍ଠମୂଲସୁକ୍କପକ୍ଖପଞ୍ଚମିଯଂଯେଓ୍ୱ ଧାତୁଯୋ ଭାଜଯିଂସୁ। ଏତସ୍ମିଂ ଧାତୁଭାଜନଦିଓ୍ୱସେ ସନ୍ନିପତିତସ୍ସ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସୁଭଦ୍ଦେନ ଓ୍ୱୁଡ୍ଢପବ୍ବଜିତେନ କତଂ ଅନାଚାରଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ଓ୍ୱୁତ୍ତନଯେନେଓ୍ୱ ଚ ଭିକ୍ଖୂ ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା ଅଯଂ କମ୍ମଓ୍ୱାଚା କତା।

ଇମଞ୍ଚ ପନ କମ୍ମଓ୍ୱାଚଂ କତ୍ୱା ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଆଓ୍ୱୁସୋ, ଇଦାନି ତୁମ୍ହାକଂ ଚତ୍ତାଲୀସ ଦିଓ୍ୱସା ଓକାସୋ କତୋ, ତତୋ ପରଂ 'ଅଯଂ ନାମ ନୋ ପଲିବୋଧୋ ଅତ୍ଥୀ'ତି, ଓ୍ୱତ୍ତୁଂ ନ ଲବ୍ଭା, ତସ୍ମା ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ଯସ୍ସ ରୋଗପଲିବୋଧୋ ଓ୍ୱା ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯପଲିବୋଧୋ ଓ୍ୱା ମାତାପିତୁପଲିବୋଧୋ ଓ୍ୱା ଅତ୍ଥି, ପତ୍ତଂ ଓ୍ୱା ପନ ପଚିତବ୍ବଂ, ଚୀଓ୍ୱରଂ ଓ୍ୱା କାତବ୍ବଂ, ସୋ ତଂ ପଲିବୋଧଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଂ କରଣୀଯଂ କରୋତୂ''ତି।

ଏଓ୍ୱଞ୍ଚ ପନ ଓ୍ୱତ୍ୱା ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଚସତାଯ ପରିସାଯ ପରିଓ୍ୱୁତୋ ରାଜଗହଂ ଗତୋ। ଅଞ୍ଞେପି ମହାଥେରା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିଓ୍ୱାରେ ଗହେତ୍ୱା ସୋକସଲ୍ଲସମପ୍ପିତଂ ମହାଜନଂ ଅସ୍ସାସେତୁକାମା ତଂ ତଂ ଦିସଂ ପକ୍କନ୍ତା। ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରୋ ପନ ସତ୍ତସତଭିକ୍ଖୁପରିଓ୍ୱାରୋ 'ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବାନଟ୍ଠାନଂ ଆଗତାଗତଂ ମହାଜନଂ ଅସ୍ସାସେସ୍ସାମୀ'ତି କୁସିନାରାଯଂଯେଓ୍ୱ ଅଟ୍ଠାସି।

ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯଥା ପୁବ୍ବେ ଅପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ, ଏୱଂ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସାପି ଭଗୱତୋ ସଯମେୱ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନ ସାୱତ୍ଥି ତେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କାମି। ଗଚ୍ଛତୋ ଗଚ୍ଛତୋ ପନସ୍ସ ପରିୱାରା ଭିକ୍ଖୂ ଗଣନପଥଂ ୱୀତିୱତ୍ତା। ତେନାଯସ୍ମତା ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ମହାପରିଦେୱୋ ଅହୋସି । ଅନୁପୁବ୍ବେନ ପନ ସାୱତ୍ଥିମନୁପ୍ପତ୍ତେ ଥେରେ ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ ମନୁସ୍ସା ‘‘ଥେରୋ କିର ଆଗତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ଗନ୍ଧମାଲାଦିହତ୍ଥା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଆନନ୍ଦ, ପୁବ୍ବେ ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛଥ, ଅଜ୍ଜ କୁହିଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଆଗତତ୍ଥା’’ତିଆଦୀନି ୱଦମାନା ପରୋଦିଂସୁ। ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ପରିନିବ୍ବାନଦିୱସେ ୱିଯ ମହାପରିଦେୱୋ ଅହୋସି।

ତତ୍ର ସୁଦଂ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅନିଚ୍ଚତାଦିପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ ଧମ୍ମିଯାକଥାଯ ତଂ ମହାଜନଂ ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଜେତୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦସବଲେନ ୱସିତଗନ୍ଧକୁଟିଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ମଞ୍ଚପୀଠଂ ନୀହରିତ୍ୱା ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ମିଲାତମାଲାକଚୱରଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ମଞ୍ଚପୀଠଂ ଅତିହରିତ୍ୱା ପୁନ ଯଥାଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଠିତକାଲେ କରଣୀଯଂ ୱତ୍ତଂ ସବ୍ବମକାସି। କୁରୁମାନୋ ଚ ନ୍ହାନକୋଟ୍ଠକସମ୍ମଜ୍ଜନଉଦକୁପଟ୍ଠାପନାଦିକାଲେସୁ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା – ‘‘ନନୁ ଭଗୱା, ଅଯଂ ତୁମ୍ହାକଂ ନ୍ହାନକାଲୋ, ଅଯଂ ଧମ୍ମଦେସନାକାଲୋ, ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓୱାଦଦାନକାଲୋ, ଅଯଂ ସୀହସେଯ୍ୟକପ୍ପନକାଲୋ, ଅଯଂ ମୁଖଧୋୱନକାଲୋ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ପରିଦେୱମାନୋୱ ଅକାସି, ଯଥା ତଂ ଭଗୱତୋ ଗୁଣଗଣାମତରସଞ୍ଞୁତାଯ ପତିଟ୍ଠିତପେମୋ ଚେୱ ଅଖୀଣାସୱୋ ଚ ଅନେକେସୁ ଚ ଜାତିସତସହସ୍ସେସୁ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସୂପକାରସଞ୍ଜନିତଚିତ୍ତମଦ୍ଦୱୋ। ତମେନଂ ଅଞ୍ଞତରା ଦେୱତା – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଆନନ୍ଦ, ତୁମ୍ହେ ଏୱଂ ପରିଦେୱମାନା କଥଂ ଅଞ୍ଞେ ଅସ୍ସାସେସ୍ସଥା’’ତି ସଂୱେଜେସି। ସୋ ତସ୍ସା ୱଚନେନ ସଂୱିଗ୍ଗହଦଯୋ ସନ୍ଥମ୍ଭିତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବାନତୋ ପଭୁତି ଠାନନିସଜ୍ଜବହୁଲତ୍ତା ଉସ୍ସନ୍ନଧାତୁକଂ କାଯଂ ସମସ୍ସାସେତୁଂ ଦୁତିଯଦିୱସେ ଖୀରୱିରେଚନଂ ପିୱିତ୍ୱା ୱିହାରେଯେୱ ନିସୀଦି। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ସୁଭେନ ମାଣୱେନ ପହିତଂ ମାଣୱକଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଅକାଲୋ, ଖୋ ମାଣୱକ, ଅତ୍ଥି ମେ ଅଜ୍ଜ ଭେସଜ୍ଜମତ୍ତା ପୀତା, ଅପ୍ପେୱ ନାମ ସ୍ୱେପି ଉପସଙ୍କମେୟ୍ୟାମା’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୪୪୭)।

ଦୁତିଯଦିୱସେ ଚେତକତ୍ଥେରେନ ପଚ୍ଛାସମଣେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୁଭେନ ମାଣୱେନ ପୁଟ୍ଠୋ ଇମସ୍ମିଂ ଦୀଘନିକାଯେ ସୁଭସୁତ୍ତଂ ନାମ ଦସମଂ ସୁତ୍ତଂ ଅଭାସି।

ଅଥ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଜେତୱନମହାୱିହାରେ ଖଣ୍ଡଫୁଲ୍ଲପ୍ପଟିସଙ୍ଖରଣଂ କାରାପେତ୍ୱା ଉପକଟ୍ଠାଯ ୱସ୍ସୂପନାଯିକାଯ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଓହାଯ ରାଜଗହଂ ଗତୋ ତଥା ଅଞ୍ଞେପି ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକା ଭିକ୍ଖୂତି। ଏୱଞ୍ହି ଗତେ, ତେ ସନ୍ଧାଯ ଚ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅଥ ଖୋ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ରାଜଗହଂ ଅଗମଂସୁ, ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାଯିତୁ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୮)। ତେ ଆସଳ୍ହୀପୁଣ୍ଣମାଯଂ ଉପୋସଥଂ କତ୍ୱା ପାଟିପଦଦିୱସେ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛିଂସୁ।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ରାଜଗହଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାରସ ମହାୱିହାରା ହୋନ୍ତି, ତେ ସବ୍ବେପି ଛଡ୍ଡିତପତିତଉକ୍ଲାପା ଅହେସୁଂ। ଭଗୱତୋ ହି ପରିନିବ୍ବାନେ ସବ୍ବେପି ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ୱିହାରେ ଚ ପରିୱେଣେ ଚ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଗମଂସୁ। ତତ୍ଥ କତିକୱତ୍ତଂ କୁରୁମାନା ଥେରା ଭଗୱତୋ ୱଚନପୂଜନତ୍ଥଂ ତିତ୍ଥିଯୱାଦପରିମୋଚନତ୍ଥଞ୍ଚ – ‘ପଠମଂ ମାସଂ ଖଣ୍ଡଫୁଲ୍ଲପ୍ପଟିସଙ୍ଖରଣଂ କରୋମା’ତି ଚିନ୍ତେସୁଂ। ତିତ୍ଥିଯା ହି ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – ‘‘ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକା ସତ୍ଥରି ଠିତେଯେୱ ୱିହାରେ ପଟିଜଗ୍ଗିଂସୁ, ପରିନିବ୍ବୁତେ ଛଡ୍ଡେସୁଂ, କୁଲାନଂ ମହାଧନପରିଚ୍ଚାଗୋ ୱିନସ୍ସତୀ’’ତି। ତେସଞ୍ଚ ୱାଦପରିମୋଚନତ୍ଥଂ ଚିନ୍ତେସୁନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏୱଂ ଚିନ୍ତଯିତ୍ୱା ଚ ପନ କତିକୱତ୍ତଂ କରିଂସୁ। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଅଥ ଖୋ ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି – ଭଗୱତା, ଖୋ ଆୱୁସୋ, ଖଣ୍ଡଫୁଲ୍ଲପ୍ପଟିସଙ୍ଖରଣଂ ୱଣ୍ଣିତଂ, ହନ୍ଦ ମଯଂ, ଆୱୁସୋ, ପଠମଂ ମାସଂ ଖଣ୍ଡଫୁଲ୍ଲପ୍ପଟିସଙ୍ଖରଣଂ କରୋମ, ମଜ୍ଝିମଂ ମାସଂ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାଯିସ୍ସାମା’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୮)।

ତେ ଦୁତିଯଦିୱସେ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ରାଜା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା – ‘‘କିଂ ଭନ୍ତେ, ଆଗତତ୍ଥା’’ତି ଅତ୍ତନା କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ପୁଚ୍ଛି। ଥେରା ଅଟ୍ଠାରସ ମହାୱିହାରପଟିସଙ୍ଖରଣତ୍ଥାଯ ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ପଟିୱେଦେସୁଂ। ରାଜା ହତ୍ଥକମ୍ମକାରକେ ମନୁସ୍ସେ ଅଦାସି। ଥେରା ପଠମଂ ମାସଂ ସବ୍ବୱିହାରେ ପଟିସଙ୍ଖରାପେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ – ‘‘ନିଟ୍ଠିତଂ, ମହାରାଜ, ୱିହାରପଟିସଙ୍ଖରଣଂ, ଇଦାନି ଧମ୍ମୱିନଯସଙ୍ଗହଂ କରୋମା’’ତି। ‘‘ସାଧୁ ଭନ୍ତେ ୱିସଟ୍ଠା କରୋଥ, ମଯ୍ହଂ ଆଣାଚକ୍କଂ , ତୁମ୍ହାକଞ୍ଚ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ହୋତୁ, ଆଣାପେଥ, ଭନ୍ତେ, କିଂ କରୋମୀ’’ତି। ‘‘ସଙ୍ଗହଂ କରୋନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ନିସଜ୍ଜଟ୍ଠାନଂ ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘କତ୍ଥ କରୋମି, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ୱେଭାରପବ୍ବତପସ୍ସେ ସତ୍ତପଣ୍ଣି ଗୁହାଦ୍ୱାରେ କାତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ରାଜା ଅଜାତସତ୍ତୁ ୱିସ୍ସକମ୍ମୁନା ନିମ୍ମିତସଦିସଂ ସୁୱିଭତ୍ତଭିତ୍ତିଥମ୍ଭସୋପାନଂ, ନାନାୱିଧମାଲାକମ୍ମଲତାକମ୍ମୱିଚିତ୍ତଂ, ଅଭିଭୱନ୍ତମିୱ ରାଜଭୱନୱିଭୂତିଂ, ଅୱହସନ୍ତମିୱ ଦେୱୱିମାନସିରିଂ, ସିରିଯା ନିକେତନମିୱ ଏକନିପାତତିତ୍ଥମିୱ ଚ ଦେୱମନୁସ୍ସନଯନୱିହଙ୍ଗାନଂ, ଲୋକରାମଣେଯ୍ୟକମିୱ ସମ୍ପିଣ୍ଡିତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବସାରମଣ୍ଡଂ ମଣ୍ଡପଂ କାରାପେତ୍ୱା ୱିୱିଧକୁସୁମଦାମୋଲମ୍ବକୱିନିଗ୍ଗଲନ୍ତଚାରୁୱିତାନଂ

ନାନାରତନୱିଚିତ୍ତମଣିକୋଟ୍ଟିମତଲମିୱ ଚ, ନଂ ନାନାପୁପ୍ଫୂପହାରୱିଚିତ୍ତସୁପରିନିଟ୍ଠିତଭୂମିକମ୍ମଂ ବ୍ରହ୍ମୱିମାନସଦିସଂ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା, ତସ୍ମିଂ ମହାମଣ୍ଡପେ ପଞ୍ଚସତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନଗ୍ଘାନି ପଞ୍ଚ କପ୍ପିୟପଚ୍ଚତ୍ଥରଣସତାନି ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା, ଦକ୍ଖିଣଭାଗଂ ନିସ୍ସାୟ ଉତ୍ତରାଭିମୁଖଂ ଥେରାସନଂ, ମଣ୍ଡପମଜ୍ଝେ ପୁରତ୍ଥାଭିମୁଖଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଆସନାରହଂ ଧମ୍ମାସନଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା, ଦନ୍ତଖଚିତଂ ବୀଜନିଞ୍ଚେତ୍ଥ ଠପେତ୍ୱା, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରୋଚାପେସି – “ନିଟ୍ଠିତଂ, ଭନ୍ତେ, ମମ କିଚ୍ଚ”ନ୍ତି।

ତସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ଦିୱସେ ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ସନ୍ଧାୟ ଏୱମାହଂସୁ – “ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱିସ୍ସଗନ୍ଧଂ ୱାୟନ୍ତୋ ୱିଚରତୀ”ତି। ଥେରୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଅଞ୍ଞୋ ୱିସ୍ସଗନ୍ଧଂ ୱାୟନ୍ତୋ ୱିଚରଣକଭିକ୍ଖୁ ନାମ ନତ୍ଥି। ଅଦ୍ଧା ଏତେ ମଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦନ୍ତୀତି ସଂୱେଗଂ ଆପଜ୍ଜି। ଏକଚ୍ଚେ ନଂ ଆହଂସୁୟେୱ – “ସ୍ୱେ ଆୱୁସୋ, ଆନନ୍ଦ, ସନ୍ନିପାତୋ, ତ୍ୱଞ୍ଚ ସେକ୍ଖୋ ସକରଣୀୟୋ, ତେନ ତେ ନ ଯୁତ୍ତଂ ସନ୍ନିପାତଂ ଗନ୍ତୁଂ, ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୋହୀ”ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ – ‘ସ୍ୱେ ସନ୍ନିପାତୋ, ନ ଖୋ ମେତଂ ପତିରୂପଂ ୟ୍ୱାହଂ ସେକ୍ଖୋ ସମାନୋ ସନ୍ନିପାତଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ବହୁଦେୱ ରତ୍ତିଂ କାୟଗତାୟ ସତିୟା ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ରତ୍ତିୟା ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ଚଙ୍କମା ଓରୋହିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା “ନିପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ”ତି କାୟଂ ଆୱଜ୍ଜେସି, ଦ୍ୱେ ପାଦା ଭୂମିତୋ ମୁତ୍ତା, ଅପତ୍ତଞ୍ଚ ସୀସଂ ବିମ୍ବୋହନଂ, ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ଅନୁପାଦାୟ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି। ଅୟଞ୍ହି ଆୟସ୍ମା ଚଙ୍କମେନ ବହି ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – “ନନୁ ମଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘କତପୁଞ୍ଞୋସି ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ପଧାନମନୁୟୁଞ୍ଜ, ଖିପ୍ପଂ ହୋହିସି ଅନାସୱୋ’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୦୭)। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ କଥାଦୋସୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ମମ ପନ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧଂ ୱୀରିୟଂ, ତେନ ମେ ଚିତ୍ତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚାୟ ସଂୱତ୍ତତି। ହନ୍ଦାହଂ ୱୀରିୟସମତଂ ୟୋଜେମୀ”ତି, ଚଙ୍କମା ଓରୋହିତ୍ୱା ପାଦଧୋୱନଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମଞ୍ଚକେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, “ଥୋକଂ ୱିସ୍ସମିସ୍ସାମୀ”ତି କାୟଂ ମଞ୍ଚକେ ଅପନାମେସି। ଦ୍ୱେ ପାଦା ଭୂମିତୋ ମୁତ୍ତା, ସୀସଂ ବିମ୍ବୋହନମପ୍ପତ୍ତଂ, ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ଅନୁପାଦାୟ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ, ଚତୁଇରିୟାପଥୱିରହିତଂ ଥେରସ୍ସ ଅରହତ୍ତଂ। ତେନ “ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଅନିପନ୍ନୋ ଅନିସିନ୍ନୋ ଅଟ୍ଠିତୋ ଅଚଙ୍କମନ୍ତୋ କୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ”ତି ୱୁତ୍ତେ “ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ”ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଅଥ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଦୁତିୟଦିୱସେ ପଞ୍ଚମିୟଂ କାଲପକ୍ଖସ୍ସ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା ଧମ୍ମସଭାୟଂ ସନ୍ନିପତିଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅରହା ସମାନୋ ସନ୍ନିପାତଂ ଅଗମାସି। କଥଂ ଅଗମାସି? “ଇଦାନିମ୍ହି ସନ୍ନିପାତମଜ୍ଝଂ ପୱିସନାରହୋ”ତି ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ଏକଂସଂ ଚୀୱରଂ କତ୍ୱା ବନ୍ଧନା ମୁତ୍ତତାଲପକ୍କଂ ୱିୟ, ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଜାତିମଣି ୱିୟ, ୱିଗତୱଲାହକେ ନଭେ ସମୁଗ୍ଗତପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦୋ ୱିୟ, ବାଲାତପସମ୍ଫସ୍ସୱିକସିତରେଣୁପିଞ୍ଜରଗବ୍ଭଂ ପଦୁମଂ ୱିୟ ଚ, ପରିସୁଦ୍ଧେନ ପରିୟୋଦାତେନ ସପ୍ପଭେନ ସସ୍ସିରୀକେନ ଚ ମୁଖୱରେନ ଅତ୍ତନୋ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଂ ଆରୋଚୟମାନୋ ୱିୟ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ଦିସ୍ୱା ଆୟସ୍ମତୋ ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ଏତଦହୋସି – “ସୋଭତି ୱତ ଭୋ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତୋ ଆନନ୍ଦୋ, ସଚେ ସତ୍ଥା ଧରେୟ୍ୟ, ଅଦ୍ଧା ଅଜ୍ଜାନନ୍ଦସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଦଦେୟ୍ୟ, ହନ୍ଦ , ଦାନିସ୍ସାହଂ ସତ୍ଥାରା ଦାତବ୍ବଂ ସାଧୁକାରଂ ଦଦାମୀ”ତି, ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସାଧୁକାରମଦାସି।

ମଜ୍ଝିମଭାଣକା ପନ ୱଦନ୍ତି – “ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଂ ଞାପେତୁକାମୋ ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ନାଗତୋ, ଭିକ୍ଖୂ ୟଥାୱୁଡ୍ଢଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତାସନେ ନିସୀଦନ୍ତା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଆସନଂ ଠପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନା। ତତ୍ଥ କେଚି ଏୱମାହଂସୁ – ‘ଏତଂ ଆସନଂ କସ୍ସା’ତି? ‘ଆନନ୍ଦସ୍ସା’ତି। ‘ଆନନ୍ଦୋ ପନ କୁହିଂ ଗତୋ’ତି? ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘ଇଦାନି ମୟ୍ହଂ ଗମନକାଲୋ’ତି। ତତୋ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପଥୱିୟଂ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଆସନେୟେୱ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସୀ”ତି, ଆକାସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦୀତିପି ଏକେ। ୟଥା ୱା ତଥା ୱା ହୋତୁ। ସବ୍ବଥାପି ତଂ ଦିସ୍ୱା ଆୟସ୍ମତୋ ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ସାଧୁକାରଦାନଂ ୟୁତ୍ତମେୱ।

ଏୱଂ ଆଗତେ ପନ ତସ୍ମିଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତେ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – “ଆୱୁସୋ, କିଂ ପଠମଂ ସଙ୍ଗାୟାମ, ଧମ୍ମଂ ୱା ୱିନୟଂ ୱା”ତି? ଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ – “ଭନ୍ତେ, ମହାକସ୍ସପ, ୱିନୟୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧସାସନସ୍ସ ଆୟୁ। ୱିନୟେ ଠିତେ ସାସନଂ ଠିତଂ ନାମ ହୋତି। ତସ୍ମା ପଠମଂ ୱିନୟଂ ସଙ୍ଗାୟାମା”ତି। “କଂ ଧୁରଂ କତ୍ୱା”ତି? “ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଉପାଲି”ନ୍ତି। “କିଂ ଆନନ୍ଦୋ ନପ୍ପହୋତୀ”ତି? “ନୋ ନପ୍ପହୋତି”। ଅପି ଚ ଖୋ ପନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଧରମାନୋୟେୱ ୱିନୟପରିୟତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାୟ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଉପାଲିଂ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି – “ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱିନୟଧରାନଂ ୟଦିଦଂ ଉପାଲୀ”ତି (ଅ। ନି। ୧।୨୨୮)। ‘ତସ୍ମା ଉପାଲିତ୍ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିନୟଂ ସଙ୍ଗାୟାମା’ତି।

ତତୋ ଥେରୋ ୱିନୟଂ ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥାୟ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ସମ୍ମନ୍ନି। ଉପାଲିତ୍ଥେରୋପି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନତ୍ଥାୟ ସମ୍ମନ୍ନି। ତତ୍ରାୟଂ ପାଳି – ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ସଙ୍ଘଂ ଞାପେସି –

''ସୁଣାତୁ ମେ, ଆୱୁସୋ, ସଙ୍ଘୋ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ,

ଅହଂ ଉପାଲିଂ ୱିନଯଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟ''ନ୍ତି।

ଆଯସ୍ମାପି ଉପାଲି ସଙ୍ଘଂ ଞାପେସି –

''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ,

ଅହଂ ଆଯସ୍ମତା ମହାକସ୍ସପେନ ୱିନଯଂ ପୁଟ୍ଠୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଯ୍ୟ''ନ୍ତି। (ଚୂଳୱ। ୪୩୯);

ଏୱଂ ଅତ୍ତାନଂ ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମା ଉପାଲି ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଏକଂସଂ ଚୀୱରଂ କତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମାସନେ ନିସୀଦି ଦନ୍ତଖଚିତଂ ବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା, ତତୋ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ଥେରାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉପାଲିଂ ୱିନଯଂ ପୁଚ୍ଛି। ''ପଠମଂ ଆୱୁସୋ, ଉପାଲି, ପାରାଜିକଂ କତ୍ଥ ପଞ୍ଞତ୍ତ''ନ୍ତି? ''ୱେସାଲିଯଂ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କଂ ଆରବ୍ଭା''ତି? ''ସୁଦିନ୍ନଂ କଲନ୍ଦପୁତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭା''ତି। ''କିସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମି''ନ୍ତି? ''ମେଥୁନଧମ୍ମେ''ତି।

''ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉପାଲିଂ ପଠମସ୍ସ ପାରାଜିକସ୍ସ ୱତ୍ଥୁମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି, ନିଦାନମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି, ପୁଗ୍ଗଲମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି, ପଞ୍ଞତ୍ତିମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି, ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି, ଆପତ୍ତିମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି, ଅନାପତ୍ତିମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି'' (ଚୂଳୱ। ୪୩୯)। ପୁଟ୍ଠୋ ପୁଟ୍ଠୋ ଆଯସ୍ମା ଉପାଲି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି।

କିଂ ପନେତ୍ଥ ପଠମପାରାଜିକେ କିଞ୍ଚି ଅପନେତବ୍ବଂ ୱା ପକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ ୱା ଅତ୍ଥି ନତ୍ଥୀତି? ଅପନେତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି। ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ହି ଭଗୱତୋ ଭାସିତେ ଅପନେତବ୍ବଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ନ ହି ତଥାଗତା ଏକବ୍ୟଞ୍ଜନମ୍ପି ନିରତ୍ଥକଂ ୱଦନ୍ତି। ସାୱକାନଂ ପନ ଦେୱତାନଂ ୱା ଭାସିତେ ଅପନେତବ୍ବମ୍ପି ହୋତି, ତଂ ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକତ୍ଥେରା ଅପନଯିଂସୁ। ପକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ ପନ ସବ୍ବତ୍ଥାପି ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଯଂ ଯତ୍ଥ ପକ୍ଖିପିତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ, ତଂ ପକ୍ଖିପିଂସୁଯେୱ। କିଂ ପନ ତନ୍ତି? 'ତେନ ସମଯେନା'ତି ୱା, 'ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନା'ତି ୱା, 'ଅଥ ଖୋତି ୱା', 'ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେତି' ୱା, 'ଏତଦୱୋଚା'ତି ୱା, ଏୱମାଦିକଂ ସମ୍ବନ୍ଧୱଚନମତ୍ତଂ। ଏୱଂ ପକ୍ଖିପିତବ୍ବଯୁତ୍ତଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପନ – ''ଇଦଂ ପଠମପାରାଜିକ''ନ୍ତି ଠପେସୁଂ। ପଠମପାରାଜିକେ ସଙ୍ଗହମାରୂଳ୍ହେ ପଞ୍ଚ ଅରହନ୍ତସତାନି ସଙ୍ଗହଂ ଆରୋପିତନଯେନେୱ ଗଣସଜ୍ଝାଯମକଂସୁ – ''ତେନ ସମଯେନ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା ୱେରଞ୍ଜାଯଂ ୱିହରତୀ''ତି। ତେସଂ ସଜ୍ଝାଯାରଦ୍ଧକାଲେଯେୱ ସାଧୁକାରଂ ଦଦମାନା ୱିଯ ମହାପଥୱୀ ଉଦକପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅକମ୍ପିତ୍ଥ।

ଏତେନେୱ ନଯେନ ସେସାନି ତୀଣି ପାରାଜିକାନି ସଙ୍ଗହଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ''ଇଦଂ ପାରାଜିକକଣ୍ଡ''ନ୍ତି ଠପେସୁଂ। ତେରସ ସଙ୍ଘାଦିସେସାନି ''ତେରସକ''ନ୍ତି ଠପେସୁଂ। ଦ୍ୱେ ସିକ୍ଖାପଦାନି ''ଅନିଯତାନୀ''ତି ଠପେସୁଂ। ତିଂସ ସିକ୍ଖାପଦାନି ''ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯାନି ପାଚିତ୍ତିଯାନୀ''ତି ଠପେସୁଂ । ଦ୍ୱେନୱୁତି ସିକ୍ଖାପଦାନି ''ପାଚିତ୍ତିଯାନୀ''ତି ଠପେସୁଂ। ଚତ୍ତାରି ସିକ୍ଖାପଦାନି ''ପାଟିଦେସନୀଯାନୀ''ତି ଠପେସୁଂ। ପଞ୍ଚସତ୍ତତି ସିକ୍ଖାପଦାନି ''ସେଖିଯାନୀ''ତି ଠପେସୁଂ। ସତ୍ତ ଧମ୍ମେ ''ଅଧିକରଣସମଥା''ତି ଠପେସୁଂ। ଏୱଂ ସତ୍ତୱୀସାଧିକାନି ଦ୍ୱେ ସିକ୍ଖାପଦସତାନି ''ମହାୱିଭଙ୍ଗୋ''ତି କିତ୍ତେତ୍ୱା ଠପେସୁଂ। ମହାୱିଭଙ୍ଗାୱସାନେପି ପୁରିମନଯେନେୱ ମହାପଥୱୀ ଅକମ୍ପିତ୍ଥ।

ତତୋ ଭିକ୍ଖୁନୀୱିଭଙ୍ଗେ ଅଟ୍ଠ ସିକ୍ଖାପଦାନି ''ପାରାଜିକକଣ୍ଡଂ ନାମ ଇଦ''ନ୍ତି ଠପେସୁଂ। ସତ୍ତରସ ସିକ୍ଖାପଦାନି ''ସତ୍ତରସକ''ନ୍ତି ଠପେସୁଂ। ତିଂସ ସିକ୍ଖାପଦାନି ''ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯାନି ପାଚିତ୍ତିଯାନୀ''ତି ଠପେସୁଂ। ଛସଟ୍ଠିସତସିକ୍ଖାପଦାନି ''ପାଚିତ୍ତିଯାନୀ''ତି ଠପେସୁଂ। ଅଟ୍ଠ ସିକ୍ଖାପଦାନି ''ପାଟିଦେସନୀଯାନୀ''ତି ଠପେସୁଂ। ପଞ୍ଚସତ୍ତତି ସିକ୍ଖାପଦାନି ''ସେଖିଯାନୀ''ତି ଠପେସୁଂ। ସତ୍ତ ଧମ୍ମେ ''ଅଧିକରଣସମଥା''ତି ଠପେସୁଂ। ଏୱଂ ତୀଣି ସିକ୍ଖାପଦସତାନି ଚତ୍ତାରି ଚ ସିକ୍ଖାପଦାନି ''ଭିକ୍ଖୁନୀୱିଭଙ୍ଗୋ''ତି କିତ୍ତେତ୍ୱା – ''ଅଯଂ ଉଭତୋ ୱିଭଙ୍ଗୋ ନାମ ଚତୁସଟ୍ଠିଭାଣୱାରୋ''ତି ଠପେସୁଂ। ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗାୱସାନେପି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ମହାପଥୱିକମ୍ପୋ ଅହୋସି।

ଏତେନେୱୁପାଯେନ ଅସୀତିଭାଣୱାରପରିମାଣଂ ଖନ୍ଧକଂ, ପଞ୍ଚୱୀସତିଭାଣୱାରପରିମାଣଂ ପରିୱାରଞ୍ଚ ସଙ୍ଗହଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ''ଇଦଂ ୱିନଯପିଟକଂ ନାମା''ତି ଠପେସୁଂ । ୱିନଯପିଟକାୱସାନେପି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ମହାପଥୱିକମ୍ପୋ ଅହୋସି। ତଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉପାଲିଂ ପଟିଚ୍ଛାପେସୁଂ – ''ଆୱୁସୋ, ଇମଂ ତୁଯ୍ହଂ ନିସ୍ସିତକେ ୱାଚେହୀ''ତି। ୱିନଯପିଟକସଙ୍ଗହାୱସାନେ ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ଦନ୍ତଖଚିତଂ ବୀଜନିଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଧମ୍ମାସନା ଓରୋହିତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତାସନେ ନିସୀଦି।

ୱିନଯଂ ସଙ୍ଗାଯିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସଙ୍ଗାଯିତୁକାମୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଭିକ୍ଖୂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଧମ୍ମଂ ସଙ୍ଗାଯନ୍ତେ ହି କଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଧୁରଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମୋ ସଙ୍ଗାଯିତବ୍ବୋ’’ତି? ଭିକ୍ଖୂ – ‘‘ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଧୁରଂ କତ୍ୱା’’ତି ଆହଂସୁ।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ସଙ୍ଘଂ ଞାପେସି –

‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଆୱୁସୋ, ସଙ୍ଘୋ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ,

ଅହଂ ଆନନ୍ଦଂ ଧମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି;

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସଙ୍ଘଂ ଞାପେସି –

‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ,

ଅହଂ ଆଯସ୍ମତା ମହାକସ୍ସପେନ ଧମ୍ମଂ ପୁଟ୍ଠୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି;

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଏକଂସଂ ଚୀୱରଂ କତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମାସନେ ନିସୀଦି ଦନ୍ତଖଚିତଂ ବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଭିକ୍ଖୂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କତରଂ, ଆୱୁସୋ, ପିଟକଂ ପଠମଂ ସଙ୍ଗାଯାମା’’ତି? ‘‘ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକେ ଚତସ୍ସୋ ସଙ୍ଗୀତିଯୋ, ତାସୁ ପଠମଂ କତରଂ ସଙ୍ଗୀତି’’ନ୍ତି? ‘‘ଦୀଘସଙ୍ଗୀତିଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଦୀଘସଙ୍ଗୀତିଯଂ ଚତୁତିଂସ ସୁତ୍ତାନି, ତଯୋ ୱଗ୍ଗା, ତେସୁ ପଠମଂ କତରଂ ୱଗ୍ଗ’’ନ୍ତି? ‘‘ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗେ ତେରସ ସୁତ୍ତନ୍ତା, ତେସୁ ପଠମଂ କତରଂ ସୁତ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ବ୍ରହ୍ମଜାଲସୁତ୍ତଂ ନାମ ଭନ୍ତେ, ତିୱିଧସୀଲାଲଙ୍କତଂ, ନାନାୱିଧମିଚ୍ଛାଜୀୱକୁହ ଲପନାଦିୱିଦ୍ଧଂସନଂ, ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିଜାଲୱିନିୱେଠନଂ, ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁକମ୍ପନଂ, ତଂ ପଠମଂ ସଙ୍ଗାଯାମା’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ, ‘‘ବ୍ରହ୍ମଜାଲଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, କତ୍ଥ ଭାସିତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅନ୍ତରା ଚ, ଭନ୍ତେ, ରାଜଗହଂ ଅନ୍ତରା ଚ ନାଳନ୍ଦଂ ରାଜାଗାରକେ ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକାଯ’’ନ୍ତି। ‘‘କଂ ଆରବ୍ଭା’’ତି ? ‘‘ସୁପ୍ପିଯଞ୍ଚ ପରିବ୍ବାଜକଂ, ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତଞ୍ଚ ମାଣୱ’’ନ୍ତି। ‘‘କିସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମି’’ନ୍ତି? ‘‘ୱଣ୍ଣାୱଣ୍ଣେ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ବ୍ରହ୍ମଜାଲସ୍ସ ନିଦାନମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି, ପୁଗ୍ଗଲମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି, ୱତ୍ଥୁମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି (ଚୂଳୱ। ୪୪୦)। ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ୱିସ୍ସଜ୍ଜନାୱସାନେ ପଞ୍ଚ ଅରହନ୍ତସତାନି ଗଣସଜ୍ଝାଯମକଂସୁ। ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଚ ପଥୱିକମ୍ପୋ ଅହୋସି।

ଏୱଂ ବ୍ରହ୍ମଜାଲଂ ସଙ୍ଗାଯିତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ‘‘ସାମଞ୍ଞଫଲଂ, ପନାୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, କତ୍ଥ ଭାସିତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନାନୁକ୍କମେନ ସଦ୍ଧିଂ ବ୍ରହ୍ମଜାଲେନ ସବ୍ବେପି ତେରସ ସୁତ୍ତନ୍ତେ ସଙ୍ଗାଯିତ୍ୱା – ‘‘ଅଯଂ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗୋ ନାମା’’ତି କିତ୍ତେତ୍ୱା ଠପେସୁଂ।

ତଦନନ୍ତରଂ ମହାୱଗ୍ଗଂ, ତଦନନ୍ତରଂ ପାଥିକୱଗ୍ଗନ୍ତି, ଏୱଂ ତିୱଗ୍ଗସଙ୍ଗହଂ ଚତୁତିଂସସୁତ୍ତପଟିମଣ୍ଡିତଂ ଚତୁସଟ୍ଠିଭାଣୱାରପରିମାଣଂ ତନ୍ତିଂ ସଙ୍ଗାଯିତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ଦୀଘନିକାଯୋ ନାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ପଟିଚ୍ଛାପେସୁଂ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଇମଂ ତୁଯ୍ହଂ ନିସ୍ସିତକେ ୱାଚେହୀ’’ତି।

ତତୋ ଅନନ୍ତରଂ ଅସୀତିଭାଣୱାରପରିମାଣଂ ମଜ୍ଝିମନିକାଯଂ ସଙ୍ଗାଯିତ୍ୱା ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ନିସ୍ସିତକେ ପଟିଚ୍ଛାପେସୁଂ – ‘‘ଇମଂ ତୁମ୍ହେ ପରିହରଥା’’ତି।

ତତୋ ଅନନ୍ତରଂ ସତଭାଣୱାରପରିମାଣଂ ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯଂ ସଙ୍ଗାଯିତ୍ୱା ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରଂ ପଟିଚ୍ଛାପେସୁଂ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ତୁମ୍ହାକଂ ନିସ୍ସିତକେ ୱାଚେଥା’’ତି।

ତତୋ ଅନନ୍ତରଂ ୱୀସତିଭାଣୱାରସତପରିମାଣଂ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯଂ ସଙ୍ଗାଯିତ୍ୱା ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରଂ ପଟିଚ୍ଛାପେସୁଂ – ‘‘ଇମଂ ତୁମ୍ହାକଂ ନିସ୍ସିତକେ ୱାଚେଥା’’ତି।

ତତୋ ଅନନ୍ତରଂ ଧମ୍ମସଙ୍ଗହୱିଭଙ୍ଗଧାତୁକଥାପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିକଥାୱତ୍ଥୁଯମକପଟ୍ଠାନଂ ଅଭିଧମ୍ମୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ସଂୱଣ୍ଣିତଂ ସୁଖୁମଞାଣଗୋଚରଂ ତନ୍ତିଂ ସଙ୍ଗାଯିତ୍ୱା – ‘‘ଇଦଂ ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ ନାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଅରହନ୍ତସତାନି ସଜ୍ଝାଯମକଂସୁ। ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପଥୱିକମ୍ପୋ ଅହୋସୀତି।

ତତୋ ପରଂ ଜାତକଂ, ନିଦ୍ଦେସୋ, ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗୋ, ଅପଦାନଂ, ସୁତ୍ତନିପାତୋ, ଖୁଦ୍ଦକପାଠୋ, ଧମ୍ମପଦଂ, ଉଦାନଂ, ଇତିଵୁତ୍ତକଂ, ୱିମାନୱତ୍ଥୁ, ପେତୱତ୍ଥୁ, ଥେରଗାଥା , ଥେରୀଗାଥାତି ଇମଂ ତନ୍ତିଂ ସଙ୍ଗାଯିତ୍ୱା ''ଖୁଦ୍ଦକଗନ୍ଥୋ ନାମାଯ''ନ୍ତି ଚ ୱତ୍ୱା ''ଅଭିଧମ୍ମପିଟକସ୍ମିଂଯେୱ ସଙ୍ଗହଂ ଆରୋପଯିଂସୂ''ତି ଦୀଘଭାଣକା ୱଦନ୍ତି। ମଜ୍ଝିମଭାଣକା ପନ ''ଚରିଯାପିଟକବୁଦ୍ଧୱଂସେହି ସଦ୍ଧିଂ ସବ୍ବମ୍ପେତଂ ଖୁଦ୍ଦକଗନ୍ଥଂ ନାମ ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକେ ପରିଯାପନ୍ନ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

ଏୱମେତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ରସୱସେନ ଏକୱିଧଂ, ଧମ୍ମୱିନଯୱସେନ ଦୁୱିଧଂ, ପଠମମଜ୍ଝିମପଚ୍ଛିମୱସେନ ତିୱିଧଂ। ତଥା ପିଟକୱସେନ। ନିକାଯୱସେନ ପଞ୍ଚୱିଧଂ, ଅଙ୍ଗୱସେନ ନୱୱିଧଂ, ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧୱସେନ ଚତୁରାସୀତିସହସ୍ସୱିଧନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

କଥଂ ରସୱସେନ ଏକୱିଧଂ? ଯଞ୍ହି ଭଗୱତା ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଯାୱ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବାଯତି, ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସୱସ୍ସାନି ଦେୱମନୁସ୍ସନାଗଯକ୍ଖାଦଯୋ ଅନୁସାସନ୍ତେନ ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତେନ ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଏକରସଂ ୱିମୁତ୍ତିରସମେୱ ହୋତି। ଏୱଂ ରସୱସେନ ଏକୱିଧଂ।

କଥଂ ଧମ୍ମୱିନଯୱସେନ ଦୁୱିଧଂ? ସବ୍ବମେୱ ଚେତଂ ଧମ୍ମୋ ଚେୱ ୱିନଯୋ ଚାତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ତତ୍ଥ ୱିନଯପିଟକଂ ୱିନଯୋ, ଅୱସେସଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଧମ୍ମୋ। ତେନେୱାହ ''ଯନ୍ନୂନ ମଯଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗାଯେଯ୍ୟାମା''ତି (ଚୂଳୱ। ୪୩୭)। ''ଅହଂ ଉପାଲିଂ ୱିନଯଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟଂ, ଆନନ୍ଦଂ ଧମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ଚ। ଏୱଂ ଧମ୍ମୱିନଯୱସେନ ଦୁୱିଧଂ।

କଥଂ ପଠମମଜ୍ଝିମପଚ୍ଛିମୱସେନ ତିୱିଧଂ? ସବ୍ବମେୱ ହିଦଂ ପଠମବୁଦ୍ଧୱଚନଂ, ମଜ୍ଝିମବୁଦ୍ଧୱଚନଂ, ପଚ୍ଛିମବୁଦ୍ଧୱଚନନ୍ତି ତିପ୍ପଭେଦଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ –

''ଅନେକଜାତିସଂସାରଂ, ସନ୍ଧାୱିସ୍ସଂ ଅନିବ୍ବିସଂ;

ଗହକାରଂ ଗୱେସନ୍ତୋ, ଦୁକ୍ଖା ଜାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ।

ଗହକାରକ ଦିଟ୍ଠୋସି, ପୁନ ଗେହଂ ନ କାହସି;

ସବ୍ବା ତେ ଫାସୁକା ଭଗ୍ଗା, ଗହକୂଟଂ ୱିସଙ୍ଖତଂ;

ୱିସଙ୍ଖାରଗତଂ ଚିତ୍ତଂ, ତଣ୍ହାନଂ ଖଯମଜ୍ଝଗା''ତି। (ଧ। ପ। ୧୫୩-୫୪);

ଇଦଂ ପଠମବୁଦ୍ଧୱଚନଂ। କେଚି ''ଯଦା ହୱେ ପାତୁଭୱନ୍ତି ଧମ୍ମା''ତି (ମହାୱ। ୧) ଖନ୍ଧକେ ଉଦାନଗାଥଂ ୱଦନ୍ତି। ଏସା ପନ ପାଟିପଦଦିୱସେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁଭାୱପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ସୋମନସ୍ସମଯଞାଣେନ ପଚ୍ଚଯାକାରଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନା ଉଦାନଗାଥାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଯଂ ପନ ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ ଅଭାସି – ''ହନ୍ଦ ଦାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆମନ୍ତଯାମି ୱୋ, ୱଯଧମ୍ମା ସଙ୍ଖାରା, ଅପ୍ପମାଦେନ ସମ୍ପାଦେଥା''ତି (ଦୀ। ନି। ୨। ୨୧୮) ଇଦଂ ପଚ୍ଛିମବୁଦ୍ଧୱଚନଂ। ଉଭିନ୍ନମନ୍ତରେ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଏତଂ ମଜ୍ଝିମବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ନାମ। ଏୱଂ ପଠମମଜ୍ଝିମପଚ୍ଛିମବୁଦ୍ଧୱଚନୱସେନ ତିୱିଧଂ।

କଥଂ ପିଟକୱସେନ ତିୱିଧଂ? ସବ୍ବମ୍ପି ଚେତଂ ୱିନଯପିଟକଂ ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକଂ ଅଭିଧମ୍ମପିଟକନ୍ତି ତିପ୍ପଭେଦମେୱ ହୋତି। ତତ୍ଥ ପଠମସଙ୍ଗୀତିଯଂ ସଙ୍ଗୀତଞ୍ଚ ଅସଙ୍ଗୀତଞ୍ଚ ସବ୍ବମ୍ପି ସମୋଧାନେତ୍ୱା ଉଭଯାନି ପାତିମୋକ୍ଖାନି, ଦ୍ୱେ ୱିଭଙ୍ଗା, ଦ୍ୱାୱୀସତି ଖନ୍ଧକା, ସୋଳସପରିୱାରାତି – ଇଦଂ ୱିନଯପିଟକଂ ନାମ। ବ୍ରହ୍ମଜାଲାଦିଚତୁତ୍ତିଂସସୁତ୍ତସଙ୍ଗହୋ ଦୀଘନିକାଯୋ, ମୂଲପରିଯାଯସୁତ୍ତାଦିଦିଯଡ୍ଢସତଦ୍ୱେସୁତ୍ତସଙ୍ଗହୋ ମଜ୍ଝିମନିକାଯୋ, ଓଘତରଣସୁତ୍ତାଦିସତ୍ତସୁତ୍ତସହସ୍ସସତ୍ତସତଦ୍ୱାସଟ୍ଠିସୁତ୍ତସଙ୍ଗହୋ ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯୋ, ଚିତ୍ତପରିଯାଦାନସୁତ୍ତାଦିନୱସୁତ୍ତସହସ୍ସପଞ୍ଚସତସତ୍ତପଞ୍ଞାସସୁତ୍ତସଙ୍ଗହୋ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯୋ, ଖୁଦ୍ଦକପାଠ-ଧମ୍ମପଦ-ଉଦାନ-ଇତିୱୁତ୍ତକ-ସୁତ୍ତନିପାତ-ୱିମାନୱତ୍ଥୁ-ପେତୱତ୍ଥୁ-ଥେରଗାଥା-ଥେରୀଗାଥା-ଜାତକ-ନିଦ୍ଦେସ-ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗ-ଅପଦାନ-ବୁଦ୍ଧୱଂସ-ଚରିଯାପିଟକୱସେନ ପନ୍ନରସପ୍ପଭେଦୋ ଖୁଦ୍ଦକନିକାଯୋତି ଇଦଂ ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକଂ ନାମ। ଧମ୍ମସଙ୍ଗହୋ, ୱିଭଙ୍ଗୋ, ଧାତୁକଥା, ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି, କଥାୱତ୍ଥୁ, ଯମକଂ, ପଟ୍ଠାନନ୍ତି – ଇଦଂ ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ ନାମ। ତତ୍ଥ –

‘‘ୱିୱିଧୱିସେସନଯତ୍ତା, ୱିନଯନତୋ ଚେୱ କାଯୱାଚାନଂ;

ୱିନଯତ୍ଥୱିଦୂହି ଅଯଂ, ୱିନଯୋ ୱିନଯୋତି ଅକ୍ଖାତୋ’’।

ୱିୱିଧା ହି ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଚୱିଧପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସପାରାଜିକାଦି ସତ୍ତ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧମାତିକା ୱିଭଙ୍ଗାଦିପ୍ପଭେଦା ନଯା। ୱିସେସଭୂତା ଚ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମସିଥିଲକରଣପ୍ପଯୋଜନା ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିନଯା। କାଯିକୱାଚସିକଅଜ୍ଝାଚାରନିସେଧନତୋ ଚେସ କାଯଂ ୱାଚଞ୍ଚ ୱିନେତି, ତସ୍ମା ୱିୱିଧନଯତ୍ତା ୱିସେସନଯତ୍ତା କାଯୱାଚାନଂ ୱିନଯନତୋ ଚେୱ ୱିନଯୋତି ଅକ୍ଖାତୋ। ତେନେତମେତସ୍ସ ୱଚନତ୍ଥକୋସଲ୍ଲତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ୱିୱିଧୱିସେସନଯତ୍ତା, ୱିନଯନତୋ ଚେୱ କାଯୱାଚାନଂ;

ୱିନଯତ୍ଥୱିଦୂହି ଅଯଂ, ୱିନଯୋ ୱିନଯୋତି ଅକ୍ଖାତୋ’’ତି।

ଇତରଂ ପନ –

‘‘ଅତ୍ଥାନଂ ସୂଚନତୋ ସୁୱୁତ୍ତତୋ, ସୱନତୋଥ ସୂଦନତୋ;

ସୁତ୍ତାଣା ସୁତ୍ତସଭାଗତୋ ଚ, ସୁତ୍ତନ୍ତି ଅକ୍ଖାତଂ।

ତଞ୍ହି ଅତ୍ତତ୍ଥପରତ୍ଥାଦିଭେଦେ ଅତ୍ଥେ ସୂଚେତି। ସୁୱୁତ୍ତା ଚେତ୍ଥ ଅତ୍ଥା, ୱେନେଯ୍ୟଜ୍ଝାସଯାନୁଲୋମେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ସୱତି ଚେତଂ ଅତ୍ଥେ ସସ୍ସମିୱ ଫଲଂ, ପସୱତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସୂଦତି ଚେତଂ ଧେନୁ ୱିଯ ଖୀରଂ, ପଗ୍ଘରାପେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସୁଟ୍ଠୁ ଚ ନେ ତାଯତି, ରକ୍ଖତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସୁତ୍ତସଭାଗଞ୍ଚେତଂ, ଯଥା ହି ତଚ୍ଛକାନଂ ସୁତ୍ତଂ ପମାଣଂ ହୋତି, ଏୱମେତମ୍ପି ୱିଞ୍ଞୂନଂ। ଯଥା ଚ ସୁତ୍ତେନ ସଙ୍ଗହିତାନି ପୁପ୍ଫାନି ନ ୱିକିରୀଯନ୍ତି, ନ ୱିଦ୍ଧଂସୀଯନ୍ତି, ଏୱମେୱ ତେନ ସଙ୍ଗହିତା ଅତ୍ଥା। ତେନେତମେତସ୍ସ ୱଚନତ୍ଥକୋସଲ୍ଲତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଅତ୍ଥାନଂ ସୂଚନତୋ, ସୁୱୁତ୍ତତୋ ସୱନତୋଥ ସୂଦନତୋ;

ସୁତ୍ତାଣା ସୁତ୍ତସଭାଗତୋ ଚ, ସୁତ୍ତନ୍ତି ଅକ୍ଖାତ’’ନ୍ତି।

ଇତରୋ ପନ –

‘‘ଯଂ ଏତ୍ଥ ୱୁଡ୍ଢିମନ୍ତୋ, ସଲକ୍ଖଣା ପୂଜିତା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନା;

ୱୁତ୍ତାଧିକା ଚ ଧମ୍ମା, ଅଭିଧମ୍ମୋ ତେନ ଅକ୍ଖାତୋ’’।

ଅଯଞ୍ହି ଅଭିସଦ୍ଦୋ ୱୁଡ୍ଢିଲକ୍ଖଣପୂଜିତପରିଚ୍ଛିନ୍ନାଧିକେସୁ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ହେସ ‘‘ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୩୮୯) ୱୁଡ୍ଢିଯଂ ଆଗତୋ। ‘‘ଯା ତା ରତ୍ତିଯୋ ଅଭିଞ୍ଞାତା ଅଭିଲକ୍ଖିତା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୪୯) ସଲକ୍ଖଣେ। ‘‘ରାଜାଭିରାଜା ମନୁଜିନ୍ଦୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୩୯୯) ପୂଜିତେ। ‘‘ପଟିବଲୋ ୱିନେତୁଂ ଅଭିଧମ୍ମେ ଅଭିୱିନଯେ’’ତିଆଦୀସୁ (ମହାୱ। ୮୫) ପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଙ୍କରୱିରହିତେ ଧମ୍ମେ ଚ ୱିନଯେ ଚାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତେନ ୱଣ୍ଣେନା’’ତିଆଦୀସୁ (ୱି। ୱ। ୮୧୯) ଅଧିକେ।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ରୂପୂପପତ୍ତିଯା ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି’’ (ଧ। ସ। ୨୫୧), ‘‘ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତୀ’’ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୬୪୨) ନଯେନ ୱୁଡ୍ଢିମନ୍ତୋପି ଧମ୍ମା ୱୁତ୍ତା। ‘‘ରୂପାରମ୍ମଣଂ ୱା ସଦ୍ଦାରମ୍ମଣଂ ୱା’’ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୧) ନଯେନ ଆରମ୍ମଣାଦୀହି ଲକ୍ଖଣୀଯତ୍ତା ସଲକ୍ଖଣାପି। ‘‘ସେକ୍ଖା ଧମ୍ମା, ଅସେକ୍ଖା ଧମ୍ମା, ଲୋକୁତ୍ତରା ଧମ୍ମା’’ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ତିକମାତିକା ୧୧, ଦୁକମାତିକା ୧୨) ନଯେନ ପୂଜିତାପି, ପୂଜାରହାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ଫସ୍ସୋ ହୋତି, ୱେଦନା ହୋତୀ’’ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୧) ନଯେନ ସଭାୱପରିଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନାପି। ‘‘ମହଗ୍ଗତା ଧମ୍ମା, ଅପ୍ପମାଣା ଧମ୍ମା (ଧ। ସ। ତିକମାତିକା ୧୧), ଅନୁତ୍ତରା ଧମ୍ମା’’ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ଦୁକମାତିକା ୧୧) ନଯେନ ଅଧିକାପି ଧମ୍ମା ୱୁତ୍ତା। ତେନେତମେତସ୍ସ ୱଚନତ୍ଥକୋସଲ୍ଲତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଯଂ ଏତ୍ଥ ୱୁଡ୍ଢିମନ୍ତୋ, ସଲକ୍ଖଣା ପୂଜିତା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନା;

ୱୁତ୍ତାଧିକା ଚ ଧମ୍ମା, ଅଭିଧମ୍ମୋ ତେନ ଅକ୍ଖାତୋ’’ତି।

ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅୱିସିଟ୍ଠଂ, ତଂ –

‘‘ପିଟକଂ ପିଟକତ୍ଥୱିଦୂ, ପରିଯତ୍ତିବ୍ଭାଜନତ୍ଥତୋ ଆହୁ;

ତେନ ସମୋଧାନେତ୍ୱା, ତଯୋପି ୱିନଯାଦଯୋ ଞେଯ୍ୟା’’।

ପରିଯତ୍ତିପି ହି ‘‘ମା ପିଟକସମ୍ପଦାନେନା’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ॰ ନି॰ ୩।୬୬) ପିଟକନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ କୁଦାଲପିଟକମାଦାଯା’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ॰ ନି॰ ୩।୭୦) ଯଂ କିଞ୍ଚି ଭାଜନମ୍ପି। ତସ୍ମା ‘ପିଟକଂ ପିଟକତ୍ଥୱିଦୂ ପରିଯତ୍ତିଭାଜନତ୍ଥତୋ ଆହୁ।

ଇଦାନି ‘ତେନ ସମୋଧାନେତ୍ୱାତଯୋପି ୱିନଯାଦଯୋ ଞେଯ୍ୟା’ତି, ତେନ ଏୱଂ ଦୁୱିଧତ୍ଥେନ ପିଟକସଦ୍ଦେନ ସହ ସମାସଂ କତ୍ୱା ୱିନଯୋ ଚ ସୋ ପିଟକଞ୍ଚ ପରିଯତ୍ତିଭାୱତୋ, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଭାଜନତୋ ଚାତି ୱିନଯପିଟକଂ, ଯଥାୱୁତ୍ତେନେୱ ନଯେନ ସୁତ୍ତନ୍ତଞ୍ଚ ତଂ ପିଟକଞ୍ଚାତି ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକଂ, ଅଭିଧମ୍ମୋ ଚ ସୋ ପିଟକଞ୍ଚାତି ଅଭିଧମ୍ମପିଟକନ୍ତି। ଏୱମେତେ ତଯୋପି ୱିନଯାଦଯୋ ଞେଯ୍ୟା।

ଏୱଂ ଞତ୍ୱା ଚ ପୁନପି ତେସ୍ୱେୱ ପିଟକେସୁ ନାନପ୍ପକାରକୋସଲ୍ଲତ୍ଥଂ –

‘‘ଦେସନାସାସନକଥାଭେଦଂ ତେସୁ ଯଥାରହଂ;

ସିକ୍ଖାପ୍ପହାନଗମ୍ଭୀରଭାୱଞ୍ଚ ପରିଦୀପଯେ।

ପରିଯତ୍ତିଭେଦଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ, ୱିପତ୍ତିଞ୍ଚାପି ଯଂ ଯହିଂ;

ପାପୁଣାତି ଯଥା ଭିକ୍ଖୁ, ତମ୍ପି ସବ୍ବଂ ୱିଭାୱଯେ’’।

ତତ୍ରାଯଂ ପରିଦୀପନା ୱିଭାୱନା ଚ। ଏତାନି ହି ତୀଣି ପିଟକାନି ଯଥାକ୍କମଂ ଆଣାୱୋହାରପରମତ୍ଥଦେସନା, ଯଥାପରାଧଯଥାନୁଲୋମଯଥାଧମ୍ମସାସନାନି, ସଂୱରାସଂୱରଦିଟ୍ଠିୱିନିୱେଠନନାମରୂପପରିଚ୍ଛେଦକଥାତି ଚ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ହି ୱିନଯପିଟକଂ ଆଣାରହେନ ଭଗୱତା ଆଣାବାହୁଲ୍ଲତୋ ଦେସିତତ୍ତା ଆଣାଦେସନା, ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକଂ ୱୋହାରକୁସଲେନ ଭଗୱତା ୱୋହାରବାହୁଲ୍ଲତୋ ଦେସିତତ୍ତା ୱୋହାରଦେସନା, ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ ପରମତ୍ଥକୁସଲେନ ଭଗୱତା ପରମତ୍ଥବାହୁଲ୍ଲତୋ ଦେସିତତ୍ତା ପରମତ୍ଥଦେସନାତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ତଥା ପଠମଂ – ‘ଯେ ତେ ପଚୁରାପରାଧା ସତ୍ତା, ତେ ଯଥାପରାଧଂ ଏତ୍ଥ ସାସିତା’ତି ଯଥାପରାଧସାସନଂ, ଦୁତିଯଂ – ‘ଅନେକଜ୍ଝାସଯାନୁସଯଚରିଯାଧିମୁତ୍ତିକା ସତ୍ତା ଯଥାନୁଲୋମଂ ଏତ୍ଥ ସାସିତା’ତି ଯଥାନୁଲୋମସାସନଂ, ତତିଯଂ – ‘ଧମ୍ମପୁଞ୍ଜମତ୍ତେ ‘‘ଅହଂ ମମା’’ତି ସଞ୍ଞିନୋ ସତ୍ତା ଯଥାଧମ୍ମଂ ଏତ୍ଥ ସାସିତା’ତି ଯଥାଧମ୍ମସାସନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ତଥା ପଠମଂ – ଅଜ୍ଝାଚାରପଟିପକ୍ଖଭୂତୋ ସଂୱରାସଂୱରୋ ଏତ୍ଥ କଥିତୋତି ସଂୱରାସଂୱରକଥା। ସଂୱରାସଂୱରୋତି ଖୁଦ୍ଦକୋ ଚେୱ ମହନ୍ତୋ ଚ ସଂୱରୋ, କମ୍ମାକମ୍ମଂ ୱିଯ, ଫଲାଫଲଂ ୱିଯ ଚ, ଦୁତିଯଂ – ‘‘ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିପଟିପକ୍ଖଭୂତା ଦିଟ୍ଠିୱିନିୱେଠନା ଏତ୍ଥ କଥିତା’’ତି ଦିଟ୍ଠିୱିନିୱେଠନକଥା, ତତିଯଂ – ‘‘ରାଗାଦିପଟିପକ୍ଖଭୂତୋ ନାମରୂପପରିଚ୍ଛେଦୋ ଏତ୍ଥ କଥିତୋ’’ତି ନାମରୂପପରିଚ୍ଛେଦକଥାତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ତୀସୁପି ଚେତେସୁ ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା, ତୀଣି ପହାନାନି, ଚତୁବ୍ବିଧୋ ଚ ଗମ୍ଭୀରଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତଥା ହି ୱିନଯପିଟକେ ୱିସେସେନ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା ୱୁତ୍ତା, ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକେ ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା, ଅଭିଧମ୍ମପିଟକେ ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା।

ୱିନଯପିଟକେ ଚ ୱୀତିକ୍କମପ୍ପହାନଂ, କିଲେସାନଂ ୱୀତିକ୍କମପଟିପକ୍ଖତ୍ତା ସୀଲସ୍ସ। ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକେ ପରିଯୁଟ୍ଠାନପ୍ପହାନଂ, ପରିଯୁଟ୍ଠାନପଟିପକ୍ଖତ୍ତା ସମାଧିସ୍ସ। ଅଭିଧମ୍ମପିଟକେ ଅନୁସଯପ୍ପହାନଂ, ଅନୁସଯପଟିପକ୍ଖତ୍ତା ପଞ୍ଞାଯ। ପଠମେ ଚ ତଦଙ୍ଗପ୍ପହାନଂ, ଇତରେସୁ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନାନି।

ପଠମେ ଚ ଦୁଚ୍ଚରିତସଂକିଲେସପ୍ପହାନଂ, ଇତରେସୁ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିସଂକିଲେସପ୍ପହାନଂ।

ଏକମେକସ୍ମିଞ୍ଚେତ୍ଥ ଚତୁବ୍ବିଧୋପି ଧମ୍ମତ୍ଥଦେସନା ପଟିୱେଧଗମ୍ଭୀରଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମୋତି ତନ୍ତି। ଅତ୍ଥୋତି ତସ୍ସାୟେୱ ଅତ୍ଥୋ। ଦେସନାତି ତସ୍ସା ମନସା ୱୱତ୍ଥାପିତାୟ ତନ୍ତିୟା ଦେସନା। ପଟିୱେଧୋତି ତନ୍ତିୟା ତନ୍ତିଅତ୍ଥସ୍ସ ଚ ଯଥାଭୂତାୱବୋଧୋ। ତୀସୁପି ଚେତେସୁ ଏତେ ଧମ୍ମତ୍ଥଦେସନାପଟିୱେଧା। ଯସ୍ମା ସସାଦୀହି ୱିୟ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧୀହି ଦୁକ୍ଖୋଗାଲ୍ହା ଅଲବ୍ଭନେୟ୍ୟପତିଟ୍ଠା ଚ, ତସ୍ମା ଗମ୍ଭୀରା। ଏୱଂ ଏକମେକସ୍ମିଂ ଏତ୍ଥ ଚତୁବ୍ବିଧୋପି ଗମ୍ଭୀରଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅପରୋ ନୟୋ, ଧମ୍ମୋତି ହେତୁ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ''ହେତୁମ୍ହି ଞାଣଂ ଧମ୍ମପଟିସମ୍ଭିଦା''ତି। ଅତ୍ଥୋତି ହେତୁଫଲଂ, ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ''ହେତୁଫଲେ ଞାଣଂ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା''ତି (ୱିଭ। ୭୨୦)। ଦେସନାତି ପଞ୍ଞତ୍ତି, ଯଥା ଧମ୍ମଂ ଧମ୍ମାଭିଲାପୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମସଙ୍ଖେପୱିତ୍ଥାରାଦିୱସେନ ୱା କଥନଂ। ପଟିୱେଧୋତି ଅଭିସମୟୋ, ସୋ ଚ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରୋ ୱିସୟତୋ ଅସମ୍ମୋହତୋ ଚ, ଅତ୍ଥାନୁରୂପଂ ଧମ୍ମେସୁ, ଧମ୍ମାନୁରୂପଂ ଅତ୍ଥେସୁ, ପଞ୍ଞତ୍ତିପଥାନୁରୂପଂ ପଞ୍ଞତ୍ତୀସୁ ଅୱବୋଧୋ। ତେସଂ ତେସଂ ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତବ୍ବୋ ସଲକ୍ଖଣସଙ୍ଖାତୋ ଅୱିପରୀତସଭାୱୋ।

ଇଦାନି ଯସ୍ମା ଏତେସୁ ପିଟକେସୁ ଯଂ ଯଂ ଧମ୍ମଜାତଂ ୱା ଅତ୍ଥଜାତଂ ୱା, ଯା ଚାୟଂ ଯଥା ଯଥା ଞାପେତବ୍ବୋ ଅତ୍ଥୋ ସୋତୂନଂ ଞାଣସ୍ସ ଅଭିମୁଖୋ ହୋତି, ତଥା ତଥା ତଦତ୍ଥଜୋତିକା ଦେସନା, ଯୋ ଚେତ୍ଥ ଅୱିପରୀତାୱବୋଧସଙ୍ଖାତୋ ପଟିୱେଧୋ, ତେସଂ ତେସଂ ୱା ଧମ୍ମାନଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତବ୍ବୋ ସଲକ୍ଖଣସଙ୍ଖାତୋ ଅୱିପରୀତସଭାୱୋ। ସବ୍ବମ୍ପେତଂ ଅନୁପଚିତକୁସଲସମ୍ଭାରେହି ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି ସସାଦୀହି ୱିୟ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଦୁକ୍ଖୋଗାଲ୍ହଂ ଅଲବ୍ଭନେୟ୍ୟପତିଟ୍ଠଞ୍ଚ, ତସ୍ମା ଗମ୍ଭୀରଂ। ଏୱମ୍ପି ଏକମେକସ୍ମିଂ ଏତ୍ଥ ଚତୁବ୍ବିଧୋପି ଗମ୍ଭୀରଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ –

''ଦେସନାସାସନକଥା, ଭେଦଂ ତେସୁ ଯଥାରହଂ;

ସିକ୍ଖାପ୍ପହାନଗମ୍ଭୀର, ଭାୱଞ୍ଚ ପରିଦୀପୟେ''ତି –

ଅୟଂ ଗାଥା ୱୁତ୍ତତ୍ଥାୱ ହୋତି।

''ପରିୟତ୍ତିଭେଦଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ, ୱିପତ୍ତିଞ୍ଚାପି ଯଂ ଯହିଂ;

ପାପୁଣାତି ଯଥା ଭିକ୍ଖୁ, ତମ୍ପି ସବ୍ବଂ ୱିଭାୱୟେ''ତି –

ଏତ୍ଥ ପନ ତୀସୁ ପିଟକେସୁ ତିୱିଧୋ ପରିୟତ୍ତିଭେଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତିସ୍ସୋ ହି ପରିୟତ୍ତିୟୋ – ଅଲଗଦ୍ଦୂପମା, ନିସ୍ସରଣତ୍ଥା, ଭଣ୍ଡାଗାରିକପରିୟତ୍ତୀତି।

ତତ୍ଥ ଯା ଦୁଗ୍ଗହିତା, ଉପାରମ୍ଭାଦିହେତୁ ପରିୟାପୁଟା, ଅୟଂ ଅଲଗଦ୍ଦୂପମା। ଯଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଅଲଗଦ୍ଦତ୍ଥିକୋ ଅଲଗଦ୍ଦଗୱେସୀ ଅଲଗଦ୍ଦପରିୟେସନଂ ଚରମାନୋ, ସୋ ପସ୍ସେୟ୍ୟ ମହନ୍ତଂ ଅଲଗଦ୍ଦଂ, ତମେନଂ ଭୋଗେ ୱା ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠେ ୱା ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ସୋ ଅଲଗଦ୍ଦୋ ପଟିପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ହତ୍ଥେ ୱା ବାହାୟଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱା ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗେ ଡଂସେୟ୍ୟ, ସୋ ତତୋ ନିଦାନଂ ମରଣଂ ୱା ନିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ମରଣମତ୍ତଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଦୁଗ୍ଗହିତତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଲଗଦ୍ଦସ୍ସ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚେ ମୋଘପୁରିସା ଧମ୍ମଂ ପରିୟାପୁଣନ୍ତି, ସୁତ୍ତଂ…ପେ… ୱେଦଲ୍ଲଂ, ତେ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପରିୟାପୁଣିତ୍ୱା ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ପଞ୍ଞାୟ ଅତ୍ଥଂ ନ ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତି, ତେସଂ ତେ ଧମ୍ମା ପଞ୍ଞାୟ ଅତ୍ଥଂ ଅନୁପପରିକ୍ଖତଂ ନ ନିଜ୍ଝାନଂ ଖମନ୍ତି, ତେ ଉପାରମ୍ଭାନିସଂସା ଚେୱ ଧମ୍ମଂ ପରିୟାପୁଣନ୍ତି, ଇତିୱାଦପ୍ପମୋକ୍ଖାନିସଂସା ଚ, ଯସ୍ସ ଚତ୍ଥାୟ ଧମ୍ମଂ ପରିୟାପୁଣନ୍ତି, ତଞ୍ଚସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ନାନୁଭୋନ୍ତି, ତେସଂ ତେ ଧମ୍ମା ଦୁଗ୍ଗହିତା ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଦୁଗ୍ଗହିତତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମାନ''ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୨୩୮)।

ଯା ପନ ସୁଗ୍ଗହିତା ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦିପାରିପୂରିଂୟେୱ ଆକଙ୍ଖମାନେନ ପରିୟାପୁଟା, ନ ଉପାରମ୍ଭାଦିହେତୁ, ଅୟଂ ନିସ୍ସରଣତ୍ଥା। ଯଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ – ''ତେସଂ ତେ ଧମ୍ମା ସୁଗ୍ଗହିତା ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସୁଗ୍ଗହିତତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମାନ''ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୨୩୯)।

ଯଂ ପନ ପରିଞ୍ଞାତକ୍ଖନ୍ଧୋ ପହୀନକିଲେସୋ ଭାୱିତମଗ୍ଗୋ ପଟିୱିଦ୍ଧାକୁପ୍ପୋ ସଚ୍ଛିକତନିରୋଧୋ ଖୀଣାସୱୋ କେୱଲଂ ପୱେଣୀପାଲନତ୍ଥାୟ ୱଂସାନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥାୟ ପରିୟାପୁଣାତି, ଅୟଂ ଭଣ୍ଡାଗାରିକପରିୟତ୍ତୀତି।

ୱିନୟେ ପନ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲସମ୍ପଦଂ ନିସ୍ସାୟ ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ପାପୁଣାତି, ତାସଂୟେୱ ଚ ତତ୍ଥ ପଭେଦୱଚନତୋ। ସୁତ୍ତେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସମାଧିସମ୍ପଦଂ ନିସ୍ସାୟ ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ପାପୁଣାତି, ତାସଂୟେୱ ଚ ତତ୍ଥ ପଭେଦୱଚନତୋ। ଅଭିଧମ୍ମେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପଦଂ ନିସ୍ସାୟ ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା ପାପୁଣାତି, ତାସଞ୍ଚ ତତ୍ଥେୱ ପଭେଦୱଚନତୋ, ଏୱମେତେସୁ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ୟଥାକ୍କମେନ ଇମଂ ୱିଜ୍ଜାତ୍ତୟଛଳଭିଞ୍ଞାଚତୁପ୍ପଟିସମ୍ଭିଦାଭେଦଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପାପୁଣାତି।

ୱିନୟେ ପନ ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁଞ୍ଞାତସୁଖସମ୍ଫସ୍ସଅତ୍ଥରଣପାୱୁରଣାଦିଫସ୍ସସାମଞ୍ଞତୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତେସୁ ଉପାଦିନ୍ନକଫସ୍ସାଦୀସୁ ଅନୱଜ୍ଜସଞ୍ଞୀ ହୋତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ହେତଂ – ''ତଥାହଂ ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମି, ୟଥା ୟେ ମେ ଅନ୍ତରାୟିକା ଧମ୍ମା ଅନ୍ତରାୟିକା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା, ତେ ପଟିସେୱତୋ ନାଲଂ ଅନ୍ତରାୟାୟା''ତି (ମ। ନି। ୧।୨୩୪)। ତତୋ ଦୁସ୍ସୀଲଭାୱଂ ପାପୁଣାତି। ସୁତ୍ତେ ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ – ''ଚତ୍ତାରୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୫) ଅଧିପ୍ପାୟଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ଦୁଗ୍ଗହିତଂ ଗଣ୍ହାତି, ୟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଅତ୍ତନା ଦୁଗ୍ଗହିତେନ ଅମ୍ହେ ଚେୱ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖତି, ଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ଖଣତି, ବହୁଞ୍ଚ ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତୀ''ତି (ମ। ନି। ୧।୨୩୬)। ତତୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିତଂ ପାପୁଣାତି। ଅଭିଧମ୍ମେ ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଧମ୍ମଚିନ୍ତଂ ଅତିଧାୱନ୍ତୋ ଅଚିନ୍ତେୟ୍ୟାନିପି ଚିନ୍ତେତି। ତତୋ ଚିତ୍ତକ୍ଖେପଂ ପାପୁଣାତି, ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ''ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚିନ୍ତେୟ୍ୟାନି, ନ ଚିନ୍ତେତବ୍ବାନି, ୟାନି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଉମ୍ମାଦସ୍ସ ୱିଘାତସ୍ସ ଭାଗୀ ଅସ୍ସା''ତି (ଅ। ନି। ୪।୭୭)। ଏୱମେତେସୁ ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ୟଥାକ୍କମେନ ଇମଂ ଦୁସ୍ସୀଲଭାୱ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିତା ଚିତ୍ତକ୍ଖେପଭେଦଂ ୱିପତ୍ତିଂ ପାପୁଣାତୀ''ତି।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ –

''ପରିୟତ୍ତିଭେଦଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ, ୱିପତ୍ତିଞ୍ଚାପି ୟଂ ୟହିଂ;

ପାପୁଣାତି ୟଥା ଭିକ୍ଖୁ, ତମ୍ପି ସବ୍ବଂ ୱିଭାୱୟେ''ତି –

ଅୟମ୍ପି ଗାଥା ୱୁତ୍ତତ୍ଥାୱ ହୋତି। ଏୱଂ ନାନପ୍ପକାରତୋ ପିଟକାନି ଞତ୍ୱା ତେସଂ ୱସେନେତଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ତିୱିଧନ୍ତି ଞାତବ୍ବଂ।

କଥଂ ନିକାୟୱସେନ ପଞ୍ଚୱିଧଂ? ସବ୍ବମେୱ ଚେତଂ ଦୀଘନିକାୟୋ, ମଜ୍ଝିମନିକାୟୋ, ସଂୟୁତ୍ତନିକାୟୋ, ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାୟୋ, ଖୁଦ୍ଦକନିକାୟୋତି ପଞ୍ଚପ୍ପଭେଦଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ କତମୋ ଦୀଘନିକାୟୋ? ତିୱଗ୍ଗସଙ୍ଗହାନି ବ୍ରହ୍ମଜାଲାଦୀନି ଚତୁତ୍ତିଂସ ସୁତ୍ତାନି।

''ଚତୁତ୍ତିଂସେୱ ସୁତ୍ତନ୍ତା, ତିୱଗ୍ଗୋ ୟସ୍ସ ସଙ୍ଗହୋ;

ଏସ ଦୀଘନିକାୟୋତି, ପଠମୋ ଅନୁଲୋମିକୋ''ତି।

କସ୍ମା ପନେସ ଦୀଘନିକାୟୋତି ୱୁଚ୍ଚତି? ଦୀଘପ୍ପମାଣାନଂ ସୁତ୍ତାନଂ ସମୂହତୋ ନିୱାସତୋ ଚ। ସମୂହନିୱାସା ହି ନିକାୟୋତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ''ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକନିକାୟମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି ଏୱଂ ଚିତ୍ତଂ, ୟଥୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା'' (ସଂ। ନି। ୨।୧୦୦)। ପୋଣିକନିକାୟୋ ଚିକ୍ଖଲ୍ଲିକନିକାୟୋତି ଏୱମାଦୀନି ଚେତ୍ଥ ସାଧକାନି ସାସନତୋ ଲୋକତୋ ଚ। ଏୱଂ ସେସାନମ୍ପି ନିକାୟଭାୱେ ୱଚନତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କତମୋ ମଜ୍ଝିମନିକାୟୋ? ମଜ୍ଝିମପ୍ପମାଣାନି ପଞ୍ଚଦସୱଗ୍ଗସଙ୍ଗହାନି ମୂଲପରିୟାୟସୁତ୍ତାଦୀନି ଦିୟଡ୍ଢସତଂ ଦ୍ୱେ ଚ ସୁତ୍ତାନି।

''ଦିୟଡ୍ଢସତସୁତ୍ତନ୍ତା, ଦ୍ୱେ ଚ ସୁତ୍ତାନି ୟତ୍ଥ ସୋ;

ନିକାୟୋ ମଜ୍ଝିମୋ ପଞ୍ଚ, ଦସୱଗ୍ଗପରିଗ୍ଗହୋ''ତି।

କତମୋ ସଂୟୁତ୍ତନିକାୟୋ? ଦେୱତାସଂୟୁତ୍ତାଦିୱସେନ କଥିତାନି ଓଘତରଣାଦୀନି ସତ୍ତ ସୁତ୍ତସହସ୍ସାନି ସତ୍ତ ଚ ସୁତ୍ତସତାନି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଚ ସୁତ୍ତାନି।

‘‘ସତ୍ତସୁତ୍ତସହସ୍ସାନି , ସତ୍ତସୁତ୍ତସତାନି ଚ;

ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଚେୱ ସୁତ୍ତନ୍ତା, ଏସୋ ସଂଯୁତ୍ତସଙ୍ଗହୋ’’ତି।

କତମୋ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାୟୋ? ଏକେକଅଙ୍ଗାତିରେକୱସେନ କଥିତାନି ଚିତ୍ତପରିୟାଦାନାଦୀନି ନୱ ସୁତ୍ତସହସ୍ସାନି ପଞ୍ଚ ସୁତ୍ତସତାନି ସତ୍ତପଞ୍ଞାସଞ୍ଚ ସୁତ୍ତାନି।

‘‘ନୱ ସୁତ୍ତସହସ୍ସାନି, ପଞ୍ଚ ସୁତ୍ତସତାନି ଚ;

ସତ୍ତପଞ୍ଞାସ ସୁତ୍ତାନି, ସଙ୍ଖ୍ୟା ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରେ ଅୟ’’ନ୍ତି।

କତମୋ ଖୁଦ୍ଦକନିକାୟୋ? ସକଲଂ ୱିନୟପିଟକଂ, ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ, ଖୁଦ୍ଦକପାଠାଦୟୋ ଚ ପୁବ୍ବେ ଦସ୍ସିତା ପଞ୍ଚଦସପ୍ପଭେଦା, ଠପେତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ନିକାୟେ ଅୱସେସଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ।

‘‘ଠପେତ୍ୱା ଚତୁରୋପେତେ, ନିକାୟେ ଦୀଘଆଦିକେ;

ତଦଞ୍ଞଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ, ନିକାୟୋ ଖୁଦ୍ଦକୋ ମତୋ’’ତି।

ଏୱଂ ନିକାୟୱସେନ ପଞ୍ଚୱିଧଂ।

କଥଂ ଅଙ୍ଗୱସେନ ନୱୱିଧଂ? ସବ୍ବମେୱ ହିଦଂ ସୁତ୍ତଂ, ଗେୟ୍ୟଂ, ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ, ଗାଥା, ଉଦାନଂ, ଇତିୱୁତ୍ତକଂ, ଜାତକଂ, ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ, ୱେଦଲ୍ଲନ୍ତି ନୱପ୍ପଭେଦଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସଖନ୍ଧକପରିୱାରା, ସୁତ୍ତନିପାତେ ମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତରତନସୁତ୍ତନାଳକସୁତ୍ତତୁୱଟ୍ଟକସୁତ୍ତାନି ଚ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଚ ସୁତ୍ତନାମକଂ ତଥାଗତୱଚନଂ ସୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସବ୍ବମ୍ପି ସଗାଥକଂ ସୁତ୍ତଂ ଗେୟ୍ୟନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱିସେସେନ ସଂଯୁତ୍ତକେ ସକଲୋପି ସଗାଥୱଗ୍ଗୋ, ସକଲମ୍ପି ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ, ନିଗ୍ଗାଥକଂ ସୁତ୍ତଂ, ଯଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଅଟ୍ଠହି ଅଙ୍ଗେହି ଅସଙ୍ଗହିତଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ, ତଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଧମ୍ମପଦଂ, ଥେରଗାଥା, ଥେରୀଗାଥା, ସୁତ୍ତନିପାତେ ନୋସୁତ୍ତନାମିକା ସୁଦ୍ଧିକଗାଥା ଚ ଗାଥାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସୋମନସ୍ସଞ୍ଞାଣମୟିକଗାଥା ପଟିସଂଯୁତ୍ତା ଦ୍ୱେଅସୀତି ସୁତ୍ତନ୍ତା ଉଦାନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା’’ତିଆଦିନୟପ୍ପୱତ୍ତା ଦସୁତ୍ତରସତସୁତ୍ତନ୍ତା ଇତିୱୁତ୍ତକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅପଣ୍ଣକଜାତକାଦୀନି ପଞ୍ଞାସାଧିକାନି ପଞ୍ଚଜାତକସତାନି ‘ଜାତକ’ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚ୍ଛରିୟା ଅବ୍ଭୁତା ଧମ୍ମା ଆନନ୍ଦେ’’ତିଆଦିନୟପ୍ପୱତ୍ତା (ଦୀ। ନି। ୨।୨୦୯) ସବ୍ବେପି ଅଚ୍ଛରିୟବ୍ଭୁତଧମ୍ମପଟିସଂଯୁତ୍ତସୁତ୍ତନ୍ତା ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଚୂଳୱେଦଲ୍ଲ-ମହାୱେଦଲ୍ଲ-ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି-ସକ୍କପଞ୍ହ-ସଙ୍ଖାରଭାଜନିୟ-ମହାପୁଣ୍ଣମସୁତ୍ତାଦୟୋ ସବ୍ବେପି ୱେଦଞ୍ଚ ତୁଟ୍ଠିଞ୍ଚ ଲଦ୍ଧା ଲଦ୍ଧା ପୁଚ୍ଛିତସୁତ୍ତନ୍ତା ୱେଦଲ୍ଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଅଙ୍ଗୱସେନ ନୱୱିଧଂ।

କଥଂ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧୱସେନ ଚତୁରାସୀତିସହସ୍ସୱିଧଂ? ସବ୍ବମେୱ ଚେତଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ –

‘‘ଦ୍ୱାସୀତି ବୁଦ୍ଧତୋ ଗଣ୍ହିଂ, ଦ୍ୱେ ସହସ୍ସାନି ଭିକ୍ଖୁତୋ;

ଚତୁରାସୀତି ସହସ୍ସାନି, ଯେ ମେ ଧମ୍ମା ପୱତ୍ତିନୋ’’ତି।

ଏୱଂ ପରିଦୀପିତଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧୱସେନ ଚତୁରାସୀତିସହସ୍ସପ୍ପଭେଦଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଏକାନୁସନ୍ଧିକଂ ସୁତ୍ତଂ ଏକୋ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯଂ ଅନେକାନୁସନ୍ଧିକଂ, ତତ୍ଥ ଅନୁସନ୍ଧିୱସେନ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧଗଣନା। ଗାଥାବନ୍ଧେସୁ ପଞ୍ହାପୁଚ୍ଛନଂ ଏକୋ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ଏକୋ। ଅଭିଧମ୍ମେ ଏକମେକଂ ତିକଦୁକଭାଜନଂ, ଏକମେକଞ୍ଚ ଚିତ୍ତୱାରଭାଜନଂ, ଏକମେକୋ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧୋ। ୱିନୟେ ଅତ୍ଥି ୱତ୍ଥୁ, ଅତ୍ଥି ମାତିକା, ଅତ୍ଥି ପଦଭାଜନୀୟଂ, ଅତ୍ଥି ଅନ୍ତରାପତ୍ତି, ଅତ୍ଥି ଆପତ୍ତି, ଅତ୍ଥି ଅନାପତ୍ତି, ଅତ୍ଥି ତିକଚ୍ଛେଦୋ। ତତ୍ଥ ଏକମେକୋ କୋଟ୍ଠାସୋ ଏକମେକୋ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧୱସେନ ଚତୁରାସୀତିସହସ୍ସୱିଧଂ।

ଏୱମେତଂ ଅଭେଦତୋ ରସୱସେନ ଏକୱିଧଂ, ଭେଦତୋ ଧମ୍ମୱିନୟାଦିୱସେନ ଦୁୱିଧାଦିଭେଦଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ସଙ୍ଗାୟନ୍ତେନ ମହାକସ୍ସପପ୍ପମୁଖେନ

ୱସୀଗଣେନ ‘‘ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ, ଅଯଂ ୱିନଯୋ, ଇଦଂ ପଠମବୁଦ୍ଧୱଚନଂ, ଇଦଂ ମଜ୍ଝିମବୁଦ୍ଧୱଚନଂ, ଇଦଂ ପଚ୍ଛିମବୁଦ୍ଧୱଚନଂ, ଇଦଂ ୱିନଯପିଟକଂ, ଇଦଂ ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକଂ, ଇଦଂ ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ, ଅଯଂ ଦୀଘନିକାଯୋ…ପେ… ଅଯଂ ଖୁଦ୍ଦକନିକାଯୋ, ଇମାନି ସୁତ୍ତାଦୀନି ନୱଙ୍ଗାନି, ଇମାନି ଚତୁରାସୀତି ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧସହସ୍ସାନୀ’’ତି, ଇମଂ ପଭେଦଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱାୱ ସଙ୍ଗୀତଂ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଇମମେୱ, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଉଦ୍ଦାନସଙ୍ଗହ-ୱଗ୍ଗସଙ୍ଗହ-ପେଯ୍ୟାଲସଙ୍ଗହ-ଏକକନିପାତ-ଦୁକନିପାତାଦିନିପାତସଙ୍ଗହ-ସଂଯୁତ୍ତସଙ୍ଗହ-ପଣ୍ଣାସସଙ୍ଗହାଦି-ଅନେକୱିଧଂ ତୀସୁ ପିଟକେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସମାନଂ ସଙ୍ଗହପ୍ପଭେଦଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ଏୱ ସତ୍ତହି ମାସେହି ସଙ୍ଗୀତଂ।

ସଙ୍ଗୀତିପରିଯୋସାନେ ଚସ୍ସ – ‘‘ଇଦଂ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରେନ ଦସବଲସ୍ସ ସାସନଂ ପଞ୍ଚୱସ୍ସସହସ୍ସପରିମାଣକାଲଂ ପୱତ୍ତନସମତ୍ଥଂ କତ’’ନ୍ତି ସଞ୍ଜାତପ୍ପମୋଦା ସାଧୁକାରଂ ୱିଯ ଦଦମାନା ଅଯଂ ମହାପଥୱୀ ଉଦକପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅନେକପ୍ପକାରଂ କମ୍ପି ସଙ୍କମ୍ପି ସମ୍ପକମ୍ପି ସମ୍ପୱେଧି, ଅନେକାନି ଚ ଅଚ୍ଛରିଯାନି ପାତୁରହେସୁନ୍ତି, ଅଯଂ ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତି ନାମ। ଯା ଲୋକେ –

‘‘ସତେହି ପଞ୍ଚହି କତା, ତେନ ପଞ୍ଚସତାତି ଚ;

ଥେରେହେୱ କତତ୍ତା ଚ, ଥେରିକାତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧। ବ୍ରହ୍ମଜାଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

ପରିବ୍ବାଜକକଥାୱଣ୍ଣନା

ଇମିସ୍ସା ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିୟା ୱତ୍ତମାନାୟ ୱିନୟସଙ୍ଗହାୱସାନେ ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକେ ଆଦିନିକାୟସ୍ସ ଆଦିସୁତ୍ତଂ ବ୍ରହ୍ମଜାଲଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତେନ ଆୟସ୍ମତା ମହାକସ୍ସପେନ – ''ବ୍ରହ୍ମଜାଲଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, କତ୍ଥ ଭାସିତ''ନ୍ତି, ଏୱମାଦିୱଚନପରିୟୋସାନେ ୟତ୍ଥ ଚ ଭାସିତଂ, ୟଞ୍ଚାରବ୍ଭ ଭାସିତଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଏୱଂ ମେ ସୁତନ୍ତିଆଦିମାହ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ବ୍ରହ୍ମଜାଲସ୍ସାପି ଏୱଂ ମେ ସୁତନ୍ତିଆଦିକଂ ଆୟସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକାଲେ ୱୁତ୍ତଂ ନିଦାନମାଦୀ''ତି।

୧। ତତ୍ଥ ଏୱନ୍ତି ନିପାତପଦଂ। ମେତିଆଦୀନି ନାମପଦାନି। ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ପଟୀତି ଉପସଗ୍ଗପଦଂ, ହୋତୀତି ଆଖ୍ୟାତପଦନ୍ତି। ଇମିନା ତାୱ ନୟେନ ପଦୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅତ୍ଥତୋ ପନ ଏୱଂ-ସଦ୍ଦୋ ତାୱ ଉପମୂପଦେସସମ୍ପହଂସନଗରହଣୱଚନସମ୍ପଟିଗ୍ଗହାକାରନିଦସ୍ସନାୱଧାରଣାଦିଅନେକତ୍ଥପ୍ପଭେଦୋ। ତଥାହେସ – ''ଏୱଂ ଜାତେନ ମଚ୍ଚେନ, କତ୍ତବ୍ବଂ କୁସଲଂ ବହୁ''ନ୍ତି (ଧ। ପ। ୫୩) ଏୱମାଦୀସୁ ଉପମାୟଂ ଆଗତୋ। ''ଏୱଂ ତେ ଅଭିକ୍କମିତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ତେ ପଟିକ୍କମିତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୧୨୨) ଉପଦେସେ। ''ଏୱମେତଂ ଭଗୱା, ଏୱମେତଂ ସୁଗତା''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୩।୬୬) ସମ୍ପହଂସନେ। ''ଏୱମେୱଂ ପନାୟଂ ୱସଲୀ ୟସ୍ମିଂ ୱା ତସ୍ମିଂ ୱା ତସ୍ସ ମୁଣ୍ଡକସ୍ସ ସମଣକସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୧୮୭) ଗରହଣେ। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୧) ୱଚନସମ୍ପଟିଗ୍ଗହେ। ''ଏୱଂ ବ୍ୟା ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମୀ''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୯୮) ଆକାରେ। ''ଏହି ତ୍ୱଂ, ମାଣୱକ, ୟେନ ସମଣୋ ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମ, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମମ ୱଚନେନ ସମଣଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅପ୍ପାବାଧଂ ଅପ୍ପାତଙ୍କଂ ଲହୁଟ୍ଠାନଂ ବଲଂ ଫାସୁୱିହାରଂ ପୁଚ୍ଛ। ''ସୁଭୋ ମାଣୱୋ ତୋଦେୟ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଭୱନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅପ୍ପାବାଧଂ ଅପ୍ପାତଙ୍କଂ ଲହୁଟ୍ଠାନଂ ବଲଂ ଫାସୁୱିହାରଂ ପୁଚ୍ଛତୀ''ତି। ''ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେହି, ସାଧୁ କିର ଭୱଂ ଆନନ୍ଦୋ ୟେନ ସୁଭସ୍ସ ମାଣୱସ୍ସ ତୋଦେୟ୍ୟପୁତ୍ତସ୍ସ ନିୱେସନଂ, ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାୟା''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୪୪୫) ନିଦସ୍ସନେ। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, କାଲାମା, ଇମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା ୱା ଅକୁସଲା ୱାତି? ଅକୁସଲା, ଭନ୍ତେ। ସାୱଜ୍ଜା ୱା ଅନୱଜ୍ଜା ୱାତି? ସାୱଜ୍ଜା, ଭନ୍ତେ। ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା ୱା ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥା ୱାତି? ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା, ଭନ୍ତେ। ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ୱା, କଥଂ ୱୋ ଏତ୍ଥ ହୋତୀତି? ସମତ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ସମାଦିନ୍ନା ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ଏୱଂ ନୋ ଏତ୍ଥ ହୋତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୩।୬୬) ଅୱଧାରଣେ। ସ୍ୱାୟମିଧ ଆକାରନିଦସ୍ସନାୱଧାରଣେସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ଆକାରତ୍ଥେନ ଏୱଂ-ସଦ୍ଦେନ ଏତମତ୍ଥଂ ଦୀପେତି, ନାନାନୟନିପୁଣମନେକଜ୍ଝାସୟସମୁଟ୍ଠାନଂ, ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନଂ, ୱିୱିଧପାଟିହାରିୟଂ, ଧମ୍ମତ୍ଥଦେସନାପଟିୱେଧଗମ୍ଭୀରଂ, ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ସକସକଭାସାନୁରୂପତୋ ସୋତପଥମାଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ସବ୍ବପ୍ପକାରେନ କୋ ସମତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାତୁଂ, ସବ୍ବଥାମେନ ପନ ସୋତୁକାମତଂ ଜନେତ୍ୱାପି 'ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ' ମୟାପି ଏକେନାକାରେନ ସୁତନ୍ତି।

ନିଦସ୍ସନତ୍ଥେନ – ''ନାହଂ ସୟମ୍ଭୂ, ନ ମୟା ଇଦଂ ସଚ୍ଛିକତ''ନ୍ତି ଅତ୍ତାନଂ ପରିମୋଚେନ୍ତୋ – 'ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ', 'ମୟାପି ଏୱଂ ସୁତ'ନ୍ତି ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସକଲଂ ସୁତ୍ତଂ ନିଦସ୍ସେତି।

ଅୱଧାରଣତ୍ଥେନ – ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ୟଦିଦଂ ଆନନ୍ଦୋ, ଗତିମନ୍ତାନଂ, ସତିମନ୍ତାନଂ, ଧିତିମନ୍ତାନଂ, ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ୟଦିଦଂ ଆନନ୍ଦୋ''ତି (ଅ। ନି। ୧।୨୨୩)। ଏୱଂ ଭଗୱତା – ''ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ, ଧମ୍ମକୁସଲୋ, ବ୍ୟଞ୍ଜନକୁସଲୋ, ନିରୁତ୍ତିକୁସଲୋ, ପୁବ୍ବାପରକୁସଲୋ''ତି (ଅ। ନି। ୫।୧୬୯)। ଏୱଂ ଧମ୍ମସେନାପତିନା ଚ ପସତ୍ଥଭାୱାନୁରୂପଂ ଅତ୍ତନୋ ଧାରଣବଲଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସତ୍ତାନଂ ସୋତୁକାମତଂ ଜନେତି – 'ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ', ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅତ୍ଥତୋ ୱା ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ୱା ଅନୂନମନଧିକଂ, ଏୱମେୱ ନ ଅଞ୍ଞଥା ଦଟ୍ଠବ୍ବ''ନ୍ତି।

ମେ-ସଦ୍ଦୋ ତୀସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ହିସ୍ସ – ''ଗାଥାଭିଗୀତଂ ମେ ଅଭୋଜନେୟ୍ୟ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ସୁ। ନି। ୮୧) ମୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଙ୍ଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୂ''ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୪।୮୮) ମୟ୍ହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଧମ୍ମଦାୟାଦା ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଭୱଥା''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୯) ମମାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଧ ପନ ମୟା ସୁତନ୍ତି ଚ, ମମ ସୁତନ୍ତି ଚ ଅତ୍ଥଦ୍ୱୟେ ୟୁଜ୍ଜତି।

ସୁତନ୍ତି ଅୟଂ ସୁତ-ସଦ୍ଦୋ ସୌପସଗ୍ଗୋ ଚ ଅନୁପସଗ୍ଗୋ ଚ – ଗମନୱିସ୍ସୁତକିଲିନ୍ନ-ଉପଚିତାନୁଯୋଗ-ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟ-ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାର-ୱିଞ୍ଞାତାଦିଅନେକତ୍ଥପ୍ପଭେଦୋ, ତଥା ହିସ୍ସ ‘‘ସେନାୟ ପସୁତୋ’’ତିଆଦୀସୁ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ସୁତଧମ୍ମସ୍ସ ପସ୍ସତୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ଉଦା। ୧୧) ୱିସ୍ସୁତଧମ୍ମସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଅୱସ୍ସୁତା ଅୱସ୍ସୁତସ୍ସା’’ତିଆଦୀସୁ (ପାଚି। ୬୫୭) କିଲିନ୍ନାକିଲିନ୍ନସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ତୁମ୍ହେହି ପୁଞ୍ଞଂ ପସୁତଂ ଅନପ୍ପକ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଖୁ। ପା। ୭।୧୨) ଉପଚିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଯେ ଝାନପସୁତା ଧୀରା’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ପ। ୧୮୧) ଝାନାନୁୟୁତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତ’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୪୧) ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ସୁତଧରୋ ସୁତସନ୍ନିଚୟୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୩୯) ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରୱିଞ୍ଞାତଧରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଧ ପନସ୍ସ ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରେନ ଉପଧାରିତନ୍ତି ୱା ଉପଧାରଣନ୍ତି ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘ମେ’ ସଦ୍ଦସ୍ସ ହି ‘ମୟା’ତି ଅତ୍ଥେ ସତି ‘ଏୱଂ ମୟା ସୁତଂ’ ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରେନ ଉପଧାରିତନ୍ତି ୟୁଜ୍ଜତି। ‘ମମା’ତି ଅତ୍ଥେ ସତି ଏୱଂ ମମ ସୁତଂ ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରେନ ଉପଧାରଣନ୍ତି ୟୁଜ୍ଜତି।

ଏୱମେତେସୁ ତୀସୁ ପଦେସୁ ଏୱନ୍ତି ସୋତୱିଞ୍ଞାଣାଦିୱିଞ୍ଞାଣକିଚ୍ଚନିଦସ୍ସନଂ। ମେତି ୱୁତ୍ତୱିଞ୍ଞାଣସମଙ୍ଗିପୁଗ୍ଗଲନିଦସ୍ସନଂ। ସୁତନ୍ତି ଅସ୍ସୱନଭାୱପଟିକ୍ଖେପତୋ ଅନୂନାଧିକାୱିପରୀତଗ୍ଗହଣନିଦସ୍ସନଂ। ତଥା ଏୱନ୍ତି ତସ୍ସା ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରେନ ପୱତ୍ତାୟ ୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିୟା ନାନପ୍ପକାରେନ ଆରମ୍ମଣେ ପୱତ୍ତିଭାୱପ୍ପକାସନଂ। ମେତି ଅତ୍ତପ୍ପକାସନଂ। ସୁତନ୍ତି ଧମ୍ମପ୍ପକାସନଂ। ଅୟଞ୍ହେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ – ‘‘ନାନପ୍ପକାରେନ ଆରମ୍ମଣେ ପୱତ୍ତାୟ ୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିୟା ମୟା ନ ଅଞ୍ଞଂ କତଂ, ଇଦଂ ପନ କତଂ, ଅୟଂ ଧମ୍ମୋ ସୁତୋ’’ତି।

ତଥା ଏୱନ୍ତି ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଧମ୍ମପ୍ପକାସନଂ। ମେତି ପୁଗ୍ଗଲପ୍ପକାସନଂ। ସୁତନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲକିଚ୍ଚପ୍ପକାସନଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ‘‘ୟଂ ସୁତ୍ତଂ ନିଦ୍ଦିସିସ୍ସାମି, ତଂ ମୟା ଏୱଂ ସୁତ’’ନ୍ତି।

ତଥା ଏୱନ୍ତି ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନସ୍ସ ନାନାକାରପ୍ପୱତ୍ତିୟା ନାନତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗହଣଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ନାନାକାରନିଦ୍ଦେସୋ। ଏୱନ୍ତି ହି ଅୟମାକାରପଞ୍ଞତ୍ତି। ମେତି କତ୍ତୁନିଦ୍ଦେସୋ। ସୁତନ୍ତି ୱିସୟନିଦ୍ଦେସୋ। ଏତ୍ତାୱତା ନାନାକାରପ୍ପୱତ୍ତେନ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନେନ ତଂ ସମଙ୍ଗିନୋ କତ୍ତୁ ୱିସୟଗ୍ଗହଣସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କତଂ ହୋତି।

ଅଥୱା ଏୱନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲକିଚ୍ଚନିଦ୍ଦେସୋ। ସୁତନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣକିଚ୍ଚନିଦ୍ଦେସୋ। ମେତି ଉଭୟକିଚ୍ଚୟୁତ୍ତପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସୋ। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ‘‘ମୟା ସୱନକିଚ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣସମଙ୍ଗିନା ପୁଗ୍ଗଲେନ ୱିଞ୍ଞାଣୱସେନ ଲଦ୍ଧସୱନକିଚ୍ଚୱୋହାରେନ ସୁତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଏୱନ୍ତି ଚ ମେତି ଚ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥୱସେନ ଅୱିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି। କିଞ୍ହେତ୍ଥ ତଂ ପରମତ୍ଥତୋ ଅତ୍ଥି, ୟଂ ଏୱନ୍ତି ୱା ମେତି ୱା ନିଦ୍ଦେସଂ ଲଭେଥ? ସୁତନ୍ତି ୱିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି। ୟଞ୍ହି ତଂ ଏତ୍ଥ ସୋତେନ ଉପଲଦ୍ଧଂ, ତଂ ପରମତ୍ଥତୋ ୱିଜ୍ଜମାନନ୍ତି। ତଥା ‘ଏୱ’ନ୍ତି ଚ, ମେତି ଚ, ତଂ ତଂ ଉପାଦାୟ ୱତ୍ତବ୍ବତୋ ଉପାଦାପଞ୍ଞତ୍ତି। ‘ସୁତ’ନ୍ତି ଦିଟ୍ଠାଦୀନି ଉପନିଧାୟ ୱତ୍ତବ୍ବତୋ ଉପନିଧାପଞ୍ଞତ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଏୱନ୍ତି ୱଚନେନ ଅସମ୍ମୋହଂ ଦୀପେତି। ନ ହି ସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ନାନପ୍ପକାରପଟିୱେଧସମତ୍ଥୋ ହୋତି। ‘ସୁତ’ନ୍ତି ୱଚନେନ ସୁତସ୍ସ ଅସମ୍ମୋସଂ ଦୀପେତି। ୟସ୍ସ ହି ସୁତଂ ସମ୍ମୁଟ୍ଠଂ ହୋତି, ନ ସୋ କାଲନ୍ତରେନ ମୟା ସୁତନ୍ତି ପଟିଜାନାତି। ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଅସମ୍ମୋହେନ ପଞ୍ଞାସିଦ୍ଧି, ଅସମ୍ମୋସେନ ପନ ସତିସିଦ୍ଧି। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାପୁବ୍ବଙ୍ଗମାୟ ସତିୟା ବ୍ୟଞ୍ଜନାୱଧାରଣସମତ୍ଥତା, ସତିପୁବ୍ବଙ୍ଗମାୟ ପଞ୍ଞାୟ ଅତ୍ଥପଟିୱେଧସମତ୍ଥତା। ତଦୁଭୟସମତ୍ଥତାଯୋଗେନ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଧମ୍ମକୋସସ୍ସ ଅନୁପାଲନସମତ୍ଥତୋ ଧମ୍ମଭଣ୍ଡାଗାରିକତ୍ତସିଦ୍ଧି।

ଅପରୋ ନୟୋ, ଏୱନ୍ତି ୱଚନେନ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରଂ ଦୀପେତି। ଅଯୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ ହି ନାନପ୍ପକାରପଟିୱେଧାଭାୱତୋ। ସୁତନ୍ତି ୱଚନେନ ଅୱିକ୍ଖେପଂ ଦୀପେତି, ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ସୱନାଭାୱତୋ। ତଥା ହି ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିୟା ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ‘‘ନ ମୟା ସୁତଂ, ପୁନ ଭଣଥା’’ତି ଭଣତି। ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ଚେତ୍ଥ ଅତ୍ତସମ୍ମାପଣିଧିଂ ପୁବ୍ବେ ଚ କତପୁଞ୍ଞତଂ ସାଧେତି, ସମ୍ମା ଅପ୍ପଣିହିତତ୍ତସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ଅକତପୁଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ତଦଭାୱତୋ। ଅୱିକ୍ଖେପେନ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସୟଞ୍ଚ ସାଧେତି। ନ ହି ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ସୋତୁଂ ସକ୍କୋତି, ନ ଚ ସପ୍ପୁରିସେ ଅନୁପସ୍ସୟମାନସ୍ସ ସୱନଂ ଅତ୍ଥୀତି।

ଅପରୋ ନୟୋ, ୟସ୍ମା ଏୱନ୍ତି ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନସ୍ସ ନାନାକାରପ୍ପୱତ୍ତିୟା ନାନତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗହଣଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ନାନାକାରନିଦ୍ଦେସୋତି ୱୁତ୍ତଂ, ସୋ ଚ ଏୱଂ ଭଦ୍ଦକୋ ଆକାରୋ ନ ସମ୍ମାଅପ୍ପଣିହିତତ୍ତନୋ ପୁବ୍ବେ ଅକତପୁଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ହୋତି, ତସ୍ମା ଏୱନ୍ତି ଇମିନା ଭଦ୍ଦକେନାକାରେନ ପଚ୍ଛିମଚକ୍କଦ୍ୱୟସମ୍ପତ୍ତିମତ୍ତନୋ ଦୀପେତି। ସୁତନ୍ତି ସୱନଯୋଗେନ ପୁରିମଚକ୍କଦ୍ୱୟସମ୍ପତ୍ତିଂ। ନ ହି ଅପ୍ପତିରୂପଦେସେ ୱସତୋ ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସୟୱିରହିତସ୍ସ ୱା ସୱନଂ ଅତ୍ଥି। ଇଚ୍ଚସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଚକ୍କଦ୍ୱୟସିଦ୍ଧିୟା ଆସୟସୁଦ୍ଧିସିଦ୍ଧା ହୋତି, ପୁରିମଚକ୍କଦ୍ୱୟସିଦ୍ଧିୟା ପୟୋଗସୁଦ୍ଧି, ତାୟ ଚ

ଆସଯସୁଦ୍ଧିଯା ଅଧିଗମବ୍ୟତ୍ତିସିଦ୍ଧି, ପଯୋଗସୁଦ୍ଧିଯା ଆଗମବ୍ୟତ୍ତିସିଦ୍ଧି। ଇତି ପଯୋଗାସଯସୁଦ୍ଧସ୍ସ ଆଗମାଧିଗମସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱଚନଂ ଅରୁଣୁଗ୍ଗଂ ୱିଯ ସୂରିଯସ୍ସ ଉଦଯତୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ୱିଯ ଚ କୁସଲକମ୍ମସ୍ସ ଅରହତି ଭଗୱତୋ ୱଚନସ୍ସ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଭୱିତୁନ୍ତି ଠାନେ ନିଦାନଂ ଠପେନ୍ତୋ – ''ଏୱଂ ମେ ସୁତ''ନ୍ତିଆଦିମାହ।

ଅପରୋ ନଯୋ, 'ଏୱ'ନ୍ତି ଇମିନା ନାନପ୍ପକାରପଟିୱେଧଦୀପକେନ ୱଚନେନ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦାସମ୍ପତ୍ତିସବ୍ଭାୱଂ ଦୀପେତି। 'ସୁତ'ନ୍ତି ଇମିନା ସୋତବ୍ବପ୍ପଭେଦପଟିୱେଧଦୀପକେନ ଧମ୍ମନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦାସମ୍ପତ୍ତିସବ୍ଭାୱଂ। 'ଏୱ'ନ୍ତି ଚ ଇଦଂ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରଦୀପକଂ ୱଚନଂ ଭାସମାନୋ – ''ଏତେ ମଯା ଧମ୍ମା ମନସାନୁପେକ୍ଖିତା, ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା''ତି ଦୀପେତି। 'ସୁତ'ନ୍ତି ଇଦଂ ସୱନଯୋଗଦୀପକଂ ୱଚନଂ ଭାସମାନୋ – ''ବହୂ ମଯା ଧମ୍ମା ସୁତା ଧାତା ୱଚସା ପରିଚିତା''ତି ଦୀପେତି। ତଦୁଭଯେନାପି ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନପାରିପୂରିଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ସୱନେ ଆଦରଂ ଜନେତି। ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନପରିପୁଣ୍ଣଞ୍ହି ଧମ୍ମଂ ଆଦରେନ ଅସ୍ସୁଣନ୍ତୋ ମହତା ହିତା ପରିବାହିରୋ ହୋତୀତି, ତସ୍ମା ଆଦରଂ ଜନେତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ସୋତବ୍ବୋତି।

''ଏୱଂ ମେ ସୁତ''ନ୍ତି ଇମିନା ପନ ସକଲେନ ୱଚନେନ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମଂ ଅତ୍ତନୋ ଅଦହନ୍ତୋ ଅସପ୍ପୁରିସଭୂମିଂ ଅତିକ୍କମତି। ସାୱକତ୍ତଂ ପଟିଜାନନ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସଭୂମିଂ ଓକ୍କମତି। ତଥା ଅସଦ୍ଧମ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାପେତି, ସଦ୍ଧମ୍ମେ ଚିତ୍ତଂ ପତିଟ୍ଠାପେତି। ''କେୱଲଂ ସୁତମେୱେତଂ ମଯା, ତସ୍ସେୱ ଭଗୱତୋ ୱଚନ''ନ୍ତି ଦୀପେନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ପରିମୋଚେତି, ସତ୍ଥାରଂ ଅପଦିସତି, ଜିନୱଚନଂ ଅପ୍ପେତି, ଧମ୍ମନେତ୍ତିଂ ପତିଟ୍ଠାପେତି।

ଅପିଚ ''ଏୱଂ ମେ ସୁତ''ନ୍ତି ଅତ୍ତନା ଉପ୍ପାଦିତଭାୱଂ ଅପ୍ପଟିଜାନନ୍ତୋ ପୁରିମୱଚନଂ ୱିୱରନ୍ତୋ – ''ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତମିଦଂ ମଯା ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜୱିସାରଦସ୍ସ ଦସବଲଧରସ୍ସ ଆସଭଟ୍ଠାନଟ୍ଠାଯିନୋ ସୀହନାଦନାଦିନୋ ସବ୍ବସତ୍ତୁତ୍ତମସ୍ସ ଧମ୍ମିସ୍ସରସ୍ସ ଧମ୍ମରାଜସ୍ସ ଧମ୍ମାଧିପତିନୋ ଧମ୍ମଦୀପସ୍ସ ଧମ୍ମସରଣସ୍ସ ସଦ୍ଧମ୍ମୱରଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱଚନଂ, ନ ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥେ ୱା ଧମ୍ମେ ୱା ପଦେ ୱା ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ୱା କଙ୍ଖା ୱା ୱିମତି ୱା କାତବ୍ବା''ତି ସବ୍ବେସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମେ ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯଂ ୱିନାସେତି, ସଦ୍ଧାସମ୍ପଦଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ତେନେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

''ୱିନାସଯତି ଅସ୍ସଦ୍ଧଂ, ସଦ୍ଧଂ ୱଡ୍ଢେତି ସାସନେ;

ଏୱଂ ମେ ସୁତମିଚ୍ଚେୱଂ, ୱଦଂ ଗୋତମସାୱକୋ''ତି।

ଏକନ୍ତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦନିଦ୍ଦେସୋ। ସମଯନ୍ତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନିଦ୍ଦେସୋ। ଏକଂ ସମଯନ୍ତି ଅନିଯମିତପରିଦୀପନଂ। ତତ୍ଥ ସମଯସଦ୍ଦୋ –

''ସମୱାଯେ ଖଣେ କାଲେ, ସମୂହେ ହେତୁଦିଟ୍ଠିସୁ;

ପଟିଲାଭେ ପହାନେ ଚ, ପଟିୱେଧେ ଚ ଦିସ୍ସତି''।

ତଥା ହିସ୍ସ – ''ଅପ୍ପେୱନାମ ସ୍ୱେପି ଉପସଙ୍କମେଯ୍ୟାମ କାଲଞ୍ଚ ସମଯଞ୍ଚ ଉପାଦାଯା''ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୪୪୭) ସମୱାଯୋ ଅତ୍ଥୋ। ''ଏକୋୱ ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେ, ଖଣୋ ଚ ସମଯୋ ଚ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସାଯା''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୮।୨୯) ଖଣୋ। ''ଉଣ୍ହସମଯୋ ପରିଳାହସମଯୋ''ତିଆଦୀସୁ (ପାଚି। ୩୫୮) କାଲୋ। ''ମହାସମଯୋ ପୱନସ୍ମି''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୩୩୨) ସମୂହୋ। ''ସମଯୋପି ଖୋ ତେ, ଭଦ୍ଦାଲି, ଅପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧୋ ଅହୋସି, ଭଗୱା ଖୋ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି, ଭଗୱାପି ମଂ ଜାନିସ୍ସତି, ଭଦ୍ଦାଲି ନାମ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥୁସାସନେ ସିକ୍ଖାଯ ଅପରିପୂରକାରୀ'ତି। ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ତେ ଭଦ୍ଦାଲି, ସମଯୋ ଅପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧୋ ଅହୋସୀ''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୧୩୫) ହେତୁ। ''ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଉଗ୍ଗାହମାନୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ସମଣମୁଣ୍ଡିକାପୁତ୍ତୋ ସମଯପ୍ପୱାଦକେ ତିନ୍ଦୁକାଚୀରେ ଏକସାଲକେ ମଲ୍ଲିକାଯ ଆରାମେ ପଟିୱସତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୨୬୦) ଦିଟ୍ଠି।

''ଦିଟ୍ଠେ ଧମ୍ମେ ଚ ଯୋ ଅତ୍ଥୋ, ଯୋ ଚତ୍ଥୋ ସମ୍ପରାଯିକୋ;

ଅତ୍ଥାଭିସମଯା ଧୀରୋ, ପଣ୍ଡିତୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୨୮) –

ଆଦୀସୁ ପଟିଲାଭୋ। ‘‘ସଙ୍ଖା ମାନାଭିସମଯା ଅନ୍ତମକାସି ଦୁକ୍ଖସ୍ସା’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୭।୯) ପହାନଂ। ‘‘ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପୀଳନଟ୍ଠୋ ସଙ୍ଖତଟ୍ଠୋ ସନ୍ତାପଟ୍ଠୋ ୱିପରିଣାମଟ୍ଠୋ ଅଭିସମଯଟ୍ଠୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ପଟି। ୧୦୮) ପଟିୱେଧୋ। ଇଧ ପନସ୍ସ କାଲୋ ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ସଂୱଚ୍ଛରଉତୁମାସଡ୍ଢମାସରତ୍ତିଦିୱପୁବ୍ବଣ୍ହମଜ୍ଝନ୍ହିକସାଯନ୍ହପଠମମଜ୍ଝି-ମପଚ୍ଛିମଯାମମୁହୁତ୍ତାଦୀସୁ କାଲପ୍ପଭେଦଭୂତେସୁ ସମଯେସୁ ଏକଂ ସମଯନ୍ତି ଦୀପେତି।

ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଏତେସୁ ସଂୱଚ୍ଛରାଦୀସୁ ସମଯେସୁ ଯଂ ଯଂ ସୁତ୍ତଂ ଯସ୍ମିଂ ଯସ୍ମିଂ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଉତୁମ୍ହି ମାସେ ପକ୍ଖେ ରତ୍ତିଭାଗେ ୱା ଦିୱସଭାଗେ ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଥେରସ୍ସ ସୁୱିଦିତଂ ସୁୱୱତ୍ଥାପିତଂ ପଞ୍ଞାଯ। ଯସ୍ମା ପନ – ‘‘ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ’’ ଅସୁକସଂୱଚ୍ଛରେ ଅସୁକଉତୁମ୍ହି ଅସୁକମାସେ ଅସୁକପକ୍ଖେ ଅସୁକରତ୍ତିଭାଗେ ଅସୁକଦିୱସଭାଗେ ୱାତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ନ ସକ୍କା ସୁଖେନ ଧାରେତୁଂ ୱା ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ ୱା ଉଦ୍ଦିସାପେତୁଂ ୱା, ବହୁ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଏକେନେୱ ପଦେନ ତମତ୍ଥଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ‘‘ଏକଂ ସମଯ’’ନ୍ତି ଆହ। ଯେ ୱା ଇମେ ଗବ୍ଭୋକ୍କନ୍ତିସମଯୋ, ଜାତିସମଯୋ, ସଂୱେଗସମଯୋ, ଅଭିନିକ୍ଖମନସମଯୋ, ଦୁକ୍କରକାରିକସମଯୋ, ମାରୱିଜଯସମଯୋ, ଅଭିସମ୍ବୋଧିସମଯୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରସମଯୋ, ଦେସନାସମଯୋ, ପରିନିବ୍ବାନସମଯୋତି, ଏୱମାଦଯୋ ଭଗୱତୋ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ଅତିୱିଯ ପକାସା ଅନେକକାଲପ୍ପଭେଦା ଏୱ ସମଯା। ତେସୁ ସମଯେସୁ ଦେସନାସମଯସଙ୍ଖାତଂ ଏକଂ ସମଯନ୍ତି ଦୀପେତି। ଯୋ ଚାଯଂ ଞାଣକରୁଣାକିଚ୍ଚସମଯେସୁ କରୁଣାକିଚ୍ଚସମଯୋ, ଅତ୍ତହିତପରହିତପଟିପତ୍ତିସମଯେସୁ ପରହିତପଟିପତ୍ତିସମଯୋ, ସନ୍ନିପତିତାନଂ କରଣୀଯଦ୍ୱଯସମଯେସୁ ଧମ୍ମିକଥାସମଯୋ ଦେସନାପଟିପତ୍ତିସମଯେସୁ ଦେସନାସମଯୋ, ତେସୁପି ସମଯେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ସମଯଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଏକଂ ସମଯ’’ନ୍ତି ଆହ।

କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଯଥା ଅଭିଧମ୍ମେ ‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ କାମାୱଚର’’ନ୍ତି (ଧ। ସ। ୧) ଚ, ଇତୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ଚ ସୁତ୍ତପଦେସୁ – ‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀ’’ତି ଚ ଭୁମ୍ମୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ, ୱିନଯେ ଚ – ‘‘ତେନ ସମଯେନ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’’ତି କରଣୱଚନେନ, ତଥା ଅକତ୍ୱା ‘‘ଏକଂ ସମଯ’’ନ୍ତି ଉପଯୋଗୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି? ତତ୍ଥ ତଥା ଇଧ ଚ ଅଞ୍ଞଥା ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ। ତତ୍ଥ ହି ଅଭିଧମ୍ମେ ଇତୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ସୁତ୍ତପଦେସୁ ଚ ଅଧିକରଣତ୍ଥୋ ଭାୱେନ ଭାୱଲକ୍ଖଣତ୍ଥୋ ଚ ସମ୍ଭୱତି। ଅଧିକରଣଞ୍ହି କାଲତ୍ଥୋ, ସମୂହତ୍ଥୋ ଚ ସମଯୋ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତାନଂ ଫସ୍ସାଦିଧମ୍ମାନଂ ଖଣସମୱାଯହେତୁସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଚ ସମଯସ୍ସ ଭାୱେନ ତେସଂ ଭାୱୋ ଲକ୍ଖୀଯତି, ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଜୋତନତ୍ଥଂ ତତ୍ଥ ଭୁମ୍ମୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ।

ୱିନଯେ ଚ ହେତୁଅତ୍ଥୋ କରଣତ୍ଥୋ ଚ ସମ୍ଭୱତି। ଯୋ ହି ସୋ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିସମଯୋ ସାରିପୁତ୍ତାଦୀହିପି ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ, ତେନ ସମଯେନ ହେତୁଭୂତେନ କରଣଭୂତେନ ଚ ସିକ୍ଖାପଦାନି ପଞ୍ଞାପଯନ୍ତୋ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିହେତୁଞ୍ଚ ଅପେକ୍ଖମାନୋ ଭଗୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିହାସି, ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଜୋତନତ୍ଥଂ ତତ୍ଥ କରଣୱଚନେନ ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ।

ଇଧ ପନ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଞ୍ଚ ଏୱଂ ଜାତିକେ ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗତ୍ଥୋ ସମ୍ଭୱତି। ଯଞ୍ହି ସମଯଂ ଭଗୱା ଇମଂ ଅଞ୍ଞଂ ୱା ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଦେସେସି, ଅଚ୍ଚନ୍ତମେୱ ତଂ ସମଯଂ କରୁଣାୱିହାରେନ ୱିହାସି, ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଜୋତନତ୍ଥଂ ଇଧ ଉପଯୋଗୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି।

ତେନେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ତଂ ତଂ ଅତ୍ଥମପେକ୍ଖିତ୍ୱା, ଭୁମ୍ମେନ କରଣେନ ଚ;

ଅଞ୍ଞତ୍ର ସମଯୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଉପଯୋଗେନ ସୋ ଇଧା’’ତି।

ପୋରାଣା ପନ ୱଣ୍ଣଯନ୍ତି – ‘‘ତସ୍ମିଂ ସମଯେ’’ତି ୱା, ‘‘ତେନ ସମଯେନା’’ତି ୱା, ‘‘ଏକଂ ସମଯ’’ନ୍ତି ୱା, ଅଭିଲାପମତ୍ତଭେଦୋ ଏସ, ସବ୍ବତ୍ଥ ଭୁମ୍ମମେୱତ୍ଥୋତି। ତସ୍ମା ‘‘ଏକଂ ସମଯ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେପି ‘‘ଏକସ୍ମିଂ ସମଯେ’’ତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଭଗୱାତି ଗରୁ। ଗରୁଞ୍ହି ଲୋକେ ଭଗୱାତି ୱଦନ୍ତି। ଅଯଞ୍ଚ ସବ୍ବଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତାଯ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଗରୁ, ତସ୍ମା ଭଗୱାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପୋରାଣେହିପି ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଭଗୱାତି ୱଚନଂ ସେଟ୍ଠଂ, ଭଗୱାତି ୱଚନମୁତ୍ତମଂ;

ଗରୁ ଗାରଵଯୁତ୍ତୋ ସୋ, ଭଗଵା ତେନ ଵୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ଅପି ଚ –

‘‘ଭାଗ୍ୟଵା ଭଗ୍ଗଵା ଯୁତ୍ତୋ, ଭଗେହି ଚ ଵିଭତ୍ତଵା;

ଭତ୍ତଵା ଵନ୍ତଗମନୋ, ଭଵେସୁ ଭଗଵା ତତୋ’’ତି।

ଇମିସ୍ସା ଗାଥାଯ ଵସେନସ୍ସ ପଦସ୍ସ ଵିତ୍ଥାରଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ଚ ଵିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସେ ଵୁତ୍ତୋଯେଵ।

ଏତ୍ତାଵତା ଚେତ୍ଥ ଏଵଂ ମେ ସୁତନ୍ତି ଵଚନେନ ଯଥାସୁତଂ ଧମ୍ମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମକାଯଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କରୋତି। ତେନ ‘‘ନଯିଦଂ ଅତିକ୍କନ୍ତସତ୍ଥୁକଂ ପାଵଚନଂ, ଅଯଂ ଵୋ ସତ୍ଥା’’ତି ସତ୍ଥୁ ଅଦସ୍ସନେନ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଂ ଜନଂ ସମସ୍ସାସେତି।

ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵାତି ଵଚନେନ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭଗଵତୋ ଅଵିଜ୍ଜମାନଭାଵଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ରୂପକାଯପରିନିବ୍ବାନଂ ସାଧେତି। ତେନ ‘‘ଏଵଂଵିଧସ୍ସ ନାମ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଦେସକୋ ଦସବଲଧରୋ ଵଜିରସଙ୍ଘାତ ସମାନକାଯୋ ସୋପି ଭଗଵା ପରିନିବ୍ବୁତୋ, କେନ ଅଞ୍ଞେନ ଜୀଵିତେ ଆସା ଜନେତବ୍ବା’’ତି ଜୀଵିତମଦମତ୍ତଂ ଜନଂ ସଂଵେଜେତି, ସଦ୍ଧମ୍ମେ ଚସ୍ସ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେତି।

ଏଵନ୍ତି ଚ ଭଣନ୍ତୋ ଦେସନାସମ୍ପତ୍ତିଂ ନିଦ୍ଦିସତି। ମେ ସୁତନ୍ତି ସାଵକସମ୍ପତ୍ତିଂ। ଏକଂ ସମଯନ୍ତି କାଲସମ୍ପତ୍ତିଂ। ଭଗଵାତି ଦେସକସମ୍ପତ୍ତିଂ।

ଅନ୍ତରା ଚ ରାଜଗହଂ ଅନ୍ତରା ଚ ନାଳନ୍ଦନ୍ତି ଅନ୍ତରା-ସଦ୍ଦୋ କାରଣଖଣଚିତ୍ତଵେମଜ୍ଝଵିଵରାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ତଦନ୍ତରଂ କୋ ଜାନେଯ୍ଯ ଅଞ୍ଞତ୍ର ତଥାଗତା’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୬।୪୪) ଚ, ‘‘ଜନା ସଙ୍ଗମ୍ମ ମନ୍ତେନ୍ତି ମଞ୍ଚ ତଞ୍ଚ କିମନ୍ତର’’ନ୍ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୧।୨୨୮) ଚ ଆଦୀସୁ ହି କାରଣେ ଅନ୍ତରା-ସଦ୍ଦୋ। ‘‘ଅଦ୍ଦସ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରା ଇତ୍ଥୀ ଵିଜ୍ଜନ୍ତରିକାଯ ଭାଜନଂ ଧୋଵନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ॰ ନି॰ ୨।୧୪୯) ଖଣେ। ‘‘ଯସ୍ସନ୍ତରତୋ ନ ସନ୍ତି କୋପା’’ତିଆଦୀସୁ (ଉଦା॰ ୨୦) ଚିତ୍ତେ। ‘‘ଅନ୍ତରା ଵୋସାନମାପାଦୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଚୂଳଵ॰ ୩୫୦) ଵେମଜ୍ଝେ। ‘‘ଅପି ଚାଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତପୋଦା ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ମହାନିରଯାନଂ ଅନ୍ତରିକାଯ ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ପାରା॰ ୨୩୧) ଵିଵରେ। ସ୍ଵାଯମିଧ ଵିଵରେ ଵତ୍ତତି, ତସ୍ମା ରାଜଗହସ୍ସ ଚ ନାଳନ୍ଦାଯ ଚ ଵିଵରେତି ଏଵମେତ୍ଥତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଅନ୍ତରା-ସଦ୍ଦେନ ପନ ଯୁତ୍ତତ୍ତା ଉପଯୋଗଵଚନଂ କତଂ। ଇଦିସେସୁ ଚ ଠାନେସୁ ଅକ୍ଖରଚିନ୍ତକା ‘‘ଅନ୍ତରା ଗାମଞ୍ଚ ନଦିଞ୍ଚ ଯାତୀ’’ତି ଏଵଂ ଏକମେଵ ଅନ୍ତରାସଦ୍ଦଂ ପଯୁଜ୍ଜନ୍ତି, ସୋ ଦୁତିଯପଦେନପି ଯୋଜେତବ୍ବୋ ହୋତି, ଅଯୋଜିଯମାନେ ଉପଯୋଗଵଚନଂ ନ ପାପୁଣାତି। ଇଧ ପନ ଯୋଜେତ୍ଵାଯେଵ ଵୁତ୍ତୋତି।

ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋହୋତୀତି ଅଦ୍ଧାନସଙ୍ଖାତଂ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ‘‘ଦୀଘମଗ୍ଗ’’ନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଦ୍ଧାନଗମନସମଯସ୍ସ ହି ଵିଭଙ୍ଗେ ‘‘ଅଡ୍ଢଯୋଜନଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତିଆଦିଵଚନତୋ (ପାଚି॰ ୨୧୮) ଅଡ୍ଢଯୋଜନମ୍ପି ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗୋ ହୋତି। ରାଜଗହତୋ ପନ ନାଳନ୍ଦା ଯୋଜନମେଵ।

ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିନ୍ତି ‘ମହତା’ତି ଗୁଣମହତ୍ତେନପି ମହତା, ସଙ୍ଖ୍ୟାମହତ୍ତେନପି ମହତା। ସୋ ହି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଗୁଣେହିପି ମହା ଅହୋସି, ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦିଗୁଣସମନ୍ନାଗତତ୍ତା। ସଙ୍ଖ୍ୟାଯପି ମହା, ପଞ୍ଚସତସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ତା। ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଙ୍ଘୋ ‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ’, ତେନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ। ଦିଟ୍ଠିସୀଲସାମଞ୍ଞସଙ୍ଘାତସଙ୍ଖାତେନ ସମଣଗଣେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଏକତୋ।

ପଞ୍ଚମତ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୁସତେହୀତି ପଞ୍ଚମତ୍ତା ଏତେସନ୍ତି ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି। ମତ୍ତାତି ପମାଣଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ଯଥା ‘‘ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ଭୋଜନେ ମତ୍ତଂ ଜାନାତି, ପମାଣଂ ଜାନାତୀ’’ତି ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ଏଵମିଧାପି – ‘‘ତେସଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ପଞ୍ଚମତ୍ତା ପଞ୍ଚପମାଣ’’ନ୍ତି ଏଵମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଭିକ୍ଖୂନଂ ସତାନି ଭିକ୍ଖୁସତାନି, ତେହି ପଞ୍ଚମତ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି।

ସୁପ୍ପିଯୋପିଖୋ ପରିବ୍ବାଜକୋତି ସୁପ୍ପିଯୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ପି-କାରୋ ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସଭାଗତାଯ ପୁଗ୍ଗଲସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ। ଖୋ-କାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ, ବ୍ୟଞ୍ଜନସିଲିଟ୍ଠତାଵସେନ ଵୁତ୍ତୋ। ପରିବ୍ବାଜକୋତି ସଞ୍ଚଯସ୍ସ ଅନ୍ତେଵାସୀ ଛନ୍ନପରିବ୍ବାଜକୋ। ଇଦଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି – ‘‘ଯଦା ଭଗଵା ତଂ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋ, ତଦା ସୁପ୍ପିଯୋପି ପରିବ୍ବାଜକୋ ପଟିପନ୍ନୋ ଅହୋସୀ’’ତି। ଅତୀତକାଲତ୍ଥୋ ହେତ୍ଥ ହୋତି-ସଦ୍ଦୋ।

ସଦ୍ଧିଂ ଅନ୍ତେୱାସିନା ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେନ ମାଣୱେନାତି – ଏଥ ଅନ୍ତେ ୱସତୀତି ଅନ୍ତେୱାସୀ। ସମୀପଚାରୋ ସନ୍ତିକାୱଚରୋ ସିସ୍ସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ମାଣୱୋତି ସତ୍ତୋପି ଚୋରୋପି ତରୁଣୋପି ୱୁଚ୍ଚତି।

''ଚୋଦିତା ଦେୱଦୂତେହି, ଯେ ପମଜ୍ଜନ୍ତି ମାଣୱା;

ତେ ଦୀଘରତ୍ତଂ ସୋଚନ୍ତି, ହୀନକାଯୂପଗା ନରା''ତି। (ମ। ନି। ୩।୨୭୧) –

ଆଦୀସୁ ହି ସତ୍ତୋ ମାଣୱୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ''ମାଣୱେହିପି ସମାଗଚ୍ଛନ୍ତି କତକମ୍ମେହିପି ଅକତକମ୍ମେହିପୀ''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୧୪୯) ଚୋରୋ। ''ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ମାଣୱୋ, ଅଙ୍ଗକୋ ମାଣୱୋ''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୩୧୬) ତରୁଣୋ 'ମାଣୱୋ'ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଇଧାପି ଅଯମେୱତ୍ଥୋ। ଇଦଞ୍ହି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେନ ନାମ ତରୁଣନ୍ତେୱାସିନା ସଦ୍ଧିନ୍ତି।

ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗେ, ତେସୁ ୱା ଦ୍ୱୀସୁ ଜନେସୁ। ସୁଦନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଅନେକପରିଯାଯେନାତି ପରିଯାଯ-ସଦ୍ଦୋ ତାୱ ୱାରଦେସନାକାରଣେସୁ ୱତ୍ତତି। ''କସ୍ସ ନୁ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅଜ୍ଜ ପରିଯାଯୋ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଓୱଦିତୁ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୩୯୮) ହି ୱାରେ ପରିଯାଯସଦ୍ଦୋ ୱତ୍ତତି। ''ମଧୁପିଣ୍ଡିକପରିଯାଯୋତ୍ୱେୱ ନଂ ଧାରେହୀ''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୦୫) ଦେସନାଯଂ। ''ଇମିନାପି ଖୋ, ତେ ରାଜଞ୍ଞ, ପରିଯାଯେନ ଏୱଂ ହୋତୁ''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୪୧୧) କାରଣେ। ସ୍ୱାଯମିଧାପି କାରଣେ ୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ''ଅନେକୱିଧେନ କାରଣେନା''ତି, ''ବହୂହି କାରଣେହୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀତି ଅୱଣ୍ଣୱିରହିତସ୍ସ ଅପରିମାଣୱଣ୍ଣସମନ୍ନାଗତସ୍ସାପି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ – ''ଯଂ ଲୋକେ ଜାତିୱୁଦ୍ଧେସୁ କତ୍ତବ୍ବଂ ଅଭିୱାଦନାଦିସାମୀଚିକମ୍ମଂ 'ସାମଗ୍ଗିରସୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ନତ୍ଥି ତସ୍ମା ଅରସରୂପୋ ସମଣୋ ଗୋତମୋ, ନିବ୍ଭୋଗୋ, ଅକିରିଯୱାଦୋ, ଉଚ୍ଛେଦୱାଦୋ, ଜେଗୁଚ୍ଛୀ, ୱେନଯିକୋ, ତପସ୍ସୀ, ଅପଗବ୍ଭୋ। ନତ୍ଥି ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋ ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସୋ। ତକ୍କପରିଯାହତଂ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ୱୀମଂସାନୁଚରିତଂ, ସଯଂପଟିଭାନଂ। ସମଣୋ ଗୋତମୋ ନ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ନ ଲୋକୱିଦୂ, ନ ଅନୁତ୍ତରୋ, ନ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ''ତି। ଏୱଂ ତଂ ତଂ ଅକାରଣମେୱ କାରଣନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତଥା ତଥା ଅୱଣ୍ଣଂ ଦୋସଂ ନିନ୍ଦଂ ଭାସତି।

ଯଥା ଚ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ, ଏୱଂ ଧମ୍ମସ୍ସାପି ତଂ ତଂ ଅକାରଣମେୱ କାରଣତୋ ୱତ୍ୱା – ''ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଧମ୍ମୋ ଦୁରକ୍ଖାତୋ, ଦୁପ୍ପଟିୱେଦିତୋ, ଅନିଯ୍ୟାନିକୋ, ଅନୁପସମସଂୱତ୍ତନିକୋ''ତି ତଥା ତଥା ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି।

ଯଥା ଚ ଧମ୍ମସ୍ସ, ଏୱଂ ସଙ୍ଘସ୍ସାପି ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ଅକାରଣମେୱ କାରଣତୋ ୱତ୍ୱା – ''ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନୋ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, କୁଟିଲପଟିପନ୍ନୋ, ପଚ୍ଚନୀକପଟିପଦଂ ଅନନୁଲୋମପଟିପଦଂ ଅଧମ୍ମାନୁଲୋମପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ''ତି ତଥା ତଥା ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି।

ଅନ୍ତେୱାସୀ ପନସ୍ସ – ''ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୋ ଅପରାମସିତବ୍ବଂ ପରାମସତି, ଅନକ୍କମିତବ୍ବଂ ଅକ୍କମତି, ସ୍ୱାଯଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଗିଲନ୍ତୋ ୱିଯ, ହତ୍ଥେନ ଅସିଧାରଂ ପରାମସନ୍ତୋ ୱିଯ, ମୁଟ୍ଠିନା ସିନେରୁଂ ପଦାଲେତୁକାମୋ ୱିଯ, କକଚଦନ୍ତପନ୍ତିଯଂ କୀଳମାନୋ ୱିଯ, ପଭିନ୍ନମଦଂ ଚଣ୍ଡହତ୍ଥିଂ ହତ୍ଥେନ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱିଯ ଚ ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସେୱ ରତନତ୍ତଯସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସମାନୋ ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପାପୁଣିସ୍ସତି। ଆଚରିଯେ ଖୋ ପନ ଗୂଥଂ ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ୱା କଣ୍ଟକଂ ୱା କଣ୍ହସପ୍ପଂ ୱା ଅକ୍କମନ୍ତେ, ସୂଲଂ ୱା ଅଭିରୂହନ୍ତେ, ହଲାହଲଂ ୱା ୱିସଂ ଖାଦନ୍ତେ, ଖାରୋଦକଂ ୱା ପକ୍ଖଲନ୍ତେ, ନରକପପାତଂ ୱା ପପତନ୍ତେ, ନ ଅନ୍ତେୱାସିନା ତଂ ସବ୍ବମନୁକାତବ୍ବଂ ହୋତି। କମ୍ମସ୍ସକା ହି ସତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମାନୁରୂପମେୱ ଗତିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ନେୱ ପିତା ପୁତ୍ତସ୍ସ କମ୍ମେନ ଗଚ୍ଛତି, ନ ପୁତ୍ତୋ ପିତୁ କମ୍ମେନ, ନ ମାତା ପୁତ୍ତସ୍ସ, ନ ପୁତ୍ତୋ ମାତୁଯା, ନ ଭାତା ଭଗିନିଯା, ନ ଭଗିନୀ ଭାତୁ, ନ ଆଚରିଯୋ ଅନ୍ତେୱାସିନୋ, ନ ଅନ୍ତେୱାସୀ ଆଚରିଯସ୍ସ କମ୍ମେନ ଗଚ୍ଛତି। ମଯ୍ହଞ୍ଚ ଆଚରିଯୋ ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି, ମହାସାୱଜ୍ଜୋ ଖୋ ପନାରିଯୂପୱାଦୋତି। ଏୱଂ ଯୋନିସୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆଚରିଯୱାଦଂ ମଦ୍ଦମାନୋ ସମ୍ମାକାରଣମେୱ କାରଣତୋ ଅପଦିସନ୍ତୋ ଅନେକପରିଯାଯେନ ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତୁମାରଦ୍ଧୋ, ଯଥା ତଂ ପଣ୍ଡିତଜାତିକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ''। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ସୁପ୍ପିଯସ୍ସ ପନ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସୀ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋ ମାଣୱୋ ଅନେକପରିଯାଯେନ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି, ଧମ୍ମସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି, ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ୱଣ୍ଣନ୍ତି ୱଣ୍ଣ-ସଦ୍ଦୋ ସଣ୍ଠାନ-ଜାତି-ରୂପାଯତନ-କାରଣ-ପମାଣ-ଗୁଣ-ପସଂସାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି । ତତ୍ଥ ''ମହନ୍ତଂ ସପ୍ପରାଜୱଣ୍ଣଂ ଅଭିନିମ୍ମିନିତ୍ୱା''ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୧୪୨) ସଣ୍ଠାନଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ''ବ୍ରାହ୍ମଣୋୱ ସେଟ୍ଠୋ ୱଣ୍ଣୋ, ହୀନୋ ଅଞ୍ଞୋ ୱଣ୍ଣୋ''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।

୪୦୨) ଜାତି। ''ପରମାଯ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୩୦୩) ରୂପାଯତନଂ।

''ନ ହରାମି ନ ଭଞ୍ଜାମି, ଆରା ସିଙ୍ଘାମି ୱାରିଜଂ;

ଅଥ କେନ ନୁ ୱଣ୍ଣେନ, ଗନ୍ଧତ୍ଥେନୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୩୪) –

ଆଦୀସୁ କାରଣଂ। ''ତଯୋ ପତ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣା''ତିଆଦୀସୁ (ପାରା। ୬୦୨) ପମାଣଂ। ''କଦା ସଞ୍ଞୂଳ୍ହା ପନ, ତେ ଗହପତି, ଇମେ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ୱଣ୍ଣା''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୭୭) ଗୁଣୋ। ''ୱଣ୍ଣାରହସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୨।୧୩୫) ପସଂସା। ଇଧ ଗୁଣୋପି ପସଂସାପି। ଅଯଂ କିର ତଂ ତଂ ଭୂତମେୱ କାରଣଂ ଅପଦିସନ୍ତୋ ଅନେକପରିଯାଯେନ ରତନତ୍ତଯସ୍ସ ଗୁଣୂପସଞ୍ହିତଂ ପସଂସଂ ଅଭାସି। ତତ୍ଥ – ''ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତିଆଦିନା (ପାରା। ୧) ନଯେନ, ''ଯେ ଭିକ୍ଖୱେ, ବୁଦ୍ଧେ ପସନ୍ନା ଅଗ୍ଗେ ତେ ପସନ୍ନା''ତିଆଦିନା ''ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ଅସମୋ ଅସମସମୋ''ତିଆଦିନା (ଅ। ନି। ୧।୧୭୪) ଚ ନଯେନ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱଣ୍ଣୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ''ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୧୫୯) ଚ ''ଆଲଯସମୁଗ୍ଘାତୋ ୱଟ୍ଟୁପଚ୍ଛେଦୋ''ତି (ଇତି। ୯୦, ଅ। ନି। ୪।୩୪) ଚ, ''ଯେ ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯେ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକେ ମଗ୍ଗେ ପସନ୍ନା, ଅଗ୍ଗେ ତେ ପସନ୍ନା''ତି ଚ ଏୱମାଦୀହି ନଯେହି ଧମ୍ମସ୍ସ ୱଣ୍ଣୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ''ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୧୫୯) ଚ, ''ଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଘେ ପସନ୍ନା, ଅଗ୍ଗେ ତେ ପସନ୍ନା''ତି (ଅ। ନି। ୪।୩୪) ଚ ଏୱମାଦୀହି ପନ ନଯେହି ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱଣ୍ଣୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପହୋନ୍ତେନ ପନ ଧମ୍ମକଥିକେନ ପଞ୍ଚନିକାଯେ ନୱଙ୍ଗଂ ସତ୍ଥୁସାସନଂ ଚତୁରାସୀତିଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧସହସ୍ସାନି ଓଗାହିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ୱଣ୍ଣୋ ପକାସେତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ଠାନେ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଗୁଣେ ପକାସେନ୍ତୋ ଅତିତ୍ଥେନ ପକ୍ଖନ୍ଦୋ ଧମ୍ମକଥିକୋତି ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। ଈଦିସେସୁ ହି ଠାନେସୁ ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ ଥାମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋ ପନ ମାଣୱୋ ଅନୁସ୍ସୱାଦିମତ୍ତସମ୍ବନ୍ଧିତେନ ଅତ୍ତନୋ ଥାମେନ ରତନତ୍ତଯସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି।

ଇତିହ ତେ ଉଭୋ ଆଚରିଯନ୍ତେୱାସୀତି ଏୱଂ ତେ ଦ୍ୱେ ଆଚରିଯନ୍ତେୱାସିକା। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସାତି ଅଞ୍ଞୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ। ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକୱାଦାତି ଈସକମ୍ପି ଅପରିହରିତ୍ୱା ଉଜୁମେୱ ୱିୱିଧପଚ୍ଚନୀକୱାଦା, ଅନେକୱାରଂ ୱିରୁଦ୍ଧୱାଦା ଏୱ ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଚରିଯେନ ହି ରତନତ୍ତଯସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣେ ଭାସିତେ ଅନ୍ତେୱାସୀ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି, ପୁନ ଇତରୋ ଅୱଣ୍ଣଂ, ଇତରୋ ୱଣ୍ଣନ୍ତି ଏୱଂ ଆଚରିଯୋ ସାରଫଲକେ ୱିସରୁକ୍ଖଆଣିଂ ଆକୋଟଯମାନୋ ୱିଯ ପୁନପ୍ପୁନଂ ରତନତ୍ତଯସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି। ଅନ୍ତେୱାସୀ ପନ ସୁୱଣ୍ଣରଜତମଣିମଯାଯ ଆଣିଯା ତଂ ଆଣିଂ ପଟିବାହଯମାନୋ ୱିଯ ପୁନପ୍ପୁନଂ ରତନତ୍ତଯସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକୱାଦା''ତି।

ଭଗୱନ୍ତଂ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧା ହୋନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚାତି ଭଗୱନ୍ତଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଦସ୍ସନଂ ଅୱିଜହନ୍ତା ଇରିଯାପଥାନୁବନ୍ଧନେନ ଅନୁବନ୍ଧା ହୋନ୍ତି, ସୀସାନୁଲୋକିନୋ ହୁତ୍ୱା ଅନୁଗତା ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

କସ୍ମା ପନ ଭଗୱା ତଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ପଟିପନ୍ନୋ? କସ୍ମା ଚ ସୁପ୍ପିଯୋ ଅନୁବନ୍ଧୋ? କସ୍ମା ଚ ସୋ ରତନତ୍ତଯସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀତି? ଭଗୱା ତାୱ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ରାଜଗହପରିୱତ୍ତକେସୁ ଅଟ୍ଠାରସସୁ ମହାୱିହାରେସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱସିତ୍ୱା ପାତୋୱ ସରୀରପ୍ପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାଯଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରତି। ସୋ ତଂ ଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସୁଲଭପିଣ୍ଡପାତଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗାହାପେତ୍ୱା – ''ନାଳନ୍ଦଂ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି, ରାଜଗହତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ପଟିପନ୍ନୋ। ସୁପ୍ପିଯୋପି ଖୋ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ରାଜଗହପରିୱତ୍ତକେ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ପରିବ୍ବାଜକାରାମେ ୱସିତ୍ୱା ପରିବ୍ବାଜକପରିୱୁତୋ ରାଜଗହେ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରତି। ସୋପି ତଂ ଦିୱସଂ ପରିବ୍ବାଜକପରିସାଯ ସୁଲଭଭିକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ଭୁତ୍ତପାତରାସୋ ପରିବ୍ବାଜକେ ପରିବ୍ବାଜକପରିକ୍ଖାରଂ ଗାହାପେତ୍ୱା – ନାଳନ୍ଦଂ ଗମିସ୍ସାମିଚ୍ଚେୱ ଭଗୱତୋ ତଂ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋୱ ଅନୁବନ୍ଧୋ। ସଚେ ପନ ଜାନେଯ୍ୟ ନାନୁବନ୍ଧେଯ୍ୟ। ସୋ ଅଜାନିତ୍ୱାୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗୀୱଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିଲୋକଯମାନୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଦ୍ଦସ ବୁଦ୍ଧସିରିଯା ସୋଭମାନଂ ରତ୍ତକମ୍ବଲପରିକ୍ଖିତ୍ତମିୱ ଜଙ୍ଗମକନକଗିରିସିଖରଂ।

ତସ୍ମିଂ କିର ସମଯେ ଦସବଲସ୍ସ ସରୀରତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଛବ୍ବଣ୍ଣରସ୍ମିଯୋ ସମନ୍ତା ଅସୀତିହତ୍ଥପ୍ପମାଣେ ପଦେସେ ଆଧାୱନ୍ତି ୱିଧାୱନ୍ତି ରତନାୱେଳରତନଦାମରତନଚୁଣ୍ଣୱିପ୍ପକିଣ୍ଣଂ ୱିଯ, ପସାରିତରତନଚିତ୍ତକଞ୍ଚନପଟମିୱ, ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣରସନିସିଞ୍ଚମାନମିୱ, ଉକ୍କାସତନିପାତସମାକୁଲମିୱ, ନିରନ୍ତରୱିପ୍ପକିଣ୍ଣକଣିକାରପୁପ୍ଫମିୱ ୱାଯୁୱେଗକ୍ଖିତ୍ତଚୀନପିଟ୍ଠଚୁଣ୍ଣମିୱ, ଇନ୍ଦଧନୁୱିଜ୍ଜୁଲତାତାରାଗଣପ୍ପଭାୱିସରୱିପ୍ଫୁରିତୱିଚ୍ଛୁରିତମିୱ ଚ ତଂ ୱନନ୍ତରଂ ହୋତି।

ଅସୀତି ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନାନୁରଞ୍ଜିତଞ୍ଚ ପନ ଭଗଵତୋ ସରୀରଂ ଵିକସିତକମଲୁପ୍ପଲମିଵ, ସବ୍ବପାଲିଫୁଲ୍ଲମିଵ ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକଂ, ତାରାମରୀଚିଵିକସିତମିଵ, ଗଗନତଲଂ ସିରିଯା ଅଵହସନ୍ତମିଵ, ବ୍ୟାମପ୍ପଭାପରିକ୍ଖେପଵିଲାସିନୀ ଚସ୍ସ ଦ୍ଵତ୍ତିଂସଵରଲକ୍ଖଣମାଲା ଗନ୍ଥେତ୍ଵା ଠପିତଦ୍ଵତ୍ତିଂସଚନ୍ଦମାଲାଯ ଦ୍ଵତ୍ତିଂସସୂରିଯମାଲାଯ ପଟିପାଟିଯା ଠପିତଦ୍ଵତ୍ତିଂସଚକ୍କଵତ୍ତିଦ୍ଵତ୍ତିଂସସକ୍କଦେଵରାଜଦ୍ଵତ୍ତିଂସମହାବ୍ରହ୍ମାନଂ ସିରିଂ ସିରିଯା ଅଭିଭଵନ୍ତିମିଵ। ତଞ୍ଚ ପନ ଭଗଵନ୍ତଂ ପରିଵାରେତ୍ଵା ଠିତା ଭିକ୍ଖୂ ସବ୍ବେଵ ଅପ୍ପିଚ୍ଛା ସନ୍ତୁଟ୍ଠା ପଵିଵିତ୍ତା ଅସଂସଟ୍ଠା ଚୋଦକା ପାପଗରହିନୋ ଵତ୍ତାରୋ ଵଚନକ୍ଖମା ସୀଲସମ୍ପନ୍ନା ସମାଧିପଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତିଵିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନା। ତେସଂ ମଜ୍ଝେ ଭଗଵା ରତ୍ତକମ୍ବଲପାକାରପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଵିଯ କଞ୍ଚନଥମ୍ଭୋ, ରତ୍ତପଦୁମସଣ୍ଡମଜ୍ଝଗତା ଵିଯ ସୁଵଣ୍ଣନାଵା, ପଵାଳଵେଦିକାପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଵିଯ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତାରାଗଣପରିଵାରିତୋ ଵିଯ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦୋ ମିଗପକ୍ଖୀନମ୍ପି ଚକ୍ଖୂନି ପୀଣଯତି, ପଗେଵ ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ଦିଵସେ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଅସୀତିମହାଥେରା ମେଘଵଣ୍ଣଂ ପଂସୁକୂଲଂ ଏକଂସଂ କରିତ୍ଵା କତ୍ତରଦଣ୍ଡଂ ଆଦାଯ ସୁଵମ୍ମଵମ୍ମିତା ଵିଯ ଗନ୍ଧହତ୍ଥିନୋ ଵିଗତଦୋସା ଵନ୍ତଦୋସା ଭିନ୍ନକିଲେସା ଵିଜଟିତଜଟା ଛିନ୍ନବନ୍ଧନା ଭଗଵନ୍ତଂ ପରିଵାରଯିଂସୁ। ସୋ ସଯଂ ଵୀତରାଗୋ ଵୀତରାଗେହି, ସଯଂ ଵୀତଦୋସୋ ଵୀତଦୋସେହି, ସଯଂ ଵୀତମୋହୋ ଵୀତମୋହେହି, ସଯଂ ଵୀତତଣ୍ହୋ ଵୀତତଣ୍ହେହି, ସଯଂ ନିକ୍କିଲେସୋ ନିକ୍କିଲେସେହି, ସଯଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁବୁଦ୍ଧେହି ପରିଵାରିତୋ; ପତ୍ତପରିଵାରିତଂ ଵିଯ କେସରଂ, କେସରପରିଵାରିତା ଵିଯ କଣ୍ଣିକା, ଅଟ୍ଠନାଗସହସ୍ସପରିଵାରିତୋ ଵିଯ ଛଦ୍ଦନ୍ତୋ ନାଗରାଜା, ନଵୁତିହଂସସହସ୍ସପରିଵାରିତୋ ଵିଯ ଧତରଟ୍ଠୋ ହଂସରାଜା, ସେନଙ୍ଗପରିଵାରିତୋ ଵିଯ ଚକ୍କଵତ୍ତିରାଜା, ଦେଵଗଣପରିଵାରିତୋ ଵିଯ ସକ୍କୋ ଦେଵରାଜା, ବ୍ରହ୍ମଗଣପରିଵାରିତୋ ଵିଯ ହାରିତୋ ମହାବ୍ରହ୍ମା, ଅପରିମିତକାଲସଞ୍ଚିତପୁଞ୍ଞବଲନିବ୍ବତ୍ତାଯ ଅଚିନ୍ତେଯ୍ୟାଯ ଅନୋପମାଯ ବୁଦ୍ଧଲୀଲାଯ ଚନ୍ଦୋ ଵିଯ ଗଗନତଲଂ ତଂ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି।

ଅଥେଵଂ ଭଗଵନ୍ତଂ ଅନୋପମାଯ ବୁଦ୍ଧଲୀଲାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୂ ଚ ଓକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୂ ସନ୍ତିନ୍ଦ୍ରିଯେ ସନ୍ତମାନସେ ଉପରିନଭେ ଠିତଂ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦଂ ଵିଯ ଭଗଵନ୍ତଂଯେଵ ନମସ୍ସମାନେ ଦିସ୍ଵାଵ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିସଂ ଅଵଲୋକେସି। ସା ହୋତି କାଜଦଣ୍ଡକେ ଓଲମ୍ବେତ୍ଵା ଗହିତୋଲୁଗ୍ଗଵିଲୁଗ୍ଗପିଟ୍ଠକତିଦଣ୍ଡମୋରପିଞ୍ଛମତ୍ତିକାପତ୍ତପସିବ୍ବକକୁଣ୍ଡିକାଦିଅନେକପରିକ୍ଖାରଭାରଭରିତା । ''ଅସୁକସ୍ସ ହତ୍ଥା ସୋଭଣା, ଅସୁକସ୍ସ ପାଦା''ତି ଏଵମାଦିନିରତ୍ଥକଵଚନା ମୁଖରା ଵିକିଣ୍ଣଵାଚା ଅଦସ୍ସନୀଯା ଅପାସାଦିକା। ତସ୍ସ ତଂ ଦିସ୍ଵା ଵିପ୍ପଟିସାରୋ ଉଦପାଦି।

ଇଦାନି ତେନ ଭଗଵତୋ ଵଣ୍ଣୋ ଵତ୍ତବ୍ବୋ ଭଵେଯ୍ୟ। ଯସ୍ମା ପନେସ ଲାଭସକ୍କାରହାନିଯା ଚେଵ ପକ୍ଖହାନିଯା ଚ ନିଚ୍ଚମ୍ପି ଭଗଵନ୍ତଂ ଉସୂଯତି। ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଞ୍ହି ଯାଵ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ତାଵଦେଵ ଲାଭସକ୍କାରା ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦତୋ ପନ ପଟ୍ଠାଯ ପରିହୀନଲାଭସକ୍କାରା ହୋନ୍ତି , ସୂରିଯୁଗ୍ଗମନେ ଖଜ୍ଜୋପନକା ଵିଯ ନିସ୍ସିରୀକତଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି। ଉପତିସ୍ସକୋଲିତାନଞ୍ଚ ସଞ୍ଚଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତକାଲେଯେଵ ପରିବ୍ବାଜକା ମହାପରିସା ଅହେସୁଂ, ତେସୁ ପନ ପକ୍କନ୍ତେସୁ ସାପି ତେସଂ ପରିସା ଭିନ୍ନା। ଇତି ଇମେହି ଦ୍ଵୀହି କାରଣେହି ଅଯଂ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯସ୍ମା ନିଚ୍ଚମ୍ପି ଭଗଵନ୍ତଂ ଉସୂଯତି, ତସ୍ମା ତଂ ଉସୂଯଵିସୁଗ୍ଗାରଂ ଉଗ୍ଗିରନ୍ତୋ ରତନତ୍ତଯସ୍ସ ଅଵଣ୍ଣମେଵ ଭାସତୀତି ଵେଦିତବ୍ବୋ।

୨ ।ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକାଯଂ ରାଜାଗାରକେ ଏକରତ୍ତିଵାସଂ ଉପଗଚ୍ଛି ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନାତି ଭଗଵା ତାଯ ବୁଦ୍ଧଲୀଲାଯ ଗଚ୍ଛମାନୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକାଦ୍ଵାରଂ ପାପୁଣିତ୍ଵା ସୂରିଯଂ ଓଲୋକେତ୍ଵା – ''ଅକାଲୋ ଦାନି ଗନ୍ତୁଂ, ଅତ୍ଥସମୀପଂ ଗତୋ ସୂରିଯୋ''ତି ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକାଯଂ ରାଜାଗାରକେ ଏକରତ୍ତିଵାସଂ ଉପଗଚ୍ଛି।

ତତ୍ଥ ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକାତି ରଞ୍ଞୋ ଉଯ୍ୟାନଂ। ତସ୍ସ କିର ଦ୍ଵାରସମୀପେ ତରୁଣଅମ୍ବରୁକ୍ଖୋ ଅତ୍ଥି, ତଂ ''ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକା''ତି ଵଦନ୍ତି। ତସ୍ସ ଅଵିଦୂରେ ଭଵତ୍ତା ଉଯ୍ୟାନମ୍ପି ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକା ତ୍ଵେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତଂ। ତଂ ଛାଯୂଦକସମ୍ପନ୍ନଂ ପାକାରପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ସୁଯୋଜିତଦ୍ଵାରଂ ମଞ୍ଜୁସା ଵିଯ ସୁଗୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ରଞ୍ଞୋ କୀଳନତ୍ଥଂ ପଟିଭାନଚିତ୍ତଵିଚିତ୍ତଂ ଅଗାରଂ ଅକଂସୁ। ତଂ ''ରାଜାଗାରକ''ନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି।

ସୁପ୍ପିଯୋପି ଖୋତି ସୁପ୍ପିଯୋପି ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ସୂରିଯଂ ଓଲୋକେତ୍ଵା – ''ଅକାଲୋ ଦାନି ଗନ୍ତୁଂ, ବହୂ ଖୁଦ୍ଦକମହଲ୍ଲକା ପରିବ୍ବାଜକା, ବହୁପରିସ୍ସଯୋ ଚ ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ ଚୋରେହିପି ଵାଳଯକ୍ଖେହିପି ଵାଳମିଗେହିପି। ଅଯଂ ଖୋ ପନ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଉଯ୍ୟାନଂ ପଵିଟ୍ଠୋ, ସମଣସ୍ସ ଚ ଗୋତମସ୍ସ ଵସନଟ୍ଠାନେ ଦେଵତା ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ହନ୍ଦାହମ୍ପି ଇଧ ଏକରତ୍ତିଵାସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ଵା ସ୍ଵେଵ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ତଦେଵୁଯ୍ୟାନଂ ପାଵିସି। ତତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଭଗଵତୋ ଵତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଵସନଟ୍ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସି। ପରିବ୍ବାଜକୋପି ଉଯ୍ୟାନସ୍ସ ଏକପସ୍ସେ ପରିବ୍ବାଜକପରିକ୍ଖାରେ ଓତାରେତ୍ଵା ଵାସଂ ଉପଗଚ୍ଛି ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ତନୋ ପରିସାଯ। ପାଳିଯମାରୂଳ୍ହଵସେନେଵ ପନ – ''ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ତନୋ ଅନ୍ତେଵାସିନା ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେନ ମାଣଵେନା''ତି ଵୁତ୍ତଂ।

ଏଵଂ ଵାସଂ ଉପଗତୋ ପନ ସୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ରତ୍ତିଭାଗେ ଦସବଲଂ ଓଲୋକେସି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମଯେ ସମନ୍ତା ଵିପ୍ପକିଣ୍ଣତାରକା ଵିଯ ପଦୀପା ଜଲନ୍ତି, ମଜ୍ଝେ ଭଗଵା ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଚ ଭଗଵନ୍ତଂ ପରିଵାରେତ୍ଵା। ତତ୍ଥ ଏକଭିକ୍ଖୁସ୍ସପି ହତ୍ଥକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଵା ପାଦକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଵା ଉକ୍କାସିତସଦ୍ଦୋ ଵା ଖିପିତସଦ୍ଦୋ ଵା ନତ୍ଥି। ସା ହି ପରିସା ଅତ୍ତନୋ ଚ ସିକ୍ଖିତସିକ୍ଖତାଯ ସତ୍ଥରି ଚ ଗାରଵେନାତି ଦ୍ଵୀହି କାରଣେହି ନିଵାତେ ପଦୀପସିଖା ଵିଯ ନିଚ୍ଚଲା

ସନ୍ନିସିନ୍ନାୱ ଅହୋସି। ପରିବ୍ବାଜକୋ ତଂ ୱିଭୂତିଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପରିସଂ ଓଲୋକେସି। ତତ୍ଥ କେଚି ହତ୍ଥଂ ଖିପନ୍ତି, କେଚି ପାଦଂ, କେଚି ୱିପ୍ପଲପନ୍ତି, କେଚି ନିଲ୍ଲାଲିତଜିୱ୍ହା ପଗ୍ଘରିତଖେଳା, ଦନ୍ତେ ଖାଦନ୍ତା କାକଚ୍ଛମାନା ଘରୁଘରୁପସ୍ସାସିନୋ ସୟନ୍ତି। ସୋ ରତନତ୍ତୟସ୍ସ ଗୁଣୱଣ୍ଣେ ୱତ୍ତବ୍ବେପି ଇସ୍ସାୱସେନ ପୁନ ଅୱଣ୍ଣମେୱ ଆରଭି। ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋ ପନ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱଣ୍ଣଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ତତ୍ରାପି ସୁଦଂ ସୁପ୍ପିୟୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ''ତି ସବ୍ବଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ତତ୍ରାପୀତି ତସ୍ମିମ୍ପି, ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକାୟଂ ଉୟ୍ୟାନେତି ଅତ୍ଥୋ।

୩।ସମ୍ବହୁଲାନନ୍ତି ବହୁକାନଂ। ତତ୍ଥ ୱିନୟପରିୟାୟେନ ତୟୋ ଜନା ''ସମ୍ବହୁଲା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତତୋ ପରଂ ସଙ୍ଘୋ। ସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟାୟେନ ପନ ତୟୋ ତୟୋୱ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସମ୍ବହୁଲା। ଇଧ ସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟାୟେନ ''ସମ୍ବହୁଲା''ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ମଣ୍ଡଲମାଳେତି କତ୍ଥଚି ଦ୍ୱେ କଣ୍ଣିକା ଗହେତ୍ୱା ହଂସୱଟ୍ଟକଚ୍ଛନ୍ନେନ କତା କୂଟାଗାରସାଲାପି ''ମଣ୍ଡଲମାଳୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, କତ୍ଥଚି ଏକଂ କଣ୍ଣିକଂ ଗହେତ୍ୱା ଥମ୍ଭପନ୍ତିଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା କତା ଉପଟ୍ଠାନସାଲାପି ''ମଣ୍ଡଲମାଳୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଧ ପନ ନିସୀଦନସାଲା ''ମଣ୍ଡଲମାଳୋ''ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସନ୍ନିସିନ୍ନାନନ୍ତି ନିସଜ୍ଜନୱସେନ। ସନ୍ନିପତିତାନନ୍ତି ସମୋଧାନୱସେନ। ଅୟଂ ସଙ୍ଖିୟଧମ୍ମୋତି ସଙ୍ଖିୟା ୱୁଚ୍ଚତି କଥା , କଥାଧମ୍ମୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଦପାଦୀତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ। କତମୋ ପନ ସୋତି? ଅଚ୍ଛରିୟଂ ଆୱୁସୋତି ଏୱମାଦି। ତତ୍ଥ ଅନ୍ଧସ୍ସ ପବ୍ବତାରୋହଣଂ ୱିୟ ନିଚ୍ଚଂ ନ ହୋତୀତି ଅଚ୍ଛରିୟଂ। ଅୟଂ ତାୱ ସଦ୍ଦନୟୋ। ଅୟଂ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାନୟୋ – ଅଚ୍ଛରାୟୋଗ୍ଗନ୍ତି ଅଚ୍ଛରିୟଂ। ଅଚ୍ଛରଂ ପହରିତୁଂ ୟୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭୂତପୁବ୍ବଂ ଭୂତନ୍ତି ଅବ୍ଭୁତଂ। ଉଭୟଂ ପେତଂ ୱିମ୍ହୟସ୍ସେୱାଧିୱଚନଂ। ୟାୱଞ୍ଚିଦନ୍ତି ୟାୱ ଚ ଇଦଂ ତେନ ସୁପ୍ପଟିୱିଦିତତାୟ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତି।

ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା…ପେ… ସୁପ୍ପଟିୱିଦିତାତି ଏତ୍ଥାୟଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ। ୟୋ ସୋ ଭଗୱା ସମତିଂସ ପାରମିୟୋ ପୂରେତ୍ୱା ସବ୍ବକିଲେସେ ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତେନ ଭଗୱତା ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଆସୟାନୁସୟଂ ଜାନତା, ହତ୍ଥତଲେ ଠପିତଂ ଆମଲକଂ ୱିୟ ସବ୍ବଞେୟ୍ୟଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତା।

ଅପି ଚ ପୁବ୍ବେନିୱାସାଦୀହି ଜାନତା, ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସତା। ତୀହି ୱିଜ୍ଜାହି ଛହି ୱା ପନ ଅଭିଞ୍ଞାହି ଜାନତା, ସବ୍ବତ୍ଥ ଅପ୍ପଟିହତେନ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସତା। ସବ୍ବଧମ୍ମଜାନନସମତ୍ଥାୟ ୱା ପଞ୍ଞାୟ ଜାନତା, ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଚକ୍ଖୁୱିସୟାତୀତାନି ତିରୋକୁଟ୍ଟାଦିଗତାନିପି ରୂପାନି ଅତିୱିସୁଦ୍ଧେନ ମଂସଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସତା। ଅତ୍ତହିତସାଧିକାୟ ୱା ସମାଧିପଦଟ୍ଠାନାୟ ପଟିୱେଧପଞ୍ଞାୟ ଜାନତା, ପରହିତସାଧିକାୟ କରୁଣାପଦଟ୍ଠାନାୟ ଦେସନାପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସତା।

ଅରୀନଂ ହତତ୍ତା ପଚ୍ଚୟାଦୀନଞ୍ଚ ଅରହତ୍ତା ଅରହତା। ସମ୍ମା ସାମଞ୍ଚ ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଅନ୍ତରାୟିକଧମ୍ମେ ୱା ଜାନତା, ନିୟ୍ୟାନିକଧମ୍ମେ ପସ୍ସତା, କିଲେସାରୀନଂ ହତତ୍ତା ଅରହତା। ସମ୍ମା ସାମଞ୍ଚ ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନାତି। ଏୱଂ ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜୱସେନ ଚତୂହାକାରେହି ଥୋମିତେନ ସତ୍ତାନଂ ନାନାଧିମୁତ୍ତିକତା ନାନଜ୍ଝାସୟତା ସୁପ୍ପଟିୱିଦିତା ୟାୱ ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ପଟିୱିଦିତା।

ଇଦାନିସ୍ସ ସୁପ୍ପଟିୱିଦିତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଅୟଞ୍ହୀତିଆଦିମାହ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି ୟା ଚ ଅୟଂ ଭଗୱତା ''ଧାତୁସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ଅତୀତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ, ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି…ପେ… କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିଂସୁ ସମିଂସୁ, ଅନାଗତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧାନଂ…ପେ… ସଂସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସମେସ୍ସନ୍ତି, ଏତରହିପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଧାତୁସୋୱ ସତ୍ତା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକା ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକେହି…ପେ… କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକା କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତୀ''ତି ଏୱଂ ସତ୍ତାନଂ ନାନାଧିମୁତ୍ତିକତା, ନାନଜ୍ଝାସୟତା, ନାନାଦିଟ୍ଠିକତା, ନାନାଖନ୍ତିତା, ନାନାରୁଚିତା, ନାଳିୟା ମିନନ୍ତେନ ୱିୟ ତୁଲାୟ ତୁଲୟନ୍ତେନ ୱିୟ ଚ ନାନାଧିମୁତ୍ତିକତାଞାଣେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ୱିଦିତା, ସା ୟାୱ ସୁପ୍ପଟିୱିଦିତା। ଦ୍ୱେପି ନାମ ସତ୍ତା ଏକଜ୍ଝାସୟା ଦୁଲ୍ଲଭା ଲୋକସ୍ମିଂ। ଏକସ୍ମିଂ ଗନ୍ତୁକାମେ ଏକୋ ଠାତୁକାମୋ ହୋତି, ଏକସ୍ମିଂ ପିୱିତୁକାମେ ଏକୋ ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମୋ। ଇମେସୁ ଚାପି ଦ୍ୱୀସୁ ଆଚରିୟନ୍ତେୱାସୀସୁ ଅୟଞ୍ହି ''ସୁପ୍ପିୟୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ…ପେ… ଭଗୱନ୍ତଂ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧା ହୋନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚା''ତି। ତତ୍ଥ ଇତିହମେତି ଇତିହ ଇମେ, ଏୱଂ ଇମେତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

୪।ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଇମଂ ସଙ୍ଖିୟଧମ୍ମଂ ୱିଦିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ୱିଦିତ୍ୱାତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ଜାନିତ୍ୱା। ଭଗୱା ହି କତ୍ଥଚି ମଂସଚକ୍ଖୁନା ଦିସ୍ୱା ଜାନାତି – ''ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗୱା ମହନ୍ତଂ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧଂ ଗଙ୍ଗାୟ ନଦିୟା ସୋତେନ ୱୁୟ୍ହମାନ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୪।୨୪୧) ୱିୟ। କତ୍ଥଚି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ଦିସ୍ୱା ଜାନାତି – ''ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗୱା ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ତା ଦେୱତାୟୋ ସହସ୍ସସ୍ସେୱ ପାଟଲିଗାମେ ୱତ୍ଥୂନି ପରିଗଣ୍ହନ୍ତିୟୋ''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୧୫୨) ୱିୟ। କତ୍ଥଚି ପକତିସୋତେନ ସୁତ୍ୱା ଜାନାତି – ''ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ଭଗୱା ଆୟସ୍ମତୋ

ଆନନ୍ଦସ୍ସ ସୁଭଦ୍ଦେନ ପରିବ୍ବାଜକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଇମଂ କଥାସଲ୍ଲାପ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୩) ୱିଯ। କତ୍ଥଚି ଦିବ୍ବସୋତେନ ସୁତ୍ୱା ଜାନାତି – ‘‘ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ଭଗୱା ଦିବ୍ବାଯ ସୋତଧାତୁଯା ୱିସୁଦ୍ଧାଯ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସିକାଯ ସନ୍ଧାନସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ନିଗ୍ରୋଧେନ ପରିବ୍ବାଜକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଇମଂ କଥାସଲ୍ଲାପ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୩।୫୪) ୱିଯ। ଇଧ ପନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ସୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାସି। କିଂ କରୋନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞାସି? ପଚ୍ଛିମଯାମକିଚ୍ଚଂ, କିଚ୍ଚଞ୍ଚ ନାମେତଂ ସାତ୍ଥକଂ, ନିରତ୍ଥକନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ନିରତ୍ଥକକିଚ୍ଚଂ ଭଗୱତା ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେଯେୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ସମୁଗ୍ଘାତଂ କତଂ। ସାତ୍ଥକଂଯେୱ ପନ ଭଗୱତୋ କିଚ୍ଚଂ ହୋତି। ତଂ ପଞ୍ଚୱିଧଂ – ପୁରେଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ, ପଚ୍ଛାଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ, ପୁରିମଯାମକିଚ୍ଚଂ, ମଜ୍ଝିମଯାମକିଚ୍ଚଂ, ପଚ୍ଛିମଯାମକିଚ୍ଚନ୍ତି।

ତତ୍ରିଦଂ ପୁରେଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ –

ଭଗୱା ହି ପାତୋୱ ଉଟ୍ଠାଯ ଉପଟ୍ଠାକାନୁଗ୍ଗହତ୍ଥଂ ସରୀରଫାସୁକତ୍ଥଞ୍ଚ ମୁଖଧୋୱନାଦିସରୀରପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲା ତାୱ ୱିୱିତ୍ତାସନେ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା, ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା କାଯବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ପତ୍ତମାଦାଯ କଦାଚି ଏକକୋ, କଦାଚି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ, ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସତି; କଦାଚି ପକତିଯା, କଦାଚି ଅନେକେହି ପାଟିହାରିଯେହି ୱତ୍ତମାନେହି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସତୋ ଲୋକନାଥସ୍ସ ପୁରତୋ ପୁରତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ମୁଦୁଗତୱାତା ପଥୱିଂ ସୋଧେନ୍ତି, ୱଲାହକା ଉଦକଫୁସିତାନି ମୁଞ୍ଚନ୍ତା ମଗ୍ଗେ ରେଣୁଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା ଉପରି ୱିତାନଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଅପରେ ୱାତା ପୁପ୍ଫାନି ଉପସଂହରିତ୍ୱା ମଗ୍ଗେ ଓକିରନ୍ତି, ଉନ୍ନତା ଭୂମିପ୍ପଦେସା ଓନମନ୍ତି, ଓନତା ଉନ୍ନମନ୍ତି, ପାଦନିକ୍ଖେପସମଯେ ସମାୱ ଭୂମି ହୋତି, ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସାନି ପଦୁମପୁପ୍ଫାନି ୱା ପାଦେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି। ଇନ୍ଦଖୀଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଠପିତମତ୍ତେ ଦକ୍ଖିଣପାଦେ ସରୀରତୋ ଛବ୍ବଣ୍ଣରସ୍ମିଯୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣରସପିଞ୍ଜରାନି ୱିଯ ଚିତ୍ରପଟପରିକ୍ଖିତ୍ତାନି ୱିଯ ଚ ପାସାଦକୂଟାଗାରାଦୀନି ଅଲଙ୍କରୋନ୍ତିଯୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଧାୱନ୍ତି, ହତ୍ଥିଅସ୍ସୱିହଙ୍ଗାଦଯୋ ସକସକଟ୍ଠାନେସୁ ଠିତାଯେୱ ମଧୁରେନାକାରେନ ସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତି, ତଥା ଭେରିୱୀଣାଦୀନି ତୂରିଯାନି ମନୁସ୍ସାନଞ୍ଚ କାଯୂପଗାନି ଆଭରଣାନି। ତେନ ସଞ୍ଞାଣେନ ମନୁସ୍ସା ଜାନନ୍ତି – ‘‘ଅଜ୍ଜ ଭଗୱା ଇଧ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିଟ୍ଠୋ’’ତି। ତେ ସୁନିୱତ୍ଥା ସୁପାରୁତା ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦୀନି ଆଦାଯ ଘରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱୀଥିଂ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦୀହି ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପୂଜେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା – ‘‘ଅମ୍ହାକଂ, ଭନ୍ତେ, ଦସ ଭିକ୍ଖୂ, ଅମ୍ହାକଂ ୱୀସତି, ପଞ୍ଞାସଂ…ପେ… ସତଂ ଦେଥା’’ତି ଯାଚିତ୍ୱା ଭଗୱତୋପି ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପିଣ୍ଡପାତେନ ପଟିମାନେନ୍ତି। ଭଗୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନାନି ଓଲୋକେତ୍ୱା ତଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଯଥା କେଚି ସରଣଗମନେସୁ ପତିଟ୍ଠହନ୍ତି, କେଚି ପଞ୍ଚସୁ ସୀଲେସୁ, କେଚି ସୋତାପତ୍ତିସକଦାଗାମିଅନାଗାମିଫଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ; କେଚି ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଫଲେ ଅରହତ୍ତେତି। ଏୱଂ ମହାଜନଂ ଅନୁଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛତି। ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଣ୍ଡଲମାଳେ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସୀଦତି, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନଂ ଆଗମଯମାନୋ। ତତୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଉପଟ୍ଠାକୋ ଭଗୱତୋ ନିୱେଦେତି। ଅଥ ଭଗୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିସତି। ଇଦଂ ତାୱ ପୁରେଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ।

ଅଥ ଭଗୱା ଏୱଂ କତପୁରେଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ଗନ୍ଧକୁଟିଯା ଉପଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପାଦେ ପକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ପାଦପୀଠେ ଠତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଓୱଦତି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପମାଦେନ ସମ୍ପାଦେଥ, ଦୁଲ୍ଲଭୋ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦୋ ଲୋକସ୍ମିଂ, ଦୁଲ୍ଲଭୋ ମନୁସ୍ସତ୍ତପଟିଲାଭୋ, ଦୁଲ୍ଲଭା ସମ୍ପତ୍ତି, ଦୁଲ୍ଲଭା ପବ୍ବଜ୍ଜା, ଦୁଲ୍ଲଭଂ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନ’’ନ୍ତି। ତତ୍ଥ କେଚି ଭଗୱନ୍ତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ଭଗୱାପି ତେସଂ ଚରିଯାନୁରୂପଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦେତି। ତତୋ ସବ୍ବେପି ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନାନି ଗଚ୍ଛନ୍ତି। କେଚି ଅରଞ୍ଞଂ, କେଚି ରୁକ୍ଖମୂଲଂ, କେଚି ପବ୍ବତାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ, କେଚି ଚାତୁମହାରାଜିକଭୱନଂ…ପେ… କେଚି ୱସୱତ୍ତିଭୱନନ୍ତି। ତତୋ ଭଗୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି, ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ମୁହୁତ୍ତଂ ସୀହସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତି। ଅଥ ସମସ୍ସାସିତକାଯୋ ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଦୁତିଯଭାଗେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେତି। ତତିଯଭାଗେ ଯଂ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରତି ତତ୍ଥ ମହାଜନୋ ପୁରେଭତ୍ତଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ସୁନିୱତ୍ଥୋ ସୁପାରୁତୋ ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦୀନି ଆଦାଯ ୱିହାରେ ସନ୍ନିପତତି। ତତୋ ଭଗୱା ସମ୍ପତ୍ତପରିସାଯ ଅନୁରୂପେନ ପାଟିହାରିଯେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମସଭାଯଂ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସଜ୍ଜ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି କାଲଯୁତ୍ତଂ ସମଯଯୁତ୍ତଂ, ଅଥ କାଲଂ ୱିଦିତ୍ୱା ପରିସଂ ଉଯ୍ୟୋଜେତି, ମନୁସ୍ସା ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତି। ଇଦଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ।

ସୋ ଏୱଂ ନିଟ୍ଠିତପଚ୍ଛାଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ସଚେ ଗତ୍ତାନି ଓସିଞ୍ଚିତୁକାମୋ ହୋତି, ବୁଦ୍ଧାସନା ୱୁଟ୍ଠାଯ ନ୍ହାନକୋଟ୍ଠକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାକେନ ପଟିଯାଦିତୋଦକେନ ଗତ୍ତାନି ଉତୁଂ ଗଣ୍ହାପେତି। ଉପଟ୍ଠାକୋପି ବୁଦ୍ଧାସନଂ ଆନେତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣେ ପଞ୍ଞପେତି। ଭଗୱା ସୁରତ୍ତଦୁପଟ୍ଟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା କାଯବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ଏକଂସଂ କରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦତି ଏକକୋୱ ମୁହୁତ୍ତଂ ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ, ଅଥ ଭିକ୍ଖୂ ତତୋ ତତୋ ଆଗମ୍ମ ଭଗୱତୋ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ, ଏକଚ୍ଚେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ଯାଚନ୍ତି। ଭଗୱା ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ସମ୍ପାଦେନ୍ତୋ ପୁରିମଯାମଂ ୱୀତିନାମେତି। ଇଦଂ ପୁରିମଯାମକିଚ୍ଚଂ।

ପୁରିମଯାମକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ପନ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତେସୁ ସକଲଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଦେୱତାଯୋ ଓକାସଂ ଲଭମାନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ଯଥାଭିସଙ୍ଖତଂ ଅନ୍ତମସୋ ଚତୁରକ୍ଖରମ୍ପି। ଭଗୱା ତାସଂ ଦେୱତାନଂ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ମଜ୍ଝିମଯାମଂ ୱୀତିନାମେତି। ଇଦଂ ମଜ୍ଝିମଯାମକିଚ୍ଚଂ।

ପଚ୍ଛିମଯାମଂ ପନ ତଯୋ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ପୁରେଭତ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନିସଜ୍ଜାଯ ପୀଳିତସ୍ସ ସରୀରସ୍ସ କିଲାସୁଭାୱମୋଚନତ୍ଥଂ ଏକଂ କୋଟ୍ଠାସଂ ଚଙ୍କମେନ ୱୀତିନାମେତି। ଦୁତିଯକୋଟ୍ଠାସେ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ସୀହସେଯ୍ଯଂ କପ୍ପେତି। ତତିଯକୋଟ୍ଠାସେ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାଯ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପୁରିମବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକେ ଦାନସୀଲାଦିୱସେନ କତାଧିକାରପୁଗ୍ଗଲଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁନା ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେତି। ଇଦଂ ପଚ୍ଛିମଯାମକିଚ୍ଚଂ।

ତସ୍ମିଂ ପନ ଦିୱସେ ଭଗୱା ପୁରେଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ରାଜଗହେ ପରିଯୋସାପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେ ମଗ୍ଗଂ ଆଗତୋ, ପୁରିମଯାମେ ଭିକ୍ଖୂନଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେତ୍ୱା, ମଜ୍ଝିମଯାମେ ଦେୱତାନଂ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା, ପଚ୍ଛିମଯାମେ ଚଙ୍କମଂ ଆରୁଯ୍ହ ଚଙ୍କମମାନୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଇମଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ଆରବ୍ଭ ପୱତ୍ତଂ କଥଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନେୱ ସୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାସୀତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ପଚ୍ଛିମଯାମକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞାସୀ’’ତି।

ଞତ୍ୱା ଚ ପନସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ମଯ୍ହଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ଆରବ୍ଭ ଗୁଣଂ କଥେନ୍ତି, ଏତେସଞ୍ଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣକିଚ୍ଚଂ ନ ପାକଟଂ, ମଯ୍ହମେୱ ପାକଟଂ। ମଯି ପନ ଗତେ ଏତେ ଅତ୍ତନୋ କଥଂ ନିରନ୍ତରଂ ଆରୋଚେସ୍ସନ୍ତି, ତତୋ ନେସଂ ଅହଂ ତଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ତିୱିଧଂ ସୀଲଂ ୱିଭଜନ୍ତୋ, ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଯା ଠାନେସୁ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯଂ ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତୋ, ପଚ୍ଚଯାକାରଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ପାକଟେ କତ୍ୱା, ସିନେରୁଂ ଉକ୍ଖିପେନ୍ତୋ ୱିଯ ସୁୱଣ୍ଣକୂଟେନ ନଭଂ ପହରନ୍ତୋ ୱିଯ ଚ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁକମ୍ପନଂ ବ୍ରହ୍ମଜାଲସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନ ନିଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ ଦେସେସ୍ସାମି, ସା ମେ ଦେସନା ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସାପି ପଞ୍ଚୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ସତ୍ତାନଂ ଅମତମହାନିବ୍ବାନଂ ସମ୍ପାପିକା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ଏୱଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଯେନ ମଣ୍ଡଲମାଳୋ ତେନୁପସଙ୍କମୀତି । ଯେନାତି ଯେନ ଦିସାଭାଗେନ, ସୋ ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ। ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ୱା ଏତଂ କରଣୱଚନଂ, ଯସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସୋ ମଣ୍ଡଲମାଳୋ, ତତ୍ଥ ଗତୋତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ।

ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦୀତି ବୁଦ୍ଧକାଲେ କିର ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଏକୋପି ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରତି ସବ୍ବତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧାସନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତମେୱ ହୋତି। କସ୍ମା? ଭଗୱା କିର ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ୱିହରନ୍ତେ ମନସି କରୋତି – ‘‘ଅସୁକୋ ମଯ୍ହଂ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗତୋ, ସକ୍ଖିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ନୋ ୱା’’ତି। ଅଥ ନଂ ପସ୍ସତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅକୁସଲୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କଯମାନଂ, ତତୋ ‘‘କଥଞ୍ହି ନାମ ମାଦିସସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତଂ ଇମଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ଅକୁସଲୱିତକ୍କା ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଅନମତଗ୍ଗେ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖେ ସଂସାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ତସ୍ସ ଅନୁଗ୍ଗହତ୍ଥଂ ତତ୍ଥେୱ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ଓୱଦିତ୍ୱା ଆକାସଂ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ପୁନ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଗଚ୍ଛତି। ଅଥେୱଂ ଓୱଦିଯମାନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – ‘‘ସତ୍ଥା ଅମ୍ହାକଂ ମନଂ ଜାନିତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ସମୀପେ ଠିତଂଯେୱ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତି’’। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇଧ ନିସୀଦଥ, ଇଧ ନିସୀଦଥା’’ତି ଆସନପରିଯେସନଂ ନାମ ଭାରୋତି। ତେ ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱାୱ ୱିହରନ୍ତି। ଯସ୍ସ ପୀଠଂ ଅତ୍ଥି, ସୋ ତଂ ପଞ୍ଞପେତି। ଯସ୍ସ ନତ୍ଥି, ସୋ ମଞ୍ଚଂ ୱା ଫଲକଂ ୱା କଟ୍ଠଂ ୱା ପାସାଣଂ ୱା ୱାଲୁକପୁଞ୍ଜଂ ୱା ପଞ୍ଞପେତି। ତଂ ଅଲଭମାନା ପୁରାଣପଣ୍ଣାନିପି ସଙ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପଂସୁକୂଲଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତି। ଇଧ ପନ ରଞ୍ଞୋ ନିସୀଦନାସନମେୱ ଅତ୍ଥି, ତଂ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ପରିୱାରେତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଅଧିମୁତ୍ତିକଞାଣମାରବ୍ଭ ଗୁଣଂ ଥୋମଯମାନା ନିସୀଦିଂସୁ। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦୀ’’ତି।

ଏୱଂ ନିସିନ୍ନୋ ପନ ଜାନନ୍ତୋଯେୱ କଥାସମୁଟ୍ଠାପନତ୍ଥଂ ଭିକ୍ଖୂ ପୁଚ୍ଛି। ତେ ଚସ୍ସ ସବ୍ବଂ କଥଯିଂସୁ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗୱା’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ କାଯ ନୁତ୍ଥାତି କତମାଯ ନୁ କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା ଭୱଥାତି ଅତ୍ଥୋ। କାଯ ନେତ୍ଥାତିପି ପାଳି, ତସ୍ସା କତମାଯ ନୁ ଏତ୍ଥାତି ଅତ୍ଥୋ କାଯ ନୋତ୍ଥାତିପି ପାଳି। ତସ୍ସାପି ପୁରିମୋଯେୱ ଅତ୍ଥୋ।

ଅନ୍ତରାକଥାତି , କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରୌଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀନଂ ଅନ୍ତରା ଅଞ୍ଞା ଏକା କଥା। ୱିପ୍ପକତାତି, ମମ ଆଗମନପଚ୍ଚଯା ଅପରିନିଟ୍ଠିତା ସିଖଂ ଅପ୍ପତ୍ତା। ତେନ କିଂ ଦସ୍ସେତି? ‘‘ନାହଂ ତୁମ୍ହାକଂ କଥାଭଙ୍ଗତ୍ଥଂ ଆଗତୋ, ଅହଂ ପନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତାଯ ତୁମ୍ହାକଂ କଥଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସାମୀତି ଆଗତୋ’’ତି ନିସଜ୍ଜେୱ ସବ୍ବଞ୍ଞୁପୱାରଣଂ ପୱାରେତି। ଅଯଂ ଖୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନ୍ତରାକଥା ୱିପ୍ପକତା , ଅଥ ଭଗୱା ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋତି ଏତ୍ଥାପି ଅଯମଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଯଂ ଭନ୍ତେ ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ଆରବ୍ଭ ଗୁଣକଥା ୱିପ୍ପକତା, ନ ରାଜକଥାଦିକା ତିରଚ୍ଛାନକଥା, ଅଥ ଭଗୱା ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ; ତଂ ନୋ ଇଦାନି ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଦେସେଥାତି।

ଏଭାୱତା ଚ ଯଂ ଆୟସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ କମଲକୁୱଲୟୁଜ୍ଜଲୱିମଲସାଧୁରସସଲିଲାୟ ପୋକ୍ଖରଣିଯା ସୁଖାୱତରଣତ୍ଥଂ ନିମ୍ମଲସିଲାତଲରଚନୱିଲାସସୋଭିତରତନସୋପାନଂ, ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣମୁତ୍ତାତଲସଦିସୱାଲୁକାକିଣ୍ଣପଣ୍ଡରଭୂମିଭାଗଂ ତିତ୍ଥଂ ୱିଯ ସୁୱିଭତ୍ତଭିତ୍ତିୱିଚିତ୍ରୱେଦିକାପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ନକ୍ଖତ୍ତପଥଂ ଫୁସିତୁକାମତାୟ ୱିଯ, ୱିଜମ୍ଭିତସମୁସ୍ସୟସ୍ସ ପାସାଦୱରସ୍ସ ସୁଖାରୋହଣତ୍ଥଂ ଦନ୍ତମଯସଣ୍ହମୁଦୁଫଲକକଞ୍ଚନଲତାୱିନଦ୍ଧମଣିଗଣପ୍ପଭାସମୁଦୟୁଜ୍ଜଲସୋଭଂ ସୋପାନଂ ୱିଯ, ସୁୱଣ୍ଣୱଲଯନୂପୁରାଦିସଙ୍ଘଟ୍ଟନସଦ୍ଦସମ୍ମିସ୍ସିତକଥିତହସିତମଧୁରସ୍ସରଗେହଜନୱିଚରିତସ୍ସ ଉଳାରିସ୍ସରିୱିଭୱସୋଭିତସ୍ସ ମହାଘରସ୍ସ ସୁଖପ୍ପୱେସନତ୍ଥଂ ସୁୱଣ୍ଣରଜତମଣିମୁତ୍ତପୱାଳାଦିଜୁତିୱିସ୍ସରୱିଜ୍ଜୋତିତସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତୱିସାଲଦ୍ୱାରବାହଂ ମହାଦ୍ୱାରଂ ୱିଯ ଚ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ବୁଦ୍ଧଗୁଣାନୁଭାୱସଂସୂଚକସ୍ସ ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ସୁଖାୱଗହଣତ୍ଥଂ କାଲଦେସଦେସକୱତ୍ଥୁପରିସାପଦେସପଟିମଣ୍ଡିତଂ ନିଦାନଂ ଭାସିତଂ, ତସ୍ସତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ସମତ୍ତାତି।

୫। ଇଦାନି – ''ମମଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରେ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ଭଗୱତା ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣନାୟ ଓକାସୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ସା ପନେସା ସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା। ଯସ୍ମା ସୁତ୍ତନିକ୍ଖେପଂ ୱିଚାରେତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନା ପାକଟା ହୋତି, ତସ୍ମା ସୁତ୍ତନିକ୍ଖେପଂ ତାୱ ୱିଚାରଯିସ୍ସାମ। ଚତ୍ତାରୋ ହି ସୁତ୍ତନିକ୍ଖେପା – ଅତ୍ତଜ୍ଝାସଯୋ, ପରଜ୍ଝାସଯୋ, ପୁଚ୍ଛାୱସିକୋ, ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିକୋତି।

ତତ୍ଥ ଯାନି ସୁତ୍ତାନି ଭଗୱା ପରେହି ଅନଜ୍ଝିଟ୍ଠୋ କେୱଲଂ ଅତ୍ତନୋ ଅଜ୍ଝାସଯେନେୱ କଥେସି; ସେୟ୍ୟଥିଦଂ, ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟସୁତ୍ତଂ, ୱତ୍ଥସୁତ୍ତଂ, ମହାସତିପଟ୍ଠାନଂ, ମହାସଳାଯତନୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ, ଅରିଯୱଂସସୁତ୍ତଂ, ସମ୍ମପ୍ପଧାନସୁତ୍ତନ୍ତହାରକୋ, ଇଦ୍ଧିପାଦିନ୍ଦ୍ରିଯବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗମଗ୍ଗଙ୍ଗସୁତ୍ତନ୍ତହାରକୋତି ଏୱମାଦୀନି; ତେସଂ ଅତ୍ତଜ୍ଝାସଯୋ ନିକ୍ଖେପୋ।

ଯାନି ପନ ''ପରିପକ୍କା ଖୋ ରାହୁଲସ୍ସ ୱିମୁତ୍ତିପରିପାଚନିଯା ଧମ୍ମା; ଯଂନୂନାହଂ ରାହୁଲଂ ଉତ୍ତରିଂ ଆସୱାନଂ ଖଯେ ୱିନେୟ୍ୟ''ନ୍ତି; (ସଂ। ନି। ୪। ୧୨୧) ଏୱଂ ପରେସଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଖନ୍ତିଂ ମନଂ ଅଭିନୀହାରଂ ବୁଜ୍ଝନଭାୱଞ୍ଚ ଅୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପରଜ୍ଝାସଯୱସେନ କଥିତାନି; ସେୟ୍ୟଥିଦଂ, ଚୂଳରାହୁଲୋୱାଦସୁତ୍ତଂ, ମହାରାହୁଲୋୱାଦସୁତ୍ତଂ, ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନଂ, ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତନ୍ତି ଏୱମାଦୀନି; ତେସଂ ପରଜ୍ଝାସଯୋ ନିକ୍ଖେପୋ।

ଭଗୱନ୍ତଂ ପନ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଚତସ୍ସୋ ପରିସା, ଚତ୍ତାରୋ ୱଣ୍ଣା, ନାଗା, ସୁପଣ୍ଣା, ଗନ୍ଧବ୍ବା, ଅସୁରା, ଯକ୍ଖା, ମହାରାଜାନୋ, ତାୱତିଂସାଦଯୋ ଦେୱା, ମହାବ୍ରହ୍ମାତି ଏୱମାଦଯୋ – ''ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା''ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ''ନୀୱରଣା ନୀୱରଣା''ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି; ''ଇମେ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା''। ''କିଂ ସୂଧ ୱିତ୍ତଂ ପୁରିସସ୍ସ ସେଟ୍ଠ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠେନ ଭଗୱତା ଯାନି କଥିତାନି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସଂଯୁତ୍ତାଦୀନି, ଯାନି ୱା ପନଞ୍ଞାନିପି ଦେୱତାସଂଯୁତ୍ତ-ମାରସଂଯୁତ୍ତ-ବ୍ରହ୍ମସଂଯୁତ୍ତ-ସକ୍କପଞ୍ହ-ଚୂଳୱେଦଲ୍ଲ-ମହାୱେଦଲ୍ଲ-ସାମଞ୍ଞଫଲ-ଆଳୱକ-ସୂଚିଲୋମ-ଖରଲୋମସୁତ୍ତାଦୀନି; ତେସଂ ପୁଚ୍ଛାୱସିକୋ ନିକ୍ଖେପୋ।

ଯାନି ପନ ତାନି ଉପ୍ପନ୍ନଂ କାରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ କଥିତାନି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଧମ୍ମଦାଯାଦଂ, ଚୂଳସୀହନାଦଂ, ଚନ୍ଦୂପମଂ, ପୁତ୍ତମଂସୂପମଂ, ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧୂପମଂ, ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୂପମଂ, ଫେଣପିଣ୍ଡୂପମଂ, ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକୂପମନ୍ତି ଏୱମାଦୀନି; ତେସଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିକୋ ନିକ୍ଖେପୋ।

ଏୱମେତେସୁ ଚତୂସୁ ନିକ୍ଖେପେସୁ ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିକୋ ନିକ୍ଖେପୋ। ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା ହି ଇଦଂ ଭଗୱତା ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ। କତରାୟ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା? ୱଣ୍ଣାୱଣ୍ଣେ। ଆଚରିଯୋ ରତନତ୍ତଯସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣଂ ଅଭାସି, ଅନ୍ତେୱାସୀ ୱଣ୍ଣଂ। ଇତି ଇମଂ ୱଣ୍ଣାୱଣ୍ଣଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଦେସନାକୁସଲୋ ଭଗୱା – ''ମମଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରେ ଅୱଣ୍ଣଂ ଭାସେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତି ଦେସନଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ମମନ୍ତି , ସାମିୱଚନଂ, ମମାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱାସଦ୍ଦୋ ୱିକପ୍ପନତ୍ଥୋ। ପରେତି, ପଟିୱିରୁଦ୍ଧା ସତ୍ତା। ତତ୍ରାତି ଯେ ଅୱଣ୍ଣଂ ୱଦନ୍ତି ତେସୁ।

ନ ଆଘାତୋତିଆଦୀହି କିଞ୍ଚାପି ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଘାତୋଯେୱ ନତ୍ଥି, ଅଥ ଖୋ ଆୟତିଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ଇଦିସେସୁପି ଠାନେସୁ ଅକୁସଲୁପ୍ପତ୍ତିଂ ପଟିସେଧେନ୍ତୋ ଧମ୍ମନେତ୍ତିଂ ଠପେତି। ତତ୍ଥ ଆହନତି ଚିତ୍ତନ୍ତି 'ଆଘାତୋ'; କୋପସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅପ୍ପତୀତା ହୋନ୍ତି ତେନ ଅତୁଟ୍ଠା ଅସୋମନସ୍ସିକାତି ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ; ଦୋମନସ୍ସସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ନେୱ ଅତ୍ତନୋ ନ ପରେସଂ ହିତଂ ଅଭିରାଧଯତୀତି ଅନଭିରଦ୍ଧି; କୋପସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଏୱମେତ୍ଥ ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଏକେନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋତି ଦ୍ୱେ ଖନ୍ଧା ୱୁତ୍ତା। ତେସଂ ୱସେନ ସେସାନମ୍ପି ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାନଂ କାରଣଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତମେୱ।

ଏୱଂ ପଠମେନ ନଯେନ ମନୋପଦୋସଂ ନିୱାରେତ୍ୱା, ଦୁତିଯେନ ନଯେନ ତତ୍ଥ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ – ''ତତ୍ର ଚେ ତୁମ୍ହେ ଅସ୍ସଥ କୁପିତା ୱା ଅନତ୍ତମନା ୱା, ତୁମ୍ହଂ ଯେୱସ୍ସ ତେନ ଅନ୍ତରାଯୋ''ତି। ତତ୍ଥ 'ତତ୍ର ଚେ ତୁମ୍ହେ ଅସ୍ସଥା'ତି ତେସୁ ଅୱଣ୍ଣଭାସକେସୁ, ତସ୍ମିଂ ୱା ଅୱଣ୍ଣେ ତୁମ୍ହେ

ଭୱେୟ୍ୟାଥ ଚେ; ଯଦି ଭୱେୟ୍ୟାଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘କୁପିତା’ କୋପେନ, ଅନତ୍ତମନା ଦୋମନସ୍ସେନ। ‘ତୁମ୍ହଂ ୟେୱସ୍ସ ତେନ ଅନ୍ତରାୟୋ’ତି ତୁମ୍ହାକଂୟେୱ ତେନ କୋପେନ, ତାୟ ଚ ଅନତ୍ତମନତାୟ ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନଂ ଅନ୍ତରାୟୋ ଭୱେୟ୍ୟ।

ଏୱଂ ଦୁତିୟେନ ନୟେନ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ତତିୟେନ ନୟେନ ୱଚନତ୍ଥସଲ୍ଲକ୍ଖଣମତ୍ତେପି ଅସମତ୍ଥତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ – ‘‘ଅପି ନୁ ତୁମ୍ହେ ପରେସ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପରେସନ୍ତି ୟେସଂ କେସଂ ଚି। କୁପିତୋ ହି ନେୱ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଅରିୟସାୱକାନଂ, ନ ମାତାପିତୂନଂ, ନ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକାନଂ ସୁଭାସିତଦୁବ୍ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାତି। ୟଥାହ –

‘‘କୁଦ୍ଧୋ ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନାତି, କୁଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମଂ ନ ପସ୍ସତି;

ଅନ୍ଧଂ ତମଂ ତଦା ହୋତି, ୟଂ କୋଧୋ ସହତେ ନରଂ।

ଅନତ୍ଥଜନନୋ କୋଧୋ, କୋଧୋ ଚିତ୍ତପ୍ପକୋପନୋ;

ଭୟମନ୍ତରତୋ ଜାତଂ, ତଂ ଜନୋ ନାୱବୁଜ୍ଝତୀ’’ତି। (ଅ॰ ନି॰ ୭।୬୪);

ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ଅୱଣ୍ଣେ ମନୋପଦୋସଂ ନିସେଧେତ୍ୱା ଇଦାନି ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବାକାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ – ‘‘ତତ୍ର ତୁମ୍ହେହି ଅଭୂତଂ ଅଭୂତତୋ’’ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ତତ୍ର ତୁମ୍ହେହୀତି, ତସ୍ମିଂ ଅୱଣ୍ଣେ ତୁମ୍ହେହି। ଅଭୂତଂ ଅଭୂତତୋ ନିବ୍ବେଠେତବ୍ବନ୍ତି ୟଂ ଅଭୂତଂ, ତଂ ଅଭୂତଭାୱେନେୱ ଅପନେତବ୍ବଂ। କଥଂ? ଇତିପେତଂ ଅଭୂତନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ। ତତ୍ରାୟଂ ୟୋଜନା – ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ନ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ଧମ୍ମୋ ଦୁରକ୍ଖାତୋ, ସଙ୍ଘୋ ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ’’ତିଆଦୀନି ସୁତ୍ୱା ନ ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ – ‘‘ଇତି ପେତଂ ଅଭୂତଂ, ୟଂ ତୁମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଇମିନାପି କାରଣେନ ଅଭୂତଂ, ଇମିନାପି କାରଣେନ ଅତଚ୍ଛଂ, ‘ନତ୍ଥି ଚେତଂ ଅମ୍ହେସୁ’, ‘ନ ଚ ପନେତଂ ଅମ୍ହେସୁ ସଂୱିଜ୍ଜତି’, ସବ୍ବଞ୍ଞୂୟେୱ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା, ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ, ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସଙ୍ଘୋ, ତତ୍ର ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କାରଣ’’ନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଦୁତିୟଂ ପଦଂ ପଠମସ୍ସ, ଚତୁତ୍ଥଞ୍ଚ ତତିୟସ୍ସ ୱେୱଚନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇଦଞ୍ଚ ଅୱଣ୍ଣେୟେୱ ନିବ୍ବେଠନଂ କାତବ୍ବଂ, ନ ସବ୍ବତ୍ଥ। ୟଦି ହି ‘‘ତ୍ୱଂ ଦୁସ୍ସୀଲୋ, ତୱାଚରିୟୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ, ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ତୟା କତଂ, ତୱାଚରିୟେନ କତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ଅଧିୱାସେତି, ଆସଙ୍କନୀୟୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ମନୋପଦୋସଂ ଅକତ୍ୱା ଅୱଣ୍ଣୋ ନିବ୍ବେଠେତବ୍ବୋ। ‘‘ଓଟ୍ଠୋସି, ଗୋଣୋସୀ’’ତିଆଦିନା ପନ ନୟେନ ଦସହି ଅକ୍କୋସୱତ୍ଥୂହି ଅକ୍କୋସନ୍ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଅଧିୱାସନଖନ୍ତିୟେୱ ତତ୍ଥ କାତବ୍ବା।

୬। ଏୱଂ ଅୱଣ୍ଣଭୂମିୟଂ ତାଦିଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ୱଣ୍ଣଭୂମିୟଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ମମଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରେ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପରେତି ୟେ କେଚି ପସନ୍ନା ଦେୱମନୁସ୍ସା। ଆନନ୍ଦନ୍ତି ଏତେନାତି ଆନନ୍ଦୋ, ପୀତିୟା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସୁମନସ୍ସ ଭାୱୋ ସୋମନସ୍ସଂ, ଚେତସିକସୁଖସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଉପ୍ପିଲାୱିନୋ ଭାୱୋ ଉପ୍ପିଲାୱିତତ୍ତଂ। କସ୍ସ ଉପ୍ପିଲାୱିତତ୍ତନ୍ତି? ଚେତସୋତି। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚାୱହାୟ ଉପ୍ପିଲାପନପୀତିୟା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଇଧାପି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଏକେନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱୁତ୍ତୋ।

ଏୱଂ ପଠମନୟେନ ଉପ୍ପିଲାୱିତତ୍ତଂ ନିୱାରେତ୍ୱା, ଦୁତିୟେନ ତତ୍ଥ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ – ‘‘ତତ୍ର ଚେ ତୁମ୍ହେ ଅସ୍ସଥା’’ତିଆଦିମାହ। ଇଧାପି ତୁମ୍ହଂ ୟେୱସ୍ସ ତେନ ଅନ୍ତରାୟୋତି ତେନ ଉପ୍ପିଲାୱିତତ୍ତେନ ତୁମ୍ହାକଂୟେୱ ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନଂ ଅନ୍ତରାୟୋ ଭୱେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କସ୍ମା ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ? ନନୁ ଭଗୱତା –

‘‘ବୁଦ୍ଧୋତି କିତ୍ତୟନ୍ତସ୍ସ, କାୟେ ଭୱତି ୟା ପୀତି;

ୱରମେୱ ହି ସା ପୀତି, କସିଣେନାପି ଜମ୍ବୁଦୀପସ୍ସ।

ଧମ୍ମୋତି କିତ୍ତୟନ୍ତସ୍ସ, କାୟେ ଭୱତି ୟା ପୀତି;

ୱରମେୱ ହି ସା ପୀତି, କସିଣେନାପି ଜମ୍ବୁଦୀପସ୍ସ।

ସଙ୍ଘୋତି କିତ୍ତୟନ୍ତସ୍ସ, କାୟେ ଭୱତି ୟା ପୀତି;

ୱରମେୱ ହି ସା ପୀତି, କସିଣେନାପି ଜମ୍ବୁଦୀପସ୍ସା’’ତି ଚ।

‘‘ଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୁଦ୍ଧେ ପସନ୍ନା, ଅଗ୍ଗେ ତେ ପସନ୍ନା’’ତି ଚ ଏୱମାଦୀହି ଅନେକସତେହି ସୁତ୍ତେହି ରତନତ୍ତଯେ ପୀତିସୋମନସ୍ସମେୱ ୱଣ୍ଣିତନ୍ତି। ସଚ୍ଚଂ ୱଣ୍ଣିତଂ, ତଂ ପନ ନେକ୍ଖମ୍ମନିସ୍ସିତଂ। ଇଧ – ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମୋ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଆଯସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନସଦିସଂ ଗେହସ୍ସିତଂ ପୀତିସୋମନସ୍ସଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଇଦଞ୍ହି ଝାନାଦିପଟିଲାଭାଯ ଅନ୍ତରାଯକରଂ ହୋତି। ତେନେୱାଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋପି ଯାୱ ବୁଦ୍ଧୋ ନ ପରିନିବ୍ବାଯି, ତାୱ ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ ପଞ୍ଞତ୍ତେନ ପନ ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡେନ ତଜ୍ଜିତୋ ତଂ ପୀତିସୋମନସ୍ସଂ ପହାଯ ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସି। ତସ୍ମା ଅନ୍ତରାଯକରଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଯଞ୍ହି ଲୋଭସହଗତା ପୀତି। ଲୋଭୋ ଚ କୋଧସଦିସୋୱ। ଯଥାହ –

‘‘ଲୁଦ୍ଧୋ ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନାତି, ଲୁଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମଂ ନ ପସ୍ସତି;

ଅନ୍ଧଂ ତମଂ ତଦା ହୋତି, ଯଂ ଲୋଭୋ ସହତେ ନରଂ।

ଅନତ୍ଥଜନନୋ ଲୋଭୋ, ଲୋଭୋ ଚିତ୍ତପ୍ପକୋପନୋ;

ଭଯମନ୍ତରତୋ ଜାତଂ, ତଂ ଜନୋ ନାୱବୁଜ୍ଝତୀ’’ତି। (ଇତିୱୁ। ୮୮);

ତତିଯୱାରୋ ପନ ଇଧ ଅନାଗତୋପି ଅତ୍ଥତୋ ଆଗତୋ ଯେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥେୱ ହି କୁଦ୍ଧୋ, ଏୱଂ ଲୁଦ୍ଧୋପି ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନାତୀତି।

ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବାକାରଦସ୍ସନୱାରେ ପନାଯଂ ଯୋଜନା – ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଧମ୍ମୋ ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ, ସଙ୍ଘୋ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ’’ତିଆଦୀନି ସୁତ୍ୱା ନ ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପନ ପଟିଜାନିତବ୍ବଂ – ‘‘ଇତିପେତଂ ଭୂତଂ, ଯଂ ତୁମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଇମିନାପି କାରଣେନ ଭୂତଂ, ଇମିନାପି କାରଣେନ ତଚ୍ଛଂ। ସୋ ହି ଭଗୱା ଇତିପି ଅରହଂ, ଇତିପି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ; ଧମ୍ମୋ ଇତିପି ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ, ଇତିପି ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ; ସଙ୍ଘୋ ଇତିପି ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ, ଇତିପି ଉଜୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ’’ତି। ‘‘ତ୍ୱଂ ସୀଲୱା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତେନାପି ସଚେ ସୀଲୱା, ‘‘ସୀଲୱାହମସ୍ମୀ’’ତି ପଟିଜାନିତବ୍ବମେୱ। ‘‘ତ୍ୱଂ ପଠମସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଲାଭୀ…ପେ… ଅରହା’’ତି ପୁଟ୍ଠେନାପି ସଭାଗାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂଯେୱ ପଟିଜାନିତବ୍ବଂ। ଏୱଞ୍ହି ପାପିଚ୍ଛତା ଚେୱ ପରିୱଜ୍ଜିତା ହୋତି, ସାସନସ୍ସ ଚ ଅମୋଘତା ଦୀପିତା ହୋତୀତି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଚୂଳସୀଲୱଣ୍ଣନା

୭।ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେତି କୋ ଅନୁସନ୍ଧି? ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ଆବଦ୍ଧଂ ୱଣ୍ଣେନ ଚ ଅୱଣ୍ଣେନ ଚ। ତତ୍ଥ ଅୱଣ୍ଣୋ – ‘‘ଇତିପେତଂ ଅଭୂତଂ ଇତି ପେତଂ ଅତଚ୍ଛ’’ନ୍ତି, ଏତ୍ଥେୱ ଉଦକନ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିୱିଯ ନିୱତ୍ତୋ। ୱଣ୍ଣୋ ପନ ଭୂତଂ ଭୂତତୋ ପଟିଜାନିତବ୍ବଂ – ‘‘ଇତି ପେତଂ ଭୂତ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଅନୁୱତ୍ତତିଯେୱ। ସୋ ପନ ଦୁୱିଧୋ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେନ ଭାସିତୱଣ୍ଣୋ ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଆୱୁସୋତିଆଦିନା ନଯେନ ଆରଦ୍ଧୱଣ୍ଣୋ ଚ। ତେସୁ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ୱୁତ୍ତୱଣ୍ଣସ୍ସ ଉପରି ସୁଞ୍ଞତାପକାସନେ ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେସ୍ସତି। ଇଧ ପନ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେନ ୱୁତ୍ତୱଣ୍ଣସ୍ସ ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ଦେସନା ଆରଦ୍ଧା।

ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମତ୍ତକନ୍ତି ପରିତ୍ତସ୍ସ ନାମଂ। ଓରମତ୍ତକନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ମତ୍ତାତି ୱୁଚ୍ଚତି ପମାଣଂ। ଅପ୍ପଂ ମତ୍ତା ଏତସ୍ସାତି ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ। ଓରଂ ମତ୍ତା ଏତସ୍ସାତି ଓରମତ୍ତକଂ। ସୀଲମେୱ ସୀଲମତ୍ତକଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ‘ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଖୋ, ପନେତଂ ଭିକ୍ଖୱେ, ଓରମତ୍ତକଂ ସୀଲମତ୍ତକଂ’ ନାମ ଯେନ ‘‘ତଥାଗତସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ୱଦାମୀ’’ତି ଉସ୍ସାହଂ କତ୍ୱାପି ୱଣ୍ଣଂ ୱଦମାନୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ୱଦେଯ୍ୟାତି। ତତ୍ଥ ସିଯା – ନନୁ ଇଦଂ ସୀଲଂ ନାମ ଯୋଗିନୋ ଅଗ୍ଗୱିଭୂସନଂ? ଯଥାହୁ ପୋରାଣା –

‘‘ସୀଲଂ ଯୋଗିସ୍ସ’ଲଙ୍କାରୋ, ସୀଲଂ ଯୋଗିସ୍ସ ମଣ୍ଡନଂ;

ସୀଲେହି’ଲଙ୍କତୋ ଯୋଗୀ, ମଣ୍ଡନେ ଅଗ୍ଗତଂ ଗତୋ’’ତି।

ଭଗୱତାପି ଚ ଅନେକେସୁ ସୁତ୍ତସତେସୁ ସୀଲଂ ମହନ୍ତମେୱ କତ୍ୱା କଥିତଂ। ଯଥାହ – ‘‘ଆକଙ୍ଖେଯ୍ୟ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ‘ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ପିଯୋ

ତସ୍ସଂ ମନାପୋ ଚ ଗରୁ ଚ ଭାୱନୀୟୋ ଚା’ତି, ସୀଲେସ୍ୱେୱସ୍ସ ପରିପୂରକାରୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୬୫) ଚ।

‘‘କିକୀୱ ଅଣ୍ଡଂ, ଚମରୀୱ ୱାଲଧିଂ;

ପିୟଂୱ ପୁତ୍ତଂ, ନୟନଂୱ ଏକକଂ।

ତଥେୱ ସୀଲଂ, ଅନୁରକ୍ଖମାନା;

ସୁପେସଲା ହୋଥ, ସଦା ସଗାରୱା’’ତି ଚ।

‘‘ନ ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୋ ପଟିୱାତମେତି;

ନ ଚନ୍ଦନଂ ତଗ୍ଗରମଲ୍ଲିକା ୱା।

ସତଞ୍ଚ ଗନ୍ଧୋ ପଟିୱାତମେତି;

ସବ୍ବା ଦିସା ସପ୍ପୁରିସୋ ପୱାୟତି।

ଚନ୍ଦନଂ ତଗରଂ ୱାପି, ଉପ୍ପଲଂ ଅଥ ୱସ୍ସିକୀ;

ଏତେସଂ ଗନ୍ଧଜାତାନଂ, ସୀଲଗନ୍ଧୋ ଅନୁତ୍ତରୋ।

ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅୟଂ ଗନ୍ଧୋ, ୟ୍ୱାୟଂ ତଗରଚନ୍ଦନଂ;

ୟୋ ଚ ସୀଲୱତଂ ଗନ୍ଧୋ, ୱାତି ଦେୱେସୁ ଉତ୍ତମୋ।

ତେସଂ ସମ୍ପନ୍ନସୀଲାନଂ, ଅପ୍ପମାଦୱିହାରିନଂ;

ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତାନଂ, ମାରୋ ମଗ୍ଗଂ ନ ୱିନ୍ଦତୀ’’ତି ଚ। (ଧ। ପ। ୫୭);

‘‘ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ନରୋ ସପଞ୍ଞୋ, ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାୱୟଂ;

ଆତାପୀ ନିପକୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସୋ ଇମଂ ୱିଜଟୟେ ଜଟ’’ନ୍ତି ଚ। (ସଂ। ନି। ୧।୨୩);

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟେ କେଚି ବୀଜଗାମଭୂତଗାମା ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ପଥୱିଂ ନିସ୍ସାୟ, ପଥୱିୟଂ ପତିଟ୍ଠାୟ; ଏୱମେତେ ବୀଜଗାମଭୂତଗାମା ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାୟ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ସତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେନ୍ତୋ ସତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ପାପୁଣାତି ଧମ୍ମେସୂ’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୫୦) ଚ। ଏୱଂ ଅଞ୍ଞାନିପି ଅନେକାନି ସୁତ୍ତାନି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। ଏୱମନେକେସୁ ସୁତ୍ତସତେସୁ ସୀଲଂ ମହନ୍ତମେୱ କତ୍ୱା କଥିତଂ। ତଂ ‘‘କସ୍ମା ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅପ୍ପମତ୍ତକ’’ନ୍ତି ଆହାତି? ଉପରି ଗୁଣେ ଉପନିଧାୟ। ସୀଲଞ୍ହି ସମାଧିଂ ନ ପାପୁଣାତି, ସମାଧି ପଞ୍ଞଂ ନ ପାପୁଣାତି, ତସ୍ମା ଉପରିମଂ ଉପନିଧାୟ ହେଟ୍ଠିମଂ ଓରମତ୍ତକଂ ନାମ ହୋତି। କଥଂ ସୀଲଂ ସମାଧିଂ ନ ପାପୁଣାତି? ଭଗୱା ହି ଅଭିସମ୍ବୋଧିତୋ ସତ୍ତମେ ସଂୱଚ୍ଛରେ ସାୱତ୍ଥିନଗର – ଦ୍ୱାରେ କଣ୍ଡମ୍ବରୁକ୍ଖମୂଲେ ଦ୍ୱାଦସୟୋଜନେ ରତନମଣ୍ଡପେ ୟୋଜନପ୍ପମାଣେ ରତନପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତିୟୋଜନିକେ ଦିବ୍ବସେତଚ୍ଛତ୍ତେ ଧାରିୟମାନେ ଦ୍ୱାଦସୟୋଜନାୟ ପରିସାୟ ଅତ୍ତାଦାନପରିଦୀପନଂ ତିତ୍ଥିୟମଦ୍ଦନଂ – ‘‘ଉପରିମକାୟତୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପୱତ୍ତତି, ହେଟ୍ଠିମକାୟତୋ ଉଦକଧାରା ପୱତ୍ତତି…ପେ… ଏକେକଲୋମକୂପତୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପୱତ୍ତତି, ଏକେକଲୋମକୂପତୋ ଉଦକଧାରା ପୱତ୍ତତି, ଛନ୍ନଂ ୱଣ୍ଣାନ’’ନ୍ତିଆଦିନୟପ୍ପୱତ୍ତଂ ୟମକପାଟିହାରିୟଂ ଦସ୍ସେତି। ତସ୍ସ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣସରୀରତୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣା ରସ୍ମିୟୋ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ୟାୱ ଭୱଗ୍ଗା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସକଲଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳସ୍ସ ଅଲଙ୍କରଣକାଲୋ ୱିୟ ହୋତି, ଦୁତିୟା ଦୁତିୟା ରସ୍ମିୟୋ ପୁରିମାୟ ପୁରିମାୟ ୟମକୟମକା ୱିୟ ଏକକ୍ଖଣେ ୱିୟ ପୱତ୍ତନ୍ତି।

ଦ୍ୱିନ୍ନଞ୍ଚ ଚିତ୍ତାନଂ ଏକକ୍ଖଣେ ପୱତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି। ବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ଭଗୱନ୍ତାନଂ ଭୱଙ୍ଗପରିୱାସସ୍ସ ଲହୁକତାଯ ପଞ୍ଚହାକାରେହି ଆଚିଣ୍ଣୱସିତାଯ ଚ, ତା ଏକକ୍ଖଣେ ୱିଯ ପୱତ୍ତନ୍ତି। ତସ୍ସା ତସ୍ସା ପନ ରସ୍ମିଯା ଆୱଜ୍ଜନପରିକମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନାନି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂଯେୱ।

ନୀଲରସ୍ମିଅତ୍ଥାଯ ହି ଭଗୱା ନୀଲକସିଣଂ ସମାପଜ୍ଜତି, ପୀତରସ୍ମିଅତ୍ଥାଯ ପୀତକସିଣଂ, ଲୋହିତଓଦାତରସ୍ମିଅତ୍ଥାଯ ଲୋହିତଓଦାତକସିଣଂ, ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧତ୍ଥାଯ ତେଜୋକସିଣଂ, ଉଦକଧାରତ୍ଥାଯ ଆପୋକସିଣଂ ସମାପଜ୍ଜତି। ସତ୍ଥା ଚଙ୍କମତି, ନିମ୍ମିତୋ ତିଟ୍ଠତି ୱା ନିସୀଦତି ୱା ସେଯ୍ୟଂ ୱା କପ୍ପେତୀତି ସବ୍ବଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ଏକମ୍ପି ସୀଲସ୍ସ କିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ସବ୍ବଂ ସମାଧିକିଚ୍ଚମେୱ। ଏୱଂ ସୀଲଂ ସମାଧିଂ ନ ପାପୁଣାତି।

ଯଂ ପନ ଭଗୱା କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟାନି ପାରମିଯୋ ପୂରେତ୍ୱା, ଏକୂନତିଂସୱସ୍ସକାଲେ ଚକ୍କୱତ୍ତିସିରୀନିୱାସଭୂତା ଭୱନା ନିକ୍ଖମ୍ମ ଅନୋମାନଦୀତୀରେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା, ଛବ୍ବସ୍ସାନି ପଧାନଯୋଗଂ କତ୍ୱା, ୱିସାଖପୁଣ୍ଣମାଯଂ ଉରୁୱେଲଗାମେ ସୁଜାତାଯ ଦିନ୍ନଂ ପକ୍ଖିତ୍ତଦିବ୍ବୋଜଂ ମଧୁପାଯାସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା, ସାଯନ୍ହସମଯେ ଦକ୍ଖିଣୁତ୍ତରେନ ବୋଧିମଣ୍ଡଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅସ୍ସତ୍ଥଦୁମରାଜାନଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା, ପୁବ୍ବୁତ୍ତରଭାଗେ ଠିତୋ ତିଣସନ୍ଥାରଂ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା, ତିସନ୍ଧିପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା, ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ମେତ୍ତାକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ କତ୍ୱା, ୱୀରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ, ଚୁଦ୍ଦସହତ୍ଥପଲ୍ଲଙ୍କୱରଗତୋ ସୁୱଣ୍ଣପୀଠେ ଠପିତଂ ରଜତକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱିଯ ପଞ୍ଚଞ୍ଞାସହତ୍ଥଂ ବୋଧିକ୍ଖନ୍ଧଂ ପିଟ୍ଠିତୋ କତ୍ୱା, ଉପରି ମଣିଛତ୍ତେନ ୱିଯ ବୋଧିସାଖାଯ ଧାରିଯମାନୋ, ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣେ ଚୀୱରେ ପୱାଳସଦିସେସୁ ବୋଧିଅଙ୍କୁରେସୁ ପତମାନେସୁ, ସୂରିଯେ ଅତ୍ଥଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତେ ମାରବଲଂ ୱିଧମିତ୍ୱା, ପଠମଯାମେ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା, ମଜ୍ଝିମଯାମେ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଂ ୱିସୋଧେତ୍ୱା, ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନମାଚିଣ୍ଣେ ପଚ୍ଚଯାକାରେ ଞାଣଂ ଓତାରେତ୍ୱା, ଆନାପାନଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା, ତଦେୱ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା, ମଗ୍ଗପଟିପାଟିଯା ଅଧିଗତେନ ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗେନ ସବ୍ବକିଲେସେ ଖେପେତ୍ୱା ସବ୍ବବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ପଟିୱିଜ୍ଝି, ଇଦମସ୍ସ ପଞ୍ଞାକିଚ୍ଚଂ। ଏୱଂ ସମାଧି ପଞ୍ଞଂ ନ ପାପୁଣାତି।

ତତ୍ଥ ଯଥା ହତ୍ଥେ ଉଦକଂ ପାତିଯଂ ଉଦକଂ ନ ପାପୁଣାତି, ପାତିଯଂ ଉଦକଂ ଘଟେ ଉଦକଂ ନ ପାପୁଣାତି, ଘଟେ ଉଦକଂ କୋଲମ୍ବେ ଉଦକଂ ନ ପାପୁଣାତି, କୋଲମ୍ବେ ଉଦକଂ ଚାଟିଯଂ ଉଦକଂ ନ ପାପୁଣାତି, ଚାଟିଯଂ ଉଦକଂ ମହାକୁମ୍ଭିଯଂ ଉଦକଂ ନ ପାପୁଣାତି, ମହାକୁମ୍ଭିଯଂ ଉଦକଂ କୁସୋବ୍ଭେ ଉଦକଂ ନ ପାପୁଣାତି, କୁସୋବ୍ଭେ ଉଦକଂ କନ୍ଦରେ ଉଦକଂ ନ ପାପୁଣାତି, କନ୍ଦରେ ଉଦକଂ କୁନ୍ନଦିଯଂ ଉଦକଂ ନ ପାପୁଣାତି, କୁନ୍ନଦିଯଂ ଉଦକଂ ପଞ୍ଚମହାନଦିଯଂ ଉଦକଂ ନ ପାପୁଣାତି, ପଞ୍ଚମହାନଦିଯଂ ଉଦକଂ ଚକ୍କୱାଳମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ନ ପାପୁଣାତି, ଚକ୍କୱାଳମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ସିନେରୁପାଦକେ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ନ ପାପୁଣାତି। ପାତିଯଂ ଉଦକଂ ଉପନିଧାଯ ହତ୍ଥେ ଉଦକଂ ପରିତ୍ତଂ…ପେ… ସିନେରୁପାଦକମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ଉପନିଧାଯ ଚକ୍କୱାଳମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ପରିତ୍ତଂ। ଇତି ଉପରୂପରି ଉଦକଂ ବହୁକଂ ଉପାଦାଯ ହେଟ୍ଠା ହେଟ୍ଠା ଉଦକଂ ପରିତ୍ତଂ ହୋତି।

ଏୱମେୱ ଉପରି ଉପରି ଗୁଣେ ଉପାଦାଯ ହେଟ୍ଠା ହେଟ୍ଠା ସୀଲଂ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଓରମତ୍ତକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନାହ – ''ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଓରମତ୍ତକଂ ସୀଲମତ୍ତକ''ନ୍ତି।

ଯେନପୁଥୁଜ୍ଜନୋତି, ଏତ୍ଥ –

''ଦୁୱେ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ୱୁତ୍ତା, ବୁଦ୍ଧେନାଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନା;

ଅନ୍ଧୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଏକୋ, କଲ୍ୟାଣେକୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ''ତି।

ତତ୍ଥ ଯସ୍ସ ଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନାଦୀସୁ ଉଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାସୱନଧାରଣପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାନି ନତ୍ଥି, ଅଯଂ ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ଯସ୍ସ ତାନି ଅତ୍ଥି, ସୋ କଲ୍ୟାଣପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ଦୁୱିଧୋପି ପନେସ –

''ପୁଥୂନଂ ଜନନାଦୀହି, କାରଣେହି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ;

ପୁଥୁଜ୍ଜନନ୍ତୋଗଧତ୍ତା, ପୁଥୁୱାଯଂ ଜନୋ ଇତି''।

ସୋ ହି ପୁଥୂନଂ ନାନପ୍ପକାରାନଂ କିଲେସାଦୀନଂ ଜନନାଦୀହି କାରଣେହି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ଯଥାହ –

''ପୁଥୁ କିଲେସେ ଜନେନ୍ତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ଅୱିହତସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିକାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ସତ୍ଥାରାନଂ ମୁଖୁଲ୍ଲୋକିକାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ସବ୍ବଗତୀହି

ଅୱୁଟ୍ଠିତାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ନାନାଭିସଙ୍ଗାରେ ଅଭିସଙ୍ଗରୋନ୍ତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ନାନାଓଘେହି ୱୁୟ୍ହନ୍ତି, ପୁଥୁ ସନ୍ତାପେହି ସନ୍ତପ୍ପନ୍ତି, ପୁଥୁ ପରିଳାହେହି ପରିଡୟ୍ହନ୍ତି, ପୁଥୁ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ରତ୍ତା ଗିଦ୍ଧା ଗଥିତା ମୁଚ୍ଛିତା ଅଜ୍ଝୋପନ୍ନା ଲଗ୍ଗା ଲଗ୍ଗିତା ପଲିବୁଦ୍ଧାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ପଞ୍ଚହି ନୀୱରଣେହି ଆୱୁତା ନିୱୁତା ଓୱୁତା ପିହିତା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ପଟିକୁଜ୍ଜିତାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା''ତି। ପୁଥୂନଂ ଗଣନପଥମତୀତାନଂ ଅରିୟଧମ୍ମପରମ୍ମୁଖାନଂ ନୀଚଧମ୍ମସମାଚାରାନଂ ଜନାନଂ ଅନ୍ତୋଗଧତ୍ତାପି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ପୁଥୁୱାୟଂ ୱିସୁଂଯେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗତୋ ୱିସଂସଟ୍ଠୋ ସୀଲସୁତାଦିଗୁଣଯୁତ୍ତେହି ଅରିୟେହି ଜନେହୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋତି।

ତଥାଗତସ୍ସାତି ଅଟ୍ଠହି କାରଣେହି ଭଗୱା ତଥାଗତୋ। ତଥା ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ, ତଥା ଗତୋତି ତଥାଗତୋ, ତଥଲକ୍ଖଣଂ ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ, ତଥଧମ୍ମେ ଯାଥାୱତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ତଥାଗତୋ, ତଥଦସ୍ସିତାୟ ତଥାଗତୋ, ତଥୱାଦିତାୟ ତଥାଗତୋ, ତଥାକାରିତାୟ ତଥାଗତୋ, ଅଭିଭୱନଟ୍ଠେନ ତଥାଗତୋତି।

କଥଂ ଭଗୱା ତଥା ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ? ଯଥା ସବ୍ବଲୋକହିତାୟ ଉସ୍ସୁକ୍କମାପନ୍ନା ପୁରିମକା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଆଗତା, ଯଥା ୱିପସ୍ସୀ ଭଗୱା ଆଗତୋ, ଯଥା ସିଖୀ ଭଗୱା, ଯଥା ୱେସ୍ସଭୂ ଭଗୱା, ଯଥା କକୁସନ୍ଧୋ ଭଗୱା, ଯଥା କୋଣାଗମନୋ ଭଗୱା, ଯଥା କସ୍ସପୋ ଭଗୱା ଆଗତୋ । କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଯେନ ଅଭିନୀହାରେନ ଏତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ଆଗତା, ତେନେୱ ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଭଗୱା ଆଗତୋ। ଅଥ ୱା ଯଥା ୱିପସ୍ସୀ ଭଗୱା… ପେ… ଯଥା କସ୍ସପୋ ଭଗୱା ଦାନପାରମିଂ ପୂରେତ୍ୱା, ସୀଲନେକ୍ଖମ୍ମପଞ୍ଞାୱୀରିୟଖନ୍ତିସଚ୍ଚଅଧିଟ୍ଠାନମେତ୍ତାଉପେକ୍ଖାପାରମିଂ ପୂରେତ୍ୱା, ଇମା ଦସ ପାରମିୟୋ, ଦସ ଉପପାରମିୟୋ, ଦସ ପରମତ୍ଥପାରମିୟୋତି ସମତିଂସପାରମିୟୋ ପୂରେତ୍ୱା ଅଙ୍ଗପରିଚ୍ଚାଗଂ, ନୟନଧନରଜ୍ଜପୁତ୍ତଦାରପରିଚ୍ଚାଗନ୍ତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ମହାପରିଚ୍ଚାଗେ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ପୁବ୍ବଯୋଗପୁବ୍ବଚରିୟଧମ୍ମକ୍ଖାନଞାତତ୍ଥଚରିୟାଦୟୋ ପୂରେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧିଚରିୟାୟ କୋଟିଂ ପତ୍ୱା ଆଗତୋ; ତଥା ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଭଗୱା ଆଗତୋ। ଅଥ ୱା ଯଥା ୱିପସ୍ସୀ ଭଗୱା…ପେ… କସ୍ସପୋ ଭଗୱା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ, ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି, ପଞ୍ଚ ବଲାନି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ, ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତ୍ୱା ବ୍ରୂହେତ୍ୱା ଆଗତୋ, ତଥା ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଭଗୱା ଆଗତୋ। ଏୱଂ ତଥା ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ।

''ଯଥେୱ ଲୋକମ୍ହି ୱିପସ୍ସିଆଦୟୋ,

ସବ୍ବଞ୍ଞୁଭାୱଂ ମୁନୟୋ ଇଧାଗତା;

ତଥା ଅୟଂ ସକ୍ୟମୁନୀପି ଆଗତୋ,

ତଥାଗତୋ ୱୁଚ୍ଚତି ତେନ ଚକ୍ଖୁମା''ତି।

ଏୱଂ ତଥା ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ।

କଥଂ ତଥା ଗତୋତି ତଥାଗତୋ? ଯଥା ସମ୍ପତିଜାତୋ ୱିପସ୍ସୀ ଭଗୱା ଗତୋ…ପେ… କସ୍ସପୋ ଭଗୱା ଗତୋ।

କଥଞ୍ଚ ସୋ ଭଗୱା ଗତୋ ? ସୋ ହି ସମ୍ପତି ଜାତୋୱ ସମେହି ପାଦେହି ପଥୱିୟଂ ପତିଟ୍ଠାୟ ଉତ୍ତରାଭିମୁଖୋ ସତ୍ତପଦୱୀତିହାରେନ ଗତୋ। ଯଥାହ – ''ସମ୍ପତିଜାତୋ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ସମେହି ପାଦେହି ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଉତ୍ତରାଭିମୁଖୋ ସତ୍ତପଦୱୀତିହାରେନ ଗଚ୍ଛତି, ସେତମ୍ହି ଛତ୍ତେ ଅନୁଧାରିୟମାନେ ସବ୍ବା ଚ ଦିସା ଅନୁୱିଲୋକେତି, ଆସଭିଂ ୱାଚଂ ଭାସତି – 'ଅଗ୍ଗୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ, ଜେଟ୍ଠୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ, ସେଟ୍ଠୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ, ଅୟମନ୍ତିମା ଜାତି, ନତ୍ଥିଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ'ତି'' (ଦୀ। ନି। ୨।୩୧)।

ତଞ୍ଚସ୍ସ ଗମନଂ ତଥଂ ଅହୋସି? ଅୱିତଥଂ ଅନେକେସଂ ୱିସେସାଧିଗମାନଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଭାୱେନ। ଯଞ୍ହି ସୋ ସମ୍ପତିଜାତୋୱ ସମେହି ପାଦେହି ପତିଟ୍ଠହି। ଇଦମସ୍ସ ଚତୁରିଦ୍ଧିପାଦପଟିଲାଭସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ।

ଉତ୍ତରାଭିମୁଖଭାୱୋ ପନ ସବ୍ବଲୋକୁତ୍ତରଭାୱସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ।

ସତ୍ତପଦୱୀତିହାରୋ, ସତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗରତନପଟିଲାଭସ୍ସ।

‘‘ସୁୱଣ୍ଣଦଣ୍ଡା ୱୀତିପତନ୍ତି ଚାମରା’’ତି, ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଚାମରୁକ୍ଖେପୋ ପନ ସବ୍ବତିତ୍ଥିଯନିମ୍ମଦ୍ଦନସ୍ସ।

ସେତଚ୍ଛତ୍ତଧାରଣଂ, ଅରହତ୍ତୱିମୁତ୍ତିୱରୱିମଲସେତଚ୍ଛତ୍ତପଟିଲାଭସ୍ସ।

ସତ୍ତମପଦୂପରି ଠତ୍ୱା ସବ୍ବଦିସାନୁୱିଲୋକନଂ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତାନାୱରଣଞାଣପଟିଲାଭସ୍ସ।

ଆସଭିୱାଚାଭାସନଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯୱରଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ।

ତଥା ଅଯଂ ଭଗୱାପି ଗତୋ, ତଞ୍ଚସ୍ସ ଗମନଂ ତଥଂ ଅହୋସି, ଅୱିତଥଂ, ତେସଂଯେୱ ୱିସେସାଧିଗମାନଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଭାୱେନ।

ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

‘‘ମୁହୁତ୍ତଜାତୋୱ ଗୱମ୍ପତୀ ଯଥା,

ସମେହି ପାଦେହି ଫୁସୀ ୱସୁନ୍ଧରଂ;

ସୋ ୱିକ୍କମୀ ସତ୍ତ ପଦାନି ଗୋତମୋ,

ସେତଞ୍ଚ ଛତ୍ତଂ ଅନୁଧାରଯୁଂ ମରୂ।

ଗନ୍ତ୍ୱାନ ସୋ ସତ୍ତ ପଦାନି ଗୋତମୋ,

ଦିସା ୱିଲୋକେସି ସମା ସମନ୍ତତୋ;

ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁପେତଂ ଗିରମବ୍ଭୁଦୀରଯି,

ସୀହୋ ଯଥା ପବ୍ବତମୁଦ୍ଧନିଟ୍ଠିତୋ’’ତି।

ଏୱଂ ତଥା ଗତୋତି ତଥାଗତୋ।

ଅଥ ୱା ଯଥା ୱିପସ୍ସୀ ଭଗୱା…ପେ… ଯଥା କସ୍ସପୋ ଭଗୱା, ଅଯମ୍ପି ଭଗୱା ତଥେୱ ନେକ୍ଖମ୍ମେନ କାମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ପହାଯ ଗତୋ , ଅବ୍ୟାପାଦେନ ବ୍ୟାପାଦଂ, ଆଲୋକସଞ୍ଞାଯ ଥିନମିଦ୍ଧଂ, ଅୱିକ୍ଖେପେନ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ, ଧମ୍ମୱୱତ୍ଥାନେନ ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ପହାଯ ଞାଣେନ ଅୱିଜ୍ଜଂ ପଦାଲେତ୍ୱା, ପାମୋଜ୍ଜେନ ଅରତିଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା, ପଠମଜ୍ଝାନେନ ନୀୱରଣକୱାଟଂ ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା, ଦୁତିଯଜ୍ଝାନେନ ୱିତକ୍କୱିଚାରଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା, ତତିଯଜ୍ଝାନେନ ପୀତିଂ ୱିରାଜେତ୍ୱା, ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେନ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପହାଯ, ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ରୂପସଞ୍ଞାପଟିଘସଞ୍ଞାନାନତ୍ତସଞ୍ଞାଯୋ ସମତିକ୍କମିତ୍ୱା, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞଂ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞଂ, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସଞ୍ଞଂ ସମତିକ୍କମିତ୍ୱା ଗତୋ।

ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାଯ ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞଂ ପହାଯ, ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସନାଯ ସୁଖସଞ୍ଞଂ, ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସନାଯ ଅତ୍ତସଞ୍ଞଂ, ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନାଯ ନନ୍ଦିଂ, ୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାଯ ରାଗଂ, ନିରୋଧାନୁପସ୍ସନାଯ ସମୁଦଯଂ, ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସନାଯ ଆଦାନଂ, ଖଯାନୁପସ୍ସନାଯ ଘନସଞ୍ଞଂ, ୱଯାନୁପସ୍ସନାଯ ଆଯୂହନଂ, ୱିପରିଣାମାନୁପସ୍ସନାଯ ଧୁୱସଞ୍ଞଂ, ଅନିମିତ୍ତାନୁପସ୍ସନାଯ ନିମିତ୍ତଂ, ଅପ୍ପଣିହିତାନୁପସ୍ସନାଯ ପଣିଧିଂ, ସୁଞ୍ଞତାନୁପସ୍ସନାଯ ଅଭିନିୱେସଂ, ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାଯ ସାରାଦାନାଭିନିୱେସଂ, ଯଥାଭୂତଞାଣଦସ୍ସନେନ ସମ୍ମୋହାଭିନିୱେସଂ, ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନାଯ ଆଲଯାଭିନିୱେସଂ, ପଟିସଙ୍ଖାନୁପସ୍ସନାଯ ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖଂ, ୱିୱଟ୍ଟାନୁପସ୍ସନାଯ ସଂଯୋଗାଭିନିୱେସଂ, ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ଦିଟ୍ଠେକଟ୍ଠେ କିଲେସେ ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା, ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗେନ ଓଳାରିକେ କିଲେସେ ପହାଯ, ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ଅଣୁସହଗତେ କିଲେସେ ସମୁଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା, ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ସବ୍ବକିଲେସେ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗତୋ। ଏୱମ୍ପି ତଥା ଗତୋତି ତଥାଗତୋ।

କଥଂ ତଥଲକ୍ଖଣଂ ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ?ପଥୱୀଧାତୁଯା କକ୍ଖଳତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ତଥଂ ଅୱିତଥଂ। ଆପୋଧାତୁଯା ପଗ୍ଘରଣଲକ୍ଖଣଂ। ତେଜୋଧାତୁଯା ଉଣ୍ହତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ। ୱାଯୋଧାତୁଯା ୱିତ୍ଥମ୍ଭନଲକ୍ଖଣଂ। ଆକାସଧାତୁଯା ଅସମ୍ଫୁଟ୍ଠଲକ୍ଖଣଂ। ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ୱିଜାନନଲକ୍ଖଣଂ।

ରୂପସ୍ସ ରୁପ୍ପନଲକ୍ଖଣଂ। ୱେଦନାଯ ୱେଦଯିତଲକ୍ଖଣଂ। ସଞ୍ଞାଯ ସଞ୍ଜାନନଲକ୍ଖଣଂ। ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅଭିସଙ୍ଖରଣଲକ୍ଖଣଂ। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱିଜାନନଲକ୍ଖଣଂ।

ୱିତକ୍କସ୍ସ ଅଭିନିରୋପନଲକ୍ଖଣଂ। ୱିଚାରସ୍ସ ଅନୁମଜ୍ଜନଲକ୍ଖଣଂ ପୀତିଯା ଫରଣଲକ୍ଖଣଂ। ସୁଖସ୍ସ ସାତଲକ୍ଖଣଂ। ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାଯ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ। ଫସ୍ସସ୍ସ ଫୁସନଲକ୍ଖଣଂ।

ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଅଧିମୋକ୍ଖଲକ୍ଖଣଂ। ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ପଗ୍ଗହଲକ୍ଖଣଂ। ସତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ। ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ। ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ପଜାନନଲକ୍ଖଣଂ।

ସଦ୍ଧାବଲସ୍ସ ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯେ ଅକମ୍ପିଯଲକ୍ଖଣଂ। ୱୀରିଯବଲସ୍ସ କୋସଜ୍ଜେ, ସତିବଲସ୍ସ ମୁଟ୍ଠସ୍ସଚ୍ଚେ। ସମାଧିବଲସ୍ସ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେ, ପଞ୍ଞାବଲସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଅକମ୍ପିଯଲକ୍ଖଣଂ।

ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ। ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ପୱିଚଯଲକ୍ଖଣଂ। ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ପଗ୍ଗହଲକ୍ଖଣଂ। ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଫରଣଲକ୍ଖଣଂ। ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ୱୂପସମଲକ୍ଖଣଂ। ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ। ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ପଟିସଙ୍ଖାନଲକ୍ଖଣଂ।

ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ଦସ୍ସନଲକ୍ଖଣଂ। ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପସ୍ସ ଅଭିନିରୋପନଲକ୍ଖଣଂ। ସମ୍ମାୱାଚାଯ ପରିଗ୍ଗହଲକ୍ଖଣଂ। ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ସମୁଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ। ସମ୍ମାଆଜୀୱସ୍ସ ୱୋଦାନଲକ୍ଖଣଂ। ସମ୍ମାୱାଯାମସ୍ସ ପଗ୍ଗହଲକ୍ଖଣଂ। ସମ୍ମାସତିଯା ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ। ସମ୍ମାସମାଧିସ୍ସ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ।

ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଅଞ୍ଞାଣଲକ୍ଖଣଂ। ସଙ୍ଖାରାନଂ ଚେତନାଲକ୍ଖଣଂ। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱିଜାନନଲକ୍ଖଣଂ। ନାମସ୍ସ ନମନଲକ୍ଖଣଂ। ରୂପସ୍ସ ରୁପ୍ପନଲକ୍ଖଣଂ। ସଳାଯତନସ୍ସ ଆଯତନଲକ୍ଖଣଂ। ଫସ୍ସସ୍ସ ଫୁସନଲକ୍ଖଣଂ। ୱେଦନାଯ ୱେଦଯିତଲକ୍ଖଣଂ। ତଣ୍ହାଯ ହେତୁଲକ୍ଖଣଂ। ଉପାଦାନସ୍ସ ଗହଣଲକ୍ଖଣଂ। ଭୱସ୍ସ ଆଯୂହନଲକ୍ଖଣଂ। ଜାତିଯା ନିବ୍ବତ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ। ଜରାଯ ଜୀରଣଲକ୍ଖଣଂ। ମରଣସ୍ସ ଚୁତିଲକ୍ଖଣଂ।

ଧାତୂନଂ ସୁଞ୍ଞତାଲକ୍ଖଣଂ। ଆଯତନାନଂ ଆଯତନଲକ୍ଖଣଂ। ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ। ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନଂ ପଦହନଲକ୍ଖଣଂ। ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଇଜ୍ଝନଲକ୍ଖଣଂ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅଧିପତିଲକ୍ଖଣଂ। ବଲାନଂ ଅକମ୍ପିଯଲକ୍ଖଣଂ। ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ନିଯ୍ୟାନଲକ୍ଖଣଂ। ମଗ୍ଗସ୍ସ ହେତୁଲକ୍ଖଣଂ।

ସଚ୍ଚାନଂ ତଥଲକ୍ଖଣଂ। ସମଥସ୍ସ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ। ୱିପସ୍ସନାଯ ଅନୁପସ୍ସନାଲକ୍ଖଣଂ। ସମଥୱିପସ୍ସନାନଂ ଏକରସଲକ୍ଖଣଂ। ଯୁଗନଦ୍ଧାନଂ ଅନତିୱତ୍ତନଲକ୍ଖଣଂ।

ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିଯା ସଂୱରଲକ୍ଖଣଂ। ଚିତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ। ଦିଟ୍ଠିୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଦସ୍ସନଲକ୍ଖଣଂ।

ଖଯେ ଞାଣସ୍ସ ସମୁଚ୍ଛେଦନଲକ୍ଖଣଂ। ଅନୁପ୍ପାଦେ ଞାଣସ୍ସ ପସ୍ସଦ୍ଧିଲକ୍ଖଣଂ।

ଛନ୍ଦସ୍ସ ମୂଲଲକ୍ଖଣଂ। ମନସିକାରସ୍ସ ସମୁଟ୍ଠାପନଲକ୍ଖଣଂ। ଫସ୍ସସ୍ସ ସମୋଧାନଲକ୍ଖଣଂ। ୱେଦନାଯ ସମୋସରଣଲକ୍ଖଣଂ। ସମାଧିସ୍ସ ପମୁଖଲକ୍ଖଣଂ। ସତିଯା ଆଧିପତେଯ୍ୟଲକ୍ଖଣଂ। ପଞ୍ଞାଯ ତତୁତ୍ତରିଯଲକ୍ଖଣଂ। ୱିମୁତ୍ତିଯା ସାରଲକ୍ଖଣଂ… ଅମତୋଗଧସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ପରିଯୋସାନଲକ୍ଖଣଂ ତଥଂ ଅୱିତଥଂ। ଏୱଂ ତଥଲକ୍ଖଣଂ ଞାଣଗତିଯା ଆଗତୋ ଅୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା ପତ୍ତୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋତି ତଥାଗତୋ। ଏୱଂ ତଥଲକ୍ଖଣଂ ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ।

କଥଂ ତଥଧମ୍ମେ ଯାଥାୱତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ତଥାଗତୋ? ତଥଧମ୍ମା ନାମ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି। ଯଥାହ – ''ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାନି ଅୱିତଥାନି ଅନଞ୍ଞଥାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥମେତଂ ଅୱିତଥମେତଂ ଅନଞ୍ଞଥମେତ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୦୯୦) ୱିତ୍ଥାରୋ। ତାନି ଚ ଭଗୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତସ୍ମା ତଥାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ଥୋ ହେତ୍ଥ ଗତସଦ୍ଦୋ।

ଅପି ଚ ଜରାମରଣସ୍ସ ଜାତିପଚ୍ଚଯସମ୍ଭୂତସମୁଦାଗତଟ୍ଠୋ ତଥୋ ଅୱିତଥୋ ଅନଞ୍ଞଥୋ…ପେ…, ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯସମ୍ଭୂତସମୁଦାଗତଟ୍ଠୋ ତଥୋ ଅୱିତଥୋ ଅନଞ୍ଞଥୋ…ପେ…, ତଥା ଅୱିଜ୍ଜାଯ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠୋ, ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠୋ…ପେ…, ଜାତିଯା

ଜରାମରଣସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠୋ ତଥୋ ଅୱିତଥୋ ଅନଞ୍ଞଥୋ। ତଂ ସବ୍ବଂ ଭଗୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତସ୍ମାପି ତଥାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ତଥଧମ୍ମେ ଯାଥାୱତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ତଥାଗତୋ।

କଥଂ ତଥଦସ୍ସିତାଯ ତଥାଗତୋ? ଭଗୱା ଯଂ ସଦେୱକେ ଲୋକେ…ପେ…, ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ପଜାଯ ଅପରିମାଣାସୁ ଲୋକଧାତୂସୁ ଅପରିମାଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ଆପାଥମାଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତଂ ସବ୍ବାକାରତୋ ଜାନାତି ପସ୍ସତି। ଏୱଂ ଜାନତା ପସ୍ସତା ଚ, ତେନ ତଂ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠାଦିୱସେନ ୱା ଦିଟ୍ଠସୁତମୁତୱିଞ୍ଞାତେସୁ ଲବ୍ଭମାନକପଦୱସେନ ୱା। "କତମଂ ତଂ ରୂପଂ ରୂପାଯତନଂ? ଯଂ ରୂପଂ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାଯ ୱଣ୍ଣନିଭା ସନିଦସ୍ସନଂ ସପ୍ପଟିଘଂ ନୀଲଂ ପୀତକ"ନ୍ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୬୧୬) ନଯେନ ଅନେକେହି ନାମେହି ତେରସହି ୱାରେହି ଦ୍ୱେପଞ୍ଞାସାଯ ନଯେହି ୱିଭଜ୍ଜମାନଂ ତଥମେୱ ହୋତି, ୱିତଥଂ ନତ୍ଥି। ଏସ ନଯୋ ସୋତଦ୍ୱାରାଦୀସୁପି ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ସଦ୍ଦାଦୀସୁ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚେତଂ ଭଗୱତା – "ଯଂ ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ…ପେ… ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ପଜାଯ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିଯେସିତଂ ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସା, ତମହଂ ଜାନାମି। ତମହଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ତଂ ତଥାଗତସ୍ସ ୱିଦିତଂ, ତଂ ତଥାଗତୋ ନ ଉପଟ୍ଠାସୀ"ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୪)। ଏୱଂ ତଥଦସ୍ସିତାଯ ତଥାଗତୋ। ତତ୍ଥ ତଥଦସ୍ସୀ ଅତ୍ଥେ ତଥାଗତୋତି ପଦସମ୍ଭୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କଥଂ ତଥୱାଦିତାଯ ତଥାଗତୋ? ଯଂ ରତ୍ତିଂ ଭଗୱା ବୋଧିମଣ୍ଡେ ଅପରାଜିତପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନୋ ତିଣ୍ଣଂ ମାରାନଂ ମତ୍ଥକଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଯଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଯମକସାଲାନମନ୍ତରେ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବାଯି, ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସୱସ୍ସପରିମାଣେ କାଲେ ପଠମବୋଧିଯାପି ମଜ୍ଝିମବୋଧିଯାପି ପଚ୍ଛିମବୋଧିଯାପି ଯଂ ଭଗୱତା ଭାସିତଂ – ସୁତ୍ତଂ, ଗେଯ୍ୟଂ…ପେ… ୱେଦଲ୍ଲଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ଅନୁପୱଜ୍ଜଂ, ଅନୂନମନଧିକଂ, ସବ୍ବାକାରପରିପୁଣ୍ଣଂ, ରାଗମଦନିମ୍ମଦନଂ, ଦୋସମୋହମଦନିମ୍ମଦନଂ। ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ୱାଲଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଅୱକ୍ଖଲିତଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଏକମୁଦ୍ଦିକାଯ ଲଞ୍ଛିତଂ ୱିଯ, ଏକନାଳିଯା ମିତଂ ୱିଯ, ଏକତୁଲାଯ ତୁଲିତଂ ୱିଯ ଚ, ତଥମେୱ ହୋତି ଅୱିତଥଂ ଅନଞ୍ଞଥଂ। ତେନାହ – "ଯଞ୍ଚ, ଚୁନ୍ଦ, ରତ୍ତିଂ ତଥାଗତୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ଯଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବାଯତି, ଯଂ ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ଭାସତି ଲପତି ନିଦ୍ଦିସତି, ସବ୍ବଂ ତଂ ତଥେୱ ହୋତି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥା। ତସ୍ମା 'ତଥାଗତୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ"ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୩)। ଗଦଅତ୍ଥୋ ହେତ୍ଥ ଗତସଦ୍ଦୋ। ଏୱଂ ତଥୱାଦିତାଯ ତଥାଗତୋ।

ଅପି ଚ ଆଗଦନଂ ଆଗଦୋ, ୱଚନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥୋ ଅୱିପରୀତୋ ଆଗଦୋ ଅସ୍ସାତି, ଦ-କାରସ୍ସ ତ-କାରଂ କତ୍ୱା ତଥାଗତୋତି ଏୱମେତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ପଦସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା।

କଥଂ ତଥାକାରିତାଯ ତଥାଗତୋ? ଭଗୱତୋ ହି ୱାଚାଯ କାଯୋ ଅନୁଲୋମେତି, କାଯସ୍ସପି ୱାଚା, ତସ୍ମା ଯଥାୱାଦୀ ତଥାକାରୀ, ଯଥାକାରୀ ତଥାୱାଦୀ ଚ ହୋତି। ଏୱଂଭୂତସ୍ସ ଚସ୍ସ ଯଥାୱାଚା, କାଯୋପି ତଥା ଗତୋ ପୱତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥା ଚ କାଯୋ, ୱାଚାପି ତଥା ଗତା ପୱତ୍ତାତି ତଥାଗତୋ। ତେନେୱାହ – "ଯଥାୱାଦୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ତଥାକାରୀ, ଯଥାକାରୀ ତଥାୱାଦୀ । ଇତି ଯଥାୱାଦୀ ତଥାକାରୀ ଯଥାକାରୀ ତଥାୱାଦୀ। ତସ୍ମା 'ତଥାଗତୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ"ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୩)। ଏୱଂ ତଥାକାରିତାଯ ତଥାଗତୋ।

କଥଂ ଅଭିଭୱନଟ୍ଠେନ ତଥାଗତୋ? ଉପରି ଭୱଗ୍ଗଂ ହେଟ୍ଠା ଅୱୀଚିଂ ପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ତିରିଯଂ ଅପରିମାଣାସୁ ଲୋକଧାତୂସୁ ସବ୍ବସତ୍ତେ ଅଭିଭୱତି ସୀଲେନପି ସମାଧିନାପି ପଞ୍ଞାଯପି ୱିମୁତ୍ତିଯାପି, ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନେନପି ନ ତସ୍ସ ତୁଲା ୱା ପମାଣଂ ୱା ଅତ୍ଥି; ଅତୁଲୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ଅନୁତ୍ତରୋ ରାଜାତିରାଜା ଦେୱଦେୱୋ ସକ୍କାନଂ ଅତିସକ୍କୋ ବ୍ରହ୍ମାନଂ ଅତିବ୍ରହ୍ମା। ତେନାହ – "ସଦେୱକେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ…ପେ… ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ପଜାଯ ତଥାଗତୋ ଅଭିଭୂ ଅନଭିଭୂତୋ ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁଦସୋ ୱସୱତ୍ତୀ, ତସ୍ମା 'ତଥାଗତୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ"ତି।

ତତ୍ରେୱଂ ପଦସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଗଦୋ ୱିଯ ଅଗଦୋ। କୋ ପନେସ? ଦେସନାୱିଲାସମଯୋ ଚେୱ ପୁଞ୍ଞୁସ୍ସଯୋ ଚ। ତେନ ହେସ ମହାନୁଭାୱୋ ଭିସକ୍କୋ ଦିବ୍ବାଗଦେନ ସପ୍ପେ ୱିଯ ସବ୍ବପରପ୍ପୱାଦିନୋ ସଦେୱକଞ୍ଚ ଲୋକଂ ଅଭିଭୱତି। ଇତି ସବ୍ବାଲୋକାଭିଭୱନେ ତଥୋ ଅୱିପରୀତୋ ଦେସନାୱିଲାସମଯୋ ଚେୱ ପୁଞ୍ଞୁସ୍ସଯୋ ଚ ଅଗଦୋ ଅସ୍ସାତି। ଦ-କାରସ୍ସ ତ-କାରଂ କତ୍ୱା ତଥାଗତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ଅଭିଭୱନଟ୍ଠେନ ତଥାଗତୋ।

ଅପି ଚ ତଥାଯ ଗତୋତିପି ତଥାଗତୋ, ତଥଂ ଗତୋତିପି ତଥାଗତୋ। ଗତୋତି ଅୱଗତୋ, ଅତୀତୋ ପତ୍ତୋ ପଟିପନ୍ନୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ତତ୍ଥ ସକଲଲୋକଂ ତୀରଣପରିଞ୍ଞାଯ ତଥାଯ ଗତୋ ଅୱଗତୋତି ତଥାଗତୋ। ଲୋକସମୁଦଯଂ ପହାନପରିଞ୍ଞାଯ ତଥାଯ ଗତୋ ଅତୀତୋତି

ତଥାଗତୋ। ଲୋକନିରୋଧଂ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ତଥାଯ ଗତୋ ପତ୍ତୋତି ତଥାଗତୋ। ଲୋକନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ତଥଂ ଗତୋ ପଟିପନ୍ନୋତି ତଥାଗତୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା –

''ଲୋକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଲୋକସ୍ମା ତଥାଗତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ। ଲୋକସମୁଦଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଲୋକସମୁଦଯୋ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନୋ। ଲୋକନିରୋଧୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଲୋକନିରୋଧୋ ତଥାଗତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକତୋ। ଲୋକନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ଲୋକନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ତଥାଗତସ୍ସ ଭାୱିତା। ଯଂ ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ...ପେ... ସବ୍ବଂ ତଂ ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ। ତସ୍ମା, ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୩)।

ତସ୍ସପି ଏୱଂ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଦମ୍ପି ଚ ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତଭାୱଦୀପନେ ମୁଖମତ୍ତମେୱ। ସବ୍ବାକାରେନ ପନ ତଥାଗତୋୱ ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତଭାୱଂ ୱଣ୍ଣେଯ୍ୟ।

କତମଞ୍ଚ ତଂ ଭିକ୍ଖୱେତି ଯେନ ଅପ୍ପମତ୍ତକେନ ଓରମତ୍ତକେନ ସୀଲମତ୍ତକେନ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ତଥାଗତସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ, ତଂ କତମନ୍ତି ପୁଚ୍ଛତି? ତତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛା ନାମ ଅଦିଟ୍ଠଜୋତନା ପୁଚ୍ଛା, ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନା ପୁଚ୍ଛା, ୱିମତିଚ୍ଛେଦନା ପୁଚ୍ଛା, ଅନୁମତିପୁଚ୍ଛା, କଥେତୁକମ୍ୟତା ପୁଚ୍ଛାତି ପଞ୍ଚୱିଧା ହୋତି।

ତତ୍ଥ କତମା ଅଦିଟ୍ଠଜୋତନା ପୁଚ୍ଛା? ପକତିଯା ଲକ୍ଖଣଂ ଅଞ୍ଞାତଂ ହୋତି, ଅଦିଟ୍ଠଂ ଅତୁଲିତଂ ଅତୀରିତଂ ଅୱିଭୂତଂ ଅୱିଭାୱିତଂ, ତସ୍ସ ଞାଣାଯ ଦସ୍ସନାଯ ତୁଲନାଯ ତୀରଣାଯ ୱିଭାୱନାଯ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ଅଦିଟ୍ଠଜୋତନା ପୁଚ୍ଛା।

କତମା ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନା ପୁଚ୍ଛା? ପକତିଯା ଲକ୍ଖଣଂ ଞାତଂ ହୋତି, ଦିଟ୍ଠଂ ତୁଲିତଂ ତୀରିତଂ ୱିଭୂତଂ ୱିଭାୱିତଂ, ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞେହି ପଣ୍ଡିତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନତ୍ଥାଯ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନା ପୁଚ୍ଛା।

କତମା ୱିମତିଚ୍ଛେଦନା ପୁଚ୍ଛା? ପକତିଯା ସଂସଯପକ୍ଖନ୍ଦୋ ହୋତି, ୱିମତିପକ୍ଖନ୍ଦୋ, ଦ୍ୱେଳ୍ହକଜାତୋ, ''ଏୱଂ ନୁ ଖୋ, ନ ନୁ ଖୋ, କିନ୍ନୁ ଖୋ, କଥଂ ନୁ ଖୋ''ତି। ସୋ ୱିମତିଚ୍ଛେଦନତ୍ଥାଯ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଅଯଂ ୱିମତିଚ୍ଛେଦନା ପୁଚ୍ଛା।

କତମା ଅନୁମତିପୁଚ୍ଛା? ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁମତିଯା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି – ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି। ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ। ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ , ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱାତି? ଦୁକ୍ଖଂ ଭନ୍ତେତି (ମହାୱ। ୨୧) ସବ୍ବଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଅଯଂ ଅନୁମତିପୁଚ୍ଛା।

କତମା କଥେତୁକମ୍ୟତା ପୁଚ୍ଛା? ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ କଥେତୁକମ୍ୟତାଯ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ?...ପେ... ଅଟ୍ଠିମେ ଭିକ୍ଖୱେ ମଗ୍ଗଙ୍ଗା। କତମେ ଅଟ୍ଠାତି, ଅଯଂ କଥେତୁକମ୍ୟତା ପୁଚ୍ଛା।

ଇତି ଇମାସୁ ପଞ୍ଚସୁ ପୁଚ୍ଛାସୁ ଅଦିଟ୍ଠସ୍ସ ତାୱ କସ୍ସଚି ଧମ୍ମସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ତଥାଗତସ୍ସ ଅଦିଟ୍ଠଜୋତନା ପୁଚ୍ଛା ନତ୍ଥି। ''ଇଦଂ ନାମ ଅଞ୍ଞେହି ପଣ୍ଡିତେହି ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ଦେସେସ୍ସାମୀ''ତି ସମନ୍ନାହାରସ୍ସେୱ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନା ପୁଚ୍ଛାପି ନତ୍ଥି। ଯସ୍ମା ପନ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଏକଧମ୍ମେପି ଆସପ୍ପନା ପରିସପ୍ପନା ନତ୍ଥି, ବୋଧିମଣ୍ଡେଯେୱ ସବ୍ବା କଙ୍ଖା ଛିନ୍ନା; ତସ୍ମା ୱିମତିଚ୍ଛେଦନା ପୁଚ୍ଛାପି ନତ୍ଥିଯେୱ। ଅୱସେସା ପନ ଦ୍ୱେ ପୁଚ୍ଛା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅତ୍ଥି, ତାସୁ ଅଯଂ କଥେତୁକମ୍ୟତା ପୁଚ୍ଛା ନାମ।

୮। ଇଦାନି ତଂ କଥେତୁକମ୍ୟତାଯ ପୁଚ୍ଛାଯ ପୁଚ୍ଛିତମତ୍ଥଂ କଥେତୁଂ ''ପାଣାତିପାତଂ ପହାଯା''ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ପାଣସ୍ସ ଅତିପାତୋ ପାଣାତିପାତୋ, ପାଣୱଧୋ, ପାଣଘାତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପାଣୋତି ଚେତ୍ଥ ୱୋହାରତୋ ସତ୍ତୋ, ପରମତ୍ଥତୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ତସ୍ମିଂ ପନ ପାଣେ ପାଣସଞ୍ଞିନୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦକୌପକ୍କମସମୁଟ୍ଠାପିକା କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରାନଂ ଅଞ୍ଞତରଦ୍ୱାରପ୍ପୱତ୍ତା ୱଧକଚେତନା ପାଣାତିପାତୋ। ସୋ ଗୁଣୱିରହିତେସୁ ତିରଚ୍ଛାନଗତାଦୀସୁ ପାଣେସୁ ଖୁଦ୍ଦକେ ପାଣେ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ମହାସରୀରେ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ, କସ୍ମା? ପଯୋଗମହନ୍ତତାଯ। ପଯୋଗସମତ୍ତେପି ୱତ୍ଥୁମହନ୍ତତାଯ। ଗୁଣୱନ୍ତେସୁ ମନୁସ୍ସାଦୀସୁ ଅପ୍ପଗୁଣେ ପାଣେ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ମହାଗୁଣେ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। ସରୀରଗୁଣାନଂ ପନ ସମଭାୱେ ସତି କିଲେସାନଂ ଉପକ୍କମାନଞ୍ଚ ମୁଦୁତାଯ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ତିବ୍ବତାଯ ମହାସାୱଜ୍ଜୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ଚ ସମ୍ଭାରା ହୋନ୍ତି – ପାଣୋ, ପାଣସଞ୍ଞିତା, ୱଧକଚିତ୍ତଂ, ଉପକ୍କମୋ, ତେନ ମରଣନ୍ତି । ଛ ପଯୋଗା – ସାହତ୍ଥିକୋ, ଆଣତ୍ତିକୋ,

ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୋ, ଥାଓରୋ, ୱିଜ୍ଜାମୟୋ, ଇଦ୍ଧିମୟୋତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନତ୍ଥେ ୱିହାରିୟମାନେ ଅତିୱିୟ ପପଞ୍ଚୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ତଂ ନ ୱିହାରୟାମ, ଅଞ୍ଞଞ୍ଞ ଏୱରୂପଂ। ଅତ୍ଥିକେହି ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକଂ ୱିନୟଟ୍ଠକଥଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

ପହାୟାତି ଇମଂ ପାଣାତିପାତଚେତନାସଙ୍ଖାତଂ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ପଜହିତ୍ୱା। ପଟିୱିରତୋତି ପହୀନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତତୋ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟତୋ ଓରତୋ ୱିରତୋୱ। ନତ୍ଥି ତସ୍ସ ୱୀତିକ୍କମିସ୍ସାମୀତି ଚକ୍ଖୁସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ପଗେୱ କାୟିକାତି ଇମିନାୱ ନୟେନ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଏୱରୂପେସୁ ପଦେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସମଣୋତି ଭଗୱା ସମିତପାପତାୟ ଲଦ୍ଧୱୋହାରୋ। ଗୋତମୋତି ଗୋତ୍ତୱସେନ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଭଗୱାୟେୱ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋପି ପଟିୱିରତୋ, ଦେସନା ପନ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଏୱଂ ଆଗତା, ଅତ୍ଥଂ ପନ ଦୀପେନ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୱସେନାପି ଦୀପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ନିହିତଦଣ୍ଡୋ ନିହିତସତ୍ଥୋତି ପରୂପଘାତତ୍ଥାୟ ଦଣ୍ଡଂ ୱା ସତ୍ଥଂ ୱା ଆଦାୟ ଅୱତ୍ତନତୋ ନିକ୍ଖିତ୍ତଦଣ୍ଡୋ ଚେୱ ନିକ୍ଖିତ୍ତସତ୍ଥୋ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଠପେତ୍ୱା ଦଣ୍ଡଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଅୱସେସଂ ଉପକରଣଂ ସତ୍ତାନଂ ୱିହେଠନଭାୱତୋ ସତ୍ଥନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଂ ପନ ଭିକ୍ଖୂ କତ୍ତରଦଣ୍ଡଂ ୱା ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ୱା ୱାସିଂ ପିପ୍ଫଲିକଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତି, ନ ତଂ ପରୂପଘାତତ୍ଥାୟ। ତସ୍ମା ନିହିତଦଣ୍ଡୋ ନିହିତସତ୍ଥୋ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି।

ଲଜ୍ଜୀତି ପାପଜିଗୁଚ୍ଛନଲକ୍ଖଣାୟ ଲଜ୍ଜାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଦୟାପନ୍ନୋତି ଦୟଂ ମେତ୍ତଚିତ୍ତତଂ ଆପନ୍ନୋ। ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀତି; ସବ୍ବେ ପାଣଭୂତେ ହିତେନ ଅନୁକମ୍ପକୋ। ତାୟ ଦୟାପନ୍ନତାୟ ସବ୍ବେସଂ ପାଣଭୂତାନଂ ହିତଚିତ୍ତକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିହରତୀତି ଇରିୟତି ଯପେତି ଯାପେତି ପାଲେତି । ଇତି ୱା ହି, ଭିକ୍ଖୱେତି ଏୱଂ ୱା ଭିକ୍ଖୱେ। ୱା ସଦ୍ଦୋ ଉପରି ''ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ପହାୟା''ତିଆଦୀନି ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁରିମଂ ୱା ପଚ୍ଛିମଂ ୱା ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ – ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ତଥାଗତସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ୱଦମାନୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ''ସମଣୋ ଗୋତମୋ ପାଣଂ ନ ହନତି, ନ ଘାତେତି, ନ ତତ୍ଥ ସମନୁଞ୍ଞୋ ହୋତି, ୱିରତୋ ଇମସ୍ମା ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟା; ଅହୋ, ୱତ ରେ ବୁଦ୍ଧଗୁଣା ମହନ୍ତା''ତି, ଇତି ମହନ୍ତଂ ଉସ୍ସାହଂ କତ୍ୱା ୱଣ୍ଣଂ ୱତ୍ତୁକାମୋପି ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଓରମତ୍ତକଂ ଆଚାରସୀଲମତ୍ତକମେୱ ୱକ୍ଖତି। ଉପରି ଅସାଧାରଣଭାୱଂ ନିସ୍ସାୟ ୱଣ୍ଣଂ ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋୱ ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିଅନାଗାମିଅରହନ୍ତୋପି ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାପି ନ ସକ୍କୋନ୍ତିୟେୱ; ତଥାଗତୋୟେୱ ପନ ସକ୍କୋତି, ତଂ ୱୋ ଉପରି ୱକ୍ଖାମୀତି, ଅୟମେତ୍ଥ ସାଧିପ୍ପାୟା ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା। ଇତୋ ପରଂ ପନ ଅପୁବ୍ବପଦମେୱ ୱଣ୍ଣୟିସ୍ସାମ।

ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ପହାୟାତି ଏତ୍ଥ ଅଦିନ୍ନସ୍ସ ଆଦାନଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ, ପରସଂହରଣଂ, ଥେୟ୍ୟଂ, ଚୋରିକାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଅଦିନ୍ନନ୍ତି ପରପରିଗ୍ଗହିତଂ, ଯତ୍ଥ ପରୋ ଯଥାକାମକାରିତଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅଦଣ୍ଡାରହୋ ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ ଚ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ପରପରିଗ୍ଗହିତେ ପରପରିଗ୍ଗହିତସଞ୍ଞିନୋ, ତଦାଦାୟକୌପକ୍କମସମୁଟ୍ଠାପିକା ଥେୟ୍ୟଚେତନା ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ। ତଂ ହୀନେ ପରସନ୍ତକେ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜଂ, ପଣୀତେ ମହାସାୱଜ୍ଜଂ, କସ୍ମା? ୱତ୍ଥୁପଣୀତତାୟ। ୱତ୍ଥୁସମତ୍ତେ ସତି ଗୁଣାଧିକାନଂ ସନ୍ତକେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ମହାସାୱଜ୍ଜଂ । ତଂ ତଂ ଗୁଣାଧିକଂ ଉପାଦାୟ ତତୋ ତତୋ ହୀନଗୁଣସ୍ସ ସନ୍ତକେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜଂ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ଚ ସମ୍ଭାରା ହୋନ୍ତି – ପରପରିଗ୍ଗହିତଂ, ପରପରିଗ୍ଗହିତସଞ୍ଞିତା, ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତଂ, ଉପକ୍କମୋ, ତେନ ହରଣନ୍ତି। ଛ ପୟୋଗା – ସାହତ୍ଥିକାଦୟୋୱ। ତେ ଚ ଖୋ ଯଥାନୁରୂପଂ ଥେୟ୍ୟାୱହାରୋ, ପସୟ୍ହାୱହାରୋ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୱହାରୋ, ପରିକପ୍ପାୱହାରୋ, କୁସାୱହାରୋତି ଇମେସଂ ଅୱହାରାନଂ ୱସେନ ପୱତ୍ତା, ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ ୱୁତ୍ତୋ।

ଦିନ୍ନମେୱ ଆଦିୟତୀତି ଦିନ୍ନାଦାୟୀ। ଚିତ୍ତେନପି ଦିନ୍ନମେୱ ପଟିକଙ୍ଖତୀତି ଦିନ୍ନପାଟିକଙ୍ଖୀ। ଥେନେତୀତି ଥେନୋ। ନ ଥେନେନ ଅଥେନେନ। ଅଥେନତ୍ତାୟେୱ ସୁଚିଭୂତେନ। ଅତ୍ତନାତି ଅତ୍ତଭାୱେନ। ଅଥେନଂ ସୁଚିଭୂତଂ ଅତ୍ତାନଂ କତ୍ୱା ୱିହରତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସେସଂ ପଠମସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଯଥା ଚ ଇଧ, ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ।

ଅବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତି ଅସେଟ୍ଠଚରିୟଂ। ବ୍ରହ୍ମଂ ସେଟ୍ଠଂ ଆଚାରଂ ଚରତୀତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ। ଆରାଚାରୀତି ଅବ୍ରହ୍ମଚରିୟତୋ ଦୂରଚାରୀ। ମେଥୁନାତି ରାଗପରିୟୁଟ୍ଠାନୱସେନ ସଦିସତ୍ତା ମେଥୁନକାତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରେହି ପଟିସେୱିତବ୍ବତୋ ମେଥୁନାତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତା ଅସଦ୍ଧମ୍ମା। ଗାମଧମ୍ମାତି ଗାମୱାସୀନଂ ଧମ୍ମା।

୯ ।ମୁସାୱାଦଂ ପହାୟାତି ଏତ୍ଥ ମୁସାତି ୱିସଂୱାଦନପୁରେକ୍ଖାରସ୍ସ ଅତ୍ଥଭଞ୍ଜନକୋ ୱଚୀପୟୋଗୋ କାୟପୟୋଗୋ, ୱା ୱିସଂୱାଦନାଧିପ୍ପାୟେନ ପନସ୍ସ ପରୱିସଂୱାଦକକାୟୱଚୀପୟୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା ଚେତନା ମୁସାୱାଦୋ।

ଅପରୋ ନୟୋ, 'ମୁସା'ତି ଅଭୂତଂ ଅତଚ୍ଛଂ ୱତ୍ଥୁ। 'ୱାଦୋ'ତି ତସ୍ସ ଭୂତତୋ ତଚ୍ଛତୋ ୱିଞ୍ଞାପନଂ। ଲକ୍ଖଣତୋ ପନ ଅତଥଂ ୱତ୍ଥୁଂ ତଥତୋ ପରଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁକାମସ୍ସ ତଥାୱିଞ୍ଞତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାପିକା ଚେତନା ମୁସାୱାଦୋ। ସୋ ୟମତ୍ଥଂ ଭଞ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଅପ୍ପତାୟ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ମହନ୍ତତାୟ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ।

ଅପି ଚ ଗହଟ୍ଠାନଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଅଦାତୁକାମତାୟ ନତ୍ଥୀତିଆଦିନୟପ୍ପୱତ୍ତୋ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ସକ୍ଖିନା ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ଥଭଞ୍ଜନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତୋ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ, ପବ୍ବଜିତାନଂ ଅପ୍ପକମ୍ପି ତେଲଂ ୱା ସପ୍ପିଂ ୱା ଲଭିତ୍ୱା ହସାଧିପ୍ପାୟେନ – ''ଅଜ୍ଜ ଗାମେ ତେଲଂ ନଦୀ ମଞ୍ଞେ ସନ୍ଦତୀ''ତି ପୂରଣକଥାନୟେନ ପୱତ୍ତୋ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ଅଦିଟ୍ଠଂୟେୱ ପନ ଦିଟ୍ଠନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱଦନ୍ତାନଂ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ।

ତସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ଭାରା ହୋନ୍ତି – ଅତଥଂ ୱତ୍ଥୁ, ୱିସଂୱାଦନଚିତ୍ତଂ, ତଜ୍ଜୋ ୱାୟାମୋ, ପରସ୍ସ ତଦତ୍ଥୱିଜାନନନ୍ତି। ଏକୋ ପୟୋଗୋ ସାହତ୍ଥିକୋୱ। ସୋ କାୟେନ ୱା କାୟପଟିବଦ୍ଧେନ ୱା ୱାଚାୟ ୱା ପରୱିସଂୱାଦନକିରିୟାକରଣେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତାୟ ଚେ କିରିୟାୟ ପରୋ ତମତ୍ଥଂ ଜାନାତି, ଅୟଂ କିରିୟସମୁଟ୍ଠାପିକଚେତନାକ୍ଖଣେୟେୱ ମୁସାୱାଦକମ୍ମୁନା ବଜ୍ଝତି।

ୟସ୍ମା ପନ ୟଥା କାୟକାୟପଟିବଦ୍ଧୱାଚାହି ପରଂ ୱିସଂୱାଦେତି, ତଥା ''ଇଦମସ୍ସ ଭଣାହୀ''ତି ଆଣାପେନ୍ତୋପି ପଣ୍ଣଂ ଲିଖିତ୍ୱା ପୁରତୋ ନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତୋପି, ''ଅୟମତ୍ଥୋ ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ''ତି କୁଟ୍ଟାଦୀସୁ ଲିଖିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତୋପି। ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ ଆଣତ୍ତିକନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଥାୱରାପି ପୟୋଗା ୟୁଜ୍ଜନ୍ତି, ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପନ ଅନାଗତତ୍ତା ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବା।

ସଚ୍ଚଂ ୱଦତୀତି ସଚ୍ଚୱାଦୀ। ସଚ୍ଚେନ ସଚ୍ଚଂ ସନ୍ଦହତି ଘଟେତୀତି ସଚ୍ଚସନ୍ଧୋ। ନ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ମୁସା ୱଦତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୟୋ ହି ପୁରିସୋ କଦାଚି ମୁସା ୱଦତି, କଦାଚି ସଚ୍ଚଂ, ତସ୍ସ ମୁସାୱାଦେନ ଅନ୍ତରିତତ୍ତା ସଚ୍ଚଂ ସଚ୍ଚେନ ନ ଘଟୀୟତି; ତସ୍ମା ସୋ ନ ସଚ୍ଚସନ୍ଧୋ। ଅୟଂ ପନ ନ ତାଦିସୋ, ଜୀୱିତହେତୁପି ମୁସା ଅୱତ୍ୱା ସଚ୍ଚେନ ସଚ୍ଚଂ ସନ୍ଦହତି ୟେୱାତି ସଚ୍ଚସନ୍ଧୋ।

ଥେତୋତି ଥିରୋ ଥିରକଥୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ହଲିଦ୍ଦିରାଗୋ ୱିୟ, ଥୁସରାସିମ୍ହି ନିଖାତଖାଣୁ ୱିୟ, ଅସ୍ସପିଟ୍ଠେ ଠପିତକୁମ୍ଭଣ୍ଡମିୱ ଚ ନ ଥିରକଥୋ ହୋତି, ଏକୋ ପାସାଣଲେଖା ୱିୟ, ଇନ୍ଦଖୀଲୋ ୱିୟ ଚ ଥିରକଥୋ ହୋତି, ଅସିନା ସୀସଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତେପି ଦ୍ୱେ କଥା ନ କଥେତି, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଥେତୋ।

ପଚ୍ଚୟିକୋତି ପତ୍ତିୟାୟିତବ୍ବକୋ, ସଦ୍ଧାୟିତବ୍ବକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକଚ୍ଚୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ପଚ୍ଚୟିକୋ ହୋତି, ''ଇଦଂ କେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅସୁକେନା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ମା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସଦ୍ଦହଥା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଏକୋ ପଚ୍ଚୟିକୋ ହୋତି, ''ଇଦଂ କେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅସୁକେନା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ୟଦି ତେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେୱ ପମାଣଂ, ଇଦାନି ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି, ଏୱମେୱ ଇଦ''ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଚ୍ଚୟିକୋ। ଅୱିସଂୱାଦକୋ ଲୋକସ୍ସାତି ତାୟ ସଚ୍ଚୱାଦିତାୟ ଲୋକଂ ନ ୱିସଂୱାଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ପିସୁଣଂୱାଚଂ ପହାୟାତିଆଦୀସୁ ୟାୟ ୱାଚାୟ ୟସ୍ସ ତଂ ୱାଚଂ ଭାସତି, ତସ୍ସ ହଦୟେ ଅତ୍ତନୋ ପିୟଭାୱଂ, ପରସ୍ସ ଚ ସୁଞ୍ଞଭାୱଂ କରୋତି, ସା ପିସୁଣା ୱାଚା।

ୟାୟ ପନ ଅତ୍ତାନମ୍ପି ପରମ୍ପି ଫରୁସଂ କରୋତି, ୟା ୱାଚା ସୟମ୍ପି ଫରୁସା, ନେୱ କଣ୍ଣସୁଖା ନ ହଦୟଙ୍ଗମା, ଅୟଂ ଫରୁସା ୱାଚା।

ୟେନ ସମ୍ଫଂ ପଲପତି ନିରତ୍ଥକଂ, ସୋ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ।

ତେସଂ ମୂଲଭୂତା ଚେତନାପି ପିସୁଣୱାଚାଦିନାମେୱ ଲଭତି, ସା ଏୱ ଚ ଇଧାଧିପ୍ପେତାତି।

ତତ୍ଥ ସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତସ୍ସ ପରେସଂ ୱା ଭେଦାୟ ଅତ୍ତନୋ ପିୟକମ୍ୟତାୟ ୱା କାୟୱଚୀପୟୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା ଚେତନା ପିସୁଣୱାଚା। ସା ୟସ୍ସ ଭେଦଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ଅପ୍ପଗୁଣତାୟ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜା, ମହାଗୁଣତାୟ ମହାସାୱଜ୍ଜା।

ତସ୍ସା ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ଭାରା – ଭିନ୍ଦିତବ୍ବୋ ପରୋ, ''ଇତି ଇମେ ନାନା ଭଵିସ୍ସନ୍ତି, ୱିନା ଭଵିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଭେଦପୁରେକ୍ଖାରତା ୱା, ''ଇତି ଅହଂ ପିଯୋ ଭଵିସ୍ସାମି ୱିସ୍ସାସିକୋ''ତି ପିଯକମ୍ୟତା ୱା, ତଜ୍ଜୋ ୱାଯାମୋ, ତସ୍ସ ତଦତ୍ଥଵିଜାନନନ୍ତି। ଇମେସଂ ଭେଦାଯାତି, ଯେସଂ ଇତୋତି ୱୁତ୍ତାନଂ ସନ୍ତିକେ ସୁତଂ ତେସଂ ଭେଦାଯ।

ଭିନ୍ନାନଂ ୱା ସନ୍ଧାତାତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମିତ୍ତାନଂ ୱା ସମାନୁପଜ୍ଝାଯକାଦୀନଂ ୱା କେନଚିଦେଵ କାରଣେନ ଭିନ୍ନାନଂ ଏକମେକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହାକଂ ଈଦିସେ କୁଲେ ଜାତାନଂ ଏୱଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଇଦଂ ନ ଯୁତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ସନ୍ଧାନଂ କତ୍ତା ଅନୁକତ୍ତା। ଅନୁପ୍ପଦାତାତି ସନ୍ଧାନାନୁପ୍ପଦାତା। ଦ୍ୱେ ଜନେ ସମଗ୍ଗେ ଦିସ୍ୱା – ''ତୁମ୍ହାକଂ ଏୱରୂପେ କୁଲେ ଜାତାନଂ ଏୱରୂପେହି ଗୁଣେହି ସମନ୍ନାଗତାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକମେତ''ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଦଲ୍ହୀକମ୍ମଂ କତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମଗ୍ଗୋ ଆରାମୋ ଅସ୍ସାତି ସମଗ୍ଗାରାମୋ। ଯତ୍ଥ ସମଗ୍ଗା ନତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ୱସିତୁମ୍ପି ନ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସମଗ୍ଗରାମୋତିପି ପାଳି, ଅଯମେୱେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ସମଗ୍ଗରତୋତି ସମଗ୍ଗେସୁ ରତୋ, ତେ ପହାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତୁମ୍ପି ନ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସମଗ୍ଗେ ଦିସ୍ୱାପି ସୁତ୍ୱାପି ନନ୍ଦତୀତି ସମଗ୍ଗନନ୍ଦୀ,ସମଗ୍ଗକରଣିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତାତି ଯା ୱାଚା ସତ୍ତେ ସମଗ୍ଗେଯେୱ କରୋତି , ତଂ ସାମଗ୍ଗିଗୁଣପରିଦୀପିକମେୱ ୱାଚଂ ଭାସତି, ନ ଇତରନ୍ତି।

ପରସ୍ସ ମମ୍ମଚ୍ଛେଦକକାଯୱଚୀପଯୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା ଏକନ୍ତଫରୁସଚେତନା ଫରୁସାୱାଚା। ତସ୍ସା ଆୱିଭାୱତ୍ଥମିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ଦାରକୋ ମାତୁୱଚନଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ଗଚ୍ଛତି, ତଂ ମାତା ନିୱତ୍ତେତୁମସକ୍କୋନ୍ତୀ – ''ଚଣ୍ଡା ତଂ ମହିଂସୀ ଅନୁବନ୍ଧତୂ''ତି ଅକ୍କୋସି। ଅଥସ୍ସ ତଥେୱ ଅରଞ୍ଞେ ମହିଂସୀ ଉଟ୍ଠାସି। ଦାରକୋ ''ଯଂ ମମ ମାତା ମୁଖେନ କଥେସି, ତଂ ମା ହୋତୁ, ଯଂ ଚିତ୍ତେନ ଚିନ୍ତେସି ତଂ ହୋତୂ''ତି, ସଚ୍ଚକିରିଯମକାସି। ମହିଂସୀ ତତ୍ଥେୱ ବଦ୍ଧା ୱିଯ ଅଟ୍ଠାସି। ଏୱଂ ମମ୍ମଚ୍ଛେଦକୋପି ପଯୋଗୋ ଚିତ୍ତସଣ୍ହତାଯ ନ ଫରୁସା ୱାଚା ହୋତି। ମାତାପିତରୋ ହି କଦାଚି ପୁତ୍ତକେ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି – ''ଚୋରା ୱୋ ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡଂ କରୋନ୍ତୂ''ତି, ଉପ୍ପଲପତ୍ତମ୍ପି ଚ ନେସଂ ଉପରି ପତନ୍ତଂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯା ଚ କଦାଚି ନିସ୍ସିତକେ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି – ''କିଂ ଇମେ ଅହିରୀକା ଅନୋତ୍ତପ୍ପିନୋ ଚରନ୍ତି, ନିଦ୍ଧମଥ ନେ''ତି, ଅଥ ଚ ନେସଂ ଆଗମାଧିଗମସମ୍ପତ୍ତିଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ଯଥା ଚ ଚିତ୍ତସଣ୍ହତାଯ ଫରୁସା ୱାଚା ନ ହୋତି, ଏୱଂ ୱଚନସଣ୍ହତାଯ ଅଫରୁସା ୱାଚା ନ ହୋତି। ନ ହି ମାରାପେତୁକାମସ୍ସ – ''ଇମଂ ସୁଖଂ ସଯାପେଥା''ତି ୱଚନଂ ଅଫରୁସା ୱାଚା ହୋତି, ଚିତ୍ତଫରୁସତାଯ ପନେସା ଫରୁସା ୱାଚାୱ। ସା ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ପୱତ୍ତିତା, ତସ୍ସ ଅପ୍ପଗୁଣତାଯ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜା, ମହାଗୁଣତାଯ ମହାସାୱଜ୍ଜା। ତସ୍ସା ତଯୋ ସମ୍ଭାରା – ଅକ୍କୋସିତବ୍ବୋ ପରୋ, କୁପିତଚିତ୍ତଂ, ଅକ୍କୋସନାତି।

ନେଲାତି ଏଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦୋସୋ, ନାସ୍ସା ଏଲନ୍ତି ନେଲା, ନିଦ୍ଦୋସାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ନେଲଙ୍ଗୋ ସେତପଚ୍ଛାଦୋ''ତି, (ଉଦା। ୬୫) ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନେଲଂ ୱିଯ। କଣ୍ଣସୁଖାତି ବ୍ୟଞ୍ଜନମଧୁରତାଯ କଣ୍ଣାନଂ ସୁଖା, ସୂଚିୱିଜ୍ଝନଂ ୱିଯ କଣ୍ଣସୂଲଂ ନ ଜନେତି। ଅତ୍ଥମଧୁରତାଯ ସକଲସରୀରେ କୋପଂ ଅଜନେତ୍ୱା ପେମଂ ଜନେତୀତି ପେମନୀଯା। ହଦଯଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅପ୍ପଟିହଞ୍ଞମାନା ସୁଖେନ ଚିତ୍ତଂ ପୱିସତୀତି ହଦଯଙ୍ଗମା। ଗୁଣପରିପୁଣ୍ଣତାଯ ପୁରେ ଭୱାତି ପୋରୀ ପୁରେ ସଂୱଦ୍ଧନାରୀ ୱିଯ ସୁକୁମାରାତିପି ପୋରୀ। ପୁରସ୍ସ ଏସାତିପି ପୋରୀ। ନଗରୱାସୀନଂ କଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ନଗରୱାସିନୋ ହି ଯୁତ୍ତକଥା ହୋନ୍ତି। ପିତିମତ୍ତଂ ପିତାତି ୱଦନ୍ତି, ଭାତିମତ୍ତଂ ଭାତାତି ୱଦନ୍ତି, ମାତିମତ୍ତଂ ମାତାତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱରୂପୀ କଥା ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ କନ୍ତା ହୋତୀତି ବହୁଜନକନ୍ତା। କନ୍ତଭାୱେନେୱ ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ମନାପା ଚିତ୍ତୱୁଦ୍ଧିକରାତି ବହୁଜନମନାପା।

ଅନତ୍ଥୱିଞ୍ଞାପିକା କାଯୱଚୀପଯୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା ଅକୁସଲଚେତନା ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ। ସୋ ଆସେୱନମନ୍ଦତାଯ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ଆସେୱନମହନ୍ତତାଯ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ, ତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ସମ୍ଭାରା – ଭାରତଯୁଦ୍ଧସୀତାହରଣାଦିନିରତ୍ଥକକଥାପୁରେକ୍ଖାରତା, ତଥାରୂପୀ କଥା କଥନଞ୍ଚ।

କାଲେନ ୱଦତୀତି କାଲୱାଦୀ ୱତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକାଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ୱଦତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭୂତଂ ତଥଂ ତଚ୍ଛଂ ସଭାୱମେୱ ୱଦତୀତି ଭୂତୱାଦୀ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକତ୍ଥସନ୍ନିସ୍ସିତମେୱ କତ୍ୱା ୱଦତୀତି ଅତ୍ଥୱାଦୀ। ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମସନ୍ନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା ୱଦତୀତି ଧମ୍ମୱାଦୀ ସଂୱରୱିନଯପହାନୱିନଯସନ୍ନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା ୱଦତୀତି ୱିନଯୱାଦୀ।

ନିଧାନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଠପନୋକାସୋ, ନିଧାନମସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ନିଧାନୱତୀ। ହଦଯେ ନିଧାତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ୱାଚଂ ଭାସିତାତି ଅତ୍ଥୋ। କାଲେନାତି ଏୱରୂପିଂ ଭାସମାନୋପି ଚ – ''ଅହଂ ନିଧାନୱତିଂ ୱାଚଂ ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି ନ ଅକାଲେନ ଭାସତି, ଯୁତ୍ତକାଲଂ ପନ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱାୱ ଭାସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସାପଦେସନ୍ତି ସଉପମଂ, ସକାରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିଯନ୍ତୱତିନ୍ତି ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଯଥାସ୍ସା ପରିଚ୍ଛେଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଏୱଂ ଭାସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ଥସଂହିତନ୍ତି ଅନେକେହିପି ନଯେହି ୱିଭଜନ୍ତେନ ପରିଯାଦାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତାଯ ଅତ୍ଥସମ୍ପନ୍ନଂ ଭାସତି। ଯଂ ୱା ସୋ ଅତ୍ଥୱାଦୀ ଅତ୍ଥଂ ୱଦତି, ତେନ ଅତ୍ଥେନ ସହିତତ୍ତା ଅତ୍ଥସଂହିତଂ ୱାଚଂ ଭାସତି, ନ ଅଞ୍ଞଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଭାସତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୧୦। ବୀଜଗାମଭୂତଗାମସମାରମ୍ଭାତି ମୂଲବୀଜଂ ଖନ୍ଧବୀଜଂ ଫଳୁବୀଜଂ ଅଗ୍ଗବୀଜଂ ବୀଜବୀଜନ୍ତି ପଞ୍ଚୱିଧସ୍ସ ବୀଜଗାମସ୍ସ ଚେୱ, ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି ନୀଲତିଣରୁକ୍ଖାଦିକସ୍ସ ଭୂତଗାମସ୍ସ ଚ ସମାରମ୍ଭା, ଛେଦନଭେଦନପଚନାଦିଭାୱେନ ୱିକୋପନା ପଟିୱିରତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏକଭତ୍ତିକୋତି ପାତରାସଭତ୍ତଂ ସାୟମାସଭତ୍ତନ୍ତି ଦ୍ୱେ ଭତ୍ତାନି, ତେସୁ ପାତରାସଭତ୍ତଂ ଅନ୍ତୋମଜ୍ଝନ୍ହିକେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ଇତରଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଅନ୍ତୋ ଅରୁଣେନ। ତସ୍ମା ଅନ୍ତୋମଜ୍ଝନ୍ହିକେ ଦସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭୁଞ୍ଜମାନୋପି ଏକଭତ୍ତିକୋୱ ହୋତି। ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ''ଏକଭତ୍ତିକୋ''ତି।

ରତ୍ତିୟା ଭୋଜନଂ ରତ୍ତି, ତତୋ ଉପରତୋତି ରତ୍ତୂପରତୋ। ଅତିକ୍କନ୍ତେ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ ୟାୱ ସୂରିୟତ୍ଥଙ୍ଗମନା ଭୋଜନଂ ୱିକାଲଭୋଜନଂ ନାମ। ତତୋ ୱିରତତ୍ତା ୱିରତୋ ୱିକାଲଭୋଜନା। କଦା ୱିରତୋ? ଅନୋମାନଦୀତୀରେ ପବ୍ବଜିତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ।

ସାସନସ୍ସ ଅନନୁଲୋମତ୍ତା ୱିସୂକଂ ପଟାଣୀଭୂତଂ ଦସ୍ସନନ୍ତି ୱିସୂକଦସ୍ସନଂ। ଅତ୍ତନା ନଚ୍ଚନନଚ୍ଚାପନାଦିୱସେନ ନଚ୍ଚା ଚ ଗୀତା ଚ ୱାଦିତା ଚ ଅନ୍ତମସୋ ମୟୂରନଚ୍ଚାଦିୱସେନପି ପୱତ୍ତାନଂ ନଚ୍ଚାଦୀନଂ ୱିସୂକଭୂତା ଦସ୍ସନା ଚାତି ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତୱିସୂକଦସ୍ସନା। ନଚ୍ଚାଦୀନି ହି ଅତ୍ତନା ପୟୋଜେତୁଂ ୱା ପରେହି ପୟୋଜାପେତୁଂ ୱା ପୟୁତ୍ତାନି ପସ୍ସିତୁଂ ୱା ନେୱ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନ ଭିକ୍ଖୁନୀନଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟନ୍ତି।

ମାଲାଦୀସୁ ମାଲାତି ୟଂ କିଞ୍ଚି ପୁପ୍ଫଂ। ଗନ୍ଧନ୍ତି ୟଂ କିଞ୍ଚି ଗନ୍ଧଜାତଂ। ୱିଲେପନନ୍ତି ଛୱିରାଗକରଣଂ। ତତ୍ଥ ପିଳନ୍ଧନ୍ତୋ ଧାରେତି ନାମ, ଊନଟ୍ଠାନଂ ପୂରେନ୍ତୋ ମଣ୍ଡେତି ନାମ, ଗନ୍ଧୱସେନ ଛୱିରାଗୱସେନ ଚ ସାଦିୟନ୍ତୋ ୱିଭୂସେତି ନାମ। ଠାନଂ ୱୁଚ୍ଚତି କାରଣଂ। ତସ୍ମା ୟାୟ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଚେତନାୟ ତାନି ମାଲାଧାରଣାଦୀନି ମହାଜନୋ କରୋତି, ତତୋ ପଟିୱିରତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଉଚ୍ଚାସୟନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଂ। ମହାସୟନନ୍ତି ଅକପ୍ପିୟପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ। ତତୋ ୱିରତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଜାତରୂପନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣଂ। ରଜତନ୍ତି କହାପଣୋ, ଲୋହମାସକୋ, ଜତୁମାସକୋ, ଦାରୁମାସକୋତି ୟେ ୱୋହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତସ୍ସ ଉଭୟସ୍ସାପି ପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ, ନେୱ ନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ନ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେତି, ନ ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ସାଦିୟତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଆମକଧଞ୍ଞପଟିଗ୍ଗହଣାତି, ସାଲିୱୀହିୟୱଗୋଧୂମକଙ୍ଗୁୱରକକୁଦ୍ରୂସକସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସତ୍ତୱିଧସ୍ସାପି ଆମକଧଞ୍ଞସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣା। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଏତେସଂ ପଟିଗ୍ଗହଣମେୱ, ଆମସନମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ନ ୱଟ୍ଟତିୟେୱ। ଆମକମଂସପଟିଗ୍ଗହଣାତି ଏତ୍ଥ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଓଦିସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତା ଆମକମଂସମଚ୍ଛାନଂ ପଟିଗ୍ଗହଣମେୱ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ନୋ ଆମସନଂ।

ଇତ୍ଥିକୁମାରିକପଟିଗ୍ଗହଣାତି ଏତ୍ଥ ଇତ୍ଥୀତି ପୁରିସନ୍ତରଗତା, ଇତରା କୁମାରିକା ନାମ, ତାସଂ ପଟିଗ୍ଗହଣମ୍ପି ଆମସନମ୍ପି ଅକପ୍ପିୟମେୱ।

ଦାସିଦାସପଟିଗ୍ଗହଣାତି ଏତ୍ଥ ଦାସିଦାସୱସେନେୱ ତେସଂ ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ''କପ୍ପିୟକାରକଂ ଦମ୍ମି, ଆରାମିକଂ ଦମ୍ମୀ''ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ପନ ୱଟ୍ଟତି।

ଅଜେଳକାଦୀସୁ ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁପରିୟୋସାନେସୁ କପ୍ପିୟାକପ୍ପିୟନୟୋ ୱିନୟୱସେନ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଖେତ୍ତଂ ନାମ ୟସ୍ମିଂ ପୁବ୍ବଣ୍ଣଂ ରୁହତି। ୱତ୍ଥୁ ନାମ ୟସ୍ମିଂ ଅପରଣ୍ଣଂ ରୁହତି। ୟତ୍ଥ ୱା ଉଭୟମ୍ପି ରୁହତି, ତଂ ଖେତ୍ତଂ। ତଦତ୍ଥାୟ ଅକତଭୂମିଭାଗୋ ୱତ୍ଥୁ। ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁସୀସେନ ଚେତ୍ଥ ୱାପିତଳାକାଦୀନିପି ସଙ୍ଗହିତାନେୱ।

ଦୂତେୟ୍ୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦୂତକମ୍ମଂ, ଗିହୀନଂ ପହିତଂ ପଣ୍ଣଂ ୱା ସାସନଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ତହଂ ତହଂ ଗମନଂ। ପହିଣଗମନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଘରା ଘରଂ ପେସିତସ୍ସ ଖୁଦ୍ଦକଗମନଂ। ଅନୁୟୋଗୋ ନାମ ତଦୁଭୟକରଣଂ। ତସ୍ମା ଦୂତେୟ୍ୟପହିଣଗମନାନଂ ଅନୁୟୋଗାତି। ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କୟୱିକ୍କୟାତି କୟା ଚ ୱିକ୍କୟା ଚ। ତୁଲାକୂଟାଦୀସୁ କୂଟନ୍ତି ୱଞ୍ଚନଂ। ତତ୍ଥ ତୁଲାକୂଟଂ ନାମ ରୂପକୂଟଂ ଅଙ୍ଗକୂଟଂ, ଗହଣକୂଟଂ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକୂଟନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ରୂପକୂଟଂ ନାମ ଦ୍ୱେ ତୁଲା ସମରୂପା କତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ମହତିୟା ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ଖୁଦ୍ଦିକାୟ ଦେତି। ଅଙ୍ଗକୂଟଂ ନାମ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ପଚ୍ଛାଭାଗେ ହତ୍ଥେନ ତୁଲଂ ଅକ୍କମତି, ଦଦନ୍ତୋ ପୁବ୍ବଭାଗେ। ଗହଣକୂଟଂ ନାମ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ମୂଲେ ରଜ୍ଜୁଂ ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗେ। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକୂଟଂ ନାମ ତୁଲଂ ସୁସିରଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଅୟଚୁଣ୍ଣଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତଂ ପଚ୍ଛାଭାଗେ କରୋତି, ଦଦନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗଭାଗେ।

କଂସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ସୁୱଣ୍ଣପାତି, ତାୟ ୱଞ୍ଚନଂ କଂସକୂଟଂ। କଥଂ? ଏକଂ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଞା ଦ୍ୱେ ତିସ୍ସୋ ଲୋହପାତିୟୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣେ କରୋତି,

ତତୋ ଜନପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କିଞ୍ଚିଦେୱ ଅଡ୍ଢଂ କୁଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା – ‘‘ସୁୱଣ୍ଣଭାଜନାନି କିଣଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅଗ୍ଘେ ପୁଚ୍ଛିତେ ସମଗ୍ଘତରଂ ଦାତୁକାମା ହୋନ୍ତି। ତତୋ ତେହି – ‘‘କଥଂ ଇମେସଂ ସୁୱଣ୍ଣଭାୱୋ ଜାନିତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥା’’ତି ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ ପାସାଣେ ଘଂସିତ୍ୱା ସବ୍ବା ପାତିୟୋ ଦତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି।

ମାନକୂଟଂ ନାମ ହଦୟଭେଦସିଖାଭେଦରଜ୍ଜୁଭେଦୱସେନ ତିୱିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ହଦୟଭେଦୋ ସପ୍ପିତେଲାଦିମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ତାନି ହି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ହେଟ୍ଠାଛିଦ୍ଦେନ ମାନେନ – ‘‘ସଣିକଂ ଆସିଞ୍ଚା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଭାଜନେ ବହୁଂ ପଗ୍ଘରାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ଛିଦ୍ଦଂ ପିଧାୟ ସୀଘଂ ପୂରେତ୍ୱା ଦେତି।

ସିଖାଭେଦୋ ତିଲତଣ୍ଡୁଲାଦିମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ତାନି ହି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ସଣିକଂ ସିଖଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି, ଦଦନ୍ତୋ ୱେଗେନ ପୂରେତ୍ୱା ସିଖଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଦେତି।

ରଜ୍ଜୁଭେଦୋ ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ଲଞ୍ଜଂ ଅଲଭନ୍ତା ହି ଖେତ୍ତଂ ଅମହନ୍ତମ୍ପି ମହନ୍ତଂ କତ୍ୱା ମିନନ୍ତି।

ଉକ୍କୋଟନାଦୀସୁ ଉକ୍କୋଟନନ୍ତି ଅସ୍ସାମିକେ ସାମିକେ କାତୁଂ ଲଞ୍ଜଗ୍ଗହଣଂ। ୱଞ୍ଚନନ୍ତି ତେହି ତେହି ଉପାୟେହି ପରେସଂ ୱଞ୍ଚନଂ। ତତ୍ରିଦମେକଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ଲୁଦ୍ଦକୋ ମିଗଞ୍ଚ ମିଗପୋତକଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛତି , ତମେକୋ ଧୁତ୍ତୋ – ‘‘କିଂ ଭୋ, ମିଗୋ ଅଗ୍ଘତି, କିଂ ମିଗପୋତକୋ’’ତି ଆହ। ‘‘ମିଗୋ ଦ୍ୱେ କହାପଣେ, ମିଗପୋତକୋ ଏକ’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ଏକଂ କହାପଣଂ ଦତ୍ୱା ମିଗପୋତକଂ ଗହେତ୍ୱା ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତୋ – ‘‘ନ ମେ ଭୋ, ମିଗପୋତକେନ ଅତ୍ଥୋ, ମିଗଂ ମେ ଦେହୀ’’ତି ଆହ। ତେନ ହି – ଦ୍ୱେ କହାପଣେ ଦେହୀତି। ସୋ ଆହ – ‘‘ନନୁ ତେ ଭୋ, ମୟା ପଠମଂ ଏକୋ କହାପଣୋ ଦିନ୍ନୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଦିନ୍ନୋ’’ତି। ‘‘ଇଦଂ ମିଗପୋତକଂ ଗଣ୍ହ, ଏୱଂ ସୋ ଚ କହାପଣୋ, ଅୟଞ୍ଚ କହାପଣଗ୍ଘନକୋ ମିଗପୋତକୋତି ଦ୍ୱେ କହାପଣା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ସୋ ‘‘କାରଣଂ ୱଦତୀ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ମିଗପୋତକଂ ଗହେତ୍ୱା ମିଗଂ ଅଦାସୀତି। ନିକତୀତି ୟୋଗୱସେନ ୱା ମାୟାୱସେନ ୱା ଅପାମଙ୍ଗଂ ପାମଙ୍ଗନ୍ତି, ଅମଣିଂ ମଣିନ୍ତି, ଅସୁୱଣ୍ଣଂ ସୁୱଣ୍ଣନ୍ତି କତ୍ୱା ପତିରୂପକେନ ୱଞ୍ଚନଂ। ସାଚିୟୋଗୋତି କୁଟିଲୟୋଗୋ, ଏତେସଂୟେୱ ଉକ୍କୋଟନାଦୀନମେତଂ ନାମଂ। ତସ୍ମା – ଉକ୍କୋଟନସାଚିୟୋଗୋ, ୱଞ୍ଚନସାଚିୟୋଗୋ, ନିକତିସାଚିୟୋଗୋତି, ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। କେଚି ଅଞ୍ଞଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପରିୱତ୍ତନଂ ସାଚିୟୋଗୋତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ପନ ୱଞ୍ଚନେନେୱ ସଙ୍ଗହିତଂ।

ଛେଦନାଦୀସୁ ଛେଦନନ୍ତି ହତ୍ଥଚ୍ଛେଦନାଦି। ୱଧୋତି ମାରଣଂ। ବନ୍ଧୋତି ରଜ୍ଜୁବନ୍ଧନାଦୀହି ବନ୍ଧନଂ। ୱିପରାମୋସୋତି ହିମୱିପରାମୋସୋ, ଗୁମ୍ବୱିପରାମୋସୋତି ଦୁୱିଧୋ। ୟଂ ହିମପାତସମୟେ ହିମେନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ହୁତ୍ୱା ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନଂ ଜନଂ ମୁସନ୍ତି, ଅୟଂ ହିମୱିପରାମୋସୋ। ୟଂ ଗୁମ୍ବାଦୀହି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ମୁସନ୍ତି, ଅୟଂ ଗୁମ୍ବୱିପରାମୋସୋ। ଆଲୋପୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଗାମନିଗମାଦୀନଂ ୱିଲୋପକରଣଂ। ସହସାକାରୋତି ସାହସିକକିରିୟା। ଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ଉରେ ସତ୍ଥଂ ଠପେତ୍ୱା ଇଚ୍ଛିତଭଣ୍ଡାନଂ ଗହଣଂ। ଏୱମେତସ୍ମା ଛେଦନ…ପେ… ସହସାକାରା ପଟିୱିରତୋ ସମଣୋ ଗୋତମୋତି। ଇତି ୱା ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ତଥାଗତସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟାତି।

ଏତ୍ତାୱତା ଚୂଳସୀଲଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ହୋତି।

ମଜ୍ଝିମସୀଲୱଣ୍ଣନା

୧୧। ଇଦାନି ମଜ୍ଝିମସୀଲଂ ୱିତ୍ଥାରେନ୍ତୋ ‘‘ୟଥା ୱା ପନେକେ ଭୋନ୍ତୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରାୟଂ ଅନୁତ୍ତାନପଦୱଣ୍ଣନା। ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟାନୀତି କମ୍ମଞ୍ଚ ଫଲଞ୍ଚ ଇଧଲୋକଞ୍ଚ ପରଲୋକଞ୍ଚ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ଦିନ୍ନାନି। ‘ଅୟଂ ମେ ଞାତୀ’ତି ୱା, ‘ମିତ୍ତୋ’ତି ୱା, ଇଦଂ ପଟିକରିସ୍ସତି, ଇଦଂ ୱା ତେନ କତପୁବ୍ବନ୍ତି ୱା, ଏୱଂ ନ ଦିନ୍ନାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଦିନ୍ନାନି ହି ନ ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟାନି ନାମ ହୋନ୍ତି । ଭୋଜନାନୀତି ଦେସନାସୀସମତ୍ତମେତଂ, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟାନି ଭୋଜନାନି ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଚୀୱରାନି ପାରୁପିତ୍ୱା ସେନାସନାନି ସେୱମାନା ଗିଲାନଭେସଜ୍ଜଂ ପରିଭୁଞ୍ଜମାନାତି ସବ୍ବମେତଂ ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତି।

ସେୟ୍ୟଥିଦନ୍ତି ନିପାତୋ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ କତମୋ ସୋ ବୀଜଗାମଭୂତଗାମୋ, ୟସ୍ସ ସମାରମ୍ଭଂ ଅନୁୟୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତୀତି। ତତୋ ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ମୂଲବୀଜନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ମୂଲବୀଜଂ ନାମ ହଲିଦ୍ଦି, ସିଙ୍ଗିୱେରଂ, ୱଚା, ୱଚତ୍ତଂ, ଅତିୱିସା, କଟୁକରୋହିଣୀ, ଉସୀରଂ, ଭଦ୍ଦମୁତ୍ତକନ୍ତି ଏୱମାଦି। ଖନ୍ଧବୀଜଂ ନାମ ଅସ୍ସତ୍ଥୋ, ନିଗ୍ରୋଧୋ, ପିଲକ୍ଖୋ, ଉଦୁମ୍ବରୋ, କଚ୍ଛକୋ, କପିତ୍ଥନୋତି ଏୱମାଦି। ଫଲୁବୀଜଂ ନାମ ଉଚ୍ଛୁ, ନଳୋ, ୱେଳୂତି ଏୱମାଦି। ଅଗ୍ଗବୀଜଂ ନାମ ଅଜ୍ଜକଂ, ଫଣିଜ୍ଜକଂ, ହିରିୱେରନ୍ତି ଏୱମାଦି। ବୀଜବୀଜଂ ନାମ ପୁବ୍ବଣ୍ଣଂ ଅପରଣ୍ଣନ୍ତି ଏୱମାଦି। ସବ୍ବଞ୍ହେତଂ ରୁକ୍ଖତୋ ୱିୟୋଜିତଂ ୱିରୁହନସମତ୍ଥମେୱ ‘‘ବୀଜଗାମୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ରୁକ୍ଖତୋ ପନ ଅୱିୟୋଜିତଂ ଅସୁକ୍ଖଂ ‘‘ଭୂତଗାମୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ ଭୂତଗାମସମାରମ୍ଭୋ

ପାଚିତ୍ତିୟୱତ୍ଥୁ, ବୀଜଗାମସମାରମ୍ଭୋ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୧୨।ସନ୍ନିଧିକାରପରିଭୋଗନ୍ତି ସନ୍ନିଧିକତସ୍ସ ପରିଭୋଗଂ। ତତ୍ଥ ଦୁୱିଧା କଥା, ୱିନୟୱସେନ ଚ ସଲ୍ଲେଖୱସେନ ଚ। ୱିନୟୱସେନ ତାୱ ୟଂ କିଞ୍ଚି ଅନ୍ନଂ ଅଜ୍ଜ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ଅପରଜ୍ଜୁ ସନ୍ନିଧିକାରକଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ପରିଭୋଗେ ପାଚିତ୍ତିୟଂ । ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧଂ ପନ ସାମଣେରାନଂ ଦତ୍ୱା, ତେହି ଲଦ୍ଧଂ ଠପାପେତ୍ୱା ଦୁତିୟଦିୱସେ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ସଲ୍ଲେଖୋ ପନ ନ ହୋତି।

ପାନସନ୍ନିଧିମ୍ହିପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତତ୍ଥ ପାନଂ ନାମ ଅମ୍ବପାନାଦୀନି ଅଟ୍ଠ ପାନାନି, ୟାନି ଚ ତେସଂ ଅନୁଲୋମାନି। ତେସଂ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ ୱୁତ୍ତୋ।

ୱତ୍ଥସନ୍ନିଧିମ୍ହି ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ ଅୱିକପ୍ପିତଂ ସନ୍ନିଧି ଚ ହୋତି, ସଲ୍ଲେଖଞ୍ଚ କୋପେତି, ଅୟଂ ପରିୟାୟକଥା। ନିପ୍ପରିୟାୟତୋ ପନ ତିଚୀୱରସନ୍ତୁଟ୍ଠେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଚତୁତ୍ଥଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାତବ୍ବଂ। ସଚେ ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ୟସ୍ସ ପନ ଦାତୁକାମୋ ହୋତି, ସୋ ଉଦ୍ଦେସତ୍ଥାୟ ୱା ପରିପୁଚ୍ଛତ୍ଥାୟ ୱା ଗତୋ, ଆଗତମତ୍ତେ ଦାତବ୍ବଂ, ଅଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଚୀୱରେ ପନ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ସତିୟା ପଚ୍ଚାସାୟ ଅନୁଞ୍ଞାତକାଲଂ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସୂଚିସୁତ୍ତଚୀୱରକାରକାନଂ ଅଲାଭେନ ତତୋ ପରମ୍ପି ୱିନୟକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଜିଣ୍ଣେ ପୁନ ଇଦିସଂ କୁତୋ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ପନ ଠପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସନ୍ନିଧି ଚ ହୋତି, ସଲ୍ଲେଖଞ୍ଚ କୋପେତି।

ୟାନସନ୍ନିଧିମ୍ହି ୟାନଂ ନାମ ୱୟ୍ହଂ, ରଥୋ, ସକଟଂ, ସନ୍ଦମାନିକା, ସିୱିକା, ପାଟଙ୍କୀତି; ନେତଂ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୟାନଂ। ଉପାହନା ପନ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୟାନଂୟେୱ। ଏକଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ହି ଏକୋ ଅରଞ୍ଞତ୍ଥାୟ, ଏକୋ ଧୋତପାଦକତ୍ଥାୟାତି, ଉକ୍କଂସତୋ ଦ୍ୱେ ଉପାହନସଙ୍ଘାଟା ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ତତିୟଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋ। ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଜିଣ୍ଣେ ଅଞ୍ଞଂ କୁତୋ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ହି ଠପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସନ୍ନିଧି ଚ ହୋତି, ସଲ୍ଲେଖଞ୍ଚ କୋପେତି।

ସୟନସନ୍ନିଧିମ୍ହି ସୟନନ୍ତି ମଞ୍ଚୋ। ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏକୋ ଗବ୍ଭେ, ଏକୋ ଦିୱାଠାନେତି ଉକ୍କଂସତୋ ଦ୍ୱେ ମଞ୍ଚା ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ତତୋ ଉତ୍ତରି ଲଭିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱା ଗଣସ୍ସ ୱା ଦାତବ୍ବୋ; ଅଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ସନ୍ନିଧି ଚ ହୋତି, ସଲ୍ଲେଖଞ୍ଚ କୋପେତି।

ଗନ୍ଧସନ୍ନିଧିମ୍ହି ଭିକ୍ଖୁନୋ କଣ୍ଡୁକଚ୍ଛୁଛୱିଦୋସାଦିଆବାଧେ ସତି ଗନ୍ଧା ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ତେ ଗନ୍ଧେ ଆହରାପେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ରୋଗେ ୱୂପସନ୍ତେ ଅଞ୍ଞେସଂ ୱା ଆବାଧିକାନଂ ଦାତବ୍ବା, ଦ୍ୱାରେ ପଞ୍ଚଙ୍ଗୁଲିଘରଧୂପନାଦୀସୁ ୱା ଉପନେତବ୍ବା। ‘‘ପୁନ ରୋଗେ ସତି ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ପନ ଠପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସନ୍ନିଧି ଚ ହୋତି, ସଲ୍ଲେଖଞ୍ଚ କୋପେତି।

ଆମିସନ୍ତି ୱୁତ୍ତାୱସେସଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ – ‘‘ତଥାରୂପେ କାଲେ ଉପକାରାୟ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ତିଲତଣ୍ଡୁଲମୁଗ୍ଗମାସନାଳିକେରଲୋଣମଚ୍ଛମଂସୱଲ୍ଲୂରସପ୍ପିତେଲଗୁଳଭାଜନାଦୀନି ଆହରାପେତ୍ୱା ଠପେତି। ସୋ ୱସ୍ସକାଲେ କାଲସ୍ସେୱ ସାମଣେରେହି ୟାଗୁଂ ପଚାପେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ‘‘ସାମଣେର, ଉଦକକଦ୍ଦମେ ଦୁକ୍ଖଂ ଗାମଂ ପୱିସିତୁଂ, ଗଚ୍ଛ ଅସୁକଂ କୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ ୱିହାରେ ନିସିନ୍ନଭାୱଂ ଆରୋଚେହି; ଅସୁକକୁଲତୋ ଦଧିଆଦୀନି ଆହରା’’ତି ପେସେତି। ଭିକ୍ଖୂହି – ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଗାମଂ ପୱିସିସ୍ସଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେପି, ‘‘ଦୁପ୍ପୱେସୋ, ଆୱୁସୋ, ଇଦାନି ଗାମୋ’’ତି ୱଦତି। ତେ – ‘‘ହୋତୁ, ଭନ୍ତେ, ଅଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ, ମୟଂ ଭିକ୍ଖଂ ପରିୟେସିତ୍ୱା ଆହରିସ୍ସାମା’’ତି ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଥ ସାମଣେରୋପି ଦଧିଆଦୀନି ଆହରିତ୍ୱା ଭତ୍ତଞ୍ଚ ବ୍ୟଞ୍ଜନଞ୍ଚ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଉପନେତି, ତଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସେୱ ଉପଟ୍ଠାକା ଭତ୍ତଂ ପହିଣନ୍ତି, ତତୋପି ମନାପଂ ମନାପଂ ଭୁଞ୍ଜତି। ଅଥ ଭିକ୍ଖୂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତତୋପି ମନାପଂ ମନାପଂ ଗୀୱାୟାମକଂ ଭୁଞ୍ଜତିୟେୱ। ଏୱଂ ଚତୁମାସମ୍ପି ୱୀତିନାମେତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି – ‘‘ଭିକ୍ଖୁ ମୁଣ୍ଡକୁଟୁମ୍ବିକଜୀୱିକଂ ଜୀୱତି, ନ ସମଣଜୀୱିକ’’ନ୍ତି। ଏୱରୂପୋ ଆମିସସନ୍ନିଧି ନାମ ହୋତି।

ଭିକ୍ଖୁନୋ ପନ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଏକା ତଣ୍ଡୁଲନାଳି, ଏକୋ ଗୁଳପିଣ୍ଡୋ, ଚତୁଭାଗମତ୍ତଂ ସପ୍ପୀତି ଏତ୍ତକଂ ନିଧେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଅକାଲେ ସମ୍ପତ୍ତଚୋରାନଂ ଅତ୍ଥାୟ। ତେ ହି ଏତ୍ତକମ୍ପି ଆମିସପଟିସନ୍ଥାରଂ ଅଲଭନ୍ତା ଜୀୱିତାପି ୱୋରୋପେୟ୍ୟୁଂ, ତସ୍ମା ସଚେ ଏତ୍ତକଂ ନତ୍ଥି, ଆହରାପେତ୍ୱାପି ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅଫାସୁକକାଲେ ଚ ୟଦେତ୍ଥ କପ୍ପିୟଂ, ତଂ ଅତ୍ତନାପି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କପ୍ପିୟକୁଟିୟଂ ପନ ବହୁଂ ଠପେନ୍ତସ୍ସାପି ସନ୍ନିଧି ନାମ ନତ୍ଥି। ତଥାଗତସ୍ସ ପନ ତଣ୍ଡୁଲନାଳିଆଦୀସୁ ୱା ୟଂ କିଞ୍ଚି ଚତୁରତନମତ୍ତଂ ୱା ପିଲୋତିକଖଣ୍ଡଂ ‘‘ଇଦଂ ମେ ଅଜ୍ଜ ୱା ସ୍ୱେ ୱା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଠପିତଂ ନାମ ନତ୍ଥି।

୧୩। ୱିସୂକଦସ୍ସନେସୁ ନଚ୍ଚଂ ନାମ ୟଂ କିଞ୍ଚି ନଚ୍ଚଂ, ତଂ ମଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନାପି ଗୀୱଂ ପସାରେତ୍ୱା ଦଟ୍ଠୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ୱିତ୍ଥାରୱିନିଚ୍ଛୟୋ ପନେତ୍ଥ ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୟଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ସବ୍ବେସୁ ସିକ୍ଖାପଦପଟିସଂୟୁତ୍ତେସୁ ସୁତ୍ତପଦେସୁ। ଇତୋ ପରଞ୍ହି ଏତ୍ତକମ୍ପି ଅୱତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପୟୋଜନମତ୍ତମେୱ ୱଣ୍ଣୟିସ୍ସାମାତି।

ପେକ୍ଖନ୍ତି ନଟସମଜ୍ଜଂ। ଅକ୍ଖାନନ୍ତି ଭାରତଯୁଜ୍ଝନାଦିକଂ। ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ କଥୀଯତି, ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତି। ପାଣିସ୍ସରନ୍ତି କଂସତାଳଂ, ପାଣିତାଳନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ୱେତାଳନ୍ତି ଘନତାଳଂ, ମନ୍ତେନ ମତସରୀରୁଟ୍ଠାପନନ୍ତିପି ଏକେ। କୁମ୍ଭଥୂଣନ୍ତି ଚତୁରସ୍ସଅମ୍ବଣକତାଳଂ, କୁମ୍ଭସଦ୍ଦନ୍ତିପି ଏକେ। ସୋଭନକନ୍ତି ନଟାନଂ ଅବ୍ଭୋକ୍କିରଣଂ, ସୋଭନକରଂ ୱା, ପଟିଭାନଚିତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଚଣ୍ଡାଲନ୍ତି ଅଯୋଗୁଳକୀଳା, ଚଣ୍ଡାଲାନଂ ସାଣଧୋୱନକୀଳାତିପି ୱଦନ୍ତି। ୱଂସନ୍ତି ୱେଳୁଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା କୀଳନଂ।

ଧୋୱନନ୍ତି ଅଟ୍ଠିଧୋୱନଂ, ଏକଚ୍ଚେସୁ କିର ଜନପଦେସୁ କାଲଙ୍କତେ ଞାତକେ ନ ଝାପେନ୍ତି, ନିଖଣିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତି। ଅଥ ନେସଂ ପୂତିଭୂତଂ କାଯଂ ଞତ୍ୱା ନୀହରିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠୀନି ଧୋୱିତ୍ୱା ଗନ୍ଧେହି ମକ୍ଖେତ୍ୱା ଠପେନ୍ତି। ତେ ନକ୍ଖତ୍ତକାଲେ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅଟ୍ଠୀନି ଠପେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ସୁରାଦୀନି ଠପେତ୍ୱା ରୋଦନ୍ତା ପରିଦେୱନ୍ତା ସୁରଂ ପିୱନ୍ତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ – ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ , ଦକ୍ଖିଣେସୁ ଜନପଦେସୁ ଅଟ୍ଠିଧୋୱନଂ ନାମ, ତତ୍ଥ ହୋତି ଅନ୍ନମ୍ପି ପାନମ୍ପି ଖଜ୍ଜମ୍ପି ଭୋଜ୍ଜମ୍ପି ଲେଯ୍ୟମ୍ପି ପେଯ୍ୟମ୍ପି ନଚ୍ଚମ୍ପି ଗୀତମ୍ପି ୱାଦିତମ୍ପି। ଅତ୍ଥେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧୋୱନଂ, ନେତଂ ନତ୍ଥୀତି ୱଦାମୀ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧୦।୧୦୭)। ଏକଚ୍ଚେ ପନ ଇନ୍ଦଜାଲେନ ଅଟ୍ଠିଧୋୱନଂ ଧୋୱନନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି।

ହତ୍ଥିଯୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନେୱ ହତ୍ଥିଆଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଯୁଜ୍ଝିତୁଂ, ନ ତେ ଯୁଜ୍ଝାପେତୁଂ, ନ ଯୁଜ୍ଝନ୍ତେ ଦଟ୍ଠୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ନିବୁଦ୍ଧନ୍ତି ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧଂ। ଉଯ୍ୟୋଧିକନ୍ତି ଯତ୍ଥ ସମ୍ପହାରୋ ଦିସ୍ସତି। ବଲଗ୍ଗନ୍ତି ବଲଗଣନଟ୍ଠାନଂ। ସେନାବ୍ୟୂହନ୍ତି ସେନାନିୱେସୋ, ସକଟବ୍ୟୂହାଦିୱସେନ ସେନାଯ ନିୱେସନଂ। ଅନୀକଦସ୍ସନନ୍ତି – ''ତଯୋ ହତ୍ଥୀ ପଚ୍ଛିମଂ ହତ୍ଥାନୀକ''ନ୍ତିଆଦିନା (ପାଚି॰ ୩୨୪) ନଯେନ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ଅନୀକସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ।

୧୪। ପମାଦୋ ଏତ୍ଥ ତିଟ୍ଠତୀତି ପମାଦଟ୍ଠାନଂ। ଜୂତଞ୍ଚ ତଂ ପମାଦଟ୍ଠାନଞ୍ଚାତି ଜୂତପ୍ପମାଦଟ୍ଠାନଂ। ଏକେକାଯ ପନ୍ତିଯା ଅଟ୍ଠ ଅଟ୍ଠ ପଦାନି ଅସ୍ସାତି ଅଟ୍ଠପଦଂ ଦସପଦେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଆକାସନ୍ତି ଅଟ୍ଠପଦଦସପଦେସୁ ୱିଯ ଆକାସେୟେୱ କୀଳନଂ। ପରିହାରପଥନ୍ତି ଭୂମିଯଂ ନାନାପଥମଣ୍ଡଲଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପରିହରିତବ୍ବଂ, ପଥଂ ପରିହରନ୍ତାନଂ କୀଳନଂ। ସନ୍ତିକନ୍ତି ସନ୍ତିକକୀଳନଂ। ଏକଜ୍ଝଂ ଠପିତା ସାରିଯୋ ୱା ସକ୍ଖରାଯୋ ୱା ଅଚାଲେନ୍ତା ନଖେନେୱ ଅପନେନ୍ତି ଚ ଉପନେନ୍ତି ଚ, ସଚେ ତତ୍ଥ କାଚି ଚଲତି, ପରାଜଯୋ ହୋତି, ଏୱରୂପାଯ କୀଳାଯେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଖଲିକନ୍ତି ଜୂତଫଲକେ ପାସକକୀଳନଂ। ଘଟିକା ୱୁଚ୍ଚତି ଦୀଘଦଣ୍ଡକେନ ରସ୍ସଦଣ୍ଡକଂ ପହରଣକୀଳନଂ। ସଲାକହତ୍ଥନ୍ତି ଲାଖାଯ ୱା ମଞ୍ଜିଟ୍ଠିକାଯ ୱା ପିଟ୍ଠୋଦକେନ ୱା ସଲାକହତ୍ଥଂ ତେମେତ୍ୱା – ''କିଂ ହୋତୂ''ତି ଭୂମିଯଂ ୱା ଭିତ୍ତିଯଂ ୱା ତଂ ପହରିତ୍ୱା ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦିରୂପଦସ୍ସନକୀଳନଂ। ଅକ୍ଖନ୍ତି ଗୁଳକୀଳା। ପଙ୍ଗଚୀରଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଣ୍ଣନାଳିକଂ, ତଂ ଧମନ୍ତା କୀଳନ୍ତି। ୱଙ୍କକନ୍ତି ଗାମଦାରକାନଂ କୀଳନକଂ ଖୁଦ୍ଦକନଙ୍ଗଲଂ। ମୋକ୍ଖଚିକା ୱୁଚ୍ଚତି ସମ୍ପରିୱତ୍ତନକୀଳା, ଆକାସେ ୱା ଦଣ୍ଡକଂ ଗହେତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ୱା ସୀସଂ ଠପେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠୁପରିଯଭାୱେନ ପରିୱତ୍ତନକୀଳାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଚିଙ୍ଗୁଲିକଂ ୱୁଚ୍ଚତି ତାଲପଣ୍ଣାଦୀହି କତଂ ୱାତପ୍ପହାରେନ ପରିବ୍ଭମନଚକ୍କଂ। ପତ୍ତାଳ୍ହକଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଣ୍ଣନାଳିକା। ତାଯ ୱାଲୁକାଦୀନି ମିନନ୍ତା କୀଳନ୍ତି। ରଥକନ୍ତି ଖୁଦ୍ଦକରଥଂ। ଧନୁକନ୍ତି ଖୁଦ୍ଦକଧନୁମେୱ। ଅକ୍ଖରିକା ୱୁଚ୍ଚତି ଆକାସେ ୱା ପିଟ୍ଠିଯଂ ୱା ଅକ୍ଖରଜାନନକୀଳା। ମନେସିକା ନାମ ମନସା ଚିନ୍ତିତଜାନନକୀଳା। ଯଥାୱଜ୍ଜଂ ନାମ କାଣକୁଣିଖୁଜ୍ଜାଦୀନଂ ଯଂ ଯଂ ୱଜ୍ଜଂ, ତଂ ତଂ ପଯୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସନକୀଳା।

୧୫।ଆସନ୍ଦିନ୍ତି ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତାସନଂ। ଅନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତୀତି ଇଦଂ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ପନ ସବ୍ବପଦେସୁ ଉପଯୋଗୱଚନଂ କତଂ। ପଲ୍ଲଙ୍କୋତି ପାଦେସୁ ୱାଳରୂପାନି ଠପେତ୍ୱା କତୋ। ଗୋନକୋତି ଦୀଘଲୋମକୋ ମହାକୋଜୱୋ, ଚତୁରଙ୍ଗୁଲାଧିକାନି କିର ତସ୍ସ ଲୋମାନି। ଚିତ୍ତକନ୍ତି ୱାନଚିତ୍ତଂ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣଂ। ପଟିକାତି ଉଣ୍ଣାମଯୋ ସେତତ୍ଥରଣୋ। ପଟଲିକାତି ଘନପୁପ୍ଫକୋ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣୋ। ଯୋ ଆମଲକପଟ୍ଟୋତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ତୂଲିକାତି ତିଣ୍ଣଂ ତୂଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରପୁଣ୍ଣା ତୂଲିକା। ୱିକତିକାତି ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦିରୂପୱିଚିତ୍ରୋ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣୋ। ଉଦ୍ଧଲୋମୀତି ଉଭଯତୋଦସଂ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣଂ, କେଚି ''ଏକତୋଉଗ୍ଗତପୁପ୍ଫ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଏକନ୍ତଲୋମୀତି ଏକତୋଦସଂ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣଂ। କେଚି ''ଉଭତୋଉଗ୍ଗତପୁପ୍ଫ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। କଟ୍ଟିସ୍ସନ୍ତି ରତନପରିସିବ୍ବିତଂ କୋସେଯ୍ୟକଟ୍ଟିସ୍ସମଯପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ। କୋସେଯ୍ୟନ୍ତି ରତନପରିସିବ୍ବିତମେୱ କୋସିଯସୁତ୍ତମଯପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ। ସୁଦ୍ଧକୋସେଯ୍ୟଂ ପନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱିନଯେ ୱୁତ୍ତଂ। ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ''ଠପେତ୍ୱା ତୂଲିକଂ ସବ୍ବାନେୱ ଗୋନକାଦୀନି ରତନପରିସିବ୍ବିତାନି ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

କୁତ୍ତକନ୍ତି ସୋଳସନ୍ନଂ ନାଟକିତ୍ଥୀନଂ ଠତ୍ୱା ନଚ୍ଚନଯୋଗ୍ଗଂ ଉଣ୍ଣାମଯତ୍ଥରଣଂ। ହତ୍ଥତ୍ଥରଂ ଅସ୍ସତ୍ଥରନ୍ତି ହତ୍ଥିଅସ୍ସପିଟ୍ଠୀସୁ ଅତ୍ଥରଣଅତ୍ଥରକାୟେୱ। ରଥତ୍ଥରେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଜିନପ୍ପୱେଣୀତି ଅଜିନଚମ୍ମେହି ମଞ୍ଚପ୍ପମାଣେନ ସିବ୍ବିତ୍ୱା କତା ପୱେଣୀ। କଦଲୀମିଗପୱରପଚ୍ଚତ୍ଥରଣନ୍ତି କଦଲୀମିଗଚମ୍ମଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତେନ କତଂ ପୱରପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ; ଉତ୍ତମପଚ୍ଚତ୍ଥରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂ କିର ସେତୱତ୍ଥସ୍ସ ଉପରି କଦଲୀମିଗଚମ୍ମଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ସିବ୍ବେତ୍ୱା କରୋନ୍ତି। ସଉତ୍ତରଚ୍ଛଦନ୍ତି ସହ ଉତ୍ତରଚ୍ଛଦେନ, ଉପରିବଦ୍ଧେନ ରତ୍ତୱିତାନେନ ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସେତୱିତାନମ୍ପି ହେଟ୍ଠା ଅକପ୍ପିଯପଚ୍ଚତ୍ଥରଣେ ସତି ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅସତି ପନ ୱଟ୍ଟତି। ଉଭତୋଲୋହିତକୂପଧାନନ୍ତି ସୀସୂପଧାନଞ୍ଚ ପାଦୂପଧାନଞ୍ଚାତି ମଞ୍ଚସ୍ସ ଉଭତୋଲୋହିତକଂ ଉପଧାନଂ, ଏତଂ ନ କପ୍ପତି। ଯଂ ପନ ଏକମେୱ ଉପଧାନଂ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ରତ୍ତଂ ୱା ହୋତି ପଦୁମୱଣ୍ଣଂ ୱା ୱିଚିତ୍ରଂ ୱା, ସଚେ ପମାଣଯୁତ୍ତଂ, ୱଟ୍ଟତି। ମହାଉପଧାନଂ

ପନ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ଅଲୋହିତକାନି ଦ୍ୱେପି ୱଟ୍ଟନ୍ତିଯେୱ। ତତୋ ଉଉରି ଲଭିତ୍ୱା ଅଞ୍ଝଞ୍ଚେସଂ ଦାତବ୍ବାନି। ଦାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ମଞ୍ଚେ ତିରିଯଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ଉପରି ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ଦତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁମ୍ପି ଲଭତି। ଆସନ୍ଦୀଆଦୀସୁ ପନ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସନ୍ଦିଯା ପାଦେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ପଲ୍ଲଙ୍କସ୍ସ ୱାଳେ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ତୂଳିକଂ ୱିଜଟେତ୍ୱା ବିମ୍ବୋହନଂ କାତୁଂ, ଅୱସେସଂ ଭୁମ୍ମତ୍ଥରଣଂ କାତୁ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୯୭)।

୧୬। ଉଚ୍ଛାଦନାଦୀସୁ ମାତୁକୁଚ୍ଛିତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଦାରକାନଂ ସରୀରଗନ୍ଧୋ ଦ୍ୱାଦସୱସ୍ସପତ୍ତକାଲେ ନସ୍ସତି, ତେସଂ ସରୀରଦୁଗ୍ଗନ୍ଧହରଣତ୍ଥାଯ ଗନ୍ଧଚୁଣ୍ଣାଦୀହି ଉଚ୍ଛାଦେନ୍ତି, ଏୱରୂପଂ ଉଚ୍ଛାଦନଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତେ ପନ ଦାରକେ ଊରୂସୁ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ତେଲେନ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ହତ୍ଥପାଦଊରୁନାଭିଆଦୀନଂ ସଣ୍ଠାନସମ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ପରିମଦ୍ଦନ୍ତି, ଏୱରୂପଂ ପରିମଦ୍ଦନଂ ନ ୱଟ୍ଟତି।

ନ୍ହାପନନ୍ତି ତେସଂଯେୱ ଦାରକାନଂ ଗନ୍ଧାଦୀହି ନ୍ହାପନଂ। ସମ୍ବାହନନ୍ତି ମହାମଲ୍ଲାନଂ ୱିଯ ହତ୍ଥପାଦେ ମୁଗ୍ଗରାଦୀହି ପହରିତ୍ୱା ବାହୁୱଡ୍ଢନଂ। ଆଦାସନ୍ତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଆଦାସଂ ପରିହରିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଅଞ୍ଜନନ୍ତି ଅଲଙ୍କାରଞ୍ଜନମେୱ। ମାଲାତି ବଦ୍ଧମାଲା ୱା ଅବଦ୍ଧମାଲା ୱା। ୱିଲେପନନ୍ତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଛୱିରାଗକରଣଂ। ମୁଖଚୁଣ୍ଣଂ ମୁଖଲେପନନ୍ତି ମୁଖେ କାଳପୀଳକାଦୀନଂ ହରଣତ୍ଥାଯ ମତ୍ତିକକକ୍କଂ ଦେନ୍ତି, ତେନ ଲୋହିତେ ଚଲିତେ ସାସପକକ୍କଂ ଦେନ୍ତି, ତେନ ଦୋସେ ଖାଦିତେ ତିଲକକ୍କଂ ଦେନ୍ତି, ତେନ ଲୋହିତେ ସନ୍ନିସିନ୍ନେ ହଲିଦ୍ଦିକକ୍କଂ ଦେନ୍ତି, ତେନ ଛୱିୱଣ୍ଣେ ଆରୂଳ୍ହେ ମୁଖଚୁଣ୍ଣକେନ ମୁଖଂ ଚୁଣ୍ଣେନ୍ତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ନ ୱଟ୍ଟତି।

ହତ୍ଥବନ୍ଧାଦୀସୁ ହତ୍ଥେ ୱିଚିତ୍ରସଙ୍ଖକପାଲାଦୀନି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତି, ତଂ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱା ସବ୍ବମ୍ପି ହତ୍ଥାଭରଣଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅପରେ ସିଖଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତି। ସୁୱଣ୍ଣଚୀରକମୁତ୍ତଲତାଦୀହି ଚ ତଂ ପରିକ୍ଖିପନ୍ତି; ତଂ ସବ୍ବଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଅପରେ ଚତୁହତ୍ଥଦଣ୍ଡଂ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱା ପନ ଅଲଙ୍କତଦଣ୍ଡକଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତି, ତଥା ଇତ୍ଥିପୁରିସରୂପାଦିୱିଚିତ୍ତଂ ଭେସଜ୍ଜନାଳିକଂ ସୁପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱାମପସ୍ସେ ଓଲଗ୍ଗିତଂ; ଅପରେ କଣ୍ଣିକରତନପରିକ୍ଖିତ୍ତକୋସଂ ଅତିତିଖିଣଂ ଅସିଂ, ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣସୁତ୍ତସିବ୍ବିତଂ ମକରଦନ୍ତକାଦିୱିଚିତ୍ତଂ ଛତ୍ତଂ, ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିୱିଚିତ୍ରା ମୋରପିଞ୍ଛାଦିପରିକ୍ଖିତ୍ତା ଉପାହନା, କେଚି ରତନମତ୍ତାଯାମଂ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲୱିତ୍ଥତଂ କେସନ୍ତପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ମେଘମୁଖେ ୱିଜ୍ଜୁଲତଂ ୱିଯ ନଲାଟେ ଉଣ୍ହୀସପଟ୍ଟଂ ବନ୍ଧନ୍ତି, ଚୂଳାମଣିଂ ଧାରେନ୍ତି, ଚାମରୱାଲବୀଜନିଂ ଧାରେନ୍ତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ନ ୱଟ୍ଟତି।

୧୭। ଅନିଯ୍ୟାନିକତ୍ତା ସଗ୍ଗମୋକ୍ଖମଗ୍ଗାନଂ ତିରଚ୍ଛାନଭୂତା କଥାତି ତିରଚ୍ଛାନକଥା। ତତ୍ଥ ରାଜାନଂ ଆରବ୍ଭ ମହାସମ୍ମତୋ ମନ୍ଧାତା ଧମ୍ମାସୋକୋ ଏୱଂ ମହାନୁଭାୱୋତିଆଦିନା ନଯେନ ପୱତ୍ତା କଥା ରାଜକଥା। ଏସ ନଯୋ ଚୋରକଥାଦୀସୁ। ତେସୁ ଅସୁକୋ ରାଜା ଅଭିରୂପୋ ଦସ୍ସନୀଯୋତିଆଦିନା ନଯେନ ଗେହସ୍ସିତକଥାୱ ତିରଚ୍ଛାନକଥା ହୋତି। ସୋପି ନାମ ଏୱଂ ମହାନୁଭାୱୋ ଖଯଂ ଗତୋତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ପନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱେ ତିଟ୍ଠତି। ଚୋରେସୁ ମୂଲଦେୱୋ ଏୱଂ ମହାନୁଭାୱୋ, ମେଘମାଲୋ ଏୱଂ ମହାନୁଭାୱୋତି ତେସଂ କମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅହୋ ସୂରାତି ଗେହସ୍ସିତକଥାୱ ତିରଚ୍ଛାନକଥା। ଯୁଦ୍ଧେପି ଭାରତଯୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ଅସୁକେନ ଅସୁକୋ ଏୱଂ ମାରିତୋ, ଏୱଂ ୱିଦ୍ଧୋତି କାମସ୍ସାଦୱସେନେୱ କଥା ତିରଚ୍ଛାନକଥା। ତେପି ନାମ ଖଯଂ ଗତାତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ କମ୍ମଟ୍ଠାନମେୱ ହୋତି। ଅପି ଚ ଅନ୍ନାଦୀସୁ ଏୱଂ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତଂ ଗନ୍ଧୱନ୍ତଂ ରସୱନ୍ତଂ ଫସ୍ସସମ୍ପନ୍ନଂ ଖାଦିମ୍ହ ଭୁଞ୍ଜିମ୍ହାତି କାମସ୍ସାଦୱସେନ କଥେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ସାତ୍ଥକଂ ପନ କତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ ଏୱଂ ୱଣ୍ଣାଦିସମ୍ପନ୍ନଂ ଅନ୍ନଂ ପାନଂ ୱତ୍ଥଂ ସଯନଂ ମାଲଂ ଗନ୍ଧଂ ସୀଲୱନ୍ତାନଂ ଅଦମ୍ହ, ଚେତିଯେ ପୂଜଂ କରିମ୍ହାତି କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଞାତିକଥାଦୀସୁ ପନ ''ଅମ୍ହାକଂ ଞାତକା ସୂରା ସମତ୍ଥା''ତି ୱା ''ପୁବ୍ବେ ମଯଂ ଏୱଂ ୱିଚିତ୍ରେହି ଯାନେହି ୱିଚରିମ୍ହା''ତି ୱା ଅସ୍ସାଦୱସେନ ୱତ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ସାତ୍ଥକଂ ପନ କତ୍ୱା ''ତେପି ନୋ ଞାତକା ଖଯଂ ଗତା''ତି ୱା ''ପୁବ୍ବେ ମଯଂ ଏୱରୂପା ଉପାହନା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଦମ୍ହା''ତି ୱା କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଗାମକଥାପି ସୁନିୱିଟ୍ଠଦୁନ୍ନିୱିଟ୍ଠସୁଭିକ୍ଖଦୁବ୍ଭିକ୍ଖାଦିୱସେନ ୱା ''ଅସୁକଗାମୱାସିନୋ ସୂରା ସମତ୍ଥା''ତି ୱା ଏୱଂ ଅସ୍ସାଦୱସେନ ନ ୱଟ୍ଟତି। ସାତ୍ଥକଂ ପନ କତ୍ୱା ''ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନା''ତି ୱା ''ଖଯୱଯଂ ଗତା''ତି ୱା ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ନିଗମନଗରଜନପଦକଥାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଇତ୍ଥିକଥାପି ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନାଦୀନି ପଟିଚ୍ଚ ଅସ୍ସାଦୱସେନ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନା ଖଯୱଯଂ ଗତାତି ଏୱମେୱ ୱଟ୍ଟତି। ସୂରକଥାପି 'ନନ୍ଦିମିତ୍ତୋ ନାମ ଯୋଧୋ ସୂରୋ ଅହୋସୀ'ତି ଅସ୍ସାଦୱସେନ ନ ୱଟ୍ଟତି। ସଦ୍ଧୋ ଅହୋସି ଖଯଂ ଗତୋତି ଏୱମେୱ ୱଟ୍ଟତି। ୱିସିଖାକଥାପି ''ଅସୁକା ୱିସିଖା ସୁନିୱିଟ୍ଠା ଦୁନ୍ନିୱିଟ୍ଠା ସୂରା ସମତ୍ଥା''ତି ଅସ୍ସାଦୱସେନ ନ ୱଟ୍ଟତି। ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନା ଖଯୱଯଂ ଗତାତି ଏୱମେୱ ୱଟ୍ଟତି।

କୁମ୍ଭଟ୍ଠାନକଥାତି ଉଦକଟ୍ଠାନକଥା, ଉଦକତିତ୍ଥକଥାତିପି ୱୁଚ୍ଚତି, କୁମ୍ଭଦାସିକଥା ୱା, ସାପି ''ପାସାଦିକା ନଚ୍ଚିତୁଂ ଗାଯିତୁଂ ଛେକା''ତି ଅସ୍ସାଦୱସେନ ନ ୱଟ୍ଟତି; ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନାତିଆଦିନା ନଯେନେୱ ୱଟ୍ଟତି। ପୁବ୍ବପେତକଥାତି ଅତୀତଞାତିକଥା। ତତ୍ଥ ୱତ୍ତମାନଞାତିକଥାସଦିସୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ନାନତ୍ତକଥାତି ପୁରିମପଚ୍ଛିମକଥାହି ୱିମୁତ୍ତା ଅୱସେସା ନାନାସଭାୱା ନିରତ୍ଥକକଥା। ଲୋକକ୍ଖାଯିକାତି ଅଯଂ ଲୋକୋ କେନ ନିମ୍ମିତୋ, ଅସୁକେନ ନାମ ନିମ୍ମିତୋ। କାକୋ ସେତୋ, ଅଟ୍ଠୀନଂ ସେତତ୍ତା; ବଲାକା ରତ୍ତା। ଲୋହିତସ୍ସ ରତ୍ତତ୍ତାତି ଏୱମାଦିକା ଲୋକାଯତୱିତଣ୍ଡସଲ୍ଲାପକଥା।

ସମୁଦ୍ଦକ୍ଖାଯିକା ନାମ କସ୍ମା ସମୁଦ୍ଦୋ ସାଗରୋ? ସାଗରଦେୱେନ ଖତୋ, ତସ୍ମା ସାଗରୋ। ଖତୋ ମେତି ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାଯ ସଯଂ ନିୱେଦିତତ୍ତା ‘‘ସମୁଦ୍ଦୋ’’ତି ଏୱମାଦିକା ନିରତ୍ଥକା ସମୁଦ୍ଦକ୍ଖାଯନକଥା। ଭୱୋତି ୱୁଦ୍ଧି। ଅଭୱୋତି ହାନି। ଇତି ଭୱୋ, ଇତି ଅଭୱୋତି ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ନିରତ୍ଥକକାରଣଂ ୱତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତକଥା ଇତିଭୱାଭୱକଥା।

୧୮। ୱିଗ୍ଗାହିକକଥାତି ୱିଗ୍ଗହକଥା, ସାରମ୍ଭକଥା। ତତ୍ଥ ସହିତଂ ମେତି ମଯ୍ହଂ ୱଚନଂ ସହିତଂ ସିଲିଟ୍ଠଂ ଅତ୍ଥଯୁତ୍ତଂ କାରଣଯୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅସହିତଂ ତେତି ତୁଯ୍ହଂ ୱଚନଂ ଅସହିତଂ ଅସିଲିଟ୍ଠଂ। ଅଧିଚିଣ୍ଣଂ ତେ ୱିପରାୱତ୍ତନ୍ତି ଯଂ ତୁଯ୍ହଂ ଦୀଘରତ୍ତାଚିଣ୍ଣୱସେନ ସୁପ୍ପଗୁଣଂ, ତଂ ମଯ୍ହଂ ଏକୱଚନେନେୱ ୱିପରାୱତ୍ତଂ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଠିତଂ, ନ କିଞ୍ଚି ଜାନାସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଆରୋପିତୋତେ ୱାଦୋତି ମଯା ତୱ ଦୋସୋ ଆରୋପିତୋ। ଚର ୱାଦପ୍ପମୋକ୍ଖାଯାତି ଦୋସମୋଚନତ୍ଥଂ ଚର, ୱିଚର; ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସିକ୍ଖାତି ଅତ୍ଥୋ। ନିବ୍ବେଠେହି ୱା ସଚେ ପହୋସୀତି ଅଥ ସଯଂ ପହୋସି, ଇଦାନିମେୱ ନିବ୍ବେଠେହୀତି।

୧୯। ଦୂତେଯ୍ଯକଥାଯଂ ଇଧ ଗଚ୍ଛାତି ଇତୋ ଅସୁକଂ ନାମ ଠାନଂ ଗଚ୍ଛ। ଅମୁତ୍ରାଗଚ୍ଛାତି ତତୋ ଅସୁକଂ ନାମ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛ। ଇଦଂ ହରାତି ଇତୋ ଇଦଂ ନାମ ହର। ଅମୁତ୍ର ଇଦଂ ଆହରାତି ଅସୁକଟ୍ଠାନତୋ ଇଦଂ ନାମ ଇଧ ଆହର। ସଙ୍ଖେପତୋ ପନ ଇଦଂ ଦୂତେଯ୍ଯଂ ନାମ ଠପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ସହଧମ୍ମିକେ ରତନତ୍ତଯସ୍ସ ଉପକାରପଟିସଂଯୁତ୍ତଞ୍ଚ ଗିହୀସାସନଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ନ ୱଟ୍ଟତି।

୨୦। କୁହକାତିଆଦୀସୁ ତିୱିଧେନ କୁହନୱତ୍ଥୁନା ଲୋକଂ କୁହଯନ୍ତି, ୱିମ୍ହାପଯନ୍ତୀତି କୁହକା। ଲାଭସକ୍କାରତ୍ଥିକା ହୁତ୍ୱା ଲପନ୍ତୀତି ଲପକା। ନିମିତ୍ତଂ ସୀଲମେତେସନ୍ତି ନେମିତ୍ତିକା। ନିପ୍ପେସୋ ସୀଲମେତେସନ୍ତି ନିପ୍ପେସିକା। ଲାଭେନ ଲାଭଂ ନିଜିଗୀସନ୍ତି ମଗ୍ଗନ୍ତି ପରିଯେସନ୍ତୀତି ଲାଭେନ ଲାଭଂ ନିଜିଗୀସିତାରୋ। କୁହନା, ଲପନା, ନେମିତ୍ତିକତା, ନିପ୍ପେସିକତା, ଲାଭେନ ଲାଭଂ ନିଜିଗୀସନତାତି ଏତାହି ସମନ୍ନାଗତାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରେନ ପନେତା କୁହନାଦିକା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ସୀଲନିଦ୍ଦେସେଯେୱ ପାଳିଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠକଥଞ୍ଚ ଆହରିତ୍ୱା ପକାସିତାତି।

ଏତ୍ତାୱତା ମଜ୍ଝିମସୀଲଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ହୋତି।

ମହାସୀଲୱଣ୍ଣନା

୨୧। ଇତୋ ପରଂ ମହାସୀଲଂ ହୋତି। ଅଙ୍ଗନ୍ତି ହତ୍ଥପାଦାଦୀସୁ ଯେନ କେନଚି ଏୱରୂପେନ ଅଙ୍ଗେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଦୀଘାଯୁ ଯସୱା ହୋତୀତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗସତ୍ଥଂ। ନିମିତ୍ତନ୍ତି ନିମିତ୍ତସତ୍ଥଂ। ପଣ୍ଡୁରାଜା କିର ତିସ୍ସୋ ମୁତ୍ତାଯୋ ମୁଟ୍ଠିଯଂ କତ୍ୱା ନେମିତ୍ତିକଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କିଂ ମେ ହତ୍ଥେ’’ତି? ସୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିଲୋକେସି, ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମଯେ ଘରଗୋଳିକାଯ ମକ୍ଖିକା ଗଯ୍ହନ୍ତୀ ମୁତ୍ତା, ସୋ ‘‘ମୁତ୍ତା’’ତି ଆହ। ପୁନ ‘‘କତୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠୋ କୁକ୍କୁଟସ୍ସ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ରୱନ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ତିସ୍ସୋ’’ତି ଆହ। ଏୱଂ ତଂ ତଂ ଆଦିସିତ୍ୱା ନିମିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି।

ଉପ୍ପାତନ୍ତି ଅସନିପାତାଦୀନଂ ମହନ୍ତାନଂ ଉପ୍ପତିତଂ, ତଞ୍ହି ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଆଦିସନ୍ତି। ସୁପିନନ୍ତି ଯୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯେ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ଏୱଂ ୱିପାକୋ ହୋତି; ଯୋ ଇଦଂ ନାମ ପସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଇଦଂ ନାମ ହୋତୀତିଆଦିନା ନଯେନ ସୁପିନକଂ ଅନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି। ଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଇମିନା ଲକ୍ଖଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ରାଜା ହୋତି, ଇମିନା ଉପରାଜାତିଆଦିକଂ। ମୂସିକଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ଉନ୍ଦୂରଖାଯିତଂ। ତେନାପି ହି ଅହତେ ୱା ୱତ୍ଥେ ଅନହତେ ୱା ୱତ୍ଥେ ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏୱଂ ଛିନ୍ନେ ଇଦଂ ନାମ ହୋତୀତି ଆଦିସନ୍ତି। ଅଗ୍ଗିହୋମନ୍ତି ଏୱରୂପେନ ଦାରୁନା ଏୱଂ ହୁତେ ଇଦଂ ନାମ ହୋତୀତି ଅଗ୍ଗିଜୁହନଂ। ଦବ୍ବିହୋମାଦୀନିପି ଅଗ୍ଗିହୋମାନେୱ, ଏୱରୂପାଯ ଦବ୍ବିଯା ଇଦିସେହି କଣାଦୀହି ହୁତେ ଇଦଂ ନାମ ହୋତୀତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତିୱସେନ ପନ ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତାନି।

ତତ୍ଥ କଣୋତି କୁଣ୍ଡକୋ। ତଣ୍ଡୁଲାତି ସାଲିଆଦୀନଞ୍ଚେୱ ତିଣଜାତୀନଞ୍ଚ ତଣ୍ଡୁଲା। ସପ୍ପୀତି ଗୋସପ୍ପିଆଦିକଂ। ତେଲନ୍ତି ତିଲତେଲାଦିକଂ। ସାସପାଦୀନି ପନ ମୁଖେନ ଗହେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ପକ୍ଖିପନଂ, ୱିଜ୍ଜଂ ପରିଜପ୍ପିତ୍ୱା ଜୁହନଂ ୱା ମୁଖହୋମଂ। ଦକ୍ଖିଣକ୍ଖକଜଣ୍ଣୁଲୋହିତାଦୀହି ଜୁହନଂ ଲୋହିତହୋମଂ। ଅଙ୍ଗୱିଜ୍ଜାତି ପୁବ୍ବେ ଅଙ୍ଗମେୱ ଦିସ୍ୱା ବ୍ଯାକରଣୱସେନ ଅଙ୍ଗଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ଅଙ୍ଗୁଲଟ୍ଠିଂ ଦିସ୍ୱା ୱିଜ୍ଜଂ ପରିଜପ୍ପିତ୍ୱା ଅଯଂ କୁଲପୁତ୍ତୋ ୱା ନୋ ୱା, ସିରୀସମ୍ପନ୍ନୋ ୱା ନୋ ୱାତିଆଦିବ୍ଯାକରଣୱସେନ ଅଙ୍ଗୱିଜ୍ଜା ୱୁତ୍ତା। ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜାତି ଘରୱତ୍ଥୁଆରାମୱତ୍ଥାଦୀନଂ ଗୁଣଦୋସସଲ୍ଲକ୍ଖଣୱିଜ୍ଜା।

ମତ୍ତିକାଦିୱିସେସଂ ଦିସ୍ୱାପି ହି ୱିଜ୍ଜଂ ପରିଜପ୍ପିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ପଥୱିଯଂ ତିଂସରତନମତ୍ତେ, ଆକାସେ ଚ ଅସୀତିରତନମତ୍ତେ ପଦେସେ ଗୁଣଦୋସଂ ପସ୍ସନ୍ତି। ଖତ୍ତୱିଜ୍ଜାତି ଅବ୍ଭେଯ୍ୟମାସୁରକ୍ଖରାଜସତ୍ଥାଦିସତ୍ଥଂ। ସିୱୱିଜ୍ଜାତି ସୁସାନେ ପୱିସିତ୍ୱା ସନ୍ତିକରଣୱିଜ୍ଜା, ସିଙ୍ଗାଲରୁତୱିଜ୍ଜାତିପି ୱଦନ୍ତି। ଭୂତୱିଜ୍ଜାତି ଭୂତୱେଜ୍ଜମନ୍ତୋ। ଭୂରିୱିଜ୍ଜାତି ଭୂରିଘରେ ୱସନ୍ତେନ ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବମନ୍ତୋ। ଅହିୱିଜ୍ଜାତି ସପ୍ପଦଟ୍ଠତିକିଚ୍ଛନୱିଜ୍ଜା ଚେୱ ସପ୍ପାୱ୍ହାଯନୱିଜ୍ଜା ଚ। ୱିସୱିଜ୍ଜାତି ଯାଯ, ପୁରାଣୱିସଂ ୱା ରକ୍ଖନ୍ତି, ନୱୱିସଂ ୱା କରୋନ୍ତି ୱିସୱନ୍ତମେୱ ୱା। ୱିଚ୍ଛିକୱିଜ୍ଜାତି ୱିଚ୍ଛିକଦଟ୍ଠତିକିଚ୍ଛନୱିଜ୍ଜା। ମୂସିକୱିଜ୍ଜାଯପି ଏସେୱ ନଯୋ। ସକୁଣୱିଜ୍ଜାତି ସପକ୍ଖକଅପକ୍ଖକଦ୍ୱିପଦଚତୁପ୍ପଦାନଂ ରୁତଗତାଦିୱସେନ ସକୁଣଞ୍ଞାଣଂ। ୱାଯସୱିଜ୍ଜାତି କାକରୁତଞ୍ଞାଣଂ, ତଂ ୱିସୁଂ ଯେୱ ସତ୍ଥଂ, ତସ୍ମା ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ପକ୍କଜ୍ଝାନନ୍ତି ପରିପାକଗତଚିନ୍ତା। ଇଦାନି ''ଅଯଂ ଏତ୍ତକଂ ଜୀୱିସ୍ସତି, ଅଯଂ ଏତ୍ତକ''ନ୍ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଂ ଆଦିଟ୍ଠଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସରପରିତ୍ତାଣନ୍ତି ସରରକ୍ଖଣଂ, ଯଥା ଅତ୍ତନୋ ଉପରି ନ ଆଗଚ୍ଛତି, ଏୱଂ କରଣୱିଜ୍ଜା। ମିଗଚକ୍କନ୍ତି ଇଦଂ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକଂ ସବ୍ବସକୁଣଚତୁପ୍ପଦାନଂ ରୁତଞ୍ଞାଣୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ।

୨୨।ମଣିଲକ୍ଖଣାଦୀସୁ ଏୱରୂପୋ ମଣି ପସତ୍ଥୋ, ଏୱରୂପୋ ଅପସତ୍ଥୋ, ସାମିନୋ ଆରୋଗ୍ୟିସ୍ସରିଯାଦୀନଂ ହେତୁ ହୋତି, ନ ହୋତୀତି, ଏୱଂ ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନାଦିୱସେନ ମଣିଆଦୀନଂ ଲକ୍ଖଣଂ ଅନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଆୱୁଧନ୍ତି ଠପେତ୍ୱା ଅସିଆଦୀନି ଅୱସେସଂ ଆୱୁଧଂ। ଇତ୍ଥିଲକ୍ଖଣାଦୀନିପି ଯମ୍ହି କୁଲେ ତେ ଇତ୍ଥିପୁରିସାଦଯୋ ୱସନ୍ତି, ତସ୍ସ ୱୁଡ୍ଢିହାନିୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଅଜଲକ୍ଖଣାଦୀସୁ ପନ ଏୱରୂପାନଂ ଅଜାଦୀନଂ ମଂସଂ ଖାଦିତବ୍ବଂ, ଏୱରୂପାନଂ ନ ଖାଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅପି ଚେତ୍ଥ ଗୋଧାଯ ଲକ୍ଖଣେ ଚିତ୍ତକମ୍ମପିଲନ୍ଧନାଦୀସୁପି ଏୱରୂପାଯ ଗୋଧାଯ ସତି ଇଦଂ ନାମ ହୋତୀତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଦଞ୍ଚେତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁ – ଏକସ୍ମିଂ କିର ୱିହାରେ ଚିତ୍ତକମ୍ମେ ଗୋଧଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଧମମାନଂ ଅକଂସୁ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭିକ୍ଖୂନଂ ମହାୱିୱାଦୋ ଜାତୋ। ଏକୋ ଆଗନ୍ତୁକଭିକ୍ଖୁ ତଂ ଦିସ୍ୱା ମକ୍ଖେସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱିୱାଦୋ ମନ୍ଦୀଭୂତୋ ହୋତି। କଣ୍ଣିକଲକ୍ଖଣଂ ପିଲନ୍ଧନକଣ୍ଣିକାଯପି ଗେହକଣ୍ଣିକାଯପି ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। କଚ୍ଛପଲକ୍ଖଣଂ ଗୋଧାଲକ୍ଖଣସଦିସମେୱ। ମିଗଲକ୍ଖଣଂ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକଂ ସବ୍ବଚତୁପ୍ପଦାନଂ ଲକ୍ଖଣୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ।

୨୩।ରଞ୍ଞଂ ନିଯ୍ୟାନଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅସୁକଦିୱସେ ଅସୁକନକ୍ଖତ୍ତେନ ଅସୁକସ୍ସ ନାମ ରଞ୍ଞୋ ନିଗ୍ଗମନଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଏୱଂ ରାଜୂନଂ ପୱାସଗମନଂ ବ୍ୟାକରୋତି। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। କେୱଲଂ ପନେତ୍ଥ ଅନିଯ୍ୟାନନ୍ତି ୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥାନଂ ପୁନ ଆଗମନଂ। ଅବ୍ଭନ୍ତରାନଂ ରଞ୍ଞଂ ଉପଯାନଂ ଭୱିସ୍ସତି, ବାହିରାନଂ ରଞ୍ଞଂ ଅପଯାନନ୍ତି ଅନ୍ତୋନଗରେ ଅମ୍ହାକଂ ରାଜା ପଟିୱିରୁଦ୍ଧଂ ବହିରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମିସ୍ସତି, ତତୋ ତସ୍ସ ପଟିକ୍କମନଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଏୱଂ ରଞ୍ଞଂ ଉପଯାନାପଯାନଂ ବ୍ୟାକରୋତି। ଦୁତିଯପଦେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଜଯପରାଜଯା ପାକଟାଯେୱ।

୨୪।ଚନ୍ଦଗ୍ଗାହାଦଯୋ ଅସୁକଦିୱସେ ରାହୁ ଚନ୍ଦଂ ଗହେସ୍ସତୀତି ବ୍ୟାକରଣୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ଅପି ଚ ନକ୍ଖତ୍ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗାରକାଦିଗାହସମାଯୋଗୋପି ନକ୍ଖତ୍ତଗାହୋଯେୱ। ଉକ୍କାପାତୋତି ଆକାସତୋ ଉକ୍କାନଂ ପତନଂ। ଦିସାଡାହୋତି ଦିସାକାଲୁସିଯଂ ଅଗ୍ଗିସିଖଧୂମସିଖାଦୀହି ଆକୁଲଭାୱୋ ୱିଯ। ଦେୱଦୁନ୍ଦୁଭୀତି ସୁକ୍ଖୱଲାହକଗଜ୍ଜନଂ। ଉଗ୍ଗମନନ୍ତି ଉଦଯନଂ। ଓକ୍କମନନ୍ତି ଅତ୍ଥଙ୍ଗମନଂ। ସଂକିଲେସନ୍ତି ଅୱିସୁଦ୍ଧତା। ୱୋଦାନନ୍ତି ୱିସୁଦ୍ଧତା। ଏୱଂ ୱିପାକୋତି ଲୋକସ୍ସ ଏୱଂ ୱିୱିଧସୁଖଦୁକ୍ଖାୱହୋ।

୨୫।ସୁୱୁଟ୍ଠିକାତି ଦେୱସ୍ସ ସମ୍ମାଧାରାନୁପ୍ପୱେଚ୍ଛନଂ। ଦୁବ୍ବୁଟ୍ଠିକାତି ଅୱଗ୍ଗାହୋ, ୱସ୍ସୱିବନ୍ଧୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ମୁଦ୍ଦାତି ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦା। ଗଣନା ୱୁଚ୍ଚତି ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦକଗଣନା। ସଙ୍ଖାନନ୍ତି ସଙ୍କଲନସଟୁପ୍ପାଦନାଦିୱସେନ ପିଣ୍ଡଗଣନା। ଯସ୍ସ ସା ପଗୁଣା ହୋତି, ସୋ ରୁକ୍ଖମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ଏତ୍ତକାନି ଏତ୍ଥ ପଣ୍ଣାନୀତି ଜାନାତି। କାୱେଯ୍ୟନ୍ତି ''ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୱୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଚିନ୍ତାକୱି, ସୁତକୱି, ଅତ୍ଥକୱି, ପଟିଭାନକୱୀ''ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୩୧)। ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ କୱୀନଂ ଅତ୍ତନୋ ଚିନ୍ତାୱସେନ ୱା; ''ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ନାମ ରାଜା ଅହୋସୀ''ତିଆଦୀନି ସୁତ୍ୱା ସୁତୱସେନ ୱା; ଇମସ୍ସ ଅଯଂ ଅତ୍ଥୋ, ଏୱଂ ତଂ ଯୋଜେସ୍ସାମୀତି ଏୱଂ ଅତ୍ଥୱସେନ ୱା; କିଞ୍ଚିଦେୱ ଦିସ୍ୱା ତପ୍ପଟିଭାଗଂ କତ୍ତବ୍ବଂ କରିସ୍ସାମୀତି ଏୱଂ ଠାନୁପ୍ପତ୍ତିକପଟିଭାନୱସେନ ୱା; ଜୀୱିକତ୍ଥାଯ କବ୍ବକରଣଂ। ଲୋକାଯତଂ ୱୁତ୍ତମେୱ।

୨୬।ଆୱାହନଂ ନାମ ଇମସ୍ସ ଦାରକସ୍ସ ଅସୁକକୁଲତୋ ଅସୁକନକ୍ଖତ୍ତେନ ଦାରିକଂ ଆନେଥାତି ଆୱାହକରଣଂ। ୱିୱାହନନ୍ତି ଇମଂ ଦାରିକଂ ଅସୁକସ୍ସ ନାମ ଦାରକସ୍ସ ଅସୁକନକ୍ଖତ୍ତେନ ଦେଥ, ଏୱମସ୍ସା ୱୁଡ୍ଢି ଭୱିସ୍ସତୀତି ୱିୱାହକରଣଂ। ସଂୱରଣନ୍ତି ସଂୱରଣଂ ନାମ 'ଅଜ୍ଜ ନକ୍ଖତ୍ତଂ ସୁନ୍ଦରଂ, ଅଜ୍ଜେୱ ସମଗ୍ଗା ହୋଥ, ଇତି ୱୋ ୱିଯୋଗୋ ନ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି ଏୱଂ ସମଗ୍ଗକରଣଂ। ୱିୱରଣଂ ନାମ 'ସଚେ ୱିଯୁଜ୍ଜିତୁକାମତ୍ଥ, ଅଜ୍ଜେୱ ୱିଯୁଜ୍ଜଥ , ଇତି ୱୋ ପୁନ ସଂଯୋଗୋ ନ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି ଏୱଂ ୱିସଂଯୋଗକରଣଂ। ସଙ୍କିରଣନ୍ତି 'ଉଟ୍ଠାନଂ ୱା ଇଣଂ ୱା ଦିନ୍ନଂ ଧନଂ ଅଜ୍ଜ ସଙ୍କଡ୍ଢଥ, ଅଜ୍ଜ ସଙ୍କଡ୍ଢିତଞ୍ହି ତଂ

ଥାୱରଂ ହୋତୀ’ତି ଏୱଂ ଧନପିଣ୍ଡାପନଂ। ୱିକିରଣନ୍ତି ‘ସଚେ ପଯୋଗୌଦ୍ଧାରାଦିୱସେନ ଧନଂ ପଯୋଜିତୁକାମତ୍ଥ, ଅଜ୍ଜ ପଯୋଜିତଂ ଦିଗୁଣଚତୁଗ୍ଗୁଣଂ ହୋତୀ’ତି ଏୱଂ ଧନପଯୋଜାପନଂ। ସୁଭଗକରଣନ୍ତି ପିଯମନାପକରଣଂ ୱା ସସ୍ସିରୀକକରଣଂ ୱା। ଦୁବ୍ଭଗକରଣନ୍ତି ତବ୍ବିପରୀତଂ। ୱିରୁଦ୍ଧଗବ୍ଭକରଣନ୍ତି ୱିରୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱିଲୀନସ୍ସ ଅଟ୍ଠିତସ୍ସ ମତସ୍ସ ଗବ୍ଭସ୍ସ କରଣଂ। ପୁନ ଅୱିନାସାଯ ଭେସଜ୍ଜଦାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଗବ୍ଭୋ ହି ୱାତେନ, ପାଣକେହି, କମ୍ମୁନା ଚାତି ତୀହି କାରଣେହି ୱିନସ୍ସତି। ତତ୍ଥ ୱାତେନ ୱିନସ୍ସନ୍ତେ ନିବ୍ବାପନୀଯଂ ସୀତଲଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ଦେତି, ପାଣକେହି ୱିନସ୍ସନ୍ତେ ପାଣକାନଂ ପଟିକମ୍ମଂ କରୋତି, କମ୍ମୁନା ୱିନସ୍ସନ୍ତେ ପନ ବୁଦ୍ଧାପି ପଟିବାହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି।

ଜିୱ୍ହାନିବନ୍ଧନନ୍ତି ମନ୍ତେନ ଜିୱ୍ହାଯ ବନ୍ଧକରଣଂ। ହନୁସଂହନନନ୍ତି ମୁଖବନ୍ଧମନ୍ତେନ ଯଥା ହନୁକଂ ଚାଲେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଏୱଂ ବନ୍ଧକରଣଂ। ହତ୍ଥାଭିଜପ୍ପନନ୍ତି ହତ୍ଥାନଂ ପରିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ମନ୍ତଜପ୍ପନଂ। ତସ୍ମିଂ କିର ମନ୍ତେ ସତ୍ତପଦନ୍ତରେ ଠତ୍ୱା ଜପ୍ପିତେ ଇତରୋ ହତ୍ଥେ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଖିପତି। କଣ୍ଣଜପ୍ପନନ୍ତି କଣ୍ଣେହି ସଦ୍ଦଂ ଅସ୍ସୱନତ୍ଥାଯ ୱିଜ୍ଜାଯ ଜପ୍ପନଂ। ତଂ କିର ଜପ୍ପିତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନେ ଯଂ ଇଚ୍ଛତି, ତଂ ଭଣତି, ପଚ୍ଚତ୍ଥିକୋ ତଂ ନ ସୁଣାତି, ତତୋ ପଟିୱଚନଂ ସମ୍ପାଦେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଆଦାସପଞ୍ହନ୍ତି ଆଦାସେ ଦେୱତଂ ଓତାରେତ୍ୱା ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନଂ। କୁମାରିକପଞ୍ହନ୍ତି କୁମାରିକାଯ ସରୀରେ ଦେୱତଂ ଓତାରେତ୍ୱା ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନଂ। ଦେୱପଞ୍ହନ୍ତି ଦାସିଯା ସରୀରେ ଦେୱତଂ ଓତାରେତ୍ୱା ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନଂ। ଆଦିଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନନ୍ତି ଜୀୱିକତ୍ଥାଯ ଆଦିଚ୍ଚପାରିଚରିଯା। ମହତୁପଟ୍ଠାନନ୍ତି ତଥେୱ ମହାବ୍ରହ୍ମପାରିଚରିଯା। ଅବ୍ଭୁଜ୍ଜଲନନ୍ତି ମନ୍ତେନ ମୁଖତୋ ଅଗ୍ଗିଜାଲାନୀହରଣଂ। ସିରିୱ୍ହାଯନନ୍ତି ‘‘ଏହି ସିରି, ମଯ୍ହଂ ସିରେ ପତିଟ୍ଠାହୀ’’ତି ଏୱଂ ସିରେନ ସିରିଯା ଅୱ୍ହାଯନଂ।

୨୭।ସନ୍ତିକମ୍ମନ୍ତି ଦେୱଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଚେ ମେ ଇଦଂ ନାମ ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତି, ତୁମ୍ହାକଂ ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ ଉପହାରଂ କରିସ୍ସାମୀତି ସମିଦ୍ଧିକାଲେ କତ୍ତବ୍ବଂ ସନ୍ତିପଟିସ୍ସୱକମ୍ମଂ। ତସ୍ମିଂ ପନ ସମିଦ୍ଧେ ତସ୍ସ କରଣଂ ପଣିଧିକମ୍ମଂ ନାମ। ଭୂରିକମ୍ମନ୍ତି ଭୂରିଘରେ ୱସିତ୍ୱା ଗହିତମନ୍ତସ୍ସ ପଯୋଗକରଣଂ। ୱସ୍ସକମ୍ମଂ ୱୋସ୍ସକମ୍ମନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱସ୍ସୋତି ପୁରିସୋ, ୱୋସ୍ସୋତି ପଣ୍ଡକୋ । ଇତି ୱୋସ୍ସସ୍ସ ୱସ୍ସକରଣଂ ୱସ୍ସକମ୍ମଂ, ୱସ୍ସସ୍ସ ୱୋସ୍ସକରଣଂ ୱୋସ୍ସକମ୍ମଂ। ତଂ ପନ କରୋନ୍ତୋ ଅଚ୍ଛନ୍ଦିକଭାୱମତ୍ତଂ ପାପେତି, ନ ଲିଙ୍ଗଂ ଅନ୍ତରଧାପେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ୱତ୍ଥୁକମ୍ମନ୍ତି ଅକତୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଗେହପତିଟ୍ଠାପନଂ। ୱତ୍ଥୁପରିକମ୍ମନ୍ତି ‘‘ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚାହରଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ୱତ୍ଥୁବଲିକମ୍ମକରଣଂ। ଆଚମନନ୍ତି ଉଦକେନ ମୁଖସୁଦ୍ଧିକରଣଂ। ନ୍ହାପନନ୍ତି ଅଞ୍ଞେସଂ ନ୍ହାପନଂ। ଜୁହନନ୍ତି ତେସଂ ଅତ୍ଥାଯ ଅଗ୍ଗିଜୁହନଂ। ୱମନନ୍ତି ଯୋଗଂ ଦତ୍ୱା ୱମନକରଣଂ। ୱିରେଚନେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଉଦ୍ଧଂୱିରେଚନନ୍ତି ଉଦ୍ଧଂ ଦୋସାନଂ ନୀହରଣଂ। ଅଧୋୱିରେଚନନ୍ତି ଅଧୋ ଦୋସାନଂ ନୀହରଣଂ। ସୀସୱିରେଚନନ୍ତି ସିରୋୱିରେଚନଂ। କଣ୍ଣତେଲନ୍ତି କଣ୍ଣାନଂ ବନ୍ଧନତ୍ଥଂ ୱା ୱଣହରଣତ୍ଥଂ ୱା ଭେସଜ୍ଜତେଲପଚନଂ। ନେତ୍ତତପ୍ପନନ୍ତି ଅକ୍ଖିତପ୍ପନତେଲଂ। ନତ୍ଥୁକମ୍ମନ୍ତି ତେଲେନ ଯୋଜେତ୍ୱା ନତ୍ଥୁକରଣଂ। ଅଞ୍ଜନନ୍ତି ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ପଟଲାନି ନୀହରଣସମତ୍ଥଂ ଖାରଞ୍ଜନଂ। ପଚ୍ଚଞ୍ଜନନ୍ତି ନିବ୍ବାପନୀଯଂ ସୀତଲଭେସଜ୍ଜଞ୍ଜନଂ। ସାଲାକିଯନ୍ତି ସଲାକୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ। ସଲ୍ଲକତ୍ତିଯନ୍ତି ସଲ୍ଲକତ୍ତୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ। ଦାରକତିକିଚ୍ଛା ୱୁଚ୍ଚତି କୋମାରଭଚ୍ଚୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ। ମୂଲଭେସଜ୍ଜାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦନନ୍ତି ଇମିନା କାଯତିକିଚ୍ଛନଂ ଦସ୍ସେତି। ଓସଧୀନଂ ପଟିମୋକ୍ଖୋତି ଖାରାଦୀନି ଦତ୍ୱା ତଦନୁରୂପେ ୱଣେ ଗତେ ତେସଂ ଅପନଯନଂ।

ଏତ୍ତାୱତା ମହାସୀଲଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ହୋତି।

ପୁବ୍ବନ୍ତକପ୍ପିକସସ୍ସତୱାଦୱଣ୍ଣନା

୨୮। ଏୱଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେନ ୱୁତ୍ତୱଣ୍ଣସ୍ସ ଅନୁସନ୍ଧିୱସେନ ତିୱିଧଂ ସୀଲଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଇଦାନି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ୱୁତ୍ତୱଣ୍ଣସ୍ସ ଅନୁସନ୍ଧିୱସେନ – ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞେୱ ଧମ୍ମା ଗମ୍ଭୀରା ଦୁଦ୍ଦସା’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ସୁଞ୍ଞତାପକାସନଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମାତି ଗୁଣେ, ଦେସନାଯଂ, ପରିଯତ୍ତିଯଂ, ନିସ୍ସତ୍ତେତି ଏୱମାଦୀସୁ ଧମ୍ମସଦ୍ଦୋ ୱତ୍ତତି।

‘‘ନ ହି ଧମ୍ମୋ ଅଧମ୍ମୋ ଚ, ଉଭୋ ସମୱିପାକିନୋ;

ଅଧମ୍ମୋ ନିରଯଂ ନେତି, ଧମ୍ମୋ ପାପେତି ସୁଗ୍ଗତି’’ନ୍ତି। (ଥେରଗା। ୩୦୪);

ଆଦୀସୁ ହି ଗୁଣେ ଧମ୍ମସଦ୍ଦୋ। ‘‘ଧମ୍ମଂ, ୱୋ ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଆଦିକଲ୍ୟାଣ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୪୨୦) ଦେସନାଯଂ। ‘‘ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମଂ ପରିଯାପୁଣାତି ସୁତ୍ତଂ , ଗେଯ୍ୟ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୫।୭୩) ପରିଯତ୍ତିଯଂ। ‘‘ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ସମଯେ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି, ଖନ୍ଧା ହୋନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୧୨୧) ନିସ୍ସତ୍ତେ। ଇଧ ପନ ଗୁଣେ ୱତ୍ତତି। ତସ୍ମା ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞେୱ ତଥାଗତସ୍ସ ଗୁଣାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଗମ୍ଭୀରାତି ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ୱିଯ ମକସତୁଣ୍ଡସୂଚିଯା ଅଞ୍ଞତ୍ର ତଥାଗତା ଅଞ୍ଞେସଂ ଞାଣେନ ଅଲବ୍ଭନେଯ୍ୟପତିଟ୍ଠା, ଗମ୍ଭୀରତ୍ତାଯେୱ ଦୁଦ୍ଦସା।

ଦୁଦ୍ଦସତ୍ତାଯେୱ ଦୁରନୁବୋଧା। ନିକୁତସଜ୍ଜପରିଳାହତ୍ତା ସନ୍ତା, ସନ୍ତାରମ୍ମଣେସୁ ପୱତ୍ତନତୋପି ସନ୍ତା। ଅତିତ୍ତିକରଣଟ୍ଠେନ ପଣୀତା, ସାଦୁରସଭୋଜନଂ ୱିଯ। ଉତ୍ତମଞ୍ଞାଣୱିସଯତ୍ତା ନ ତକ୍କେନ ଅୱଚରିତବ୍ବାତି ଅତକ୍କାୱଚରା। ନିପୁଣାତି ସଣ୍ହସୁଖୁମସଭାୱତ୍ତା। ବାଲାନଂ ଅୱିସଯତ୍ତା, ପଣ୍ଡିତେହିଯେୱ ୱେଦିତବ୍ବାତି ପଣ୍ଡିତୱେଦନୀଯା।

ଯେ ତଥାଗତୋ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେତୀତି ଯେ ଧମ୍ମେ ତଥାଗତୋ ଅନଞ୍ଞନେଯ୍ୟୋ ହୁତ୍ୱା ସଯମେୱ ଅଭିୱିସିଟ୍ଠେନ ଞାଣେନ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ପୱେଦେତି, ଦୀପେତି, କଥେତି, ପକାସେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେହୀତି ଯେହି ଗୁଣଧମ୍ମେହି। ଯଥାଭୁଚ୍ଚନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ। ୱଣ୍ଣଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନା ୱଦେଯ୍ୟୁନ୍ତି ତଥାଗତସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ୱତ୍ତୁକାମା ସମ୍ମା ୱଦେଯ୍ୟୁଂ, ଅହାପେତ୍ୱା ୱତ୍ତୁଂ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କତମେ ଚ ପନ ତେ ଧମ୍ମା ଭଗୱତା ଏୱଂ ଥୋମିତାତି? ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ। ଯଦି ଏୱଂ, କସ୍ମା ବହୁୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି? ପୁଥୁଚିତ୍ତସମାଯୋଗତୋ ଚେୱ, ପୁଥୁଆରମ୍ମଣତୋ ଚ। ତଞ୍ହି ଚତୂସୁ ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତମହାକିରିଯଚିତ୍ତେସୁ ଲବ୍ଭତି, ନ ଚସ୍ସ କୋଚି ଧମ୍ମୋ ଆରମ୍ମଣଂ ନାମ ନ ହୋତି। ଯଥାହ – ''ଅତୀତଂ ସବ୍ବଂ ଜାନାତୀତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ, ତତ୍ଥ ଆୱରଣଂ ନତ୍ଥୀତି ଅନାୱରଣଞାଣ''ନ୍ତିଆଦି (ପଟି। ମ। ୧।୧୨୦)। ଇତି ପୁଥୁଚିତ୍ତସମାଯୋଗତୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ପୁଥୁଆରମ୍ମଣତୋ ଚ ବହୁୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି।

''ଅଞ୍ଞେୱା''ତି ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ୱୱତ୍ଥାପନୱଚନଂ, ''ଅଞ୍ଞେୱ, ନ ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣିଆଦଯୋ। ଗମ୍ଭୀରାୱ ନ ଉତ୍ତାନା''ତି ଏୱଂ ସବ୍ବପଦେହି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ସାୱକପାରମୀଞାଣଞ୍ହି ଗମ୍ଭୀରଂ, ପଚ୍ଚେକବୋଧିଞାଣଂ ପନ ତତୋ ଗମ୍ଭୀରତରନ୍ତି ତତ୍ଥ ୱୱତ୍ଥାନଂ ନତ୍ଥି, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ତତୋପି ଗମ୍ଭୀରତରନ୍ତି ତତ୍ଥାପି ୱୱତ୍ଥାନଂ ନତ୍ଥି, ଇତୋ ପନଞ୍ଞଂ ଗମ୍ଭୀରତରଂ ନତ୍ଥି; ତସ୍ମା ଗମ୍ଭୀରା ୱାତି ୱୱତ୍ଥାନଂ ଲବ୍ଭତି। ତଥା ଦୁଦ୍ଦସାୱ ଦୁରନୁବୋଧା ୱାତି ସବ୍ବଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

କତମେଚ ତେ ଭିକ୍ଖୱେତି ଅଯଂ ପନ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ କଥେତୁକମ୍ୟତା ପୁଚ୍ଛା। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାତିଆଦି ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। କସ୍ମା ପନେତଂ ଏୱଂ ଆରଦ୍ଧନ୍ତି ଚେ? ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ଚତ୍ତାରି ଠାନାନି ପତ୍ୱା ଗଜ୍ଜିତଂ ମହନ୍ତଂ ହୋତି, ଞାଣଂ ଅନୁପୱିସତି, ବୁଦ୍ଧଞାଣସ୍ସ ମହନ୍ତଭାୱୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଦେସନା ଗମ୍ଭୀରା ହୋତି, ତିଲକ୍ଖଣାହତା, ସୁଞ୍ଞତାପଟିସଂଯୁତ୍ତା। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଂ, ଭୂମନ୍ତରଂ, ପଚ୍ଚଯାକାରଂ, ସମଯନ୍ତରନ୍ତି। ତସ୍ମା – ''ଇଦଂ ଲହୁକଂ, ଇଦଂ ଗରୁକଂ, ଇଦଂ ସତେକିଚ୍ଛଂ, ଇଦଂ ଅତେକିଚ୍ଛଂ, ଅଯଂ ଆପତ୍ତି, ଅଯଂ ଅନାପତ୍ତି, ଅଯଂ ଛେଜ୍ଜଗାମିନୀ, ଅଯଂ ୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନୀ, ଅଯଂ ଦେସନାଗାମିନୀ, ଅଯଂ ଲୋକୱଜ୍ଜା, ଅଯଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜା, ଇମସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଇଦଂ ପଞ୍ଞପେତବ୍ବ''ନ୍ତି ଯଂ ଏୱଂ ଓତିଣ୍ଣେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞାପନଂ ନାମ, ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞେସଂ ଥାମୋ ୱା ବଲଂ ୱା ନତ୍ଥି; ଅୱିସଯୋ ଏସ ଅଞ୍ଞେସଂ, ତଥାଗତସ୍ସେୱ ୱିସଯୋ। ଇତି ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ପତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଗଜ୍ଜିତଂ ମହନ୍ତଂ ହୋତି, ଞାଣଂ ଅନୁପୱିସତି…ପେ… ସୁଞ୍ଞତାପଟିସଂଯୁତ୍ତାତି।

ତଥା ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ନାମ…ପେ… ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ନାମ, ପଞ୍ଚ ଖନ୍ଧା ନାମ, ଦ୍ୱାଦସ ଆଯତନାନି ନାମ, ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ ନାମ, ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ନାମ, ବାୱୀସତିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ନାମ, ନୱ ହେତୂ ନାମ, ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା ନାମ, ସତ୍ତ ଫସ୍ସା ନାମ, ସତ୍ତ ୱେଦନା ନାମ, ସତ୍ତ ସଞ୍ଞା ନାମ, ସତ୍ତ ଚେତନା ନାମ, ସତ୍ତ ଚିତ୍ତାନି ନାମ। ଏତେସୁ ଏତ୍ତକା କାମାୱଚରା ଧମ୍ମା ନାମ, ଏତ୍ତକା ରୂପାୱଚରଅରୂପାୱଚରପରିଯାପନ୍ନା ଧମ୍ମା ନାମ, ଏତ୍ତକା ଲୋକିଯା ଧମ୍ମା ନାମ, ଏତ୍ତକା ଲୋକୁତ୍ତରା ଧମ୍ମା ନାମାତି ଚତୁୱୀସତିସମନ୍ତପଟ୍ଠାନଂ ଅନନ୍ତନଯଂ ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା କଥେତୁଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ଥାମୋ ୱା ବଲଂ ୱା ନତ୍ଥି, ଅୱିସଯୋ ଏସ ଅଞ୍ଞେସଂ, ତଥାଗତସ୍ସେୱ ୱିସଯୋ। ଇତି ଭୂମନ୍ତରପରିଚ୍ଛେଦଂ ପତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଗଜ୍ଜିତଂ ମହନ୍ତଂ ହୋତି, ଞାଣଂ ଅନୁପୱିସତି…ପେ… ସୁଞ୍ଞତାପଟିସଂଯୁତ୍ତାତି।

ତଥା ଅଯଂ ଅୱିଜ୍ଜା ସଙ୍ଖାରାନଂ ନୱହାକାରେହି ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ଉପ୍ପାଦୋ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ପୱତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା, ନିମିତ୍ତଂ, ଆଯୂହନଂ, ସଂଯୋଗୋ, ପଲିବୋଧୋ, ସମୁଦଯୋ, ହେତୁ, ପଚ୍ଚଯୋ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ତଥା ସଙ୍ଖାରାଦଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନଂ। ଯଥାହ – ''କଥଂ ପଚ୍ଚଯପରିଗ୍ଗହେ ପଞ୍ଞା ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଞାଣଂ? ଅୱିଜ୍ଜା ସଙ୍ଖାରାନଂ ଉପ୍ପାଦଟ୍ଠିତି ଚ ପୱତ୍ତଟ୍ଠିତି ଚ, ନିମିତ୍ତଟ୍ଠିତି ଚ, ଆଯୂହନଟ୍ଠିତି ଚ, ସଂଯୋଗଟ୍ଠିତି ଚ, ପଲିବୋଧଟ୍ଠିତି ଚ, ସମୁଦଯଟ୍ଠିତି ଚ, ହେତୁଟ୍ଠିତି ଚ, ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠିତି ଚ, ଇମେହି ନୱହାକାରେହି ଅୱିଜ୍ଜା ପଚ୍ଚଯୋ, ସଙ୍ଖାରା ପଚ୍ଚଯସମୁପ୍ପନ୍ନା, ଉଭୋପେତେ ଧମ୍ମା ପଚ୍ଚଯସମୁପ୍ପନ୍ନାତି ପଚ୍ଚଯପରିଗ୍ଗହେ ପଞ୍ଞା ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଞାଣଂ। ଅତୀତମ୍ପି ଅଦ୍ଧାନଂ, ଅନାଗତମ୍ପି ଅଦ୍ଧାନଂ ଅୱିଜ୍ଜା ସଙ୍ଖାରାନଂ ଉପ୍ପାଦଟ୍ଠିତି ଚ…ପେ… ଜାତି ଜରାମରଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦଟ୍ଠିତି ଚ…ପେ… ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠିତି ଚ, ଇମେହି ନୱହାକାରେହି ଜାତି ପଚ୍ଚଯୋ, ଜରାମରଣଂ ପଚ୍ଚଯସମୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଉଭୋପେତେ ଧମ୍ମା ପଚ୍ଚଯସମୁପ୍ପନ୍ନାତି ପଚ୍ଚଯପରିଗ୍ଗହେ ପଞ୍ଞା ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଞାଣ''ନ୍ତି (ପଟି। ମ। ୧।୪୫)। ଏୱମିମଂ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ତଥା ତଥା ପଚ୍ଚଯଭାୱେନ ପୱତ୍ତଂ ତିୱଟ୍ଟଂ ତିଯଦ୍ଧଂ ତିସନ୍ଧିଂ ଚତୁସଙ୍ଖେପଂ ୱୀସତାକାରଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା କଥେତୁଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ଥାମୋ ୱା ବଲଂ ୱା ନତ୍ଥି, ଅୱିସଯୋ ଏସ ଅଞ୍ଞେସଂ, ତଥାଗତସ୍ସେୱ ୱିସଯୋ, ଇତି ପଚ୍ଚଯାକାରଂ ପତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଗଜ୍ଜିତଂ ମହନ୍ତଂ ହୋତି, ଞାଣଂ ଅନୁପୱିସତି…ପେ…

ସୁଞ୍ଞତାପଟିସଂଯୁତ୍ତାତି।

ତଥା ଚତ୍ତାରୋ ଜନା ସସ୍ସତଵାଦା ନାମ, ଚତ୍ତାରୋ ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତଵାଦା, ଚତ୍ତାରୋ ଅନ୍ତାନନ୍ତିକା, ଚତ୍ତାରୋ ଅମରାଵିକ୍ଖେପିକା, ଦ୍ଵେ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନିକା, ସୋଳସ ସଞ୍ଞୀଵାଦା, ଅଟ୍ଠ ଅସଞ୍ଞୀଵାଦା, ଅଟ୍ଠ ନେଵସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀଵାଦା, ସତ୍ତ ଉଚ୍ଛେଦଵାଦା, ପଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନଵାଦା ନାମ। ତେ ଇଦଂ ନିସ୍ସାଯ ଇଦଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଦ୍ଵାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଭିନ୍ଦିତ୍ଵା ନିଜ୍ଜଟଂ ନିଗ୍ଗୁମ୍ବଂ କତ୍ଵା କଥେତୁଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ଥାମୋ ଵା ବଲଂ ଵା ନତ୍ଥି, ଅଞ୍ଞତ୍ର ତଥାଗତସ୍ସେଵ ଵିସଯୋ। ଇତି ସମଯନ୍ତରଂ ପତ୍ଵା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଗଜ୍ଜିତଂ ମହନ୍ତଂ ହୋତି, ଞାଣଂ ଅନୁପଵିସତି, ବୁଦ୍ଧଞାଣସ୍ସ ମହନ୍ତତା ପଞ୍ଞାଯତି, ଦେସନା ଗମ୍ଭୀରା ହୋତି, ତିଲକ୍ଖଣାହତା, ସୁଞ୍ଞତାପଟିସଂଯୁତ୍ତାତି।

ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ସମଯନ୍ତରଂ ଲଦ୍ଧୁନ୍ତି, ତସ୍ମା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ମହନ୍ତଭାଵଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଦେସନାଯ ଚ ସୁଞ୍ଞତାପକାସନଵିଭାଵନତ୍ଥଂ ସମଯନ୍ତରଂ ଅନୁପଵିସନ୍ତୋ ଧମ୍ମରାଜା – ''ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା''ତି ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛାଵିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ଆରଭି।

୨୯। ତତ୍ଥ ସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥି ସଂଵିଜ୍ଜନ୍ତି ଉପଲବ୍ଭନ୍ତି। ଭିକ୍ଖଵେତି ଆଲପନଵଚନଂ। ଏକେତି ଏକଚ୍ଚେ। ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାତି ପବ୍ବଜ୍ଜୁପଗତଭାଵେନ ସମଣା, ଜାତିଯା ବ୍ରାହ୍ମଣା। ଲୋକେନ ଵା ସମଣାତି ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ଚ ଏଵଂ ସମ୍ମତା। ପୁବ୍ବନ୍ତଂ କପ୍ପେତ୍ଵା ଵିକପ୍ପେତ୍ଵା ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ପୁବ୍ବନ୍ତକପ୍ପିକା। ପୁବ୍ବନ୍ତକପ୍ପୋ ଵା ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ପୁବ୍ବନ୍ତକପ୍ପିକା। ତତ୍ଥ ଅନ୍ତୋତି ଅଯଂ ସଦ୍ଦୋ ଅନ୍ତଅବ୍ଭନ୍ତରମରିଯାଦଲାମକପରଭାଗକୋଟ୍ଠାସେସୁ ଦିସ୍ସତି। ''ଅନ୍ତପୂରୋ ଉଦରପୂରୋ''ତିଆଦୀସୁ ହି ଅନ୍ତେ ଅନ୍ତସଦ୍ଦୋ। ''ଚରନ୍ତି ଲୋକେ ପରିଵାରଛନ୍ନା ଅନ୍ତୋ ଅସୁଦ୍ଧା ବହି ସୋଭମାନା''ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୧୨୨) ଅବ୍ଭନ୍ତରେ। ''କାଯବନ୍ଧନସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଜୀରତି (ଚୂଳଵ। ୨୭୮)। ''ସା ହରିତନ୍ତଂ ଵା ପନ୍ଥନ୍ତଂ ଵା ସେଲନ୍ତଂ ଵା ଉଦକନ୍ତଂ ଵା''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୦୪) ମରିଯାଦାଯଂ। ''ଅନ୍ତମିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜୀଵିକାନଂ ଯଦିଦଂ ପିଣ୍ଡୋଲ୍ୟ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୩।୮୦) ଲାମକେ। ''ଏସେଵନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସା''ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୨।୫୧) ପରଭାଗେ। ସବ୍ବପଚ୍ଚଯସଙ୍ଖଯୋ ହି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରଭାଗୋ କୋଟୀତି ଵୁଚ୍ଚତି। ''ସକ୍କାଯୋ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ଏକୋ ଅନ୍ତୋ''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୬।୬୧) କୋଟ୍ଠାସେ। ସ୍ଵାଯଂ ଇଧାପି କୋଟ୍ଠାସେ ଵତ୍ତତି।

କପ୍ପସଦ୍ଦୋପି – ''ତିଟ୍ଠତୁ, ଭନ୍ତେ ଭଗଵା କପ୍ପଂ'' (ଦୀ। ନି। ୨।୧୬୭), ''ଅତ୍ଥି କପ୍ପୋ ନିପଜ୍ଜିତୁଂ'' (ଅ। ନି। ୮।୮୦), ''କପ୍ପକତେନ ଅକପ୍ପକତଂ ସଂସିବ୍ବିତଂ ହୋତୀ''ତି, (ପାଚି। ୩୭୧) ଏଵଂ ଆଯୁକପ୍ପଲେସକପ୍ପଵିନଯକପ୍ପାଦୀସୁ ସମ୍ବହୁଲେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଵତ୍ତତି। ଇଧ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀସୁ ଵତ୍ତତୀତି ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଵୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ – ''କପ୍ପାତି ଦ୍ଵେ କପ୍ପା, ତଣ୍ହାକପ୍ପୋ ଚ ଦିଟ୍ଠିକପ୍ପୋ ଚା''ତି (ମହାନି। ୨୮)। ତସ୍ମା ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିଵସେନ ଅତୀତଂ ଖନ୍ଧକୋଟ୍ଠାସଂ କପ୍ପେତ୍ଵା ପକପ୍ପେତ୍ଵା ଠିତାତି ପୁବ୍ବନ୍ତକପ୍ପିକାତି ଏଵମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ତେସଂ ଏଵଂ ପୁବ୍ବନ୍ତଂ କପ୍ପେତ୍ଵା ଠିତାନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନଵସେନ ପୁବ୍ବନ୍ତମେଵ ଅନୁଗତା ଦିଟ୍ଠୀତି ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିନୋ। ତେ ଏଵଂଦିଟ୍ଠିନୋ ତଂ ପୁବ୍ବନ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ ଆଗମ୍ମ ପଟିଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଜନଂ ଦିଟ୍ଠିଗତିକଂ କରୋନ୍ତା ଅନେକଵିହିତାନି ଅଧିମୁତ୍ତିପଦାନି ଅଭିଵଦନ୍ତି ଅଟ୍ଠାରସହି ଵତ୍ଥୂହି।

ତତ୍ଥ ଅନେକଵିହିତାନୀତି ଅନେକଵିଧାନି। ଅଧିମୁତ୍ତିପଦାନୀତି ଅଧିଵଚନପଦାନି। ଅଥ ଵା ଭୂତଂ ଅତ୍ଥଂ ଅଭିଭଵିତ୍ଵା ଯଥାସଭାଵତୋ ଅଗ୍ଗହେତ୍ଵା ପଵତ୍ତନତୋ ଅଧିମୁତ୍ତିଯୋତି ଦିଟ୍ଠିଯୋ ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଅଧିମୁତ୍ତୀନଂ ପଦାନି ଅଧିମୁତ୍ତିପଦାନି, ଦିଟ୍ଠିଦୀପକାନି ଵଚନାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଟ୍ଠାରସହି ଵତ୍ଥୂହୀତି ଅଟ୍ଠାରସହି କାରଣେହି।

୩୦। ଇଦାନି ଯେହି ଅଟ୍ଠାରସହି ଵତ୍ଥୂହି ଅଭିଵଦନ୍ତି, ତେସଂ କଥେତୁକମ୍ୟତାଯ ପୁଚ୍ଛାଯ ''ତେ ଚ ଖୋ ଭୋନ୍ତୋ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ତାନି ଵତ୍ଥୂନି ଵିଭଜିତ୍ଵା ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଵଦନ୍ତି ଏତେନାତି ଵାଦୋ, ଦିଟ୍ଠିଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ସସ୍ସତୋ ଵାଦୋ ଏତେସନ୍ତି ସସ୍ସତଵାଦା, ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନେଵ ନଯେନ ଇତୋ ପରେସମ୍ପି ଏଵରୂପାନଂ ପଦାନଂ ଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ସସ୍ସତଂ ଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ଲୋକଞ୍ଚାତି ରୂପାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଅତ୍ତାତି ଚ ଲୋକୋତି ଚ ଗହେତ୍ଵା ତଂ ସସ୍ସତଂ ଅମରଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁଵଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ଯଥାହ – ''ରୂପଂ ଅତ୍ତା ଚେଵ ଲୋକୋ ଚ ସସ୍ସତୋ ଚାତି ଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ଲୋକଞ୍ଚ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ତଥା ଵେଦନଂ, ସଞ୍ଞଂ, ସଙ୍ଖାରେ, ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତା ଚେଵ ଲୋକୋ ଚ ସସ୍ସତୋ ଚାତି ଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ଲୋକଞ୍ଚ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୀ''ତି।

୩୧।ଆତପ୍ପମନ୍ଵାଯାତିଆଦୀସୁ ଵୀରିଯଂ କିଲେସାନଂ ଆତାପନଭାଵେନ ଆତପ୍ପନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ତଦେଵ ପଦହନଵସେନ ପଧାନଂ। ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯୁତ୍ତଵସେନ ଅନୁଯୋଗୋତି। ଏଵଂ ତିପ୍ପଭେଦଂ ଵୀରିଯଂ ଅନ୍ଵାଯ ଆଗମ୍ମ ପଟିଚ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପ୍ପମାଦୋ ଵୁଚ୍ଚତି ସତିଯା ଅଵିପ୍ପଵାସୋ। ସମ୍ମା ମନସିକାରୋତି ଉପାଯମନସିକାରୋ, ପଥମନସିକାରୋ, ଅତ୍ଥତୋ ଞାଣନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯସ୍ମିଞ୍ହି ମନସିକାରେ ଠିତସ୍ସ ପୁବ୍ବେନିଵାସାନୁସ୍ସତି ଞାଣଂ ଇଜ୍ଝତି, ଅଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ମନସିକାରୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତସ୍ମା ଵୀରିଯଞ୍ଚ ସତିଞ୍ଚ ଞାଣଞ୍ଚ ଆଗମ୍ମାତି ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ। ତଥାରୂପନ୍ତି ତଥାଜାତିକଂ।

ଚେତୋସମାଧିନ୍ତି ଚିତ୍ତସମାଧିଂ। ଫୁସତୀତି ୱିନ୍ଦତି ପଟିଲଭତି। ଯଥା ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେତି ଯେନ ସମାଧିନା ସମ୍ମା ଆହିତେ ସୁଟ୍ଠୁ ଠପିତେ ଚିତ୍ତମ୍ହି ଅନେକୱିହିତଂପୁବ୍ବେନିୱାସନ୍ତିଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତୋ।

ସୋ ଏୱମାହାତି ସୋ ଏୱଂ ଝାନାନୁଭାୱସମ୍ପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠିଗତିକୋ ଏୱଂ ୱଦତି। ୱଞ୍ଝୋତି ୱଞ୍ଝପସୁୱଞ୍ଝତାଲାଦୟୋ ୱିୟ ଅଫଲୋ କସ୍ସଚି ଅଜନକୋତି। ଏତେନ ''ଅତ୍ତା''ତି ଚ ''ଲୋକୋ''ତି ଚ ଗହିତାନଂ ଝାନାଦୀନଂ ରୂପାଦିଜନକଭାୱଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ପବ୍ବତକୂଟଂ ୱିୟ ଠିତୋତି କୂଟଟ୍ଠୋ। ଏସିକଟ୍ଠାୟିଟ୍ଠିତୋତି ଏସିକଟ୍ଠାୟୀ ୱିୟ ହୁତ୍ୱା ଠିତୋତି ଏସିକଟ୍ଠାୟିଟ୍ଠିତୋ। ଯଥା ସୁନିଖାତୋ ଏସିକତ୍ଥମ୍ଭୋ ନିଚ୍ଚଲୋ ତିଟ୍ଠତି, ଏୱଂ ଠିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଭୟେନପି ଲୋକସ୍ସ ୱିନାସାଭାୱଂ ଦୀପେତି। କେଚି ପନ ଇସିକଟ୍ଠାୟିଟ୍ଠିତୋତି ପାଳିଂ ୱତ୍ୱା ମୁଞ୍ଜେ ଇସିକା ୱିୟ ଠିତୋତି ୱଦନ୍ତି । ତତ୍ରାୟମଧିପ୍ପାୟୋ – ଯଦିଦଂ ଜାୟତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ମୁଞ୍ଜତୋ ଇସିକା ୱିୟ ୱିଜ୍ଜମାନମେୱ ନିକ୍ଖମତି। ଯସ୍ମା ଚ ଇସିକଟ୍ଠାୟିଟ୍ଠିତୋ, ତସ୍ମା ତେୱ ସତ୍ତା ସନ୍ଧାୱନ୍ତି, ଇତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସଂସରନ୍ତୀତି ଅପରାପରଂ ସଞ୍ଚରନ୍ତି। ଚୱନ୍ତୀତି ଏୱଂ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତଥା ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀତି। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ପୁବ୍ବେ ''ସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚା''ତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ତେ ଚ ସତ୍ତା ସନ୍ଧାୱନ୍ତୀତିଆଦିନା ୱଚନେନ ଅୟଂ ଦିଟ୍ଠିଗତିକୋ ଅତ୍ତନାୟେୱ ଅତ୍ତନୋ ୱାଦଂ ଭିନ୍ଦତି, ଦିଟ୍ଠିଗତିକସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ ନାମ ନ ନିବଦ୍ଧଂ, ଥୁସରାସିମ୍ହି ନିଖାତଖାଣୁ ୱିୟ ଚଞ୍ଚଲଂ, ଉମ୍ମତ୍ତକପଚ୍ଛିୟଂ ପୂୱଖଣ୍ଡଗୂଥଗୋମୟାଦୀନି ୱିୟ ଚେତ୍ଥ ସୁନ୍ଦରମ୍ପି ଅସୁନ୍ଦରମ୍ପି ହୋତି ଯେୱାତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ଥିତ୍ୱେୱ ସସ୍ସତିସମନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସସ୍ସତୀତି ନିଚ୍ଚଂ ୱିଜ୍ଜମାନତାୟ ମହାପଥୱିଂ ୱ ମଞ୍ଞନ୍ତି, ତଥା ସିନେରୁପବ୍ବତଚନ୍ଦିମସୂରିୟେ। ତତୋ ତେହି ସମଂ ଅତ୍ତାନଂ ମଞ୍ଞମାନା ଅତ୍ଥି ତ୍ୱେୱ ସସ୍ସତିସମନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

ଇଦାନି ସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚାତିଆଦିକାୟ ପଟିଞ୍ଞାୟ ସାଧନତ୍ଥଂ ହେତୁଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅହଞ୍ହି ଆତପ୍ପମନ୍ୱାୟା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଇମିନାମହଂ ଏତଂ ଜାନାମୀତି ଇମିନା ୱିସେସାଧିଗମେନ ଅହଂ ଏତଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଜାନାମି, ନ କେୱଲଂ ସଦ୍ଧାମତ୍ତକେନେୱ ୱଦାମୀତି ଦସ୍ସେତି, ମକାରୋ ପନେତ୍ଥ ପଦସନ୍ଧିକରଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତୋ। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଠମଂ ଠାନନ୍ତି ଚତୂହି ୱତ୍ଥୂହୀତି ୱତ୍ଥୁସଦ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତେସୁ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ଇଦଂ ପଠମଂ ଠାନଂ, ଇଦଂ ଜାତିସତସହସ୍ସମତ୍ତାନୁସ୍ସରଣଂ ପଠମଂ କାରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୨-୩୩। ଉପରି ୱାରଦ୍ୱୟେପି ଏସେୱ ନୟୋ। କେୱଲଞ୍ହି ଅୟଂ ୱାରୋ ଅନେକଜାତିସତସହସ୍ସାନୁସ୍ସରଣୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ। ଇତରେ ଦସଚତ୍ତାଲୀସସଂୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପାନୁସ୍ସରଣୱସେନ। ମନ୍ଦପଞ୍ଞୋ ହି ତିତ୍ଥିୟୋ ଅନେକଜାତିସତସହସ୍ସମତ୍ତଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ମଜ୍ଝିମପଞ୍ଞୋ ଦସସଂୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପାନି, ତିକ୍ଖପଞ୍ଞୋ ଚତ୍ତାଲୀସଂ, ନ ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ।

୩୪। ଚତୁତ୍ଥୱାରେ ତକ୍କୟତୀତି ତକ୍କୀ, ତକ୍କୋ ୱା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ତକ୍କୀ। ତକ୍କେତ୍ୱା ୱିତକ୍କେତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠିଗାହିନୋ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ୱୀମଂସାୟ ସମନ୍ନାଗତୋତି ୱୀମଂସୀ। ୱୀମଂସା ନାମ ତୁଲନା ରୁଚ୍ଚନା ଖମନା। ଯଥା ହି ପୁରିସୋ ଯଟ୍ଠିୟା ଉଦକଂ ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଓତରତି, ଏୱମେୱ ଯୋ ତୁଲୟିତ୍ୱା ରୁଚିତ୍ୱା ଖମାପେତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠିଂ ଗଣ୍ହାତି, ସୋ ''ୱୀମଂସୀ''ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତକ୍କପରିୟାହତନ୍ତି ତକ୍କେନ ପରିୟାହତଂ, ତେନ ତେନ ପରିୟାୟେନ ତକ୍କେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱୀମଂସାନୁଚରିତନ୍ତି ତାୟ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାୟ ୱୀମଂସାୟ ଅନୁଚରିତଂ। ସୟଂପଟିଭାନନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ପଟିଭାନମତ୍ତସଞ୍ଜାତଂ। ଏୱମାହାତି ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଂ ଗହେତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦତି।

ତତ୍ଥ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ତକ୍କୀ – ଅନୁସ୍ସୁତିକୋ, ଜାତିସ୍ସରୋ, ଲାଭୀ, ସୁଦ୍ଧତକ୍କିକୋତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ''ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ନାମ ରାଜା ଅହୋସୀ''ତିଆଦୀନି ସୁତ୍ୱା ''ତେନ ହି ଯଦି ୱେସ୍ସନ୍ତରୋୱ ଭଗୱା, ସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା''ତି ତକ୍କୟନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠିଂ ଗଣ୍ହାତି, ଅୟଂ ଅନୁସ୍ସୁତିକୋ ନାମ। ଦ୍ୱେ ତିସ୍ସୋ ଜାତିୟୋ ସରିତ୍ୱା – ''ଅହମେୱ ପୁବ୍ବେ ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଅହୋସିଂ, ତସ୍ମା ସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା''ତି ତକ୍କୟନ୍ତୋ ଜାତିସ୍ସରତକ୍କିକୋ ନାମ। ଯୋ ପନ ଲାଭିତାୟ ''ଯଥା ମେ ଇଦାନି ଅତ୍ତା ସୁଖୀ ହୋତି, ଅତୀତେପି ଏୱଂ ଅହୋସି, ଅନାଗତେପି ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ତକ୍କୟିତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠିଂ ଗଣ୍ହାତି, ଅୟଂ ଲାଭୀତକ୍କିକୋ ନାମ। ''ଏୱଂ ସତି ଇଦଂ ହୋତୀ''ତି ତକ୍କମତ୍ତେନେୱ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ପନ ସୁଦ୍ଧତକ୍କିକୋ ନାମ।

୩୫।ଏତେସଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରେନାତି ଏତେସଂୟେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ୱତ୍ଥୂନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଏକେନ ୱା ଦ୍ୱୀହି ୱା ତୀହି ୱା। ନତ୍ଥି ଇତୋ ବହିଦ୍ଧାତି ଇମେହି ପନ ୱତ୍ଥୂହି ବହି ଅଞ୍ଞଂ ଏକଂ କାରଣମ୍ପି ସସ୍ସତପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ନତ୍ଥୀତି ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିୟଂ ସୀହନାଦଂ ନଦତି।

୩୬।ତୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ପଜାନାତୀତି ଭିକ୍ଖୱେ, ତଂ ଇଦଂ ଚତୁବ୍ବିଧମ୍ପି ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ତଥାଗତୋ ନାନପ୍ପକାରତୋ ଜାନାତି। ତତୋ ତଂ ପଜାନନାକାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇମେ ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠିୟୋୱ ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନା ନାମ। ଅପି ଚ ଦିଟ୍ଠୀନଂ କାରଣମ୍ପି ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନମେୱ। ଯଥାହ

‘‘କତମାନି ଅଟ୍ଠ ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନାନି? ଖନ୍ଧାପି ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ, ଅୱିଜ୍ଜାପି, ଫସ୍ସୋପି , ସଞ୍ଞାପି, ୱିତକ୍କୋପି, ଅଯୋନିସୋମନସିକାରୋପି, ପାପମିତ୍ତୋପି, ପରତୋଘୋସୋପି ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି। ‘‘ଖନ୍ଧା ହେତୁ, ଖନ୍ଧା ପଚ୍ଚଯୋ ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଉପାଦାଯ ସମୁଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ, ଏୱଂ ଖନ୍ଧାପି ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ। ଅୱିଜ୍ଜା ହେତୁ… ପେ… ପାପମିତ୍ତୋ ହେତୁ। ପରତୋଘୋସୋ ହେତୁ, ପରତୋଘୋସୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଉପାଦାଯ ସମୁଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ, ଏୱଂ ପରତୋଘୋସୋପି ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି (ପଟି। ମ। ୧।୧୨୪)। ଏୱଂଗହିତାତି ଦିଟ୍ଠିସଙ୍ଖାତା ତାୱ ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନା – ‘‘ସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚା’’ତି ଏୱଂଗହିତା ଆଦିନ୍ନା, ପୱତ୍ତିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂପରାମଟ୍ଠାତି ନିରାସଙ୍କଚିତ୍ତତାଯ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆମଟ୍ଠା ପରାମଟ୍ଠା, ‘ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ, ମୋଘମଞ୍ଞ’ନ୍ତି ପରିନିଟ୍ଠାପିତା । କାରଣସଙ୍ଖାତା ପନ ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନା ଯଥା ଗଯ୍ହମାନା ଦିଟ୍ଠିଯୋ ସମୁଟ୍ଠାପେନ୍ତି, ଏୱଂ ଆରମ୍ମଣୱସେନ ଚ ପୱତ୍ତନୱସେନ ଚ ଆସେୱନୱସେନ ଚ ଗହିତା। ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସିତାଯ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଗହଣୱସେନ ପରାମଟ୍ଠା। ଏୱଂଗତିକାତି ଏୱଂ ନିରଯତିରଚ୍ଛାନପେତ୍ତିୱିସଯଗତିକାନଂ ଅଞ୍ଞତରଗତିକା। ଏୱଂ ଅଭିସମ୍ପରାଯାତି ଇଦଂ ପୁରିମପଦସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ, ଏୱଂୱିଧପରଲୋକାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତଞ୍ଚ ତଥାଗତୋ ପଜାନାତୀତି ନ କେୱଲଞ୍ଚ ତଥାଗତୋ ସକାରଣଂ ସଗତିକଂ ଦିଟ୍ଠିଗତମେୱ ପଜାନାତି, ଅଥ ଖୋ ତଞ୍ଚ ସଙ୍ଗଂ ପଜାନାତି, ତତୋ ଚ ଉତ୍ତରିତରଂ ସୀଲଞ୍ଚେୱ ସମାଧିଞ୍ଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ପଜାନାତି। ତଞ୍ଚ ପଜାନନଂ ନ ପରାମସତୀତି ତଞ୍ଚ ଏୱଂୱିଧଂ ଅନୁତ୍ତରଂ ୱିସେସଂ ପଜାନନ୍ତୋପି ଅହଂ ପଜାନାମୀତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିମାନପରାମାସୱସେନ ତଞ୍ଚ ନ ପରାମସତି। ଅପରାମସତୋ ଚସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେୱ ନିବ୍ବୁତି ୱିଦିତାତି ଏୱଂ ଅପରାମସତୋ ଚସ୍ସ ଅପରାମାସପଚ୍ଚଯା ସଯମେୱ ଅତ୍ତନାଯେୱ ତେସଂ ପରାମାସକିଲେସାନଂ ନିବ୍ବୁତି ୱିଦିତା। ପାକଟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତସ୍ସ ନିବ୍ବାନନ୍ତି ଦସ୍ସେତି।

ଇଦାନି ଯଥାପଟିପନ୍ନେନ ତଥାଗତେନ ସା ନିବ୍ବୁତି ଅଧିଗତା, ତଂ ପଟିପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଯାସୁ ୱେଦନାସୁ ରତ୍ତା ତିତ୍ଥିଯା ‘‘ଇଧ ସୁଖିନୋ ଭୱିସ୍ସାମ, ଏତ୍ଥ ସୁଖିନୋ ଭୱିସ୍ସାମା’’ତି ଦିଟ୍ଠିଗହନଂ ପୱିସନ୍ତି, ତାସଂଯେୱ ୱେଦନାନଂ ୱସେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ୱେଦନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱାତି ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦଯା ୱେଦନାସମୁଦଯୋତି ପଚ୍ଚଯସମୁଦଯଟ୍ଠେନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଉଦଯଂ ପସ୍ସତି, ତଣ୍ହାସମୁଦଯା ୱେଦନାସମୁଦଯୋତି ପଚ୍ଚଯସମୁଦଯଟ୍ଠେନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଉଦଯଂ ପସ୍ସତି, କମ୍ମସମୁଦଯା ୱେଦନାସମୁଦଯୋତି ପଚ୍ଚଯସମୁଦଯଟ୍ଠେନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଉଦଯଂ ପସ୍ସତି, ଫସ୍ସସମୁଦଯା ୱେଦନାସମୁଦଯୋତି ପଚ୍ଚଯସମୁଦଯଟ୍ଠେନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଉଦଯଂ ପସ୍ସତି (ପଟି। ମ। ୧।୫୦)। ନିବ୍ବତ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ ପସ୍ସନ୍ତୋପି ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଉଦଯଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଲକ୍ଖଣାନଂ ୱସେନ ୱେଦନାନଂ ସମୁଦଯଂ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା; ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ୱେଦନାନିରୋଧୋତି ପଚ୍ଚଯନିରୋଧଟ୍ଠେନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ୱଯଂ ପସ୍ସତି, ତଣ୍ହାନିରୋଧା ୱେଦନାନିରୋଧୋତି ପଚ୍ଚଯନିରୋଧଟ୍ଠେନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ୱଯଂ ପସ୍ସତି , କମ୍ମନିରୋଧା ୱେଦନାନିରୋଧୋତି ପଚ୍ଚଯନିରୋଧଟ୍ଠେନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ୱଯଂ ପସ୍ସତି, ଫସ୍ସନିରୋଧା ୱେଦନାନିରୋଧୋତି ପଚ୍ଚଯନିରୋଧଟ୍ଠେନ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ୱଯଂ ପସ୍ସତି। ୱିପରିଣାମଲକ୍ଖଣଂ ପସ୍ସନ୍ତୋପି ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ୱଯଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି (ପଟି। ମ। ୧।୫୦) ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଲକ୍ଖଣାନଂ ୱସେନ ୱେଦନାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଂ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା, ‘‘ଯଂ ୱେଦନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅଯଂ ୱେଦନାଯ ଅସ୍ସାଦୋ’’ତି (ସଂ। ନି। ୩।୨୬) ଏୱଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା, ‘‘ଯଂ ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅଯଂ ୱେଦନାଯ ଆଦୀନୱୋ’’ତି ଏୱଂ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା, ‘‘ଯୋ ୱେଦନାଯ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ୱେଦନାଯ ନିସ୍ସରଣ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ୱିଗତଛନ୍ଦରାଗତାଯ ଅନୁପାଦାନୋ ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ; ଯସ୍ମିଂ ଉପାଦାନେ ସତି କିଞ୍ଚି ଉପାଦିଯେଯ୍ୟ, ଉପାଦିନ୍ନତ୍ତା ଚ ଖନ୍ଧୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ତସ୍ସ ଅଭାୱା କିଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ଅନୁପାଦିଯିତ୍ୱାୱ ୱିମୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୱେ ତଥାଗତୋତି।

୩୭।ଇମେ ଖୋ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଯେ ତେ ଅହଂ – ‘‘କତମେ, ଚ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ଗମ୍ଭୀରା’’ତି ଅପୁଚ୍ଛିଂ, ‘‘ଇମେ ଖୋ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଞ୍ଚ ତଥାଗତୋ ପଜାନାତି ତତୋ ଚ ଉତ୍ତରିତରଂ ପଜାନାତୀ’’ତି ଏୱଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଧମ୍ମା ଗମ୍ଭୀରା ଦୁଦ୍ଦସା…ପେ… ପଣ୍ଡିତୱେଦନୀଯାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଯେହି ତଥାଗତସ୍ସ ନେୱ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ନ ସୋତାପନ୍ନାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରୋ ୱଣ୍ଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ୱତ୍ତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଅଥ ଖୋ ତଥାଗତୋୱ ଯଥାଭୂତଂ ୱଣ୍ଣଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟାତି ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛମାନେନାପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣମେୱ ପୁଟ୍ଠଂ, ନିଯ୍ୟାତେନ୍ତେନାପି ତଦେୱ ନିଯ୍ୟାତିତଂ, ଅନ୍ତରା ପନ ଦିଟ୍ଠିଯୋ ୱିଭତ୍ତାତି।

ପଠମଭାଣୱାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତୱାଦୱଣ୍ଣନା

୩୮।ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତିକାତି ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତୱାଦା। ତେ ଦୁୱିଧା ହୋନ୍ତି – ସତ୍ତେକଚ୍ଚସସ୍ସତିକା, ସଙ୍ଖାରେକଚ୍ଚସସ୍ସତିକାତି। ଦୁୱିଧାପି ଇଧ ଗହିତାଯେୱ।

୩୯ ।ଯନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। କଦାଚୀତି କିସ୍ମିଞ୍ଚି କାଲେ। କରହଚୀତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଦୀଘସ୍ସଅଦ୍ଧୁନୋତି ଦୀଘସ୍ସ କାଲସ୍ସ। ଅଚ୍ଚଯେନାତି ଅତିକ୍କମେନ । ସଂୱଟ୍ଟତୀତି ୱିନସ୍ସତି। ଯେଭୁଯ୍ୟେନାତି ଯେ ଉପରିବ୍ରହ୍ମଲୋକେସୁ ୱା ଅରୂପେସୁ ୱା ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ତଦୱସେସେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଝାନମନେନ ନିବ୍ବତ୍ତା ମନୋମଯା। ପୀତି ତେସଂ ଭକ୍ଖୋ ଆହାରୋତି ପୀତିଭକ୍ଖା। ଅତ୍ତନୋୱ ତେସଂ ପଭାତି ସଯଂପଭା। ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ ଚରନ୍ତୀତି ଅନ୍ତଲିକ୍ଖଚରା। ସୁଭେସୁ ଉଯ୍ୟାନୱିମାନକପ୍ପରୁକ୍ଖାଦୀସୁ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି, ସୁଭଟ୍ଠାଯିନୋ ସୁଭା ୱା ମନୋରମ୍ମୱତ୍ଥାଭରଣା ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ସୁଭଟ୍ଠାଯିନୋ। ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନନ୍ତି ଉକ୍କଂସେନ ଅଟ୍ଠ କପ୍ପେ।

୪୦ ।ୱିୱଟ୍ଟତୀତି ସଣ୍ଠାତି। ସୁଞ୍ଞଂ ବ୍ରହ୍ମୱିମାନନ୍ତି ପକତିଯା ନିବ୍ବତ୍ତସତ୍ତାନଂ ନତ୍ଥିତାଯ ସୁଞ୍ଞଂ, ବ୍ରହ୍ମକାଯିକଭୂମି ନିବ୍ବତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସ କତ୍ତା ୱା କାରେତା ୱା ନତ୍ଥି, ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ପନ କମ୍ମପଚ୍ଚଯୌତୁସମୁଟ୍ଠାନା ରତନଭୂମି ନିବ୍ବତ୍ତତି। ପକତିନିବ୍ବତ୍ତିଟ୍ଠାନେସୁଯେୱ ଚେତ୍ଥ ଉଯ୍ୟାନକପ୍ପରୁକ୍ଖାଦଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି। ଅଥ ସତ୍ତାନଂ ପକତିଯା ୱସିତଟ୍ଠାନେ ନିକନ୍ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତେ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ଭାୱେତ୍ୱା ତତୋ ଓତରନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ସତ୍ତୋତିଆଦିମାହ। ଆଯୁକ୍ଖଯା ୱା ପୁଞ୍ଞକ୍ଖଯା ୱାତି ଯେ ଉଳାରଂ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଅପ୍ପାଯୁକେ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ତେ ଅତ୍ତନୋ ପୁଞ୍ଞବଲେନ ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତସ୍ସ ପନ ଦେୱଲୋକସ୍ସ ଆଯୁପ୍ପମାଣେନେୱ ଚୱନ୍ତୀତି ଆଯୁକ୍ଖଯା ଚୱନ୍ତୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଯେ ପନ ପରିତ୍ତଂ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦୀଘାଯୁକଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ତେ ଯାୱତାଯୁକଂ ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅନ୍ତରାୱ ଚୱନ୍ତୀତି ପୁଞ୍ଞକ୍ଖଯା ଚୱନ୍ତୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠତୀତି କପ୍ପଂ ୱା ଉପଡ୍ଢକପ୍ପଂ ୱା।

୪୧ ।ଅନଭିରତୀତି ଅପରସ୍ସାପି ସତ୍ତସ୍ସ ଆଗମନପତ୍ଥନା। ଯା ପନ ପଟିଘସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଉକ୍କଣ୍ଠିତା, ସା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନତ୍ଥି। ପରିତସ୍ସନାତି ଉବ୍ବିଜ୍ଜନା ଫନ୍ଦନା, ସା ପନେସା ତାସତସ୍ସନା, ତଣ୍ହାତସ୍ସନା, ଦିଟ୍ଠିତସ୍ସନା, ଞାଣତସ୍ସନାତି ଚତୁବ୍ବିଧା ହୋତି। ତତ୍ଥ ''ଜାତିଂ ପଟିଚ୍ଚ ଭଯଂ ଭଯାନକଂ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ଲୋମହଂସୋ ଚେତସୋ ଉତ୍ରାସୋ। ଜରଂ... ବ୍ଯାଧିଂ... ମରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ...ପେ... ଉତ୍ରାସୋ''ତି (ୱିଭ। ୯୨୧) ଅଯଂ ତାସତସ୍ସନା ନାମ। ''ଅହୋ ୱତ ଅଞ୍ଞେପି ସତ୍ତା ଇତ୍ଥତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୮) ଅଯଂ ତଣ୍ହାତସ୍ସନା ନାମ। ''ପରିତସ୍ସିତୱିପ୍ଫନ୍ଦିତମେୱା''ତି ଅଯଂ ଦିଟ୍ଠିତସ୍ସନା ନାମ। ''ତେପି ତଥାଗତସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଭଯଂ ସଂୱେଗଂ ସନ୍ତାସଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୪।୩୩) ଅଯଂ ଞାଣତସ୍ସନା ନାମ। ଇଧ ପନ ତଣ୍ହାତସ୍ସନାପି ଦିଟ୍ଠିତସ୍ସନାପି ୱଟ୍ଟତି। ବ୍ରହ୍ମୱିମାନନ୍ତି ଇଧ ପନ ପଠମାଭିନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥିତାଯ ସୁଞ୍ଞନ୍ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଉପପତ୍ତିୱସେନ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସହବ୍ଯତନ୍ତି ସହଭାୱଂ।

୪୨ ।ଅଭିଭୂତି ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଠିତୋ ଜେଟ୍ଠକୋହମସ୍ମୀତି। ଅନଭିଭୂତୋତି ଅଞ୍ଞେହି ଅନଭିଭୂତୋ। ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୂତି ଏକଂସୱଚନେ ନିପାତୋ। ଦସ୍ସନୱସେନ ଦସୋ, ସବ୍ବଂ ପସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱସୱତ୍ତୀତି ସବ୍ବଂ ଜନଂ ୱସେ ୱତ୍ତେମି। ଇସ୍ସରୋ କତ୍ତା ନିମ୍ମାତାତି ଅହଂ ଲୋକେ ଇସ୍ସରୋ, ଅହଂ ଲୋକସ୍ସ କତ୍ତା ଚ ନିମ୍ମାତା ଚ, ପଥୱୀ – ହିମୱନ୍ତ-ସିନେରୁ-ଚକ୍କୱାଳ-ମହାସମୁଦ୍ଦ-ଚନ୍ଦିମ-ସୂରିଯା ମଯା ନିମ୍ମିତାତି। ସେଟ୍ଠୋ ସଜିତାତି ଅହଂ ଲୋକସ୍ସ ଉତ୍ତମୋ ଚ ସଜିତା ଚ, ''ତ୍ୱଂ ଖତ୍ତିଯୋ ନାମ ହୋହି, ତ୍ୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ୱେସ୍ସୋ, ସୁଦ୍ଦୋ, ଗହଟ୍ଠୋ, ପବ୍ବଜିତୋ ନାମ। ଅନ୍ତମସୋ ତ୍ୱଂ ଓଟ୍ଠୋ ହୋହି, ଗୋଣୋ ହୋହୀ''ତି ''ଏୱଂ ସତ୍ତାନଂ ସଂୱିସଜେତା ଅହ''ନ୍ତି ମଞ୍ଞତି। ୱସୀ ପିତା ଭୂତଭବ୍ଯାନନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୭) ଅହମସ୍ମି ଚିଣ୍ଣୱସିତାଯ ୱସୀ, ଅହଂ ପିତା ଭୂତାନଞ୍ଚ ଭବ୍ଯାନଞ୍ଚାତି ମଞ୍ଞତି। ତତ୍ଥ ଅଣ୍ଡଜଜଲାବୁଜା ସତ୍ତା ଅନ୍ତୋଅଣ୍ଡକୋସେ ଚେୱ ଅନ୍ତୋୱତ୍ଥିମ୍ହି ଚ ଭବ୍ଯା ନାମ, ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭୂତା ନାମ। ସଂସେଦଜା ପଠମଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ଭବ୍ଯା, ଦୁତିଯତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭୂତା। ଓପପାତିକା ପଠମିରିଯାପଥେ ଭବ୍ଯା, ଦୁତିଯତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭୂତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେ ସବ୍ବେପି ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତାତି ସଞ୍ଞାଯ ''ଅହଂ ପିତା ଭୂତଭବ୍ଯାନ''ନ୍ତି ମଞ୍ଞତି।

ଇଦାନି କାରଣତୋ ସାଧେତୁକାମୋ – ''ମଯା ଇମେ ସତ୍ତା ନିମ୍ମିତା''ତି ପଟିଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ''ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ''ତିଆଦିମାହ। ଇତ୍ଥତ୍ତନ୍ତି ଇତ୍ଥଭାୱଂ, ବ୍ରହ୍ମଭାୱନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନା ମଯନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମୱସେନ ଚୁତାପି ଉପପନ୍ନାପି ଚ କେୱଲଂ ମଞ୍ଞନାମତ୍ତେନେୱ ''ଇମିନା ମଯଂ ନିମ୍ମିତା''ତି ମଞ୍ଞମାନା ୱଙ୍କଚ୍ଛିଦ୍ଦେ ୱଙ୍କଆଣୀ ୱିଯ ଓନମିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ପାଦମୂଲଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି।

୪୩।ୱଣ୍ଣୱନ୍ତତରୋ ଚାତି ୱଣ୍ଣୱନ୍ତତରୋ, ଅଭିରୂପୋ ପାସାଦିକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମହେସକ୍ଖତରୋତି ଇସ୍ସରିଯପରିୱାରୱସେନ ମହାଯସତରୋ।

୪୪ ।ଠାନଂଖୋ ପନେତନ୍ତି କାରଣଂ ଖୋ ପନେତଂ। ସୋ ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ର ନ ଗଚ୍ଛତି, ଇଧେୱ ଆଗଚ୍ଛତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଗାରସ୍ମାତି ଗେହା। ଅନଗାରିଯନ୍ତି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ। ପବ୍ବଜ୍ଜା ହି ଯସ୍ମା ଅଗାରସ୍ସ ହି ତଂ କସିଗୋରକ୍ଖାଦିକମ୍ମଂ ତତ୍ଥ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅନଗାରିଯନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପବ୍ବଜତୀତି ଉପଗଚ୍ଛତି। ତତୋ ପରଂ ନାନୁସ୍ସରତୀତି ତତୋ ପୁବ୍ବେନିୱାସା ପରଂ ନ ସରତି, ସରିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତତ୍ଥ ଠତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠିଂ ଗଣ୍ହାତି।

ନିଚ୍ଚୋତିଆଦୀସୁ ତସ୍ସ ଉପପତ୍ତିଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ନିଚ୍ଚୋତି ୱଦତି, ମରଣଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଧୁୱୋତି, ସଦାଭାୱତୋ ସସ୍ସତୋତି, ଜରାୱସେନାପି ୱିପରିଣାମସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋତି। ସେସମେତ୍ଥ ପଠମୱାରେ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

୪୫-୪୬। ଦୁତିଯୱାରେ ଖିଡ୍ଡାଯ ପଦୁସ୍ସନ୍ତି ୱିନସ୍ସନ୍ତୀତି ଖିଡ୍ଡାପଦୋସିକା, ପଦୂସିକାତିପି ପାଳିଂ ଲିଖନ୍ତି, ସା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ନତ୍ଥି। ଅତିୱେଲନ୍ତି ଅତିକାଲଂ, ଅତିଚିରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ହସ୍ସଖିଡ୍ଡାରତିଧମ୍ମସମାପନ୍ନାତି ହସ୍ସରତି ଧମ୍ମଞ୍ଚେୱ ଖିଡ୍ଡାରତିଧମ୍ମଞ୍ଚ ସମାପନ୍ନା ଅନୁଯୁତ୍ତା, କେଳିହସ୍ସସୁଖଞ୍ଚେୱ କାଯିକୱାଚସିକକୀଳାସୁଖଞ୍ଚ ଅନୁଯୁତ୍ତା, ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରରତିଧମ୍ମସମଙ୍ଗିନୋ ହୁତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସତି ସମ୍ମୁସ୍ସତୀତି ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯେସୁ ସତି ସମ୍ମୁସ୍ସତି। ତେ କିର ପୁଞ୍ଞୱିସେସାଧିଗତେନ ମହନ୍ତେନ ଅତ୍ତନୋ ସିରିୱିଭୱେନ ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳନ୍ତା ତାଯ ସମ୍ପତ୍ତିମହନ୍ତତାଯ – ''ଆହାରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିମ୍ହ, ନ ପରିଭୁଞ୍ଜିମ୍ହା''ତିପି ନ ଜାନନ୍ତି। ଅଥ ଏକାହାରାତିକ୍କମନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନିରନ୍ତରଂ ଖାଦନ୍ତାପି ପିୱନ୍ତାପି ଚୱନ୍ତିଯେୱ, ନ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। କସ୍ମା? କମ୍ମଜତେଜସ୍ସ ବଲୱତାଯ, କରଜକାଯସ୍ସ ମନ୍ଦତାଯ, ମନୁସ୍ସାନଞ୍ହି କମ୍ମଜତେଜୋ ମନ୍ଦୋ, କରଜକାଯୋ ବଲୱା। ତେସଂ ତେଜସ୍ସ ମନ୍ଦତାଯ କରଜକାଯସ୍ସ ବଲୱତାଯ ସତ୍ତାହମ୍ପି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଉଣ୍ହୋଦକଅଚ୍ଛଯାଗୁଆଦୀହି ସକ୍କା ୱତ୍ଥୁଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେତୁଂ। ଦେୱାନଂ ପନ ତେଜୋ ବଲୱା ହୋତି, କରଜଂ ମନ୍ଦଂ। ତେ ଏକଂ ଆହାରୱେଲଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାୱ ସଣ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଯଥା ନାମ ଗିମ୍ହାନଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ ତତ୍ତପାସାଣେ ଠପିତଂ ପଦୁମଂ ୱା ଉପ୍ପଲଂ ୱା ସାଯନ୍ହସମଯେ ଘଟସତେନାପି ସିଞ୍ଚିଯମାନଂ ପାକତିକଂ ନ ହୋତି, ୱିନସ୍ସତିଯେୱ। ଏୱମେୱ ପଚ୍ଛା ନିରନ୍ତରଂ ଖାଦନ୍ତାପି ପିୱନ୍ତାପି ଚୱନ୍ତିଯେୱ, ନ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ତେନାହ ''ସତିଯା ସମ୍ମୋସା ତେ ଦେୱା ତମ୍ହା କାଯା ଚୱନ୍ତୀ''ତି। କତମେ ପନ ତେ ଦେୱାତି? ଇମେ ଦେୱାତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱିଚାରଣା ନତ୍ଥି, ''ଦେୱାନଂ କମ୍ମଜତେଜୋ ବଲୱା ହୋତି, କରଜଂ ମନ୍ଦ''ନ୍ତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପନ ଯେ କେଚି କବଳୀକାରାହାରୂପଜୀୱିନୋ ଦେୱା ଏୱଂ କରୋନ୍ତି, ତେଯେୱ ଚୱନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। କେଚି ପନାହୁ – ''ନିମ୍ମାନରତିପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତିନୋ ତେ ଦେୱା''ତି। ଖିଡ୍ଡାପଦୁସ୍ସନମତ୍ତେନେୱ ହେତେ ଖିଡ୍ଡାପଦୋସିକାତି ୱୁତ୍ତା। ସେସମେତ୍ଥ ପୁରିମନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୪୭-୪୮। ତତିଯୱାରେ ମନେନ ପଦୁସ୍ସନ୍ତି ୱିନସ୍ସନ୍ତୀତି ମନୋପଦୋସିକା, ଏତେ ଚାତୁମହାରାଜିକା। ତେସୁ କିର ଏକୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ – ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିସ୍ସାମୀତି ସପରିୱାରୋ ରଥେନ ୱୀଥିଂ ପଟିପଜ୍ଜତି, ଅଥଞ୍ଞୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ତଂ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା – 'ଭୋ ଅଯଂ କପଣୋ', ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ ୱିଯ ଏତଂ ଦିସ୍ୱା – ''ପୀତିଯା ଉଦ୍ଧୁମାତୋ ୱିଯ ଭିଜ୍ଜମାନୋ ୱିଯ ଚ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି କୁଜ୍ଝତି। ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ତଂ କୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା – କୁଦ୍ଧା ନାମ ସୁୱିଦିତା ହୋନ୍ତୀତି କୁଦ୍ଧଭାୱମସ୍ସ ଞତ୍ୱା – ''ତ୍ୱଂ କୁଦ୍ଧୋ, ମଯ୍ହଂ କିଂ କରିସ୍ସସି, ଅଯଂ ସମ୍ପତ୍ତି ମଯା ଦାନସୀଲାଦୀନଂ ୱସେନ ଲଦ୍ଧା, ନ ତୁଯ୍ହଂ ୱସେନା''ତି ପଟିକୁଜ୍ଝତି। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି କୁଦ୍ଧେ ଇତରୋ ଅକୁଦ୍ଧୋ ରକ୍ଖତି, ଉଭୋସୁ ପନ କୁଦ୍ଧେସୁ ଏକସ୍ସ କୋଧୋ ଇତରସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ତସ୍ସପି କୋଧୋ ଇତରସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି ଉଭୋ କନ୍ଦନ୍ତାନଂଯେୱ ଓରୋଧାନଂ ଚୱନ୍ତି। ଅଯମେତ୍ଥ ଧମ୍ମତା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୪୯-୫୨। ତକ୍କୀୱାଦେ ଅଯଂ ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ଭେଦଂ ପସ୍ସତି, ଚିତ୍ତଂ ପନ ଯସ୍ମା ପୁରିମଂ ପୁରିମଂ ପଚ୍ଛିମସ୍ସ ପଚ୍ଛିମସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଂ ଦତ୍ୱାୱ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ମା ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ଭେଦତୋ ବଲୱତରମ୍ପି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଭେଦଂ ନ ପସ୍ସତି। ସୋ ତଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଯଥା ନାମ ସକୁଣୋ ଏକଂ ରୁକ୍ଖଂ ଜହିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ନିଲୀଯତି, ଏୱମେୱ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ଭିନ୍ନେ ଚିତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଗଚ୍ଛତୀତି ଗହେତ୍ୱା ଏୱମାହ। ସେସମେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅନ୍ତାନନ୍ତୱାଦୱଣ୍ଣନା

୫୩।ଅନ୍ତାନନ୍ତିକାତି ଅନ୍ତାନନ୍ତୱାଦା, ଅନ୍ତଂ ୱା ଅନନ୍ତଂ ୱା ଅନ୍ତାନନ୍ତଂ ୱା ନେୱନ୍ତାନାନନ୍ତଂ ୱା ଆରବ୍ଭ ପୱତ୍ତୱାଦାତି ଅତ୍ଥୋ।

୫୪-୬୦।ଅନ୍ତସଞ୍ଞୀଲୋକସ୍ମିଂ ୱିହରତୀତି ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତଂ ଚକ୍କୱାଳପରିଯନ୍ତଂ ଅୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ତଂ – ''ଲୋକୋ''ତି ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତସଞ୍ଞୀ ଲୋକସ୍ମିଂ ୱିହରତି, ଚକ୍କୱାଳପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ୱଡ୍ଢିତକସିଣୋ ପନ ଅନନ୍ତସଞ୍ଞୀ ହୋତି, ଉଦ୍ଧମଧୋ ଅୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ପନ ତିରିଯଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧମଧୋ ଅନ୍ତସଞ୍ଞୀ, ତିରିଯଂ ଅନନ୍ତସଞ୍ଞୀ। ତକ୍କୀୱାଦୋ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋପି ଅତ୍ତନା ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବାନୁସାରେନେୱ ଦିଟ୍ଠିଯା ଗହିତତ୍ତା ପୁବ୍ବନ୍ତକପ୍ପିକେସୁ ପୱିଟ୍ଠା।

ଅମରାୱିକ୍ଖେପୱାଦୱଣ୍ଣନା

୬୧। ନ ମରତୀତି ଅମରା। କା ସା? ଏୱନ୍ତିପି ମେ ନୋତିଆଦିନା ନଯେନ ପରିଯନ୍ତରହିତା ଦିଟ୍ଠିଗତିକସ୍ସ ଦିଟ୍ଠି ଚେୱ ୱାଚା ଚ। ୱିୱିଧୋ ଖେପୋତି ୱିକ୍ଖେପୋ, ଅମରାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ୱାଚାଯ ଚ ୱିକ୍ଖେପୋତି ଅମରାୱିକ୍ଖେପୋ, ସୋ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ଅମରାୱିକ୍ଖେପିକା, ଅପରୋ ନଯୋ – ଅମରା

ନାମ ଏକା ମଚ୍ଛଜାତି, ସା ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନନିମୁଜ୍ଜନାଦିୱସେନ ଉଦକେ ସନ୍ଧାୱମାନା ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କାତି, ଏୱମେୱ ଅଯମ୍ପି ୱାଦୋ ଇତୋଚିତୋ ଚ ସନ୍ଧାୱତି, ଗାହଂ ନ ଉପଗଚ୍ଛତୀତି ଅମରାୱିକ୍ଖେପୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସୋ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ଅମରାୱିକ୍ଖେପିକା।

୬୨।''ଇଦଂକୁସଲ''ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତୀତି ଦସ କୁସଲକମ୍ମପଥେ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅକୁସଲେପି ଦସ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥାୱ ଅଧିପ୍ପେତା। ସୋ ମମସ୍ସ ୱିଘାତୋତି ''ମୁସା ମଯା ଭଣିତ''ନ୍ତି ୱିପ୍ପଟିସାରୁପ୍ପତ୍ତିଯା ମମ ୱିଘାତୋ ଅସ୍ସ, ଦୁକ୍ଖଂ ଭୱେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ମମସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯୋତି ସୋ ମମ ସଗ୍ଗସ୍ସ ଚେୱ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରାଯୋ ଅସ୍ସ। ମୁସାୱାଦଭଯା ମୁସାୱାଦପରିଜେଗୁଚ୍ଛାତି ମୁସାୱାଦେ ଓତ୍ତପ୍ପେନ ଚେୱ ହିରିଯା ଚ। ୱାଚାୱିକ୍ଖେପଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ୱାଚାଯ ୱିକ୍ଖେପଂ ଆପଜ୍ଜତି। କୀଦିସଂ? ଅମରାୱିକ୍ଖେପଂ, ଅପରିଯନ୍ତୱିକ୍ଖେପନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱମ୍ପି ମେ ନୋତିଆଦୀସୁ ଏୱମ୍ପି ମେ ନୋତି ଅନିଯମିତୱିକ୍ଖେପୋ । ତଥାତିପି ମେ ନୋତି ''ସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚା''ତି ୱୁତ୍ତଂ ସସ୍ସତୱାଦଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ଅଞ୍ଞଥାତିପି ମେ ନୋତି ସସ୍ସତତୋ ଅଞ୍ଞଥା ୱୁତ୍ତଂ ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ନୋତିପି ମେ ନୋତି – ''ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା''ତି ୱୁତ୍ତଂ ଉଚ୍ଛେଦଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ନୋ ନୋତିପି ମେ ନୋତି ''ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ ତକ୍କୀୱାଦଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ସଯଂ ପନ ''ଇଦଂ କୁସଲ''ନ୍ତି ୱା ''ଅକୁସଲ''ନ୍ତି ୱା ପୁଟ୍ଠୋ ନ କିଞ୍ଚି ବ୍ୟାକରୋତି। ''ଇଦଂ କୁସଲ''ନ୍ତି ପୁଟ୍ଠୋ ''ଏୱମ୍ପି ମେ ନୋ''ତି ୱଦତି। ତତୋ ''କିଂ ଅକୁସଲ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ''ତଥାତିପି ମେ ନୋ''ତି ୱଦତି। ''କିଂ ଉଭଯତୋ ଅଞ୍ଞଥା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଅଞ୍ଞଥାତିପି ମେ ନୋ''ତି ୱଦତି। ତତୋ ''ତିୱିଧେନାପି ନ ହୋତି, କିଂ ତେ ଲଦ୍ଧୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନୋତିପି ମେ ନୋ''ତି ୱଦତି। ତତୋ ''କିଂ ନୋ ନୋତି ତେ ଲଦ୍ଧୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ନୋ ନୋତିପି ମେ ନୋ''ତି ଏୱଂ ୱିକ୍ଖେପମେୱ ଆପଜ୍ଜତି, ଏକସ୍ମିମ୍ପି ପକ୍ଖେ ନ ତିଟ୍ଠତି।

୬୩।ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱାତି ଅଜାନନ୍ତୋପି ସହସା କୁସଲମେୱ ''କୁସଲ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅକୁସଲମେୱ ''ଅକୁସଲ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ମଯା ଅସୁକସ୍ସ ନାମ ଏୱଂ ବ୍ୟାକତଂ, କିଂ ତଂ ସୁବ୍ୟାକତନ୍ତି ଅଞ୍ଞେ ପଣ୍ଡିତେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେହି – ''ସୁବ୍ୟାକତଂ, ଭଦ୍ରମୁଖ, କୁସଲମେୱ ତଯା କୁସଲଂ, ଅକୁସଲମେୱ ଅକୁସଲନ୍ତି ବ୍ୟାକତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ନତ୍ଥି ମଯା ସଦିସୋ ପଣ୍ଡିତୋତି ଏୱଂ ମେ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ଅସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଛନ୍ଦୋ ଦୁବ୍ବଲରାଗୋ, ରାଗୋ ବଲୱରାଗୋ। ଦୋସୋ ୱା ପଟିଘୋ ୱାତି କୁସଲଂ ପନ ''ଅକୁସଲ''ନ୍ତି, ଅକୁସଲଂ ୱା ''କୁସଲ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେ ପଣ୍ଡିତେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେହି – ''ଦୁବ୍ବ୍ୟାକତଂ ତଯା''ତି ୱୁତ୍ତେ ଏତ୍ତକମ୍ପି ନାମ ନ ଜାନାମୀତି ତତ୍ଥ ମେ ଅସ୍ସ ଦୋସୋ ୱା ପଟିଘୋ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଧାପି ଦୋସୋ ଦୁବ୍ବଲକୋଧୋ, ପଟିଘୋ ବଲୱକୋଧୋ।

ତଂମମସ୍ସ ଉପାଦାନଂ, ସୋ ମମସ୍ସ ୱିଘାତୋତି ତଂ ଛନ୍ଦରାଗଦ୍ୱଯଂ ମମ ଉପାଦାନଂ ଅସ୍ସ, ଦୋସପଟିଘଦ୍ୱଯଂ ୱିଘାତୋ। ଉଭଯମ୍ପି ୱା ଦଳ୍ହଗ୍ଗହଣୱସେନ ଉପାଦାନଂ , ୱିହନନୱସେନ ୱିଘାତୋ। ରାଗୋ ହି ଅମୁଞ୍ଚିତୁକାମତାଯ ଆରମ୍ମଣଂ ଗଣ୍ହାତି ଜଳୂକା ୱିଯ। ଦୋସୋ ୱିନାସେତୁକାମତାଯ ଆସୀୱିସୋ ୱିଯ। ଉଭୋପି ଚେତେ ସନ୍ତାପକଟ୍ଠେନ ୱିହନନ୍ତି ଯେୱାତି ''ଉପାଦାନ''ନ୍ତି ଚ ''ୱିଘାତୋ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତା। ସେସଂ ପଠମୱାରସଦିସମେୱ।

୬୪।ପଣ୍ଡିତାତି ପଣ୍ଡିଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତା। ନିପୁଣାତି ସଣ୍ହସୁଖୁମବୁଦ୍ଧିନୋ ସୁଖୁମଅତ୍ଥନ୍ତରଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନସମତ୍ଥା। କତପରପ୍ପୱାଦାତି ୱିଞ୍ଞାତପରପ୍ପୱାଦା ଚେୱ ପରେହି ସଦ୍ଧିଂ କତୱାଦପରିଚଯା ଚ। ୱାଲୱେଧିରୂପାତି ୱାଲୱେଧିଧନୁଗ୍ଗହସଦିସା। ତେ ଭିନ୍ଦନ୍ତା ମଞ୍ଞେତି ୱାଲୱେଧି ୱିଯ ୱାଲଂ ସୁଖୁମାନିପି ପରେସଂ ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞାଗତେନ ଭିନ୍ଦନ୍ତା ୱିଯ ଚରନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେ ମଂ ତତ୍ଥାତି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ମଂ ତେସୁ କୁସଲାକୁସଲେସୁ। ସମନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟୁନ୍ତି ''କିଂ କୁସଲଂ, କିଂ ଅକୁସଲନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିଂ ୱଦା''ତି ଲଦ୍ଧିଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ। ସମନୁଗାହେଯ୍ୟୁନ୍ତି ''ଇଦଂ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''କେନ କାରଣେନ ଏତମତ୍ଥଂ ଗାହେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି କାରଣଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ। ସମନୁଭାସେଯ୍ୟୁନ୍ତି ''ଇମିନା ନାମ କାରଣେନା''ତି ୱୁତ୍ତେ କାରଣେ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ନ ତ୍ୱଂ ଇଦଂ ଜାନାସି, ଇଦଂ ପନ ଗଣ୍ହ, ଇଦଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେହୀ''ତି ଏୱଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ନ ସମ୍ପାଯେଯ୍ୟନ୍ତି ନ ସମ୍ପାଦେଯ୍ୟଂ, ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା କଥେତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ମମସ୍ସ ୱିଘାତୋତି ଯଂ ତଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱତ୍ୱାପି ଅସମ୍ପାଯନଂ ନାମ, ସୋ ମମ ୱିଘାତୋ ଅସ୍ସ, ଓଟ୍ଠତାଲୁଜିୱ୍ହାଗଲସୋସନଦୁକ୍ଖମେୱ ଅସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସମେତ୍ଥାପି ପଠମୱାରସଦିସମେୱ।

୬୫-୬୬।ମନ୍ଦୋତି ମନ୍ଦପଞ୍ଞୋ ଅପଞ୍ଞସ୍ସେୱେତଂ ନାମଂ। ମୋମୂହୋତି ଅତିସମ୍ମୂଳ୍ହୋ। ହୋତିତଥାଗତୋତିଆଦୀସୁ ସତ୍ତୋ ''ତଥାଗତୋ''ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ। ଇମେପି ଚତ୍ତାରୋ ପୁବ୍ବେ ପୱତ୍ତଧମ୍ମାନୁସାରେନେୱ ଦିଟ୍ଠିଯା ଗହିତତ୍ତା ପୁବ୍ବନ୍ତକପ୍ପିକେସୁ ପୱିଟ୍ଠା।

ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୱାଦୱଣ୍ଣନା

୬୭। ''ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚା''ତି ଦସ୍ସନଂ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ। ତଂ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନିକା। ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଅକାରଣସମୁପ୍ପନ୍ନଂ।

୬୮-୭୩।ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାତି ଦେସନାସୀସମେତଂ, ଅଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦା ରୂପମତ୍ତକଅତ୍ତଭାୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେସଂ ଏୱଂ ଉପ୍ପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା – ଏକଚ୍ଚୋ ହି ତିତ୍ଥାୟତନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱାୟୋକସିଣେ ପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଝାନା ୱୁଟ୍ଠାୟ – ''ଚିତ୍ତେ ଦୋସଂ ପସ୍ସତି, ଚିତ୍ତେ ସତି ହତ୍ଥଚ୍ଛେଦାଦିଦୁକ୍ଖଞ୍ଚେୱ ସବ୍ବଭୟାନି ଚ ହୋନ୍ତି, ଅଲଂ ଇମିନା ଚିତ୍ତେନ, ଅଚିତ୍ତକଭାୱୋୱ ସନ୍ତୋ''ତି, ଏୱଂ ଚିତ୍ତେ ଦୋସଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଅପରିହୀନଜ୍ଝାନୋ କାଲଂ କତ୍ୱା ଅସଞ୍ଞସତ୍ତେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ଚିତ୍ତମସ୍ସ ଚୁତିଚିତ୍ତନିରୋଧେନ ଇଧେୱ ନିୱତ୍ତତି, ରୂପକ୍ଖନ୍ଧମତ୍ତମେୱ ତତ୍ଥ ପାତୁଭୱତି। ତେ ତତ୍ଥ ଯଥା ନାମ ଜିୟାୱେଗକ୍ଖିତ୍ତୋ ସରୋ ଯତ୍ତକୋ ଜିୟାୱେଗୋ, ତତ୍ତକମେୱ ଆକାସେ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱମେୱ ଝାନୱେଗକ୍ଖିତ୍ତା ଉପପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯତ୍ତକୋ ଝାନୱେଗୋ, ତତ୍ତକମେୱ କାଲଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଝାନୱେଗେ ପନ ପରିହୀନେ ତତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅନ୍ତରଧାୟତି, ଇଧ ପନ ପଟିସନ୍ଧିସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ମା ପନ ତାୟ ଇଧ ଉପ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞାୟ ତେସଂ ତତ୍ଥ ଚୁତି ପଞ୍ଞାୟତି, ତସ୍ମା ''ସଞ୍ଞୁପ୍ପାଦା ଚ ପନ ତେ ଦେୱା ତମ୍ହା କାୟା ଚୱନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସନ୍ତତାୟାତି ସନ୍ତଭାୱାୟ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ। ତକ୍କୀୱାଦୋପି ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋତି।

ଅପରନ୍ତକପ୍ପିକୱଣ୍ଣନା

୭୪। ଏୱଂ ଅଟ୍ଠାରସ ପୁବ୍ବନ୍ତକପ୍ପିକେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଚତୁଚତ୍ତାରୀସଂ ଅପରନ୍ତକପ୍ପିକେ ଦସ୍ସେତୁଂ – ''ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅନାଗତକୋଟ୍ଠାସସଙ୍ଖାତଂ ଅପରନ୍ତଂ କପ୍ପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଅପରନ୍ତକପ୍ପିକା, ଅପରନ୍ତକପ୍ପୋ ୱା ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ଅପରନ୍ତକପ୍ପିକା। ଏୱଂ ସେସମ୍ପି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସଞ୍ଞୀୱାଦୱଣ୍ଣନା

୭୫।ଉଦ୍ଧମାଘାତନିକାତି ଆଘାତନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମରଣଂ, ଉଦ୍ଧମାଘାତନା ଅତ୍ତାନଂ ୱଦନ୍ତୀତି ଉଦ୍ଧମାଘାତନିକା। ସଞ୍ଞୀତି ପୱତ୍ତୋ ୱାଦୋ, ସଞ୍ଞୀୱାଦୋ, ସୋ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ସଞ୍ଞୀୱାଦା।

୭୬-୭୭।ରୂପୀ ଅତ୍ତାତିଆଦୀସୁ କସିଣରୂପଂ ''ଅତ୍ତା''ତି ତତ୍ଥ ପୱତ୍ତସଞ୍ଞଞ୍ଚସ୍ସ ''ସଞ୍ଞା''ତି ଗହେତ୍ୱା ୱା ଆଜୀୱକାଦୟୋ ୱିୟ ତକ୍କମତ୍ତେନେୱ ୱା ''ରୂପୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା ସଞ୍ଞୀ''ତି ନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଅରୋଗୋତି ନିଚ୍ଚୋ। ଅରୂପସମାପତ୍ତିନିମିତ୍ତଂ ପନ ''ଅତ୍ତା''ତି ସମାପତ୍ତିସଞ୍ଞଞ୍ଚସ୍ସ ''ସଞ୍ଞା''ତି ଗହେତ୍ୱା ୱା ନିଗଣ୍ଠାଦୟୋ ୱିୟ ତକ୍କମତ୍ତେନେୱ ୱା ''ଅରୂପୀ ଅତ୍ତା ହୋତି, ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା ସଞ୍ଞୀ''ତି ନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ତତିୟା ପନ ମିସ୍ସକଗାହୱସେନ ପୱତ୍ତା ଦିଟ୍ଠି। ଚତୁତ୍ଥା ତକ୍କଗାହେନେୱ। ଦୁତିୟଚତୁକ୍କଂ ଅନ୍ତାନନ୍ତିକୱାଦେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତିୟଚତୁକ୍କେ ସମାପନ୍ନକୱସେନ ଏକତ୍ତସଞ୍ଞୀ , ଅସମାପନ୍ନକୱସେନ ନାନତ୍ତସଞ୍ଞୀ, ପରିତ୍ତକସିଣୱସେନ ପରିତ୍ତସଞ୍ଞୀ, ୱିପୁଲକସିଣୱସେନ ଅପ୍ପମାଣସଞ୍ଞୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଚତୁତ୍ଥଚତୁକ୍କେ ପନ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ତିକଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନଭୂମିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତମାନଂ ଦିସ୍ୱା ''ଏକନ୍ତସୁଖୀ''ତି ଗଣ୍ହାତି। ନିରୟେ ନିବ୍ବତ୍ତମାନଂ ଦିସ୍ୱା ''ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖୀ''ତି। ମନୁସ୍ସେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତମାନଂ ଦିସ୍ୱା ''ସୁଖଦୁକ୍ଖୀ''ତି। ୱେହପ୍ଫଲଦେୱେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତମାନଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ''ତି ଗଣ୍ହାତି। ୱିସେସତୋ ହି ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞାଣଲାଭିନୋ ପୁବ୍ବନ୍ତକପ୍ପିକା ହୋନ୍ତି, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକା ଅପରନ୍ତକପ୍ପିକାତି।

ଅସଞ୍ଞୀୱାଦୱଣ୍ଣନା

୭୮-୮୩। ଅସଞ୍ଞୀୱାଦୋ ସଞ୍ଞୀୱାଦେ ଆଦିମ୍ହି ୱୁତ୍ତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଚତୁକ୍କାନଂ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତଥା ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀୱାଦୋ। କେୱଲଞ୍ହି ତତ୍ଥ ''ସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା''ତି ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ତା ଦିଟ୍ଠିୟୋ, ଇଧ ''ଅସଞ୍ଞୀ''ତି ଚ ''ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀ''ତି ଚ। ତତ୍ଥ ନ ଏକନ୍ତେନ କାରଣଂ ପରିୟେସିତବ୍ବଂ। ଦିଟ୍ଠିଗତିକସ୍ସ ହି ଗାହୋ ଉମ୍ମତ୍ତକପଚ୍ଛିସଦିସୋତି ୱୁତ୍ତମେତଂ।

ଉଚ୍ଛେଦୱାଦୱଣ୍ଣନା

୮୪। ଉଚ୍ଛେଦୱାଦେ ସତୋତି ୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସ। ଉଚ୍ଛେଦନ୍ତି ଉପଚ୍ଛେଦଂ । ୱିନାସନ୍ତି ଅଦସ୍ସନଂ। ୱିଭୱନ୍ତି ଭାୱୱିଗମଂ। ସବ୍ବାନେତାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱେୱଚନାନେୱ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ଜନା ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଲାଭୀ ଚ ଅଲାଭୀ ଚ। ଲାଭୀ ଅରହତୋ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଚୁତିଂ ଦିସ୍ୱା ଉପପତ୍ତିଂ

ଅପସ୍ସନ୍ତୋ, ଯୋ ୱା ଚୁତିମତ୍ତମେୱ ଦଟ୍ଠୁଂ ସକ୍କୋତି, ନ ଉପପାତଂ; ସୋ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଂ ଗଣ୍ହାତି। ଅଲାଭୀ ଚ ‘‘କୋ ପରଲୋକଂ ନ ଜାନାତୀ’’ତି କାମସୁଖଗିଦ୍ଧତାଯ ୱା। ‘‘ଯଥା ରୁକ୍ଖତୋ ପଣ୍ଣାନି ପତିତାନି ନ ପୁନ ୱିରୁହନ୍ତି, ଏୱମେୱ ସତ୍ତା’’ତିଆଦିନା ତକ୍କେନ ୱା ଉଚ୍ଛେଦଂ ଗଣ୍ହାତି। ଇଧ ପନ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀନଂ ୱସେନ ତଥା ଚ ଅଞ୍ଞଥା ଚ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱାୱ ଇମା ସତ୍ତ ଦିଟ୍ଠିଯୋ ଉପ୍ପନ୍ନାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

୮୫। ତତ୍ଥ ରୂପୀତି ରୂପୱା। ଚାତୁମହାଭୂତିକୋତି ଚତୁମହାଭୂତମଯୋ। ମାତାପିତୂନଂ ଏତନ୍ତି ମାତାପେତ୍ତିକଂ। କିଂ ତଂ? ସୁକ୍କସୋଣିତଂ। ମାତାପେତ୍ତିକେ ସମ୍ଭୂତୋ ଜାତୋତି ମାତାପେତ୍ତିକସମ୍ଭୱୋ। ଇତି ରୂପକାଯସୀସେନ ମନୁସ୍ସତ୍ତଭାୱଂ ‘‘ଅତ୍ତା’’ତି ୱଦତି। ଇତ୍ଥେକେତି ଇତ୍ଥଂ ଏକେ ଏୱମେକେତି ଅତ୍ଥୋ।

୮୬। ଦୁତିଯୋ ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦିବ୍ବତ୍ତଭାୱଂ ୱଦତି। ଦିବ୍ବୋତି ଦେୱଲୋକେ ସମ୍ଭୂତୋ। କାମାୱଚରୋତି ଛ କାମାୱଚରଦେୱପରିଯାପନ୍ନୋ। କବଳୀକାରଂ ଆହାରଂ ଭକ୍ଖତୀତି କବଳୀକାରାହାରଭକ୍ଖୋ।

୮୭।ମନୋମଯୋତି ଝାନମନେନ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ସବ୍ବଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗୀତି ସବ୍ବଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗଯୁତ୍ତୋ। ଅହୀନିନ୍ଦ୍ରିଯୋତି ପରିପୁଣ୍ଣିନ୍ଦ୍ରିଯୋ। ଯାନି ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଅତ୍ଥି, ତେସଂ ୱସେନ ଇତରେସଞ୍ଚ ସଣ୍ଠାନୱସେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

୮୮-୯୨।ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମାତିଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତୋ। ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନୂପଗୋତିଆଦୀସୁ ପନ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଭୱଂ ଉପଗତୋତି, ଏୱମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନୱାଦୱଣ୍ଣନା

୯୩। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନୱାଦେ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋତି ପଚ୍ଚକ୍ଖଧମ୍ମୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଟିଲଦ୍ଧତ୍ତଭାୱସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ନିବ୍ବାନଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନଂ, ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ ଦୁକ୍ଖୱୂପସମନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ୱଦନ୍ତୀତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନୱାଦା। ପରମଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନନ୍ତି ପରମଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନଂ ଉତ୍ତମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୯୪।ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହୀତି ମନାପିଯରୂପାଦୀହି ପଞ୍ଚହି କାମକୋଟ୍ଠାସେହି ବନ୍ଧନେହି ୱା। ସମପ୍ପିତୋତି ସୁଟ୍ଠୁ ଅପ୍ପିତୋ ଅଲ୍ଲୀନୋ ହୁତ୍ୱା। ସମଙ୍ଗୀଭୂତୋତି ସମନ୍ନାଗତୋ। ପରିଚାରେତୀତି ତେସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଯଥାସୁଖଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଚାରେତି ସଞ୍ଚାରେତି ଇତୋଚିତୋ ଚ ଉପନେତି। ଅଥ ୱା ଲଳତି ରମତି କୀଳତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଦୁୱିଧା କାମଗୁଣା – ମାନୁସକା ଚେୱ ଦିବ୍ବା ଚ। ମାନୁସକା ମନ୍ଧାତୁକାମଗୁଣସଦିସା ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ଦିବ୍ବା ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତିଦେୱରାଜସ୍ସ କାମଗୁଣସଦିସାତି। ଏୱରୂପେ କାମେ ଉପଗତାନଞ୍ହି ତେ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି।

୯୫। ଦୁତିଯୱାରେ ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱଟ୍ଠେନ ଅନିଚ୍ଚା ପଟିପୀଳନଟ୍ଠେନ ଦୁକ୍ଖା, ପକତିଜହନଟ୍ଠେନ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେସଂ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱାତି ତେସଂ କାମାନଂ ୱିପରିଣାମସଙ୍ଖାତା ଅଞ୍ଞଥାଭାୱା, ଯମ୍ପି ମେ ଅହୋସି, ତମ୍ପି ମେ ନତ୍ଥୀତି ୱୁତ୍ତନଯେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା। ତତ୍ଥ ଅନ୍ତୋନିଜ୍ଝାଯନଲକ୍ଖଣୋ ସୋକୋ, ତନ୍ନିସ୍ସିତଲାଲପ୍ପନଲକ୍ଖଣୋ ପରିଦେୱୋ, କାଯପ୍ପଟିପୀଳନଲକ୍ଖଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ମନୋୱିଘାତଲକ୍ଖଣଂ ଦୋମନସ୍ସଂ, ୱିସାଦଲକ୍ଖଣୋ ଉପାଯାସୋ, ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀତିଆଦୀନମତ୍ଥୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତୋ।

୯୬।ୱିତକ୍କିତନ୍ତି ଅଭିନିରୋପନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୋ। ୱିଚାରିତନ୍ତି ଅନୁମଜ୍ଜନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ ୱିଚାରୋ। ଏତେନେତନ୍ତି ଏତେନ ୱିତକ୍କିତେନ ଚ ୱିଚାରିତେନ ଚ ଏତଂ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ଓଳାରିକଂ ସକଣ୍ଟକଂ ୱିଯ ଖାଯତି।

୯୭-୯୮।ପୀତିଗତନ୍ତି ପୀତିଯେୱ। ଚେତସୋ ଉପ୍ପିଲାୱିତତ୍ତନ୍ତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପିଲଭାୱକରଣଂ। ଚେତସୋ ଆଭୋଗୋତି ଝାନା ୱୁଟ୍ଠାଯ ତସ୍ମିଂ ସୁଖେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆଭୋଗୋ ମନସିକାରୋ ସମନ୍ନାହାରୋତି। ସେସମେତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନୱାଦେ ଉତ୍ତାନମେୱ।

ଏତ୍ତାୱତା ସବ୍ବାପି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିଯୋ କଥିତା ହୋନ୍ତି। ଯାସଂ ସତ୍ତେୱ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଯୋ, ସେସା ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଯୋ।

୧୦୦-୧୦୪। ଇଦାନି – ‘‘ଇମେହି ଖୋ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ଇମିନା ୱାରେନ ସବ୍ବେପି ତେ ଅପରନ୍ତକପ୍ପିକେ ଏକଜ୍ଝଂ ନିଯ୍ୟାତେତ୍ୱା

ସଙ୍ଖତଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ପୁନ – ‘‘ଇମେହି, ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୱେ’’ତିଆଦିନା ୱାରେନ ସଙ୍ଖେପି ତେ ପୁଚ୍ଛନ୍ତାପରନ୍ତକପ୍ପିକେ ଏକଙ୍କଂ ନିପ୍ପାତେତ୍ୱା ତଦେୱ ଞାଣଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ଇତି ‘‘କତମେ ଚ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା’’ତିଆଦିମ୍ହି ପୁଚ୍ଛମାନୋପି ସଙ୍ଖତଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣମେୱ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜମାନୋପି ସତ୍ତାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ତୁଲାଯ ତୁଲଯନ୍ତୋ ୱିଯ ସିନେରୁପାଦତୋ ୱାଲୁକଂ ଉଦ୍ଧରନ୍ତୋ ୱିଯ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ସଙ୍ଖତଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣମେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ଏୱମଯଂ ଯଥାନୁସନ୍ଧିୱସେନ ଦେସନା ଆଗତା।

ତଯୋ ହି ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅନୁସନ୍ଧୀ – ପୁଚ୍ଛାନୁସନ୍ଧି, ଅଜ୍ଝାସଯାନୁସନ୍ଧି, ଯଥାନୁସନ୍ଧୀତି। ତତ୍ଥ ‘‘ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଓରିମଂ ତୀରଂ, କିଂ ପାରିମଂ ତୀରଂ, କୋ ମଜ୍ଝେ ସଂସୀଦୋ, କୋ ଥଲେ ଉସ୍ସାଦୋ, କୋ ମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ, କୋ ଅମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ, କୋ ଆୱଟ୍ଟଗ୍ଗାହୋ, କୋ ଅନ୍ତୋପୂତିଭାୱୋ’’ତି (ସଂ। ନି। ୪।୨୪୧) ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଭଗୱତା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତସୁତ୍ତୱସେନ ପୁଚ୍ଛାନୁସନ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – ‘‘ଇତି କିର ଭୋ ରୂପଂ ଅନତ୍ତା…, ୱେଦନା…, ସଞ୍ଞା…, ସଙ୍ଖାରା…, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା, ଅନତ୍ତକତାନି କିର କମ୍ମାନି କମତ୍ତାନଂ ଫୁସିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିୱିତକ୍କମଞ୍ଞାଯ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଜ୍ଜତି, ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ମୋଘପୁରିସୋ ଅୱିଦ୍ୱା ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ତଣ୍ହାଧିପତେଯ୍ୟେନ ଚେତସା ସତ୍ଥୁସାସନଂ ଅତିଧାୱିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ୟ – ‘‘ଇତି କିର ଭୋ ରୂପଂ ଅନତ୍ତା…ପେ… ଫୁସିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି (ମ। ନି। ୩।୯୦)। ଏୱଂ ପରେସଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତସୁତ୍ତୱସେନ ଅଜ୍ଝାସଯାନୁସନ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯେନ ପନ ଧମ୍ମେନ ଆଦିମ୍ହି ଦେସନା ଉଟ୍ଠିତା, ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନୁରୂପଧମ୍ମୱସେନ ୱା ପଟିପକ୍ଖୱସେନ ୱା ଯେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ଉପରି ଦେସନା ଆଗଚ୍ଛତି, ତେସଂ ୱସେନ ଯଥାନୁସନ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ଆକଙ୍ଖେଯ୍ୟସୁତ୍ତେ ହେଟ୍ଠା ସୀଲେନ ଦେସନା ଉଟ୍ଠିତା, ଉପରି ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ଆଗତା। ୱତ୍ଥସୁତ୍ତେ ହେଟ୍ଠା କିଲେସେନ ଦେସନା ଉଟ୍ଠିତା, ଉପରି ବ୍ରହ୍ମୱିହାରା ଆଗତା। କୋସମ୍ବକସୁତ୍ତେ ହେଟ୍ଠା ଭଣ୍ଡନେନ ଉଟ୍ଠିତା, ଉପରି ସାରଣୀଯଧମ୍ମା ଆଗତା। କକଚୂପମେ ହେଟ୍ଠା ଅକ୍ଖନ୍ତିଯା ଉଟ୍ଠିତା, ଉପରି କକଚୂପମା ଆଗତା। ଇମସ୍ମିମ୍ପି ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ ହେଟ୍ଠା ଦିଟ୍ଠିୱସେନ ଦେସନା ଉଟ୍ଠିତା, ଉପରି ସୁଞ୍ଞତାପକାସନଂ ଆଗତଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଏୱମଯଂ ଯଥାନୁସନ୍ଧିୱସେନ ଦେସନା ଆଗତା’’ତି।

ପରିତସ୍ସିତୱିପ୍ଫନ୍ଦିତୱାରୱଣ୍ଣନା

୧୦୫-୧୧୭। ଇଦାନି ମରିଯାଦୱିଭାଗଦସ୍ସନତ୍ଥଂ – ‘‘ତତ୍ର ଭିକ୍ଖୱେ’’ତିଆଦିକା ଦେସନା ଆରଦ୍ଧା। ତଦପି ତେସଂ ଭୱତଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଅଜାନତଂ ଅପସ୍ସତଂ ୱେଦଯିତଂ ତଣ୍ହାଗତାନଂ ପରିତସ୍ସିତୱିପ୍ଫନ୍ଦିତମେୱାତି ଯେନ ଦିଟ୍ଠିଅସ୍ସାଦେନ ଦିଟ୍ଠିସୁଖେନ ଦିଟ୍ଠିୱେଦଯିତେନ ତେ ସୋମନସ୍ସଜାତା ସସ୍ସତଂ ଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ଲୋକଞ୍ଚ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଚତୂହି ୱତ୍ଥୂହି, ତଦପି ତେସଂ ଭୱନ୍ତାନଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଧମ୍ମାନଂ ସଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତାନଂ ଅପସ୍ସନ୍ତାନଂ ୱେଦଯିତଂ ତଣ୍ହାଗତାନଂ କେୱଲଂ ତଣ୍ହାଗତାନଂଯେୱ ତଂ ୱେଦଯିତଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ପନେତଂ ପରିତସ୍ସିତୱିପ୍ଫନ୍ଦିତମେୱ। ଦିଟ୍ଠିସଙ୍ଖାତେନ ଚେୱ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତେନ ଚ ପରିତସ୍ସିତେନ ୱିପ୍ଫନ୍ଦିତମେୱ ଚଲିତମେୱ କମ୍ପିତମେୱ ଥୁସରାସିମ୍ହି ନିଖାତଖାଣୁସଦିସଂ, ନ ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ଦସ୍ସନମିୱ ନିଚ୍ଚଲନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଏସ ନଯୋ ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତୱାଦାଦୀସୁପି।

ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯୱାରୱଣ୍ଣନା

୧୧୮-୧୩୦। ପୁନ – ‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସସ୍ସତୱାଦା’’ତିଆଦି ପରମ୍ପରପଚ୍ଚଯଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଆରଦ୍ଧଂ । ତତ୍ଥ ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯାତି ଯେନ ଦିଟ୍ଠିଅସ୍ସାଦେନ ଦିଟ୍ଠିସୁଖେନ ଦିଟ୍ଠିୱେଦଯିତେନ ତେ ସୋମନସ୍ସଜାତା ସସ୍ସତଂ ଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ଲୋକଞ୍ଚ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଚତୂହି ୱତ୍ଥୂହି, ତଦପି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିପରିଫନ୍ଦିତଂ ୱେଦଯିତଂ ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯାତି ଦସ୍ସେତି। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ।

୧୩୧-୧୪୩। ଇଦାନି ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିୱେଦଯିତେ ବଲୱଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପୁନ – ‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସସ୍ସତୱାଦା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତେ ୱତ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଫସ୍ସାତି ତେ ୱତ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ତଂ ୱେଦଯିତଂ ୱିନା ଫସ୍ସେନ ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସନ୍ତୀତି କାରଣମେତଂ ନତ୍ଥୀତି। ଯଥା ହି ପତତୋ ଗେହସ୍ସ ଉପତ୍ଥମ୍ଭନତ୍ଥାଯ ଥୂଣା ନାମ ବଲୱପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ନ ତଂ ଥୂଣାଯ ଅନୁପତ୍ଥମ୍ଭିତଂ ଠାତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଏୱମେୱ ଫସ୍ସୋପି ୱେଦନାଯ ବଲୱପଚ୍ଚଯୋ, ତଂ ୱିନା ଇଦଂ ଦିଟ୍ଠିୱେଦଯିତଂ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ।

ଦିଟ୍ଠିଗତିକାଧିଟ୍ଠାନୱଟ୍ଟକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୪୪। ଇଦାନି ତତ୍ର ଭିକ୍ଖଵେ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସସ୍ସତଵାଦା ସସ୍ସତଂ ଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ଲୋକଞ୍ଚ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଚତୂହି ଵତ୍ଥୂହି, ଯେପି ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତିକାତିଆଦିନା ନଯେନ ସବ୍ବଦିଟ୍ଠିଵେଦଯିତାନି ସମ୍ଫସ୍ସେତି। କସ୍ମା? ଉପରି ଫସ୍ସେ ପକ୍ଖିପନତ୍ଥାଯ। କଥଂ? ସବ୍ବେ ତେ ଛହି ଫସ୍ସାଯତନେହି ଫୁସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ପଟିସଂଵେଦେନ୍ତୀତି। ତତ୍ଥ ଛ ଫସ୍ସାଯତନାନି ନାମ – ଚକ୍ଖୁଫସ୍ସାଯତନଂ, ସୋତଫସ୍ସାଯତନଂ, ଘାନଫସ୍ସାଯତନଂ, ଜିଵ୍ହାଫସ୍ସାଯତନଂ, କାଯଫସ୍ସାଯତନଂ, ମନୋଫସ୍ସାଯତନନ୍ତି ଇମାନି ଛ। ସଞ୍ଜାତି-ସମୋସରଣ-କାରଣ-ପଣ୍ଣତ୍ତିମତ୍ତଵସେନ ହି ଅଯଂ ଆଯତନସଦ୍ଦୋ ପଵତ୍ତତି। ତତ୍ଥ – ''କମ୍ବୋଜୋ ଅସ୍ସାନଂ ଆଯତନଂ, ଗୁନ୍ନଂ ଦକ୍ଖିଣାପଥୋ''ତି ସଞ୍ଜାତିଯଂ ପଵତ୍ତତି, ସଞ୍ଜାତିଟ୍ଠାନେତି ଅତ୍ଥୋ। ''ମନୋରମେ ଆଯତନେ, ସେଵନ୍ତି ନଂ ଵିହଙ୍ଗମା''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୫।୩୮) ସମୋସରଣେ। ''ସତି ସତିଆଯତନେ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୩।୧୦୨) କାରଣେ। ''ଅରଞ୍ଞାଯତନେ ପଣ୍ଣକୁଟୀସୁ ସମ୍ମନ୍ତୀ''ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୧।୨୫୫) ପଣ୍ଣତ୍ତିମତ୍ତେ। ସ୍ଵାଯମିଧ ସଞ୍ଜାତିଆଦିଅତ୍ଥତ୍ତଯେପି ଯୁଜ୍ଜତି। ଚକ୍ଖାଦୀସୁ ହି ଫସ୍ସପଞ୍ଚମକା ଧମ୍ମା ସଞ୍ଜାଯନ୍ତି ସମୋସରନ୍ତି, ତାନି ଚ ତେସଂ କାରଣନ୍ତି ଆଯତନାନି। ଇଧ ପନ ''ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ''ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୨।୪୩) ଇମିନା ନଯେନ ଫସ୍ସସୀସେନେଵ ଦେସନଂ ଆରୋପେତ୍ଵା ଫସ୍ସଂ ଆଦିଂ କତ୍ଵା ପଚ୍ଚଯପରମ୍ପରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଫସ୍ସାଯତନାଦୀନି ଵୁତ୍ତାନି।

ଫୁସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ପଟିସଂଵେଦେନ୍ତୀତି ଫୁସିତ୍ଵା ଫୁସିତ୍ଵା ପଟିସଂଵେଦେନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ଆଯତନାନଂ ଫୁସନକିଚ୍ଚଂ ଵିଯ ଵୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ନ ତେସଂ ଫୁସନକିଚ୍ଚତା ଵେଦିତବ୍ବା। ନ ହି ଆଯତନାନି ଫୁସନ୍ତି, ଫସ୍ସୋଵ ତଂ ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଫୁସତି, ଆଯତନାନି ପନ ଫସ୍ସେ ଉପନିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଦସ୍ସିତାନି; ତସ୍ମା ସବ୍ବେ ତେ ଛ ଫସ୍ସାଯତନସମ୍ଭଵେନ ଫସ୍ସେନ ରୂପାଦୀନି ଆରମ୍ମଣାନି ଫୁସିତ୍ଵା ତଂ ଦିଟ୍ଠିଵେଦନଂ ପଟିସଂଵେଦଯନ୍ତୀତି ଏଵମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ।

ତେସଂ ଵେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହାତିଆଦୀସୁ ଵେଦନାତି ଛ ଫସ୍ସାଯତନସମ୍ଭଵା ଵେଦନା। ସା ରୂପତଣ୍ହାଦିଭେଦାଯ ତଣ୍ହାଯ ଉପନିସ୍ସଯକୋଟିଯା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ – ''ତେସଂ ଵେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା''ତି। ସା ପନ ଚତୁବ୍ବିଧସ୍ସ ଉପାଦାନସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯକୋଟିଯା ଚେଵ ସହଜାତକୋଟିଯା ଚ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ତଥା ଉପାଦାନଂ ଭଵସ୍ସ। ଭଵୋ ଜାତିଯା ଉପନିସ୍ସଯକୋଟିଯା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

ଜାତୀତି ପନେତ୍ଥ ସଵିକାରା ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ଜାତି ଜରାମରଣସ୍ସ ଚେଵ ସୋକାଦୀନଞ୍ଚ ଉପନିସ୍ସଯକୋଟିଯା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ଵିତ୍ଥାରତୋ ପନ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦକଥା ଵିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଵୁତ୍ତା। ଇଧ ପନସ୍ସ ପଯୋଜନମତ୍ତମେଵ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଭଗଵା ହି ଵଟ୍ଟକଥଂ କଥେନ୍ତୋ – ''ପୁରିମା, ଭିକ୍ଖଵେ, କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅଵିଜ୍ଜାଯ, 'ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଅଵିଜ୍ଜା ନାହୋସି, ଅଥ ପଚ୍ଛା ସମଭଵୀ'ତି ଏଵଞ୍ଚେତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵୁଚ୍ଚତି, ଅଥ ଚ ପନ ପଞ୍ଞାଯତି ''ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯା ଅଵିଜ୍ଜା''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧୦।୬୧) ଏଵଂ ଅଵିଜ୍ଜାସୀସେନ ଵା, ପୁରିମା, ଭିକ୍ଖଵେ, କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଭଵତଣ୍ହାଯ…ପେ… ''ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯା ଭଵତଣ୍ହା''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧୦।୬୨) ଏଵଂ ତଣ୍ହାସୀସେନ ଵା, ପୁରିମା, ଭିକ୍ଖଵେ, କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଭଵଦିଟ୍ଠିଯା…ପେ… ''ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯା ଭଵଦିଟ୍ଠୀ''ତି ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠିସୀସେନ ଵା କଥେସି''। ଇଧ ପନ ଦିଟ୍ଠିସୀସେନ କଥେନ୍ତୋ ଵେଦନାରାଗେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଦିଟ୍ଠିଯୋ କଥେତ୍ଵା ଵେଦନାମୂଲକଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ କଥେସି। ତେନ ଇଦଂ ଦସ୍ସେତି – ''ଏଵମେତେ ଦିଟ୍ଠିଗତିକା, ଇଦଂ ଦସ୍ସନଂ ଗହେତ୍ଵା ତୀସୁ ଭଵେସୁ ଚତୂସୁ ଯୋନୀସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଗତୀସୁ ସତ୍ତସୁ ଵିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତୀସୁ ନଵସୁ ସତ୍ତାଵାସେସୁ ଇତୋ ଏତ୍ଥ ଏତ୍ତୋ ଇଧାତି ସନ୍ଧାଵନ୍ତା ସଂସରନ୍ତା ଯନ୍ତେ ଯୁତ୍ତଗୋଣୋ ଵିଯ, ଥମ୍ଭେ ଉପନିବଦ୍ଧକୁକ୍କୁରୋ ଵିଯ, ଵାତେନ ଵିପ୍ପନଟ୍ଠନାଵା ଵିଯ ଚ ଵଟ୍ଟଦୁକ୍ଖମେଵ ଅନୁପରିଵତ୍ତନ୍ତି, ଵଟ୍ଟଦୁକ୍ଖତୋ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀ''ତି।

ଵିଵଟ୍ଟକଥାଦିଵଣ୍ଣନା

୧୪୫। ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠିଗତିକାଧିଟ୍ଠାନଂ ଵଟ୍ଟଂ କଥେତ୍ଵା ଇଦାନି ଯୁତ୍ତଯୋଗଭିକ୍ଖୁଅଧିଟ୍ଠାନଂ କତ୍ଵା ଵିଵଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ – ''ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୂ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯତୋତି ଯଦା। ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାଯତନାନନ୍ତି ଯେହି ଛହି ଫସ୍ସାଯତନେହି ଫୁସିତ୍ଵା ପଟିସଂଵେଦଯମାନାନଂ ଦିଟ୍ଠିଗତିକାନଂ ଵଟ୍ଟଂ ଵତ୍ତତି, ତେସଂଯେଵ ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାଯତନାନଂ। ସମୁଦଯନ୍ତିଆଦୀସୁ ଅଵିଜ୍ଜାସମୁଦଯା ଚକ୍ଖୁସମୁଦଯୋତିଆଦିନା ଵେଦନାକମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଵୁତ୍ତନଯେନ ଫସ୍ସାଯତନାନଂ ସମୁଦଯାଦଯୋ ଵେଦିତବ୍ବା। ଯଥା ପନ ତତ୍ଥ ''ଫସ୍ସସମୁଦଯା ଫସ୍ସନିରୋଧା''ତି ଵୁତ୍ତଂ, ଏଵମିଧ, ତଂ ଚକ୍ଖାଦୀସୁ – ''ଆହାରସମୁଦଯା ଆହାରନିରୋଧା''ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ମନାଯତନେ ''ନାମରୂପସମୁଦଯା ନାମରୂପନିରୋଧା''ତି।

ଉତ୍ତରିତରଂ ପଜାନାତୀତି ଦିଟ୍ଠିଗତିକୋ ଦିଟ୍ଠିମେଵ ଜାନାତି। ଅଯଂ ପନ ଦିଟ୍ଠିଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠିତୋ ଚ ଉତ୍ତରିତରଂ ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଯାଵ ଅରହତ୍ତା ଜାନାତି। କୋ ଏଵଂ ଜାନାତୀତି? ଖୀଣାସଵୋ ଜାନାତି, ଅନାଗାମୀ, ସକଦାଗାମୀ, ସୋତାପନ୍ନୋ, ବହୁସ୍ସୁତୋ, ଗନ୍ଥଧରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଜାନାତି, ଆରଦ୍ଧଵିପସ୍ସକୋ ଜାନାତି। ଦେସନା ପନ ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନେଵ ନିଟ୍ଠାପିତାତି।

୧୪୬। ଏୱଂ ୱିୱଙ୍ଗଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ‘‘ଦେସନାଜାଲୱିମୁତ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠିଗତିକୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପୁନ – ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ଆରଭି। ତତ୍ଥ ଅନ୍ତୋଜାଲୀକତାତି ଇମସ୍ସ ମଯ୍ହଂ ଦେସନାଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋୟେୱ କତା। ଏତ୍ଥ ସିତା ୱାତି ଏତସ୍ମିଂ ମମ ଦେସନାଜାଲେ ସିତା ନିସ୍ସିତା ଅୱସିତାୱ। ଉମ୍ମୁଜ୍ଜମାନା ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନ୍ତୀତି କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ତେ ଅଧୋ ଓସୀଦନ୍ତାପି ଉଦ୍ଧଂ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତାପି ମମ ଦେସନାଜାଲେ ସିତାୱ ହୁତ୍ୱା ଓସୀଦନ୍ତି ଚ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଚ। ଏତ୍ଥ ପରିଯାପନ୍ନାତି ଏତ୍ଥ ମଯ୍ହଂ ଦେସନାଜାଲେ ପରିଯାପନ୍ନା, ଏତେନ ଆବଦ୍ଧା ଅନ୍ତୋଜାଲୀକତା ଚ ହୁତ୍ୱା ଉମ୍ମୁଜ୍ଜମାନା ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ହେତ୍ଥ ଅସଙ୍ଗହିତୋ ଦିଟ୍ଠିଗତିକୋ ନାମ ଅତ୍ଥୀତି।

ସୁଖୁମଚ୍ଛିକେନାତି ସଣ୍ହଅଚ୍ଛିକେନ ସୁଖୁମଚ୍ଛିଦ୍ଦେନାତି ଅତ୍ଥୋ। କେୱଟ୍ଟୋ ୱିଯ ହି ଭଗୱା, ଜାଲଂ ୱିଯ ଦେସନା, ପରିତ୍ତୋଦକଂ ୱିଯ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁ, ଓଳାରିକା ପାଣା ୱିଯ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିଗତିକା। ତସ୍ସ ତୀରେ ଠତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ଓଳାରିକାନଂ ପାଣାନଂ ଅନ୍ତୋଜାଲୀକତଭାୱଦସ୍ସନଂ ୱିଯ ଭଗୱତୋ ସବ୍ବଦିଟ୍ଠିଗତାନଂ ଦେସନାଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋକତଭାୱଦସ୍ସନନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୧୪୭। ଏୱଂ ଇମାହି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଯା ଦିଟ୍ଠୀହି ସବ୍ବଦିଟ୍ଠୀନଂ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ସବ୍ବେସଂ ଦିଟ୍ଠିଗତିକାନଂ ଏତସ୍ମିଂ ଦେସନାଜାଲେ ପରିଯାପନ୍ନଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ କତ୍ଥଚି ଅପରିଯାପନ୍ନଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ – ‘‘ଉଚ୍ଛିନ୍ନଭୱନେତ୍ତିକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତସ୍ସ କାଯୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନଯନ୍ତି ଏତାଯାତି ନେତ୍ତି। ନଯନ୍ତୀତି ଗୀୱାଯ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଆକଡ୍ଢନ୍ତି, ରଜ୍ଜୁଯା ଏତଂ ନାମଂ। ଇଧ ପନ ନେତ୍ତିସଦିସତାଯ ଭୱତଣ୍ହା ନେତ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପେତା। ସା ହି ମହାଜନଂ ଗୀୱାଯ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ତଂ ତଂ ଭୱଂ ନେତି ଉପନେତୀତି ଭୱନେତ୍ତି। ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗସତ୍ଥେନ ଉଚ୍ଛିନ୍ନା ଭୱନେତ୍ତି ଅସ୍ସାତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନଭୱନେତ୍ତିକୋ।

କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଦ୍ଧନ୍ତି କାଯସ୍ସ ଭେଦତୋ ଉଦ୍ଧଂ। ଜୀୱିତପରିଯାଦାନାତି ଜୀୱିତସ୍ସ ସବ୍ବସୋ ପରିଯାଦିନ୍ନତ୍ତା ପରିକ୍ଖୀଣତ୍ତା, ପୁନ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକଭାୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ତଂ ଦକ୍ଖନ୍ତୀତି ତଂ ତଥାଗତଂ। ଦେୱା ୱା ମନୁସ୍ସା ୱା ନ ଦକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି, ଅପଣ୍ଣତ୍ତିକଭାୱଂ ଗମିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେତି, ଉପମାଯଂ ପନ ଇଦଂ ସଂସନ୍ଦନଂ। ଅମ୍ବରୁକ୍ଖୋ ୱିଯ ହି ତଥାଗତସ୍ସ କାଯୋ, ରୁକ୍ଖେ ଜାତମହାୱଣ୍ଟୋ ୱିଯ ତଂ ନିସ୍ସାଯ ପୁବ୍ବେ ପୱତ୍ତତଣ୍ହା। ତସ୍ମିଂ ୱଣ୍ଟେ ଉପନିବଦ୍ଧା ପଞ୍ଚପକ୍କଦ୍ୱାଦସପକ୍କଅଟ୍ଠାରସପକ୍କପରିମାଣା ଅମ୍ବପିଣ୍ଡୀ ୱିଯ ତଣ୍ହାଯ ସତି ତଣ୍ହୂପନିବନ୍ଧନା ହୁତ୍ୱା ଆଯତିଂ ନିବ୍ବତ୍ତନକା ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ। ଯଥା ପନ ତସ୍ମିଂ ୱଣ୍ଟେ ଛିନ୍ନେ ସବ୍ବାନି ତାନି ଅମ୍ବାନି ତଦନ୍ୱଯାନି ହୋନ୍ତି, ତଂଯେୱ ୱଣ୍ଟଂ ଅନୁଗତାନି, ୱଣ୍ଟଚ୍ଛେଦା ଛିନ୍ନାନି ଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ; ଏୱମେୱ ଯେ ଭୱନେତ୍ତିୱଣ୍ଟସ୍ସ ଅନୁପଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ଆଯତିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି ଅଟ୍ଠାରସଧାତୁଯୋ, ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ତଦନ୍ୱଯା ହୋନ୍ତି ଭୱନେତ୍ତିଂ ଅନୁଗତା, ତାଯ ଛିନ୍ନାଯ ଛିନ୍ନା ଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯଥା ପନ ତସ୍ମିମ୍ପି ରୁକ୍ଖେ ମଣ୍ଡୂକକଣ୍ଟକୱିସସମ୍ଫସ୍ସଂ ଆଗମ୍ମ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସୁସ୍ସିତ୍ୱା ମତେ – ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏୱରୂପୋ ନାମ ରୁକ୍ଖୋ ଅହୋସୀ’’ତି ୱୋହାରମତ୍ତମେୱ ହୋତି, ନ ତଂ ରୁକ୍ଖଂ କୋଚି ପସ୍ସତି, ଏୱଂ ଅରିଯମଗ୍ଗସମ୍ଫସ୍ସଂ ଆଗମ୍ମ ତଣ୍ହାସିନେହସ୍ସ ପରିଯାଦିନ୍ନତ୍ତା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସୁସ୍ସିତ୍ୱା ୱିଯ ଭିନ୍ନେ ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିଯାଦାନା ନ ତଂ ଦକ୍ଖନ୍ତି, ତଥାଗତମ୍ପି ଦେୱମନୁସ୍ସା ନ ଦକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି, ଏୱରୂପସ୍ସ ନାମ କିର ସତ୍ଥୁନୋ ଇଦଂ ସାସନନ୍ତି ୱୋହାରମତ୍ତମେୱ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନଧାତୁଂ ପାପେତ୍ୱା ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେସି।

୧୪୮।ଏୱଂୱୁତ୍ତେ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋତି ଏୱଂ ଭଗୱତା ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତେ ଥେରୋ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବଂ ସୁତ୍ତଂ ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧବଲଂ ଦୀପେତ୍ୱା କଥିତସୁତ୍ତସ୍ସ ନ ଭଗୱତା ନାମଂ ଗହିତଂ, ହନ୍ଦସ୍ସ ନାମଂ ଗଣ୍ହାପେସ୍ସାମୀତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ।

ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱନ୍ତିଆଦୀସୁ ଅଯମତ୍ଥଯୋଜନା – ଆନନ୍ଦ, ଯସ୍ମା ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯେ ଇଧତ୍ଥୋପି ପରତ୍ଥୋପି ୱିଭତ୍ତୋ, ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ ଇମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ‘‘ଅତ୍ଥଜାଲ’’ନ୍ତିପି ନଂ ଧାରେହି; ଯସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ବହୂ ତନ୍ତିଧମ୍ମା କଥିତା, ତସ୍ମା ‘‘ଧମ୍ମଜାଲ’’ନ୍ତିପି ନଂ ଧାରେହି; ଯସ୍ମା ଚ ଏତ୍ଥ ସେଟ୍ଠଟ୍ଠେନ ବ୍ରହ୍ମଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ୱିଭତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ବ୍ରହ୍ମଜାଲ’’ନ୍ତିପି ନଂ ଧାରେହି; ଯସ୍ମା ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିଯୋ ୱିଭତ୍ତା, ତସ୍ମା ‘‘ଦିଟ୍ଠିଜାଲ’’ନ୍ତିପି ନଂ ଧାରେହି; ଯସ୍ମା ପନ ଇମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ସୁତ୍ୱା ଦେୱପୁତ୍ତମାରମ୍ପି ଖନ୍ଧମାରମ୍ପି ମଚ୍ଚୁମାରମ୍ପି କିଲେସମାରମ୍ପି ସକ୍କା ମଦ୍ଦିତୁଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଅନୁତ୍ତରୋ ସଙ୍ଗାମୱିଜଯୋ’’ତିପି ନଂ ଧାରେହୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱାତି ଇଦଂ ନିଦାନାୱସାନତୋ ପଭୁତି ଯାୱ ‘‘ଅନୁତ୍ତରୋ ସଙ୍ଗାମୱିଜଯୋ’’ତିପି ନଂ ଧାରେହୀ’’ତି ସକଲଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଭଗୱା ପରେସଂ ପଞ୍ଞାଯ ଅଲବ୍ଭନେଯ୍ୟପତିଟ୍ଠଂ ପରମଗମ୍ଭୀରଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ପକାସେନ୍ତୋ ସୂରିଯୋ ୱିଯ ଅନ୍ଧକାରଂ ଦିଟ୍ଠିଗତମହନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମନ୍ତୋ ଅୱୋଚ।

୧୪୯।ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ତମନା ସକମନା, ବୁଦ୍ଧଗତାଯ ପୀତିଯା ଉଦଗ୍ଗଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱାତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଭଗଓ୍ୱତୋ ଭାସିତନ୍ତି ଏଓ୍ୱଂ ଓ୍ୱିଚିତ୍ରନଯଦେସନାଓ୍ୱିଲାସଯୁତ୍ତଂ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ କରଓ୍ୱୀକରୁତମଞ୍ଜୁନା କଣ୍ଣସୁଖେନ ପଣ୍ଡିତଜନହଦଯାନଂ ଅମତାଭିସେକସଦିସେନ ବ୍ରହ୍ମସ୍ସରେନ ଭାସମାନସ୍ସ ଭଗଓ୍ୱତୋ ଓ୍ୱଚନଂ। ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି ଅନୁମୋଦିଂସୁ ଚେଓ୍ୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ ଚ। ଅଯଞ୍ହି ଅଭିନନ୍ଦସଦ୍ଦୋ – ''ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିଓ୍ୱଦତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୩।୫) ତଣ୍ହାଯମ୍ପି ଆଗତୋ। ''ଅନ୍ନମେଓ୍ୱାଭିନନ୍ଦନ୍ତି, ଉଭଯେ ଦେଓ୍ୱମାନୁସା''ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୪୩) ଉପଗମନେପି।

''ଚିରପ୍ପଓ୍ୱାସିଂ ପୁରିସଂ, ଦୂରତୋ ସୋତ୍ଥିମାଗତଂ;

ଞାତିମିତ୍ତା ସୁହଜ୍ଜା ଚ, ଅଭିନନ୍ଦନ୍ତି ଆଗତ''ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୨୧୯);

ଆଦୀସୁ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେପି। ''ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୦୫) ଅନୁମୋଦନେପି। ସ୍ୱାଯମିଧ ଅନୁମୋଦନସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେସୁ ଯୁଜ୍ଜତି। ତେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ – ''ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି ଅନୁମୋଦିଂସୁ ଚେଓ୍ୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ ଚା''ତି।

ସୁଭାସିତଂ ସୁଲପିତଂ, ''ସାଧୁ ସାଧୂ''ତି ତାଦିନୋ;

ଅନୁମୋଦମାନା ସିରସା, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ ଭିକ୍ଖଓ୍ୱୋତି।

ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ଓ୍ୱେଯ୍ୟାକରଣସ୍ମିନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ନିଗ୍ଗାଥକସୁତ୍ତେ। ନିଗ୍ଗାଥକତ୍ତା ହି ଇଦଂ ଓ୍ୱେଯ୍ୟାକରଣନ୍ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ।

ଦସସହସ୍ସୀଲୋକଧାତୂତି ଦସସହସ୍ସଚକ୍କଓ୍ୱାଳପରିମାଣା ଲୋକଧାତୁ। ଅକମ୍ପିତ୍ଥାତି ନ ସୁତ୍ତପରିଯୋସାନେଯେଓ୍ୱ ଅକମ୍ପିତ୍ଥାତି ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବା। ଭଞ୍ଞମାନେତି ହି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଯା ଦିଟ୍ଠିଗତେସୁ ଓ୍ୱିନିଓ୍ୱେଠେତ୍ୱା ଦେସିଯମାନେସୁ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିଗତସ୍ସ ପରିଯୋସାନେ ପରିଯୋସାନେତି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଯା ଠାନେସୁ ଅକମ୍ପିତ୍ଥାତି ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବା।

ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠହି କାରଣେହି ପଥଓ୍ୱୀକମ୍ପୋ ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବୋ – ଧାତୁକ୍ଖୋଭେନ, ଇଦ୍ଧିମତୋ ଆନୁଭାଓ୍ୱେନ, ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଗବ୍ଭୋକ୍କନ୍ତିଯା, ମାତୁକୁଚ୍ଛିତୋ ନିକ୍ଖମନେନ, ସମ୍ବୋଧିପ୍ପତ୍ତିଯା, ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପଓ୍ୱତ୍ତନେନ, ଆଯୁସଙ୍ଖାରୋସ୍ସଜ୍ଜନେନ, ପରିନିବ୍ବାନେନାତି। ତେସଂ ଓ୍ୱିନିଚ୍ଛଯଂ – ''ଅଟ୍ଠ ଖୋ ଇମେ, ଆନନ୍ଦ, ହେତୂ ଅଟ୍ଠ ପଚ୍ଚଯା ମହତୋ ଭୂମିଚାଲସ୍ସ ପାତୁଭାଓ୍ୱାଯା''ତି ଏଓ୍ୱଂ ମହାପରିନିବ୍ବାନେ ଆଗତାଯ ତନ୍ତିଯା ଓ୍ୱଣ୍ଣନାକାଲେ ଓ୍ୱକ୍ଖାମ। ଅଯଂ ପନ ମହାପଥଓ୍ୱୀ ଅପରେସୁପି ଅଟ୍ଠସୁ ଠାନେସୁ ଅକମ୍ପିତ୍ଥ – ମହାଭିନିକ୍ଖମନେ, ବୋଧିମଣ୍ଡୂପସଙ୍କମନେ, ପଂସୁକୂଲଗ୍ଗହଣେ, ପଂସୁକୂଲଧୋଓ୍ୱନେ, କାଳକାରାମସୁତ୍ତେ, ଗୋତମକସୁତ୍ତେ, ଓ୍ୱେସ୍ସନ୍ତରଜାତକେ, ଇମସ୍ମିଂ ବ୍ରହ୍ମଜାଲେତି। ତତ୍ଥ ମହାଭିନିକ୍ଖମନବୋଧିମଣ୍ଡୂପସଙ୍କମନେସୁ ଓ୍ୱୀରିଯବଲେନ ଅକମ୍ପିତ୍ଥ। ପଂସୁକୂଲଗ୍ଗହଣେ ଦ୍ୱିସହସ୍ସଦୀପପରିଓ୍ୱାରେ ଚତ୍ତାରୋ ମହାଦୀପେ ପହାଯ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସୁସାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଂସୁକୂଲଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେନ ଦୁକ୍କରଂ ଭଗଓ୍ୱତା କତନ୍ତି ଅଚ୍ଛରିଯଓ୍ୱେଗାଭିହତା ଅକମ୍ପିତ୍ଥ। ପଂସୁକୂଲଧୋଓ୍ୱନଓ୍ୱେସ୍ସନ୍ତରଜାତକେସୁ ଅକାଲକମ୍ପନେନ ଅକମ୍ପିତ୍ଥ। କାଳକାରାମଗୋତମକସୁତ୍ତେସୁ – ''ଅହଂ ସକ୍ଖୀ ଭଗଓ୍ୱା''ତି ସକ୍ଖିଭାଓ୍ୱେନ ଅକମ୍ପିତ୍ଥ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଯା ଦିଟ୍ଠିଗତେସୁ ଓ୍ୱିଜଟେତ୍ୱା ନିଗ୍ଗୁମ୍ବଂ କତ୍ୱା ଦେସିଯମାନେସୁ ସାଧୁକାରଦାନଓ୍ୱସେନ ଅକମ୍ପିତ୍ଥାତି ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବା।

ନ କେଓ୍ୱଲଞ୍ଚ ଏତେସୁ ଠାନେସ୍ୱେଓ୍ୱ ପଥଓ୍ୱୀ ଅକମ୍ପିତ୍ଥ, ଅଥ ଖୋ ତୀସୁ ସଙ୍ଗହେସୁପି ମହାମହିନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ଇମଂ ଦୀପଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଜୋତିଓ୍ୱନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଦିଓ୍ୱସେପି ଅକମ୍ପିତ୍ଥ। କଲ୍ୟାଣିଯଓ୍ୱିହାରେ ଚ ପିଣ୍ଡପାତିଯତ୍ଥେରସ୍ସ ଚେତିଯଙ୍ଗଣଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ତତ୍ଥେଓ୍ୱ ନିସୀଦିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାରମ୍ମଣଂ ପୀତିଂ ଗହେତ୍ୱା ଇମଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଆରଦ୍ଧସ୍ସ ସୁତ୍ତପରିଯୋସାନେ ଉଦକପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅକମ୍ପିତ୍ଥ। ଲୋହପାସାଦସ୍ସ ପାଚୀନଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଅହୋସି। ତତ୍ଥ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଦୀଘଭାଣକତ୍ଥେରା ବ୍ରହ୍ମଜାଲସୁତ୍ତଂ ଆରଭିଂସୁ, ତେସଂ ସଜ୍ଝାଯପରିଯୋସାନେପି ଉଦକପରିଯନ୍ତମେଓ୍ୱ କତ୍ୱା ପଥଓ୍ୱୀ ଅକମ୍ପିତ୍ଥାତି।

ଏଓ୍ୱଂ ଯସ୍ସାନୁଭାଓ୍ୱେନ, ଅକମ୍ପିତ୍ଥ ଅନେକସୋ;

ମେଦନୀ ସୁତ୍ତସେଟ୍ଠସ୍ସ, ଦେସିତସ୍ସ ସଯମ୍ଭୁନା।

ବ୍ରହ୍ମଜାଲସ୍ସ ତସ୍ସୀଧ, ଧମ୍ମଂ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ପଣ୍ଡିତା;

ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱାନ, ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୁ ଯୋନିସୋତି।

ଇତି ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିଯା ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ

ବ୍ରହ୍ମଜାଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ସାମଞ୍ଞଫଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

ରାଜାମଚ୍ଚକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୫୦।ଏୱଂମେ ସୁତଂ…ପେ… ରାଜଗହେତି ସାମଞ୍ଞଫଲସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାୟଂ ଅପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନା – ରାଜଗହେତି ଏୱଂନାମକେ ନଗରେ। ତଞ୍ହି ମନ୍ଧାତୁମହାଗୋୱିନ୍ଦାଦୀହି ପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ରାଜଗହନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଞ୍ଞେପି ଏତ୍ଥ ପକାରେ ୱଣ୍ଣୟନ୍ତି, କିଂ ତେହି? ନାମମତ୍ତମେତଂ ତସ୍ସ ନଗରସ୍ସ। ତଂ ପନେତଂ ବୁଦ୍ଧକାଲେ ଚ ଚକ୍କୱତ୍ତିକାଲେ ଚ ନଗରଂ ହୋତି, ସେସକାଲେ ସୁଞ୍ଞଂ ହୋତି ୟକ୍ଖପରିଗ୍ଗହିତଂ, ତେସଂ ୱସନୱନଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ୱିହରତୀତି ଅୱିସେସେନ ଇରିୟାପଥଦିବ୍ବବ୍ରହ୍ମଅରିୟୱିହାରେସୁ ଅଞ୍ଞତରୱିହାରସମଙ୍ଗିପରିଦୀପନମେତଂ। ଇଧ ପନ ଠାନଗମନନିସଜ୍ଜସୟନପ୍ପଭେଦେସୁ ଇରିୟାପଥେସୁ ଅଞ୍ଞତରୈରିୟାପଥସମାୟୋଗପରିଦୀପନଂ। ତେନ ଠିତୋପି ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ନିସିନ୍ନୋପି ସୟାନୋପି ଭଗୱା ୱିହରତି ଚେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ହି ଏକଂ ଇରିୟାପଥବାଧନଂ ଅଞ୍ଞେନ ଇରିୟାପଥେନ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅପରିପତନ୍ତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ହରତି ପୱତ୍ତେତି, ତସ୍ମା ୱିହରତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଜୀୱକସ୍ସ କୋମାରଭଚ୍ଚସ୍ସ ଅମ୍ବୱନେତି ଇଦମସ୍ସ ୟଂ ଗୋଚରଗାମଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ୱିହରତି, ତସ୍ସ ସମୀପନିୱାସନଟ୍ଠାନପରିଦୀପନଂ। ତସ୍ମା – ରାଜଗହେ ୱିହରତି ଜୀୱକସ୍ସ କୋମାରଭଚ୍ଚସ୍ସ ଅମ୍ବୱନେତି ରାଜଗହସମୀପେ ଜୀୱକସ୍ସ କୋମାରଭଚ୍ଚସ୍ସ ଅମ୍ବୱନେ ୱିହରତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସମୀପତ୍ଥେ ହେତଂ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ। ତତ୍ଥ ଜୀୱତୀତି ଜୀୱକୋ, କୁମାରେନ ଭତୋତି କୋମାରଭଚ୍ଚୋ। ୟଥାହ – ‘‘କିଂ ଭଣେ, ଏତଂ କାକେହି ସମ୍ପରିକିଣ୍ଣନ୍ତି? ଦାରକୋ ଦେୱାତି। ଜୀୱତି ଭଣେତି? ଜୀୱତି, ଦେୱାତି। ତେନ ହି, ଭଣେ ତଂ ଦାରକଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅନ୍ତେପୁରଂ ନେତ୍ୱା ଧାତୀନଂ ଦେଥ ପୋସେତୁନ୍ତି। ତସ୍ସ ଜୀୱତୀତି ଜୀୱକୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। କୁମାରେନ ପୋସାପିତୋତି କୋମାରଭଚ୍ଚୋତି ନାମଂ ଅକଂସୂ’’ତି (ମହାୱ। ୩୨୮) ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରେନ ପନ ଜୀୱକୱତ୍ଥୁଖନ୍ଧକେ ଆଗତମେୱ। ୱିନିଚ୍ଛୟକଥାପିସ୍ସ ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟ ୱିନୟଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତା।

ଅୟଂ ପନ ଜୀୱକୋ ଏକସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭଗୱତୋ ଦୋସାଭିସନ୍ନଂ କାୟଂ ୱିରେଚେତ୍ୱା ସିୱେୟ୍ୟକଂ ଦୁସ୍ସୟୁଗଂ ଦତ୍ୱା ୱତ୍ଥାନୁମୋଦନାପରିୟୋସାନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମୟା ଦିୱସସ୍ସ ଦ୍ୱତ୍ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଇଦଞ୍ଚ ୱେଳୁୱନଂ ଅତିଦୂରେ, ମୟ୍ହଂ ପନ ଅମ୍ବୱନଂ ଉୟ୍ୟାନଂ ଆସନ୍ନତରଂ, ୟଂନୂନାହଂ ଏତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ୱିହାରଂ କାରେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଅମ୍ବୱନେ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଠାନଲେଣକୁଟିମଣ୍ଡପାଦୀନି ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ କାରାପେତ୍ୱା ଅମ୍ବୱନଂ ଅଟ୍ଠାରସହତ୍ଥୁବ୍ବେଧେନ ତମ୍ବପଟ୍ଟୱଣ୍ଣେନ ପାକାରେନ ପରିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସଚୀୱରଭତ୍ତେନ ସନ୍ତପ୍ପେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ପାତେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ନିୟ୍ୟାତେସି। ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଜୀୱକସ୍ସ କୋମାରଭଚ୍ଚସ୍ସ ଅମ୍ବୱନେ’’ତି।

ଅଡ୍ଢତେଲସେହି ଭିକ୍ଖୁସତେହୀତି ଅଡ୍ଢସତେନ ଊନେହି ତେରସହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି। ରାଜାତିଆଦୀସୁ ରାଜତି ଅତ୍ତନୋ ଇସ୍ସରିୟସମ୍ପତ୍ତିୟା ଚତୂହି ସଙ୍ଗହୱତ୍ଥୂହି ମହାଜନଂ ରଞ୍ଜେତି ୱଡ୍ଢେତୀତି ରାଜା। ମଗଧାନଂ ଇସ୍ସରୋତି ମାଗଧୋ। ଅଜାତୋୟେୱ ରଞ୍ଞୋ ସତ୍ତୁ ଭୱିସ୍ସତୀତି ନେମିତ୍ତକେହି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ଅଜାତସତ୍ତୁ।

ତସ୍ମିଂ କିର କୁଚ୍ଛିଗତେ ଦେୱିୟା ଏୱରୂପୋ ଦୋହଲୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି – ‘‘ଅହୋ ୱତାହଂ ରଞ୍ଞୋ ଦକ୍ଖିଣବାହୁଲୋହିତଂ ପିୱେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି, ସା ‘‘ଭାରିୟେ ଠାନେ ଦୋହଲୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ନ ସକ୍କା କସ୍ସଚି ଆରୋଚେତୁ’’ନ୍ତି ତଂ କଥେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ କିସା ଦୁବ୍ବଣ୍ଣା ଅହୋସି। ତଂ ରାଜା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ତୁୟ୍ହଂ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନ ପକତିୱଣ୍ଣୋ, କିଂ କାରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ମା ପୁଚ୍ଛ, ମହାରାଜାତି’’। ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଅଜ୍ଝାସୟଂ ମୟ୍ହଂ ଅକଥେନ୍ତୀ କସ୍ସ କଥେସ୍ସସୀ’’ତି ତଥା ତଥା ନିବନ୍ଧିତ୍ୱା କଥାପେସି। ସୁତ୍ୱା ଚ – ‘‘ବାଲେ, କିଂ ଏତ୍ଥ ତୁୟ୍ହଂ ଭାରିୟସଞ୍ଞା ଅହୋସୀ’’ତି ୱେଜ୍ଜଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣସତ୍ଥକେନ ବାହୁଂ ଫାଲାପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣସରକେନ ଲୋହିତଂ ଗହେତ୍ୱା ଉଦକେନ ସମ୍ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପାୟେସି। ନେମିତ୍ତକା ତଂ ସୁତ୍ୱା – ‘‘ଏସ ଗବ୍ଭୋ ରଞ୍ଞୋ ସତ୍ତୁ ଭୱିସ୍ସତି, ଇମିନା ରାଜା ହଞ୍ଞିସ୍ସତୀ’’ତି ବ୍ୟାକରିଂସୁ। ଦେୱୀ ସୁତ୍ୱା – ‘‘ମୟ୍ହଂ କିର କୁଚ୍ଛିତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ରାଜାନଂ ମାରେସ୍ସତୀ’’ତି ଗବ୍ଭଂ ପାତେତୁକାମା ଉୟ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କୁଚ୍ଛିଂ ମଦ୍ଦାପେସି, ଗବ୍ଭୋ ନ ପତତି। ସା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥେୱ କାରେସି। ରାଜା କିମତ୍ଥଂ ଅୟଂ ଅଭିଣ୍ହଂ ଉୟ୍ୟାନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ପରିୱୀମଂସନ୍ତୋ ତଂ କାରଣଂ ସୁତ୍ୱା – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ତୱ କୁଚ୍ଛିୟଂ ପୁତ୍ତୋତି ୱା ଧୀତାତି ୱା ନ ପଞ୍ଞାୟତି, ଅତ୍ତନୋ ନିବ୍ବତ୍ତଦାରକଂ ଏୱମକାସୀତି ମହା ଅଗୁଣରାସିପି ନୋ ଜମ୍ବୁଦୀପତଲେ ଆୱିଭୱିସ୍ସତି, ମା ତ୍ୱଂ ଏୱଂ କରୋହୀ’’ତି ନିୱାରେତ୍ୱା ଆରକ୍ଖଂ ଅଦାସି। ସା ଗବ୍ଭୱୁଟ୍ଠାନକାଲେ ‘‘ମାରେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି।

ତଦାପି ଆରକ୍ଖମନୁସ୍ସା ଦାରକଂ ଅପନୟିଂସୁ। ଅଥାପରେନ ସମୟେନ ୱୁଡ୍ଢିପ୍ପତ୍ତଂ କୁମାରଂ ଦେୱିୟା ଦସ୍ସେସୁଂ। ସା ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ପୁତ୍ତସିନେହଂ ଉପ୍ପାଦେସି, ତେନ ନଂ ମାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ରାଜାପି ଅନୁକ୍କମେନ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଓପରଜ୍ଜମଦାସି।

ଅଥେକସ୍ମିଂ ସମୟେ ଦେୱଦତ୍ତୋ ରହୋଗତୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପରିସା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ପରିସା ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ପରିସାତି, ଏୱମିମେ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଧୁରା, ଅହମ୍ପି ଏକଂ ଧୁରଂ ନୀହରାମୀ''ତି। ସୋ ''ନ ସକ୍କା ୱିନା ଲାଭେନ ପରିସଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ, ହନ୍ଦାହଂ ଲାଭଂ ନିବ୍ବତ୍ତେମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଖନ୍ଧକେ ଆଗତନୟେନ ଅଜାତସତ୍ତୁଂ କୁମାରଂ ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିୟେନ ପସାଦେତ୍ୱା ସାୟଂ ପାତଂ ପଞ୍ଚହି ରଥସତେହି ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଅତିୱିସ୍ସଟ୍ଠଂ ଞତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ପୁବ୍ବେ ଖୋ, କୁମାର, ମନୁସ୍ସା ଦୀଘାୟୁକା, ଏତରହି ଅପ୍ପାୟୁକା, ତେନ ହି ତ୍ୱଂ କୁମାର, ପିତରଂ ହନ୍ତ୍ୱା ରାଜା ହୋହି, ଅହଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ହନ୍ତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି କୁମାରଂ ପିତୁୱଧେ ଉୟ୍ୟୋଜେତି।

ସୋ – ''ଅୟ୍ୟୋ ଦେୱଦତ୍ତୋ ମହାନୁଭାୱୋ, ଏତସ୍ସ ଅୱିଦିତଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି ଊରୁୟା ପୋତ୍ଥନିୟଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଦିୱା ଦିୱସ୍ସ ଭୀତୋ ଉବ୍ବିଗ୍ଗୋ ଉସ୍ସଙ୍କୀ ଉତ୍ରସ୍ତୋ ଅନ୍ତେପୁରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ୱିପ୍ପକାରଂ ଅକାସି। ଅଥ ନଂ ଅମଚ୍ଚା ଗହେତ୍ୱା ଅନୁୟୁଞ୍ଜିତ୍ୱା – ''କୁମାରୋ ଚ ହନ୍ତବ୍ବୋ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ଚ, ସବ୍ବେ ଚ ଭିକ୍ଖୂ ହନ୍ତବ୍ବା''ତି ସମ୍ମନ୍ତୟିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆଣାୱସେନ କରିସ୍ସାମାତି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ।

ରାଜା ଯେ ଅମଚ୍ଚା ମାରେତୁକାମା ଅହେସୁଂ, ତେସଂ ଠାନନ୍ତରାନି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା, ଯେ ନ ମାରେତୁକାମା, ତେ ଉଚ୍ଚେସୁ ଠାନେସୁ ଠପେତ୍ୱା କୁମାରଂ ପୁଚ୍ଛି – ''କିସ୍ସ ପନ ତ୍ୱଂ, କୁମାର, ମଂ ମାରେତୁକାମୋସୀ''ତି? ''ରଜ୍ଜେନମ୍ହି, ଦେୱ, ଅତ୍ଥିକୋ''ତି। ରାଜା ତସ୍ସ ରଜ୍ଜଂ ଅଦାସି।

ସୋ ମୟ୍ହଂ ମନୋରଥୋ ନିପ୍ଫନ୍ନୋତି ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ତତୋ ନଂ ସୋ ଆହ – ''ତ୍ୱଂ ସିଙ୍ଗାଲଂ ଅନ୍ତୋକତ୍ୱା ଭେରିପରିୟୋନଦ୍ଧପୁରିସୋ ୱିୟ ସୁକିଚ୍ଚକାରିମ୍ହୀତି ମଞ୍ଞସି, କତିପାହେନେୱ ତେ ପିତା ତୟା କତଂ ଅୱମାନଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସୟମେୱ ରାଜା ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ଅଥ, ଭନ୍ତେ, କିଂ କରୋମୀତି? ମୂଲଘଚ୍ଚଂ ଘାତେହୀତି। ନନୁ, ଭନ୍ତେ, ମୟ୍ହଂ ପିତା ନ ସତ୍ଥୱଜ୍ଝୋତି? ଆହାରୁପଚ୍ଛେଦେନ ନଂ ମାରେହୀତି। ସୋ ପିତରଂ ତାପନଗେହେ ପକ୍ଖିପାପେସି, ତାପନଗେହଂ ନାମ କମ୍ମକରଣତ୍ଥାୟ କତଂ ଧୂମଘରଂ। ''ମମ ମାତରଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦଟ୍ଠୁଂ ମା ଦେଥା''ତି ଆହ। ଦେୱୀ ସୁୱଣ୍ଣସରକେ ଭତ୍ତଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉଚ୍ଛଙ୍ଗେନାଦାୟ ପୱିସତି। ରାଜା ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଯାପେତି। ସୋ – ''ମୟ୍ହଂ ପିତା କଥଂ ଯାପେତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା – ''ମୟ୍ହଂ ମାତୁ ଉଚ୍ଛଙ୍ଗଂ କତ୍ୱା ପୱିସିତୁଂ ମା ଦେଥା''ତି ଆହ। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦେୱୀ ମୋଳିୟଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୱିସତି। ତମ୍ପି ସୁତ୍ୱା ''ମୋଳିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପୱିସିତୁଂ ମା ଦେଥା''ତି। ତତୋ ସୁୱଣ୍ଣପାଦୁକାସୁ ଭତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ପିଦହିତ୍ୱା ପାଦୁକା ଆରୁୟ୍ହ ପୱିସତି। ରାଜା ତେନ ଯାପେତି। ପୁନ ''କଥଂ ଯାପେତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ସୁତ୍ୱା ''ପାଦୁକା ଆରୁୟ୍ହ ପୱିସିତୁମ୍ପି ମା ଦେଥା''ତି ଆହ। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦେୱୀ ଗନ୍ଧୋଦକେନ ନ୍ହାୟିତ୍ୱା ସରୀରଂ ଚତୁମଧୁରେନ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ପାରୁପିତ୍ୱା ପୱିସତି। ରାଜା ତସ୍ସା ସରୀରଂ ଲେହିତ୍ୱା ଯାପେତି। ପୁନ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ''ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମୟ୍ହଂ ମାତୁ ପୱେସନଂ ନିୱାରେଥା''ତି ଆହ। ଦେୱୀ ଦ୍ୱାରମୂଲେ ଠତ୍ୱା ''ସାମି, ବିମ୍ବିସାର, ଏତଂ ଦହରକାଲେ ମାରେତୁଂ ନ ଅଦାସି, ଅତ୍ତନୋ ସତ୍ତୁଂ ଅତ୍ତନାୱ ପୋସେସି, ଇଦଂ ପନ ଦାନି ତେ ପଚ୍ଛିମଦସ୍ସନଂ, ନାହଂ ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତୁମ୍ହେ ପସ୍ସିତୁଂ ଲଭାମି, ସଚେ ମୟ୍ହଂ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥି, ଖମଥ ଦେୱା''ତି ରୋଦିତ୍ୱା କନ୍ଦିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତି।

ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ରଞ୍ଞୋ ଆହାରୋ ନତ୍ଥି। ରାଜା ମଗ୍ଗଫଲସୁଖେନ ଚଙ୍କମେନ ଯାପେତି। ଅତିୱିୟ ଅସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱୋ ୱିରୋଚତି। ସୋ – ''କଥଂ, ମେ ଭଣେ, ପିତା ଯାପେତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ଚଙ୍କମେନ, ଦେୱ, ଯାପେତି; ଅତିୱିୟ ଚସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱୋ ୱିରୋଚତୀ''ତି ସୁତ୍ୱା 'ଚଙ୍କମଂ ଦାନିସ୍ସ ହାରେସ୍ସାମୀ'ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ''ମୟ୍ହଂ ପିତୁ ପାଦେ ଖୁରେନ ଫାଲେତ୍ୱା ଲୋଣତେଲେନ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ଖଦିରଙ୍ଗାରେହି ୱୀତଚ୍ଚିତେହି ପଚଥା''ତି ନ୍ହାପିତେ ପେସେସି। ରାଜା ତେ ଦିସ୍ୱା – ''ନୂନ ମୟ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ କେନଚି ସଞ୍ଞତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଇମେ ମମ ମସ୍ସୁକରଣତ୍ଥାୟାଗତା''ତି ଚିନ୍ତେସି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ। 'କସ୍ମା ଆଗତତ୍ଥା'ତି ଚ ପୁଟ୍ଠା ତଂ ସାସନଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ''ତୁମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞୋ ମନଂ କରୋଥା''ତି ଚ ୱୁତ୍ତା 'ନିସୀଦ, ଦେୱା'ତି ୱତ୍ୱା ଚ ରାଜାନଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା – ''ଦେୱ, ମୟଂ ରଞ୍ଞୋ ଆଣଂ କରୋମ, ମା ଅମ୍ହାକଂ କୁଜ୍ଝିତ୍ଥ, ନୟିଦଂ ତୁମ୍ହାଦିସାନଂ ଧମ୍ମରାଜୂନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ୱାମହତ୍ଥେନ ଗୋପ୍ଫକେ ଗହେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥେନ ଖୁରଂ ଗହେତ୍ୱା ପାଦତଲାନି ଫାଲେତ୍ୱା ଲୋଣତେଲେନ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ଖଦିରଙ୍ଗାରେହି ୱୀତଚ୍ଚିତେହି ପଚିଂସୁ। ରାଜା କିର ପୁବ୍ବେ ଚେତିୟଙ୍ଗଣେ ସୌପାହନୋ ଅଗମାସି, ନିସଜ୍ଜନତ୍ଥାୟ ପଞ୍ଞତ୍ତକଟସାରକଞ୍ଚ ଅଧୋତେହି ପାଦେହି ଅକ୍କମି, ତସ୍ସାୟଂ ନିସ୍ସନ୍ଦୋତି ୱଦନ୍ତି। ରଞ୍ଞୋ ବଲୱୱେଦନା ଉପ୍ପନ୍ନା। ସୋ – ''ଅହୋ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅହୋ ଧମ୍ମୋ, ଅହୋ ସଙ୍ଘୋ''ତି ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋୟେୱ ଚେତିୟଙ୍ଗଣେ ଖିତ୍ତମାଲା ୱିୟ ମିଲାୟିତ୍ୱା ଚାତୁମହାରାଜିକଦେୱଲୋକେ ୱେସ୍ସୱଣସ୍ସ ପରିଚାରକୋ ଜନୱସଭୋ ନାମ ଯକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି।

ତଂ ଦିୱସମେୱ ଅଜାତସତ୍ତୁସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଜାତୋ, ପୁତ୍ତସ୍ସ ଜାତଭାୱଞ୍ଚ ପିତୁମତଭାୱଞ୍ଚ ନିୱେଦେତୁଂ ଦ୍ୱେ ଲେଖା ଏକକ୍ଖଣେୟେୱ ଆଗତା। ଅମଚ୍ଚା – ''ପଠମଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଜାତଭାୱଂ ଆରୋଚେସ୍ସାମା''ତି ତଂ ଲେଖଂ ରଞ୍ଞୋ ହତ୍ଥେ ଠପେସୁଂ। ରଞ୍ଞୋ ତଙ୍ଖଣେୟେୱ ପୁତ୍ତସିନେହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା

ସକଲସରୀରଂ ଖୋଭେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ଆହଚ୍ଚ ଅଟ୍ଠାସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ପିତୁଗୁଣମଞ୍ଞାସି – ‘‘ମଯି ଜାତେପି ମଯ୍ହଂ ପିତୁ ଏୱମେୱ ସିନେହୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି। ସୋ – ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ଭଣେ, ମଯ୍ହଂ ପିତରଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେଥା’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେଥ, ଦେୱା’’ତି ଇତରଂ ଲେଖଂ ହତ୍ଥେ ଠପଯିଂସୁ।

ସୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ରୋଦମାନୋ ମାତୁସମୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା – ‘‘ଅହୋସି ନୁ, ଖୋ, ଅମ୍ମ, ମଯ୍ହଂ ପିତୁ ମଯି ଜାତେ ସିନେହୋ’’ତି? ସା ଆହ – ‘‘ବାଲପୁତ୍ତ, କିଂ ୱଦେସି, ତୱ ଦହରକାଲେ ଅଙ୍ଗୁଲିଯା ପୀଳକା ଉଟ୍ଠହି। ଅଥ ତଂ ରୋଦମାନଂ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ତଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ତୱ ପିତୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମଂସୁ। ପିତା ତେ ଅଙ୍ଗୁଲିଂ ମୁଖେ ଠପେସି। ପୀଳକା ମୁଖେଯେୱ ଭିଜ୍ଜି। ଅଥ ଖୋ ପିତା ତୱ ସିନେହେନ ତଂ ଲୋହିତମିସ୍ସକଂ ପୁବ୍ବଂ ଅନିଟ୍ଠୁଭିତ୍ୱାୱ ଅଜ୍ଝୋହରି। ଏୱରୂପୋ ତେ ପିତୁ ସିନେହୋ’’ତି। ସୋ ରୋଦିତ୍ୱା ପରିଦେୱିତ୍ୱା ପିତୁ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ ଅକାସି।

ଦେୱଦତ୍ତୋପି ଅଜାତସତ୍ତୁଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା – ‘‘ପୁରିସେ, ମହାରାଜ, ଆଣାପେହି, ଯେ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ଦିନ୍ନେ ପୁରିସେ ପେସେତ୍ୱା ସଯଂ ଗିଜ୍ଝକୂଟଂ ଆରୁଯ୍ହ ଯନ୍ତେନ ସିଲଂ ପୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ନାଳାଗିରିହତ୍ଥିଂ ମୁଞ୍ଚାପେତ୍ୱାପି କେନଚି ଉପାଯେନ ଭଗୱନ୍ତଂ ମାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ପରିହୀନଲାଭସକ୍କାରୋ ପଞ୍ଚ ୱତ୍ଥୂନି ଯାଚିତ୍ୱା ତାନି ଅଲଭମାନୋ ତେହି ଜନଂ ସଞ୍ଞାପେସ୍ସାମୀତି ସଙ୍ଘଭେଦଂ କତ୍ୱା ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେସୁ ପରିସଂ ଆଦାଯ ପକ୍କନ୍ତେସୁ ଉଣ୍ହଲୋହିତଂ ମୁଖେନ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ନୱମାସେ ଗିଲାନମଞ୍ଚେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱିପ୍ପଟିସାରଜାତୋ – ‘‘କୁହିଂ ଏତରହି ସତ୍ଥା ୱସତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଜେତୱନେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ମଞ୍ଚକେନ ମଂ ଆହରିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଦସ୍ସେଥାତି ୱତ୍ୱା ଆହରିଯମାନୋ ଭଗୱତୋ ଦସ୍ସନାରହସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଅକତତ୍ତା ଜେତୱନେ ପୋକ୍ଖରଣୀସମୀପେଯେୱ ଦ୍ୱେଧା ଭିନ୍ନଂ ପଥୱିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମହାନିରଯେ ପତିଟ୍ଠିତୋତି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରକଥାନଯୋ ଖନ୍ଧକେ ଆଗତୋ। ଆଗତତ୍ତା ପନ ସବ୍ବଂ ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ଏୱଂ ଅଜାତୋଯେୱ ରଞ୍ଞୋ ସତ୍ତୁ ଭୱିସ୍ସତୀତି ନେମିତ୍ତକେହି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋତି ଅଜାତସତ୍ତୁ।

ୱେଦେହିପୁତ୍ତୋତି ଅଯଂ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ଧୀତାଯ ପୁତ୍ତୋ, ନ ୱିଦେହରଞ୍ଞୋ। ୱେଦେହୀତି ପନ ପଣ୍ଡିତାଧିୱଚନମେତଂ। ଯଥାହ – ‘‘ୱେଦେହିକା ଗହପତାନୀ (ମ। ନି। ୧।୨୨୬), ଅଯ୍ୟୋ ଆନନ୍ଦୋ ୱେଦେହମୁନୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୫୪)। ତତ୍ରାଯଂ ୱଚନତ୍ଥୋ – ୱିଦନ୍ତି ଏତେନାତି ୱେଦୋ, ଞାଣସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ୱେଦେନ ଈହତି ଘଟତି ୱାଯମତୀତି ୱେଦେହୀ। ୱେଦେହିଯା ପୁତ୍ତୋ ୱେଦେହିପୁତ୍ତୋ।

ତଦହୂତି ତସ୍ମିଂ ଅହୁ, ତସ୍ମିଂ ଦିୱସେତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପୱସନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଉପୋସଥୋ, ଉପୱସନ୍ତୀତି ସୀଲେନ ୱା ଅନସନେନ ୱା ଉପେତା ହୁତ୍ୱା ୱସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୋ – ‘‘ଆଯାମାୱୁସୋ, କପ୍ପିନ, ଉପୋସଥଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତିଆଦୀସୁ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ଉପୋସଥୋ। ‘‘ଏୱଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ ଖୋ, ୱିସାଖେ, ଉପୋସଥୋ ଉପୱୁତ୍ଥୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୮।୪୩) ସୀଲଂ। ‘‘ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱେ ସଦା ଫଗ୍ଗୁ, ସୁଦ୍ଧସ୍ସୁପୋସଥୋ ସଦା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୭୯) ଉପୱାସୋ। ‘‘ଉପୋସଥୋ ନାମ ନାଗରାଜା’’ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୨୪୬) ପଞ୍ଞତ୍ତି । ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଦହୁପୋସଥେ ସଭିକ୍ଖୁକା ଆୱାସା’’ତିଆଦୀସୁ (ମହାୱ। ୧୮୧) ଉପୱସିତବ୍ବଦିୱସୋ। ଇଧାପି ସୋଯେୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସୋ ପନେସ ଅଟ୍ଠମୀ ଚାତୁଦ୍ଦସୀ ପନ୍ନରସୀଭେଦେନ ତିୱିଧୋ। ତସ୍ମା ସେସଦ୍ୱଯନିୱାରଣତ୍ଥଂ ପନ୍ନରସେତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଉପୱସନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଉପୋସଥୋ’’ତି।

କୋମୁଦିଯାତି କୁମୁଦୱତିଯା। ତଦା କିର କୁମୁଦାନି ସୁପୁପ୍ଫିତାନି ହୋନ୍ତି, ତାନି ଏତ୍ଥ ସନ୍ତୀତି କୋମୁଦୀ। ଚାତୁମାସିନିଯାତି ଚାତୁମାସିଯା, ସା ହି ଚତୁନ୍ନଂ ମାସାନଂ ପରିଯୋସାନଭୂତାତି ଚାତୁମାସୀ। ଇଧ ପନ ଚାତୁମାସିନୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ମାସପୁଣ୍ଣତାଯ ଉତୁପୁଣ୍ଣତାଯ ସଂୱଚ୍ଛରପୁଣ୍ଣତାଯ ପୁଣ୍ଣା ସମ୍ପୁଣ୍ଣାତି ପୁଣ୍ଣା। ମା ଇତି ଚନ୍ଦୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ଏତ୍ଥ ପୁଣ୍ଣୋତି ପୁଣ୍ଣମା। ଏୱଂ ପୁଣ୍ଣାଯ ପୁଣ୍ଣମାଯାତି ଇମସ୍ମିଂ ପଦଦ୍ୱଯେ ଚ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ରାଜାମଚ୍ଚପରିୱୁତୋତି ଏୱରୂପାଯ ରଜତଘଟୱିନିଗ୍ଗତାହି ଖୀରଧାରାହି ଧୋୱିଯମାନଦିସାଭାଗାଯ ୱିଯ, ରଜତୱିମାନୱିଚ୍ଛୁଟେହି ମୁତ୍ତାୱଲିସୁମନକୁସୁମଦାମସେତଦୁକୂଲକୁମୁଦୱିସରେହି ସମ୍ପରିକିଣ୍ଣାଯ ୱିଯ ଚ, ଚତୁରୁପକ୍କିଲେସୱିମୁତ୍ତପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦପ୍ପଭାସମୁଦଯୋଭାସିତାଯ ରତ୍ତିଯା ରାଜାମଚ୍ଚେହି ପରିୱୁତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପରିପାସାଦୱରଗତୋତି ପାସାଦୱରସ୍ସ ଉପରିଗତୋ। ମହାରହେ ସମୁସ୍ସିତସେତଚ୍ଛତ୍ତେ କଞ୍ଚନାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। କସ୍ମା ନିସିନ୍ନୋ? ନିଦ୍ଦାୱିନୋଦନତ୍ଥଂ। ଅଯଞ୍ହି ରାଜା ପିତରି ଉପକ୍କନ୍ତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ – ‘‘ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମିସ୍ସାମୀ’’ତି ନିମୀଲିତମତ୍ତେସୁଯେୱ ଅକ୍ଖୀସୁ ସତ୍ତିସତଅବ୍ଭାହତୋ ୱିଯ କନ୍ଦମାନୋଯେୱ ପବୁଜ୍ଝି। କିମେତନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ, ନ କିଞ୍ଚୀତି ୱଦତି। ତେନସ୍ସ ଅମନାପା ନିଦ୍ଦା, ଇତି ନିଦ୍ଦାୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ନିସିନ୍ନୋ। ଅପି ଚ ତସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ନକ୍ଖତ୍ତଂ ସଙ୍ଘୁଟ୍ଠଂ ହୋତି। ସବ୍ବଂ ନଗରଂ ସିତ୍ତସମ୍ମଟ୍ଠଂ ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣୱାଲୁକଂ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣକୁସୁମଲାଜପୁଣ୍ଣଘଟପଟିମଣ୍ଡିତଘରଦ୍ୱାରଂ ସମୁସ୍ସିତଧଜପଟାକୱିଚିତ୍ତସମୁଜ୍ଜଲିତଦୀପମାଲାଲଙ୍କତସବ୍ବଦିସାଭାଗଂ ୱୀଥିସଭାଗେନ ରଚ୍ଛାସଭାଗେନ ନକ୍ଖତ୍ତକୀଳଂ ଅନୁଭୱମାନେନ ମହାଜନେନ ସମାକିଣ୍ଣଂ ହୋତି। ଇତି ନକ୍ଖତ୍ତଦିୱସତାଯପି ନିସିନ୍ନୋତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ପନ ୱତ୍ୱାପି –

‘‘ରାଜକୁଲସ୍ସ ନାମ ସଦାପି ନକ୍ଖତ୍ତମେୱ, ନିଦ୍ଦାୱିନୋଦନତ୍ଥଂଯେୱ ପନେସ ନିସିନ୍ନୋ’’ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କତଂ।

ଉଦାନଂଉଦାନେସୀତି ଉଦାହାରଂ ଉଦାହରି, ଯଥା ହି ଯଂ ତେଲଂ ମାନଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ୱିସ୍ସନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ତଂ ଅୱସେକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଞ୍ଚ ଜଲଂ ତଳାକଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ତଂ ଓଘୋତି ୱୁଚ୍ଚତି; ଏୱମେୱ ଯଂ ପୀତିୱଚନଂ ହଦଯଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଅଧିକଂ ହୁତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଅସଣ୍ଠହିତ୍ୱା ବହିନିକ୍ଖମତି, ତଂ ଉଦାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱରୂପଂ ପୀତିମଯଂ ୱଚନଂ ନିଚ୍ଛାରେସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦୋସିନାତି ଦୋସାପଗତା, ଅବ୍ଭା, ମହିକା, ଧୂମୋ, ରଜୋ, ରାହୂତି ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ୱିରହିତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ରମଣୀଯାତିଆଦୀନି ପଞ୍ଚ ଥୋମନୱଚନାନି। ସା ହି ମହାଜନସ୍ସ ମନଂ ରମଯତୀତି ରମଣୀଯା। ୱୁତ୍ତଦୋସୱିମୁତ୍ତାଯ ଚନ୍ଦପ୍ପଭାଯ ଓଭାସିତତ୍ତା ଅତିୱିଯ ସୁରୂପାତି ଅଭିରୂପା। ଦସ୍ସିତୁଂ ଯୁତ୍ତାତି ଦସ୍ସନୀଯା। ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତୀତି ପାସାଦିକା। ଦିୱସମାସାଦୀନଂ ଲକ୍ଖଣଂ ଭୱିତୁଂ ଯୁତ୍ତାତି ଲକ୍ଖଞ୍ଞା।

କଂ ନୁ ଖ୍ୱଜ୍ଜାତି କଂ ନୁ ଖୋ ଅଜ୍ଜ। ସମଣଂ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱାତି ସମିତପାପତାଯ ସମଣଂ। ବାହିତପାପତାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ। ଯଂ ନୋ ପଯିରୁପାସତୋତି ୱଚନବ୍ଯତ୍ତଯୋ ଏସ, ଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନୱସେନ ପଯିରୁପାସନ୍ତାନଂ ମଧୁରଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ରାଜା ଇମିନା ସବ୍ବେନପି ୱଚନେନ ଓଭାସନିମିତ୍ତକମ୍ମଂ ଅକାସି। କସ୍ସ ଅକାସୀତି? ଜୀୱକସ୍ସ। କିମତ୍ଥଂ? ଭଗୱତୋ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। କିଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ସଯଂ ଦସ୍ସନାଯ ଉପଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି? ଆମ, ନ ସକ୍କୋତି। କସ୍ମା? ମହାପରାଧତାଯ।

ତେନ ହି ଭଗୱତୋ ଉପଟ୍ଠାକୋ ଅରିଯସାୱକୋ ଅତ୍ତନୋ ପିତା ମାରିତୋ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ଚ ତମେୱ ନିସ୍ସାଯ ଭଗୱତୋ ବହୁଂ ଅନତ୍ଥମକାସି, ଇତି ମହାପରାଧୋ ଏସ, ତାଯ ମହାପରାଧତାଯ ସଯଂ ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଜୀୱକୋ ପନ ଭଗୱତୋ ଉପଟ୍ଠାକୋ, ତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିଚ୍ଛାଯାଯ ଭଗୱନ୍ତଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀତି ଓଭାସନିମିତ୍ତକମ୍ମଂ ଅକାସି। କିଂ ଜୀୱକୋ ପନ – ‘‘ମଯ୍ହଂ ଇଦଂ ଓଭାସନିମିତ୍ତକମ୍ମ’’ନ୍ତି ଜାନାତୀତି? ଆମ ଜାନାତି। ଅଥ କସ୍ମା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସୀତି? ୱିକ୍ଖେପପଚ୍ଛେଦନତ୍ଥଂ।

ତସ୍ମିଞ୍ହି ପରିସତି ଛନ୍ନଂ ସତ୍ଥାରାନଂ ଉପଟ୍ଠାକା ବହୂ ସନ୍ନିପତିତା, ତେ ଅସିକ୍ଖିତାନଂ ପଯିରୁପାସନେନ ସଯମ୍ପି ଅସିକ୍ଖିତାୱ। ତେ ମଯି ଭଗୱତୋ ଗୁଣକଥଂ ଆରଦ୍ଧେ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଉଟ୍ଠାଯୁଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ତନୋ ସତ୍ଥାରାନଂ ଗୁଣଂ କଥେସ୍ସନ୍ତି, ଏୱଂ ମେ ସତ୍ଥୁ ଗୁଣକଥା ପରିଯୋସାନଂ ନ ଗମିସ୍ସତି। ରାଜା ପନ ଇମେସଂ କୁଲୂପକେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଗହିତାସାରତାଯ ତେସଂ ଗୁଣକଥାଯ ଅନତ୍ତମନୋ ହୁତ୍ୱା ମଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି, ଅଥାହଂ ନିକ୍ଖିକ୍ଖେପଂ ସତ୍ଥୁ ଗୁଣଂ କଥେତ୍ୱା ରାଜାନଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗହେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀତି ଜାନନ୍ତୋୱ ୱିକ୍ଖେପପଚ୍ଛେଦନତ୍ଥଂ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସୀତି।

ତେପି ଅମଚ୍ଚା ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସୁଂ – ‘‘ଅଜ୍ଜ ରାଜା ପଞ୍ଚହି ପଦେହି ରତ୍ତିଂ ଥୋମେତି, ଅଦ୍ଧା କିଞ୍ଚି ସମଣଂ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୋତୁକାମୋ, ଯସ୍ସ ଚେସ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପସୀଦିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଚ ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରଂ କରିସ୍ସତି, ଯସ୍ସ ପନ କୁଲୂପକୋ ସମଣୋ ରାଜକୁଲୂପକୋ ହୋତି, ଭଦ୍ଦଂ ତସ୍ସା’’ତି।

୧୫୧-୧୫୨। ତେ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ‘‘ଅହଂ ଅତ୍ତନୋ କୁଲୂପକସମଣସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ୱତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମି, ଅହଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ କୁଲୂପକାନଂ ୱଣ୍ଣଂ କଥେତୁଂ ଆରଦ୍ଧା। ତେନାହ – ‘‘ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞତରୋ ରାଜାମଚ୍ଚୋ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ପୂରଣୋତି ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁପଟିଞ୍ଞସ୍ସ ନାମଂ। କସ୍ସପୋତି ଗୋତ୍ତଂ। ସୋ କିର ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ଏକୂନଦାସସତଂ ପୂରଯମାନୋ ଜାତୋ, ତେନସ୍ସ ପୂରଣୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ମଙ୍ଗଲଦାସତ୍ତା ଚସ୍ସ ‘‘ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତା ନତ୍ଥି, ଅକତଂ ୱା ନ କତନ୍ତି। ସୋ ‘‘କିମହଂ ଏତ୍ଥ ୱସାମୀ’’ତି ପଲାଯି। ଅଥସ୍ସ ଚୋରା ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିଂସୁ, ସୋ ପଣ୍ଣେନ ୱା ତିଣେନ ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତୁମ୍ପି ଅଜାନନ୍ତୋ ଜାତରୂପେନେୱ ଏକଂ ଗାମଂ ପାୱିସି। ମନୁସ୍ସା ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ସମଣୋ ଅରହା ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ, ନତ୍ଥି ଇମିନା ସଦିସୋ’’ତି ପୂୱଭତ୍ତାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମନ୍ତି। ସୋ – ‘‘ମଯ୍ହଂ ସାଟକଂ ଅନିୱତ୍ଥଭାୱେନ ଇଦଂ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସାଟକଂ ଲଭିତ୍ୱାପି ନ ନିୱାସେସି, ତଦେୱ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅଗ୍ଗହେସି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଅଞ୍ଞେପି ଅଞ୍ଞେପୀତି ପଞ୍ଚସତମନୁସ୍ସା ପବ୍ବଜିଂସୁ। ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ – ‘‘ପୂରଣୋ କସ୍ସପୋ’’ତି।

ପବ୍ବଜିତସମୂହସଙ୍ଖାତୋ ସଙ୍ଘୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସଙ୍ଘୀ। ସ୍ୱେୱ ଗଣୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଗଣୀ। ଆଚାରସିକ୍ଖାପନୱସେନ ତସ୍ସ ଗଣସ୍ସ ଆଚରିଯୋତି ଗଣାଚରିଯୋ। ଞାତୋତି ପଞ୍ଞାତୋ ପାକଟୋ। ‘‘ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ। ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ ୱତ୍ଥମ୍ପି ନ ନିୱାସେତୀ’’ତି ଏୱଂ ସମୁଗ୍ଗତୋ ଯସୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଯସସ୍ସୀ। ତିତ୍ଥକରୋତି ଲଦ୍ଧିକରୋ। ସାଧୁସମ୍ମତୋତି ଅଯଂ ସାଧୁ, ସୁନ୍ଦରୋ, ସପ୍ପୁରିସୋତି ଏୱଂ ସମ୍ମତୋ। ବହୁଜନସ୍ସାତି ଅସ୍ସୁତୱତୋ ଅନ୍ଧବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ। ପବ୍ବଜିତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅତିକ୍କନ୍ତା ବହୂ ରତ୍ତିଯୋ ଜାନାତୀତି ରତ୍ତଞ୍ଞୂ। ଚିରଂ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ଅସ୍ସାତି ଚିରପବ୍ବଜିତୋ,

ଅଚିରପବ୍ବଜିତସ୍ସ ହି କଥା ଓକପ୍ପନୀୟା ନ ହୋତି, ତେନାହ ''ଚିରପବ୍ବଜିତୋ''ତି। ଅଦ୍ଧଗତୋତି ଅଦ୍ଧାନଂ ଗତୋ, ଦ୍ୱେ ତୟୋ ରାଜପରିୱଟ୍ଟେ ଅତୀତୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ୱୟୋଅନୁପ୍ପତ୍ତୋତି ପଚ୍ଛିମୱୟଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ଇଦଂ ଉଭୟମ୍ପି – ''ଦହରସ୍ସ କଥା ଓକପ୍ପନୀୟା ନ ହୋତୀ''ତି ଏତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

ତୁଣ୍ହୀଅହୋସୀତି ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ମଧୁରରସଂ ଅମ୍ବପକ୍କଂ ଖାଦିତୁକାମୋ ପୁରିସୋ ଆହରିତ୍ୱା ହତ୍ଥେ ଠପିତଂ କାଜରପକ୍କଂ ଦିସ୍ୱା ୱିୟ ଝାନାଭିଞ୍ଞାଦିଗୁଣୟୁତ୍ତଂ ତିଲକ୍ଖଣବ୍ଭାହତଂ ମଧୁରଂ ଧମ୍ମକଥଂ ସୋତୁକାମୋ ପୁବ୍ବେ ପୂରଣସ୍ସ ଦସ୍ସନେନାପି ଅନତ୍ତମନୋ ଇଦାନି ଗୁଣକଥାୟ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ଅନତ୍ତମନୋ ହୁତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ଅନତ୍ତମନୋ ସମାନୋପି ପନ ''ସଚାହଂ ଏତଂ ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ଗୀୱାୟଂ ଗହେତ୍ୱା ନୀହରାପେସ୍ସାମି, 'ୟୋ ୟୋ କଥେସି, ତଂ ତଂ ରାଜା ଏୱଂ କରୋତୀ'ତି ଭୀତୋ ଅଞ୍ଞୋପି କୋଚି କିଞ୍ଚି ନ କଥେସ୍ସତୀ''ତି ଅମନାପମ୍ପି ତଂ କଥଂ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଏୱ ଅହୋସି। ଅଥଞ୍ଞୋ – ''ଅହଂ ଅତ୍ତନୋ କୁଲୂପକସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ କଥେସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ୱତ୍ତୁଂ ଆରଭି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ଅଞ୍ଞତରୋପି ଖୋତିଆଦି। ତଂ ସବ୍ବଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏତ୍ଥ ପନ ମକ୍ଖଲୀତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ଗୋସାଲାୟ ଜାତତ୍ତା ଗୋସାଲୋତି ଦୁତିୟଂ ନାମଂ। ତଂ କିର ସକଦ୍ଦମାୟ ଭୂମିୟା ତେଲଘଟଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ – ''ତାତ, ମା ଖଲୀ''ତି ସାମିକୋ ଆହ। ସୋ ପମାଦେନ ଖଲିତ୍ୱା ପତିତ୍ୱା ସାମିକସ୍ସ ଭୟେନ ପଲାୟିତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ। ସାମିକୋ ଉପଧାୱିତ୍ୱା ଦୁସ୍ସକଣ୍ଣେ ଅଗ୍ଗହେସି। ସୋ ସାଟକଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଚେଲକୋ ହୁତ୍ୱା ପଲାୟି। ସେସଂ ପୂରଣସଦିସମେୱ।

୧୫୩।ଅଜିତୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। କେସକମ୍ବଲଂ ଧାରେତୀତି କେସକମ୍ବଲୋ। ଇତି ନାମଦ୍ୱୟଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଜିତୋ କେସକମ୍ବଲୋତି ୱୁଚ୍ଚତି । ତତ୍ଥ କେସକମ୍ବଲୋ ନାମ ମନୁସ୍ସକେସେହି କତକମ୍ବଲୋ। ତତୋ ପଟିକିଟ୍ଠତରଂ ୱତ୍ଥଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ୟଥାହ – ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟାନି କାନିଚି ତନ୍ତାୱୁତାନଂ ୱତ୍ଥାନଂ, କେସକମ୍ବଲୋ ତେସଂ ପଟିକିଟ୍ଠୋ ଅକ୍ଖାୟତି। କେସକମ୍ବଲୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀତେ ସୀତୋ, ଉଣ୍ହେ ଉଣ୍ହୋ, ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ''ତି (ଅ। ନି। ୩।୧୩୮)।

୧୫୪।ପକୁଧୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। କଚ୍ଚାୟନୋତି ଗୋତ୍ତଂ। ଇତି ନାମଗୋତ୍ତଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ପକୁଧୋ କଚ୍ଚାୟନୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସୀତୁଦକପଟିକ୍ଖିତ୍ତକୋ ଏସ, ୱଚ୍ଚଂ କତ୍ୱାପି ଉଦକକିଚ୍ଚଂ ନ କରୋତି, ଉଣ୍ହୋଦକଂ ୱା କଞ୍ଜିୟଂ ୱା ଲଭିତ୍ୱା କରୋତି, ନଦିଂ ୱା ମଗ୍ଗୋଦକଂ ୱା ଅତିକ୍କମ୍ମ – ''ସୀଲଂ ମେ ଭିନ୍ନ''ନ୍ତି ୱାଲିକଥୂପଂ କତ୍ୱା ସୀଲଂ ଅଧିଟ୍ଠାୟ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱରୂପୋ ନିସ୍ସିରୀକଲଦ୍ଧିକୋ ଏସ।

୧୫୫।ସଞ୍ଚୟୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ବେଲଟ୍ଠସ୍ସ ପୁତ୍ତୋତି ବେଲଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ।

୧୫୬। ଅମ୍ହାକଂ ଗଣ୍ଠନକିଲେସୋ ପଲିବନ୍ଧନକିଲେସୋ ନତ୍ଥି, କିଲେସଗଣ୍ଠରହିତା ମୟନ୍ତି ଏୱଂୱାଦିତାୟ ଲଦ୍ଧନାମୱସେନ ନିଗଣ୍ଠୋ। ନାଟସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ।

କୋମାରଭଚ୍ଚଜୀୱକକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୫୭।ଅଥଖୋ ରାଜାତି ରାଜା କିର ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ୟସ୍ସ ୟସ୍ସ ୱଚନଂ ନ ସୋତୁକାମୋ, ସୋ ସୋ ଏୱ କଥେସି। ୟସ୍ସ ପନମ୍ହି ୱଚନଂ ସୋତୁକାମୋ, ଏସ ନାଗୱସଂ ପିୱିତ୍ୱା ଠିତୋ ସୁପଣ୍ଣୋ ୱିୟ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ, ଅନତ୍ଥୋ ୱତ ମେ''ତି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ଜୀୱକୋ ଉପସନ୍ତସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଉପଟ୍ଠାକୋ, ସୟମ୍ପି ଉପସନ୍ତୋ, ତସ୍ମା ୱତ୍ତସମ୍ପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱିୟ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋୱ ନିସିନ୍ନୋ, ନ ଏସ ମୟି ଅକଥେନ୍ତେ କଥେସ୍ସତି, ହତ୍ଥିମ୍ହି ଖୋ ପନ ମଦ୍ଦନ୍ତେ ହତ୍ଥିସ୍ସେୱ ପାଦୋ ଗହେତବ୍ବୋ''ତି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସୟଂ ମନ୍ତେତୁମାରଦ୍ଧୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଅଥ ଖୋ ରାଜା''ତି। ତତ୍ଥ କିଂ ତୁଣ୍ହୀତି କେନ କାରଣେନ ତୁଣ୍ହୀ। ଇମେସଂ ଅମଚ୍ଚାନଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ କୁଲୂପକସମଣସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ କଥେନ୍ତାନଂ ମୁଖଂ ନପ୍ପହୋତି । କିଂ ୟଥା ଏତେସଂ, ଏୱଂ ତୱ କୁଲୂପକସମଣୋ ନତ୍ଥି, କିଂ ତ୍ୱଂ ଦଲିଦ୍ଦୋ, ନ ତେ ମମ ପିତରା ଇସ୍ସରିୟଂ ଦିନ୍ନଂ, ଉଦାହୁ ଅସ୍ସଦ୍ଧୋତି ପୁଚ୍ଛତି।

ତତୋ ଜୀୱକସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ଅୟଂ ରାଜା ମଂ କୁଲୂପକସମଣସ୍ସ ଗୁଣଂ କଥାପେତି, ନ ଦାନି ମେ ତୁଣ୍ହୀଭାୱସ୍ସ କାଲୋ, ୟଥା ଖୋ ପନିମେ ରାଜାନଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନାୱ ଅତ୍ତନୋ କୁଲୂପକସମଣାନଂ ଗୁଣଂ କଥୟିଂସୁ, ନ ମୟ୍ହଂ ଏୱଂ ସତ୍ଥୁଗୁଣେ କଥେତୁଂ ୟୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଭଗୱତୋ ୱିହାରାଭିମୁଖୋ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଦସନଖସମୋଧାନସମୁଜ୍ଜଲଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ସିରସି ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା – ''ମହାରାଜ, ମା ମଂ ଏୱଂ ଚିନ୍ତୟିତ୍ଥ, 'ଅୟଂ ୟଂ ୱା ତଂ ୱା ସମଣଂ ଉପସଙ୍କମତୀ'ତି, ମମ ସତ୍ଥୁନୋ ହି ମାତୁକୁଚ୍ଛିଓକ୍କମନେ, ମାତୁକୁଚ୍ଛିତୋ ନିକ୍ଖମନେ, ମହାଭିନିକ୍ଖମନେ, ସମ୍ବୋଧିୟଂ,

ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପଵତ୍ତନେ ଚ, ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁ କମ୍ପିତ୍ଥ, ଏଵଂ ଯମକପାଟିହାରିଯଂ ଅକାସି, ଏଵଂ ଦେଵୋରୋହଣଂ, ଅହଂ ସତ୍ଥୁନୋ ଗୁଣେ କଥଯିସ୍ସାମି, ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ସୁଣ, ମହାରାଜା''ତି ଵତ୍ଵା – ''ଅଯଂ ଦେଵ, ଭଗଵା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ତଂ ଖୋ ପନ ଭଗଵନ୍ତନ୍ତି ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତାଖ୍ୟାନତ୍ଥେ ଉପଯୋଗଵଚନଂ, ତସ୍ସ ଖୋ ପନ ଭଗଵତୋତି ଅତ୍ଥୋ। କଲ୍ୟାଣୋତି କଲ୍ୟାଣଗୁଣସମନ୍ନାଗତୋ, ସେଟ୍ଠୋତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋତି କିତ୍ତିଯେଵ। ଥୁତିଘୋସୋ ଵା। ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋତି ସଦେଵକଂ ଲୋକଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ଵା ଉଗ୍ଗତୋ। କିନ୍ତି? ''ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ…ପେ… ଭଗଵା''ତି।

ତତ୍ରାଯଂ ପଦସମ୍ବନ୍ଧୋ – ସୋ ଭଗଵା ଇତିପି ଅରହଂ ଇତିପି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ…ପେ… ଇତିପି ଭଗଵାତି। ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ କାରଣେନାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଆରକତ୍ତା ଅରୀନଂ, ଅରାନଞ୍ଚ ହତତ୍ତା, ପଚ୍ଚଯାଦୀନଂ ଅରହତ୍ତା, ପାପକରଣେ ରହାଭାଵାତି, ଇମେହି ତାଵ କାରଣେହି ସୋ ଭଗଵା ଅରହନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବୋତିଆଦିନା ନଯେନ ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ସବ୍ବାନେଵ ଚେତାନି ପଦାନି ଵିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସେ ଵିତ୍ଥାରିତାନୀତି ତତୋ ନେସଂ ଵିତ୍ଥାରୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

ଜୀଵକୋ ପନ ଏକମେକସ୍ସ ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ଵା – ''ଏଵଂ, ମହାରାଜ, ଅରହଂ ମଯ୍ହଂ ସତ୍ଥା, ଏଵଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ…ପେ… ଏଵଂ ଭଗଵା''ତି ଵତ୍ଵା – ''ତଂ, ଦେଵୋ, ଭଗଵନ୍ତଂ ପଯିରୁପାସତୁ, ଅପ୍ପେଵ ନାମ ଦେଵସ୍ସ ତଂ ଭଗଵନ୍ତଂ ପଯିରୁପାସତୋ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦେଯ୍ୟା''ତି ଆହ। ଏତ୍ଥ ଚ ତଂ ଦେଵୋ ପଯିରୁପାସତୂତି ଵଦନ୍ତୋ ''ମହାରାଜ, ତୁମ୍ହାଦିସାନଞ୍ହି ସତେନପି ସହସ୍ସେନପି ସତସହସ୍ସେନପି ପୁଟ୍ଠସ୍ସ ମଯ୍ହଂ ସତ୍ଥୁନୋ ସବ୍ବେସଂ ଚିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ଵା କଥେତୁଂ ଥାମୋ ଚ ବଲଞ୍ଚ ଅତ୍ଥି, ଵିସ୍ସତ୍ଥୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାସି ମହାରାଜା''ତି ଆହ।

ରଞ୍ଞୋପି ଭଗଵତୋ ଗୁଣକଥଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ସକଲସରୀରଂ ପଞ୍ଚଵଣ୍ଣାଯ ପୀତିଯା ନିରନ୍ତରଂ ଫୁଟଂ ଅହୋସି। ସୋ ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେଵ ଗନ୍ତୁକାମୋ ହୁତ୍ଵା – ''ଇମାଯ ଖୋ ପନ ଵେଲାଯ ମଯ୍ହଂ ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛତୋ ନ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଖିପ୍ପଂ ଯାନାନି ଯୋଜେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି ଅଞ୍ଞତ୍ର ଜୀଵକା''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ଵା – ''ତେନ ହି, ସମ୍ମ ଜୀଵକ, ହତ୍ଥିଯାନାନି କପ୍ପାପେହୀ''ତି ଆହ।

୧୫୮। ତତ୍ଥ ତେନ ହୀତି ଉଯ୍ୟୋଜନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଗଚ୍ଛ, ସମ୍ମ ଜୀଵକାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ହତ୍ଥିଯାନାନୀତି ଅନେକେସୁ ଅସ୍ସରଥାଦୀସୁ ଯାନେସୁ ଵିଜ୍ଜମାନେସୁପି ହତ୍ଥିଯାନଂ ଉତ୍ତମଂ; ଉତ୍ତମସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଉତ୍ତମଯାନେନେଵ ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚ, ଅସ୍ସଯାନରଥଯାନାନି ସସଦ୍ଦାନି, ଦୂରତୋଵ ତେସଂ ସଦ୍ଦୋ ସୁଯ୍ୟତି, ହତ୍ଥିଯାନସ୍ସ ପଦାନୁପଦଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାପି ସଦ୍ଦଂ ନ ସୁଣନ୍ତି। ନିବ୍ବୁତସ୍ସ ପନ ଖୋ ଭଗଵତୋ ସନ୍ତିକେ ନିବ୍ବୁତେହେଵ ଯାନେହି ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚ ଚିନ୍ତଯିତ୍ଵା ହତ୍ଥିଯାନାନୀତି ଆହ।

ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି ହତ୍ଥିନିକାସତାନୀତି ପଞ୍ଚ କରେଣୁସତାନି। କପ୍ପାପେତ୍ଵାତି ଆରୋହଣସଜ୍ଜାନି କାରେତ୍ଵା। ଆରୋହଣୀଯନ୍ତି ଆରୋହଣଯୋଗ୍ଗଂ, ଓପଗୁଯ୍ହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କିଂ ପନେସ ରଞ୍ଞା ଵୁତ୍ତଂ ଅକାସି ଅଵୁତ୍ତନ୍ତି? ଅଵୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ପଣ୍ଡିତତାଯ। ଏଵଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ରାଜା ଇମାଯ ଵେଲାଯ ଗଚ୍ଛାମୀତି ଵଦତି, ରାଜାନୋ ଚ ନାମ ବହୁପଚ୍ଚତ୍ଥିକା। ସଚେ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ କୋଚି ଅନ୍ତରାଯୋ ହୋତି, ମମ୍ପି ଗରହିସ୍ସନ୍ତି – ''ଜୀଵକୋ ରାଜା ମେ କଥଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ଅକାଲେପି ରାଜାନଂ ଗହେତ୍ଵା ନିକ୍ଖମତୀ''ତି। ଭଗଵନ୍ତମ୍ପି ଗରହିସ୍ସନ୍ତି ''ସମଣୋ ଗୋତମୋ, 'ମଯ୍ହଂ କଥା ଵତ୍ତତୀ'ତି କାଲଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ଵାଵ ଧମ୍ମଂ କଥେତୀ''ତି। ତସ୍ମା ଯଥା ନେଵ ମଯ୍ହଂ, ନ ଭଗଵତୋ, ଗରହା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି; ରଞ୍ଞୋ ଚ ରକ୍ଖା ସୁସଂଵିହିତା ହୋତି, ତଥା କରିସ୍ସାମୀ''ତି।

ତତୋ ଇତ୍ଥିଯୋ ନିସ୍ସାଯ ପୁରିସାନଂ ଭଯଂ ନାମ ନତ୍ଥି, 'ସୁଖଂ ଇତ୍ଥିପରିଵୁତୋ ଗମିସ୍ସାମୀ'ତି ପଞ୍ଚ ହତ୍ଥିନିକାସତାନି କପ୍ପାପେତ୍ଵା ପଞ୍ଚ ଇତ୍ଥିସତାନି ପୁରିସଵେସଂ ଗାହାପେତ୍ଵା – ''ଅସିତୋମରହତ୍ଥା ରାଜାନଂ ପରିଵାରେଯ୍ୟାଥା''ତି ଵତ୍ଵା ପୁନ ଚିନ୍ତେସି – ''ଇମସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାଵେ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଉପନିସ୍ସଯୋ ନତ୍ଥି, ବୁଦ୍ଧା ଚ ନାମ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ଵାଵ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତି। ହନ୍ଦାହଂ, ମହାଜନଂ ସନ୍ନିପାତାପେମି, ଏଵଞ୍ହି ସତି ସତ୍ଥା କସ୍ସଚିଦେଵ ଉପନିସ୍ସଯେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସତି, ସା ମହାଜନସ୍ସ ଉପକାରାଯ ଭଵିସ୍ସତୀ''ତି। ସୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସାସନଂ ପେସେସି, ଭେରିଂ ଚରାପେସି – ''ଅଜ୍ଜ ରାଜା ଭଗଵତୋ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛତି, ସବ୍ବେ ଅତ୍ତନୋ ଵିଭଵାନୁରୂପେନ ରଞ୍ଞୋ ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୂ''ତି।

ତତୋ ମହାଜନୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ରାଜା କିର ସତ୍ଥୁଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛତି, କୀଦିସୀ ଵତ ଭୋ ଧମ୍ମଦେସନା ଭଵିସ୍ସତି, କିଂ ନୋ ନକ୍ଖତ୍ତକୀଳାଯ, ତତ୍ଥେଵ ଗମିସ୍ସାମା''ତି। ସବ୍ବେ ଗନ୍ଧମାଲାଦୀନି ଗହେତ୍ଵା ରଞ୍ଞୋ ଆଗମନଂ ଆକଙ୍ଖମାନା ମଗ୍ଗେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଜୀଵକୋପି ରଞ୍ଞୋ ପଟିଵେଦେସି – ''କପ୍ପିତାନି ଖୋ ତେ, ଦେଵ, ହତ୍ଥିଯାନାନି, ଯସ୍ସ ଦାନି କାଲଂ ମଞ୍ଞସୀ''ତି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ସ ଦାନି କାଲଂ ମଞ୍ଞସୀତି ଉପଚାରଵଚନମେତଂ। ଇଦଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି – ''ଯଂ ତଯା ଆଣତ୍ତଂ, ତଂ ମଯା କତଂ, ଇଦାନି ତ୍ଵଂ ଯସ୍ସ ଗମନସ୍ସ ଵା ଅଗମନସ୍ସ ଵା କାଲଂ ମଞ୍ଞସି, ତଦେଵ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା

କରୋହୀ’’ତି।

୧୫୯।ପଞ୍ଚେକା ଇଦ୍ଧିୟୋତି ପାଟିୟେକ୍କା ଇଦ୍ଧିୟୋ, ଏକେକିସ୍ସା ହତ୍ଥିନିୟା ଏକେକଂ ଇଦ୍ଧିନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଉକ୍କାସୁ ଧାରିୟମାନାସୂତି ଦଣ୍ଡଦୀପିକାସୁ ଧାରିୟମାନାସୁ। ମହଚ୍ଚ ରାଜାନୁଭାୱେନାତି ମହତା ରାଜାନୁଭାୱେନ। ମହଚ୍ଚାତିପି ପାଳି, ମହତିୟାତି ଅତ୍ଥୋ, ଲିଙ୍ଗୱିପରିୟାୟୋ ଏସ। ରାଜାନୁଭାୱୋ ୱୁଚ୍ଚତି ରାଜିଦ୍ଧି। କା ପନସ୍ସ ରାଜିଦ୍ଧି? ତିୟୋଜନସତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମହାରଟ୍ଠାନଂ ଇସ୍ସରିୟସିରୀ। ତସ୍ସ ହି ଅସୁକଦିୱସଂ ରାଜା ତଥାଗତଂ ଉପସଙ୍କମିସ୍ସତୀତି ପଠମତରଂ ସଂୱିଦହନେ ଅସତିପି ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ପଞ୍ଚ ଇତ୍ଥିସତାନି ପୁରିସୱେସଂ ଗହେତ୍ୱା ପଟିମୁକ୍କୱେଠନାନି ଅଂସେ ଆସତ୍ତଖଗ୍ଗାନି ମଣିଦଣ୍ଡତୋମରେ ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ଯଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ପଞ୍ଚେକା ଇତ୍ଥିୟୋ ଆରୋପେତ୍ୱା’’ତି।

ଅପରାପି ସୋଳସସହସ୍ସଖତ୍ତିୟନାଟକିତ୍ଥିୟୋ ରାଜାନଂ ପରିୱାରେସୁଂ। ତାସଂ ପରିୟନ୍ତେ ଖୁଜ୍ଜୱାମନକକିରାତାଦୟୋ। ତାସଂ ପରିୟନ୍ତେ ଅନ୍ତେପୁରପାଲକା ୱିସ୍ସାସିକପୁରିସା। ତେସଂ ପରିୟନ୍ତେ ୱିଚିତ୍ରୱେସୱିଲାସିନୋ ସଟ୍ଠିସହସ୍ସମତ୍ତା ମହାମତ୍ତା। ତେସଂ ପରିୟନ୍ତେ ୱିୱିଧାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତା ନାନପ୍ପକାରଆୱୁଧହତ୍ଥା ୱିଜ୍ଜାଧରତରୁଣା ୱିୟ ନୱୁତିସହସ୍ସମତ୍ତା ରଟ୍ଠିୟପୁତ୍ତା। ତେସଂ ପରିୟନ୍ତେ ସତଗ୍ଘନିକାନି ନିୱାସେତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତଗ୍ଘନିକାନି ଏକଂସଂ କତ୍ୱା ସୁନ୍ହାତା ସୁୱିଲିତ୍ତା କଞ୍ଚନମାଲାଦିନାନାଭରଣସୋଭିତା ଦସସହସ୍ସମତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଜୟସଦ୍ଦଂ ଘୋସନ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତେସଂ ପରିୟନ୍ତେ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକାନି ତୂରିୟାନି। ତେସଂ ପରିୟନ୍ତେ ଧନୁପନ୍ତିପରିକ୍ଖେପୋ। ତସ୍ସ ପରିୟନ୍ତେ ହତ୍ଥିଘଟା। ହତ୍ଥୀନଂ ପରିୟନ୍ତେ ଗୀୱାୟ ଗୀୱଂ ପହରମାନା ଅସ୍ସପନ୍ତି। ଅସ୍ସପରିୟନ୍ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଙ୍ଘଟ୍ଟନରଥା। ରଥପରିୟନ୍ତେ ବାହାୟ ବାହଂ ପହରୟମାନା ୟୋଧା। ତେସଂ ପରିୟନ୍ତେ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁରୂପାୟ ଆଭରଣସମ୍ପତ୍ତିୟା ୱିରୋଚମାନା ଅଟ୍ଠାରସ ସେନିୟୋ। ଇତି ୟଥା ପରିୟନ୍ତେ ଠତ୍ୱା ଖିତ୍ତୋ ସରୋ ରାଜାନଂ ନ ପାପୁଣାତି, ଏୱଂ ଜୀୱକୋ କୋମାରଭଚ୍ଚୋ ରଞ୍ଞୋ ପରିସଂ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ରଞ୍ଞୋ ଅୱିଦୂରେନେୱ ଗଚ୍ଛତି – ‘‘ସଚେ କୋଚି ଉପଦ୍ଦୱୋ ହୋତି, ପଠମତର ରଞ୍ଞୋ ଜୀୱିତଦାନଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି। ଉକ୍କାନଂ ପନ ଏତ୍ତକାନି ସତାନି ୱା ସହସ୍ସାନି ୱାତି ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନତ୍ଥୀତି ଏୱରୂପିଂ ରାଜିଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ମହଚ୍ଚରାଜାନୁଭାୱେନ ୟେନ ଜୀୱକସ୍ସ କୋମାରଭଚ୍ଚସ୍ସ ଅମ୍ବୱନଂ, ତେନ ପାୟାସୀ’’ତି।

ଅହୁଦେୱ ଭୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସଭୟଂ, ଞାଣଭୟଂ, ଆରମ୍ମଣଭୟଂ, ଓତ୍ତପ୍ପଭୟନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଭୟଂ, ତତ୍ଥ ‘‘ଜାତିଂ ପଟିଚ୍ଚ ଭୟଂ ଭୟାନକ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସଭୟଂ ନାମ। ‘‘ତେପି ତଥାଗତସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ଭୟଂ ସଂୱେଗଂ ସନ୍ତାସଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୩। ୭୮) ଏୱମାଗତଂ ଞାଣଭୟଂ ନାମ। ‘‘ଏତଂ ନୂନ ତଂ ଭୟଭେରୱଂ ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୪୯) ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣଭୟଂ ନାମ।

‘‘ଭୀରୁଂ ପସଂସନ୍ତି, ନ ହି ତତ୍ଥ ସୂରଂ;

ଭୟା ହି ସନ୍ତୋ, ନ କରୋନ୍ତି ପାପ’’ନ୍ତି । (ସଂ। ନି। ୧।୩୩);

ଇଦଂ ଓତ୍ତପ୍ପଭୟଂ ନାମ। ତେସୁ ଇଧ ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସଭୟଂ, ଅହୁ ଅହୋସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଛମ୍ଭିତତ୍ତନ୍ତି ଛମ୍ଭିତସ୍ସ ଭାୱୋ। ସକଲସରୀରଚଲନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଲୋମହଂସୋତି ଲୋମହଂସନଂ, ଉଦ୍ଧଂ ଠିତଲୋମତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ପନାୟଂ ଲୋମହଂସୋ ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଦୀସୁ ପୀତିଉପ୍ପତ୍ତିକାଲେ ପୀତିୟାପି ହୋତି । ଭୀରୁକଜାତିକାନଂ ସମ୍ପହାରପିସାଚାଦିଦସ୍ସନେସୁ ଭୟେନାପି। ଇଧ ଭୟଲୋମହଂସୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କସ୍ମା ପନେସ ଭୀତୋତି? ଅନ୍ଧକାରେନାତି ଏକେ ୱଦନ୍ତି। ରାଜଗହେ କିର ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ ମହାଦ୍ୱାରାନି, ଚତୁସଟ୍ଠି ଖୁଦ୍ଦକଦ୍ୱାରାନି। ଜୀୱକସ୍ସ ଅମ୍ବୱନଂ ପାକାରସ୍ସ ଚ ଗିଜ୍ଝକୂଟସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରା ହୋତି। ସୋ ପାଚୀନଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଦ୍ଧତଚ୍ଛାୟାୟ ପାୱିସି, ତତ୍ଥ ପଦ୍ଧତକୂଟେନ ଚନ୍ଦୋ ଛାଦିତୋ, ପଦ୍ଧତଚ୍ଛାୟାୟ ଚ ରୁକ୍ଖଚ୍ଛାୟାୟ ଚ ଅନ୍ଧକାରଂ ଅହୋସୀତି, ତମ୍ପି ଅକାରଣଂ। ତଦା ହି ଉକ୍କାନଂ ସତସହସ୍ସାନମ୍ପି ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନତ୍ଥି।

ଅୟଂ ପନ ଅପ୍ପସଦ୍ଦତଂ ନିସ୍ସାୟ ଜୀୱକେ ଆସଙ୍କାୟ ଭୀତୋ। ଜୀୱକୋ କିରସ୍ସ ଉପରିପାସାଦେୟେୱ ଆରୋଚେସି – ‘‘ମହାରାଜ ଅପ୍ପସଦ୍ଦକାମୋ ଭଗୱା, ଅପ୍ପସଦ୍ଦେନେୱ ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ’’ତି। ତସ୍ମା ରାଜା ତୂରିୟସଦ୍ଦଂ ନିୱାରେସି। ତୂରିୟାନି କେୱଲଂ ଗହିତମତ୍ତାନେୱ ହୋନ୍ତି, ୱାଚମ୍ପି ଉଚ୍ଚଂ ଅନିଚ୍ଛାରୟମାନା ଅଚ୍ଛରାସଞ୍ଞାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅମ୍ବୱନେପି କସ୍ସଚି ଖିପିତସଦ୍ଦୋପି ନ ସୁୟ୍ୟତି। ରାଜାନୋ ଚ ନାମ ସଦ୍ଦାଭିରତା ହୋନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଅପ୍ପସଦ୍ଦତଂ ନିସ୍ସାୟ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ଜୀୱକେପି ଆସଙ୍କଂ ଉପ୍ପାଦେସି। ‘‘ଅୟଂ ଜୀୱକୋ ମୟ୍ହଂ ଅମ୍ବୱନେ ଅଡ୍ଢତେଳସାନି ଭିକ୍ଖୁସତାନୀ’’ତି ଆହ। ଏତ୍ଥ ଚ ଖିପିତସଦ୍ଦମତ୍ତମ୍ପି ନ ସୁୟ୍ୟତି, ଅଭୂତଂ ମଞ୍ଞେ, ଏସ ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ମଂ ନଗରତୋ ନୀହରିତ୍ୱା ପୁରତୋ ବଲକାୟଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ମଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଛତ୍ତଂ ଉସ୍ସାପେତୁକାମୋ। ଅୟଞ୍ହି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ହତ୍ଥୀନଂ ବଲଂ ଧାରେତି। ମମ ଚ ଅୱିଦୂରେନେୱ ଗଚ୍ଛତି, ସନ୍ତିକେ ଚ ମେ ଆୱୁଧହତ୍ଥୋ ଏକପୁରିସୋପି ନତ୍ଥି।

ଅହୋ ୱତ ମେ ଅନତ୍ଥୋ’’ତି। ଏୱଂ ଭାୟିତ୍ୱା ଚ ପନ ଅଭୀତୋ ୱିଯ ସନ୍ଧାରେତୁମ୍ପି ନାସକ୍ଖି। ଅତ୍ତନୋ ଭୀତଭାୱଂ ତସ୍ସ ଆୱି ଅକାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅଥ ଖୋ ରାଜା…ପେ… ନ ନିଗ୍ଘୋସୋ’’ତି। ତତ୍ଥ ସମ୍ମାତି ୱଯସ୍ସାଭିଲାପୋ ଏସ, କଚ୍ଚି ମଂ ୱଯସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନ ପଲମ୍ଭେସୀତି ଯଂ ନତ୍ଥି ତଂ ଅତ୍ଥୀତି ୱତ୍ୱା କଚ୍ଚି ମଂ ନ ୱିପ୍ପଲମ୍ଭଯସି। ନିଗ୍ଘୋସୋତି କଥାସଲ୍ଲାପନିଗ୍ଘୋସୋ।

ମା ଭାଯି, ମହାରାଜାତି ଜୀୱକୋ – ‘‘ଅଯଂ ରାଜା ମଂ ନ ଜାନାତି ‘ନାଯଂ ପରଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତୀ’ତି; ସଚେ ଖୋ ପନ ନଂ ନ ଅସ୍ସାସେସ୍ସାମି, ୱିନସ୍ସେଯ୍ଯା’’ତି ଚିନ୍ତଯିତ୍ୱା ଦଳ୍ହଂ କତ୍ୱା ସମସ୍ସାସେନ୍ତୋ ‘‘ମା ଭାଯି ମହାରାଜା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ନ ତଂ ଦେୱା’’ତିଆଦିମାହ। ଅଭିକ୍କମାତି ଅଭିମୁଖୋ କମ ଗଚ୍ଛ, ପୱିସାତି ଅତ୍ଥୋ। ସକିଂ ୱୁତ୍ତେ ପନ ଦଳ୍ହଂ ନ ହୋତୀତି ତରମାନୋୱ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଆହ। ଏତେ ମଣ୍ଡଲମାଳେ ଦୀପା ଝାଯନ୍ତୀତି ମହାରାଜ, ଚୋରବଲଂ ନାମ ନ ଦୀପେ ଜାଲେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ଏତେ ଚ ମଣ୍ଡଲମାଳେ ଦୀପା ଜଲନ୍ତି। ଏତାଯ ଦୀପସଞ୍ଞାଯ ଯାହି ମହାରାଜାତି ୱଦତି।

ସାମଞ୍ଞଫଲପୁଚ୍ଛାୱଣ୍ଣନା

୧୬୦।ନାଗସ୍ସ ଭୂମୀତି ଯତ୍ଥ ସକ୍କା ହତ୍ଥିଂ ଅଭିରୂଳ୍ହେନ ଗନ୍ତୁଂ, ଅଯଂ ନାଗସ୍ସ ଭୂମି ନାମ। ନାଗା ପଚ୍ଚୋରୋହିତ୍ୱାତି ୱିହାରସ୍ସ ବହିଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ହତ୍ଥିତୋ ଓରୋହିତ୍ୱା। ଭୂମିଯଂ ପତିଟ୍ଠିତସମକାଲମେୱ ପନ ଭଗୱତୋ ତେଜୋ ରଞ୍ଞୋ ସରୀରଂ ଫରି। ଅଥସ୍ସ ତାୱଦେୱ ସକଲସରୀରତୋ ସେଦା ମୁଚ୍ଚିଂସୁ, ସାଟକା ପୀଳେତ୍ୱା ଅପନେତବ୍ବା ୱିଯ ଅହେସୁଂ। ଅତ୍ତନୋ ଅପରାଧଂ ସରିତ୍ୱା ମହାଭଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ଉଜୁକଂ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଜୀୱକଂ ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱା ଆରାମଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ୱିଯ ‘‘ଇଦଂ ତେ ସମ୍ମ ଜୀୱକ ସୁଟ୍ଠୁ କାରିତଂ ଇଦଂ ସୁଟ୍ଠୁ କାରିତ’’ନ୍ତି ୱିହାରସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭଣମାନୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଯେନ ମଣ୍ଡଲମାଳସ୍ସ ଦ୍ୱାରଂ ତେନୁପସଙ୍କମି, ସମ୍ପତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

କହଂ ପନ ସମ୍ମାତି କସ୍ମା ପୁଚ୍ଛୀତି। ଏକେ ତାୱ ‘‘ଅଜାନନ୍ତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଇମିନା କିର ଦହରକାଲେ ପିତରା ସଦ୍ଧିଂ ଆଗମ୍ମ ଭଗୱା ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ, ପଚ୍ଛା ପନ ପାପମିତ୍ତସଂସଗ୍ଗେନ ପିତୁଘାତଂ କତ୍ୱା ଅଭିମାରେ ପେସେତ୍ୱା ଧନପାଲଂ ମୁଞ୍ଚାପେତ୍ୱା ମହାପରାଧୋ ହୁତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱଂ ନ ଉପଗତପୁବ୍ବୋତି ଅସଞ୍ଜାନନ୍ତୋ ପୁଚ୍ଛତୀତି। ତଂ ଅକାରଣଂ, ଭଗୱା ହି ଆକିଣ୍ଣୱରଲକ୍ଖଣୋ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନପଟିମଣ୍ଡିତୋ ଛବ୍ବଣ୍ଣାହି ରସ୍ମୀହି ସକଲଂ ଆରାମଂ ଓଭାସେତ୍ୱା ତାରାଗଣପରିୱୁତୋ ୱିଯ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦୋ ଭିକ୍ଖୁଗଣପରିୱୁତୋ ମଣ୍ଡଲମାଳମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ, ତଂ କୋ ନ ଜାନେଯ୍ଯ। ଅଯଂ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଇସ୍ସରିଯଲୀଲାଯ ପୁଚ୍ଛତି। ପକତି ହେସା ରାଜକୁଲାନଂ, ଯଂ ଜାନନ୍ତାପି ଅଜାନନ୍ତା ୱିଯ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ଜୀୱକୋ ପନ ତଂ ସୁତ୍ୱା – ‘ଅଯଂ ରାଜା ପଥୱିଯଂ ଠତ୍ୱା କୁହିଂ ପଥୱୀତି, ନଭଂ ଉଲ୍ଲୋକେତ୍ୱା କୁହିଂ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯାତି, ସିନେରୁମୂଲେ ଠତ୍ୱା କୁହିଂ ସିନେରୂତି ୱଦମାନୋ ୱିଯ ଦସବଲସ୍ସ ପୁରତୋ ଠତ୍ୱା କୁହିଂ ଭଗୱା’ତି ପୁଚ୍ଛତି। ‘‘ହନ୍ଦସ୍ସ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ‘‘ଏସୋ ମହାରାଜା’’ତିଆଦିମାହ। ପୁରକ୍ଖତୋତି ପରିୱାରେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ପୁରତୋ ନିସିନ୍ନୋ।

୧୬୧।ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ଯତ୍ଥ ଭଗୱା ତତ୍ଥ ଗତୋ, ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଉପଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସୀତି ଭଗୱନ୍ତଂ ୱା ଭିକ୍ଖୁସଂଘଂ ୱା ଅସଙ୍ଘଟ୍ଟଯମାନୋ ଅତ୍ତନୋ ଠାତୁଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକେ ଏକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକୋୱ ଅଟ୍ଠାସି। ତୁଣ୍ହୀଭୂତଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତନ୍ତି ଯତୋ ଯତୋ ଅନୁୱିଲୋକେତି, ତତୋ ତତୋ ତୁଣ୍ହୀଭୂତମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ହି ଏକଭିକ୍ଖୁସ୍ସପି ହତ୍ଥକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ୱା ପାଦକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ୱା ଖିପିତସଦ୍ଦୋ ୱା ନତ୍ଥି, ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତଂ ନାଟକପରିୱାରଂ ଭଗୱତୋ ଅଭିମୁଖେ ଠିତଂ ରାଜାନଂ ୱା ରାଜପରିସଂ ୱା ଏକଭିକ୍ଖୁପି ନ ଓଲୋକେସି। ସବ୍ବେ ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ଓଲୋକଯମାନା ନିସୀଦିଂସୁ।

ରାଜା ତେସଂ ଉପସମେ ପସୀଦିତ୍ୱା ୱିଗତପଙ୍କତାଯ ୱିପ୍ପସନ୍ନରହଦମିୱ ଉପସନ୍ତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅନୁୱିଲୋକେତ୍ୱା ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି। ତତ୍ଥ ଇମିନାତି ଯେନ କାଯିକେନ ଚ ୱାଚସିକେନ ଚ ମାନସିକେନ ଚ ସୀଲୂପସମେନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଉପସନ୍ତୋ, ଇମିନା ଉପସମେନାତି ଦୀପେତି। ତତ୍ଥ ‘‘ଅହୋ ୱତ ମେ ପୁତ୍ତୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ୱିଯ ଉପସନ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ଯା’’ତି ନଯିଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଏସ ଏୱମାହ। ଅଯଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଦିସ୍ୱା ପସନ୍ନୋ ପୁତ୍ତଂ ଅନୁସ୍ସରି। ଦୁଲ୍ଲଭଞ୍ହି ଲଦ୍ଧା ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱା ଦିସ୍ୱା ପିଯାନଂ ଞାତିମିତ୍ତାଦୀନଂ ଅନୁସ୍ସରଣଂ ନାମ ଲୋକସ୍ସ ପକତିଯେୱ। ଇତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଦିସ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ଅନୁସ୍ସରମାନୋ ଏସ ଏୱମାହ।

ଅପି ଚ ପୁତ୍ତେ ଆସଙ୍କାଯ ତସ୍ସ ଉପସମଂ ଇଚ୍ଛମାନୋ ପେସ ଏୱମାହ। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି, ପୁତ୍ତୋ ମେ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି – ‘‘ମଯ୍ହଂ ପିତା ଦହରୋ। ଅଯ୍ଯକୋ ମେ କୁହି’’ନ୍ତି। ସୋ ‘‘ପିତରା ତେ ଘାତିତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ଅହମ୍ପି ପିତରଂ ଘାତେତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ କାରେସ୍ସାମୀ’’ତି ମଞ୍ଞିସ୍ସତି। ଇତି ପୁତ୍ତେ ଆସଙ୍କାଯ ତସ୍ସ ଉପସମଂ ଇଚ୍ଛମାନୋ ପେସ ଏୱମାହ। କିଞ୍ଚାପି ହି ଏସ ଏୱମାହ। ଅଥ ଖୋ ନଂ ପୁତ୍ତୋ ଘାତେସ୍ସତିଯେୱ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ୱଂସେ ପିତୁୱଧୋ ପଞ୍ଚପରିୱଟ୍ଟେ ଗତୋ। ଅଜାତସତ୍ତୁ ବିମ୍ବିସାରଂ ଘାତେସି, ଉଦଯୋ ଅଜାତସତ୍ତୁଂ । ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ମହାମୁଣ୍ଡିକୋ ନାମ ଉଦଯଂ। ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ

ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ନାମ ମହାମୁଣ୍ଡିକଂ। ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ନାଗଦାସୋ ନାମ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ। ନାଗଦାସଂ ପନ – ''ୱଂସଚ୍ଛେଦକରାଜାନୋ ଇମେ, କିଂ ଇମେହୀ''ତି ରଟ୍ଠୱାସିନୋ କୁପିତା ଘାତେସୁଂ।

ଅଗମା ଖୋ ତ୍ୱନ୍ତି କସ୍ମା ଏୱମାହ? ଭଗୱା କିର ରଞ୍ଞୋ ୱଚୀଭେଦେ ଅକତେଯେୱ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ ରାଜା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ନିରୱୋ ଠିତୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଚିନ୍ତେସୀ''ତି। ଅଥସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା – ''ଅଯଂ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଅନୁୱିଲୋକେତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ଅନୁସ୍ସରି, ନ ଖୋ ପନାଯଂ ମଯି ଅନାଲପନ୍ତେ କିଞ୍ଚି କଥେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, କରୋମି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥାସଲ୍ଲାପ''ନ୍ତି। ତସ୍ମା ରଞ୍ଞୋ ୱଚନାନନ୍ତରଂ ''ଅଗମା ଖୋ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ଯଥାପେମ''ନ୍ତି ଆହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ମହାରାଜ, ଯଥା ନାମ ଉନ୍ନମେ ୱୁଟ୍ଠଂ ଉଦକଂ ଯେନ ନିନ୍ନଂ ତେନ ଗଚ୍ଛତି, ଏୱମେୱ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଅନୁୱିଲୋକେନ୍ତୋ ଯେନ ପେମଂ ତେନ ଗତୋତି।

ଅଥ ରଞ୍ଞୋ ଏତଦହୋସି – ''ଅହୋ ଅଚ୍ଛରିଯା ବୁଦ୍ଧଗୁଣା, ମଯା ସଦିସୋ ଭଗୱତୋ ଅପରାଧକାରକୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ମଯା ହିସ୍ସ ଅଗ୍ଗୁପଟ୍ଠାକୋ ଘାତିତୋ, ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଚ କଥଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଭିମାରା ପେସିତା, ନାଳାଗିରି ମୁତ୍ତୋ, ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଦେୱଦତ୍ତେନ ସିଲା ପୱିଦ୍ଧା, ଏୱଂ ମହାପରାଧଂ ନାମ ମଂ ଆଲପତୋ ଦସବଲସ୍ସ ମୁଖଂ ନପ୍ପହୋତି; ଅହୋ ଭଗୱା ପଞ୍ଚହାକାରେହି ତାଦିଲକ୍ଖଣେ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋ। ଏୱରୂପଂ ନାମ ସତ୍ଥାରଂ ପହାଯ ବହିଦ୍ଧା ନ ପରିଯେସିସ୍ସାମା''ତି ସୋ ସୋମନସ୍ସଜାତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଆଲପନ୍ତୋ ''ପିଯୋ ମେ, ଭନ୍ତେ''ତିଆଦିମାହ।

୧୬୨।ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସଅଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱାତି ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଇତୋଚିତୋ ଚ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ୱନ୍ଦନ୍ତେନ ଚ ଭଗୱା ପିଟ୍ଠିତୋ କାତବ୍ବୋ ହୋତି, ଗରୁକାରୋପି ଚେସ ନ ହୋତି। ରାଜାନଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଉପରାଜାନଂ ୱନ୍ଦନ୍ତେନପି ହି ରଞ୍ଞୋ ଅଗାରୱୋ କତୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତଟ୍ଠାନେଯେୱ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। କଞ୍ଚିଦେୱ ଦେସନ୍ତି କଞ୍ଚି ଓକାସଂ।

ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନେ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେନ୍ତୋ ଆହ – ''ପୁଚ୍ଛ, ମହାରାଜ, ଯଦାକଙ୍ଖସୀ''ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ''ପୁଚ୍ଛ ଯଦି ଆକଙ୍ଖସି, ନ ମେ ପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ଭାରୋ ଅତ୍ଥି''। ଅଥ ୱା ''ପୁଚ୍ଛ, ଯଂ ଆକଙ୍ଖସି, ସବ୍ବଂ ତେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସାମୀ''ତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁପୱାରଣଂ ପୱାରେସି, ଅସାଧାରଣଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଅଗ୍ଗସାୱକମହାସାୱକେହି। ତେ ହି ଯଦାକଙ୍ଖସୀତି ନ ୱଦନ୍ତି, ସୁତ୍ୱା ୱେଦିସ୍ସାମାତି ୱଦନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧା ପନ – ''ପୁଚ୍ଛ, ଆୱୁସୋ, ଯଦାକଙ୍ଖସୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୧।୨୩୭), ୱା ''ପୁଚ୍ଛ, ମହାରାଜ, ଯଦାକଙ୍ଖସୀ''ତି ୱା,

''ପୁଚ୍ଛ, ୱାସୱ, ମଂ ପଞ୍ହଂ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ମନସିଚ୍ଛସି;

ତସ୍ସ ତସ୍ସେୱ ପଞ୍ହସ୍ସ, ଅହଂ ଅନ୍ତଂ କରୋମି ତେ''ତି। (ଦୀ। ନି। ୨।୩୫୬) ୱା;

ତେନ ହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସକେ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛ, ଯଦାକଙ୍ଖସୀତି ୱା,

''ବାୱରିସ୍ସ ଚ ତୁଯ୍ହଂ ୱା, ସବ୍ବେସଂ ସବ୍ବସଂସଯଂ;

କତାୱକାସା ପୁଚ୍ଛୱ୍ହୋ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ମନସିଚ୍ଛଥା''ତି। (ସୁ। ନି। ୧୦୩୬) ୱା;

''ପୁଚ୍ଛ ମଂ, ସଭିଯ, ପଞ୍ହଂ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ମନସିଚ୍ଛସି;

ତସ୍ସ ତସ୍ସେୱ ପଞ୍ହସ୍ସ, ଅହଂ ଅନ୍ତଂ କରୋମି ତେ''ତି। (ସୁ। ନି। ୫୧୭) ୱା;

ତେସଂ ତେସଂ ଯକ୍ଖନରିନ୍ଦଦେୱସମଣବ୍ରାହ୍ମଣପରିବ୍ବାଜକାନଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁପୱାରଣଂ ପୱାରେନ୍ତି। ଅନଚ୍ଛରିଯଞ୍ଚେତଂ, ଯଂ ଭଗୱା ବୁଦ୍ଧଭୂମିଂ ପତ୍ୱା ଏତଂ ପୱାରଣଂ ପୱାରେଯ୍ୟ। ଯୋ ବୋଧିସତ୍ତଭୂମିଯଂ ପଦେସଞାଣେ ଠିତୋ –

''କୋଣ୍ଡଞ୍ଞ , ପଞ୍ହାନି ୱିଯାକରୋହି;

ଯାଚନ୍ତି ତଂ ଇସଯୋ ସାଧୁରୂପା।

କୋଣ୍ଡଞ୍ଞ, ଏସୋ ମନୁଜେସୁ ଧମ୍ମୋ;

ଯଂ ୱୁଦ୍ଧମାଗଚ୍ଛତି ଏସ ଭାରୋ’’ତି। (ଜା। ୨।୧୭।୬୦);

ଏୱଂ ସକ୍କାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଇସୀହି ଯାଚିତୋ –

‘‘କତାୱକାସା ପୁଚ୍ଛନ୍ତୁ ଭୋନ୍ତୋ,

ଯଂ କିଞ୍ଚି ପଞ୍ହଂ ମନସାଭିପତ୍ଥିତଂ;

ଅହଞ୍ହି ତଂ ତଂ ୱୋ ୱିଯାକରିସ୍ସଂ,

ଞତ୍ୱା ସଯଂ ଲୋକମିମଂ ପରଞ୍ଚା’’ତି। (ଜା। ୨।୧୭।୬୧);

ଏୱଂ ସରଭଙ୍ଗକାଲେ। ସମ୍ଭୱଜାତକେ ଚ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱିଚରିତ୍ୱା ପଞ୍ହାନଂ ଅନ୍ତକରଂ ଅଦିସ୍ୱା ସୁଚିରତେନ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ, ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠଂ ଓକାସେ କାରିତେ ଜାତିଯା ସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ ରଥିକାଯ ପଂସୁଂ କୀଳନ୍ତୋ ପଲ୍ଲଙ୍କମାଭୁଜିତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱୀଥିଯଂ ନିସିନ୍ନୋୱ –

‘‘ତଗ୍ଘ ତେ ଅହମକ୍ଖିସ୍ସଂ, ଯଥାପି କୁସଲୋ ତଥା;

ରାଜା ଚ ଖୋ ତଂ ଜାନାତି, ଯଦି କାହତି ୱା ନ ୱା’’ତି। (ଜା। ୧।୧୬।୧୭୨);

ସବ୍ବଞ୍ଞୁପୱାରଣଂ ପୱାରେସି।

୧୬୩। ଏୱଂ ଭଗୱତା ସବ୍ବଞ୍ଞୁପୱାରଣାଯ ପୱାରିତାଯ ଅତ୍ତମନୋ ରାଜା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ – ‘‘ଯଥା ନୁ ଖୋ ଇମାନି, ଭନ୍ତେ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସିପ୍ପମେୱ ସିପ୍ପାଯତନଂ। ପୁଥୁସିପ୍ପାଯତନାନୀତି ବହୂନି ସିପ୍ପାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦନ୍ତି କତମେ ପନ ତେ। ହତ୍ଥାରୋହାତିଆଦୀହି ଯେ ତଂ ତଂ ସିପ୍ପଂ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱନ୍ତି, ତେ ଦସ୍ସେତି। ଅଯଞ୍ହି ଅସ୍ସାଧିପ୍ପାଯୋ – ‘‘ଯଥା ଇମେସଂ ସିପ୍ପୂପଜୀୱୀନଂ ତଂ ତଂ ସିପ୍ପଂ ନିସ୍ସାଯ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକଂ ସିପ୍ପଫଲଂ ପଞ୍ଞାଯତି। ସକ୍କା ନୁ ଖୋ ଏୱଂ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକଂ ସାମଞ୍ଞଫଲଂ ପଞ୍ଞାପେତୁ’’ନ୍ତି। ତସ୍ମା ସିପ୍ପାଯତନାନି ଆହରିତ୍ୱା ସିପ୍ପୂପଜୀୱିନୋ ଦସ୍ସେତି।

ତତ୍ଥ ହତ୍ଥାରୋହାତି ସବ୍ବେପି ହତ୍ଥାଚରିଯହତ୍ଥିୱେଜ୍ଜହତ୍ଥିମେଣ୍ଡାଦଯୋ ଦସ୍ସେତି। ଅସ୍ସାରୋହାତି ସବ୍ବେପି ଅସ୍ସାଚରିଯଅସ୍ସୱେଜ୍ଜଅସ୍ସମେଣ୍ଡାଦଯୋ। ରଥିକାତି ସବ୍ବେପି ରଥାଚରିଯରଥଯୋଧରଥରକ୍ଖାଦଯୋ। ଧନୁଗ୍ଗହାତି ଧନୁଆଚରିଯା ଇସ୍ସାସା। ଚେଲକାତି ଯେ ଯୁଦ୍ଧେ ଜଯଧଜଂ ଗହେତ୍ୱା ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଚଲକାତି ଇଧ ରଞ୍ଞୋ ଠାନଂ ହୋତୁ, ଇଧ ଅସୁକମହାମତ୍ତସ୍ସାତି ଏୱଂ ସେନାବ୍ୟୂହକାରକା। ପିଣ୍ଡଦାଯକାତି ସାହସିକମହାଯୋଧା। ତେ କିର ପରସେନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପରସୀସଂ ପିଣ୍ଡମିୱ ଛେତ୍ୱା ଛେତ୍ୱା ଦଯନ୍ତି, ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ନିଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେ ୱା ସଙ୍ଗାମମଜ୍ଝେ ଯୋଧାନଂ ଭତ୍ତପାତିଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିୱିସନ୍ତି, ତେସମ୍ପେତଂ ନାମଂ। ଉଗ୍ଗାରାଜପୁତ୍ତାତି ଉଗ୍ଗତୁଗ୍ଗତା ସଙ୍ଗାମାୱଚରା ରାଜପୁତ୍ତା। ପକ୍ଖନ୍ଦିନୋତି ଯେ ‘‘କସ୍ସ ସୀସଂ ୱା ଆୱୁଧଂ ୱା ଆହରାମା’’ତି ‘‘ୱତ୍ୱା ଅସୁକସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତା ସଙ୍ଗାମଂ ପକ୍ଖନ୍ଦିତ୍ୱା ତଦେୱ ଆହରନ୍ତି, ଇମେ ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତୀତି ପକ୍ଖନ୍ଦିନୋ। ମହାନାଗାତି ମହାନାଗା ୱିଯ ମହାନାଗା, ହତ୍ଥିଆଦୀସୁପି ଅଭିମୁଖଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ଅନିୱତ୍ତିତଯୋଧାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସୂରାତି ଏକନ୍ତସୂରା, ଯେ ସଜାଲିକାପି ସଚମ୍ମିକାପି ସମୁଦ୍ଦଂ ତରିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଚମ୍ମଯୋଧିନୋତି ଯେ ଚମ୍ମକଞ୍ଚୁକଂ ୱା ପୱିସିତ୍ୱା ସରପରିତ୍ତାଣଚମ୍ମଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ଯୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଦାସିକପୁତ୍ତାତି ବଲୱସିନେହା ଘରଦାସଯୋଧା। ଆଳାରିକାତି ପୂୱିକା। କପ୍ପକାତି ନ୍ହାପିକା। ନ୍ହାପକାତି ଯେ ନ୍ହାପେନ୍ତି। ସୂଦାତି ଭତ୍ତକାରକା। ମାଲାକାରାଦଯୋ ପାକଟାଯେୱ। ଗଣକାତି ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦକପାଠକା। ମୁଦ୍ଦିକାତି ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାଯ ଗଣନଂ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱିନୋ। ଯାନି ୱା ପନଞ୍ଞାନିପୀତି ଅଯକାରଦନ୍ତକାରଚିତ୍ତକାରାଦୀନି। ଏୱଂଗତାନୀତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତାନି। ତେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେତି ତେ ହତ୍ଥାରୋହାଦଯୋ ତାନି ପୁଥୁସିପ୍ପାଯତନାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ରାଜକୁଲତୋ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଲଭମାନା ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକମେୱ ସିପ୍ପଫଲଂ ଉପଜୀୱନ୍ତି। ସୁଖେନ୍ତୀତି ସୁଖିତଂ କରୋନ୍ତି। ପୀଣେନ୍ତୀତି ପୀଣିତଂ ଥାମବଲୂପେତଂ କରୋନ୍ତି। ଉଦ୍ଧଗ୍ଗିକାଦୀସୁ ଉପରି ଫଲନିବ୍ବତ୍ତନତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଅଗ୍ଗମସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ଉଦ୍ଧଗ୍ଗିକା। ସଗ୍ଗଂ ଅରହତୀତି ସୋୱଗ୍ଗିକା। ସୁଖୋ ୱିପାକୋ ଅସ୍ସାତି ସୁଖୱିପାକା। ସୁଟ୍ଠୁ ଅଗ୍ଗେ ରୂପସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବଆଯୁୱଣ୍ଣସୁଖଯସଆଧିପତେଯ୍ୟସଙ୍ଖାତେ ଦସ ଧମ୍ମେ ସଂୱତ୍ତେତି ନିବ୍ବତ୍ତେତୀତି ସଗ୍ଗସଂୱତ୍ତନିକା। ତଂ ଏୱରୂପଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ଦାନଂ ପତିଟ୍ଠପେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସାମଞ୍ଞଫଲନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପରମତ୍ଥତୋ ମଗ୍ଗୋ ସାମଞ୍ଞଂ। ଅରିଯଫଲଂ ସାମଞ୍ଞଫଲଂ। ଯଥାହ

– ‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମଞ୍ଞଂ? ଅୟମେୱ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମଞ୍ଞଂ। କତମାନି ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମଞ୍ଞଫଲାନି? ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ…ପେ… ଅରହତ୍ତଫଲ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୫।୩୫)। ତଂ ଏସ ରାଜା ନ ଜାନାତି। ଉପରି ଆଗତଂ ପନ ଦାସକସ୍ସକୋପମଂ ସନ୍ଧାୟ ପୁଚ୍ଛତି।

ଅଥ ଭଗୱା ପଞ୍ହଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱାୱ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମେ ବହୂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟସାୱକା ରାଜାମଚ୍ଚା ଇଧାଗତା, ତେ କଣ୍ହପକ୍ଖଞ୍ଚ ସୁକ୍କପକ୍ଖଞ୍ଚ ଦୀପେତ୍ୱା କଥୀୟମାନେ ଅମ୍ହାକଂ ରାଜା ମହନ୍ତେନ ଉସ୍ସାହେନ ଇଧାଗତୋ, ତସ୍ସାଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ସମଣକୋଲାହଲଂ ସମଣଭଣ୍ଡନମେୱ କଥେତୀତି ଉଜ୍ଝାୟିସ୍ସନ୍ତି, ନ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମଂ ସୋସ୍ସନ୍ତି, ରଞ୍ଞା ପନ କଥୀୟମାନେ ଉଜ୍ଝାୟିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି, ରାଜାନମେୱ ଅନୁୱତ୍ତିସ୍ସନ୍ତି। ଇସ୍ସରାନୁୱତ୍ତକୋ ହି ଲୋକୋ। ‘ହନ୍ଦାହଂ ରଞ୍ଞୋୱ ଭାରଂ କରୋମୀ’ତି ରଞ୍ଞୋ ଭାରଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ଅଭିଜାନାସି ନୋ ତ୍ୱ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ।

୧୬୪। ତତ୍ଥ ଅଭିଜାନାସି ନୋ ତ୍ୱନ୍ତି ଅଭିଜାନାସି ନୁ ତ୍ୱଂ। ଅୟଞ୍ହି ନୋ-ସଦ୍ଦୋ ପରତୋ ପୁଚ୍ଛିତାତି ପଦେନ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ଇଦଞ୍ହି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ‘‘ମହାରାଜ, ତ୍ୱଂ ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ଅଞ୍ଞେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେ ପୁଚ୍ଛିତା ନୁ, ଅଭିଜାନାସି ଚ ନଂ ପୁଟ୍ଠଭାୱଂ, ନ ତେ ସମ୍ମୁଟ୍ଠ’’ନ୍ତି। ସଚେ ତେ ଅଗରୁତି ସଚେ ତୁୟ୍ହଂ ଯଥା ତେ ବ୍ୟାକରିଂସୁ, ତଥା ଇଧ ଭାସିତୁଂ ଭାରିୟଂ ନ ହୋତି, ଯଦି ନ କୋଚି ଅଫାସୁକଭାୱୋ ଅତ୍ଥି, ଭାସସ୍ସୁତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ଖୋ ମେ ଭନ୍ତେତି କିଂ ସନ୍ଧାୟାହ? ପଣ୍ଡିତପତିରୂପକାନଞ୍ହି ସନ୍ତିକେ କଥେତୁଂ ଦୁକ୍ଖଂ ହୋତି, ତେ ପଦେ ପଦେ ଅକ୍ଖରେ ଅକ୍ଖରେ ଦୋସମେୱ ୱଦନ୍ତି। ଏକନ୍ତପଣ୍ଡିତା ପନ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ସୁକଥିତଂ ପସଂସନ୍ତି, ଦୁକ୍କଥିତେସୁ ପାଳିପଦଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନେସୁ ଯଂ ଯଂ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ତଂ ଉଜୁକଂ କତ୍ୱା ଦେନ୍ତି। ଭଗୱତା ଚ ସଦିସୋ ଏକନ୍ତପଣ୍ଡିତୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ତେନାହ – ‘‘ନ ଖୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଗରୁ; ଯତ୍ଥସ୍ସ ଭଗୱା ନିସିନ୍ନୋ ଭଗୱନ୍ତରୂପୋ ୱା’’ତି।

ପୂରଣକସ୍ସପୱାଦୱଣ୍ଣନା

୧୬୫।ଏକମିଦାହନ୍ତି ଏକଂ ଇଧ ଅହଂ। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱାତି ସମ୍ମୋଦଜନକଂ ସରିତବ୍ବୟୁତ୍ତକଂ କଥଂ ପରିୟୋସାପେତ୍ୱା।

୧୬୬।‘‘କରୋତୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, କାରୟତୋ’’ତିଆଦୀସୁ କରୋତୋତି ସହତ୍ଥା କରୋନ୍ତସ୍ସ। କାରୟତୋତି ଆଣତ୍ତିୟା କାରେନ୍ତସ୍ସ। ଛିନ୍ଦତୋତି ପରେସଂ ହତ୍ଥାଦୀନି ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ। ପଚତୋତି ପରେ ଦଣ୍ଡେନ ପୀଳେନ୍ତସ୍ସ। ସୋଚୟତୋତି ପରସ୍ସ ଭଣ୍ଡହରଣାଦୀହି ସୋଚୟତୋ। ସୋଚାପୟତୋତି ସୋକଂ ସୟଂ କରୋନ୍ତସ୍ସପି ପରେହି କାରାପେନ୍ତସ୍ସପି । କିଲମତୋତି ଆହାରୁପଚ୍ଛେଦବନ୍ଧନାଗାରପ୍ପୱେସନାଦୀହି ସୟଂ କିଲମନ୍ତସ୍ସପି ପରେହି କିଲମାପେନ୍ତସ୍ସପି। ଫନ୍ଦତୋ ଫନ୍ଦାପୟତୋତି ପରଂ ଫନ୍ଦନ୍ତଂ ଫନ୍ଦନକାଲେ ସୟମ୍ପି ଫନ୍ଦତୋ ପରମ୍ପି ଫନ୍ଦାପୟତୋ। ପାଣମତିପାତାପୟତୋତି ପାଣଂ ହନନ୍ତସ୍ସପି ହନାପେନ୍ତସ୍ସପି। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ କରଣକାରଣୱସେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସନ୍ଧିନ୍ତି ଘରସନ୍ଧିଂ। ନିଲ୍ଲୋପନ୍ତି ମହାୱିଲୋପଂ। ଏକାଗାରିକନ୍ତି ଏକମେୱ ଘରଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ୱିଲୁପ୍ପନଂ। ପରିପନ୍ଥେତି ଆଗତାଗତାନଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନତ୍ଥଂ ମଗ୍ଗେ ତିଟ୍ଠତୋ। କରୋତୋ ନ କରୀୟତି ପାପନ୍ତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ପାପଂ କରୋମୀତି ସଞ୍ଞାୟ କରୋତୋପି ପାପଂ ନ କରୀୟତି, ନତ୍ଥି ପାପଂ। ସତ୍ତା ପନ ପାପଂ କରୋମାତି ଏୱଂସଞ୍ଞିନୋ ହୋନ୍ତୀତି ଦୀପେତି। ଖୁରପରିୟନ୍ତେନାତି ଖୁରନେମିନା, ଖୁରଧାରସଦିସପରିୟନ୍ତେନ ୱା। ଏକଂ ମଂସଖଲନ୍ତି ଏକଂ ମଂସରାସିଂ। ପୁଞ୍ଜନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ତତୋନିଦାନନ୍ତି ଏକମଂସଖଲକରଣନିଦାନଂ।

ଦକ୍ଖିଣନ୍ତି ଦକ୍ଖିଣତୀରେ ମନୁସ୍ସା କକ୍ଖଳା ଦାରୁଣା, ତେ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ହନନ୍ତୋ’’ତିଆଦିମାହ। ଉତ୍ତରତୀରେ ସତ୍ତା ସଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି ପସନ୍ନା ବୁଦ୍ଧମାମକା ଧମ୍ମମାମକା ସଙ୍ଘମାମକା, ତେ ସନ୍ଧାୟ ଦଦନ୍ତୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯଜନ୍ତୋତି ମହାୟାଗଂ କରୋନ୍ତୋ। ଦମେନାତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦମେନ ଉପୋସଥକମ୍ମେନ ୱା। ସଂୟମେନାତି ସୀଲସଂୟମେନ। ସଚ୍ଚୱଜ୍ଜେନାତି ସଚ୍ଚୱଚନେନ। ଆଗମୋତି ଆଗମନଂ, ପୱତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବଥାପି ପାପପୁଞ୍ଞାନଂ କିରିୟମେୱ ପଟିକ୍ଖିପତି।

ଅମ୍ବଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଲବୁଜଂ ବ୍ୟାକରୋତି ନାମ, ଯୋ କୀଦିସୋ ଅମ୍ବୋ କୀଦିସାନି ୱା ଅମ୍ବସ୍ସ ଖନ୍ଧପଣ୍ଣପୁପ୍ଫଫଲାନୀତି ୱୁତ୍ତେ ଏଦିସୋ ଲବୁଜୋ ଏଦିସାନି ୱା ଲବୁଜସ୍ସ ଖନ୍ଧପଣ୍ଣପୁପ୍ଫଫଲାନୀତି ବ୍ୟାକରୋତି। ୱିଜିତେତି ଆଣାପୱତ୍ତିଦେସେ। ଅପସାଦେତବ୍ବନ୍ତି ୱିହେଠେତବ୍ବଂ। ଅନଭିନନ୍ଦିତ୍ୱାତି ‘‘ସାଧୁ ସାଧୂ’’ତି ଏୱଂ ପସଂସଂ ଅକତ୍ୱା। ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତ୍ୱାତି ବାଲଦୁବ୍ଭାସିତଂ ତୟା ଭାସିତନ୍ତି ଏୱଂ ଅପ୍ପଟିବାହିତ୍ୱା। ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋତି ସାରତୋ ଅଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ। ଅନିକ୍କୁଜ୍ଜନ୍ତୋତି ସାରୱସେନେୱ ଇଦଂ ନିସ୍ସରଣଂ, ଅୟଂ ପରମତ୍ଥୋତି ହଦୟେ ଅଟ୍ଠପେନ୍ତୋ। ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ପନ ତେନ ଉଗ୍ଗହିତଞ୍ଚେୱ ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଞ୍ଚ।

ମକ୍ଖଲିଗୋସାଲୱାଦୱଣ୍ଣନା

୧୬୭-୧୬୯। ମକ୍ଖଲିୱାଦେ ପଚ୍ଚଯୋତି ହେତୁୱେୱଚନମେୱ, ଉଭଯେନାପି ୱିଜ୍ଜମାନମେୱ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀନଂ ସଂକିଲେସପଚ୍ଚଯଂ, କାଯସୁଚରିତାଦୀନଞ୍ଚ ୱିସୁଦ୍ଧିପଚ୍ଚଯଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ଅତ୍ତକାରେତି ଅତ୍ତକାରୋ। ଯେନ ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମେନ ଇମେ ସତ୍ତା ଦେୱତ୍ତମ୍ପି ମାରତ୍ତମ୍ପି ବ୍ରହ୍ମତ୍ତମ୍ପି ସାୱକବୋଧିମ୍ପି ପଚ୍ଚେକବୋଧିମ୍ପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତମ୍ପି ପାପୁଣନ୍ତି, ତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପତି। ଦୁତିଯପଦେନ ଯଂ ପରକାରଂ ପରସ୍ସ ୱୋୱାଦାନୁସାସନିଂ ନିସ୍ସାଯ ଠପେତ୍ୱା ମହାସତ୍ତଂ ଅୱସେସୋ ଜନୋ ମନୁସ୍ସସୋଭଗ୍ଗତଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି, ତଂ ପରକାରଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ଏୱମଯଂ ବାଲୋ ଜିନଚକ୍କେ ପହାରଂ ଦେତି ନାମ। ନତ୍ଥି ପୁରିସକାରେତି ଯେନ ପୁରିସକାରେନ ସତ୍ତା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରା ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ପାପୁଣନ୍ତି , ତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପତି। ନତ୍ଥି ବଲନ୍ତି ଯମ୍ହି ଅତ୍ତନୋ ବଲେ ପତିଟ୍ଠିତା ସତ୍ତା ୱୀରିଯଂ କତ୍ୱା ତା ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ପାପୁଣନ୍ତି, ତଂ ବଲଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ନତ୍ଥି ୱୀରିଯନ୍ତିଆଦୀନି ସବ୍ବାନି ପୁରିସକାରୱେୱଚନାନେୱ। ''ଇଦଂ ନୋ ୱୀରିଯେନ ଇଦଂ ପୁରିସଥାମେନ, ଇଦଂ ପୁରିସପରକ୍କମେନ ପୱତ୍ତ''ନ୍ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତୱଚନପଟିକ୍ଖେପକରଣୱସେନ ପନେତାନି ୱିସୁଂ ଆଦିଯନ୍ତି।

ସବ୍ବେ ସତ୍ତାତି ଓଟ୍ଠଗୋଣଗଦ୍ରଭାଦଯୋ ଅନୱସେସେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ସବ୍ବେ ପାଣାତି ଏକିନ୍ଦ୍ରିଯୋ ପାଣୋ, ଦ୍ୱିନ୍ଦ୍ରିଯୋ ପାଣୋତିଆଦିୱସେନ ୱଦତି। ସବ୍ବେ ଭୂତାତି ଅଣ୍ଡକୋସୱତ୍ଥିକୋସେସୁ ଭୂତେ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ସବ୍ବେ ଜୀୱାତି ସାଲିଯୱଗୋଧୁମାଦଯୋ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ତେସୁ ହି ସୋ ୱିରୂହନଭାୱେନ ଜୀୱସଞ୍ଞୀ। ଅୱସା ଅବଲା ଅୱୀରିଯାତି ତେସଂ ଅତ୍ତନୋ ୱସୋ ୱା ବଲଂ ୱା ୱୀରିଯଂ ୱା ନତ୍ଥି। ନିଯତିସଙ୍ଗତିଭାୱପରିଣତାତି ଏତ୍ଥ ନିଯତୀତି ନିଯତା। ସଙ୍ଗତୀତି ଛନ୍ନଂ ଅଭିଜାତୀନଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗମନଂ। ଭାୱୋତି ସଭାୱୋଯେୱ। ଏୱଂ ନିଯତିଯା ଚ ସଙ୍ଗତିଯା ଚ ଭାୱେନ ଚ ପରିଣତା ନାନପ୍ପକାରତଂ ପତ୍ତା। ଯେନ ହି ଯଥା ଭୱିତବ୍ବଂ, ସୋ ତଥେୱ ଭୱତି। ଯେନ ନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ସୋ ନ ଭୱତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଛସ୍ୱେୱାଭିଜାତୀସୂତି ଛସୁ ଏୱ ଅଭିଜାତୀସୁ ଠତ୍ୱା ସୁଖଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି। ଅଞ୍ଞା ସୁଖଦୁକ୍ଖଭୂମି ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଯୋନିପମୁଖସତସହସ୍ସାନୀତି ପମୁଖଯୋନୀନଂ ଉତ୍ତମଯୋନୀନଂ ଚୁଦ୍ଦସସତସହସ୍ସାନି ଅଞ୍ଞାନି ଚ ସଟ୍ଠିସତାନି ଅଞ୍ଞାନି ଚ ଛସତାନି। ପଞ୍ଚ ଚ କମ୍ମୁନୋସତାନୀତି ପଞ୍ଚକମ୍ମସତାନି ଚ। କେୱଲଂ ତକ୍କମତ୍ତକେନ ନିରତ୍ଥକଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଦୀପେତି। ପଞ୍ଚ ଚ କମ୍ମାନି ତୀଣି ଚ କମ୍ମାନୀତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। କେଚି ପନାହୁ – ''ପଞ୍ଚ ଚ କମ୍ମାନୀତି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯୱସେନ ଭଣତି। ତୀଣୀତି କାଯକମ୍ମାଦିୱସେନା''ତି। କମ୍ମେ ଚ ଉପଡ୍ଢକମ୍ମେ ଚାତି ଏତ୍ଥ ପନସ୍ସ କାଯକମ୍ମଞ୍ଚ ୱଚୀକମ୍ମଞ୍ଚ କମ୍ମନ୍ତି ଲଦ୍ଧି, ମନୋକମ୍ମଂ ଉପଡ୍ଢକମ୍ମନ୍ତି। ଦ୍ୱଟ୍ଠିପଟିପଦାତି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ପଟିପଦାତି ୱଦତି। ଦ୍ୱଟ୍ଠନ୍ତରକପ୍ପାତି ଏକସ୍ମିଂ କପ୍ପେ ଚତୁସଟ୍ଠି ଅନ୍ତରକପ୍ପା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଅଯଂ ପନ ଅଞ୍ଞେ ଦ୍ୱେ ଅଜାନନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

ଛଳାଭିଜାତିଯୋତି କଣ୍ହାଭିଜାତି, ନୀଲାଭିଜାତି, ଲୋହିତାଭିଜାତି, ହଲିଦ୍ଦାଭିଜାତି, ସୁକ୍କାଭିଜାତି, ପରମସୁକ୍କାଭିଜାତୀତି ଇମା ଛ ଅଭିଜାତିଯୋ ୱଦତି। ତତ୍ଥ ଓରବ୍ଭିକା, ସାକୁଣିକା, ମାଗୱିକା, ସୂକରିକା, ଲୁଦ୍ଦା, ମଚ୍ଛଘାତକା ଚୋରା, ଚୋରଘାତକା, ବନ୍ଧନାଗାରିକା, ଯେ ୱା ପନଞ୍ଞେପି କେଚି କୁରୂରକମ୍ମନ୍ତା, ଅଯଂ କଣ୍ହାଭିଜାତୀତି (ଅ। ନି। ୬।୫୭) ୱଦତି। ଭିକ୍ଖୂ ନୀଲାଭିଜାତୀତି ୱଦତି, ତେ କିର ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ କଣ୍ଟକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତି। ''ଭିକ୍ଖୂ କଣ୍ଟକୱୁତ୍ତିକା''ତି (ଅ। ନି। ୬।୫୭) ଅଯଞ୍ହିସ୍ସ ପାଳିଯେୱ। ଅଥ ୱା କଣ୍ଟକୱୁତ୍ତିକା ଏୱ ନାମ ଏକେ ପବ୍ବଜିତାତି ୱଦତି। ଲୋହିତାଭିଜାତି ନାମ ନିଗଣ୍ଠା ଏକସାଟକାତି ୱଦତି। ଇମେ କିର ପୁରିମେହି ଦ୍ୱୀହି ପଣ୍ଡରତରା। ଗିହୀ ଓଦାତୱସନା ଅଚେଲକସାୱକା ହଲିଦ୍ଦାଭିଜାତୀତି ୱଦତି। ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚଯଦାଯକେ ନିଗଣ୍ଠେହିପି ଜେଟ୍ଠକତରେ କରୋତି। ଆଜୀୱକା ଆଜୀୱକିନିଯୋ ସୁକ୍କାଭିଜାତୀତି ୱଦତି। ତେ କିର ପୁରିମେହି ଚତୂହି ପଣ୍ଡରତରା। ନନ୍ଦୋ, ୱଚ୍ଛୋ, କିସୋ, ସଙ୍କିଚ୍ଚୋ, ମକ୍ଖଲିଗୋସାଲୋ, ପରମସୁକ୍କାଭିଜାତୀତି (ଅ। ନି। ୬।୫୭) ୱଦତି। ତେ କିର ସବ୍ବେହି ପଣ୍ଡରତରା।

ଅଟ୍ଠ ପୁରିସଭୂମିଯୋତି ମନ୍ଦଭୂମି, ଖିଡ୍ଡାଭୂମି, ପଦୱୀମଂସଭୂମି, ଉଜୁଗତଭୂମି, ସେକ୍ଖଭୂମି, ସମଣଭୂମି , ଜିନଭୂମି, ପନ୍ନଭୂମୀତି ଇମା ଅଟ୍ଠ ପୁରିସଭୂମିଯୋତି ୱଦତି। ତତ୍ଥ ଜାତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସତ୍ତଦିୱସେ ସମ୍ବାଧଟ୍ଠାନତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତତ୍ତା ସତ୍ତା ମନ୍ଦା ହୋନ୍ତି ମୋମୂହା, ଅଯଂ ମନ୍ଦଭୂମୀତି ୱଦତି। ଯେ ପନ ଦୁଗ୍ଗତିତୋ ଆଗତା ହୋନ୍ତି, ତେ ଅଭିଣ୍ହଂ ରୋଦନ୍ତି ଚେୱ ୱିରୱନ୍ତି ଚ, ସୁଗତିତୋ ଆଗତା ତଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ହସନ୍ତି, ଅଯଂ ଖିଡ୍ଡାଭୂମି ନାମ। ମାତାପିତୂନଂ ହତ୍ଥଂ ୱା ପାଦଂ ୱା ମଞ୍ଚଂ ୱା ପୀଠଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ପଦନିକ୍ଖିପନଂ ପଦୱୀମଂସଭୂମି ନାମ। ପଦସା ଗନ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥକାଲେ ଉଜୁଗତଭୂମି ନାମ। ସିପ୍ପାନି ସିକ୍ଖିତକାଲେ ସେକ୍ଖଭୂମି ନାମ। ଘରା ନିକ୍ଖମ୍ମ ପବ୍ବଜିତକାଲେ ସମଣଭୂମି ନାମ। ଆଚରିଯଂ ସେୱିତ୍ୱା ଜାନନକାଲେ ଜିନଭୂମି ନାମ। ଭିକ୍ଖୁ ଚ ପନ୍ନକୋ ଜିନୋ ନ କିଞ୍ଚି ଆହାତି ଏୱଂ ଅଲାଭିଂ ସମଣଂ ପନ୍ନଭୂମୀତି ୱଦତି।

ଏକୂନପଞ୍ଞାସ ଆଜୀୱକସତେତି ଏକୂନପଞ୍ଞାସଆଜୀୱକୱୁତ୍ତିସତାନି। ପରିବ୍ବାଜକସତେତି ପରିବ୍ବାଜକପବ୍ବଜ୍ଜାସତାନି। ନାଗାୱାସସତେତି ନାଗମଣ୍ଡଲସତାନି। ୱୀସେ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସତେତି ୱୀସତିନ୍ଦ୍ରିଯସତାନି। ତିଂସେ ନିରଯସତେତି ତିଂସ ନିରଯସତାନି। ରଜୋଧାତୁଯୋତି ରଜଓକିରଣଟ୍ଠାନାନି,

ହତ୍ଥପିଟ୍ଠିପାଦପିଟ୍ଠାଦୀନି ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ସତ୍ତ ସଞ୍ଞୀଗବ୍ଭାତି ଓଟ୍ଠଗୋଣଗଦ୍ରଭଅଜପସୁମିଗମହିଂସେ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ସତ୍ତ ଅସଞ୍ଞୀଗବ୍ଭାତି ସାଲିୱୀହିୟୱଗୋଧୂମକଙ୍ଗୁୱରକକୁଦ୍ରୂସକେ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ନିଗଣ୍ଠିଗବ୍ଭାତି ଗଣ୍ଠିମ୍ହି ଜାତଗବ୍ଭା, ଉଚ୍ଛୁୱେଳୁନଳାଦୟୋ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ସତ୍ତ ଦେୱାତି ବହୂ ଦେୱା। ସୋ ପନ ସତ୍ତାତି ୱଦତି। ମନୁସ୍ସାପି ଅନନ୍ତା, ସୋ ସତ୍ତାତି ୱଦତି। ସତ୍ତପିସାଚାତି ପିସାଚା ମହନ୍ତମହନ୍ତା ସତ୍ତାତି ୱଦତି। ସରାତି ମହାସରା, କଣ୍ଣମୁଣ୍ଡରଥକାରଅନୋତତ୍ତସୀହପ୍ପପାତଛଦ୍ଦନ୍ତମନ୍ଦାକିନୀକୁଣାଲଦହେ ଗହେତ୍ୱା ୱଦତି।

ପୱୁଟାତି ଗଣ୍ଠିକା। ପପାତାତି ମହାପପାତା। ପପାତସତାନୀତି ଖୁଦ୍ଦକପପାତସତାନି। ସୁପିନାତି ମହାସୁପିନା। ସୁପିନସତାନୀତି ଖୁଦ୍ଦକସୁପିନସତାନି। ମହାକପ୍ପିନୋତି ମହାକପ୍ପାନଂ। ତତ୍ଥ ଏକମ୍ହା ମହାସରା ୱସ୍ସସତେ ୱସ୍ସସତେ କୁସଗ୍ଗେନ ଏକଂ ଉଦକବିନ୍ଦୁଂ ନୀହରିତ୍ୱା ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ତମ୍ହି ସରେ ନିରୁଦକେ କତେ ଏକୋ ମହାକପ୍ପୋତି ୱଦତି। ଏୱରୂପାନଂ ମହାକପ୍ପାନଂ ଚତୁରାସୀତିସତସହସ୍ସାନି ଖେପେତ୍ୱା ବାଲେ ଚ ପଣ୍ଡିତେ ଚ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋନ୍ତୀତି ଅୟମସ୍ସ ଲଦ୍ଧି। ପଣ୍ଡିତୋପି କିର ଅନ୍ତରା ୱିସୁଜ୍ଝିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ବାଲୋପି ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ନ ଗଚ୍ଛତି।

ସୀଲେନାତି ଅଚେଲକସୀଲେନ ୱା ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଯେନ କେନଚି। ୱତେନାତି ତାଦିସେନେୱ ୱତେନ। ତପେନାତି ତପୋକମ୍ମେନ। ଅପରିପକ୍କଂ ପରିପାଚେତି ନାମ, ଯୋ ''ଅହଂ ପଣ୍ଡିତୋ''ତି ଅନ୍ତରା ୱିସୁଜ୍ଝତି। ପରିପକ୍କଂ ଫୁସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ବ୍ୟନ୍ତିଂ କରୋତି ନାମ ଯୋ ''ଅହଂ ବାଲୋ''ତି ୱୁତ୍ତପରିମାଣଂ କାଲଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଯାତି। ହେୱଂ ନତ୍ଥୀତି ଏୱଂ ନତ୍ଥି। ତଞ୍ହି ଉଭୟମ୍ପି ନ ସକ୍କା କାତୁନ୍ତି ଦୀପେତି। ଦୋଣମିତେତି ଦୋଣେନ ମିତଂ ୱିୟ। ସୁଖଦୁକ୍ଖେତି ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ପରିୟନ୍ତକତେତି ୱୁତ୍ତପରିମାଣେନ କାଲେନ କତପରିୟନ୍ତେ। ନତ୍ଥିହାୟନୱଡ୍ଢନେତି ନତ୍ଥି ହାୟନୱଡ୍ଢନାନି। ନ ସଂସାରୋ ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ହାୟତି, ନ ବାଲସ୍ସ ୱଡ୍ଢତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଉକ୍କଂସାୱକଂସେତି ଉକ୍କଂସାୱକଂସା। ହାୟନୱଡ୍ଢନାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ଉପମାୟ ସାଧେନ୍ତୋ ''ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୁତ୍ତଗୁଳେତି ୱେଠେତ୍ୱା କତସୁତ୍ତଗୁଳେ। ନିବ୍ବେଠିୟମାନମେୱ ପଲେତୀତି ପବ୍ବତେ ୱା ରୁକ୍ଖଗ୍ଗେ ୱା ଠତ୍ୱା ଖିତ୍ତଂ ସୁତ୍ତପ୍ପମାଣେନ ନିବ୍ବେଠିୟମାନମେୱ ଗଚ୍ଛତି, ସୁତ୍ତେ ଖୀଣେ ତତ୍ଥେୱ ତିଟ୍ଠତି, ନ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱମେୱ ୱୁତ୍ତକାଲତୋ ଉଦ୍ଧଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଦସ୍ସେତି।

ଅଜିତକେସକମ୍ବଲୱାଦୱଣ୍ଣନା

୧୭୦-୧୭୨। ଅଜିତୱାଦେ ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନନ୍ତି ଦିନ୍ନଫଲାଭାୱଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ଯିଟ୍ଠଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମହାଯାଗୋ। ହୁତନ୍ତି ପହେଣକସକ୍କାରୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତମ୍ପି ଉଭୟଂ ଫଲାଭାୱମେୱ ସନ୍ଧାୟ ପଟିକ୍ଖିପତି। ସୁକତଦୁକ୍କଟାନନ୍ତି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ, କୁସଲାକୁସଲାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଫଲଂ ୱିପାକୋତି ଯଂ ଫଲନ୍ତି ୱା ୱିପାକୋତି ୱା ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ନତ୍ଥୀତି ୱଦତି। ନତ୍ଥି ଅୟଂ ଲୋକୋତି ପରଲୋକେ ଠିତସ୍ସ ଅୟଂ ଲୋକୋ ନତ୍ଥି, ନତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋତି ଇଧ ଲୋକେ ଠିତସ୍ସାପି ପରୋ ଲୋକୋ ନତ୍ଥି, ସବ୍ବେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ନତ୍ଥି ମାତା ନତ୍ଥି ପିତାତି ତେସୁ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତୀନଂ ଫଲାଭାୱୱସେନ ୱଦତି। ନତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକାତି ଚୱିତ୍ୱା ଉପପଜ୍ଜନକା ସତ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥୀତି ୱଦତି।

ଚାତୁମହାଭୂତିକୋତି ଚତୁମହାଭୂତମୟୋ। ପଥୱୀ ପଥୱିକାୟନ୍ତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକପଥୱୀଧାତୁ ବାହିରପଥୱୀଧାତୁଂ। ଅନୁପେତୀତି ଅନୁୟାୟତି। ଅନୁପଗଚ୍ଛତୀତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଅନୁଗଚ୍ଛତୀତିପି ଅତ୍ଥୋ। ଉଭୟେନାପି ଉପେତି, ଉପଗଚ୍ଛତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଆପାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନୀତି ମନଚ୍ଛଟ୍ଠାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତି। ଆସନ୍ଦିପଞ୍ଚମାତି ନିପନ୍ନମଞ୍ଚେନ ପଞ୍ଚମା, ମଞ୍ଚୋ ଚେୱ ଚତ୍ତାରୋ ମଞ୍ଚପାଦେ ଗହେତ୍ୱା ଠିତା ଚତ୍ତାରୋ ପୁରିସା ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯାୱାଳାହନାତି ଯାୱ ସୁସାନା। ପଦାନୀତି 'ଅୟଂ ଏୱଂ ସୀଲୱା ଅହୋସି, ଏୱଂ ଦୁସ୍ସୀଲୋ'ତିଆଦିନା ନୟେନ ପୱତ୍ତାନି ଗୁଣାଗୁଣପଦାନି, ସରୀରମେୱ ୱା ଏତ୍ଥ ପଦାନୀତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। କାପୋତକାନୀତି କପୋତୱଣ୍ଣାନି, ପାରାୱତପକ୍ଖୱଣ୍ଣାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭସ୍ସନ୍ତାତି ଭସ୍ମନ୍ତା, ଅୟମେୱ ୱା ପାଳି। ଆହୁତିୟୋତି ଯଂ ପହେଣକସକ୍କାରାଦିଭେଦଂ ଦିନ୍ନଦାନଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଛାରିକାୱସାନମେୱ ହୋତି, ନ ତତୋ ପରଂ ଫଲଦାୟକଂ ହୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦତ୍ତୁପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ଦତ୍ତୂହି ବାଲମନୁସ୍ସେହି ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – 'ବାଲେହି ଅବୁଦ୍ଧୀହି ପଞ୍ଞତ୍ତମିଦଂ ଦାନଂ, ନ ପଣ୍ଡିତେହି। ବାଲା ଦେନ୍ତି, ପଣ୍ଡିତା ଗଣ୍ହନ୍ତୀ'ତି ଦସ୍ସେତି।

ତତ୍ଥ ପୂରଣୋ ''କରୋତୋ ନ କରୀୟତି ପାପ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତୋ କମ୍ମଂ ପଟିବାହତି। ଅଜିତୋ ''କାୟସ୍ସ ଭେଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତୀ''ତି ୱଦନ୍ତୋ ୱିପାକଂ ପଟିବାହତି। ମକ୍ଖଲି ''ନତ୍ଥି ହେତୂ''ତି ୱଦନ୍ତୋ ଉଭୟଂ ପଟିବାହତି। ତତ୍ଥ କମ୍ମଂ ପଟିବାହନ୍ତେନାପି ୱିପାକୋ ପଟିବାହିତୋ ହୋତି, ୱିପାକଂ ପଟିବାହନ୍ତେନାପି କମ୍ମଂ ପଟିବାହିତଂ ହୋତି। ଇତି ସବ୍ବେପେତେ ଅତ୍ଥତୋ ଉଭୟପ୍ପଟିବାହକା ଅହେତୁକୱାଦା ଚେୱ ଅକିରିୟୱାଦା ଚ ନତ୍ଥିକୱାଦା ଚ ହୋନ୍ତି।

ଯେ ୱା ପନ ତେସଂ ଲଦ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ରତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ଦିୱାଠାନେ ନିସିନ୍ନା ସଞ୍ଞାଯନ୍ତି ୱୀମଂସନ୍ତି, ତେସଂ ''କରୋତୋ ନ କରୀଯତି ପାପଂ, ନତ୍ଥି ହେତୁ, ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚଯୋ, ମତୋ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତୀ''ତି ତସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ମିଚ୍ଛାସତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି, ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି, ଜୱନାନି ଜୱନ୍ତି, ପଠମଜୱନେ ସତେକିଚ୍ଛା ହୋନ୍ତି, ତଥା ଦୁତିଯାଦୀସୁ, ସତ୍ତମେ ବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ଅତେକିଚ୍ଛା ଅନିୱତ୍ତିନୋ ଅରିଟ୍ଠକଣ୍ଟକସଦିସା। ତତ୍ଥ କୋଚି ଏକଂ ଦସ୍ସନଂ ଓକ୍କମତି, କୋଚି ଦ୍ୱେ, କୋଚି ତୀଣିପି, ଏକସ୍ମିଂ ଓକ୍କନ୍ତେପି, ଦ୍ୱୀସୁ ତୀସୁ ଓକ୍କନ୍ତେସୁପି, ନିଯତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋୱ ହୋତି; ପତ୍ତୋ ସଗ୍ଗମଗ୍ଗାୱରଣଞ୍ଚେୱ ମୋକ୍ଖମଗ୍ଗାୱରଣଞ୍ଚ, ଅଭବ୍ବୋ ତସ୍ସତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଅନନ୍ତରଂ ସଗ୍ଗମ୍ପି ଗନ୍ତୁଂ, ପଗେୱ ମୋକ୍ଖଂ। ୱଟ୍ଟଖାଣୁ ନାମେସ ସତ୍ତୋ ପଥୱିଗୋପକୋ, ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଏୱରୂପସ୍ସ ଭୱତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥି।

''ତସ୍ମା ଅକଲ୍ଯାଣଜନଂ, ଆସୀୱିସମିୱୋରଗଂ;

ଆରକା ପରିୱଜ୍ଜେଯ୍ଯ, ଭୂତିକାମୋ ୱିଚକ୍ଖଣୋ''ତି।

ପକୁଧକଚ୍ଚାଯନୱାଦୱଣ୍ଣନା

୧୭୩-୧୭୫। ପକୁଧୱାଦେ ଅକଟାତି ଅକତା। ଅକଟୱିଧାତି ଅକତୱିଧାନା। ଏୱଂ କରୋହୀତି କେନଚି କାରାପିତାପି ନ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନିମ୍ମିତାତି ଇଦ୍ଧିଯାପି ନ ନିମ୍ମିତା। ଅନିମ୍ମାତାତି ଅନିମ୍ମାପିତା, କେଚି ଅନିମ୍ମାପେତବ୍ବାତି ପଦଂ ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନେୱ ପାଳିଯଂ, ନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଦିସ୍ସତି। ୱଞ୍ଝାଦିପଦତ୍ତଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ। ନ ଇଞ୍ଜନ୍ତୀତି ଏସିକତ୍ଥମ୍ଭୋ ୱିଯ ଠିତତ୍ତା ନ ଚଲନ୍ତି। ନ ୱିପରିଣମନ୍ତୀତି ପକତିଂ ନ ଜହନ୍ତି। ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାବାଧେନ୍ତୀତି ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଉପହନନ୍ତି। ନାଲନ୍ତି ନ ସମତ୍ଥା। ପଥୱିକାଯୋତିଆଦୀସୁ ପଥୱୀୟେୱ ପଥୱିକାଯୋ, ପଥୱିସମୂହୋ ୱା। ତତ୍ଥାତି ତେସୁ ଜୀୱସତ୍ତମେସୁ କାଯେସୁ। ସତ୍ତନ୍ନଂ ତ୍ୱେୱ କାଯାନନ୍ତି ଯଥା ମୁଗ୍ଗରାସିଆଦୀସୁ ପହଟଂ ସତ୍ଥଂ ମୁଗ୍ଗାଦୀନଂ ଅନ୍ତରେନ ପୱିସତି, ଏୱଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ କାଯାନଂ ଅନ୍ତରେନ ଛିଦ୍ଦେନ ୱିୱରେନ ସତ୍ଥଂ ପୱିସତି। ତତ୍ଥ ଅହଂ ଇମଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେମୀତି କେୱଲଂ ସଞ୍ଞାମତ୍ତମେୱ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି।

ନିଗଣ୍ଠନାଟପୁତ୍ତୱାଦୱଣ୍ଣନା

୧୭୬-୧୭୮। ନାଟପୁତ୍ତୱାଦେ ଚାତୁଯାମସଂୱରସଂୱୁତୋତି ଚତୁକୋଟ୍ଠାସେନ ସଂୱରେନ ସଂୱୁତୋ। ସବ୍ବୱାରିୱାରିତୋଚାତି ୱାରିତସବ୍ବୌଦକୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତସବ୍ବସୀତୋଦକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ କିର ସୀତୋଦକେ ସତ୍ତସଞ୍ଞୀ ହୋତି, ତସ୍ମା ନ ତଂ ୱଳଞ୍ଜେତି। ସବ୍ବୱାରିଯୁତ୍ତୋତି ସବ୍ବେନ ପାପୱାରଣେନ ଯୁତ୍ତୋ। ସବ୍ବୱାରିଧୁତୋତି ସବ୍ବେନ ପାପୱାରଣେନ ଧୁତପାପୋ। ସବ୍ବୱାରିଫୁଟୋତି ସବ୍ବେନ ପାପୱାରଣେନ ଫୁଟ୍ଠୋ। ଗତତ୍ତୋତି କୋଟିପ୍ପତ୍ତଚିତ୍ତୋ। ଯତତ୍ତୋତି ସଂଯତଚିତ୍ତୋ। ଠିତତ୍ତୋତି ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ। ଏତସ୍ସ ୱାଦେ କିଞ୍ଚି ସାସନାନୁଲୋମମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ଅସୁଦ୍ଧଲଦ୍ଧିତାଯ ପନ ସବ୍ବା ଦିଟ୍ଠିୟେୱ ଜାତା।

ସଞ୍ଚଯବେଲଟ୍ଠପୁତ୍ତୱାଦୱଣ୍ଣନା

୧୭୯-୧୮୧। ସଞ୍ଚଯୱାଦୋ ଅମରାୱିକ୍ଖେପେ ୱୁତ୍ତନଯୋ ଏୱ।

ପଠମସନ୍ଦିଟ୍ଠିକସାମଞ୍ଞଫଲୱଣ୍ଣନା

୧୮୨।ସୋହଂ, ଭନ୍ତେତି ସୋ ଅହଂ ଭନ୍ତେ, ୱାଲୁକଂ ପୀଳେତ୍ୱା ତେଲଂ ଅଲଭମାନୋ ୱିଯ ତିତ୍ଥିଯୱାଦେସୁ ସାରଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୮୩।ଯଥା ତେ ଖମେଯ୍ଯାତି ଯଥା ତେ ରୁଚ୍ଚେଯ୍ଯ। ଦାସୋତି ଅନ୍ତୋଜାତଧନକ୍କୀତକରମରାନୀତସାମଂଦାସବ୍ଯୋପଗତାନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ। କମ୍ମକାରୋତି ଅନଲସୋ କମ୍ମକରଣସୀଲୋୟେୱ। ଦୂରତୋ ଦିସ୍ୱା ପଠମମେୱ ଉଟ୍ଠହତୀତି ପୁବ୍ବୁଟ୍ଠାଯୀ। ଏୱଂ ଉଟ୍ଠିତୋ ସାମିନୋ ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ପାଦଧୋୱନାଦିକତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ନିପତତି ନିସୀଦତୀତି ପଚ୍ଛାନିପାତୀ। ସାମିକମ୍ହି ୱା ସଯନତୋ ଅୱୁଟ୍ଠିତେ ପୁବ୍ବେୟେୱ ୱୁଟ୍ଠାତୀତି ପୁବ୍ବୁଟ୍ଠାଯୀ। ପଚ୍ଚୂସକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ସାମିନୋ ରତ୍ତିଂ ନିଦ୍ଦୋକ୍କମନଂ, ତାୱ ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ନିପତତି, ସେଯ୍ଯଂ କପ୍ପେତୀତି ପଚ୍ଛାନିପାତୀ। କିଂ କରୋମି, କିଂ କରୋମୀତି ଏୱଂ କିଂକାରମେୱ ପଟିସୁଣନ୍ତୋ ୱିଚରତୀତି କିଂ କାରପଟିସ୍ସାୱୀ। ମନାପମେୱ କିରିଯଂ କରୋତୀତି ମନାପଚାରୀ। ପିଯମେୱ ୱଦତୀତି ପିଯୱାଦୀ। ସାମିନୋ ତୁଟ୍ଠପହଟ୍ଠଂ ମୁଖଂ ଉଲ୍ଲୋକଯମାନୋ ୱିଚରତୀତି ମୁଖୁଲ୍ଲୋକକୋ।

ଦେଖୋ ମଞ୍ଞେତି ଦେଖୋ ୱିଯ। ସୋୱତସ୍ସାହଂ ପୁଞ୍ଞାନି କରେଯ୍ୟନ୍ତି ସୋ ୱତ ଅହଂ ଏୱରୂପୋ ଅସ୍ସଂ, ଯଦି ପୁଞ୍ଞାନି କରେଯ୍ୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ''ସୋ ୱତସ୍ସ'ସ୍ସ''ନ୍ତିପି ପାଠୋ, ଅଯମେୱତ୍ଥୋ। ଯଂନୂନାହନ୍ତି ସଚେ ଦାନଂ ଦସ୍ସାମି, ଯଂ ରାଜା ଏକଦିୱସଂ ଦେତି, ତତୋ ସତଭାଗମ୍ପି ଯାୱଜୀୱଂ ନ ସକ୍କିସ୍ସାମି ଦାତୁନ୍ତି ପବ୍ବଜ୍ଜାଯଂ ଉସ୍ସାହଂ କତ୍ୱା ଏୱଂ ଚିନ୍ତନଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି।

କାଯେନ ସଂୱୁତୋତି କାଯେନ ପିହିତୋ ହୁତ୍ୱା ଅକୁସଲସ୍ସ ପୱେସନଦ୍ୱାରଂ ଥକେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏସେୱ ନଯୋ ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି। ଘାସଚ୍ଛାଦନପରମତାଯାତି ଘାସଚ୍ଛାଦନେନ ପରମତାଯ ଉତ୍ତମତାଯ, ଏତଦତ୍ଥମ୍ପି ଅନେସନଂ ପହାଯ ଅଗ୍ଗସଲ୍ଲେଖେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିରତୋ ପୱିୱେକେତି ''କାଯୱିୱେକୋ ଚ ୱିୱେକଟ୍ଠକାଯାନଂ, ଚିତ୍ତୱିୱେକୋ ଚ ନେକ୍ଖମ୍ମାଭିରତାନଂ, ପରମୱୋଦାନପତ୍ତାନଂ ଉପଧିୱିୱେକୋ ଚ ନିରୁପଧୀନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱିସଙ୍ଖାରଗତାନ''ନ୍ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ତିୱିଧେପି ୱିୱେକେ ରତୋ; ଗଣସଙ୍ଗଣିକଂ ପହାଯ କାଯେନ ଏକୋ ୱିହରତି, ଚିତ୍ତକିଲେସସଙ୍ଗଣିକଂ ପହାଯ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିୱସେନ ଏକୋ ୱିହରତି, ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ୱା ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଂ ୱା ପୱିସିତ୍ୱା ନିବ୍ବାନଂ ପତ୍ୱା ୱିହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଗ୍ଘେତି ଚୋଦନତ୍ଥେ ନିପାତୋ।

୧୮୪।ଆସନେନପିନିମନ୍ତେଯ୍ୟାମାତି ନିସିନ୍ନାସନଂ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ଇଧ ନିସୀଦଥାତି ୱଦେଯ୍ୟାମ। ଅଭିନିମନ୍ତେଯ୍ୟାମପି ନନ୍ତି ଅଭିହରିତ୍ୱାପି ନଂ ନିମନ୍ତେଯ୍ୟାମ। ତତ୍ଥ ଦୁୱିଧୋ ଅଭିହାରୋ – ୱାଚାଯ ଚେୱ କାଯେନ ଚ। ତୁମ୍ହାକଂ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ଅମ୍ହାକଂ ଚୀୱରାଦୀହି ୱଦେଯ୍ୟାଥ ଯେନତ୍ଥୋତି ୱଦନ୍ତୋ ହି ୱାଚାଯ ଅଭିହରିତ୍ୱା ନିମନ୍ତେତି ନାମ। ଚୀୱରାଦିୱେକଲ୍ଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଇଦଂ ଗଣ୍ହଥାତି ତାନି ଦେନ୍ତୋ ପନ କାଯେନ ଅଭିହରିତ୍ୱା ନିମନ୍ତେତି ନାମ। ତଦୁଭଯମ୍ପି ସନ୍ଧାଯ ଅଭିନିମନ୍ତେଯ୍ୟାମପି ନନ୍ତି ଆହ। ଏତ୍ଥ ଚ ଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରୋତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଗିଲାନସ୍ସ ସପ୍ପାଯଂ ଓସଧଂ। ୱଚନତ୍ଥୋ ପନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତୋ। ରକ୍ଖାୱରଣଗୁତ୍ତିନ୍ତି ରକ୍ଖାସଙ୍ଖାତଞ୍ଚେୱ ଆୱରଣସଙ୍ଖାତଞ୍ଚ ଗୁତ୍ତିଂ। ସା ପନେସା ନ ଆୱୁଧହତ୍ଥେ ପୁରିସେ ଠପେନ୍ତେନ ଧମ୍ମିକା ନାମ ସଂୱିଦହିତା ହୋତି। ଯଥା ପନ ଅୱେଲାଯ କଟ୍ଠହାରିକପଣ୍ଣହାରିକାଦଯୋ ୱିହାରଂ ନ ପୱିସନ୍ତି, ମିଗଲୁଦ୍ଦକାଦଯୋ ୱିହାରସୀମାଯ ମିଗେ ୱା ମଚ୍ଛେ ୱା ନ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଏୱଂ ସଂୱିଦହନ୍ତେନ ଧମ୍ମିକା ନାମ ରକ୍ଖା ସଂୱିହିତା ହୋତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ – ''ଧମ୍ମିକ''ନ୍ତି।

୧୮୫।ଯଦି ଏୱଂ ସନ୍ତେତି ଯଦି ତୱ ଦାସୋ ତୁଯ୍ହଂ ସନ୍ତିକା ଅଭିୱାଦନାଦୀନି ଲଭେଯ୍ୟ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ। ଅଦ୍ଧାତି ଏକଂସୱଚନମେତଂ। ପଠମନ୍ତି ଭଣନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସାପି ଅତ୍ଥିତଂ ଦୀପେତି। ତେନେୱ ଚ ରାଜା ସକ୍କା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞମ୍ପୀତିଆଦିମାହ।

ଦୁତିଯସନ୍ଦିଟ୍ଠିକସାମଞ୍ଞଫଲୱଣ୍ଣନା

୧୮୬-୧୮୮। କସତୀତି କସ୍ସକୋ। ଗେହସ୍ସ ପତି, ଏକଗେହମତ୍ତେ ଜେଟ୍ଠକୋତି ଗହପତିକୋ। ବଲିସଙ୍ଖାତଂ କରଂ କରୋତୀତି କରକାରକୋ। ଧଞ୍ଞରାସିଂ ଧନରାସିଞ୍ଚ ୱଡ୍ଢେତୀତି ରାସିୱଡ୍ଢକୋ।

ଅପ୍ପଂୱାତି ପରିତ୍ତକଂ ୱା ଅନ୍ତମସୋ ତଣ୍ଡୁଲନାଳିମତ୍ତକମ୍ପି। ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧନ୍ତି ଭୋଗରାସିଂ। ମହନ୍ତଂ ୱାତି ୱିପୁଲଂ ୱା। ଯଥା ହି ମହନ୍ତଂ ପହାଯ ପବ୍ବଜିତୁଂ ଦୁକ୍କରଂ, ଏୱଂ ଅପ୍ପମ୍ପୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଉଭଯମାହ। ଦାସୱାରେ ପନ ଯସ୍ମା ଦାସୋ ଅତ୍ତନୋପି ଅନିସ୍ସରୋ, ପଗେୱ ଭୋଗାନଂ। ଯଞ୍ହି ତସ୍ସ ଧନଂ, ତଂ ସାମିକାନଞ୍ଞେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ଭୋଗଗ୍ଗହଣଂ ନ କତଂ। ଞାତିଯେୱ ଞାତିପରିୱଟ୍ଟୋ।

ପଣୀତତରସାମଞ୍ଞଫଲୱଣ୍ଣନା

୧୮୯।ସକ୍କା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେତି ଇଧ ଏୱମେୱାତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ କସ୍ମାତି ଚେ, ଏୱମେୱାତି ହି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ପହୋତି ଭଗୱା ସକଲମ୍ପି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ତତୋ ୱା ଭିଯ୍ୟୋପି ଏୱରୂପାହି ଉପମାହି ସାମଞ୍ଞଫଲଂ ଦୀପେତୁଂ। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଏତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ୱଚନସୱନେ ପରିଯନ୍ତଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତଥାପି ଅତ୍ଥୋ ତାଦିସୋଯେୱ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଉପରି ୱିସେସଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଏୱମେୱାତି ଅୱତ୍ୱା – ''ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚା''ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରନ୍ତି ଅଭିମନାପତରଂ ଅତିସେଟ୍ଠତରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପଣୀତତରନ୍ତି ଉତ୍ତମତରଂ। ତେନ ହୀତି ଉଯ୍ୟୋଜନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ସୱନେ ଉଯ୍ୟୋଜେନ୍ତୋ ହି ନଂ ଏୱମାହ। ସୁଣୋହୀତି ଅଭିକ୍କନ୍ତତରଞ୍ଚ ପଣୀତତରଞ୍ଚ ସାମଞ୍ଞଫଲଂ ସୁଣାହି।

ସାଧୁକଂ ମନସିକରୋହୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ସାଧୁକଂ ସାଧୂତି ଏକତ୍ଥମେତଂ। ଅଯଞ୍ହି ସାଧୁ-ସଦ୍ଦୋ ଆଯାଚନସମ୍ପଟିଚ୍ଛନସମ୍ପହଂସନସୁନ୍ଦରଦଳ୍ହୀକମ୍ମାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଙ୍ଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୂ''ତିଆଦୀସୁ (ସଂ॰ ନି॰ ୪।୯୫) ହି ଆଯାଚନେ ଦିସ୍ସତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା''ତିଆଦୀସୁ (ମ॰ ନି॰ ୩।୮୬) ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେ। ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତା''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ॰ ନି॰ ୩।

୩୪୯) ସମ୍ପହଂସନେ।

‘‘ସାଧୁ ଧମ୍ମରୁଚି ରାଜା, ସାଧୁ ପଞ୍ଞାଣଵା ନରୋ;

ସାଧୁ ମିତ୍ତାନମଦ୍ଦୁବ୍ଭୋ, ପାପସ୍ସାକରଣଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି। (ଜା। ୨।୧୭।୧୦୧);

ଆଦୀସୁ ସୁନ୍ଦରେ। ‘‘ତେନ ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସୁଣୋହି ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୫।୧୯୨) ସାଧୁକସଦ୍ଦୋଯେଵ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମେ, ଆଣତ୍ତିଯନ୍ତିପି ଵୁଚ୍ଚତି । ଇଧାପି ଅସ୍ସ ଏତ୍ଥେଵ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମେ ଚ ଆଣତ୍ତିଯଞ୍ଚ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ସୁନ୍ଦରେପି ଵଟ୍ଟତି। ଦଳ୍ହୀକମ୍ମତ୍ଥେନ ହି ଦଳ୍ହମିମଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାହି, ସୁଗ୍ଗହିତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ। ଆଣତ୍ତିଅତ୍ଥେନ ମମ ଆଣତ୍ତିଯା ସୁଣାହି, ସୁନ୍ଦରତ୍ଥେନ ସୁନ୍ଦରମିମଂ ଭଦ୍ଦକଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାହୀତି ଏଵଂ ଦୀପିତଂ ହୋତି।

ମନସି କରୋହୀତି ଆଵଜ୍ଜ, ସମନ୍ନାହରାତି ଅତ୍ଥୋ, ଅଵିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ଵା ନିସାମେହି, ଚିତ୍ତେ କରୋହୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅପି ଚେତ୍ଥ ସୁଣୋହୀତି ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଵିକ୍ଖେପନିଵାରଣମେତଂ। ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହୀତି ମନସିକାରେ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମନିଯୋଜନେନ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଵିକ୍ଖେପନିଵାରଣଂ। ପୁରିମଞ୍ଚେତ୍ଥ ବ୍ଯଞ୍ଜନଵିପଲ୍ଲାସଗ୍ଗାହଵାରଣଂ, ପଚ୍ଛିମଂ ଅତ୍ଥଵିପଲ୍ଲାସଗ୍ଗାହଵାରଣଂ। ପୁରିମେନ ଚ ଧମ୍ମସ୍ସଵନେ ନିଯୋଜେତି, ପଚ୍ଛିମେନ ସୁତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଧାରଣୂପପରିକ୍ଖାଦୀସୁ। ପୁରିମେନ ଚ ସବ୍ଯଞ୍ଜନୋ ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ, ତସ୍ମା ସଵନୀଯୋତି ଦୀପେତି । ପଚ୍ଛିମେନ ସତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋତି। ସାଧୁକପଦଂ ଵା ଉଭଯପଦେହି ଯୋଜେତ୍ଵା ଯସ୍ମା ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ଧମ୍ମଗମ୍ଭୀରୋ ଚେଵ ଦେସନାଗମ୍ଭୀରୋ ଚ, ତସ୍ମା ସୁଣାହି ସାଧୁକଂ, ଯସ୍ମା ଅତ୍ଥଗମ୍ଭୀରୋ ଚ ପଟିଵେଧଗମ୍ଭୀରୋ ଚ, ତସ୍ମା ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହୀତି ଏଵଂ ଯୋଜନା ଵେଦିତବ୍ବା। ଭାସିସ୍ସାମୀତି ସବ୍ବା ମହାରାଜାତି ଏଵଂ ପଟିଞ୍ଞାତଂ ସାମଞ୍ଞଫଲଦେସନଂ ଵିତ୍ଥାରତୋ ଭାସିସ୍ସାମି। ‘‘ଦେସେସ୍ସାମୀ’’ତି ହି ସଙ୍ଖିତ୍ତଦୀପନଂ ହୋତି। ଭାସିସ୍ସାମୀତି ଵିତ୍ଥାରଦୀପନଂ। ତେନାହ ଵଙ୍ଗୀସତ୍ଥେରୋ –

‘‘ସଙ୍ଖିତ୍ତେନପି ଦେସେତି, ଵିତ୍ଥାରେନପି ଭାସତି;

ସାଳିକାଯିଵ ନିଗ୍ଘୋସୋ, ପଟିଭାନଂ ଉଦୀରଯୀ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୧୪);

ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ ଉସ୍ସାହଜାତୋ ହୁତ୍ଵା – ‘‘ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ରାଜା ମାଗଧୋ ଅଜାତସତ୍ତୁ ଵେଦେହିପୁତ୍ତୋ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି ଭଗଵତୋ ଵଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି, ପଟିଗ୍ଗହେସୀତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୧୯୦। ଅଥସ୍ସ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ, ଏତଂ ଅଵୋଚ, ଇଦାନି ଵତ୍ତବ୍ବଂ ‘‘ଇଧ ମହାରାଜା’’ତିଆଦିଂ ସକଲଂ ସୁତ୍ତଂ ଅଵୋଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଇଧାତି ଦେସାପଦେସେ ନିପାତୋ, ସ୍ଵାଯଂ କତ୍ଥଚି ଲୋକଂ ଉପାଦାଯ ଵୁଚ୍ଚତି। ଯଥାହ – ‘‘ଇଧ ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି। କତ୍ଥଚି ସାସନଂ ଯଥାହ – ‘‘ଇଧେଵ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଠମୋ ସମଣୋ, ଇଧ ଦୁତିଯୋ ସମଣୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୪୧)। କତ୍ଥଚି ଓକାସଂ। ଯଥାହ –

‘‘ଇଧେଵ ତିଟ୍ଠମାନସ୍ସ, ଦେଵଭୂତସ୍ସ ମେ ସତୋ;

ପୁନରାଯୁ ଚ ମେ ଲଦ୍ଧୋ, ଏଵଂ ଜାନାହି ମାରିସା’’ତି। (ଦୀ। ନି। ୨।୩୬୯);

କତ୍ଥଚି ପଦପୂରଣମତ୍ତମେଵ। ଯଥାହ ‘‘ଇଧାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭୁତ୍ତାଵୀ ଅସ୍ସଂ ପଵାରିତୋ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୩୦)। ଇଧ ପନ ଲୋକଂ ଉପାଦାଯ ଵୁତ୍ତୋତି ଵେଦିତବ୍ବୋ। ମହାରାଜାତି ଯଥା ପଟିଞ୍ଞାତଂ ଦେସନଂ ଦେସେତୁଂ ପୁନ ମହାରାଜାତି ଆଲପତି। ଇଦଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି – ‘‘ମହାରାଜ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ତଥାଗତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅରହଂ…ପେ… ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵା’’ତି। ତତ୍ଥ ତଥାଗତସଦ୍ଦୋ ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ ଵୁତ୍ତୋ। ଅରହନ୍ତିଆଦଯୋ ଵିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଵିତ୍ଥାରିତା। ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ଲୋକୋତି – ଓକାସଲୋକୋ ସତ୍ତଲୋକୋ ସଙ୍ଖାରଲୋକୋତି ତିଵିଧୋ। ଇଧ ପନ ସତ୍ତଲୋକୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସତ୍ତଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋପି ଚ ତଥାଗତୋ ନ ଦେଵଲୋକେ, ନ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ, ମନୁସ୍ସଲୋକେଯେଵ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ମନୁସ୍ସଲୋକେପି ନ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଚକ୍କଵାଳେ, ଇମସ୍ମିଂଯେଵ ଚକ୍କଵାଳେ। ତତ୍ରାପି ନ ସବ୍ବଟ୍ଠାନେସୁ, ‘‘ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ ଗଜଙ୍ଗଲଂ ନାମ ନିଗମୋ ତସ୍ସାପରେନ ମହାସାଲୋ, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ, ପୁରତ୍ଥିମଦକ୍ଖିଣାଯ ଦିସାଯ ସଲଳଵତୀ ନାମ ନଦୀ। ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ, ଦକ୍ଖିଣାଯ ଦିସାଯ ସେତକଣ୍ଣିକଂ ନାମ ନିଗମୋ, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ, ପଚ୍ଛିମାଯ ଦିସାଯ ଥୂଣଂ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମୋ, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ, ଉତ୍ତରାଯ ଦିସାଯ ଉସିରଦ୍ଧଜୋ ନାମ ପବ୍ବତୋ, ତତୋ ପରା

ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ’’ତି ଏୱଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ ଆୟାମତୋ ତିୟୋଜନସତେ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟୟୋଜନସତେ, ପରିକ୍ଖେପତୋ ନୱୟୋଜନସତେ ମଜ୍ଝିମପଦେସେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ତଥାଗତୋ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା, ଅଗ୍ଗସାୱକା, ଅସୀତିମହାଥେରା, ବୁଦ୍ଧମାତା, ବୁଦ୍ଧପିତା, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ରାଜା ଅଞ୍ଞେ ଚ ସାରପ୍ପତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ଏତ୍ଥେୱୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ତଥାଗତୋ ସୁଜାତାୟ ଦିନ୍ନମଧୁପାୟାସଭୋଜନତୋ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ, ତାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ, ଅରହତ୍ତଫଲେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ନାମ। ମହାଭିନିକ୍ଖମନତୋ ୱା ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ। ତୁସିତଭୱନତୋ ୱା ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ। ଦୀପଙ୍କରପାଦମୂଲତୋ ୱା ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ, ତାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ, ଅରହତ୍ତଫଲେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ନାମ। ଇଧ ସବ୍ବପଠମଂ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ସନ୍ଧାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ଅୟଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ।

ସୋ ଇମଂ ଲୋକନ୍ତି ସୋ ଭଗୱା ଇମଂ ଲୋକଂ। ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନିଦସ୍ସେତି। ସଦେୱକନ୍ତି ସହ ଦେୱେହି ସଦେୱକଂ। ଏୱଂ ସହ ମାରେନ ସମାରକଂ, ସହ ବ୍ରହ୍ମୁନା ସବ୍ରହ୍ମକଂ, ସହ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଂ। ପଜାତତ୍ତା ପଜା, ତଂ ପଜଂ। ସହ ଦେୱମନୁସ୍ସେହି ସଦେୱମନୁସ୍ସଂ। ତତ୍ଥ ସଦେୱକୱଚନେନ ପଞ୍ଚ କାମାୱଚରଦେୱଗ୍ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସମାରକ – ୱଚନେନ ଛଟ୍ଠକାମାୱଚରଦେୱଗ୍ଗହଣଂ। ସବ୍ରହ୍ମକୱଚନେନ ବ୍ରହ୍ମକାୟିକାଦିବ୍ରହ୍ମଗ୍ଗହଣଂ। ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣୀୱଚନେନ ସାସନସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକପଚ୍ଚାମିତ୍ତସମଣବ୍ରାହ୍ମଣଗ୍ଗହଣଂ, ସମିତପାପବାହିତପାପସମଣବ୍ରାହ୍ମଣଗ୍ଗହଣଞ୍ଚ। ପଜାୱଚନେନ ସତ୍ତଲୋକଗ୍ଗହଣଂ। ସଦେୱମନୁସ୍ସୱଚନେନ ସମ୍ମୁତିଦେୱଅୱସେସମନୁସ୍ସଗ୍ଗହଣଂ। ଏୱମେତ୍ଥ ତୀହି ପଦେହି ଓକାସଲୋକେନ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ତଲୋକୋ। ଦ୍ୱୀହି ପଜାୱସେନ ସତ୍ତଲୋକୋୱ ଗହିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅପରୋ ନୟୋ, ସଦେୱକଗ୍ଗହଣେନ ଅରୂପାୱଚରଦେୱଲୋକୋ ଗହିତୋ। ସମାରକଗ୍ଗହଣେନ ଛ କାମାୱଚରଦେୱଲୋକୋ। ସବ୍ରହ୍ମକଗ୍ଗହଣେନ ରୂପୀ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ। ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାଦିଗ୍ଗହଣେନ ଚତୁପରିସୱସେନ ସମ୍ମୁତିଦେୱେହି ୱା ସହ ମନୁସ୍ସଲୋକୋ, ଅୱସେସସବ୍ବସତ୍ତଲୋକୋ ୱା।

ଅପି ଚେତ୍ଥ ସଦେୱକୱଚନେନ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦତୋ ସବ୍ବସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ସଚ୍ଛିକତଭାୱମାହ। ତତୋ ଯେସଂ ଅହୋସି – ‘‘ମାରୋ ମହାନୁଭାୱୋ ଛ କାମାୱଚରିସ୍ସରୋ ୱସୱତ୍ତୀ, କିଂ ସୋପି ଏତେନ ସଚ୍ଛିକତୋ’’ତି, ତେସଂ ୱିମତିଂ ୱିଧମନ୍ତୋ ‘‘ସମାରକ’’ନ୍ତି ଆହ। ଯେସଂ ପନ ଅହୋସି – ‘‘ବ୍ରହ୍ମା ମହାନୁଭାୱୋ ଏକଙ୍ଗୁଲିୟା ଏକସ୍ମିଂ ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସେ ଆଲୋକଂ ଫରତି, ଦ୍ୱୀହି …ପେ… ଦସହି ଅଙ୍ଗୁଲୀହି ଦସସୁ ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସେସୁ ଆଲୋକଂ ଫରତି। ଅନୁତ୍ତରଞ୍ଚ ଝାନସମାପତ୍ତିସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦେତି, କିଂ ସୋପି ସଚ୍ଛିକତୋ’’ତି, ତେସଂ ୱିମତିଂ ୱିଧମନ୍ତୋ ସବ୍ରହ୍ମକନ୍ତି ଆହ। ତତୋ ଯେ ଚିନ୍ତେସୁଂ – ‘‘ପୁଥୂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସାସନସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା, କିଂ ତେପି ସଚ୍ଛିକତା’’ତି, ତେସଂ ୱିମତିଂ ୱିଧମନ୍ତୋ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ପଜନ୍ତି ଆହ। ଏୱଂ ଉକ୍କଟ୍ଠୁକ୍କଟ୍ଠାନଂ ସଚ୍ଛିକତଭାୱଂ ପକାସେତ୍ୱା ଅଥ ସମ୍ମୁତିଦେୱେ ଅୱସେସମନୁସ୍ସେ ଚ ଉପାଦାୟ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ସେସସତ୍ତଲୋକସ୍ସ ସଚ୍ଛିକତଭାୱଂ ପକାସେନ୍ତୋ ସଦେୱମନୁସ୍ସନ୍ତି ଆହ। ଅୟମେତ୍ଥ ଭାୱାନୁକ୍କମୋ।

ପୋରାଣା ପନାହୁ ସଦେୱକନ୍ତି ଦେୱେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅୱସେସଲୋକଂ। ସମାରକନ୍ତି ମାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅୱସେସଲୋକଂ। ସବ୍ରହ୍ମକନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅୱସେସଲୋକଂ। ଏୱଂ ସବ୍ବେପି ତିଭୱୂପଗେ ସତ୍ତେ ତୀହାକାରେହି ତୀସୁ ପଦେସୁ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁନ ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ପରିୟାଦିୟନ୍ତୋ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ପଜଂ ସଦେୱମନୁସ୍ସନ୍ତି ଆହ। ଏୱଂ ପଞ୍ଚହିପି ପଦେହି ତେନ ତେନାକାରେନ ତେଧାତୁକମେୱ ପରିୟାଦିନ୍ନନ୍ତି।

ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେତୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ସୟନ୍ତି ସାମଂ ଅପରନେୟ୍ୟୋ ହୁତ୍ୱା। ଅଭିଞ୍ଞାତି ଅଭିଞ୍ଞାୟ, ଅଧିକେନ ଞାଣେନ ଞତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚ୍ଛିକତ୍ୱାତି ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା, ଏତେନ ଅନୁମାନାଦିପଟିକ୍ଖେପୋ କତୋ ହୋତି। ପୱେଦେତୀତି ବୋଧେତି ୱିଞ୍ଞାପେତି ପକାସେତି।

ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ…ପେ… ପରିୟୋସାନକଲ୍ୟାଣନ୍ତି ସୋ ଭଗୱା ସତ୍ତେସୁ କାରୁଞ୍ଞତଂ ପଟିଚ୍ଚ ହିତ୍ୱାପି ଅନୁତ୍ତରଂ ୱିୱେକସୁଖଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅପ୍ପଂ ୱା ବହୁଂ ୱା ଦେସେନ୍ତୋ ଆଦିକଲ୍ୟାଣାଦିପ୍ପକାରମେୱ ଦେସେତି। ଆଦିମ୍ହିପି, କଲ୍ୟାଣଂ ଭଦ୍ଦକଂ ଅନୱଜ୍ଜମେୱ କତ୍ୱା ଦେସେତି, ମଜ୍ଝେପି, ପରିୟୋସାନେପି, କଲ୍ୟାଣଂ ଭଦ୍ଦକଂ ଅନୱଜ୍ଜମେୱ କତ୍ୱା ଦେସେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ଦେସନାୟ ଆଦିମଜ୍ଝପରିୟୋସାନଂ, ଅତ୍ଥି ସାସନସ୍ସ। ଦେସନାୟ ତାୱ ଚତୁପ୍ପଦିକାୟପି ଗାଥାୟ ପଠମପାଦୋ ଆଦି ନାମ, ତତୋ ଦ୍ୱେ ମଜ୍ଝଂ ନାମ, ଅନ୍ତେ ଏକୋ ପରିୟୋସାନଂ ନାମ। ଏକାନୁସନ୍ଧିକସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ନିଦାନଂ ଆଦି, ଇଦମୱୋଚାତି ପରିୟୋସାନଂ, ଉଭିନ୍ନମନ୍ତରା ମଜ୍ଝଂ। ଅନେକାନୁସନ୍ଧିକସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମାନୁସନ୍ଧି ଆଦି, ଅନ୍ତେ ଅନୁସନ୍ଧି ପରିୟୋସାନଂ, ମଜ୍ଝେ ଏକୋ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ବହୂ ୱା ମଜ୍ଝମେୱ।

ସାସନସ୍ସ ପନ ସୀଲସମାଧିୱିପସ୍ସନା ଆଦି ନାମ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ – ‘‘କୋ ଚାଦି କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ? ସୀଲଞ୍ଚ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ଦିଟ୍ଠି ଚ ଉଜୁକା’’ତି (ସଂ।

ନି। ୫।୩୬୯)। ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା’’ତି ଏଵଂ ଵୁତ୍ତୋ ପନ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ମଜ୍ଝଂ ନାମ। ଫଲଞ୍ଚେଵ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ପରିଯୋସାନଂ ନାମ। ‘‘ଏତଦତ୍ଥମିଦଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଏତଂ ସାରଂ, ଏତଂ ପରିଯୋସାନ’’ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୩୨୪) ହି ଏତ୍ଥ ଫଲଂ ପରିଯୋସାନନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ‘‘ନିବ୍ବାନୋଗଧଂ ହି, ଆଵୁସୋ ଵିସାଖ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଵୁସ୍ସତି, ନିବ୍ବାନପରାଯନଂ ନିବ୍ବାନପରିଯୋସାନ’’ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୪୬୬) ଏତ୍ଥ ନିବ୍ବାନଂ ପରିଯୋସାନନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଇଧ ଦେସନାଯ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଭଗଵା ହି ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଆଦିମ୍ହି ସୀଲଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ମଜ୍ଝେ ମଗ୍ଗଂ ପରିଯୋସାନେ ନିବ୍ବାନଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ – ‘‘ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ଯାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ଯାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ଯାଣ’’ନ୍ତି। ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞୋପି ଧମ୍ମକଥିକୋ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ –

‘‘ଆଦିମ୍ହି ସୀଲଂ ଦସ୍ସେଯ୍ଯ, ମଜ୍ଝେ ମଗ୍ଗଂ ଵିଭାଵଯେ;

ପରିଯୋସାନମ୍ହି ନିବ୍ବାନଂ, ଏସା କଥିକସଣ୍ଠିତୀ’’ତି।

ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ଯଞ୍ଜନନ୍ତି ଯସ୍ସ ହି ଯାଗୁଭତ୍ତଇତ୍ଥିପୁରିସାଦିଵଣ୍ଣନାନିସ୍ସିତା ଦେସନା ହୋତି, ନ ସୋ ସାତ୍ଥଂ ଦେସେତି। ଭଗଵା ପନ ତଥାରୂପଂ ଦେସନଂ ପହାଯ ଚତୁସତିପଟ୍ଠାନାଦିନିସ୍ସିତଂ ଦେସନଂ ଦେସେତି। ତସ୍ମା ସାତ୍ଥଂ ଦେସେତୀତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଯସ୍ସ ପନ ଦେସନା ଏକବ୍ଯଞ୍ଜନାଦିଯୁତ୍ତା ଵା ସବ୍ବନିରୋଟ୍ଠବ୍ଯଞ୍ଜନା ଵା ସବ୍ବଵିସ୍ସଟ୍ଠସବ୍ବନିଗ୍ଗହୀତବ୍ଯଞ୍ଜନା ଵା, ତସ୍ସ ଦମିଳକିରାତଯଵନାଦିମିଲକ୍ଖୂନଂ ଭାସା ଵିଯ ବ୍ଯଞ୍ଜନପାରିପୂରିଯା ଅଭାଵତୋ ଅବ୍ଯଞ୍ଜନା ନାମ ଦେସନା ହୋତି। ଭଗଵା ପନ –

‘‘ସିଥିଲଂ ଧନିତଞ୍ଚ ଦୀଘରସ୍ସଂ, ଗରୁକଂ ଲହୁକଞ୍ଚ ନିଗ୍ଗହୀତଂ;

ସମ୍ବନ୍ଧଵଵତ୍ଥିତଂ ଵିମୁତ୍ତଂ, ଦସଧା ବ୍ଯଞ୍ଜନବୁଦ୍ଧିଯା ପଭେଦୋ’’ତି।

ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଂ ଦସଵିଧଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ଅମକ୍ଖେତ୍ଵା ପରିପୁଣ୍ଣବ୍ଯଞ୍ଜନମେଵ କତ୍ଵା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ତସ୍ମା ସବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀତି ଵୁଚ୍ଚତି। କେଵଲପରିପୁଣ୍ଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ କେଵଲନ୍ତି ସକଲାଧିଵଚନଂ। ପରିପୁଣ୍ଣନ୍ତି ଅନୂନାଧିକଵଚନଂ। ଇଦଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି ସକଲପରିପୁଣ୍ଣମେଵ ଦେସେତି, ଏକଦେସନାପି ଅପରିପୁଣ୍ଣା ନତ୍ଥୀତି। ଉପନେତବ୍ବଅପନେତବ୍ବସ୍ସ ଅଭାଵତୋ କେଵଲପରିପୁଣ୍ଣନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ପରିସୁଦ୍ଧନ୍ତି ନିରୁପକ୍କିଲେସଂ। ଯୋ ହି ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ନିସ୍ସାଯ ଲାଭଂ ଵା ସକ୍କାରଂ ଵା ଲଭିସ୍ସାମୀତି ଦେସେତି, ତସ୍ସ ଅପରିସୁଦ୍ଧା ଦେସନା ହୋତି। ଭଗଵା ପନ ଲୋକାମିସନିରପେକ୍ଖୋ ହିତଫରଣେନ ମେତ୍ତାଭାଵନାଯ ମୁଦୁହଦଯୋ ଉଲ୍ଲୁମ୍ପନସଭାଵସଣ୍ଠିତେନ ଚିତ୍ତେନ ଦେସେତି। ତସ୍ମା ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀତି ଵୁଚ୍ଚତି।

ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେତୀତି ଏତ୍ଥ ପନାଯଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯ-ସଦ୍ଦୋ ଦାନେ ଵେଯ୍ଯାଵଚ୍ଚେ ପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦସୀଲେ ଅପ୍ପମଞ୍ଞାସୁ ମେଥୁନଵିରତିଯଂ ସଦାରସନ୍ତୋସେ ଵୀରିଯେ ଉପୋସଥଙ୍ଗେସୁ ଅରିଯମଗ୍ଗେ ସାସନେତି ଇମେସ୍ଵତ୍ଥେସୁ ଦିସ୍ସତି।

‘‘କିଂ ତେ ଵତଂ କିଂ ପନ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ,

କିସ୍ସ ସୁଚିଣ୍ଣସ୍ସ ଅଯଂ ଵିପାକୋ;

ଇଦ୍ଧୀ ଜୁତୀ ବଲଵୀରିଯୂପପତ୍ତି,

ଇଦଞ୍ଚ ତେ ନାଗ, ମହାଵିମାନଂ।

ଅହଞ୍ଚ ଭରିଯା ଚ ମନୁସ୍ସଲୋକେ,

ସଦ୍ଧା ଉଭୋ ଦାନପତୀ ଅହୁମ୍ହା;

ଓପାନଭୂତଂ ମେ ଘରଂ ତଦାସି,

ସନ୍ତପ୍ପିତା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଚ।

ତଂ ମେ ୱତଂ ତଂ ପନ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ,

ତସ୍ସ ସୁଚିଣ୍ଣସ୍ସ ଅଯଂ ୱିପାକୋ;

ଇଦ୍ଧୀ ଜୁତୀ ବଲୱୀରିଯୂପପତ୍ତି,

ଇଦଞ୍ଚ ମେ ଧୀର ମହାୱିମାନ''ନ୍ତି। (ଜା। ୨।୧୭।୧୫୯୫);

ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ପୁଣ୍ଣକଜାତକେ ଦାନଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

''କେନ ପାଣି କାମଦଦୋ, କେନ ପାଣି ମଧୁସ୍ସୱୋ;

କେନ ତେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେନ, ପୁଞ୍ଞଂ ପାଣିମ୍ହି ଇଜ୍ଝତି।

ତେନ ପାଣି କାମଦଦୋ, ତେନ ପାଣି ମଧୁସ୍ସୱୋ;

ତେନ ମେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେନ, ପୁଞ୍ଞଂ ପାଣିମ୍ହି ଇଜ୍ଝତୀ''ତି। (ପେ। ୱ। ୨୭୫,୨୭୭);

ଇମସ୍ମିଂ ଅଙ୍କୁରପେତୱତ୍ଥୁମ୍ହି ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଏୱଂ, ଖୋ ତଂ ଭିକ୍ଖୱେ, ତିତ୍ତିରିଯଂ ନାମ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଅହୋସୀ''ତି (ଚୂଳୱ। ୩୧୧) ଇମସ୍ମିଂ ତିତ୍ତିରଜାତକେ ପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦସୀଲଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ତଂ ଖୋ ପନ ମେ, ପଞ୍ଚସିଖ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ନେୱ ନିବ୍ବିଦାଯ ନ ୱିରାଗାଯ ନ ନିରୋଧାଯ...ପେ... ଯାୱଦେୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପପତ୍ତିଯା''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୩୨୯) ଇମସ୍ମିଂ ମହାଗୋୱିନ୍ଦସୁତ୍ତେ ଚତସ୍ସୋ ଅପ୍ପମଞ୍ଞାଯୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତା। ''ପରେ ଅବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ମଯମେତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଭୱିସ୍ସାମା''ତି (ମ। ନି। ୧।୮୩) ଇମସ୍ମିଂ ସଲ୍ଲେଖସୁତ୍ତେ ମେଥୁନୱିରତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତା।

''ମଯଞ୍ଚ ଭରିଯା ନାତିକ୍କମାମ,

ଅମ୍ହେ ଚ ଭରିଯା ନାତିକ୍କମନ୍ତି;

ଅଞ୍ଞତ୍ର ତାହି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରାମ,

ତସ୍ମା ହି ଅମ୍ହଂ ଦହରା ନ ମୀଯରେ''ତି। (ଜା। ୧।୪।୯୭);

ମହାଧମ୍ମପାଲଜାତକେ ସଦାରସନ୍ତୋସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ। ''ଅଭିଜାନାମି ଖୋ ପନାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିତା, ତପସ୍ସୀ ସୁଦଂ ହୋମୀ''ତି (ମ। ନି। ୧।୧୫୫) ଲୋମହଂସନସୁତ୍ତେ ୱୀରିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

''ହୀନେନ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେନ, ଖତ୍ତିଯେ ଉପପଜ୍ଜତି;

ମଜ୍ଝିମେନ ଚ ଦେୱତ୍ତଂ, ଉତ୍ତମେନ ୱିସୁଜ୍ଝତୀ''ତି। (ଜା। ୧।୮।୭୫);

ଏୱଂ ନିମିଜାତକେ ଅତ୍ତଦମନୱସେନ କତୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ଉପୋସଥୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ। ''ଇଦଂ ଖୋ ପନ ମେ, ପଞ୍ଚସିଖ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ...ପେ... ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୩୨୯) ମହାଗୋୱିନ୍ଦସୁତ୍ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତୋ। ''ତଯିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଇଦ୍ଧଞ୍ଚେୱ ଫୀତଞ୍ଚ ୱିତ୍ଥାରିକଂ ବାହୁଜଞ୍ଞଂ ପୁଥୁଭୂତଂ ଯାୱ ଦେୱମନୁସ୍ସେହି ସୁପ୍ପକାସିତ''ନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୧୭୪) ପାସାଦିକସୁତ୍ତେ ସିକ୍ଖତ୍ତଯସଙ୍ଗହିତଂ ସକଲସାସନଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମସ୍ମିମ୍ପି ଠାନେ ଇଦମେୱ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତସ୍ମା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେତୀତି ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ...ପେ... ପରିସୁଦ୍ଧଂ। ଏୱଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଚ ସିକ୍ଖତ୍ତଯସଙ୍ଗହିତଂ ସକଲସାସନଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ସେଟ୍ଠଟ୍ଠେନ ବ୍ରହ୍ମଭୂତଂ ଚରିଯଂ। ବ୍ରହ୍ମଭୂତାନଂ

ୱା ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଚରିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୧୯୧।ତଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ତଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରସମ୍ପଦଂ ଧମ୍ମଂ। ସୁଣାତି ଗହପତି ୱାତି କସ୍ମା ପଠମଂ ଗହପତିଂ ନିଦ୍ଦିସତି? ନିହତମାନତ୍ତା, ଉସ୍ସନ୍ନତ୍ତା ଚ। ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ହି ଖତ୍ତିଯକୁଲତୋ ପବ୍ବଜିତା ଜାତିଂ ନିସ୍ସାଯ ମାନଂ କରୋନ୍ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲା ପବ୍ବଜିତା ମନ୍ତେ ନିସ୍ସାଯ ମାନଂ କରୋନ୍ତି। ହୀନଜଚ୍ଚକୁଲା ପବ୍ବଜିତା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱିଜାତିତାଯ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଗହପତିଦାରକା ପନ କଚ୍ଛେହି ସେଦଂ ମୁଞ୍ଚନ୍ତେହି ପିଟ୍ଠିଯା ଲୋଣଂ ପୁପ୍ଫମାନାଯ ଭୂମିଂ କସିତ୍ୱା ତାଦିସସ୍ସ ମାନସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ନିହତମାନଦପ୍ପା ହୋନ୍ତି। ତେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ମାନଂ ୱା ଦପ୍ପଂ ୱା ଅକତ୍ୱା ଯଥାବଲଂ ସକଲବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତା ସକ୍କୋନ୍ତି ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ। ଇତରେହି ଚ କୁଲେହି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତା ନାମ ନ ବହୁକା, ଗହପତିକାୱ ବହୁକା। ଇତି ନିହତମାନତ୍ତା ଉସ୍ସନ୍ନତ୍ତା ଚ ପଠମଂ ଗହପତିଂ ନିଦ୍ଦିସତୀତି।

ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱାତି ଇତରେସଂ ୱା କୁଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ। ପଚ୍ଚାଜାତୋତି ପତିଜାତୋ। ତଥାଗତେ ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭତୀତି ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଧମ୍ମସ୍ସାମିମ୍ହି ତଥାଗତେ – ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱତ ସୋ ଭଗୱା’’ତି ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭତି। ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତୀତି ଏୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି। ସମ୍ବାଧୋ ଘରାୱାସୋତି ସଚେପି ସଟ୍ଠିହତ୍ଥେ ଘରେ ଯୋଜନସତନ୍ତରେପି ୱା ଦ୍ୱେ ଜାଯମ୍ପତିକା ୱସନ୍ତି, ତଥାପି ନେସଂ ସକିଞ୍ଚନସପଲିବୋଧଟ୍ଠେନ ଘରାୱାସୋ ସମ୍ବାଧୋୟେୱ। ରଜୋପଥୋତି ରାଗରଜାଦୀନଂ ଉଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନନ୍ତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଆଗମନପଥୋତିପି ୱଦନ୍ତି। ଅଲଗ୍ଗନଟ୍ଠେନ ଅବ୍ଭୋକାସୋ ୱିଯାତି ଅବ୍ଭୋକାସୋ। ପବ୍ବଜିତୋ ହି କୂଟାଗାରରତନପାସାଦଦେୱୱିମାନାଦୀସୁ ପିହିତଦ୍ୱାରୱାତପାନେସୁ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେସୁ ୱସନ୍ତୋପି ନେୱ ଲଗ୍ଗତି, ନ ସଜ୍ଜତି, ନ ବଜ୍ଝତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅବ୍ଭୋକାସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜା’’ତି। ଅପି ଚ ସମ୍ବାଧୋ ଘରାୱାସୋ କୁସଲକିରିଯାଯ ଓକାସାଭାୱତୋ। ରଜୋପଥୋ ଅସଂୱୁତସଙ୍କାରଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ରଜାନଂ କିଲେସରଜାନଂ ସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନତୋ। ଅବ୍ଭୋକାସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜା କୁସଲକିରିଯାଯ ଯଥାସୁଖଂ ଓକାସସବ୍ଭାୱତୋ।

ନଯିଦଂସୁକରଂ...ପେ... ପବ୍ବଜେୟ୍ୟନ୍ତି ଏତ୍ଥାଯଂ ସଙ୍ଖେପକଥା, ଯଦେତଂ ସିକ୍ଖତ୍ତଯବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଏକମ୍ପି ଦିୱସଂ ଅଖଣ୍ଡଂ କତ୍ୱା ଚରିମକଚିତ୍ତଂ ପାପେତବ୍ବତାଯ ଏକନ୍ତପରିପୁଣ୍ଣଂ, ଚରିତବ୍ବଂ ଏକଦିୱସମ୍ପି ଚ କିଲେସମଲେନ ଅମଲୀନଂ କତ୍ୱା ଚରିମକଚିତ୍ତଂ ପାପେତବ୍ବତାଯ ଏକନ୍ତପରିସୁଦ୍ଧଂ । ସଙ୍ଖଲିଖିତନ୍ତି ଲିଖିତସଙ୍ଖସଦିସଂ ଧୋତସଙ୍ଖସପ୍ପଟିଭାଗଂ ଚରିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ନ ସୁକରଂ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତା ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସନ୍ତେନ ଏକନ୍ତପରିପୁଣ୍ଣଂ...ପେ... ଚରିତୁଂ, ଯଂନୂନାହଂ କେସେ ଚ ମସ୍ସୁଞ୍ଚ ଓହାରେତ୍ୱା କସାଯରସପୀତତାଯ କାସାଯାନି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ପରିଦହିତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜେୟ୍ୟନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଯସ୍ମା ଅଗାରସ୍ସ ହିତଂ କସିୱାଣିଜ୍ଜାଦିକମ୍ମଂ ଅଗାରିଯନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଞ୍ଚ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ପବ୍ବଜ୍ଜା ଅନଗାରିଯନ୍ତି ଞାତବ୍ବା, ତଂ ଅନଗାରିଯଂ। ପବ୍ବଜେୟ୍ୟନ୍ତି ପଟିପଜ୍ଜେୟ୍ୟଂ।

୧୯୨-୧୯୩।ଅପ୍ପଂ ୱାତି ସହସ୍ସତୋ ହେଟ୍ଠା ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅପ୍ପୋ ନାମ ହୋତି, ସହସ୍ସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମହା। ଆବନ୍ଧନଟ୍ଠେନ ଞାତିୟେୱ ଞାତିପରିୱଟ୍ଟୋ। ସୋପି ୱୀସତିଯା ହେଟ୍ଠା ଅପ୍ପୋ ନାମ ହୋତି, ୱୀସତିଯା ପଟ୍ଠାଯ ମହା। ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋତି ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋତି ଆଚାରେନ ଚେୱ ଗୋଚରେନ ଚ ସମ୍ପନ୍ନୋ। ଅଣୁମତ୍ତେସୂତି ଅପ୍ପମତ୍ତକେସୁ। ୱଜ୍ଜେସୂତି ଅକୁସଲଧମ୍ମେସୁ। ଭଯଦସ୍ସାୱୀତି ଭଯଦସ୍ସୀ। ସମାଦାଯାତି ସମ୍ମା ଆଦିଯିତ୍ୱା। ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୂତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ତଂ ତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ସିକ୍ଖତି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତୋ।

କାଯକମ୍ମୱଚୀକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ କୁସଲେନ ପରିସୁଦ୍ଧାଜୀୱୋତି ଏତ୍ଥ ଆଚାରଗୋଚରଗ୍ଗହଣେନେୱ ଚ କୁସଲେ କାଯକମ୍ମୱଚୀକମ୍ମେ ଗହିତେପି ଯସ୍ମା ଇଦଂ ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ ନାମ ନ ଆକାସେ ୱା ରୁକ୍ଖଗ୍ଗାଦୀସୁ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରେସୁୟେୱ ପନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି; ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିଦ୍ୱାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ କାଯକମ୍ମୱଚୀକମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ କୁସଲେନାତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନ ତେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, ତସ୍ମା ପରିସୁଦ୍ଧାଜୀୱୋ। ସମଣମୁଣ୍ଡିକପୁତ୍ତସୁତ୍ତନ୍ତୱସେନ (ମ॰ ନି॰ ୨।୨୬୦) ୱା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ହି ‘‘କତମେ ଚ, ଥପତି, କୁସଲା ସୀଲା? କୁସଲଂ କାଯକମ୍ମଂ, କୁସଲଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ, ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଆଜୀୱମ୍ପି ଖୋ ଅହଂ ଥପତି ସୀଲସ୍ମିଂ ୱଦାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନ ତେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, ତସ୍ମା ପରିସୁଦ୍ଧାଜୀୱୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋତି ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ ୱୁତ୍ତେନ ତିୱିଧେନ ସୀଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋତି ମନଚ୍ଛଟ୍ଠେସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ପିହିତଦ୍ୱାରୋ ହୋତି। ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସମନ୍ନାଗତୋତି ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେତିଆଦୀସୁ ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ସତିଯା ଚେୱ ସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋତି ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ତିୱିଧେନ ସନ୍ତୋସେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି।

ଚୂଳସୀଲୱଣ୍ଣନା

୧୯୪-୨୧୧। ଏୱଂ ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଭାଜେନ୍ତୋ ‘‘କଥଞ୍ଚ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଇଦମ୍ପିସ୍ସ ହୋତି ସୀଲସ୍ମିନ୍ତି ଇଦମ୍ପି ଅସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣି ସୀଲସ୍ମିଂ ଏକଂ ସୀଲଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନତ୍ଥେ ୱା ଏତଂ ଭୁମ୍ମଂ। ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ହି ଇଦମ୍ପି ତସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ସୀଲନ୍ତି ଅୟମେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ସେସଂ ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇଦମସ୍ସ ହୋତି ସୀଲସ୍ମିନ୍ତି ଇଦଂ ଅସ୍ସ ସୀଲଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୧୨।ନ କୁତୋଚି ଭୟଂ ସମନୁପସ୍ସତି, ଯଦିଦଂ ସୀଲସଂୱରତୋତି ଯାନି ଅସଂୱରମୂଲକାନି ଭୟାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେସୁ ଯଂ ଇଦଂ ଭୟଂ ସୀଲସଂୱରତୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ତଂ କୁତୋଚି ଏକସଂୱରତୋପି ନ ସମନୁପସ୍ସତି। କସ୍ମା? ସଂୱରତୋ ଅସଂୱରମୂଲକସ୍ସ ଭୟସ୍ସ ଅଭାୱା। ମୁଦ୍ଧାଭିସିତ୍ତୋତି ଯଥାୱିଧାନୱିହିତେନ ଖତ୍ତିୟାଭିସେକେନ ମୁଦ୍ଧନି ଅଭିସିତ୍ତୋ। ଯଦିଦଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକତୋତି ଯଂ କୁତୋଚି ଏକପଚ୍ଚତ୍ଥିକତୋପି ଭୟଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ତଂ ନ ସମନୁପସ୍ସତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ନିହତପଚ୍ଚାମିତ୍ତୋ। ଅଜ୍ଝତ୍ତନ୍ତି ନିୟକଜ୍ଝତ୍ତଂ, ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନୱଜ୍ଜସୁଖନ୍ତି ଅନୱଜ୍ଜଂ ଅନିନ୍ଦିତଂ କୁସଲଂ ସୀଲପଦଟ୍ଠାନେହି ଅୱିପ୍ପଟିସାରପାମୋଜ୍ଜପୀତିପସ୍ସଦ୍ଧିଧମ୍ମେହି ପରିଗ୍ଗହିତଂ କାୟିକଚେତସିକସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦେତି। ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ଏୱଂ ନିରନ୍ତରଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତେନ ତିୱିଧେନ ସୀଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ନାମ ହୋତୀତି ସୀଲକଥଂ ନିଟ୍ଠାପେସି।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରକଥା

୨୧୩। ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରଭାଜନୀୟେ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପନ୍ତି ଅୟଂ ଚକ୍ଖୁସଦ୍ଦୋ କତ୍ଥଚି ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁମ୍ହି ୱତ୍ତତି, ଯଥାହ – ‘‘ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁନା ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେସୀ’’ତି (ମହାୱ। ୯)। କତ୍ଥଚି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସଙ୍ଖାତେ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁମ୍ହି, ଯଥାହ – ‘‘ତଥୂପମଂ ଧମ୍ମମୟଂ, ସୁମେଧ, ପାସାଦମାରୁୟ୍ହ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୂ’’ତି (ମହାୱ। ୮)। କତ୍ଥଚି ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁମ୍ହି ‘‘ୱିରଜଂ ୱୀତମଲଂ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦୀ’’ତି (ମହାୱ। ୧୬) ହି ଏତ୍ଥ ଅରିୟମଗ୍ଗତ୍ତୟପଞ୍ଞା। ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି ଞାଣଂ ଉଦପାଦୀ’’ତି (ମହାୱ। ୧୫) ଏତ୍ଥ ପୁବ୍ବେନିୱାସାଦିଞାଣଂ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୂତି ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା’’ତି (ମ। ନି। ୧। ୨୮୪) ଆଗତଟ୍ଠାନେସୁ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁମ୍ହି ୱତ୍ତତି। ‘‘ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚା’’ତି ଏତ୍ଥ ପସାଦଚକ୍ଖୁମ୍ହି ୱତ୍ତତି। ଇଧ ପନାୟଂ ପସାଦଚକ୍ଖୁୱୋହାରେନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେ ୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ରୂପଂ ଦିସ୍ୱାତି ଅୟମେତ୍ଥତ୍ଥୋ। ସେସପଦେସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଂ। ଅବ୍ୟାସେକସୁଖନ୍ତି କିଲେସବ୍ୟାସେକୱିରହିତତ୍ତା ଅବ୍ୟାସେକଂ ଅସମ୍ମିସ୍ସଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଅଧିଚିତ୍ତସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦେତୀତି।

ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞକଥା

୨୧୪। ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞଭାଜନୀୟମ୍ହି ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେତି ଏତ୍ଥ ତାୱ ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଗମନଂ, ପଟିକ୍କନ୍ତଂ ନିୱତ୍ତନଂ, ତଦୁଭୟମ୍ପି ଚତୂସୁ ଇରିୟାପଥେସୁ ଲବ୍ଭତି। ଗମନେ ତାୱ ପୁରତୋ କାୟଂ ଅଭିହରନ୍ତୋ ଅଭିକ୍କମତି ନାମ । ପଟିନିୱତ୍ତନ୍ତୋ ପଟିକ୍କମତି ନାମ। ଠାନେପି ଠିତକୋୱ କାୟଂ ପୁରତୋ ଓନାମେନ୍ତୋ ଅଭିକ୍କମତି ନାମ, ପଚ୍ଛତୋ ଅପନାମେନ୍ତୋ ପଟିକ୍କମତି ନାମ। ନିସଜ୍ଜାୟ ନିସିନ୍ନକୋୱ ଆସନସ୍ସ ପୁରିମଅଙ୍ଗାଭିମୁଖୋ ସଂସରନ୍ତୋ ଅଭିକ୍କମତି ନାମ, ପଚ୍ଛିମଅଙ୍ଗପଦେସଂ ପଚ୍ଚାସଂସରନ୍ତୋ ପଟିକ୍କମତି ନାମ। ନିପଜ୍ଜନେପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତୀତି ସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସବ୍ବକିଚ୍ଚକାରୀ। ସମ୍ପଜଞ୍ଞମେୱ ୱା କାରୀ। ସୋ ହି ଅଭିକ୍କନ୍ତାଦୀସୁ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ କରୋତେୱ। ନ କତ୍ଥଚି ସମ୍ପଜଞ୍ଞୱିରହିତୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ସପ୍ପାୟସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ତତ୍ଥ ଅଭିକ୍କମନଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଚିତ୍ତୱସେନେୱ ଅଗନ୍ତ୍ୱା – ‘‘କିନ୍ନୁ ମେ ଏତ୍ଥ ଗତେନ ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥି ନତ୍ଥୀ’’ତି ଅତ୍ଥାନତ୍ଥଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ଥପରିଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ତତ୍ଥ ଚ ଅତ୍ଥୋତି ଚେତିୟଦସ୍ସନବୋଧିସଙ୍ଘଥେରଅସୁଭଦସ୍ସନାଦିୱସେନ ଧମ୍ମତୋ ୱୁଡ୍ଢି। ଚେତିୟଂ ୱା ବୋଧିଂ ୱା ଦିସ୍ୱାପି ହି ବୁଦ୍ଧାରମ୍ମଣଂ, ସଙ୍ଘଦସ୍ସନେନ ସଙ୍ଘାରମ୍ମଣଂ, ପୀତିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତଦେୱ ଖୟୱୟତୋ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ଥେରେ ଦିସ୍ୱା ତେସଂ ଓୱାଦେ ପତିଟ୍ଠାୟ, ଅସୁଭଂ ଦିସ୍ୱା ତତ୍ଥ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତଦେୱ ଖୟୱୟତୋ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ତସ୍ମା ଏତେସଂ ଦସ୍ସନଂ ସାତ୍ଥକନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ଆମିସତୋପି ୱୁଡ୍ଢି ଅତ୍ଥୋୟେୱ, ତଂ ନିସ୍ସାୟ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟାନୁଗ୍ଗହାୟ ପଟିପନ୍ନତ୍ତାତି ୱଦନ୍ତି।

ତସ୍ମିଂ ପନ ଗମନେ ସପ୍ପାୟାସପ୍ପାୟଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସପ୍ପାୟପରିଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ସପ୍ପାୟସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଚେତିୟଦସ୍ସନଂ ତାୱ ସାତ୍ଥକଂ, ସଚେ ପନ ଚେତିୟସ୍ସ ମହାପୂଜାୟ ଦସଦ୍ୱାଦସୟୋଜନନ୍ତରେ ପରିସା ସନ୍ନିପତନ୍ତି, ଅତ୍ତନୋ ୱିଭୱାନୁରୂପା ଇତ୍ଥିୟୋପି ପୁରିସାପି ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତା ଚିତ୍ତକମ୍ମରୂପକାନି ୱିୟ ସଞ୍ଚରନ୍ତି। ତତ୍ର ଚସ୍ସ ଇଟ୍ଠେ ଆରମ୍ମଣେ ଲୋଭୋ ହୋତି, ଅନିଟ୍ଠେ ପଟିଘୋ, ଅସମପେକ୍ଖନେ ମୋହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି,

କାୟସଂସଗ୍ଗାପତ୍ତିଂ ୱା ଆପଜ୍ଜତି। ଜୀୱିତବ୍ରହ୍ମଚରିୟାନଂ ୱା ଅନ୍ତରାୟୋ ହୋତି, ଏୱଂ ତଂ ଠାନଂ ଅସପ୍ପାୟଂ ହୋତି। ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଅନ୍ତରାୟାଭାୱେ ସପ୍ପାୟଂ। ବୋଧିଦସ୍ସନେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ସଙ୍ଘଦସ୍ସନମ୍ପି ସାତ୍ଥଂ। ସଚେ ପନ ଅନ୍ତୋଗାମେ ମହାମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ କରୋନ୍ତେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନେୱ ଜନସନ୍ନିପାତୋ ଚେୱ ଅନ୍ତରାୟୋ ଚ ହୋତି, ଏୱଂ ତଂ ଠାନଂ ଅସପ୍ପାୟଂ ହୋତି। ଅନ୍ତରାୟାଭାୱେ ସପ୍ପାୟଂ। ମହାପରିସପରିୱାରାନଂ ଥେରାନଂ ଦସ୍ସନେପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ଅସୁଭଦସ୍ସନମ୍ପି ସାତ୍ଥଂ, ତଦତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥଞ୍ଚ ଇଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ଦହରଭିକ୍ଖୁ ସାମଣେରଂ ଗହେତ୍ୱା ଦନ୍ତକଟ୍ଠତ୍ଥାୟ ଗତୋ। ସାମଣେରୋ ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମିତ୍ୱା ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅସୁଭଂ ଦିସ୍ୱା ପଠମଜ୍ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତଦେୱ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ତୀଣି ଫଲାନି ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପରିମଗ୍ଗତ୍ଥାୟ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଦହରୋ ତଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ସାମଣେରାତି ପକ୍କୋସି। ସୋ ‘ମୟା ପବ୍ବଜିତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଦ୍ୱେ କଥା ନାମ ନ କଥିତପୁବ୍ବା। ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ଦିୱସେ ଉପରି ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସ୍ସାମୀ’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା କିଂ, ଭନ୍ତେତି ପଟିୱଚନମଦାସି। ‘ଏହୀ’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ଏକୱଚନେନେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ‘ଭନ୍ତେ, ଇମିନା ତାୱ ମଗ୍ଗେନେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ମୟା ଠିତୋକାସେ ମୁହୁତ୍ତଂ ପୁରତ୍ଥାଭିମୁଖୋ ଠତ୍ୱା ଓଲୋକେଥା’ତି ଆହ। ସୋ ତଥା କତ୍ୱା ତେନ ପତ୍ତୱିସେସମେୱ ପାପୁଣି। ଏୱଂ ଏକଂ ଅସୁଭଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଜନାନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଜାତଂ। ଏୱଂ ସାତ୍ଥମ୍ପି ପନେତଂ ପୁରିସସ୍ସ ମାତୁଗାମାସୁଭଂ ଅସପ୍ପାୟଂ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ଚ ପୁରିସାସୁଭଂ ଅସପ୍ପାୟଂ, ସଭାଗମେୱ ସପ୍ପାୟନ୍ତି ଏୱଂ ସପ୍ପାୟପରିଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ସପ୍ପାୟସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନାମ।

ଏୱଂ ପରିଗ୍ଗହିତସାତ୍ଥକସପ୍ପାୟସ୍ସ ପନ ଅଟ୍ଠତିଂସାୟ କମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତରୁଚିୟଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତଂ ଗୋଚରଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଚାରଗୋଚରେ ତଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ଗମନଂ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନାମ। ତସ୍ସାୱିଭାୱନତ୍ଥଂ ଇଦଂ ଚତୁକ୍କଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ –

ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ହରତି, ନ ପଚ୍ଚାହରତି; ଏକଚ୍ଚୋ ପଚ୍ଚାହରତି, ନ ହରତି; ଏକଚ୍ଚୋ ପନ ନେୱ ହରତି, ନ ପଚ୍ଚାହରତି; ଏକଚ୍ଚୋ ହରତି ଚ, ପଚ୍ଚାହରତି ଚାତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିୱସଂ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାୟ ଚ ଆୱରଣୀୟେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତ୍ୱା ତଥା ରତ୍ତିୟା ପଠମୟାମେ, ମଜ୍ଝିମୟାମେ ସେୟ୍ୟଂ କପ୍ପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମୟାମେପି ନିସଜ୍ଜଚଙ୍କମେହି ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ପଗେୱ ଚେତିୟଙ୍ଗଣବୋଧିୟଙ୍ଗଣୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ବୋଧିରୁକ୍ଖେ ଉଦକଂ ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା, ପାନୀୟଂ ପରିଭୋଜନୀୟଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟୱତ୍ତାଦୀନି ସବ୍ବାନି ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନି ସମାଦାୟ ୱତ୍ତତି। ସୋ ସରୀରପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ସେନାସନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ତୟୋ ପଲ୍ଲଙ୍କେ ଉସୁମଂ ଗାହାପେନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାୟଂ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନେୱ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ସେନାସନତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତୋୱ ଚେତିୟଙ୍ଗଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ସଚେ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ତଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱାୱ ଚେତିୟଙ୍ଗଣଂ ପୱିସତି। ଅଞ୍ଞଂ ଚେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ସୋପାନମୂଲେ ଠତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ ଗହିତଭଣ୍ଡଂ ୱିୟ ତଂ ଠପେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାରମ୍ମଣଂ ପୀତିଂ ଗହେତ୍ୱା ଚେତିୟଙ୍ଗଣଂ ଆରୁୟ୍ହ, ମହନ୍ତଂ ଚେତିୟଂ ଚେ, ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ୱନ୍ଦିତବ୍ବଂ। ଖୁଦ୍ଦକଂ ଚେତିୟଂ ଚେ, ତଥେୱ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠସୁ ଠାନେସୁ ୱନ୍ଦିତବ୍ବଂ। ଚେତିୟଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ବୋଧିୟଙ୍ଗଣଂ ପତ୍ତେନାପି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ୱିୟ ନିପଚ୍ଚାକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ବୋଧି ୱନ୍ଦିତବ୍ବା। ସୋ ଏୱଂ ଚେତିୟଞ୍ଚ ବୋଧିଞ୍ଚ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିସାମିତଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଟିସାମିତଭଣ୍ଡକଂ ହତ୍ଥେନ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱିୟ ନିକ୍ଖିତ୍ତକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗାମସମୀପେ କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନେୱ ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସତି। ଅଥ ନଂ ମନୁସ୍ସା ଦିସ୍ୱା ଅୟ୍ୟୋ ନୋ ଆଗତୋତି ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଆସନସାଲାୟ ୱା ଗେହେ ୱା ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ୟାଗୁଂ ଦତ୍ୱା ୟାୱ ଭତ୍ତଂ ନ ନିଟ୍ଠାତି, ତାୱ ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ତେଲେନ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ପୁରତୋ ତେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ୱା ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ଧମ୍ମଂ ୱା ସୋତୁକାମା ହୋନ୍ତି। ସଚେପି ନ କଥାପେନ୍ତି, ଜନସଙ୍ଗହତ୍ଥଂ ଧମ୍ମକଥା ନାମ କାତବ୍ବା ଯେୱାତି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟା ୱଦନ୍ତି। ଧମ୍ମକଥା ହି କମ୍ମଟ୍ଠାନୱିନିମୁତ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନେୱ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନେୱ ଆହାରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିୟମାନେହିପି ମନୁସ୍ସେହି ଅନୁଗତୋୱ ଗାମତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତେ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜତି।

ଅଥ ନଂ ପୁରେତରଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହିଗାମେ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚା ସାମଣେରଦହରଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମସ୍ସ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ପୋରାଣକଭିକ୍ଖୂ କିର ଅମ୍ହାକଂ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ଆଚରିୟୋତି ନ ମୁଖଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ କରୋନ୍ତି, ସମ୍ପତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦେନେୱ କରୋନ୍ତି। ତେ ତଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏତେ ମନୁସ୍ସା ତୁମ୍ହାକଂ କିଂ ହୋନ୍ତି, ମାତିପକ୍ଖତୋ ସମ୍ବନ୍ଧା ପିତିପକ୍ଖତୋ’’ତି? କିଂ ଦିସ୍ୱା ପୁଚ୍ଛଥାତି? ତୁମ୍ହେସୁ ଏତେସଂ ପେମଂ ବହୁମାନନ୍ତି। ଆୱୁସୋ, ୟଂ ମାତାପିତୂହିପି ଦୁକ୍କରଂ, ତଂ ଏତେ ଅମ୍ହାକଂ କରୋନ୍ତି, ପତ୍ତଚୀୱରମ୍ପି ନୋ ଏତେସଂ ସନ୍ତକମେୱ, ଏତେସଂ ଆନୁଭାୱେନ ନେୱ ଭୟେ ଭୟଂ, ନ ଛାତକେ ଛାତକଂ ଜାନାମ। ଈଦିସା ନାମ ଅମ୍ହାକଂ ଉପକାରିନୋ ନତ୍ଥୀତି ତେସଂ ଗୁଣେ କଥେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ହରତି ନ ପଚ୍ଚାହରତୀତି।

ୟସ୍ସ ପନ ପଗେୱ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ କମ୍ମଜତେଜୋଧାତୁ ପଜ୍ଜଲତି, ଅନୁପାଦିନ୍ନକଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଉପାଦିନ୍ନକଂ ଗଣ୍ହାତି, ସରୀରତୋ

ସେବା ମୁଞ୍ଚନ୍ତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱୀଥିଂ ନାରୋହତି, ସୋ ପଗେୱ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ୱେଗସା ଚେତିଯଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଗୋରୂପାନଂ ନିକ୍ଖମନୱେଲାଯମେୱ ଗାମଂ ଯାଗୁଭିକ୍ଖାଯ ପୱିସିତ୍ୱା ଯାଗୁଂ ଲଭିତ୍ୱା ଆସନସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପିୱତି, ଅଥସ୍ସ ଦ୍ୱତ୍ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅଜ୍ଝୋହରଣମତ୍ତେନେୱ କମ୍ମଜତେଜୋଧାତୁ ଉପାଦିନ୍ନକଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅନୁପାଦିନ୍ନକଂ ଗଣ୍ହାତି, ଘଟସତେନ ନ୍ହାତୋ ୱିଯ ତେଜୋଧାତୁ ପରିଳାହନିବ୍ବାନଂ ପତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନ ଯାଗୁଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପତ୍ତଞ୍ଚ ମୁଖଞ୍ଚ ଧୋୱିତ୍ୱା ଅନ୍ତରାଭତ୍ତେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକତ୍ୱା ଅୱସେସଟ୍ଠାନେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନ ଆହାରଞ୍ଚ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୋଙ୍ଖାନୁପୋଙ୍ଖଂ ଉପଟ୍ଠହମାନଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଚ୍ଚାହରତିନ ହରତୀତି। ଏଦିସା ଚ ଭିକ୍ଖୂ ଯାଗୁଂ ପିୱିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ଆରଭିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧସାସନେ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତା ନାମ ଗଣନପଥଂ ୱୀତିୱତ୍ତା। ସୀହଳଦୀପେଯେୱ ତେସୁ ତେସୁ ଗାମେସୁ ଆସନସାଲାଯଂ ୱା ନ ତଂ ଆସନମତ୍ଥି, ଯତ୍ଥ ଯାଗୁଂ ପିୱିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ନତ୍ଥୀତି।

ଯୋ ପନ ପମାଦୱିହାରୀ ହୋତି, ନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରୋ ସବ୍ବୱତ୍ତାନି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଞ୍ଚୱିଧଚେତୋଖୀଲୱିନିବନ୍ଧଚିତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ – ''କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଅତ୍ଥୀ''ତି ସଞ୍ଞମ୍ପି ଅକତ୍ୱା ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା ଅନନୁଲୋମିକେନ ଗିହିସଂସଗ୍ଗେନ ସଂସଟ୍ଠୋ ଚରିତ୍ୱା ଚ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଚ ତୁଚ୍ଛୋ ନିକ୍ଖମତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନେୱ ହରତି ନ ପଚ୍ଚାହରତୀତି।

ଯୋ ପନାଯଂ – ''ହରତି ଚ ପଚ୍ଚାହରତି ଚା''ତି ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ଗତପଚ୍ଚାଗତୱତ୍ତୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ତକାମା ହି କୁଲପୁତ୍ତା ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଦସପି ୱୀସମ୍ପି ତିଂସମ୍ପି ଚତ୍ତାଲୀସମ୍ପି ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ସତମ୍ପି ଏକତୋ ୱସନ୍ତା କତିକୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତି, ''ଆୱୁସୋ, ତୁମ୍ହେ ନ ଇଣଟ୍ଟା, ନ ଭଯଟ୍ଟା, ନ ଜୀୱିକାପକତା ପବ୍ବଜିତା, ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିତୁକାମା ପନେତ୍ଥ ପବ୍ବଜିତା, ତସ୍ମା ଗମନେ ଉପ୍ପନ୍ନକିଲେସଂ ଗମନେଯେୱ ନିଗ୍ଗଣ୍ହଥ, ତଥା ଠାନେ, ନିସଜ୍ଜାଯ, ସଯନେ ଉପ୍ପନ୍ନକିଲେସଂ ସଯନେୱ ନିଗ୍ଗଣ୍ହଥା''ତି।

ତେ ଏୱଂ କତିକୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଚାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଅଡ୍ଢୋସଭୋସଭଅଡ୍ଢଗାୱୁତଗାୱୁତନ୍ତରେସୁ ପାସାଣା ହୋନ୍ତି, ତାଯ ସଞ୍ଞାଯ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତାୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସଚେ କସ୍ସଚି ଗମନେ କିଲେସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥେୱ ନଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ତଥା ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତି, ଅଥସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ତିଟ୍ଠତି। ସୋ ''ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ତୁଯ୍ହଂ ଉପ୍ପନ୍ନୱିତକ୍କଂ ଜାନାତି, ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ ତେ ଏତ''ନ୍ତି ଅତ୍ତାନଂ ପଟିଚୋଦେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଅରିଯଭୂମିଂ ଓକ୍କମତି; ତଥା ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ନିସୀଦତି। ଅଥସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ନିସୀଦତୀତି ସୋୱେୱ ନଯୋ। ଅରିଯଭୂମିଂ ଓକ୍କମିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋପି ତଂ କିଲେସଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତୋୱ ଗଚ୍ଛତି, ନ କମ୍ମଟ୍ଠାନୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ ପାଦଂ ଉଦ୍ଧରତି, ଉଦ୍ଧରତି ଚେ, ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପୁରିମପଦେସଂଯେୱ ଏତି। ଆଳିନ୍ଦକୱାସୀ ମହାଫୁସ୍ସଦେୱତ୍ଥେରୋ ୱିଯ।

ସୋ କିର ଏକୂନୱୀସତିୱସ୍ସାନି ଗତପଚ୍ଚାଗତୱତ୍ତଂ ପୂରେନ୍ତୋ ଏୱ ୱିହାସି, ମନୁସ୍ସାପି ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ କସନ୍ତା ଚ ୱପନ୍ତା ଚ ମଦ୍ଦନ୍ତା ଚ କମ୍ମାନି ଚ କରୋନ୍ତା ଥେରଂ ତଥାଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା – ''ଅଯଂ ଥେରୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, କିନ୍ନୁ ଖୋ ମଗ୍ଗମୂଳ୍ହୋ, ଉଦାହୁ କିଞ୍ଚି ପମୁଟ୍ଠୋ''ତି ସମୁଲ୍ଲପନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଯୁତ୍ତଚିତ୍ତେନେୱ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ୱୀସତିୱସ୍ସବ୍ଭନ୍ତରେ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି, ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତଦିୱସେ ଚସ୍ସ ଚଙ୍କମନକୋଟିଯଂ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ଅଙ୍ଗୁଲୀହି ଦୀପଂ ଉଜ୍ଜାଲେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଚତ୍ତାରୋପି ମହାରାଜାନୋ ସକ୍କୋ ଚ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ବ୍ରହ୍ମା ଚ ସହମ୍ପତି ଉପଟ୍ଠାନଂ ଅଗମଂସୁ। ତଞ୍ଚ ଓଭାସଂ ଦିସ୍ୱା ୱନୱାସୀ ମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ତଂ ଦୁତିଯଦିୱସେ ପୁଚ୍ଛି – ''ରତ୍ତିଭାଗେ ଆଯସ୍ମତୋ ସନ୍ତିକେ ଓଭାସୋ ଅହୋସି, କିଂ ସୋ ଓଭାସୋ''ତି? ଥେରୋ ୱିକ୍ଖେପଂ କରୋନ୍ତୋ ଓଭାସୋ ନାମ ଦୀପୋଭାସୋପି ହୋତି, ମଣିଓଭାସୋପୀତି ଏୱମାଦିମାହ। ତତୋ 'ପଟିଚ୍ଛାଦେଥ ତୁମ୍ହେ'ତି ନିବଦ୍ଧୋ 'ଆମା'ତି ପଟିଜାନିତ୍ୱା ଆରୋଚେସି। କାଳୱଲ୍ଲିମଣ୍ଡପୱାସୀ ମହାନାଗତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ଚ।

ସୋପି କିର ଗତପଚ୍ଚାଗତୱତ୍ତଂ ପୂରେନ୍ତୋ – ପଠମଂ ତାୱ ଭଗୱତୋ ମହାପଧାନଂ ପୂଜେସ୍ସାମୀତି ସତ୍ତୱସ୍ସାନି ଠାନଚଙ୍କମମେୱ ଅଧିଟ୍ଠାସି। ପୁନ ସୋଳସୱସ୍ସାନି ଗତପଚ୍ଚାଗତୱତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଯୁତ୍ତେନେୱ ଚିତ୍ତେନ ପାଦଂ ଉଦ୍ଧରନ୍ତୋ, ୱିଯୁତ୍ତେନ ଉଦ୍ଧଟେ ପଟିନିୱତ୍ତେନ୍ତୋ ଗାମସମୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଗାୱୀ ନୁ ପବ୍ବଜିତୋ ନୂ''ତି ଆସଙ୍କନୀଯପଦେସେ ଠତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା କଚ୍ଛକନ୍ତରତୋ ଉଦକେନ ପତ୍ତଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଉଦକଗଣ୍ଡୂସଂ କରୋତି। କିଂ କାରଣା? ମା ମେ ଭିକ୍ଖଂ ଦାତୁଂ ୱା ୱନ୍ଦିତୁଂ ୱା ଆଗତେ ମନୁସ୍ସେ 'ଦୀଘାଯୁକା ହୋଥା'ତି ୱଚନମତ୍ତେନାପି କମ୍ମଟ୍ଠାନୱିକ୍ଖେପୋ ଅହୋସୀତି। ''ଅଜ୍ଜ, ଭନ୍ତେ, କତିମୀ''ତି ଦିୱସଂ ୱା ଭିକ୍ଖୁଗଣନଂ ୱା ପଞ୍ହଂ ୱା ପୁଚ୍ଛିତୋ ପନ ଉଦକଂ ଗିଲିତ୍ୱା ଆରୋଚେତି। ସଚେ ଦିୱସାଦୀନି ପୁଚ୍ଛକା ନ ହୋନ୍ତି, ନିକ୍ଖମନୱେଲାଯ ଗାମଦ୍ୱାରେ ନିଟ୍ଠୁଭିତ୍ୱାୱ ଯାତି।

କଲମ୍ବତିତ୍ଥୱିହାରେ ୱସ୍ସୂପଗତା ପଞ୍ଞାସଭିକ୍ଖୂ ୱିଯ ଚ। ତେ କିର ଆସଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମାଯଂ କତିକୱତ୍ତଂ ଅକଂସୁ – ''ଅରହତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନାଲପିସ୍ସାମା''ତି, ଗାମଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନ୍ତା ଉଦକଗଣ୍ଡୂସଂ କତ୍ୱା ପୱିସିଂସୁ। ଦିୱସାଦୀସୁ ପୁଚ୍ଛିତେସୁ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପଟିପଜ୍ଜିଂସୁ। ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସା ନିଟ୍ଠୁଭନଂ ଦିସ୍ୱା ଜାନିଂସୁ – ''ଅଜ୍ଜେକୋ ଆଗତୋ, ଅଜ୍ଜ ଦ୍ୱେ''ତି। ଏୱଞ୍ଚ ଚିନ୍ତେସୁଂ – ''କିନ୍ନୁ ଖୋ ଏତେ ଅମ୍ହେହିଯେୱ ସଦ୍ଧିଂ ନ ସଲ୍ଲପନ୍ତି, ଉଦାହୁ

ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମ୍ପି। ସଚେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମ୍ପି ନ ସଲ୍ଲପନ୍ତି, ଅଦ୍ଧା ୱିୱାଦଜାତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଏଥ ନେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଖମାପେସ୍ସାମା’’ତି, ସଦ୍ଧେ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞାସାଯ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଦ୍ୱେପି ଭିକ୍ଖୂ ଏକୋକାସେ ନାଦ୍ଦସଂସୁ। ତତୋ ଯୋ ତେସୁ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ, ସୋ ଆହ – ‘‘ନ ଭୋ କଲହକାରକାନଂ ଓସନୋକାସୋ ଇଦିସୋ ହୋତି, ସୁସମ୍ମଟ୍ଠଂ ଚେତିଯଙ୍ଗଣବୋଧିଯଙ୍ଗଣଂ, ସୁନିକ୍ଖିତ୍ତା ସମ୍ମଜ୍ଜନିଯୋ, ସୁପଟ୍ଠପିତଂ ପାନୀଯଂ ପରିଭୋଜନୀଯ’’ନ୍ତି, ତେ ତତୋୱ ନିୱତ୍ତା। ତେପି ଭିକ୍ଖୂ ଅନ୍ତୋ ତେମାସେଯେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ମହାପୱାରଣାଯ ୱିସୁଦ୍ଧିପୱାରଣଂ ପୱାରେସୁଂ।

ଏୱଂ କାଲୱଲ୍ଲିମଣ୍ଡପୱାସୀ ମହାନାଗତ୍ଥେରୋ ୱିଯ, କଲମ୍ବତିତ୍ଥୱିହାରେ ୱସ୍ସୂପଗତଭିକ୍ଖୁ ୱିଯ ଚ କମ୍ମଟ୍ଠାନଯୁତ୍ତେନେୱ ଚିତ୍ତେନ ପାଦଂ ଉଦ୍ଧରନ୍ତୋ ଗାମସମୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉଦକଗଣ୍ଡୂସଂ କତ୍ୱା ୱୀଥିଯୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା, ଯତ୍ଥ ସୁରାସୋଣ୍ଡଧୁତ୍ତାଦଯୋ କଲହକାରକା ଚଣ୍ଡହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦଯୋ ୱା ନତ୍ଥି, ତଂ ୱୀଥିଂ ପଟିପଜ୍ଜତି। ତତ୍ଥ ଚ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରମାନୋ ନ ତୁରିତତୁରିତୋ ୱିଯ ଜୱେନ ଗଚ୍ଛତି। ନ ହି ଜୱେନ ପିଣ୍ଡପାତିଯଧୁତଙ୍ଗଂ ନାମ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥି। ୱିସମଭୂମିଭାଗପତ୍ତଂ ପନ ଉଦକସକଟଂ ୱିଯ ନିଚ୍ଚଲୋ ହୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ଅନୁଘରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ଚ ଦାତୁକାମଂ ୱା ଅଦାତୁକାମଂ ୱା ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ତଦନୁରୂପଂ କାଲଂ ଆଗମେନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଆଦାଯ ଅନ୍ତୋଗାମେ ୱା ବହିଗାମେ ୱା ୱିହାରମେୱ ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଯଥା ଫାସୁକେ ପତିରୂପେ ଓକାସେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ଆହାରେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅକ୍ଖବ୍ଭଞ୍ଜନ – ୱଣଲେପନପୁତ୍ତମଂସୂପମୱସେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଆହାରଂ ଆହାରେତି, ନେୱ ଦୱାଯ ନ ମଦାଯ ନ ମଣ୍ଡନାଯ ନ ୱିଭୂସନାଯ…ପେ… ଭୁତ୍ତାୱୀ ଚ ଉଦକକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ମୁହୁତ୍ତଂ ଭତ୍ତକିଲମଥଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତ୍ୱା ଯଥା ପୁରେଭତ୍ତଂ, ଏୱଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପୁରିମଯାମଂ ପଚ୍ଛିମଯାମଞ୍ଚ କମ୍ମଟ୍ଠାନମେୱ ମନସି କରୋତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ହରତି ଚ ପଚ୍ଚାହରତି ଚାତି।

ଇଦଂ ପନ ହରଣପଚ୍ଚାହରଣସଙ୍ଖାତଂ ଗତପଚ୍ଚାଗତୱତ୍ତଂ ପୂରେନ୍ତୋ ଯଦି ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ପଠମୱଯେ ଏୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ନୋ ଚେ ପଠମୱଯେ ପାପୁଣାତି, ଅଥ ମଜ୍ଝିମୱଯେ; ନୋ ଚେ ମଜ୍ଝିମୱଯେ ପାପୁଣାତି, ଅଥ ମରଣସମଯେ; ନୋ ଚେ ମରଣସମଯେ ପାପୁଣାତି, ଅଥ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା; ନୋ ଚେ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ପାପୁଣାତି, ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ପଚ୍ଚେକବୋଧିଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ନୋ ଚେ ପଚ୍ଚେକବୋଧିଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ଅଥ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସମ୍ମୁଖୀଭାୱେ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞୋ ହୋତି; ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ବାହିଯୋ ଦାରୁଚୀରିଯୋ ମହାପଞ୍ଞୋ ୱା, ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ ମହିଦ୍ଧିକୋ ୱା, ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଧୁତୱାଦୋ ୱା, ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ମହାକସ୍ସପୋ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକୋ ୱା, ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ୱିନଯଧରୋ ୱା, ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ଉପାଲି ଧମ୍ମକଥିକୋ ୱା, ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ପୁଣ୍ଣୋ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ ଆରଞ୍ଞିକୋ ୱା, ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ରେୱତୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ୱା, ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ଆନନ୍ଦୋ ଭିକ୍ଖାକାମୋ ୱା, ସେଯ୍ୟଥାପି ଥେରୋ ରାହୁଲୋ ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତୋତି। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ଚତୁକ୍କେ ଯ୍ୱାଯଂ ହରତି ଚ ପଚ୍ଚାହରତି ଚ, ତସ୍ସ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ସିଖାପତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅଭିକ୍କମାଦୀସୁ ପନ ଅସମ୍ମୁଯ୍ହନଂ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ତଂ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିକ୍କମନ୍ତୋ ୱା ପଟିକ୍କମନ୍ତୋ ୱା ଯଥା ଅନ୍ଧବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନା ଅଭିକ୍କମାଦୀସୁ – ‘‘ଅତ୍ତା ଅଭିକ୍କମତି, ଅତ୍ତନା ଅଭିକ୍କମୋ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ’’ତି ୱା, ‘‘ଅହଂ ଅଭିକ୍କମାମି, ମଯା ଅଭିକ୍କମୋ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ’’ତି ୱା ସମ୍ମୁଯ୍ହନ୍ତି, ତଥା ଅସମ୍ମୁଯ୍ହନ୍ତୋ ‘‘ଅଭିକ୍କମାମୀ’’ତି ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନେ ତେନେୱ ଚିତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା ୱାଯୋଧାତୁ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଜନଯମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଇତି ଚିତ୍ତକିରିଯୱାଯୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରୱସେନ ଅଯଂ କାଯସମ୍ମତୋ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାତୋ ଅଭିକ୍କମତି। ତସ୍ସେୱଂ ଅଭିକ୍କମତୋ ଏକେକପାଦୁଦ୍ଧରଣେ ପଥୱୀଧାତୁ ଆପୋଧାତୂତି ଦ୍ୱେ ଧାତୁଯୋ ଓମତ୍ତା ହୋନ୍ତି ମନ୍ଦା, ଇତରା ଦ୍ୱେ ଅଧିମତ୍ତା ହୋନ୍ତି ବଲୱତିଯୋ; ତଥା ଅତିହରଣୱୀତିହରଣେସୁ। ୱୋସ୍ସଜ୍ଜନେ ତେଜୋଧାତୁ ୱାଯୋଧାତୂତି ଦ୍ୱେ ଧାତୁଯୋ ଓମତ୍ତା ହୋନ୍ତି ମନ୍ଦା, ଇତରା ଦ୍ୱେ ଅଧିମତ୍ତା ବଲୱତିଯୋ, ତଥା ସନ୍ନିକ୍ଖେପନସନ୍ନିରୁଜ୍ଝନେସୁ। ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଧରଣେ ପୱତ୍ତା ରୂପାରୂପଧମ୍ମା ଅତିହରଣଂ ନ ପାପୁଣନ୍ତି, ତଥା ଅତିହରଣେ ପୱତ୍ତା ୱୀତିହରଣଂ, ୱୀତିହରଣେ ପୱତ୍ତା ୱୋସ୍ସଜ୍ଜନଂ, ୱୋସ୍ସଜ୍ଜନେ ପୱତ୍ତା ସନ୍ନିକ୍ଖେପନଂ, ସନ୍ନିକ୍ଖେପନେ ପୱତ୍ତା ସନ୍ନିରୁଜ୍ଝନଂ ନ ପାପୁଣନ୍ତି। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ପବ୍ବଂ ପବ୍ବଂ ସନ୍ଧି ସନ୍ଧି ଓଧି ଓଧି ହୁତ୍ୱା ତତ୍ତକପାଲେ ପକ୍ଖିତ୍ତତିଲାନି ୱିଯ ପଟପଟାଯନ୍ତା ଭିଜ୍ଜନ୍ତି। ତତ୍ଥ କୋ ଏକୋ ଅଭିକ୍କମତି, କସ୍ସ ୱା ଏକସ୍ସ ଅଭିକ୍କମନଂ? ପରମତ୍ଥତୋ ହି ଧାତୂନଂଯେୱ ଗମନଂ, ଧାତୂନଂ ଠାନଂ, ଧାତୂନଂ ନିସଜ୍ଜନଂ, ଧାତୂନଂ ସଯନଂ। ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ କୋଟ୍ଠାସେ ସଦ୍ଧିଂ ରୂପେନ।

ଅଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ଚିତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞଂ ଚିତ୍ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି;

ଅୱୀଚିମନୁସମ୍ବନ୍ଧୋ, ନଦୀସୋତୋୱ ୱତ୍ତତୀତି।

ଏୱଂ ଅଭିକ୍କମାଦୀସୁ ଅସମ୍ମୁଯ୍ହନଂ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନାମାତି।

ନିଟ୍ଠିତୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତୀତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ।

ଆଲୋକିତେ ୱିଲୋକିତେତି ଏତ୍ଥ ପନ ଆଲୋକିତଂ ନାମ ପୁରତୋ ପେକ୍ଖଣଂ। ୱିଲୋକିତଂ ନାମ ଅନୁଦିସାପେକ୍ଖଣଂ। ଅଞ୍ଞାନିପି ହେଟ୍ଠା ଉପରି ପଚ୍ଛତୋ ପେକ୍ଖଣୱସେନ ଓଲୋକିତୌଲ୍ଲୋକିତାପଲୋକିତାନି ନାମ ହୋନ୍ତି, ତାନି ଇଧ ନ ଗହିତାନି। ସାରୁପ୍ପୱସେନ ପନ ଇମାନେୱ ଦ୍ୱେ ଗହିତାନି, ଇମିନା ୱା ମୁଖେନ ସବ୍ବାନିପି ତାନି ଗହିତାନେୱାତି।

ତତ୍ଥ ‘‘ଆଲୋକେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଚିତ୍ତୱସେନେୱ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ଅତ୍ଥପରିଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ତଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦଂ କାୟସକ୍ଖିଂ କତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା – ‘‘ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନନ୍ଦସ୍ସ ପୁରତ୍ଥିମା ଦିସା ଆଲୋକେତବ୍ବା ହୋତି, ସବ୍ବଂ ଚେତସା ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା ନନ୍ଦୋ ପୁରତ୍ଥିମଂ ଦିସଂ ଆଲୋକେତି – ‘ଏୱଂ ମେ ପୁରତ୍ଥିମଂ ଦିସଂ ଆଲୋକୟତୋ ନ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି। ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି (ଅ. ନି. ୮.୯)। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନନ୍ଦସ୍ସ ପଚ୍ଛିମା ଦିସା…ପେ… ଉତ୍ତରା ଦିସା…ପେ… ଦକ୍ଖିଣା ଦିସା…ପେ… ଉଦ୍ଧଂ…ପେ… ଅଧୋ…ପେ… ଅନୁଦିସା ଅନୁୱିଲୋକେତବ୍ବା ହୋତି, ସବ୍ବଂ ଚେତସା ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା ନନ୍ଦୋ ଅନୁଦିସଂ ଅନୁୱିଲୋକେତି – ‘ଏୱଂ ମେ ଅନୁଦିସଂ ଅନୁୱିଲୋକୟତୋ ନ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି। ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତୀ’’ତି।

ଅପି ଚ ଇଧାପି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଚେତିୟଦସ୍ସନାଦିୱସେନେୱ ସାତ୍ଥକତା ଚ ସପ୍ପାୟତା ଚ ୱେଦିତବ୍ବା, କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ପନ ଅୱିଜହନମେୱ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ ଖନ୍ଧଧାତୁଆୟତନକମ୍ମଟ୍ଠାନିକେହି ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନୱସେନେୱ, କସିଣାଦିକମ୍ମଟ୍ଠାନିକେହି ୱା ପନ କମ୍ମଟ୍ଠାନସୀସେନେୱ ଆଲୋକନଂ ୱିଲୋକନଂ କାତବ୍ବଂ। ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅତ୍ତା ନାମ ଆଲୋକେତା ୱା ୱିଲୋକେତା ୱା ନତ୍ଥି, ‘ଆଲୋକେସ୍ସାମୀ’ତି ପନ ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନେ ତେନେୱ ଚିତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା ୱାୟୋଧାତୁ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଜନୟମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଇତି ଚିତ୍ତକିରିୟୱାୟୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରୱସେନ ହେଟ୍ଠିମଂ ଅକ୍ଖିଦଲଂ ଅଧୋ ସୀଦତି, ଉପରିମଂ ଉଦ୍ଧଂ ଲଙ୍ଘେତି। କୋଚି ଯନ୍ତକେନ ୱିୱରନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ତତୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦସ୍ସନକିଚ୍ଚଂ ସାଧେନ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଏୱଂ ପଜାନନଂ ପନେତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନାମ। ଅପି ଚ ମୂଲପରିଞ୍ଞା ଆଗନ୍ତୁକତାୱ କାଲିକଭାୱୱସେନ ପେତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ମୂଲପରିଞ୍ଞାୱସେନ ତାୱ –

ଭୱଙ୍ଗାୱଜ୍ଜନଞ୍ଚେୱ, ଦସ୍ସନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନଂ;

ସନ୍ତୀରଣଂ ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନଂ, ଜୱନଂ ଭୱତି ସତ୍ତମଂ।

ତତ୍ଥ ଭୱଙ୍ଗଂ ଉପପତ୍ତିଭୱସ୍ସ ଅଙ୍ଗକିଚ୍ଚଂ ସାଧୟମାନଂ ପୱତ୍ତତି, ତଂ ଆୱଟ୍ଟେତ୍ୱା କିରିୟମନୋଧାତୁ ଆୱଜ୍ଜନକିଚ୍ଚଂ ସାଧୟମାନା, ତଂନିରୋଧା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦସ୍ସନକିଚ୍ଚଂ ସାଧୟମାନଂ, ତଂନିରୋଧା ୱିପାକମନୋଧାତୁ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନକିଚ୍ଚଂ ସାଧୟମାନା, ତଂନିରୋଧା ୱିପାକମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ସନ୍ତୀରଣକିଚ୍ଚଂ ସାଧୟମାନା, ତଂନିରୋଧା କିରିୟମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନକିଚ୍ଚଂ ସାଧୟମାନା , ତଂନିରୋଧା ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଜୱନଂ ଜୱତି। ତତ୍ଥ ପଠମଜୱନେପି – ‘‘ଅୟଂ ଇତ୍ଥୀ, ଅୟଂ ପୁରିସୋ’’ତି ରଜ୍ଜନଦୁସ୍ସନମୁୟ୍ହନୱସେନ ଆଲୋକିତୱିଲୋକିତଂ ନାମ ନ ହୋତି। ଦୁତିୟଜୱନେପି… ପେ… ସତ୍ତମଜୱନେପି। ଏତେସୁ ପନ ଯୁଦ୍ଧମଣ୍ଡଲେ ଯୋଧେସୁ ୱିୟ ହେଟ୍ଠୁପରିୟୱସେନ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ପତିତେସୁ – ‘‘ଅୟଂ ଇତ୍ଥୀ, ଅୟଂ ପୁରିସୋ’’ତି ରଜ୍ଜନାଦିୱସେନ ଆଲୋକିତୱିଲୋକିତଂ ହୋତି। ଏୱଂ ତାୱେତ୍ଥ ମୂଲପରିଞ୍ଞାୱସେନ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ପନ ରୂପେ ଆପାଥମାଗତେ ଭୱଙ୍ଗଚଲନତୋ ଉଦ୍ଧଂ ସକକିଚ୍ଚନିପ୍ଫାଦନୱସେନ ଆୱଜ୍ଜନାଦୀସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧେସୁ ଅୱସାନେ ଜୱନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ପୁବ୍ବେ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ଆୱଜ୍ଜନାଦୀନଂ ଗେହଭୂତେ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ଆଗନ୍ତୁକପୁରିସୋ ୱିୟ ହୋତି। ତସ୍ସ ଯଥା ପରଗେହେ କିଞ୍ଚି ଯାଚିତୁଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ଆଗନ୍ତୁକପୁରିସସ୍ସ ଗେହସ୍ସାମିକେସୁ ତୁଣ୍ହୀମାସିନେସୁ ଆଣାକରଣଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ଆୱଜ୍ଜନାଦୀନଂ ଗେହଭୂତେ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ଆୱଜ୍ଜନାଦୀସୁପି ଅରଜ୍ଜନ୍ତେସୁ ଅଦୁସ୍ସନ୍ତେସୁ ଅମୁୟ୍ହନ୍ତେସୁ ଚ ରଜ୍ଜନଦୁସ୍ସନମୁୟ୍ହନଂ ଅୟୁତ୍ତନ୍ତି ଏୱଂ ଆଗନ୍ତୁକଭାୱୱସେନ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଯାନି ପନେତାନି ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନପରିୟୋସାନାନି ଚିତ୍ତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତାନି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମେହି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଭିଜ୍ଜନ୍ତି, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ପସ୍ସନ୍ତୀତି, ଇତ୍ତରାନି ତାୱକାଲିକାନି ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଯଥା ଏକସ୍ମିଂ ଘରେ ସବ୍ବେସୁ ମାନୁସକେସୁ ମତେସୁ ଅୱସେସସ୍ସ ଏକସ୍ସ ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ମରଣଧମ୍ମସ୍ସ ନ ଯୁତ୍ତା ନଚ୍ଚଗୀତାଦୀସୁ ଅଭିରତି ନାମ। ଏୱମେୱ ଏକଦ୍ୱାରେ ସସମ୍ପୟୁତ୍ତେସୁ ଆୱଜ୍ଜନାଦୀସୁ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ମତେସୁ ଅୱସେସସ୍ସ ତଙ୍ଖଣେୟେୱ ମରଣଧମ୍ମସ୍ସ ଜୱନସ୍ସାପି ରଜ୍ଜନଦୁସ୍ସନମୁୟ୍ହନୱସେନ ଅଭିରତି ନାମ ନ ଯୁତ୍ତାତି। ଏୱଂ ତାୱକାଲିକଭାୱୱସେନ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅପି ଚ ଖନ୍ଧାୟତନଧାତୁପଚ୍ଚୟପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସେନ ପେତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ହି ଚକ୍ଖୁ ଚେୱ ରୂପା ଚ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଦସ୍ସନଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତା ୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଫସ୍ସାଦିକା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଏୱମେତେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ସମୱାୟେ ଆଲୋକନୱିଲୋକନଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ତତ୍ଥ କୋ ଏକୋ ଆଲୋକେତି, କୋ ୱିଲୋକେତି?

ତଥା ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖାୟତନଂ, ରୂପଂ ରୂପାୟତନଂ, ଦସ୍ସନଂ ମନାୟତନଂ, ୱେଦନାଦୟୋ ସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମା ଧମ୍ମାୟତନଂ। ଏୱମେତେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଆୟତନାନଂ ସମୱାୟେ ଆଲୋକନୱିଲୋକନଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ତତ୍ଥ କୋ ଏକୋ ଆଲୋକେତି, କୋ ୱିଲୋକେତି?

ତଥା ଚକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ରୂପଂ ରୂପଧାତୁ, ଦସ୍ସନଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତା ୱେଦନାଦୟୋ ଧମ୍ମା ଧମ୍ମଧାତୁ। ଏୱମେତାସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ସମୱାୟେ ଆଲୋକନୱିଲୋକନଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ତତ୍ଥ କୋ ଏକୋ ଆଲୋକେତି, କୋ ୱିଲୋକେତି?

ତଥା ଚକ୍ଖୁ ନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟୋ, ରୂପା ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟୋ, ଆୱଜ୍ଜନଂ ଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରୂପନିସ୍ସୟନତ୍ଥିୱିଗତପଚ୍ଚୟୋ , ଆଲୋକୋ ଉପନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟୋ, ୱେଦନାଦୟୋ ସହଜାତପଚ୍ଚୟୋ। ଏୱମେତେସଂ ପଚ୍ଚୟାନଂ ସମୱାୟେ ଆଲୋକନୱିଲୋକନଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ତତ୍ଥ କୋ ଏକୋ ଆଲୋକେତି, କୋ ୱିଲୋକେତୀତି? ଏୱମେତ୍ଥ ଖନ୍ଧାୟତନଧାତୁପଚ୍ଚୟପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସେନପି ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସମିଞ୍ଜିତେ ପସାରିତେତି ପବ୍ବାନଂ ସମିଞ୍ଜନପସାରଣେ। ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତୱସେନେୱ ସମିଞ୍ଜନପସାରଣଂ ଅକତ୍ୱା ହତ୍ଥପାଦାନଂ ସମିଞ୍ଜନପସାରଣପଚ୍ଚୟା ଅତ୍ଥାନତ୍ଥଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅତ୍ଥପରିଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ତତ୍ଥ ହତ୍ଥପାଦେ ଅତିଚିରଂ ସମିଞ୍ଜେତ୍ୱା ୱା ପସାରେତ୍ୱା ୱା ଠିତସ୍ସ ଖଣେ ଖଣେ ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗତଂ ନ ଲଭତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପରିପତତି, ୱିସେସଂ ନାଧିଗଚ୍ଛତି। କାଲେ ସମିଞ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ କାଲେ ପସାରେନ୍ତସ୍ସ ପନ ତା ୱେଦନା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଫାତିଂ ଗଚ୍ଛତି, ୱିସେସମଧିଗଚ୍ଛତୀତି , ଏୱଂ ଅତ୍ଥାନତ୍ଥପରିଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅତ୍ଥେ ପନ ସତିପି ସପ୍ପାୟାସପ୍ପାୟଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସପ୍ପାୟପରିଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ସପ୍ପାୟସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। ତତ୍ରାୟଂ ନୟୋ –

ମହାଚେତିୟଙ୍ଗଣେ କିର ଦହରଭିକ୍ଖୂ ସଜ୍ଝାୟଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତେସଂ ପିଟ୍ଠିପସ୍ସେସୁ ଦହରଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତି। ତତ୍ରେକୋ ଦହରୋ ହତ୍ଥଂ ପସାରେନ୍ତୋ କାୟସଂସଗ୍ଗଂ ପତ୍ୱା ତେନେୱ କାରଣେନ ଗିହୀ ଜାତୋ। ଅପରୋ ଭିକ୍ଖୁ ପାଦଂ ପସାରେନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ପସାରେସି, ଅଟ୍ଠିମାହଚ୍ଚ ପାଦୋ ଝାୟି। ଅପରୋ ୱମ୍ମିକେ ପସାରେସି, ସୋ ଆସୀୱିସେନ ଡଟ୍ଠୋ। ଅପରୋ ଚୀୱରକୁଟିଦଣ୍ଡକେ ପସାରେସି, ତଂ ମଣିସପ୍ପୋ ଡଂସି। ତସ୍ମା ଏୱରୂପେ ଅସପ୍ପାୟେ ଅପସାରେତ୍ୱା ସପ୍ପାୟେ ପସାରେତବ୍ବଂ। ଇଦମେତ୍ଥ ସପ୍ପାୟସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ।

ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ପନ ମହାଥେରୱତ୍ଥୁନା ଦୀପେତବ୍ବଂ – ମହାଥେରୋ କିର ଦିୱାଠାନେ ନିସିନ୍ନୋ ଅନ୍ତେୱାସିକେହି ସଦ୍ଧିଂ କଥୟମାନୋ ସହସା ହତ୍ଥଂ ସମିଞ୍ଜେତ୍ୱା ପୁନ ୟଥାଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ସଣିକଂ ସମିଞ୍ଜେସି। ତଂ ଅନ୍ତେୱାସିକା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ''କସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ସହସା ହତ୍ଥଂ ସମିଞ୍ଜିତ୍ୱା ପୁନ ୟଥାଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ସଣିକଂ ସମିଞ୍ଜିୟିତ୍ଥା''ତି? ୟତୋ ପଟ୍ଠାୟାହଂ, ଆୱୁସୋ, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକାତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ, ନ ମେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ହତ୍ଥୋ ସମିଞ୍ଜିତପୁବ୍ବୋ, ଇଦାନି ପନ ମେ ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ କଥୟମାନେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ସମିଞ୍ଜିତୋ। ତସ୍ମା ପୁନ ୟଥାଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ସମିଞ୍ଜେସିନ୍ତି। ସାଧୁ , ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ଏୱରୂପେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି। ଏୱମେତ୍ଥାପି କମ୍ମଟ୍ଠାନାୱିଜହନମେୱ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅତ୍ତା ନାମ କୋଚି ସମିଞ୍ଜେନ୍ତୋ ୱା ପସାରେନ୍ତୋ ୱା ନତ୍ଥି, ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଚିତ୍ତକିରିୟୱାୟୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରେନ ପନ ସୁତ୍ତାକଡ୍ଢନୱସେନ ଦାରୁୟନ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥପାଦଲଚଲନଂ ୱିୟ ସମିଞ୍ଜନପସାରଣଂ ହୋତୀତି ଏୱଂ ପରିଜାନନଂ ପନେତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣେତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଘାଟିଚୀୱରାନଂ ନିୱାସନପାରୁପନୱସେନ ପତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖାପଟିଗ୍ଗହଣାଦିୱସେନ ପରିଭୋଗୋ ଧାରଣଂ ନାମ। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘାଟିଚୀୱରଧାରଣେ ତାୱ ନିୱାସେତ୍ୱା ୱା ପାରୁପିତ୍ୱା ୱା ପିଣ୍ଡାୟ ଚରତୋ ଆମିସଲାଭୋ ସୀତସ୍ସ ପଟିଘାତାୟାତିଆଦିନା ନୟେନ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୋୟେୱ ଚ ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥୋ ନାମ। ତସ୍ସ ୱସେନ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଉଣ୍ହପକତିକସ୍ସ ପନ ଦୁବ୍ବଲସ୍ସ ଚ ଚୀୱରଂ ସୁଖୁମଂ ସପ୍ପାୟଂ, ସୀତାଲୁକସ୍ସ ଘନଂ ଦୁପଟ୍ଟଂ। ୱିପରୀତଂ ଅସପ୍ପାୟଂ। ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି ଜିଣ୍ଣଂ ଅସପ୍ପାୟମେୱ, ଅଗ୍ଗଲାଦିଦାନେନ ହିସ୍ସ ତଂ ପଲିବୋଧକରଂ ହୋତି। ତଥା ପଟ୍ଟୁଣ୍ଣଦୁକୂଲାଦିଭେଦଂ ଲୋଭନୀୟଚୀୱରଂ। ତାଦିସଞ୍ହି ଅରଞ୍ଞେ ଏକକସ୍ସ ନିୱାସନ୍ତରାୟକରଂ ଜୀୱିତନ୍ତରାୟକରଞ୍ଚାପି ହୋତି। ନିପ୍ପରିୟାୟେନ ପନ ୟଂ ନିମିତ୍ତକମ୍ମାଦିମିଚ୍ଛାଜୀୱୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ୟଞ୍ଚସ୍ସ ସେୱମାନସ୍ସ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି, ତଂ ଅସପ୍ପାୟଂ। ୱିପରୀତଂ ସପ୍ପାୟଂ। ତସ୍ସ ୱସେନେତ୍ଥ ସପ୍ପାୟସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ।

କମ୍ମଟ୍ଠାନାୱିଜହନୱସେନେୱ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅତ୍ତା ନାମ କୋଚି ଚୀୱରଂ ପାରୁପେନ୍ତୋ ନତ୍ଥି, ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଚିତ୍ତକିରିଯୱାଯୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରେନେୱ ପନ ଚୀୱରପାରୁପନଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଚୀୱରମ୍ପି ଅଚେତନଂ, କାଯୋପି ଅଚେତନୋ। ଚୀୱରଂ ନ ଜାନାତି – ''ମଯା କାଯୋ ପାରୁପିତୋ''ତି। କାଯୋପି ନ ଜାନାତି – ''ଅହଂ ଚୀୱରେନ ପାରୁପିତୋ''ତି। ଧାତୁଯୋୱ ଧାତୁସମୂହଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତି ପଟପିଲୋତିକାଯପୋତ୍ଥକରୂପପଟିଚ୍ଛାଦନେ ୱିଯ। ତସ୍ମା ନେୱ ସୁନ୍ଦରଂ ଚୀୱରଂ ଲଭିତ୍ୱା ସୋମନସ୍ସଂ କାତବ୍ବଂ, ନ ଅସୁନ୍ଦରଂ ଲଭିତ୍ୱା ଦୋମନସ୍ସଂ।

ନାଗୱମ୍ମିକଚେତିଯରୁକ୍ଖାଦୀସୁ ହି କେଚି ମାଲାଗନ୍ଧଧୂମୱତ୍ଥାଦୀହି ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତି, କେଚି ଗୂଥମୁତ୍ତକଦ୍ଦମଦଣ୍ଡସତ୍ଥପ୍ପହାରାଦୀହି ଅସକ୍କାରଂ। ନ ତେହି ନାଗୱମ୍ମିକରୁକ୍ଖାଦଯୋ ସୋମନସ୍ସଂ ୱା ଦୋମନସ୍ସଂ ୱା କରୋନ୍ତି। ଏୱମେୱ ନେୱ ସୁନ୍ଦରଂ ଚୀୱରଂ ଲଭିତ୍ୱା ସୋମନସ୍ସଂ କାତବ୍ବଂ , ନ ଅସୁନ୍ଦରଂ ଲଭିତ୍ୱା ଦୋମନସ୍ସନ୍ତି, ଏୱଂ ପୱତ୍ତପଟିସଙ୍ଖାନୱସେନେତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପତ୍ତଧାରଣେପି ପତ୍ତଂ ସହସାୱ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଇମଂ ଗହେତ୍ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରମାନୋ ଭିକ୍ଖଂ ଲଭିସ୍ସାମୀତି, ଏୱଂ ପତ୍ତଗ୍ଗହଣପଚ୍ଚଯା ପଟିଲଭିତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥୱସେନ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

କିସଦୁବ୍ବଲସରୀରସ୍ସ ପନ ଗରୁପତ୍ତୋ ଅସପ୍ପାଯୋ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଚତୁପଞ୍ଚଗଣ୍ଠିକାହତୋ ଦୁବ୍ବିସୋଧନୀଯୋ ଅସପ୍ପାଯୋୱ। ଦୁଦ୍ଧୋତପତ୍ତୋପି ନ ୱଟ୍ଟତି, ତଂ ଧୋୱନ୍ତସ୍ସେୱ ଚସ୍ସ ପଲିବୋଧୋ ହୋତି। ମଣିୱଣ୍ଣପତ୍ତୋ ପନ ଲୋଭନୀଯୋ, ଚୀୱରେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅସପ୍ପାଯୋ, ନିମିତ୍ତକମ୍ମାଦିୱସେନ ଲଦ୍ଧୋ ପନ ଯଞ୍ଚସ୍ସ ସେୱମାନସ୍ସ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, ଅଯଂ ଏକନ୍ତଅସପ୍ପାଯୋୱ। ୱିପରୀତୋ ସପ୍ପାଯୋ। ତସ୍ସ ୱସେନେତ୍ଥ ସପ୍ପାଯସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। କମ୍ମଟ୍ଠାନାୱିଜହନୱସେନେୱ ଚ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅତ୍ତା ନାମ କୋଚି ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ନତ୍ଥି, ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଚିତ୍ତକିରିଯୱାଯୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରୱସେନେୱ ପତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ ନାମ ହୋତି। ତତ୍ଥ ପତ୍ତୋପି ଅଚେତନୋ, ହତ୍ଥାପି ଅଚେତନା। ପତ୍ତୋ ନ ଜାନାତି – ''ଅହଂ ହତ୍ଥେହି ଗହିତୋ''ତି। ହତ୍ଥାପି ନ ଜାନନ୍ତି – ''ଅମ୍ହେହି ପତ୍ତୋ ଗହିତୋ''ତି। ଧାତୁଯୋୱ ଧାତୁସମୂହଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ସଣ୍ଡାସେନ ଅଗ୍ଗିୱଣ୍ଣପତ୍ତଗ୍ଗହଣେ ୱିଯାତି। ଏୱଂ ପୱତ୍ତପଟିସଙ୍ଖାନୱସେନେତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅପି ଚ ଯଥା ଛିନ୍ନହତ୍ଥପାଦେ ୱଣମୁଖେହି ପଗ୍ଘରିତପୁବ୍ବଲୋହିତକିମିକୁଲେ ନୀଲମକ୍ଖିକସମ୍ପରିକିଣ୍ଣେ ଅନାଥସାଲାଯଂ ନିପନ୍ନେ ଅନାଥମନୁସ୍ସେ ଦିସ୍ୱା, ଯେ ଦଯାଲୁକା ପୁରିସା, ତେ ତେସଂ ୱଣମତ୍ତଚୋଳକାନି ଚେୱ କପାଲାଦୀହି ଚ ଭେସଜ୍ଜାନି ଉପନାମେନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଚୋଳକାନିପି କେସଞ୍ଚି ସଣ୍ହାନି, କେସଞ୍ଚି ଥୂଲାନି ପାପୁଣନ୍ତି। ଭେସଜ୍ଜକପାଲକାନିପି କେସଞ୍ଚି ସୁସଣ୍ଠାନାନି, କେସଞ୍ଚି ଦୁସ୍ସଣ୍ଠାନାନି ପାପୁଣନ୍ତି, ନ ତେ ତତ୍ଥ ସୁମନା ୱା ଦୁମ୍ମନା ୱା ହୋନ୍ତି । ୱଣପଟିଚ୍ଛାଦନମତ୍ତେନେୱ ହି ଚୋଳକେନ, ଭେସଜ୍ଜପଟିଗ୍ଗହଣମତ୍ତେନେୱ ଚ କପାଲକେନ ତେସଂ ଅତ୍ଥୋ। ଏୱମେୱ ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱଣଚୋଳକଂ ୱିଯ ଚୀୱରଂ, ଭେସଜ୍ଜକପାଲକଂ ୱିଯ ଚ ପତ୍ତଂ, କପାଲେ ଭେସଜ୍ଜମିୱ ଚ ପତ୍ତେ ଲଦ୍ଧଂ ଭିକ୍ଖଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତି, ଅଯଂ ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣେ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ଉତ୍ତମସମ୍ପଜାନକାରୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅସିତାଦୀସୁ ଅସିତେତି ପିଣ୍ଡପାତଭୋଜନେ। ପୀତେତି ଯାଗୁଆଦିପାନେ। ଖାଯିତେତି ପିଟ୍ଠଖଜ୍ଜାଦିଖାଦନେ। ସାଯିତେତି ମଧୁଫାଣିତାଦିସାଯନେ। ତତ୍ଥ ନେୱ ଦୱାଯାତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତୋ ଅଟ୍ଠୱିଧୋପି ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥୋ ନାମ। ତସ୍ସେୱ ୱସେନ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଲୂଖପଣୀତତିତ୍ତମଧୁରରସାଦୀସୁ ପନ ଯେନ ଭୋଜନେନ ଯସ୍ସ ଫାସୁ ନ ହୋତି, ତଂ ତସ୍ସ ଅସପ୍ପାଯଂ। ଯଂ ପନ ନିମିତ୍ତକମ୍ମାଦିୱସେନ ପଟିଲଦ୍ଧଂ, ଯଞ୍ଚସ୍ସ ଭୁଞ୍ଜତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, ତଂ ଏକନ୍ତଅସପ୍ପାଯମେୱ, ୱିପରୀତଂ ସପ୍ପାଯଂ। ତସ୍ସ ୱସେନେତ୍ଥ ସପ୍ପାଯସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। କମ୍ମଟ୍ଠାନାୱିଜହନୱସେନେୱ ଚ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅତ୍ତା ନାମ କୋଚି ଭୁଞ୍ଜକୋ ନତ୍ଥି, ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଚିତ୍ତକିରିଯୱାଯୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରେନେୱ ପତ୍ତପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ନାମ ହୋତି। ଚିତ୍ତକିରିଯୱାଯୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରେନେୱ ହତ୍ଥସ୍ସ ପତ୍ତେ ଓତାରଣଂ ନାମ ହୋତି। ଚିତ୍ତକିରିଯୱାଯୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରେନେୱ ଆଲୋପକରଣଂ ଆଲୋପଉଦ୍ଧାରଣଂ ମୁଖୱିୱରଣଞ୍ଚ ହୋତି, ନ କୋଚି କୁଞ୍ଚିକାଯ ଯନ୍ତକେନ ୱା ହନୁକଟ୍ଠୀନି ୱିୱରତି। ଚିତ୍ତକିରିଯୱାଯୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରେନେୱ ଆଲୋପସ୍ସ ମୁଖେ ଠପନଂ, ଉପରିଦନ୍ତାନଂ ମୁସଲକିଚ୍ଚସାଧନଂ, ହେଟ୍ଠିମଦନ୍ତାନଂ ଉଦୁକ୍ଖଲକିଚ୍ଚସାଧନଂ, ଜିୱ୍ହାଯ ହତ୍ଥକିଚ୍ଚସାଧନଞ୍ଚ ହୋତି। ଇତି ତତ୍ଥ ଅଗ୍ଗଜିୱ୍ହାଯ ତନୁକଖେଳୋ ମୂଲଜିୱ୍ହାଯ ବହଲଖେଳୋ ମକ୍ଖେତି। ତଂ ହେଟ୍ଠାଦନ୍ତଉଦୁକ୍ଖଲେ ଜିୱ୍ହାହତ୍ଥପରିୱତ୍ତକଂ ଖେଳୋଦକେନ ତେମିତଂ

ଉପରିଦନ୍ତମୁସଲସଞ୍ଚୁଣ୍ଣିତଂ କୋଚି କଟଚ୍ଛୁନା ୱା ଦଜ୍ଜିଯା ୱା ଅନ୍ତୋପୱେସେନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ୱାଯୋଧାତୁଯାୱ ପୱିସତି। ପୱିଟ୍ଠଂ ପୱିଟ୍ଠଂ କୋଚି ପଲାଲସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଧାରେନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ୱାଯୋଧାତୁୱସେନେୱ ତିଟ୍ଠତି। ଠିତଂ ଠିତଂ କୋଚି ଉଦ୍ଧନଂ କତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେତ୍ୱା ପଚନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତେଜୋଧାତୁଯାୱ ପଚ୍ଚତି। ପକ୍କଂ ପକ୍କଂ କୋଚି ଦଣ୍ଡକେନ ୱା ଯଟ୍ଠିଯା ୱା ବହି ନୀହାରକୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ୱାଯୋଧାତୁଯେୱ ନୀହରତି। ଇତି ୱାଯୋଧାତୁ ପଟିହରତି ଚ, ୱୀତିହରତି ଚ, ଧାରେତି ଚ, ପରିୱତ୍ତେତି ଚ, ସଞ୍ଚୁଣ୍ଣେତି ଚ, ୱିସୋସେତି ଚ, ନୀହରତି ଚ। ପଥୱୀଧାତୁ ଧାରେତି ଚ, ପରିୱତ୍ତେତି ଚ, ସଞ୍ଚୁଣ୍ଣେତି ଚ, ୱିସୋସେତି ଚ। ଆପୋଧାତୁ ସିନେହେତି ଚ, ଅଲ୍ଲତ୍ତଞ୍ଚ ଅନୁପାଲେତି। ତେଜୋଧାତୁ ଅନ୍ତୋପୱିଟ୍ଠଂ ପରିପାଚେତି। ଆକାସଧାତୁ ଅଞ୍ଜସୋ ହୋତି। ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସମ୍ମାପଯୋଗମନ୍ୱାଯ ଆଭୁଜତୀତି। ଏୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନତୋ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅପି ଚ ଗମନତୋ ପରିଯେସନତୋ ପରିଭୋଗତୋ ଆସଯତୋ ନିଧାନତୋ ଅପରିପକ୍କତୋ ପରିପକ୍କତୋ ଫଲତୋ ନିସ୍ସନ୍ଦତୋ ସମ୍ମକ୍ଖନତୋତି, ଏୱଂ ଦସୱିଧପଟିକୂଲଭାୱପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତୋ ପେତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱିତ୍ଥାରକଥା ପନେତ୍ଥ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଆହାରପଟିକୂଲସଞ୍ଞାନିଦ୍ଦେସତୋ ଗହେତବ୍ବା।

ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱକମ୍ମେତି ଉଚ୍ଚାରସ୍ସ ଚ ପସ୍ସାୱସ୍ସ ଚ କରଣେ। ତତ୍ଥ ପତ୍ତକାଲେ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱଂ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ସକଲସରୀରତୋ ସେଦା ମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଅକ୍ଖୀନି ଭମନ୍ତି, ଚିତ୍ତଂ ନ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି, ଅଞ୍ଞେ ଚ ରୋଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। କରୋନ୍ତସ୍ସ ପନ ସବ୍ବଂ ତଂ ନ ହୋତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସ ୱସେନ ସାତ୍ଥକସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅଟ୍ଠାନେ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ପନ ଆପତ୍ତି ହୋତି, ଅଯସୋ ୱଡ୍ଢତି, ଜୀୱିତନ୍ତରାଯୋ ହୋତି, ପତିରୂପେ ଠାନେ କରୋନ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବଂ ତଂ ନ ହୋତୀତି ଇଦମେତ୍ଥ ସପ୍ପାଯଂ ତସ୍ସ ୱସେନ ସପ୍ପାଯସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ। କମ୍ମଟ୍ଠାନାୱିଜହନୱସେନେୱ ଚ ଗୋଚରସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଅତ୍ତା ନାମ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନତ୍ଥି, ଚିତ୍ତକିରିଯୱାଯୋଧାତୁୱିପ୍ଫାରେନେୱ ପନ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱକମ୍ମଂ ହୋତି । ଯଥା ୱା ପନ ପକ୍କେ ଗଣ୍ଡେ ଗଣ୍ଡଭେଦେନ ପୁବ୍ବଲୋହିତଂ ଅକାମତାଯ ନିକ୍ଖମତି। ଯଥା ଚ ଅତିଭରିତା ଉଦକଭାଜନା ଉଦକଂ ଅକାମତାଯ ନିକ୍ଖମତି। ଏୱଂ ପକ୍କାସଯମୁତ୍ତୱତ୍ଥୀସୁ ସନ୍ନିଚିତା ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱା ୱାଯୁୱେଗସମୁପ୍ପୀଳିତା ଅକାମତାଯପି ନିକ୍ଖମନ୍ତି। ସୋ ପନାଯଂ ଏୱଂ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱୋ ନେୱ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅତ୍ତନୋ ହୋତି, ନ ପରସ୍ସ, କେୱଲଂ ସରୀରନିସ୍ସନ୍ଦୋୱ ହୋତି। ଯଥା କିଂ? ଯଥା ଉଦକତୁମ୍ବତୋ ପୁରାଣୁଦକଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତସ୍ସ ନେୱ ତଂ ଅତ୍ତନୋ ହୋତି, ନ ପରେସଂ; କେୱଲଂ ପଟିଜଗ୍ଗନମତ୍ତମେୱ ହୋତି; ଏୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନତୋ ଅସମ୍ମୋହସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଗତାଦୀସୁ ଗତେତି ଗମନେ। ଠିତେତି ଠାନେ। ନିସିନ୍ନେତି ନିସଜ୍ଜାଯ। ସୁତ୍ତେତି ସଯନେ। ଜାଗରିତେତି ଜାଗରଣେ। ଭାସିତେତି କଥନେ। ତୁଣ୍ହୀଭାୱେତି ଅକଥନେ। ‘‘ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱା ଗଚ୍ଛାମୀତି ପଜାନାତି, ଠିତୋ ୱା ଠିତୋମ୍ହୀତି ପଜାନାତି, ନିସିନ୍ନୋ ୱା ନିସିନ୍ନୋମ୍ହୀତି ପଜାନାତି, ସଯାନୋ ୱା ସଯାନୋମ୍ହୀତି ପଜାନାତୀ’’ତି ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ସୁତ୍ତେ ଅଦ୍ଧାନୈରିଯାପଥା କଥିତା। ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେ ଆଲୋକିତେ ୱିଲୋକିତେ ସମିଞ୍ଜିତେ ପସାରିତେ’’ତି ଇମସ୍ମିଂ ମଜ୍ଝିମା। ‘‘ଗତେ ଠିତେ ନିସିନ୍ନେ ସୁତ୍ତେ ଜାଗରିତେ’’ତି ଇଧ ପନ ଖୁଦ୍ଦକଚୁଣ୍ଣିଯୈରିଯାପଥା କଥିତା। ତସ୍ମା ତେସୁପି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ସମ୍ପଜାନକାରିତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ତିପିଟକମହାସିୱତ୍ଥେରୋ ପନାହ – ଯୋ ଚିରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱା ଚଙ୍କମିତ୍ୱା ୱା ଅପରଭାଗେ ଠିତୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘‘ଚଙ୍କମନକାଲେ ପୱତ୍ତା ରୂପାରୂପଧମ୍ମା ଏତ୍ଥେୱ ନିରୁଦ୍ଧା’’ତି । ଅଯଂ ଗତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ନାମ।

ଯୋ ସଜ୍ଝାଯଂ ୱା କରୋନ୍ତୋ, ପଞ୍ହଂ ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱା ମନସିକରୋନ୍ତୋ ଚିରଂ ଠତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ନିସିନ୍ନୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘‘ଠିତକାଲେ ପୱତ୍ତା ରୂପାରୂପଧମ୍ମା ଏତ୍ଥେୱ ନିରୁଦ୍ଧା’’ତି। ଅଯଂ ଠିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ନାମ।

ଯୋ ସଜ୍ଝାଯାଦିକରଣୱସେନେୱ ଚିରଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଉଟ୍ଠାଯ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘‘ନିସିନ୍ନକାଲେ ପୱତ୍ତା ରୂପାରୂପଧମ୍ମା ଏତ୍ଥେୱ ନିରୁଦ୍ଧା’’ତି। ଅଯଂ ନିସିନ୍ନେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ନାମ।

ଯୋ ପନ ନିପନ୍ନକୋ ସଜ୍ଝାଯଂ ୱା କରୋନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱା ମନସିକରୋନ୍ତୋ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଉଟ୍ଠାଯ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘‘ସଯନକାଲେ ପୱତ୍ତା ରୂପାରୂପଧମ୍ମା ଏତ୍ଥେୱ ନିରୁଦ୍ଧା’’ତି। ଅଯଂ ସୁତ୍ତେ ଜାଗରିତେ ଚ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ନାମ। କିରିଯମଯଚିତ୍ତାନଞ୍ହି ଅପ୍ପୱତ୍ତନଂ

ସୋପ୍ପଂ ନାମ, ପଣ୍ଡିତାନଂ ଜାଗରିତଂ ନାମ।

ଯୋ ପନ ଭାସମାନୋ – "ଅଯଂ ସଦ୍ଦୋ ନାମ ଓଟ୍ଠେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ଦନ୍ତେ ଚ ଜିଵ୍ହଞ୍ଚ ତାଲୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଚ ତଦନୁରୂପଂ ପଯୋଗଂ ପଟିଚ୍ଚ ଜାଯତୀ"ତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋଵ ଭାସତି। ଚିରଂ ଵା ପନ କାଲଂ ସଜ୍ଝାଯଂ ଵା କତ୍ଵା, ଧମ୍ମଂ ଵା କଥେତ୍ଵା, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଵା ପଵତ୍ତେତ୍ଵା, ପଞ୍ହଂ ଵା ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ଵା, ଅପରଭାଗେ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – "ଭାସିତକାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନା ରୂପାରୂପଧମ୍ମା ଏତ୍ଥେଵ ନିରୁଦ୍ଧା"ତି। ଅଯଂ ଭାସିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ନାମ।

ଯୋ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ଚିରଂ ଧମ୍ମଂ ଵା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଵା ମନସିକତ୍ଵା ଅପରଭାଗେ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – "ତୁଣ୍ହୀଭୂତକାଲେ ପଵତ୍ତା ରୂପାରୂପଧମ୍ମା ଏତ୍ଥେଵ ନିରୁଦ୍ଧା"ତି। ଉପାଦାରୂପପଵତ୍ତିଯଞ୍ହି ସତି ଭାସତି ନାମ, ଅସତି ତୁଣ୍ହୀ ଭଵତି ନାମାତି। ଅଯଂ ତୁଣ୍ହୀଭାଵେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ନାମାତି।

ତଯିଦଂ ମହାସିଵତ୍ଥେରେନ ଵୁତ୍ତଂ ଅସମ୍ମୋହଧୁରଂ ମହାସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତେ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସାମଞ୍ଞଫଲେ ସବ୍ବମ୍ପି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ଲବ୍ଭତି। ତସ୍ମା ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଚେତ୍ଥ ଚତୁନ୍ନଂ ସମ୍ପଜଞ୍ଞାନଂ ଵସେନ ସମ୍ପଜାନକାରିତା ଵେଦିତବ୍ବା। ସମ୍ପଜାନକାରୀତି ଚ ସବ୍ବପଦେସୁ ସତିସମ୍ପଯୁତ୍ତସ୍ସେଵ ସମ୍ପଜଞ୍ଞସ୍ସ ଵସେନ ଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସମନ୍ନାଗତୋତି ଏତସ୍ସ ହି ପଦସ୍ସ ଅଯଂ ଵିତ୍ଥାରୋ। ଵିଭଙ୍ଗପ୍ପକରଣେ ପନ – "ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ଅଭିକ୍କମତି, ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ପଟିକ୍କମତୀ"ତି ଏଵଂ ଏତାନି ପଦାନି ଵିଭତ୍ତାନେଵ। ଏଵଂ, ଖୋ ମହାରାଜାତି ଏଵଂ ସତିସମ୍ପଯୁତ୍ତସ୍ସ ସମ୍ପଜଞ୍ଞସ୍ସ ଵସେନ ଅଭିକ୍କମାଦୀନି ପଵତ୍ତେନ୍ତୋ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସନ୍ତୋସକଥା

୨୧୫।ଇଧ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୁ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋତି ଇତରୀତରପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୋ ପନେସ ସନ୍ତୋସୋ ଦ୍ଵାଦସଵିଧୋ ହୋତି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଚୀଵରେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ, ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ, ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋତି ତିଵିଧୋ। ଏଵଂ ପିଣ୍ଡପାତାଦୀସୁ। ତସ୍ସାଯଂ ପଭେଦଵଣ୍ଣନା –

ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଚୀଵରଂ ଲଭତି, ସୁନ୍ଦରଂ ଵା ଅସୁନ୍ଦରଂ ଵା। ସୋ ତେନେଵ ଯାପେତି, ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି। ଅଯମସ୍ସ ଚୀଵରେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଅଥ ପନ ପକତିଦୁବ୍ବଲୋ ଵା ହୋତି, ଆବାଧଜରାଭିଭୂତୋ ଵା, ଗରୁଚୀଵରଂ ପାରୁପନ୍ତୋ କିଲମତି। ସୋ ସଭାଗେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ତଂ ପରିଵତ୍ତେତ୍ଵା ଲହୁକେନ ଯାପେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋଵ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ଚୀଵରେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ପଣୀତପଚ୍ଚଯଲାଭୀ ହୋତି। ସୋ ପଟ୍ଟଚୀଵରାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ମହଗ୍ଘପଟ୍ଟଚୀଵରଂ ବହୂନି ଵା ପନ ପଟ୍ଟଚୀଵରାନି ଲଭିତ୍ଵା ଇଦଂ ଥେରାନଂ ଚିରପବ୍ବଜିତାନଂ, ଇଦଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଅନୁରୂପଂ, ଇଦଂ ଗିଲାନାନଂ, ଇଦଂ ଅପ୍ପଲାଭୀନଂ ହୋତୂତି ଦତ୍ଵା ତେସଂ ପୁରାଣଚୀଵରଂ ଵା ଗହେତ୍ଵା ସଙ୍କାରକୂଟାଦିତୋ ଵା ନନ୍ତକାନି ଉଚ୍ଚିନିତ୍ଵା ତେହି ସଙ୍ଘାଟିଂ କତ୍ଵା ଧାରେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋଵ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ଚୀଵରେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି ଲୂଖଂ ଵା ପଣୀତଂ ଵା, ସୋ ତେନେଵ ଯାପେତି, ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି। ଅଯମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଯୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ପକତିଵିରୁଦ୍ଧଂ ଵା ବ୍ୟାଧିଵିରୁଦ୍ଧଂ ଵା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି, ଯେନସ୍ସ ପରିଭୁତ୍ତେନ ଅଫାସୁ ହୋତି। ସୋ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଂ ଦତ୍ଵା ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ସପ୍ପାଯଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ଵା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋଵ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ବହୁଂ ପଣୀତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି। ସୋ ତଂ ଚୀଵରଂ ଵିଯ ଥେରଚିରପବ୍ବଜିତବହୁସ୍ସୁତଅପ୍ପଲାଭୀଗିଲାନାନଂ ଦତ୍ଵା ତେସଂ ଵା ସେସକଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଵା ଚରିତ୍ଵା ମିସ୍ସକାହାରଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋଵ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ସେନାସନଂ ଲଭତି, ମନାପଂ ଵା ଅମନାପଂ ଵା, ସୋ ତେନ ନେଵ ସୋମନସ୍ସଂ, ନ ଦୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପାଦେତି; ଅନ୍ତମସୋ ତିଣସନ୍ଥାରକେନପି ଯଥାଲଦ୍ଧେନେଵ ତୁସ୍ସତି। ଅଯମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଯୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ପକତିଵିରୁଦ୍ଧଂ ଵା ବ୍ୟାଧିଵିରୁଦ୍ଧଂ ଵା ସେନାସନଂ ଲଭତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ଵସତୋ ଅଫାସୁ ହୋତି, ସୋ ତଂ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦତ୍ଵା ତସ୍ସ ସନ୍ତକେ ସପ୍ପାଯସେନାସନେ ଵସନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋଵ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ।

ଅପରୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ଲେଣମଣ୍ଡପକୂଟାଗାରାଦୀନି ବହୂନି ପଣୀତସେନାସନାନି ଲଭତି। ସୋ ତାନି ଚୀଵରଂ ଵିଯ ଥେରଚିରପବ୍ବଜିତବହୁସ୍ସୁତଅପ୍ପଲାଭୀଗିଲାନାନଂ ଦତ୍ଵା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଵସନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋଵ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ। ଯୋପି – "ଉତ୍ତମସେନାସନଂ ନାମ ପମାଦଟ୍ଠାନଂ, ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଓକ୍କମତି, ନିଦ୍ଦାଭିଭୂତସ୍ସ ପୁନ ପଟିବୁଜ୍ଝତୋ କାମଵିତକ୍କା

ପାତୁଭଵନ୍ତୀ’’ତି ପଟିସଙ୍ଖିତ୍ୱା ତାଦିସଂ ସେନାସନଂ ପଣ୍ଡମ୍ପି ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି। ସୋ ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅବ୍ଭୋକାସରୁକ୍ଖମୂଲାଦୀସୁ ଵସନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋଵ ହୋତି। ଅଯମ୍ପିସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଭେସଜ୍ଜଂ ଲଭତି, ଲୂଖଂ ଵା ପଣୀତଂ ଵା, ସୋ ଯଂ ଲଭତି, ତେନେଵ ତୁସ୍ସତି, ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି। ଅଯମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚଯେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଯୋ ପନ ତେଲେନ ଅତ୍ଥିକୋ ଫାଣିତଂ ଲଭତି। ସୋ ତଂ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ତେଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଦେଵ ଵା ପରିଯେସିତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋଵ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚଯେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ।

ଅପରୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ବହୁଂ ତେଲମଧୁଫାଣିତାଦିପଣୀତଭେସଜ୍ଜଂ ଲଭତି। ସୋ ତଂ ଚୀଵରଂ ଵିଯ ଥେରଚିରପବ୍ବଜିତବହୁସ୍ସୁତଅପ୍ପଲାଭୀଗିଲାନାନଂ ଦତ୍ୱା ତେସଂ ଆଭତେନ ଯେନ କେନଚି ଯାପେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋଵ ହୋତି। ଯୋ ପନ ଏକସ୍ମିଂ ଭାଜନେ ମୁତ୍ତହରୀଟକଂ ଠପେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଚତୁମଧୁରଂ – ‘‘ଗଣ୍ହାହି, ଭନ୍ତେ, ଯଦିଚ୍ଛସୀ’’ତି ଵୁଚ୍ଚମାନୋ ସଚସ୍ସ ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରେନପି ରୋଗୋ ଵୂପସମ୍ମତି, ଅଥ ମୁତ୍ତହରୀଟକଂ ନାମ ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ଵଣ୍ଣିତନ୍ତି ଚତୁମଧୁରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମୁତ୍ତହରୀଟକେନେଵ ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତୋ ପରମସନ୍ତୁଟ୍ଠୋଵ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚଯେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇମିନା ପନ ଦ୍ୱାଦସଵିଧେନ ଇତରୀତରପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସେନ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଟ୍ଠ ପରିକ୍ଖାରା ଵଟ୍ଟନ୍ତି। ତୀଣି ଚୀଵରାନି, ପତ୍ତୋ, ଦନ୍ତକଟ୍ଠଚ୍ଛେଦନଵାସି, ଏକା ସୂଚି, କାଯବନ୍ଧନଂ ପରିସ୍ସାଵନନ୍ତି। ଵୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ତିଚୀଵରଞ୍ଚ ପତ୍ତୋ ଚ, ଵାସି ସୂଚି ଚ ବନ୍ଧନଂ;

ପରିସ୍ସାଵେନ ଅଟ୍ଠେତେ, ଯୁତ୍ତଯୋଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ’’ତି।

ତେ ସବ୍ବେ କାଯପରିହାରିକାପି ହୋନ୍ତି କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକାପି। କଥଂ? ତିଚୀଵରଂ ତାଵ ନିଵାସେତ୍ୱା ଚ ପାରୁପିତ୍ୱା ଚ ଵିଚରଣକାଲେ କାଯଂ ପରିହରତି, ପୋସେତୀତି କାଯପରିହାରିକଂ ହୋତି। ଚୀଵରକଣ୍ଣେନ ଉଦକଂ ପରିସ୍ସାଵେତ୍ୱା ପିଵନକାଲେ ଖାଦିତବ୍ବଫଲାଫଲଗହଣକାଲେ ଚ କୁଚ୍ଛିଂ ପରିହରତି; ପୋସେତୀତି କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକଂ ହୋତି।

ପତ୍ତୋପି ତେନ ଉଦକଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ନ୍ହାନକାଲେ କୁଟିପରିଭଣ୍ଡକରଣକାଲେ ଚ କାଯପରିହାରିକୋ ହୋତି। ଆହାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନକାଲେ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକୋ।

ଵାସିପି ତାଯ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଚ୍ଛେଦନକାଲେ ମଞ୍ଚପୀଠାନଂ ଅଙ୍ଗପାଦଚୀଵରକୁଟିଦଣ୍ଡକସଜ୍ଜନକାଲେ ଚ କାଯପରିହାରିକା ହୋତି। ଉଚ୍ଛୁଚ୍ଛେଦନନାଳିକେରାଦିତଚ୍ଛନକାଲେ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକା।

ସୂଚିପି ଚୀଵରସିବ୍ବନକାଲେ କାଯପରିହାରିକା ହୋତି। ପୂଵଂ ଵା ଫଲଂ ଵା ଵିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଖାଦନକାଲେ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକା।

କାଯବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଵିଚରଣକାଲେ କାଯପରିହାରିକଂ। ଉଚ୍ଛୁଆଦୀନି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଗହଣକାଲେ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକଂ।

ପରିସ୍ସାଵନଂ ତେନ ଉଦକଂ ପରିସ୍ସାଵେତ୍ୱା ନ୍ହାନକାଲେ, ସେନାସନପରିଭଣ୍ଡକରଣକାଲେ ଚ କାଯପରିହାରିକଂ। ପାନୀଯଂ ପରିସ୍ସାଵନକାଲେ, ତେନେଵ ତିଲତଣ୍ଡୁଲପୁଥୁକାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ଖାଦନକାଲେ ଚ କୁଚ୍ଛିପରିହାରିଯଂ। ଅଯଂ ତାଵ ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ ପରିକ୍ଖାରମତ୍ତା। ନଵପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ ପନ ସେଯ୍ୟଂ ପଵିସନ୍ତସ୍ସ ତତ୍ରଟ୍ଠକଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ଵା କୁଞ୍ଚିକା ଵା ଵଟ୍ଟତି। ଦସପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ ନିସୀଦନଂ ଵା ଚମ୍ମଖଣ୍ଡଂ ଵା ଵଟ୍ଟତି। ଏକାଦସପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ ପନ କତ୍ତରଯଟ୍ଠି ଵା ତେଲନାଳିକା ଵା ଵଟ୍ଟତି। ଦ୍ୱାଦସପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ ଛତ୍ତଂ ଵା ଉପାହନଂ ଵା ଵଟ୍ଟତି। ଏତେସୁ ଚ ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରିକୋଵ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ, ଇତରେ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠା ମହିଚ୍ଛା ମହାଭାରାତି ନ ଵତ୍ତବ୍ବା। ଏତେପି ହି ଅପ୍ପିଚ୍ଛାଵ ସନ୍ତୁଟ୍ଠାଵ ସୁଭରାଵ ସଲ୍ଲହୁକଵୁତ୍ତିନୋଵ। ଭଗଵା ପନ ନ ଯିମଂ ସୁତ୍ତଂ ତେସଂ ଵସେନ କଥେସି, ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରିକସ୍ସ ଵସେନ କଥେସି। ସୋ ହି ଖୁଦ୍ଦକଵାସିଞ୍ଚ ସୂଚିଞ୍ଚ ପରିସ୍ସାଵନେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପତ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଠପେତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଅଂସକୂଟେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ତିଚୀଵରଂ କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ଯେନିଚ୍ଛକଂ ସୁଖଂ ପକ୍କମତି। ପଟିନିଵତ୍ତେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ ନାମସ୍ସ ନ ହୋତି। ଇତି ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସଲ୍ଲହୁକଵୁତ୍ତିତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗଵା – ‘‘ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି କାଯପରିହାରିକେନ ଚୀଵରେନା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କାଯପରିହାରିକେନାତି କାଯପରିହରଣମତ୍ତକେନ। କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକେନାତି କୁଚ୍ଛିପରିହରଣମତ୍ତକେନ। ସମାଦାଯେଵ ପକ୍କମତୀତି ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରମତ୍ତକଂ ସବ୍ବଂ ଗହେତ୍ୱାଵ କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ କତ୍ୱାଵ ଗଚ୍ଛତି। ‘‘ମମ ଵିହାରୋ ପରିଵେଣଂ ଉପଟ୍ଠାକୋ’’ତି ଆସଙ୍ଗୋ ଵା ବନ୍ଧୋ ଵା ନ ହୋତି। ସୋ ଜିଯା ମୁତ୍ତୋ ସରୋ ଵିଯ,

ଯୂଥା ଅପକ୍କନ୍ତୋ ମଦହତ୍ଥୀ ୱିଯ ଚ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଂ ସେନାସନଂ ୱନସଣ୍ଡଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ୱନପଦ୍ଭାରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଏକୋୱ ତିଟ୍ଠତି, ଏକୋୱ ନିସୀଦତି। ସବ୍ବିରିଯାପଥେସୁ ଏକୋୱ ଅଦୁତିଯୋ।

‘‘ଚାତୁଦ୍ଦିସୋ ଅପ୍ପଟିଘୋ ଚ ହୋତି,

ସନ୍ତୁସ୍ସମାନୋ ଇତରୀତରେନ;

ପରିସ୍ସଯାନଂ ସହିତା ଅଛମ୍ଭୀ,

ଏକୋ ଚରେ ଖଗ୍ଗୱିସାଣକପ୍ପୋ’’ତି। (ସୁ। ନି। ୪୨);

ଏୱଂ ୱଣ୍ଣିତଂ ଖଗ୍ଗୱିସାଣକପ୍ପତଂ ଆପଜ୍ଜତି।

ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ଉପମାଯ ସାଧେନ୍ତୋ – ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋତି ପକ୍ଖଯୁତ୍ତୋ ସକୁଣୋ। ଡେତୀତି ଉପ୍ପତତି। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ସକୁଣା ନାମ ‘‘ଅସୁକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ରୁକ୍ଖୋ ପରିପକ୍କଫଲୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ନାନାଦିସାହି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନଖପକ୍ଖତୁଣ୍ଡାଦୀହି ତସ୍ସ ଫଲାନି ୱିଜ୍ଝନ୍ତା ୱିଧୁନନ୍ତା ଖାଦନ୍ତି। ‘ଇଦଂ ଅଜ୍ଜତନାଯ, ଇଦଂ ସ୍ୱାତନାଯ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି ତେସଂ ନ ହୋତି। ଫଲେ ପନ ଖୀଣେ ନେୱ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଆରକ୍ଖଂ ଠପେନ୍ତି, ନ ତତ୍ଥ ପତ୍ତଂ ୱା ନଖଂ ୱା ତୁଣ୍ଡଂ ୱା ଠପେନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା, ଯୋ ଯଂ ଦିସାଭାଗଂ ଇଚ୍ଛତି, ସୋ ତେନ ସପତ୍ତଭାରୋୱ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ଏୱମେୱ ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ନିସ୍ସଙ୍ଗୋ ନିରପେକ୍ଖୋ ଯେନ କାମଂ ପକ୍କମତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସମାଦାଯେୱ ପକ୍କମତୀ’’ତି।

ନୀୱରଣପ୍ପହାନକଥା

୨୧୬।ସୋଇମିନା ଚାତିଆଦିନା କିଂ ଦସ୍ସେତି? ଅରଞ୍ଞୱାସସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି। ଯସ୍ସ ହି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା ନତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଅରଞ୍ଞୱାସୋ ନ ଇଜ୍ଝତି। ତିରଚ୍ଛାନଗତେହି ୱା ୱନଚରକେହି ୱା ସଦ୍ଧିଂ ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଅରଞ୍ଞେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା – ‘‘କିଂ ଏୱରୂପସ୍ସ ପାପଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରଞ୍ଞୱାସେନା’’ତି ଭେରୱସଦ୍ଦଂ ସାୱେନ୍ତି, ହତ୍ଥେହି ସୀସଂ ପହରିତ୍ୱା ପଲାଯନାକାରଂ କରୋନ୍ତି। ‘‘ଅସୁକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ପାପକମ୍ମଂ ଅକାସୀ’’ତି ଅଯସୋ ପତ୍ଥରତି। ଯସ୍ସ ପନେତେ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଅରଞ୍ଞୱାସୋ ଇଜ୍ଝତି। ସୋ ହି ଅତ୍ତନୋ ସୀଲଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ କିଞ୍ଚି କାଳକଂ ୱା ତିଲକଂ ୱା ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ପୀତିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତଂ ଖଯୱଯତୋ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅରିଯଭୂମିଂ ଓକ୍କମତି। ଅରଞ୍ଞେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ଅତ୍ତମନା ୱଣ୍ଣଂ ଭଣନ୍ତି। ଇତିସ୍ସ ଉଦକେ ପକ୍ଖିତ୍ତତେଲବିନ୍ଦୁ ୱିଯ ଯସୋ ୱିତ୍ଥାରିକୋ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ୱିୱିତ୍ତନ୍ତି ସୁଞ୍ଞଂ, ଅପ୍ପସଦ୍ଦଂ, ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତଦେୱ ହି ସନ୍ଧାଯ ୱିଭଙ୍ଗେ – ‘‘ୱିୱିତ୍ତନ୍ତି ସନ୍ତିକେ ଚେପି ସେନାସନଂ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ଅନାକିଣ୍ଣଂ ଗହଟ୍ଠେହି ପବ୍ବଜିତେହି। ତେନ ତଂ ୱିୱିତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସେତି ଚେୱ ଆସତି ଚ ଏତ୍ଥାତି ସେନାସନଂ ମଞ୍ଚପୀଠାଦୀନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତେନାହ – ‘‘ସେନାସନନ୍ତି ମଞ୍ଚୋପି ସେନାସନଂ , ପୀଠମ୍ପି, ଭିସିପି, ବିମ୍ବୋହନମ୍ପି, ୱିହାରୋପି, ଅଡ୍ଢଯୋଗୋପି, ପାସାଦୋପି, ହମ୍ମିଯମ୍ପି, ଗୁହାପି, ଅଟ୍ଟୋପି, ମାଳୋପି ଲେଣମ୍ପି, ୱେଳୁଗୁମ୍ବୋପି, ରୁକ୍ଖମୂଲମ୍ପି, ମଣ୍ଡପୋପି, ସେନାସନଂ, ଯତ୍ଥ ୱା ପନ ଭିକ୍ଖୂ ପଟିକ୍କମନ୍ତି, ସବ୍ବମେତଂ ସେନାସନ’’ନ୍ତି (ୱିଭ। ୫୨୭)।

ଅପି ଚ – ‘‘ୱିହାରୋ ଅଡ୍ଢଯୋଗୋ ପାସାଦୋ ହମ୍ମିଯଂ ଗୁହା’’ତି ଇଦଂ ୱିହାରସେନାସନଂ ନାମ। ‘‘ମଞ୍ଚୋ ପୀଠଂ ଭିସି ବିମ୍ବୋହନ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ମଞ୍ଚପୀଠସେନାସନଂ ନାମ। ‘‘ଚିମିଲିକା ଚମ୍ମଖଣ୍ଡୋ ତିଣସନ୍ଥାରୋ ପଣ୍ଣସନ୍ଥାରୋ’’ତି ଇଦଂ ସନ୍ଥତସେନାସନଂ ନାମ। ‘‘ଯତ୍ଥ ୱା ପନ ଭିକ୍ଖୂ ପଟିକ୍କମନ୍ତୀ’’ତି ଇଦଂ ଓକାସସେନାସନଂ ନାମାତି। ଏୱଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ସେନାସନଂ ହୋତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ସେନାସନଗ୍ଗହଣେନ ସଙ୍ଗହିତମେୱ।

ଇଧ ପନସ୍ସ ସକୁଣସଦିସସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦିସସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକସେନାସନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖମୂଲନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅରଞ୍ଞନ୍ତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଇନ୍ଦଖୀଲା ସବ୍ବମେତଂ ଅରଞ୍ଞନ୍ତି। ଇଦଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱସେନ ଆଗତଂ। ‘‘ଆରଞ୍ଞକଂ ନାମ ସେନାସନଂ ପଞ୍ଚଧନୁସତିକଂ ପଚ୍ଛିମ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୬୫୪) ଇଦଂ ପନ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁରୂପଂ। ତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଧୁତଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସେ ୱୁତ୍ତଂ। ରୁକ୍ଖମୂଲନ୍ତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ସନ୍ଦଚ୍ଛାଯଂ ୱିୱିତ୍ତରୁକ୍ଖମୂଲଂ। ପବ୍ବତନ୍ତି ସେଲଂ। ତତ୍ଥ ହି ଉଦକସୋଣ୍ଡୀସୁ ଉଦକକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ସୀତାଯ ରୁକ୍ଖଚ୍ଛାଯାଯ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ନାନାଦିସାସୁ ଖାଯମାନାସୁ ସୀତେନ ୱାତେନ ବୀଜିଯମାନସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି। କନ୍ଦରନ୍ତି କଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଉଦକଂ, ତେନ ଦାରିତଂ, ଉଦକେନ ଭିନ୍ନଂ ପବ୍ବତପଦେସଂ। ଯଂ ନଦୀତୁମ୍ବନ୍ତିପି,

ନଦୀକୁଞ୍ଜନ୍ତିପି ଓଦନ୍ତି। ତତ୍ଥ ହି ରଜତପଟ୍ଟସଦିସା ୱାଲିକା ହୋତି, ମତ୍ଥକେ ମଣିୱିତାନଂ ୱିଯ ୱନଗହଣଂ, ମଣିଖନ୍ଧସଦିସଂ ଉଦକଂ ସନ୍ଦତି। ଏୱରୂପଂ କନ୍ଦରଂ ଓରୁଯ୍ହ ପାନୀଯଂ ପିୱିତ୍ୱା ଗତ୍ତାନି ସୀତାନି କତ୍ୱା ୱାଲିକଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ପଂସୁକୂଲଚୀୱରଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତୋ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି। ଗିରିଗୁହନ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପବ୍ବତାନଂ ଅନ୍ତରେ, ଏକସ୍ମିଂୟେୱ ୱା ଉମଙ୍ଗସଦିସଂ ମହାୱିୱରଂ ସୁସାନଲକ୍ଖଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଂ। ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ଗାମନ୍ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ଅନୁପଚାରଟ୍ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ନ କସନ୍ତି ନ ୱପନ୍ତି, ତେନେୱାହ – ''ୱନପତ୍ଥନ୍ତି ଦୂରାନମେତଂ ସେନାସନାନଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତିଆଦି। ଅବ୍ଭୋକାସନ୍ତି ଅଚ୍ଛନ୍ନଂ। ଆକଙ୍ଖମାନୋ ପନେତ୍ଥ ଚୀୱରକୁଟିଂ କତ୍ୱା ୱସତି। ପଲାଲପୁଞ୍ଜନ୍ତି ପଲାଲରାସି। ମହାପଲାଲପୁଞ୍ଜତୋ ହି ପଲାଲଂ ନିକ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ପବ୍ଭାରଲେଣସଦିସେ ଆଲଯେ କରୋନ୍ତି, ଗଚ୍ଛଗୁମ୍ବାଦୀନମ୍ପି ଉପରି ପଲାଲଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ନିସିନ୍ନା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ପଚ୍ଛାଭତ୍ତନ୍ତି ଭତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ। ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋତି ପିଣ୍ଡପାତପରିଯେସନତୋ ପଟିକ୍କନ୍ତୋ। ପଲ୍ଲଙ୍କନ୍ତି ସମନ୍ତତୋ ଊରୁବଦ୍ଧାସନଂ। ଆଭୁଜିତ୍ୱାତି ବନ୍ଧିତ୍ୱା। ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯାତି ଉପରିମଂ ସରୀରଂ ଉଜୁଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାରସ ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକଟ୍ଠିକେ କୋଟିଯା କୋଟିଂ ପଟିପାଦେତ୍ୱା। ଏୱଞ୍ହି ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଚମ୍ମମଂସନ୍ହାରୂନି ନ ପଣମନ୍ତି। ଅଥସ୍ସ ଯା ତେସଂ ପଣମନପଚ୍ଚଯା ଖଣେ ଖଣେ ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ତା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତାସୁ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନାସୁ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନ ପରିପତତି, ୱୁଦ୍ଧିଂ ଫାତିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଉପଗଚ୍ଛତି। ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନାଭିମୁଖଂ ସତିଂ ଠପଯିତ୍ୱା। ମୁଖସମୀପେ ୱା କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନେୱ ୱିଭଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଅଯଂ ସତି ଉପଟ୍ଠିତା ହୋତି ସୂପଟ୍ଠିତା ନାସିକଗ୍ଗେ ୱା ମୁଖନିମିତ୍ତେ ୱା, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା''ତି (ୱିଭ। ୫୩୭)। ଅଥୱା ପରୀତି ପରିଗ୍ଗହଟ୍ଠୋ। ମୁଖନ୍ତି ନିୟ୍ୟାନଟ୍ଠୋ। ସତୀତି ଉପଟ୍ଠାନଟ୍ଠୋ। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି – ''ପରିମୁଖଂ ସତି''ନ୍ତି। ଏୱଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନପେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତତ୍ରାଯଂ ସଙ୍ଖେପୋ – ''ପରିଗ୍ଗହିତନିୟ୍ୟାନସତିଂ କତ୍ୱା''ତି।

୨୧୭।ଅଭିଜ୍ଝଂ ଲୋକେତି ଏତ୍ଥ ଲୁଜ୍ଜନପଲୁଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଲୋକୋ, ତସ୍ମା ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ରାଗଂ ପହାଯ କାମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱାତି ଅଯମେତ୍ଥତ୍ଥୋ। ୱିଗତାଭିଜ୍ଝେନାତି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱସେନ ପହୀନତ୍ତା ୱିଗତାଭିଜ୍ଝେନ, ନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସଦିସେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିଜ୍ଝାଯ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତୀତି ଅଭିଜ୍ଝାତୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିମୋଚେତି। ଯଥା ତଂ ସା ମୁଞ୍ଚତି ଚେୱ, ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଚ ନ ପୁନ ଗଣ୍ହତି, ଏୱଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ୟାପାଦପଦୋସଂ ପହାଯାତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ବ୍ୟାପଜ୍ଜତି ଇମିନା ଚିତ୍ତଂ ପୂତିକୁମ୍ମାସାଦଯୋ ୱିଯ ପୁରିମପକତିଂ ୱିଜହତୀତି ବ୍ୟାପାଦୋ। ୱିକାରାପତ୍ତିଯା ପଦୁସ୍ସତି, ପରଂ ୱା ପଦୂସେତି ୱିନାସେତୀତି ପଦୋସୋ। ଉଭଯମେତଂ କୋଧସ୍ସେୱାଧିୱଚନଂ । ଥିନଂ ଚିତ୍ତଗେଲଞ୍ଞଂ। ମିଦ୍ଧଂ ଚେତସିକଗେଲଞ୍ଞଂ, ଥିନଞ୍ଚ ମିଦ୍ଧଞ୍ଚ ଥିନମିଦ୍ଧଂ। ଆଲୋକସଞ୍ଞୀତି ରତ୍ତିମ୍ପି ଦିୱାଦିଟ୍ଠାଲୋକସଞ୍ଜାନନସମତ୍ଥାଯ ୱିଗତନୀୱରଣାଯ ପରିସୁଦ୍ଧାଯ ସଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋତି ସତିଯା ଚ ଞାଣେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଇଦଂ ଉଭଯଂ ଆଲୋକସଞ୍ଞାଯ ଉପକାରତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଞ୍ଚ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ। ତିଣ୍ଣୱିଚିକିଚ୍ଛୋତି ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ତରିତ୍ୱା ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋ। ''କଥମିଦଂ କଥମିଦ''ନ୍ତି ଏୱଂ ନପ୍ପୱତ୍ତତୀତି ଅକଥଂକଥୀ। କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ଅନୱଜ୍ଜେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ''ଇମେ ନୁ ଖୋ କୁସଲା କଥମିମେ କୁସଲା''ତି ଏୱଂ ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛତି। ନ କଙ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ଇମେସୁ ପନ ନୀୱରଣେସୁ ୱଚନତ୍ଥଲକ୍ଖଣାଦିଭେଦତୋ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଂ।

୨୧୮। ଯା ପନାଯଂ ସେୟ୍ୟଥାପି ମହାରାଜାତି ଉପମା ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଇଣଂ ଆଦାଯାତି ୱଡ୍ଢିଯା ଧନଂ ଗହେତ୍ୱା। ବ୍ୟନ୍ତିଂ କରେୟ୍ୟାତି ୱିଗତନ୍ତଂ କରେୟ୍ୟ , ଯଥା ତେସଂ କାକଣିକମତ୍ତୋପି ପରିଯନ୍ତୋ ନାମ ନାୱସିସ୍ସତି, ଏୱଂ କରେୟ୍ୟ; ସବ୍ବସୋ ପଟିନିୟ୍ୟାତେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋ ନିଦାନନ୍ତି ଆଣଣ୍ୟନିଦାନଂ। ସୋ ହି ''ଅଣଣୋମ୍ହୀ''ତି ଆୱଜ୍ଜନ୍ତୋ ବଲୱପାମୋଜ୍ଜଂ ଲଭତି, ସୋମନସ୍ସଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଲଭେଥ ପାମୋଜ୍ଜଂ, ଅଧିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ସୋମନସ୍ସ''ନ୍ତି।

୨୧୯। ୱିସଭାଗୱେଦନୁପ୍ପତ୍ତିଯା କକଚେନେୱ ଚତୁଇରିଯାପଥଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଆବାଧତୀତି ଆବାଧୋ, ସ୍ୱାସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଆବାଧିକୋ। ତଂ ସମୁଟ୍ଠାନେନ ଦୁକ୍ଖେନ ଦୁକ୍ଖିତୋ। ଅଧିମତ୍ତଗିଲାନୋତି ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ନଚ୍ଛାଦେୟ୍ୟାତି ଅଧିମତ୍ତବ୍ୟାଧିପରେତତାଯ ନ ରୁଚ୍ଚେୟ୍ୟ। ବଲମତ୍ତାତି ବଲମେୱ, ବଲଞ୍ଚସ୍ସ କାଯେ ନ ଭୱେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋନିଦାନନ୍ତି ଆରୋଗ୍ୟନିଦାନଂ। ତସ୍ସ ହି – ''ଅରୋଗୋମ୍ହୀ''ତି ଆୱଜ୍ଜଯତୋ ତଦୁଭଯଂ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଲଭେଥ ପାମୋଜ୍ଜଂ, ଅଧିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ସୋମନସ୍ସ''ନ୍ତି।

୨୨୦।ନ ଚସ୍ସ କିଞ୍ଚି ଭୋଗାନଂ ୱଯୋତି କାକଣିକମତ୍ତମ୍ପି ଭୋଗାନଂ ୱଯୋ ନ ଭୱେୟ୍ୟ। ତତୋନିଦାନନ୍ତି ବନ୍ଧନାମୋକ୍ଖନିଦାନଂ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ସବ୍ବପଦେସୁ ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

୨୨୧-୨୨୨।ଅନତ୍ତାଧୀନୋତି ନ ଅତ୍ତନି ଅଧୀନୋ, ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା କିଞ୍ଚି କାତୁଂ ନ ଲଭତି। ପରାଧୀନୋତି ପରେସୁ ଅଧୀନୋ ପରସ୍ସେୱ ରୁଚିଯା ୱତ୍ତତି। ନ ଯେନ କାମଂ ଗମୋତି ଯେନ ଦିସାଭାଗେନସ୍ସ ଗନ୍ତୁକାମତା ହୋତି, ଇଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଗମନାଯ, ତେନ ଗନ୍ତୁଂ ନ ଲଭତି। ଦାସବ୍ୟାତି

ଦାସଭାୱା। ଭୁଜିସ୍ସୋତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକୋ। ତତୋନିଦାନନ୍ତି ଭୁଜିସ୍ସନିଦାନଂ। କନ୍ତାରଦ୍ଧାନମଗ୍ଗନ୍ତି କନ୍ତାରଂ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗଂ, ନିରୁଦକଂ ଦୀଘମଗ୍ଗନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋନିଦାନନ୍ତି ଖେମନ୍ତଭୂମିନିଦାନଂ।

୨୨୩।ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ଅପ୍ପହୀନେତି ଏତ୍ଥ ଭଗୱା ଅପ୍ପହୀନକାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ ଇଣସଦିସଂ, ସେସାନି ରୋଗାଦିସଦିସାନି କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ରାୟଂ ସଦିସତା। ଯୋ ହି ପରେସଂ ଇଣଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିନାସେତି, ସୋ ତେହି ଇଣଂ ଦେହୀତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ଫରୁସଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ବଜ୍ଝମାନୋପି ୱଧୀୟମାନୋପି କିଞ୍ଚି ପଟିବାହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ସବ୍ବଂ ତିତିକ୍ଖତି। ତିତିକ୍ଖାକାରଣଂ ହିସ୍ସ ତଂ ଇଣଂ ହୋତି। ଏୱମେୱ ଯୋ ଯମ୍ହି କାମଚ୍ଛନ୍ଦେନ ରଜ୍ଜତି, ତଣ୍ହାସହଗତେନ ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଗଣ୍ହତି, ସୋ ତେନ ଫରୁସଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ବଜ୍ଝମାନୋପି ୱଧୀୟମାନୋପି ସବ୍ବଂ ତିତିକ୍ଖତି, ତିତିକ୍ଖାକାରଣଂ ହିସ୍ସ ସୋ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ହୋତି, ଘରସାମିକେହି ୱଧୀୟମାନାନଂ ଇତ୍ଥୀନଂ ୱିୟାତି, ଏୱଂ ଇଣଂ ୱିୟ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଯଥା ପନ ପିତ୍ତରୋଗାତୁରୋ ମଧୁସକ୍କରାଦୀସୁପି ଦିନ୍ନେସୁ ପିତ୍ତରୋଗାତୁରତାୟ ତେସଂ ରସଂ ନ ୱିନ୍ଦତି, ''ତିତ୍ତକଂ ତିତ୍ତକ''ନ୍ତି ଉଗ୍ଗିରତିଯେୱ। ଏୱମେୱ ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହିତକାମେହି ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟେହି ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ଓୱଦିୟମାନୋ ଓୱାଦଂ ନ ଗଣ୍ହତି। ''ଅତି ୱିୟ ମେ ତୁମ୍ହେ ଉପଦ୍ଦୱେଥା''ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ୱିବ୍ଭମତି। ପିତ୍ତରୋଗାତୁରତାୟ ସୋ ପୁରିସୋ ମଧୁସକ୍କରାଦୀନଂ ୱିୟ କୋଧାତୁରତାୟ ଝାନସୁଖାଦିଭେଦଂ ସାସନରସଂ ନ ୱିନ୍ଦତୀତି। ଏୱଂ ରୋଗୋ ୱିୟ ବ୍ୟାପାଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଯଥା ପନ ନକ୍ଖତ୍ତଦିୱସେ ବନ୍ଧନାଗାରେ ବଦ୍ଧୋ ପୁରିସୋ ନକ୍ଖତ୍ତସ୍ସ ନେୱ ଆଦିଂ ନ ମଜ୍ଝଂ ନ ପରିୟୋସାନଂ ପସ୍ସତି। ସୋ ଦୁତିୟଦିୱସେ ମୁତ୍ତୋ ଅହୋ ହିୟ୍ୟୋ ନକ୍ଖତ୍ତଂ ମନାପଂ, ଅହୋ ନଚ୍ଚଂ, ଅହୋ ଗୀତନ୍ତିଆଦୀନି ସୁତ୍ୱାପି ପଟିୱଚନଂ ନ ଦେତି। କିଂ କାରଣା? ନକ୍ଖତ୍ତସ୍ସ ଅନନୁଭୂତତ୍ତା। ଏୱମେୱ ଥିନମିଦ୍ଧାଭିଭୂତୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱିଚିତ୍ତନୟେପି ଧମ୍ମସ୍ସୱନେ ପୱତ୍ତମାନେ ନେୱ ତସ୍ସ ଆଦିଂ ନ ମଜ୍ଝଂ ନ ପରିୟୋସାନଂ ଜାନାତି। ସୋପି ଉଟ୍ଠିତେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନେ ଅହୋ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ, ଅହୋ କାରଣଂ, ଅହୋ ଉପମାତି ଧମ୍ମସ୍ସୱନସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭଣମାନାନଂ ସୁତ୍ୱାପି ପଟିୱଚନଂ ନ ଦେତି। କିଂ କାରଣା? ଥିନମିଦ୍ଧୱସେନ ଧମ୍ମକଥାୟ ଅନନୁଭୂତତ୍ତା। ଏୱଂ ବନ୍ଧନାଗାରଂ ୱିୟ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଯଥା ପନ ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳନ୍ତୋପି ଦାସୋ – ''ଇଦଂ ନାମ ଅଚ୍ଚାୟିକଂ କରଣୀୟଂ ଅତ୍ଥି, ସୀଘଂ ତତ୍ଥ ଗଚ୍ଛାହି। ନୋ ଚେ ଗଚ୍ଛସି, ହତ୍ଥପାଦଂ ୱା ତେ ଛିନ୍ଦାମି କଣ୍ଣନାସଂ ୱା''ତି ୱୁତ୍ତୋ ସୀଘଂ ଗଚ୍ଛତିଯେୱ । ନକ୍ଖତ୍ତସ୍ସ ଆଦିମଜ୍ଝପରିୟୋସାନଂ ଅନୁଭୱିତୁଂ ନ ଲଭତି, କସ୍ମା? ପରାଧୀନତାୟ, ଏୱମେୱ ୱିନୟେ ଅପକତଞ୍ଞୁନା ୱିୱେକତ୍ଥାୟ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିଟ୍ଠେନାପି କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ଅନ୍ତମସୋ କପ୍ପିୟମଂସେପି ଅକପ୍ପିୟମଂସସଞ୍ଞାୟ ଉପ୍ପନ୍ନାୟ ୱିୱେକଂ ପହାୟ ସୀଲୱିସୋଧନତ୍ଥଂ ୱିନୟଧରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତବ୍ବଂ ହୋତି, ୱିୱେକସୁଖଂ ଅନୁଭୱିତୁଂ ନ ଲଭତି, କସ୍ମା? ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚାଭିଭୂତତାୟାତି। ଏୱଂ ଦାସବ୍ୟଂ ୱିୟ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଯଥା ପନ କନ୍ତାରଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ପୁରିସୋ ଚୋରେହି ମନୁସ୍ସାନଂ ୱିଲୁତ୍ତୋକାସଂ ପହତୋକାସଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ଦଣ୍ଡକସଦ୍ଦେନପି ସକୁଣସଦ୍ଦେନପି ''ଚୋରା ଆଗତା''ତି ଉସ୍ସଙ୍କିତପରିସଙ୍କିତୋୱ ହୋତି, ଗଚ୍ଛତିପି ତିଟ୍ଠତିପି ନିୱତ୍ତତିପି, ଗତଟ୍ଠାନତୋ ଅଗତଟ୍ଠାନମେୱ ବହୁତରଂ ହୋତି। ସୋ କିଚ୍ଛେନ କସିରେନ ଖେମନ୍ତଭୂମିଂ ପାପୁଣାତି ୱା ନ ୱା ପାପୁଣାତି। ଏୱମେୱ ଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠସୁ ଠାନେସୁ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପନ୍ନା ହୋତି, ସୋ – ''ବୁଦ୍ଧୋ ନୁ ଖୋ, ନୋ ନୁ ଖୋ ବୁଦ୍ଧୋ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱିଚିକିଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ସଦ୍ଧାୟ ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ମଗ୍ଗଂ ୱା ଫଲଂ ୱା ନ ପାପୁଣାତୀତି। ଯଥା କନ୍ତାରଦ୍ଧାନମଗ୍ଗେ – ''ଚୋରା ଅତ୍ଥି ନତ୍ଥୀ''ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆସପ୍ପନପରିସପ୍ପନଂ ଅପରିୟୋଗାହନଂ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋ ଖେମନ୍ତପତ୍ତିୟା ଅନ୍ତରାୟଂ କରୋତି, ଏୱଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛାପି – ''ବୁଦ୍ଧୋ ନୁ ଖୋ, ନ ବୁଦ୍ଧୋ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆସପ୍ପନପରିସପ୍ପନଂ ଅପରିୟୋଗାହନଂ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୟମାନା ଅରିୟଭୂମିପ୍ପତ୍ତିୟା ଅନ୍ତରାୟଂ କରୋତୀତି କନ୍ତାରଦ୍ଧାନମଗ୍ଗୋ ୱିୟ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

୨୨୪। ଇଦାନି – ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ମହାରାଜ, ଆଣଣ୍ୟ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଭଗୱା ପହୀନକାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ ଆଣଣ୍ୟସଦିସଂ, ସେସାନି ଆରୋଗ୍ୟାଦିସଦିସାନି କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ରାୟଂ ସଦିସତା, ଯଥା ହି ପୁରିସୋ ଇଣଂ ଆଦାୟ କମ୍ମନ୍ତେ ପୟୋଜେତ୍ୱା ସମିଦ୍ଧତଂ ପତ୍ତୋ – ''ଇଦଂ ଇଣଂ ନାମ ପଲିବୋଧମୂଲ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସୱଡ୍ଢିକଂ ଇଣଂ ନିୟ୍ୟାତେତ୍ୱା ପଣ୍ଣଂ ଫାଲାପେୟ୍ୟ। ଅଥସ୍ସ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନେୱ କୋଚି ଦୂତଂ ପେସେତି, ନ ପଣ୍ଣଂ। ସୋ ଇଣସାମିକେ ଦିସ୍ୱାପି ସଚେ ଇଚ୍ଛତି, ଆସନା ଉଟ୍ଠହତି, ନୋ ଚେ ନ ଉଟ୍ଠହତି, କସ୍ମା? ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିଲ୍ଲେପତାୟ ଅଲଗ୍ଗତାୟ। ଏୱମେୱ ଭିକ୍ଖୁ – ''ଅୟଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ନାମ ପଲିବୋଧମୂଲ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଛ ଧମ୍ମେ ଭାୱେତ୍ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ ପଜହତି। ତେ ପନ ଛ ଧମ୍ମେ ମହାସତିପଟ୍ଠାନେ ୱଣ୍ଣୟିସ୍ସାମ। ତସ୍ସେୱଂ ପହୀନକାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଯଥା ଇଣମୁତ୍ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଇଣସ୍ସାମିକେ ଦିସ୍ୱା ନେୱ ଭୟଂ ନ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ହୋତି। ଏୱମେୱ ପରୱତ୍ଥୁମ୍ହି ନେୱ ସଙ୍ଗୋ ନ ବଦ୍ଧୋ ହୋତି। ଦିବ୍ବାନିପି ରୂପାନି ପସ୍ସତୋ କିଲେସୋ ନ ସମୁଦାଚରତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଆଣଣ୍ୟମିୱ କାମଚ୍ଛନ୍ଦପ୍ପହାନଂ ଆହ।

ଯଥା ପନ ସୋ ପିତ୍ତରୋଗାତୁରୋ ପୁରିସୋ ଭେସଜ୍ଜକିରିଯାଯ ତଂ ରୋଗଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମଧୁସକ୍କରାଦୀନଂ ରସଂ ୱିନ୍ଦତି। ଏୱମେୱ ଭିକ୍ଖୁ ''ଅଯଂ ବ୍ଯାପାଦୋ ନାମ ମହା ଅନତ୍ଥକରୋ''ତି ଛ ଧମ୍ମେ ଭାୱେତ୍ୱା ବ୍ଯାପାଦନୀୱରଣଂ ପଜହତି। ସବ୍ବନୀୱରଣେସୁ ଛ ଧମ୍ମେ ମହାସତିପଟ୍ଠାନେଯେୱ ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସାମ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ତେଯେୱ, ଯେପି ଥିନମିଦ୍ଧାଦୀନଂ ପହାନାଯ ଭାୱେତବ୍ବା, ତେପି ସବ୍ବେ ତତ୍ଥେୱ ୱଣ୍ଣଯିସ୍ସାମ। ସୋ ଏୱଂ ପହୀନବ୍ଯାପାଦୋ ଯଥା ପିତ୍ତରୋଗୱିମୁତ୍ତୋ ପୁରିସୋ ମଧୁସକ୍କରାଦୀନଂ ରସଂ ସମ୍ପିଯାଯମାନୋ ପଟିସେୱତି, ଏୱମେୱ ଆଚାରପଣ୍ଣତ୍ତିଆଦୀନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ସିରସା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସମ୍ପିଯାଯମାନୋ ସିକ୍ଖତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଆରୋଗ୍ଯମିୱ ବ୍ଯାପାଦପ୍ପହାନଂ ଆହ।

ଯଥା ସୋ ନକ୍ଖତ୍ତଦିୱସେ ବନ୍ଧନାଗାରଂ ପୱେସିତୋ ପୁରିସୋ ଅପରସ୍ମିଂ ନକ୍ଖତ୍ତଦିୱସେ – ''ପୁବ୍ବେପି ଅହଂ ପମାଦଦୋସେନ ବଦ୍ଧୋ, ତେନ ନକ୍ଖତ୍ତଂ ନାନୁଭୱିଂ। ଇଦାନି ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଯଥାସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ଓକାସଂ ନ ଲଭନ୍ତି, ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନକ୍ଖତ୍ତଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା – 'ଅହୋ ନକ୍ଖତ୍ତଂ, ଅହୋ ନକ୍ଖତ୍ତ'ନ୍ତି ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି, ଏୱମେୱ ଭିକ୍ଖୁ – ''ଇଦଂ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ନାମ ମହାଅନତ୍ଥକର''ନ୍ତି ଛ ଧମ୍ମେ ଭାୱେତ୍ୱା ଥିନମିଦ୍ଧନୀୱରଣଂ ପଜହତି, ସୋ ଏୱଂ ପହୀନଥିନମିଦ୍ଧୋ ଯଥା ବନ୍ଧନା ମୁତ୍ତୋ ପୁରିସୋ ସତ୍ତାହମ୍ପି ନକ୍ଖତ୍ତସ୍ସ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଂ ଅନୁଭୱତି, ଏୱମେୱ ଧମ୍ମନକ୍ଖତ୍ତସ୍ସ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ବନ୍ଧନା ମୋକ୍ଖମିୱ ଥିନମିଦ୍ଧପ୍ପହାନଂ ଆହ।

ଯଥା ପନ ଦାସୋ କିଞ୍ଚିଦେୱ ମିତ୍ତଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ସାମିକାନଂ ଧନଂ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଭୁଜିସ୍ସଂ କତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯଂ ଇଚ୍ଛତି, ତଂ କରୋତି। ଏୱମେୱ ଭିକ୍ଖୁ – ''ଇଦଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ନାମ ମହା ଅନତ୍ଥକର''ନ୍ତି ଛ ଧମ୍ମେ ଭାୱେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପଜହତି। ସୋ ଏୱଂ ପହୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚୋ ଯଥା ଭୁଜିସ୍ସୋ ପୁରିସୋ ଯଂ ଇଚ୍ଛତି, ତଂ କରୋତି, ନ ତଂ କୋଚି ବଲକ୍କାରେନ ତତୋ ନିୱତ୍ତେତି , ଏୱମେୱ ଯଥା ସୁଖଂ ନେକ୍ଖମ୍ମପଟିପଦଂ ପଟିପଜ୍ଜତି, ନ ତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ବଲକ୍କାରେନ ତତୋ ନିୱତ୍ତେତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଭୁଜିସ୍ସଂ ୱିଯ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚପ୍ପହାନଂ ଆହ।

ଯଥା ବଲୱା ପୁରିସୋ ହତ୍ଥସାରଂ ଗହେତ୍ୱା ସଜ୍ଜାୱୁଧୋ ସପରିୱାରୋ କନ୍ତାରଂ ପଟିପଜ୍ଜେଯ୍ଯ, ତଂ ଚୋରା ଦୂରତୋୱ ଦିସ୍ୱା ପଲାଯେଯ୍ଯୁଂ। ସୋ ସୋତ୍ଥିନା ତଂ କନ୍ତାରଂ ନିତ୍ଥରିତ୍ୱା ଖେମନ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ଅସ୍ସ। ଏୱମେୱ ଭିକ୍ଖୁ ''ଅଯଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ନାମ ମହା ଅନତ୍ଥକାରିକା''ତି ଛ ଧମ୍ମେ ଭାୱେତ୍ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ପଜହତି । ସୋ ଏୱଂ ପହୀନୱିଚିକିଚ୍ଛୋ ଯଥା ବଲୱା ପୁରିସୋ ସଜ୍ଜାୱୁଧୋ ସପରିୱାରୋ ନିବ୍ଭଯୋ ଚୋରେ ତିଣଂ ୱିଯ ଅଗଣେତ୍ୱା ସୋତ୍ଥିନା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଖେମନ୍ତଭୂମିଂ ପାପୁଣାତି, ଏୱମେୱ ଭିକ୍ଖୁ ଦୁଚ୍ଚରିତକନ୍ତାରଂ ନିତ୍ଥରିତ୍ୱା ପରମଂ ଖେମନ୍ତଭୂମିଂ ଅମତଂ ମହାନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣାତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଖେମନ୍ତଭୂମିଂ ୱିଯ ୱିଚିକିଚ୍ଛାପହାନଂ ଆହ।

୨୨୫।ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତୀତି ତୁଟ୍ଠାକାରୋ ଜାଯତି। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତୀତି ତୁଟ୍ଠସ୍ସ ସକଲସରୀରଂ ଖୋଭଯମାନା ପୀତି ଜାଯତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ପୀତିସମ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ନାମକାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି, ୱିଗତଦରଥୋ ହୋତି। ସୁଖଂ ୱେଦେତୀତି କାଯିକମ୍ପି ଚେତସିକମ୍ପି ସୁଖଂ ୱେଦଯତି। ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତୀତି ଇମିନା ନେକ୍ଖମ୍ମସୁଖେନ ସୁଖିତସ୍ସ ଉପଚାରୱସେନପି ଅପ୍ପନାୱସେନପି ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି।

ପଠମଜ୍ଝାନକଥା

୨୨୬।ସୋ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି…ପେ… ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀତିଆଦି ପନ ଉପଚାରସମାଧିନା ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ଉପରିୱିସେସଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅପ୍ପନାସମାଧିନା ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ତସ୍ସ ସମାଧିନୋ ପଭେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇମମେୱ କାଯନ୍ତି ଇମଂ କରଜକାଯଂ। ଅଭିସନ୍ଦେତୀତି ତେମେତି ସ୍ନେହେତି, ସବ୍ବତ୍ଥ ପୱତ୍ତପୀତିସୁଖଂ କରୋତି। ପରିସନ୍ଦେତୀତି ସମନ୍ତତୋ ସନ୍ଦେତି। ପରିପୂରେତୀତି ୱାଯୁନା ଭସ୍ତଂ ୱିଯ ପୂରେତି। ପରିପ୍ଫରତୀତି ସମନ୍ତତୋ ଫୁସତି। ସବ୍ବାୱତୋ କାଯସ୍ସାତି ଅସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସବ୍ବକୋଟ୍ଠାସୱତୋ କାଯସ୍ସ କିଞ୍ଚି ଉପାଦିନ୍ନକସନ୍ତତିପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ଛୱିମଂସଲୋହିତାନୁଗତଂ ଅଣୁମତ୍ତମ୍ପି ଠାନଂ ପଠମଜ୍ଝାନସୁଖେନ ଅପ୍ଫୁଟଂ ନାମ ନ ହୋତି।

୨୨୭।ଦକ୍ଖୋତି ଛେକୋ ପଟିବଲୋ ନ୍ହାନୀଯଚୁଣ୍ଣାନି କାତୁଞ୍ଚେୱ ପଯୋଜେତୁଞ୍ଚ ସନ୍ନେତୁଞ୍ଚ। କଂସଥାଲେତି ଯେନ କେନଚି ଲୋହେନ କତଭାଜନେ। ମତ୍ତିକଭାଜନଂ ପନ ଥିରଂ ନ ହୋତି। ସନ୍ନେନ୍ତସ୍ସ ଭିଜ୍ଜତି। ତସ୍ମା ତଂ ନ ଦସ୍ସେତି। ପରିପ୍ଫୋସକଂପରିପ୍ଫୋସକନ୍ତି ସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ସିଞ୍ଚିତ୍ୱା। ସନ୍ନେଯ୍ଯାତି ୱାମହତ୍ଥେନ କଂସଥାଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥେନ ପମାଣଯୁତ୍ତଂ ଉଦକଂ ସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ପରିମଦ୍ଦନ୍ତୋ ପିଣ୍ଡଂ କରେଯ୍ଯ। ସ୍ନେହାନୁଗତାତି ଉଦକସିନେହେନ ଅନୁଗତା। ସ୍ନେହପରେତାତି ଉଦକସିନେହେନ ପରିଗ୍ଗହିତା। ସନ୍ତରବାହିରାତି ସଦ୍ଧିଂ ଅନ୍ତୋପଦେସେନ ଚେୱ ବହିପଦେସେନ ଚ ସବ୍ବତ୍ଥକମେୱ ଉଦକସିନେହେନ ଫୁଟାତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ଚ ପଗ୍ଘରଣୀତି ନ ଚ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ଉଦକଂ ପଗ୍ଘରତି, ସକ୍କା ହୋତି ହତ୍ଥେନପି ଦ୍ୱୀହିପି ତୀହିପି

ଅଙ୍ଗୁଲୀହି ଗହେତୁଂ ଓୱଟ୍ଟିକାଯପି କାତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦୁତିଯଜ୍ଝାନକଥା

୨୨୮-୨୨୯। ଦୁତିଯଜ୍ଝାନସୁଖୂପମାଯଂ ଉବ୍ଭିଦୋଦକୋତି ଉବ୍ଭିନ୍ନୋଦକୋ, ନ ହେଟ୍ଠା ଉବ୍ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନକୋଦକୋ। ଅନ୍ତୋଯେୱ ପନ ଉବ୍ଭିଜ୍ଜନକୋଦକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଯମୁଖନ୍ତି ଆଗମନମଗ୍ଗୋ। ଦେୱୋତି ମେଘୋ। କାଲେନ କାଲନ୍ତି କାଲେ କାଲେ, ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସଂ ୱା ଅନୁଦସାହଂ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଧାରନ୍ତି ୱୁଟ୍ଠିଂ। ନ ଅନୁପ୍ପୱେଚ୍ଛେଯ୍ୟାତି ନ ଚ ପୱେସେଯ୍ୟ, ନ ୱସ୍ସେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୀତା ୱାରିଧାରା ଉବ୍ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ସୀତଂ ଧାରଂ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ରହଦଂ ପୂରଯମାନଂ ଉବ୍ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା। ହେଟ୍ଠା ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନୋଦକଞ୍ହି ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିଜ୍ଜନ୍ତଂ ଉଦକଂ ଖୋଭେତି, ଚତୂହି ଦିସାହି ପୱିସନୋଦକଂ ପୁରାଣପଣ୍ଣତିଣକଟ୍ଠଦଣ୍ଡକାଦୀହି ଉଦକଂ ଖୋଭେତି, ୱୁଟ୍ଠିଉଦକଂ ଧାରାନିପାତପୁବ୍ବୁଳକେହି ଉଦକଂ ଖୋଭେତି। ସନ୍ନିସିନ୍ନମେୱ ପନ ହୁତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିନିମ୍ମିତମିୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉଦକଂ ଇମଂ ପଦେସଂ ଫରତି, ଇମଂ ପଦେସଂ ନ ଫରତୀତି ନତ୍ଥି, ତେନ ଅପ୍ଫୁଟୋକାସୋ ନାମ ନ ହୋତୀତି। ତତ୍ଥ ରହଦୋ ୱିଯ କରଜକାଯୋ। ଉଦକଂ ୱିଯ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନସୁଖଂ। ସେସଂ ପୁରିମନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତିଯଜ୍ଝାନକଥା

୨୩୦-୨୩୧। ତତିଯଜ୍ଝାନସୁଖୂପମାଯଂ ଉପ୍ପଲାନି ଏତ୍ଥ ସନ୍ତୀତି ଉପ୍ପଲିନୀ। ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ସେତରତ୍ତନୀଲେସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଉପ୍ପଲଂ ଉପ୍ପଲମେୱ। ଊନକସତପତ୍ତଂ ପୁଣ୍ଡରୀକଂ, ସତପତ୍ତଂ ପଦୁମଂ। ପତ୍ତନିଯମଂ ୱା ୱିନାପି ସେତଂ ପଦୁମଂ, ରତ୍ତଂ ପୁଣ୍ଡରୀକନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ। ଉଦକାନୁଗ୍ଗତାନୀତି ଉଦକତୋ ନ ଉଗ୍ଗତାନି। ଅନ୍ତୋ ନିମୁଗ୍ଗପୋସୀନୀତି ଉଦକତଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ନିମୁଗ୍ଗାନିଯେୱ ହୁତ୍ୱା ପୋସୀନି, ୱଡ୍ଢୀନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ପୁରିମନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନକଥା

୨୩୨-୨୩୩। ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସୁଖୂପମାଯଂ ପରିସୁଦ୍ଧେନ ଚେତସା ପରିଯୋଦାତେନାତି ଏତ୍ଥ ନିରୁପକ୍କିଲେସଟ୍ଠେନ ପରିସୁଦ୍ଧଂ, ପଭସ୍ସରଟ୍ଠେନ ପରିଯୋଦାତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଓଦାତେନ ୱତ୍ଥେନାତି ଇଦଂ ଉତୁଫରଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଲିଟ୍ଠୱତ୍ଥେନ ହି ଉତୁଫରଣଂ ନ ହୋତି, ତଙ୍ଖଣଧୋତପରିସୁଦ୍ଧେନ ଉତୁଫରଣଂ ବଲୱଂ ହୋତି। ଇମିସ୍ସାଯ ହି ଉପମାଯ ୱତ୍ଥଂ ୱିଯ କରଜକାଯୋ, ଉତୁଫରଣଂ ୱିଯ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସୁଖଂ। ତସ୍ମା ଯଥା ସୁନ୍ହାତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ୱତ୍ଥଂ ସସୀସଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ସରୀରତୋ ଉତୁ ସବ୍ବମେୱ ୱତ୍ଥଂ ଫରତି। ନ କୋଚି ୱତ୍ଥସ୍ସ ଅପ୍ଫୁଟୋକାସୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସୁଖେନ ଭିକ୍ଖୁନୋ କରଜକାଯସ୍ସ ନ କୋଚି ଓକାସୋ ଅପ୍ଫୁଟୋ ହୋତୀତି। ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇମେସଂ ପନ ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ଅନୁପଦୱଣ୍ଣନା ଚ ଭାୱନାନଯୋ ଚ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତୋତି ଇଧ ନ ୱିତ୍ଥାରିତୋ।

ଏତ୍ତାୱତା ଚେସ ରୂପଜ୍ଝାନଲାଭୀଯେୱ, ନ ଅରୂପଜ୍ଝାନଲାଭୀତି ନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନ ହି ଅଟ୍ଠସୁ ସମାପତ୍ତୀସୁ ଚୁଦ୍ଦସହାକାରେହି ଚିଣ୍ଣୱସୀଭାୱଂ ୱିନା ଉପରି ଅଭିଞ୍ଞାଧିଗମୋ ହୋତି। ପାଳିଯଂ ପନ ରୂପଜ୍ଝାନାନିଯେୱ ଆଗତାନି। ଅରୂପଜ୍ଝାନାନି ଆହରିତ୍ୱା କଥେତବ୍ବାନି।

ୱିପସ୍ସନାଞାଣକଥା

୨୩୪।ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେତି ସୋ ଚୁଦ୍ଦସହାକାରେହି ଅଟ୍ଠସୁ ସମାପତ୍ତୀସୁ ଚିଣ୍ଣୱସୀଭାୱୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଦସ୍ସେତି । ସେସମେତ୍ଥ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଞାଣଦସ୍ସନାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନୀହରତୀତି ଏତ୍ଥ ଞାଣଦସ୍ସନନ୍ତି ମଗ୍ଗଞାଣମ୍ପି, ୱୁଚ୍ଚତି ଫଲଞାଣମ୍ପି, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣମ୍ପି, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣମ୍ପି, ୱିପସ୍ସନାଞାଣମ୍ପି। ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧତ୍ଥଂ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ''ତି (ମହାନି। ୧।୨୫୭) ଏତ୍ଥ ହି ମଗ୍ଗଞାଣଂ ଞାଣଦସ୍ସନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଅଯମଞ୍ଞୋ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋ ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସୋ ଅଧିଗତୋ ଫାସୁୱିହାରୋ''ତି (ମ। ନି। ୧।୩୨୮) ଏତ୍ଥ ଫଲଞାଣଂ। ''ଭଗୱତୋପି ଖୋ ଞାଣଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି ସତ୍ତାହକାଲଙ୍କତୋ ଆଳାରୋ କାଲାମୋ''ତି (ମହାୱ। ୧୦) ଏତ୍ଥ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ। ''ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି ଅକୁପ୍ପା ମେ ୱିମୁତ୍ତି, ଅଯମନ୍ତିମା ଜାତୀ''ତି (ମହାୱ। ୧୬) ଏତ୍ଥ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ ଇଧ ପନ ଞାଣଦସ୍ସନାଯ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ ଞାଣଦସ୍ସନନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି।

ଅଭିନୀହରତୀତି ୱିପସ୍ସନାଞାଣସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତନତ୍ଥାଯ ତନ୍ନିନ୍ନଂ ତପ୍ପୋଣଂ ତପ୍ପବ୍ଭାରଂ କରୋତି। ରୂପୀତି ଆଦୀନମତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋଯେୱ। ଓଦନକୁମ୍ମାସୂପଚଯୋତି ଓଦନେନ ଚେୱ କୁମ୍ମାସେନ ଚ ଉପଚିତୋ ୱଡ୍ଢିତୋ। ଅନିଚ୍ଚୁଚ୍ଛାଦନପରିମଦ୍ଦନଭେଦନୱିଦ୍ଧଂସନଧମ୍ମୋତି ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱଟ୍ଠେନ

ଅନିଚ୍ଛଧମ୍ମୋ। ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୱିଘାତତ୍ଥାୟ ତନୁୱିଲେପନେନ ଉଚ୍ଛାଦନଧମ୍ମୋ। ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାବାଧୱିନୋଦନତ୍ଥାୟ ଖୁଦ୍ଦକସମ୍ବାହନେନ ପରିମଦ୍ଦନଧମ୍ମୋ। ଦହରକାଲେ ୱା ଊରୂସୁ ସୟାପେତ୍ୱା ଗବ୍ଭାୱାସେନ ଦୁସ୍ସଣ୍ଠିତାନଂ ତେସଂ ତେସଂ ଅଙ୍ଗାନଂ ସଣ୍ଠାନସମ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ଅଞ୍ଛନପୀଳନାଦିୱସେନ ପରିମଦ୍ଦନଧମ୍ମୋ। ଏୱଂ ପରିହରିତୋପି ଭେଦନୱିଦ୍ଧଂସନଧମ୍ମୋ ଭିଜ୍ଜତି ଚେୱ ୱିକିରତି ଚ, ଏୱଂ ସଭାୱୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ରୂପୀ ଚାତୁମହାଭୂତିକୋତିଆଦୀସୁ ଛହି ପଦେହି ସମୁଦୟୋ କଥିତୋ। ଅନିଚ୍ଚପଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଚ୍ଛିମେହି ଦ୍ୱୀହି ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ। ଏତ୍ଥ ସିତଂ ଏତ୍ଥ ପଟିବଦ୍ଧନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚାତୁମହାଭୂତିକେ କାୟେ ନିସ୍ସିତଞ୍ଚ ପଟିବଦ୍ଧଞ୍ଚ।

୨୩୫।ସୁଭୋତି ସୁନ୍ଦରୋ। ଜାତିମାତି ପରିସୁଦ୍ଧାକରସମୁଟ୍ଠିତୋ। ସୁପରିକମ୍ମକତୋତି ସୁଟ୍ଠୁ କତପରିକମ୍ମୋ ଅପନୀତପାସାଣସକ୍ଖରୋ। ଅଚ୍ଛୋତି ତନୁଚ୍ଛୱି। ୱିପ୍ପସନ୍ନୋତି ସୁଟ୍ଠୁ ପସନ୍ନୋ। ସବ୍ବାକାରସମ୍ପନ୍ନୋତି ଧୋୱନୱେଧନାଦୀହି ସବ୍ବେହି ଆକାରେହି ସମ୍ପନ୍ନୋ। ନୀଲନ୍ତିଆଦୀହି ୱଣ୍ଣସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି। ତାଦିସଞ୍ହି ଆୱୁତଂ ପାକଟଂ ହୋତି। ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଏୱଂ ଉପମାସଂସନ୍ଦନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ମଣି ୱିୟ ହି କରଜକାୟୋ। ଆୱୁତସୁତ୍ତଂ ୱିୟ ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ। ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ୱିୟ ୱିପସ୍ସନାଲାଭୀ ଭିକ୍ଖୁ, ହତ୍ଥେ କରିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଅୟଂ ଖୋ ମଣୀତି ମଣିନୋ ଆୱିଭୂତକାଲୋ ୱିୟ ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ, ଅଭିନୀହରିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚାତୁମହାଭୂତିକକାୟସ୍ସ ଆୱିଭୂତକାଲୋ, ତତ୍ରିଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଆୱୁତନ୍ତି ସୁତ୍ତସ୍ସାୱିଭୂତକାଲୋ ୱିୟ ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ, ଅଭିନୀହରିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଦାରମ୍ମଣାନଂ ଫସ୍ସପଞ୍ଚମକାନଂ ୱା ସବ୍ବଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ୱା ୱିପସ୍ସନାଞାଣସ୍ସେୱ ୱା ଆୱିଭୂତକାଲୋତି।

ଇଦଞ୍ଚ ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ ମଗ୍ଗଞାଣାନନ୍ତରଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଯସ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞାୱାରେ ଆରଦ୍ଧେ ଏତସ୍ସ ଅନ୍ତରାୱାରୋ ନତ୍ଥି ତସ୍ମା ଇଧେୱ ଦସ୍ସିତଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଅକତସମ୍ମସନସ୍ସ ଦିବ୍ବାୟ ସୋତଧାତୁୟା ଭେରୱଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣତୋ, ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିୟା ଭେରୱେ ଖନ୍ଧେ ଅନୁସ୍ସରତୋ, ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଭେରୱମ୍ପି ରୂପଂ ପସ୍ସତୋ ଭୟସନ୍ତାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ କତସମ୍ମସନସ୍ସ ତସ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞଂ ପତ୍ତସ୍ସ ଭୟୱିନୋଦନହେତୁସମ୍ପାଦନତ୍ଥମ୍ପି ଇଦଂ ଇଧେୱ ଦସ୍ସିତଂ। ଅପି ଚ ଯସ୍ମା ୱିପସ୍ସନାସୁଖଂ ନାମେତଂ ମଗ୍ଗଫଲସୁଖସମ୍ପାଦକଂ ପାଟିୟେକ୍କଂ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକଂ ସାମଞ୍ଞଫଲଂ ତସ୍ମାପି ଆଦିତୋୱ ଇଦଂ ଇଧ ଦସ୍ସିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ମନୋମୟିଦ୍ଧିଞାଣକଥା

୨୩୬-୨୩୭।ମନୋମୟନ୍ତି ମନେନ ନିବ୍ବତ୍ତିତଂ। ସବ୍ବଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗିନ୍ତି ସବ୍ବେହି ଅଙ୍ଗେହି ଚ ପଚ୍ଚଙ୍ଗେହି ଚ ସମନ୍ନାଗତଂ। ଅହୀନିନ୍ଦ୍ରିୟନ୍ତି ସଣ୍ଠାନୱସେନ ଅୱିକଲିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ଇଦ୍ଧିମତା ନିମ୍ମିତରୂପଞ୍ହି ସଚେ ଇଦ୍ଧିମା ଓଦାତୋ ତମ୍ପି ଓଦାତଂ। ସଚେ ଅୱିଦ୍ଧକଣ୍ଣୋ ତମ୍ପି ଅୱିଦ୍ଧକଣ୍ଣନ୍ତି ଏୱଂ ସବ୍ବାକାରେହି ତେନ ସଦିସମେୱ ହୋତି। ମୁଞ୍ଜମ୍ହା ଈସିକନ୍ତିଆଦି ଉପମାତ୍ତୟମ୍ପି ହି ସଦିସଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ମୁଞ୍ଜସଦିସା ଏୱ ହି ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଈସିକା ହୋତି। କୋସିସଦିସୋୟେୱ ଅସି, ୱଟ୍ଟାୟ କୋସିୟା ୱଟ୍ଟଂ ଅସିମେୱ ପକ୍ଖିପନ୍ତି, ପତ୍ଥଟାୟ ପତ୍ଥଟଂ । କରଣ୍ଡାତି ଇଦମ୍ପି ଅହିକଞ୍ଚୁକସ୍ସ ନାମଂ, ନ ୱିଲୀୱକରଣ୍ଡକସ୍ସ। ଅହିକଞ୍ଚୁକୋ ହି ଅହିନା ସଦିସୋୱ ହୋତି। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ''ପୁରିସୋ ଅହିଂ କରଣ୍ଡା ଉଦ୍ଧରେୟ୍ୟା''ତି ହତ୍ଥେନ ଉଦ୍ଧରମାନୋ ୱିୟ ଦସ୍ସିତୋ, ଅଥ ଖୋ ଚିତ୍ତେନେୱସ୍ସ ଉଦ୍ଧରଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅୟଞ୍ହି ଅହି ନାମ ସଜାତିୟଂ ଠିତୋ, କଟ୍ଠନ୍ତରଂ ୱା ରୁକ୍ଖନ୍ତରଂ ୱା ନିସ୍ସାୟ, ତଚତୋ ସରୀରଂ ନିକ୍କଡ୍ଢନପ୍ପୟୋଗସଙ୍ଖାତେନ ଥାମେନ, ସରୀରଂ ଖାଦୟମାନଂ ୱିୟ ପୁରାଣତଚଂ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତୋତି ଇମେହି ଚତୂହି କାରଣେହି ସୟମେୱ କଞ୍ଚୁକଂ ପଜହତି, ନ ସକ୍କା ତତୋ ଅଞ୍ଞେନ ଉଦ୍ଧରିତୁଂ, ତସ୍ମା ଚିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଧରଣଂ ସନ୍ଧାୟ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇତି ମୁଞ୍ଜାଦିସଦିସଂ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସରୀରଂ, ଈସିକାଦିସଦିସଂ ନିମ୍ମିତରୂପନ୍ତି। ଇଦମେତ୍ଥ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ। ନିମ୍ମାନୱିଧାନଂ ପନେତ୍ଥ ପରତୋ ଚ ଇଦ୍ଧିୱିଧାଦିପଞ୍ଚଅଭିଞ୍ଞାକଥା ସବ୍ବାକାରେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତାତି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ଉପମାମତ୍ତମେୱ ହି ଇଧ ଅଧିକଂ।

ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣାଦିକଥା

୨୩୮-୨୩୯। ତତ୍ଥ ଛେକକୁମ୍ଭକାରାଦୟୋ ୱିୟ ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣଲାଭୀ ଭିକ୍ଖୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସୁପରିକମ୍ମକତମତ୍ତିକାଦୟୋ ୱିୟ ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଭାଜନୱିକତିଆଦିକରଣଂ ୱିୟ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିକୁବ୍ବନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

୨୪୦-୨୪୧। ଦିବ୍ବସୋତଧାତୁଉପମାୟଂ ଯସ୍ମା କନ୍ତାରଦ୍ଧାନମଗ୍ଗୋ ସାସଙ୍କୋ ହୋତି ସପ୍ପଟିଭୟୋ। ତତ୍ଥ ଉସ୍ସଙ୍କିତପରିସଙ୍କିତେନ 'ଅୟଂ ଭେରିସଦ୍ଦୋ', 'ଅୟଂ ମୁଦିଙ୍ଗସଦ୍ଦୋ'ତି ନ ସକ୍କା ୱୱତ୍ଥପେତୁଂ, ତସ୍ମା କନ୍ତାରଗ୍ଗହଣଂ ଅକତ୍ୱା ଖେମମଗ୍ଗଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋତି ଆହ। ଅପ୍ପଟିଭୟଞ୍ହି ଖେମମଗ୍ଗଂ ସୀସେ ସାଟକଂ କତ୍ୱା ସଣିକଂ ପଟିପନ୍ନୋ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେ ସଦ୍ଦେ ସୁଖଂ ୱୱତ୍ଥପେତି। ତସ୍ସ ସୱନେନ ତେସଂ ତେସଂ ସଦ୍ଦାନଂ ଆୱିଭୂତକାଲୋ ୱିୟ ଯୋଗିନୋ ଦୂରସନ୍ତିକଭେଦାନଂ ଦିବ୍ବାନଞ୍ଚେୱ ମାନୁସ୍ସକାନଞ୍ଚ ସଦ୍ଦାନଂ ଆୱିଭୂତକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୨୪୨-୨୪୩। ଚେତୋପରିଯଞ୍ଞାଣୂପମାଯଂ ଦହରୋତି ତରୁଣୋ। ଯୁୱାତି ଯୋବ୍ବନେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ମଣ୍ଡନକଜାତିକୋତି ଯୁୱାପି ସମାନୋ ନ ଆଲସିଯୋ ନ କିଲିଟ୍ଠୱତ୍ଥସରୀରୋ, ଅଥ ଖୋ ମଣ୍ଡନପକତିକୋ, ଦିୱସସ୍ସ ଦ୍ୱେ ତଯୋ ୱାରେ ନ୍ହାଯିତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧୱତ୍ଥପରିଦହନଅଲଙ୍କାରକରଣସୀଲୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସକଣିକନ୍ତି କାଳତିଲକୱଙ୍ଗମୁଖଦୂସିପୀଳକାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ସଦୋସଂ। ତତ୍ଥ ଯଥା ତସ୍ସ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ମୁଖେ ଦୋସୋ ପାକଟୋ ହୋତି, ଏୱଂ ଚେତୋପରିଯଞ୍ଞାଣାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନୀହରିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପରେସଂ ସୋଳସୱିଧଂ ଚିତ୍ତଂ ପାକଟଂ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୨୪୪-୨୪୫। ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଞାଣୂପମାଯଂ ତଂ ଦିୱସଂ କତକିରିଯା ପାକଟା ହୋତୀତି ତଂ ଦିୱସଂ ଗତଗାମତ୍ତଯମେୱ ଗହିତଂ। ତତ୍ଥ ଗାମତ୍ତଯଗତପୁରିସୋ ୱିଯ ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଞାଣଲାଭୀ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ତଯୋ ଗାମା ୱିଯ ତଯୋ ଭୱା ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ତୀସୁ ଗାମେସୁ ତଂ ଦିୱସଂ କତକିରିଯାଯ ଆୱିଭାୱୋ ୱିଯ ପୁବ୍ବେନିୱାସାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନୀହରିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତୀସୁ ଭୱେସୁ କତକିରିଯାଯ ପାକଟଭାୱୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

୨୪୬-୨୪୭। ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୂପମାଯଂ ୱୀଥିଂ ସଞ୍ଚରନ୍ତେତି ଅପରାପରଂ ସଞ୍ଚରନ୍ତେ। ୱୀଥିଂ ଚରନ୍ତେତିପି ପାଠୋ। ଅଯମେୱତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ନଗରମଜ୍ଝେ ସିଙ୍ଘାଟକମ୍ହି ପାସାଦୋ ୱିଯ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କରଜକାଯୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ପାସାଦେ ଠିତୋ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ୱିଯ ଅଯମେୱ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଂ ପତ୍ୱା ଠିତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଗେହଂ ପୱିସନ୍ତା ୱିଯ ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ମାତୁକୁଚ୍ଛିଯଂ ପୱିସନ୍ତା, ଗେହା ନିକ୍ଖମନ୍ତା ୱିଯ ମାତୁକୁଚ୍ଛିତୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତା, ରଥିକାଯ ୱୀଥିଂ ସଞ୍ଚରନ୍ତା ୱିଯ ଅପରାପରଂ ସଞ୍ଚରଣକସତ୍ତା, ପୁରତୋ ଅବ୍ଭୋକାସଟ୍ଠାନେ ମଜ୍ଝେ ସିଙ୍ଘାଟକେ ନିସିନ୍ନା ୱିଯ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତସତ୍ତା, ପାସାଦତଲେ ଠିତପୁରିସସ୍ସ ତେସଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଆୱିଭୂତକାଲୋ ୱିଯ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନୀହରିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତସତ୍ତାନଂ ଆୱିଭୂତକାଲୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇଦଞ୍ଚ ଦେସନାସୁଖତ୍ଥମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଆରୁପ୍ପେ ପନ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଗୋଚରୋ ନତ୍ଥୀତି।

ଆସୱକ୍ଖଯଞ୍ଞାଣକଥା

୨୪୮।ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେତି ଇଧ ୱିପସ୍ସନାପାଦକଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଚିତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆସୱାନଂ ଖଯଞ୍ଞାଣାଯାତି ଆସୱାନଂ ଖଯଞ୍ଞାଣନିବ୍ବତ୍ତନତ୍ଥାଯ। ଏତ୍ଥ ଚ ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ନାମ ମଗ୍ଗୋପି ଫଲମ୍ପି ନିବ୍ବାନମ୍ପି ଭଙ୍ଗୋପି ୱୁଚ୍ଚତି। ''ଖଯେ ଞାଣଂ, ଅନୁପ୍ପାଦେ ଞାଣ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ହି ମଗ୍ଗୋ ଆସୱାନଂ ଖଯୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ''ଆସୱାନଂ ଖଯା ସମଣୋ ହୋତୀ''ତି (ମ। ନି। ୧।୪୩୮) ଏତ୍ଥ ଫଲଂ।

''ପରୱଜ୍ଜାନୁପସ୍ସିସ୍ସ, ନିଚ୍ଚଂ ଉଜ୍ଝାନସଞ୍ଞିନୋ;

ଆସୱା ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଆରା ସୋ ଆସୱକ୍ଖଯା''ତି। (ଧ। ପ। ୨୫୩);

ଏତ୍ଥ ନିବ୍ବାନଂ। ''ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ୱଯୋ ଭେଦୋ ଅନିଚ୍ଚତା ଅନ୍ତରଧାନ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଭଙ୍ଗୋ। ଇଧ ପନ ନିବ୍ବାନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋପି ୱଟ୍ଟତିଯେୱ।

ଚିତ୍ତଂଅଭିନୀହରତୀତି ୱିପସ୍ସନା ଚିତ୍ତଂ ତନ୍ନିନ୍ନଂ ତପ୍ପୋଣଂ ତପ୍ପବ୍ଭାରଂ କରୋତି। ସୋ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତିଆଦୀସୁ ''ଏତ୍ତକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ନ ଇତୋ ଭିଯ୍ୟୋ''ତି ସବ୍ବମ୍ପି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ସରସଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧେନ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସ ଚ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତିକଂ ତଣ୍ହଂ ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ''ତି। ତଦୁଭଯମ୍ପି ଯଂ ଠାନଂ ପତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ତେସଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତିଂ ନିବ୍ବାନଂ ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ''ତି; ତସ୍ସ ଚ ସମ୍ପାପକଂ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି ସରସଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧେନ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱଂ ସରୂପତୋ ସଚ୍ଚାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନ କିଲେସୱସେନ ପରିଯାଯତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଇମେ ଆସୱା''ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋତି ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ, ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ କୋଟିପ୍ପତ୍ତଂ ମଗ୍ଗଂ କଥେସି। କାମାସୱାତି କାମାସୱତୋ। ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ଇମିନା ମଗ୍ଗକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିନ୍ତି ଇମିନା ଫଲକ୍ଖଣଂ। ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତୀତି ଇମିନା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ। ଖୀଣା ଜାତୀତିଆଦୀହି ତସ୍ସ ଭୂମିଂ। ତେନ ହି ଞାଣେନ ଖୀଣାସୱୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ଖୀଣା ଜାତୀତିଆଦୀନି ପଜାନାତି।

କତମା ପନସ୍ସ ଜାତି ଖୀଣା? କଥଞ୍ଚ ନଂ ପଜାନାତୀତି? ନ ତାୱସ୍ସ ଅତୀତା ଜାତି ଖୀଣା, ପୁବ୍ବେୱ ଖୀଣତ୍ତା। ନ ଅନାଗତା, ଅନାଗତେ ୱାଯାମାଭାୱତୋ। ନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା, ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା। ଯା ପନ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଭାୱିତତ୍ତା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ଏକଚତୁପଞ୍ଚୱୋକାରଭୱେସୁ ଏକଚତୁପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧପ୍ପଭେଦା

ଜାତି, ସା ମଗ୍ଗସ୍ସ ଭାୱିତତ୍ତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମତଂ ଆପଜ୍ଜନେନ ଖୀଣା। ତଂ ସୋ ମଗ୍ଗଭାୱନାଯ ପହୀନକିଲେସେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ''କିଲେସାଭାୱେ ୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି କମ୍ମଂ ଆଯତିଂ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକଂୱ ହୋତୀ''ତି ଜାନନ୍ତୋ ପଜାନାତି।

ୱୁସିତନ୍ତି ୱୁଟ୍ଠଂ ପରିୱୁଟ୍ଠଂ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ। ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ଯାଣକେନ ହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ତ ସେକ୍ଖା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସଂ ୱସନ୍ତି ନାମ, ଖୀଣାସୱୋ ୱୁତ୍ଥୱାସୋ, ତସ୍ମା ସୋ ଅତ୍ତନୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ପଜାନାତି। କତଂକରଣୀଯନ୍ତି ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି ପରିଞ୍ଞାପହାନସଚ୍ଛିକିରିଯାଭାୱନାୱସେନ ସୋଳସୱିଧଂ କିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପିତଂ। ତେନ ତେନ ମଗ୍ଗେନ ପହାତବ୍ବକିଲେସା ପହୀନା, ଦୁକ୍ଖମୂଲଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ଯାଣକାଦଯୋ ହି ତଂ କିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତି, ଖୀଣାସୱୋ କତକରଣୀଯୋ। ତସ୍ମା ସୋ ଅତ୍ତନୋ କରଣୀଯଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ କତଂ କରଣୀଯନ୍ତି ପଜାନାତି। ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ଇଦାନି ପୁନ ଇତ୍ଥଭାୱାଯ ଏୱଂ ସୋଳସକିଚ୍ଚଭାୱାଯ କିଲେସକ୍ଖଯଭାୱାଯ ୱା କତ୍ତବ୍ବଂ ମଗ୍ଗଭାୱନାକିଚ୍ଚଂ ମେ ନତ୍ଥୀତି ପଜାନାତି। ଅଥ ୱା ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ଇତ୍ଥଭାୱତୋ ଇମସ୍ମା ଏୱଂ ପକାରା। ଇଦାନି ୱତ୍ତମାନଖନ୍ଧସନ୍ତାନା ଅପରଂ ଖନ୍ଧସନ୍ତାନଂ ମଯ୍ହଂ ନତ୍ଥି। ଇମେ ପନ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ପରିଞ୍ଞାତା ତିଟ୍ଠନ୍ତି ଛିନ୍ନମୂଲକା ରୁକ୍ଖା ୱିଯ, ତେ ଚରିମକଚିତ୍ତନିରୋଧେନ ଅନୁପାଦାନୋ ୱିଯ ଜାତୱେଦୋ ନିବ୍ବାଯିସ୍ସନ୍ତି ଅପଣ୍ଣତ୍ତିକଭାୱଞ୍ଚ ଗମିସ୍ସନ୍ତୀତି ପଜାନାତି।

୨୪୯।ପବ୍ବତସଙ୍ଖେପେତି ପବ୍ବତମତ୍ଥକେ। ଅନାୱିଲୋତି ନିକ୍କଦ୍ଦମୋ। ସିପ୍ପିଯୋ ଚ ସମ୍ବୁକା ଚ ସିପ୍ପିସମ୍ବୁକଂ। ସକ୍ଖରା ଚ କଥଲାନି ଚ ସକ୍ଖରକଥଲଂ। ମଚ୍ଛାନଂ ଗୁମ୍ବା ଘଟାତି ମଚ୍ଛଗୁମ୍ବଂ। ତିଟ୍ଠନ୍ତମ୍ପି ଚରନ୍ତମ୍ପୀତି ଏତ୍ଥ ସକ୍ଖରକଥଲଂ ତିଟ୍ଠତିଯେୱ, ଇତରାନି ଚରନ୍ତିପି ତିଟ୍ଠନ୍ତିପି। ଯଥା ପନ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଠିତାସୁପି ନିସିନ୍ନାସୁପି ୱିଜ୍ଜମାନାସୁପି ''ଏତା ଗାୱୋ ଚରନ୍ତୀ''ତି ଚରନ୍ତିଯୋ ଉପାଦାଯ ଇତରାପି ଚରନ୍ତୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଏୱଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତମେୱ ସକ୍ଖରକଥଲଂ ଉପାଦାଯ ଇତରମ୍ପି ଦ୍ୱଯଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରଞ୍ଚ ଦ୍ୱଯଂ ଚରନ୍ତଂ ଉପାଦାଯ ସକ୍ଖରକଥଲମ୍ପି ଚରନ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁମତୋ ପୁରିସସ୍ସ ତୀରେ ଠତ୍ୱା ପସ୍ସତୋ ସିପ୍ପିକସମ୍ବୁକାଦୀନଂ ୱିଭୂତକାଲୋ ୱିଯ ଆସୱାନଂ ଖଯାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନୀହରିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚତୁନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ୱିଭୂତକାଲୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି।

ଏତ୍ତାୱତା ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଞାଣଂ, ମନୋମଯଞ୍ଞାଣଂ, ଇଦ୍ଧିୱିଧଞ୍ଞାଣଂ, ଦିବ୍ବସୋତଞ୍ଞାଣଂ, ଚେତୋପରିଯଞ୍ଞାଣଂ, ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଞାଣଂ, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁୱସେନ ନିପ୍ଫନ୍ନଂ ଅନାଗତଂସଞ୍ଞାଣଯଥାକମ୍ମୂପଗଞ୍ଞାଣଦ୍ୱଯଂ, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞ୍ଞାଣଂ, ଆସୱକ୍ଖଯଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଦସ ଞାଣାନି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି ହୋନ୍ତି। ତେସଂ ଆରମ୍ମଣୱିଭାଗୋ ଜାନିତବ୍ବୋ – ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଞାଣଂ ପରିତ୍ତମହଗ୍ଗତଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାୱସେନ ସତ୍ତୱିଧାରମ୍ମଣଂ। ମନୋମଯଞ୍ଞାଣଂ ନିମ୍ମିତବ୍ବରୂପାଯତନମତ୍ତମେୱ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତୀତି ପରିତ୍ତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣଂ। ଆସୱକ୍ଖଯଞ୍ଞାଣଂ ଅପ୍ପମାଣବହିଦ୍ଧାନୱତ୍ତବ୍ବାରମ୍ମଣଂ। ଅୱସେସାନଂ ଆରମ୍ମଣଭେଦୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତୋ। ଉତ୍ତରିତରଂ ୱା ପଣୀତତରଂ ୱାତି ଯେନ କେନଚି ପରିଯାଯେନ ଇତୋ ସେଟ୍ଠତରଂ ସାମଞ୍ଞଫଲଂ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଭଗୱା ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠାପେସି।

ଅଜାତସତ୍ତୁଉପାସକତ୍ତପଟିୱେଦନାକଥା

୨୫୦। ରାଜା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସାଧୁକାରଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତୋ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସୁତ୍ୱା ''ଚିରଂ ୱତମ୍ହି ଇମେ ପଞ୍ହେ ପୁଥୂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଥୁସେ କୋଟ୍ଟେନ୍ତୋ ୱିଯ କିଞ୍ଚି ସାରଂ ନାଲତ୍ଥଂ, ଅହୋ ୱତ ଭଗୱତୋ ଗୁଣସମ୍ପଦା, ଯୋ ମେ ଦୀପସହସ୍ସଂ ଜାଲେନ୍ତୋ ୱିଯ ମହନ୍ତଂ ଆଲୋକଂ କତ୍ୱା ଇମେ ପଞ୍ହେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ସୁଚିରଂ ୱତମ୍ହି ଦସବଲସ୍ସ ଗୁଣାନୁଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ୱଞ୍ଚିତୋ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧଗୁଣାନୁସ୍ସରଣସମ୍ଭୂତାଯ ପଞ୍ଚୱିଧାଯ ପୀତିଯା ଫୁଟସରୀରୋ ଅତ୍ତନୋ ପସାଦଂ ଆୱିକରୋନ୍ତୋ ଉପାସକତ୍ତଂ ପଟିୱେଦେସି। ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ରାଜା''ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ।

ତତ୍ଥ ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେତି ଅଯଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତସଦ୍ଦୋ ଖଯସୁନ୍ଦରାଭିରୂପଅବ୍ଭନୁମୋଦନେସୁ ଦିସ୍ସତି। ''ଅଭିକ୍କନ୍ତା ଭନ୍ତେ, ରତ୍ତି, ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ପଠମୋ ଯାମୋ, ଚିରନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୮।୨୦) ହି ଖଯେ ଦିସ୍ସତି। ''ଅଯଂ ମେ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଖମତି, ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚା''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୧୦୦) ସୁନ୍ଦରେ।

''କୋ ମେ ୱନ୍ଦତି ପାଦାନି, ଇଦ୍ଧିଯା ଯସସା ଜଲଂ;

ଅଭିକ୍କନ୍ତେନ ୱଣ୍ଣେନ, ସବ୍ବା ଓଭାସଯଂ ଦିସା''ତି। (ୱି। ୱ। ୮୫୭);

ଆଦୀସୁ ଅଭିରୂପେ। ''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଭୋ, ଗୋତମା''ତିଆଦୀସୁ (ପାରା। ୧୫) ଅବ୍ଭନୁମୋଦନେ। ଇଧାପି ଅବ୍ଭନୁମୋଦନେଯେୱ। ଯସ୍ମା ଚ

ଅବ୍ଭନୁମୋଦନେ, ତସ୍ମା ‘ସାଧୁ ସାଧୁ ଭନ୍ତେ’ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଭଯେ କୋଧେ ପସଂସାଯଂ, ତୁରିତେ କୋତୂହଲଚ୍ଛରେ;

ହାସେ ସୋକେ ପସାଦେ ଚ, କରେ ଆମେଡିତଂ ବୁଧୋତି।

ଇମିନା ଚ ଲକ୍ଖଣେନ ଇଧ ପସାଦୱସେନ, ପସଂସାୱସେନ ଚାଯଂ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଥୱା ଅଭିକ୍କନ୍ତନ୍ତି ଅଭିକନ୍ତଂ ଅତିଇଟ୍ଠଂ ଅତିମନାପଂ ଅତିସୁନ୍ଦରନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଏତ୍ଥ ଏକେନ ଅଭିକ୍କନ୍ତସଦ୍ଦେନ ଦେସନଂ ଥୋମେତି, ଏକେନ ଅତ୍ତନୋ ପସାଦଂ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଭନ୍ତେ, ଯଦିଦଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଦେସନା, ‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ’ ଯଦିଦଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆଗମ୍ମ ମମ ପସାଦୋତି। ଭଗୱତୋଯେୱ ୱା ୱଚନଂ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥେ ସନ୍ଧାଯ ଥୋମେତି। ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଦୋସନାସନତୋ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଗୁଣାଧିଗମନତୋ। ତଥା ସଦ୍ଧାଜନନତୋ, ପଞ୍ଞାଜନନତୋ, ସାତ୍ଥତୋ, ସବ୍ଯଞ୍ଜନତୋ, ଉତ୍ତାନପଦତୋ, ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥତୋ, କଣ୍ଣସୁଖତୋ, ହଦଯଙ୍ଗମତୋ, ଅନତ୍ତୁକ୍କଂସନତୋ , ଅପରୱମ୍ଭନତୋ, କରୁଣାସୀତଲତୋ, ପଞ୍ଞାୱଦାତତୋ, ଆପାଥରମଣୀଯତୋ, ୱିମଦ୍ଦକ୍ଖମତୋ, ସୁଯ୍ଯମାନସୁଖତୋ, ୱୀମଂସିଯମାନହିତତୋତି ଏୱମାଦୀହି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ତତୋ ପରମ୍ପି ଚତୂହି ଉପମାହି ଦେସନଂଯେୱ ଥୋମେତି। ତତ୍ଥ ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତନ୍ତି ଅଧୋମୁଖଠପିତଂ ହେଟ୍ଠାମୁଖଜାତଂ ୱା। ଉକ୍କୁଜ୍ଜେଯ୍ଯାତି ଉପରି ମୁଖଂ କରେଯ୍ଯ। ପଟିଚ୍ଛନ୍ନନ୍ତି ତିଣପଣ୍ଣାଦିଛାଦିତଂ। ୱିୱରେଯ୍ଯାତି ଉଗ୍ଘାଟେଯ୍ଯ। ମୂଳ୍ହସ୍ସ ୱାତି ଦିସାମୂଳ୍ହସ୍ସ। ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେଯ୍ଯାତି ହତ୍ଥେ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଏସ ମଗ୍ଗୋ’’ତି ୱଦେଯ୍ଯ, ଅନ୍ଧକାରେତି କାଳପକ୍ଖଚାତୁଦ୍ଦସୀ ଅଡ୍ଢରତ୍ତଘନୱନସଣ୍ଡମେଘପଟଲେହି ଚତୁରଙ୍ଗେ ତମେ। ଅଯଂ ତାୱ ଅନୁତ୍ତାନପଦତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ପନ ସାଧିପ୍ପାଯଯୋଜନା। ଯଥା କୋଚି ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ଉକ୍କୁଜ୍ଜେଯ୍ଯ, ଏୱଂ ସଦ୍ଧମ୍ମୱିମୁଖଂ ଅସଦ୍ଧମ୍ମେ ପତିତଂ ମଂ ଅସଦ୍ଧମ୍ମା ୱୁଟ୍ଠାପେନ୍ତେନ। ଯଥା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ୱିୱରେଯ୍ଯ, ଏୱଂ କସ୍ସପସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନନ୍ତରଧାନା ପଭୁତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଗହନପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ସାସନଂ ୱିୱରନ୍ତେନ, ଯଥା ମୂଳ୍ହସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେଯ୍ଯ, ଏୱଂ କୁମ୍ମଗ୍ଗମିଚ୍ଛାମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ମେ ସଗ୍ଗମୋକ୍ଖମଗ୍ଗଂ ଆୱିକରୋନ୍ତେନ, ଯଥା ଅନ୍ଧକାରେ ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେଯ୍ଯ, ଏୱଂ ମୋହନ୍ଧକାରନିମୁଗ୍ଗସ୍ସ ମେ ବୁଦ୍ଧାଦିରତନରୂପାନି ଅପସ୍ସତୋ ତପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦକମୋହନ୍ଧକାରୱିଦ୍ଧଂସକଦେସନାପଜ୍ଜୋତଧାରକେନ ମଯ୍ହଂ ଭଗୱତା ଏତେହି ପରିଯାଯେହି ପକାସିତତ୍ତା ଅନେକପରିଯାଯେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋତି।

ଏୱଂ ଦେସନଂ ଥୋମେତ୍ୱା ଇମାଯ ଦେସନାଯ ରତନତ୍ତଯେ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପସନ୍ନାକାରଂ କରୋନ୍ତୋ ଏସାହନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଏସାହନ୍ତି ଏସୋ ଅହଂ । ଭଗୱନ୍ତଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀତି ଭଗୱା ମେ ସରଣଂ, ପରାଯନଂ, ଅଘସ୍ସ ତାତା, ହିତସ୍ସ ଚ ୱିଧାତାତି। ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଭଗୱନ୍ତଂ ଗଚ୍ଛାମି ଭଜାମି ସେୱାମି ପଯିରୁପାସାମି, ଏୱଂ ୱା ଜାନାମି ବୁଜ୍ଝାମୀତି। ଯେସଞ୍ହି ଧାତୂନଂ ଗତିଅତ୍ଥୋ, ବୁଦ୍ଧିପି ତେସଂ ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମା ଗଚ୍ଛାମୀତି ଇମସ୍ସ ଜାନାମି ବୁଜ୍ଝାମୀତି ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଅଧିଗତମଗ୍ଗେ ସଚ୍ଛିକତନିରୋଧେ ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜମାନେ ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ ଅପତମାନେ ଧାରେତୀତି ଧମ୍ମୋ, ସୋ ଅତ୍ଥତୋ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ଚେୱ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚେତଂ – ‘‘ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ସଙ୍ଖତା, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୩୪) ୱିତ୍ଥାରୋ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ଚେୱ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ। ଅପି ଚ ଖୋ ଅରିଯଫଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମୋପି । ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଛତ୍ତମାଣୱକୱିମାନେ –

‘‘ରାଗୱିରାଗମନେଜମସୋକଂ, ଧମ୍ମମସଙ୍ଖତମପ୍ପଟିକୂଲଂ;

ମଧୁରମିମଂ ପଗୁଣଂ ସୁୱିଭତ୍ତଂ, ଧମ୍ମମିମଂ ସରଣତ୍ଥମୁପେହୀ’’ତି। (ୱି। ୱ। ୮୮୭);

ଏତ୍ଥ ହି ରାଗୱିରାଗୋତି ମଗ୍ଗୋ କଥିତୋ। ଅନେଜମସୋକନ୍ତି ଫଲଂ। ଧମ୍ମମସଙ୍ଖତନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ। ଅପ୍ପଟିକୂଲଂ ମଧୁରମିମଂ ପଗୁଣଂ ସୁୱିଭତ୍ତନ୍ତି ପିଟକତ୍ତଯେନ ୱିଭତ୍ତା ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧାତି। ଦିଟ୍ଠିସୀଲସଂଘାତେନ ସଂହତୋତି ସଙ୍ଘୋ, ସୋ ଅତ୍ଥତୋ ଅଟ୍ଠ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲସମୂହୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ତସ୍ମିଞ୍ଞେୱ ୱିମାନେ –

‘‘ଯତ୍ଥ ଚ ଦିନ୍ନମହପ୍ଫଲମାହୁ, ଚତୂସୁ ସୁଚୀସୁ ପୁରୀସଯୁଗେସୁ;

ଅଟ୍ଠ ଚ ପୁଗ୍ଗଲଧମ୍ମଦସା ତେ, ସଙ୍ଘମିମଂ ସରଣତ୍ଥମୁପେହୀ’’ତି। (ୱି। ୱ। ୮୮୮);

ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଙ୍ଘୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ। ଏତ୍ତାୱତା ରାଜା ତୀଣି ସରଣଗମନାନି ପଟିୱେଦେସି।

ସରଣଗମନକଥା

ଇଦାନି ତେସୁ ସରଣଗମନେସୁ କୋସଲ୍ଲତ୍ଥଂ ସରଣଂ, ସରଣଗମନଂ, ଯୋ ଚ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି, ସରଣଗମନପ୍ପଭେଦୋ, ସରଣଗମନଫଲଂ, ସଙ୍କିଲେସୋ, ଭେଦୋତି, ଅଯଂ ୱିଧି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସରଣତ୍ଥତୋ ତାୱ ହିଂସତୀତି ସରଣଂ। ସରଣଗତାନଂ ତେନେୱ ସରଣଗମନେନ ଭଯଂ ସନ୍ତାସଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁଗ୍ଗତିପରିକିଲେସଂ ହନତି ୱିନାସେତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ରତନତ୍ତଯସ୍ସେୱେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

ଅଥ ୱା ହିତେ ପୱତ୍ତନେନ ଅହିତା ଚ ନିୱତ୍ତନେନ ସତ୍ତାନଂ ଭଯଂ ହିଂସତି ବୁଦ୍ଧୋ। ଭୱକନ୍ତାରା ଉତ୍ତାରଣେନ ଅସ୍ସାସଦାନେନ ଚ ଧମ୍ମୋ; ଅପ୍ପକାନମ୍ପି କାରାନଂ ୱିପୁଲଫଲପଟିଲାଭକରଣେନ ସଙ୍ଘୋ । ତସ୍ମା ଇମିନାପି ପରିଯାଯେନ ରତନତ୍ତଯଂ ସରଣଂ। ତପ୍ପସାଦତଗ୍ଗରୁତାହି ୱିହତକିଲେସୋ ତପ୍ପରାଯଣତାକାରପ୍ପୱତ୍ତୋ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ସରଣଗମନଂ। ତଂ ସମଙ୍ଗୀସତ୍ତୋ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନ ଏତାନି ମେ ତୀଣି ରତନାନି ସରଣଂ, ଏତାନି ପରାଯଣନ୍ତି ଏୱଂ ଉପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ତାୱ ସରଣଂ, ସରଣଗମନଂ, ଯୋ ଚ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି, ଇଦଂ ତଯଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସରଣଗମନପ୍ପଭେଦେ ପନ ଦୁୱିଧଂ ସରଣଗମନଂ – ଲୋକୁତ୍ତରଂ ଲୋକିଯଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ଦିଟ୍ଠସଚ୍ଚାନଂ ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ସରଣଗମନୁପକ୍କିଲେସସମୁଚ୍ଛେଦେନ ଆରମ୍ମଣତୋ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣଂ ହୁତ୍ୱା କିଚ୍ଚତୋ ସକଲେପି ରତନତ୍ତଯେ ଇଜ୍ଝତି। ଲୋକିଯଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ସରଣଗମନୁପକ୍କିଲେସୱିକ୍ଖମ୍ଭନେନ ଆରମ୍ମଣତୋ ବୁଦ୍ଧାଦିଗୁଣାରମ୍ମଣଂ ହୁତ୍ୱା ଇଜ୍ଝତି। ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ସଦ୍ଧାପଟିଲାଭୋ ସଦ୍ଧାମୂଲିକା ଚ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଦସସୁ ପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୂସୁ ଦିଟ୍ଠିଜୁକମ୍ମନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଯିଦଂ ଚତୁଧା ୱତ୍ତତି – ଅତ୍ତସନ୍ନିଯ୍ୟାତନେନ, ତପ୍ପରାଯଣତାଯ, ସିସ୍ସଭାୱୂପଗମନେନ, ପଣିପାତେନାତି।

ତତ୍ଥ ଅତ୍ତସନ୍ନିଯ୍ୟାତନଂ ନାମ – ''ଅଜ୍ଜାଦିଂ କତ୍ୱା ଅହଂ ଅତ୍ତାନଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ନିଯ୍ୟାତେମି, ଧମ୍ମସ୍ସ, ସଙ୍ଘସ୍ସା''ତି ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଅତ୍ତପରିଚ୍ଚଜନଂ। ତପ୍ପରାଯଣତା ନାମ ''ଅଜ୍ଜାଦିଂ କତ୍ୱା 'ଅହଂ ବୁଦ୍ଧପରାଯଣୋ, ଧମ୍ମପରାଯଣୋ, ସଙ୍ଘପରାଯଣୋ'ତି। ମଂ ଧାରେଥା''ତି ଏୱଂ ତପ୍ପରାଯଣଭାୱୋ। ସିସ୍ସଭାୱୂପଗମନଂ ନାମ – ''ଅଜ୍ଜାଦିଂ କତ୍ୱା – 'ଅହଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକୋ, ଧମ୍ମସ୍ସ, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକୋ'ତି ମଂ ଧାରେଥା''ତି ଏୱଂ ସିସ୍ସଭାୱୂପଗମୋ। ପଣିପାତୋ ନାମ – ''ଅଜ୍ଜାଦିଂ କତ୍ୱା ଅହଂ ଅଭିୱାଦନପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମସାମୀଚିକମ୍ମଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂଯେୱ ତିଣ୍ଣଂ ୱତ୍ଥୂନଂ କରୋମୀ'ତି ମଂ ଧାରେଥା''ତି ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ପରମନିପଚ୍ଚାକାରୋ। ଇମେସଞ୍ହି ଚତୁନ୍ନଂ ଆକାରାନଂ ଅଞ୍ଞତରମ୍ପି କରୋନ୍ତେନ ଗହିତଂଯେୱ ହୋତି ସରଣଂ।

ଅପି ଚ ଭଗୱତୋ ଅତ୍ତାନଂ ପରିଚ୍ଚଜାମି, ଧମ୍ମସ୍ସ, ସଙ୍ଘସ୍ସ, ଅତ୍ତାନଂ ପରିଚ୍ଚଜାମି, ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜାମି, ପରିଚ୍ଚତ୍ତୋଯେୱ ମେ ଅତ୍ତା, ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂଯେୱ ଜୀୱିତଂ, ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକଂ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ବୁଦ୍ଧୋ ମେ ସରଣଂ ଲେଣଂ ତାଣନ୍ତି ; ଏୱମ୍ପି ଅତ୍ତସନ୍ନିଯ୍ୟାତନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ''ସତ୍ଥାରଞ୍ଚ ୱତାହଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ଭଗୱନ୍ତମେୱ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ସୁଗତଞ୍ଚ ୱତାହଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ଭଗୱନ୍ତମେୱ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ୱତାହଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ଭଗୱନ୍ତମେୱ ପସ୍ସେଯ୍ୟ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୫୪)। ଏୱମ୍ପି ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ସରଣଗମନଂ ୱିଯ ସିସ୍ସଭାୱୂପଗମନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

''ସୋ ଅହଂ ୱିଚରିସ୍ସାମି, ଗାମା ଗାମଂ ପୁରା ପୁରଂ;

ନମସ୍ସମାନୋ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚ ସୁଧମ୍ମତ''ନ୍ତି। (ସୁ। ନି। ୧୯୪);

ଏୱମ୍ପି ଆଲୱକାଦୀନଂ ସରଣଗମନଂ ୱିଯ ତପ୍ପରାଯଣତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଥ ଖୋ ବ୍ରହ୍ମାଯୁ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ପାଦେସୁ ସିରସା ନିପତିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ପାଦାନି ମୁଖେନ ଚ ପରିଚୁମ୍ବତି, ପାଣୀହି ଚ ପରିସମ୍ବାହତି, ନାମଞ୍ଚ ସାୱେତି – ''ବ୍ରହ୍ମାଯୁ ଅହଂ, ଭୋ ଗୋତମ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ବ୍ରହ୍ମାଯୁ ଅହଂ, ଭୋ ଗୋତମ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ''ତି (ମ। ନି। ୨।୩୯୪) ଏୱମ୍ପି ପଣିପାତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ସୋ ପନେସ ଞାତିଭଯାଚରିଯଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟପଣିପାତେନ ସରଣଗମନଂ ହୋତି, ନ ଇତରେହି। ସେଟ୍ଠୱସେନେୱ ହି ସରଣଂ ଗଣ୍ହାତି, ସେଟ୍ଠୱସେନ ଚ ଭିଜ୍ଜତି। ତସ୍ମା ଯୋ ସାକିଯୋ ୱା କୋଲିଯୋ ୱା – ''ବୁଦ୍ଧୋ ଅମ୍ହାକଂ ଞାତକୋ''ତି ୱନ୍ଦତି,

ଅଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତି ସରଣଂ। ଯୋ ୱା – ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ରାଜପୂଜିତୋ ମହାନୁଭାୱୋ ଅୱନ୍ଦୀଯମାନୋ ଅନତ୍ଥମ୍ପି କରେୟ୍ୟା’’ତି ଭଯେନ ୱନ୍ଦତି, ଅଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତି ସରଣଂ। ଯୋ ୱା ବୋଧିସତ୍ତକାଲେ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ କିଞ୍ଚି ଉଗ୍ଗହିତଂ ସରମାନୋ ବୁଦ୍ଧକାଲେ ୱା –

‘‘ଚତୁଧା ୱିଭଜେ ଭୋଗେ, ପଣ୍ଡିତୋ ଘରମାୱସଂ;

ଏକେନ ଭୋଗଂ ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଦ୍ୱୀହି କମ୍ମଂ ପଯୋଜଯେ;

ଚତୁତ୍ଥଞ୍ଚ ନିଧାପେୟ୍ୟ, ଆପଦାସୁ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। (ଦୀ। ନି। ୩।୨୬୫);

ଏୱରୂପଂ ଅନୁସାସନିଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା – ‘‘ଆଚରିଯୋ ମେ’’ତି ୱନ୍ଦତି, ଅଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତି ସରଣଂ। ଯୋ ପନ – ‘‘ଅଯଂ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ’’ତି ୱନ୍ଦତି, ତେନେୱ ଗହିତଂ ହୋତି ସରଣଂ।

ଏୱଂ ଗହିତସରଣସ୍ସ ଚ ଉପାସକସ୍ସ ୱା ଉପାସିକାଯ ୱା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯେସୁ ପବ୍ବଜିତମ୍ପି ଞାତିଂ – ‘‘ଞାତକୋ ମେ ଅଯ’’ନ୍ତି ୱନ୍ଦତୋ ସରଣଗମନଂ ନ ଭିଜ୍ଜତି, ପଗେୱ ଅପବ୍ବଜିତଂ। ତଥା ରାଜାନଂ ଭଯୱସେନ ୱନ୍ଦତୋ। ସୋ ହି ରଟ୍ଠପୂଜିତତ୍ତା ଅୱନ୍ଦୀଯମାନୋ ଅନତ୍ଥମ୍ପି କରେୟ୍ୟାତି। ତଥା ଯଂ କିଞ୍ଚି ସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖାପକଂ ତିତ୍ଥିଯମ୍ପି – ‘‘ଆଚରିଯୋ ମେ ଅଯ’’ନ୍ତି ୱନ୍ଦତୋପି ନ ଭିଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ସରଣଗମନପ୍ପଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ ସରଣଗମନସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ୱିପାକଫଲଂ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋ ଆନିସଂସଫଲଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ଯୋ ଚ ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ଧମ୍ମଞ୍ଚ, ସଙ୍ଘଞ୍ଚ ସରଣଂ ଗତୋ;

ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି, ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି।

ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖସମୁପ୍ପାଦଂ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ଅତିକ୍କମଂ;

ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ, ଦୁକ୍ଖୂପସମଗାମିନଂ।

ଏତଂ ଖୋ ସରଣଂ ଖେମଂ, ଏତଂ ସରଣମୁତ୍ତମଂ;

ଏତଂ ସରଣମାଗମ୍ମ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। (ଧ। ପ। ୧୯୨);

ଅପି ଚ ନିଚ୍ଚାଦିତୋ ଅନୁପଗମନାଦିୱସେନ ପେତସ୍ସ ଆନିସଂସଫଲଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ‘‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଞ୍ଚି ସଙ୍ଖାରଂ ନିଚ୍ଚତୋ ଉପଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ…ପେ… କଞ୍ଚି ସଙ୍ଖାରଂ ସୁଖତୋ…ପେ… କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ଅତ୍ତତୋ ଉପଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ…ପେ… ମାତରଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେୟ୍ୟ…ପେ… ପିତରଂ…ପେ… ଅରହନ୍ତଂ…ପେ… ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ତଥାଗତସ୍ସ ଲୋହିତଂ ଉପ୍ପାଦେୟ୍ୟ…ପେ…। ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦେୟ୍ୟ…ପେ… ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୧।୨୯୦)। ଲୋକିଯସ୍ସ ପନ ସରଣଗମନସ୍ସ ଭୱସମ୍ପଦାପି ଭୋଗସମ୍ପଦାପି ଫଲମେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ଯେ କେଚି ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତାସେ, ନ ତେ ଗମିସ୍ସନ୍ତି ଅପାଯଭୂମିଂ;

ପହାଯ ମାନୁସଂ ଦେହଂ, ଦେୱକାଯଂ ପରିପୂରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୩୭);

ଅପରମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଅସୀତିଯା ଦେୱତାସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ଠିତଂ ଖୋ ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଗମନଂ ହୋତି। ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଗମନହେତୁ ଖୋ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି…ପେ… ତେ ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଦସହି ଠାନେହି ଅଧିଗଣ୍ହନ୍ତି – ଦିବ୍ବେନ ଆଯୁନା, ଦିବ୍ବେନ ୱଣ୍ଣେନ, ଦିବ୍ବେନ ସୁଖେନ, ଦିବ୍ବେନ ଯସେନ, ଦିବ୍ବେନ ଆଧିପତେୟ୍ୟେନ, ଦିବ୍ବେହି ରୂପେହି ସଦ୍ଦେହି ଗନ୍ଧେହି ରସେହି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେହୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୪।୩୪୧)। ଏସ ନଯୋ ଧମ୍ମେ ଚ ସଙ୍ଘେ ଚ। ଅପି ଚ ୱେଲାମସୁତ୍ତାଦୀନଂ

ୱସେନାପି ସରଣଗମନସ୍ସ ଫଲୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ସରଣଗମନସ୍ସ ଫଲଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ଚ ଲୋକିୟସରଣଗମନଂ ତୀସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ଅଞ୍ଞାଣସଂସୟମିଚ୍ଛାଞାଣାଦୀହି ସଂକିଲିସ୍ସତି, ନ ମହାଜୁତିକଂ ହୋତି, ନ ମହାୱିପ୍ଫାରଂ। ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ ନତ୍ଥି ସଂକିଲେସୋ। ଲୋକିୟସ୍ସ ଚ ସରଣଗମନସ୍ସ ଦୁୱିଧୋ ଭେଦୋ – ସାୱଜ୍ଜୋ ଚ ଅନୱଜ୍ଜୋ ଚ। ତତ୍ଥ ସାୱଜ୍ଜୋ ଅଞ୍ଞସତ୍ଥାରାଦୀସୁ ଅତ୍ତସନ୍ନିୟ୍ୟାତନାଦୀହି ହୋତି, ସୋ ଚ ଅନିଟ୍ଠଫଲୋ ହୋତି। ଅନୱଜ୍ଜୋ କାଲକିରିୟାୟ ହୋତି, ସୋ ଅୱିପାକତ୍ତା ଅଫଲୋ। ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ ପନ ନେୱତ୍ଥି ଭେଦୋ। ଭୱନ୍ତରେପି ହି ଅରିୟସାୱକୋ ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥାରଂ ନ ଉଦ୍ଦିସତୀତି। ଏୱଂ ସରଣଗମନସ୍ସ ସଂକିଲେସୋ ଚ ଭେଦୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋତି।

ଉପାସକଂ ମଂ ଭନ୍ତେ ଭଗୱା ଧାରେତୂତି ମଂ ଭଗୱା ''ଉପାସକୋ ଅୟ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଧାରେତୁ, ଜାନାତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପାସକୱିଧିକୋସଲ୍ଲତ୍ଥଂ ପନେତ୍ଥ – କୋ ଉପାସକୋ? କସ୍ମା ଉପାସକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି ? କିମସ୍ସ ସୀଲଂ? କୋ ଆଜୀୱୋ? କା ୱିପତ୍ତି? କା ସମ୍ପତ୍ତୀତି? ଇଦଂ ପକିଣ୍ଣକଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ କୋ ଉପାସକୋତି ଯୋ କୋଚି ସରଣଗତୋ ଗହଟ୍ଠୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ''ଯତୋ ଖୋ, ମହାନାମ, ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ମହାନାମ, ଉପାସକୋ ହୋତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୦୩୩)।

କସ୍ମା ଉପାସକୋତି ରତନତ୍ତୟଂ ଉପାସନତୋ। ସୋ ହି ବୁଦ୍ଧଂ ଉପାସତୀତି ଉପାସକୋ, ତଥା ଧମ୍ମଂ ସଂଘଂ।

କିମସ୍ସସୀଲନ୍ତି ପଞ୍ଚ ୱେରମଣିୟୋ। ଯଥାହ – ''ଯତୋ ଖୋ, ମହାନାମ, ଉପାସକୋ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା… କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା… ମୁସାୱାଦା… ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ମହାନାମ, ଉପାସକୋ ସୀଲୱା ହୋତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୦୩୩)।

କୋଆଜୀୱୋତି ପଞ୍ଚ ମିଚ୍ଛାୱଣିଜ୍ଜା ପହାୟ ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଜୀୱିତକପ୍ପନଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ''ପଞ୍ଚିମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଣିଜ୍ଜା ଉପାସକେନ ଅକରଣୀୟା। କତମା ପଞ୍ଚ? ସତ୍ଥୱଣିଜ୍ଜା, ସତ୍ତୱଣିଜ୍ଜା, ମଂସୱଣିଜ୍ଜା, ମଜ୍ଜୱଣିଜ୍ଜା, ୱିସୱଣିଜ୍ଜା। ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ୱଣିଜ୍ଜା ଉପାସକେନ ଅକରଣୀୟା''ତି (ଅ। ନି। ୫।୧୭୭)।

କା ୱିପତ୍ତୀତି ଯା ତସ୍ସେୱ ସୀଲସ୍ସ ଚ ଆଜୀୱସ୍ସ ଚ ୱିପତ୍ତି, ଅୟମସ୍ସ ୱିପତ୍ତି। ଅପି ଚ ୟାୟ ଏସ ଚଣ୍ଡାଲୋ ଚେୱ ହୋତି, ମଲଞ୍ଚ ପତିକୁଟ୍ଠୋ ଚ, ସାପିସ୍ସ ୱିପତ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧିୟାଦୟୋ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି। ଯଥାହ – ''ପଞ୍ଚହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଉପାସକୋ ଉପାସକଚଣ୍ଡାଲୋ ଚ ହୋତି, ଉପାସକମଲଞ୍ଚ, ଉପାସକପତିକୁଟ୍ଠୋ ଚ। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହୋତି, କୋତୂହଲମଙ୍ଗଲିକୋ ହୋତି, ମଙ୍ଗଲଂ ପଚ୍ଚେତି, ନୋ କମ୍ମଂ, ଇତୋ ଚ ବହିଦ୍ଧା ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟଂ ପରିୟେସତି, ତତ୍ଥ ଚ ପୁବ୍ବକାରଂ କରୋତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୫।୧୭୫)।

କା ସମ୍ପତ୍ତୀତି ଯା ଚସ୍ସ ସୀଲସମ୍ପଦା ଚେୱ ଆଜୀୱସମ୍ପଦା ଚ, ସା ସମ୍ପତ୍ତି; ଯେ ଚସ୍ସ ରତନଭାୱାଦିକରା ସଦ୍ଧାଦୟୋ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା। ଯଥାହ – ''ପଞ୍ଚହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଉପାସକୋ ଉପାସକରତନଞ୍ଚ ହୋତି, ଉପାସକପଦୁମଞ୍ଚ, ଉପାସକପୁଣ୍ଡରୀକଞ୍ଚ। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସୀଲୱା ହୋତି, ନ କୋତୂହଲମଙ୍ଗଲିକୋ ହୋତି, କମ୍ମଂ ପଚ୍ଚେତି, ନୋ ମଙ୍ଗଲଂ, ନ ଇତୋ ବହିଦ୍ଧା ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟଂ ଗୱେସତି, ଇଧ ଚ ପୁବ୍ବକାରଂ କରୋତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୫।୧୭୫)।

ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେତି ଏତ୍ଥାୟଂ ଅଗ୍ଗସଦ୍ଦୋ ଆଦିକୋଟିକୋଟ୍ଠାସସେଟ୍ଠେସୁ ଦିସ୍ସତି। ''ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ, ସମ୍ମ ଦୋୱାରିକ, ଆୱରାମି ଦ୍ୱାରଂ ନିଗଣ୍ଠାନଂ ନିଗଣ୍ଠୀନ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୭୦) ହି ଆଦିମ୍ହି ଦିସ୍ସତି। ''ତେନେୱ ଅଙ୍ଗୁଲଗ୍ଗେନ ତଂ ଅଙ୍ଗୁଲଗ୍ଗଂ ପରାମସେୟ୍ୟ । ଉଚ୍ଛଗ୍ଗଂ ୱେଳଗ୍ଗ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (କଥା। ୨୮୧) କୋଟିୟଂ। ''ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗଂ ୱା ମଧୁରଗ୍ଗଂ ୱା ତିତ୍ତକଗ୍ଗଂ ୱା ୱିହାରଗ୍ଗେନ ୱା ପରିୱେଣଗ୍ଗେନ ୱା ଭାଜେତୁ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଚୂଳୱ। ୩୧୭) କୋଟ୍ଠାସେ। ''ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅପଦା ୱା…ପେ… ତଥାଗତୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୩୪) ସେଟ୍ଠେ। ଇଧ ପନାୟଂ ଆଦିମ୍ହି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତସ୍ମା ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେତି ଅଜ୍ଜତଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱାତି ଏୱମେତ୍ଥତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଜ୍ଜତନ୍ତି ଅଜ୍ଜଭାୱଂ। ଅଜ୍ଜଦଗ୍ଗେତି ୱା ପାଠୋ, ଦକାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ। ଅଜ୍ଜ ଅଗ୍ଗନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ପାଣୁପେତନ୍ତି ପାଣେହି ଉପେତଂ। ଯାୱ ମେ ଜୀୱିତଂ ପୱତ୍ତତି, ତାୱ ଉପେତଂ ଅନଞ୍ଞସତ୍ଥୁକଂ ତୀହି ସରଣଗମନେହି ସରଣଂ ଗତଂ ଉପାସକଂ

କମ୍ପିଯକାରକଂ ମଂ ଭଗଓ୍ୱା ଧାରେତୁ ଜାନାତୁ। ଅହଞ୍ହି ସଚେପି ମେ ତିଖିଣେନ ଅସିନା ସୀସଂ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ନେଓ ବୁଦ୍ଧଂ ''ନ ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ଓ୍ୱା, ଧମ୍ମଂ ''ନ ଧମ୍ମୋ''ତି ଓ୍ୱା, ସଙ୍ଘଂ ''ନ ସଙ୍ଘୋ''ତି ଓ୍ୱା ଓଦେଯ୍ୟନ୍ତି।

ଏଓ୍ୱଂ ଅଉସନ୍ନିଯ୍ୟାତନେନ ସରଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଉନା କତଂ ଅପରାଧଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଅଚ୍ଚଯୋ ମଂ, ଭନ୍ତେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଚ୍ଚଯୋତି ଅପରାଧୋ। ମଂ ଅଚ୍ଚଗମାତି ମଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଅଭିଭଓି୍ୱତ୍ୱା ପଓତ୍ତୋ। ଧମ୍ମିକଂ ଧମ୍ମରାଜାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମଂ ଚରତୀତି ଧମ୍ମିକୋ। ଧମ୍ମେନେଓ ରାଜା ଜାତୋ, ନ ପିତୁଘାତନାଦିନା ଅଧମ୍ମେନାତି ଧମ୍ମରାଜା। ଜୀଓି୍ୱତା ଓ୍ୱୋରୋପେସିନ୍ତି ଜୀଓି୍ୱତା ଓି୍ୱଯୋଜେସିଂ। ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୁତି ଖମତୁ। ଆଯତିଂ ସଂଓ୍ୱରାଯାତି ଅନାଗତେ ସଂଓ୍ୱରଣତ୍ଥାଯ। ପୁନ ଏଓ୍ୱରୂପସ୍ସ ଅପରାଧସ୍ସ ଦୋସସ୍ସ ଖଲିତସ୍ସ ଅକରଣତ୍ଥାଯ।

୨୫୧।ତସ୍ମାତି ଏକଂସେ ନିପାତୋ। ଯଥା ଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋସୀତି ଯଥା ଧମ୍ମୋ ଠିତୋ ତଥେଓ କରୋସି, ଖମାପେସୀତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତଂ ତେ ମଯଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମାତି ତଂ ତଓ ଅପରାଧଂ ମଯଂ ଖମାମ। ଓ୍ୱୁଦି୍ଧହେସା, ମହାରାଜ ଅରିଯସ୍ସ ଓି୍ୱନଯେତି ଏସା, ମହାରାଜ, ଅରିଯସ୍ସ ଓି୍ୱନଯେ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗଓ୍ୱତୋ ସାସନେ ଓ୍ୱୁଦି୍ଧ ନାମ। କତମା? ଯାଯଂ ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ଦିସ୍ୱା ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରିତ୍ୱା ଆଯତିଂ ସଂଓ୍ୱରାପଜ୍ଜନା, ଦେସନଂ ପନ ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନଂ କରୋନ୍ତୋ – ''ଯୋ ଅଚ୍ଚଯଂ ଅଚ୍ଚଯତୋ ଦିସ୍ୱା ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋତି, ଆଯତିଂ ସଂଓ୍ୱରଂ ଆପଜ୍ଜତୀ''ତି ଆହ।

୨୫୨।ଏଓ୍ୱଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତେତି ଏଓ୍ୱଂ ଭଗଓ୍ୱତା ଓ୍ୱୁତ୍ତେ। ହନ୍ଦ ଚ ଦାନି ମଯଂ ଭନ୍ତେତି ଏତ୍ଥ ହନ୍ଦାତି ଓ୍ୱଚସାଯତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ସୋ ହି ଗମନଓ୍ୱଚସାଯଂ କତ୍ୱା ଏଓ୍ୱମାହ। ବହୁକିଚ୍ଚାତି ବଲଓ୍ୱକିଚ୍ଚା। ବହୁକରଣୀଯାତି ତସ୍ସେଓ ଓ୍ୱେଓ୍ୱଚନଂ। ଯସ୍ସଦାନି ତ୍ୱନ୍ତି ଯସ୍ସ ଇଦାନି ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ ଗମନସ୍ସ କାଲଂ ମଞ୍ଞସି ଜାନାସି, ତସ୍ସ କାଲଂ ତ୍ୱମେଓ ଜାନାସୀତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମୀତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଦସନଖସମୋଧାନସମୁଜ୍ଜଲଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ସିରସି ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଯାଓ ଦସ୍ସନଓି୍ୱସଯଂ ଭଗଓ୍ୱତୋ ଅଭିମୁଖୋଓ ପଟିକ୍କମିତ୍ୱା ଦସ୍ସନଓି୍ୱଜହନଟ୍ଠାନଭୂମିଯଂ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ଓ୍ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

୨୫୩।ଖତାଯଂ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ରାଜାତି ଖତୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ରାଜା। ଉପହତାଯନ୍ତି ଉପହତୋ ଅଯଂ। ଇଦଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ରାଜା ଖତୋ ଉପହତୋ ଭିନ୍ନପତିଟ୍ଠୋ ଜାତୋ, ତଥାନେନ ଅଉନାଓ ଅଉା ଖତୋ, ଯଥା ଅଉନୋ ପତିଟ୍ଠା ନ ଜାତାତି। ଓି୍ୱରଜନ୍ତି ରାଗରଜାଦିଓି୍ୱରହିତଂ। ରାଗମଲାଦୀନଂଯେଓ ଓି୍ୱଗତଉା ଓ୍ୱୀତମଲଂ। ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁନ୍ତି ଧମ୍ମେସୁ ଓ୍ୱା ଚକ୍ଖୁଂ, ଧମ୍ମମଯଂ ଓ୍ୱା ଚକ୍ଖୁଂ, ଅଞ୍ଞେସୁ ଠାନେସୁ ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗାନମେତଂ ଅଧିଓ୍ୱଚନଂ। ଇଧ ପନ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସ୍ସେଓ୍ୱ। ଇଦଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ସଚେ ଇମିନା ପିତା ଘାତିତୋ ନାଭଓି୍ୱସ୍ସ, ଇଦାନି ଇଧେଓ୍ୱାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ପତ୍ତୋ ଅଭଓି୍ୱସ୍ସ, ପାପମିଉସଂସଗ୍ଗେନ ପନସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯୋ ଜାତୋ। ଏଓ୍ୱଂ ସନ୍ତେପି ଯସ୍ମା ଅଯଂ ତଥାଗତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ରତନତ୍ତଯଂ ସରଣଂ ଗତୋ, ତସ୍ମା ମମ ସାସନମହନ୍ତତାଯ ଯଥା ନାମ କୋଚି ପୁରିସସ୍ସ ଓ୍ୱଧଂ କତ୍ୱା ପୁପ୍ଫମୁଟି୍ଠମଉେନ ଦଣ୍ଡେନ ମୁଚ୍ଚେଯ୍ୟ, ଏଓ୍ୱମେଓ ଲୋହକୁମ୍ଭିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତିଂସଓ୍ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଅଧୋ ପତନ୍ତୋ ହେଟି୍ଠମତଲଂ ପତ୍ୱା ତିଂସଓ୍ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଉଦ୍ଧଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୁନପି ଉପରିମତଲଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା ମୁଚ୍ଚିସ୍ସତୀତି ଇଦମ୍ପି କିର ଭଗଓ୍ୱତା ଓ୍ୱୁଉମେଓ, ପାଳିଯଂ ପନ ନ ଆରୁଳ୍ହଂ।

ଇଦଂ ପନ ସୁଉଂ ସୁତ୍ୱା ରଞ୍ଞା କୋଚି ଆନିସଂସୋ ଲଦ୍ଧୋତି? ମହାଆନିସଂସୋ ଲଦ୍ଧୋ। ଅଯଞ୍ହି ପିତୁ ମାରିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନେଓ ରତ୍ତିଂ ନ ଦିଓ୍ୱା ନିଦ୍ଦଂ ଲଭତି, ସତ୍ଥାରଂ ପନ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଇମାଯ ମଧୁରାଯ ଓଜଓ୍ୱନ୍ତିଯା ଧମ୍ମଦେସନାଯ ସୁତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନିଦ୍ଦଂ ଲଭି। ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ମହାସକ୍କାରଂ ଅକାସି। ପୋଥୁଜ୍ଜନିକାଯ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ନାମ ଇମିନା ରଞ୍ଞା ସଦିସୋ ନାହୋସି। ଅନାଗତେ ପନ ଓି୍ୱଜିତାଓ୍ୱୀ ନାମ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତୀତି । ଇଦମଓ୍ୱୋଚ ଭଗଓ୍ୱା। ଅଉମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଓ୍ୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ଇତି ସୁମଙ୍ଗଲଓି୍ୱଲାସିନିଯା ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ

ସାମଞ୍ଞଫଲସୁଉଓ୍ୱଣ୍ଣନା ନିଟି୍ଠତା।

୩। ଅମ୍ବଟ୍ଠସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

ଅଦ୍ଧାନଗମନୱଣ୍ଣନା

୨୫୪। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ…ପେ… କୋସଲେସୂତି ଅମ୍ବଟ୍ଠସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାୟଂ ଅପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନା। କୋସଲେସୂତି କୋସଲା ନାମ ଜାନପଦିନୋ ରାଜକୁମାରା। ତେସଂ ନିୱାସୋ ଏକୋପି ଜନପଦୋ ରୂଳ୍ହୀସଦ୍ଦେନ କୋସଲାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ କୋସଲେସୁ ଜନପଦେ। ପୋରାଣା ପନାହୁ – ଯସ୍ମା ପୁବ୍ବେ ମହାପନାଦଂ ରାଜକୁମାରଂ ନାନାନାଟକାଦୀନି ଦିସ୍ୱା ସିତମତ୍ତମ୍ପି ଅକରୋନ୍ତଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜା ଆହ – ''ଯୋ ମମ ପୁତ୍ତଂ ହସାପେତି, ସବ୍ବାଲଙ୍କାରେନ ନଂ ଅଲଙ୍କରୋମୀ''ତି। ତତୋ ନଙ୍ଗଲାନିପି ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ମହାଜନକାଯେ ସନ୍ନିପତିତେ ମନୁସ୍ସା ସାତିରେକାନି ସତ୍ତୱସ୍ସାନି ନାନାକୀଳାଯୋ ଦସ୍ସେତ୍ୱାପି ତଂ ହସାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ, ତତୋ ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ନାଟକଂ ପେସେସି, ସୋ ଦିବ୍ବନାଟକଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ହସାପେସି। ଅଥ ତେ ମନୁସ୍ସା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସନୋକାସାଭିମୁଖା ପକ୍କମିଂସୁ। ତେ ପଟିପଥେ ମିତ୍ତସୁହଜ୍ଜାଦଯୋ ଦିସ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କରୋନ୍ତା – ''କଚ୍ଚି ଭୋ କୁସଲଂ, କଚ୍ଚି ଭୋ କୁସଲ''ନ୍ତି ଆହଂସୁ। ତସ୍ମା ତଂ ''କୁସଲ''ନ୍ତି ୱଚନଂ ଉପାଦାଯ ସୋ ପଦେସୋ କୋସଲାତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ଚାରିକଂ ଚରମାନୋତି ଅଦ୍ଧାନଗମନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ। ଚାରିକା ଚ ନାମେସା ଭଗୱତୋ ଦୁୱିଧା ହୋତି – ତୁରିତଚାରିକା ଚ, ଅତୁରିତଚାରିକା ଚ। ତତ୍ଥ ଦୂରେପି ବୋଧନେଯ୍ୟପୁଗ୍ଗଲଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ବୋଧନତ୍ଥାଯ ସହସା ଗମନଂ ତୁରିତଚାରିକା ନାମ, ସା ମହାକସ୍ସପପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନାଦୀସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଭଗୱା ହି ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ମୁହୁତ୍ତେନ ତିଗାୱୁତଂ ମଗ୍ଗଂ ଅଗମାସି। ଆଳୱକସ୍ସତ୍ଥାଯ ତିଂସଯୋଜନଂ, ତଥା ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲସ୍ସ। ପକ୍କୁସାତିସ୍ସ ପନ ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସଯୋଜନଂ। ମହାକପ୍ପିନସ୍ସ ୱୀସଯୋଜନସତଂ। ଧନିଯସ୍ସତ୍ଥାଯ ସତ୍ତଯୋଜନସତାନି ଅଗମାସି। ଧମ୍ମସେନାପତିନୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକସ୍ସ ୱନୱାସୀତିସ୍ସସାମଣେରସ୍ସ ତିଗାୱୁତାଧିକଂ ୱୀସଯୋଜନସତଂ।

ଏକଦିୱସଂ କିର ଥେରୋ – ''ତିସ୍ସସାମଣେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ, ଭନ୍ତେ, ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ଆହ। ଭଗୱା – ''ଅହମ୍ପି ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଆନନ୍ଦ, ୱୀସତିସହସ୍ସାନଂ ଛଳଭିଞ୍ଞାନଂ ଆରୋଚେହି, ଭଗୱା କିର ୱନୱାସିସ୍ସ ତିସ୍ସସାମଣେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସତୀ''ତି। ତତୋ ଦୁତିଯଦିୱସେ ୱୀସତିସହସ୍ସଖୀଣାସୱପରିୱାରୋ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ୱୀସତିଯୋଜନସତମତ୍ଥକେ ତସ୍ସ ଗୋଚରଗାମଦ୍ୱାରେ ଓତରିତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ପାରୁପି। ତଂ କମ୍ମନ୍ତଂ ଗଚ୍ଛମାନା ମନୁସ୍ସା ଦିସ୍ୱା – ''ସତ୍ଥା ନୋ ଆଗତୋ, ମା କମ୍ମନ୍ତଂ ଅଗମିତ୍ଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଆସନାନି ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଯାଗୁଂ ଦତ୍ୱା ପାତରାସଭତ୍ତଂ କରୋନ୍ତା – ''କୁହିଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଗଚ୍ଛତୀ''ତି ଦହରଭିକ୍ଖୂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ଉପାସକା ନ ଭଗୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗଚ୍ଛତି, ଇଧେୱ ତିସ୍ସସାମଣେରସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥାଯାଗତୋତି। ତେ – ''ଅମ୍ହାକଂ କୁଲୂପକସ୍ସ କିର ଥେରସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ସତ୍ଥା ଆଗତୋ, ନୋ ୱତ ନୋ ଥେରୋ ଓରମତ୍ତକୋ''ତି ସୋମନସ୍ସଜାତା ଅହେସୁଂ।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱତୋ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ସାମଣେରୋ ଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା – ''ଉପାସକା, ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ତେ ''ସତ୍ଥା, ଭନ୍ତେ, ଆଗତୋ''ତି ଆରୋଚେସୁଂ। ସୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତେନ ଆପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ପତ୍ତଂ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା – ''ଅଲଂ, ତିସ୍ସ, ନିଟ୍ଠିତଂ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚ''ନ୍ତି ଆହ। ତତୋ ଉପଜ୍ଝାଯଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚମକାସି। ଅଥସ୍ସ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ସତ୍ଥା ମଙ୍ଗଲଂ ୱତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗାମଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା – ''କତରୋ ତେ, ତିସ୍ସ, ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗତମଗ୍ଗୋ''ତି ଆହ। ଅଯଂ ଭଗୱାତି। ମଗ୍ଗଂ ଦେସଯମାନୋ ପୁରତୋ ଯାହି ତିସ୍ସାତି। ଭଗୱା କିର ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ମଗ୍ଗଦେସକୋପି ସମାନୋ ସକଲେ ତିଗାୱୁତେ ମଗ୍ଗେ 'ସାମଣେରଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଲଚ୍ଛାମୀ'ତି ତଂ ମଗ୍ଗଦେସକଂ ଅକାସି।

ସୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ୱତ୍ତମକାସି। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା – ''କତରୋ ତେ, ତିସ୍ସ, ଚଙ୍କମୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାମଣେରସ୍ସ ନିସୀଦନପାସାଣେ ନିସୀଦିତ୍ୱା – ''ତିସ୍ସ, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ସୁଖଂ ୱସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ଆହ – ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱସନ୍ତସ୍ସ ସୀହବ୍ଯଗ୍ଘହତ୍ଥିମିଗମୋରାଦୀନଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣତୋ ଅରଞ୍ଞସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତାଯ ସୁଖଂ ୱସାମୀ''ତି। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା – ''ତିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତେହି, ବୁଦ୍ଧଦାଯଜ୍ଜଂ ତେ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ସନ୍ନିପତିତେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଉପସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଅଗମାସୀତି। ଅଯଂ ତୁରିତଚାରିକା ନାମ। ଯଂ ପନ ଗାମନିଗମପଟିପାଟିଯା ଦେୱସିକଂ ଯୋଜନଦ୍ୱିଯୋଜନୱସେନ ପିଣ୍ଡପାତଚରିଯାଦୀହି ଲୋକଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଗମନଂ, ଅଯଂ ଅତୁରିତଚାରିକା ନାମ।

ଇମଂ ପନ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ଭଗଵା ମହାମଣ୍ଡଲଂ, ମଜ୍ଝିମମଣ୍ଡଲଂ, ଅନ୍ତୋମଣ୍ଡଲନ୍ତି ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ମଣ୍ଡଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଚରତି। ତତ୍ଥ ମହାମଣ୍ଡଲଂ ନଵଯୋଜନସତିକଂ, ମଜ୍ଝିମମଣ୍ଡଲଂ ଛଯୋଜନସତିକଂ , ଅନ୍ତୋମଣ୍ଡଲଂ ତିଯୋଜନସତିକଂ। ଯଦା ମହାମଣ୍ଡଲେ ଚାରିକଂ ଚରିତୁକାମୋ ହୋତି, ମହାପଵାରଣାଯ ପଵାରେତ୍ଵା ପାଟିପଦଦିଵସେ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିଵାରୋ ନିକ୍ଖମତି। ସମନ୍ତା ଯୋଜନସତଂ ଏକକୋଲାହଲଂ ହୋତି। ପୁରିମଂ ପୁରିମଂ ଆଗତା ନିମନ୍ତେତୁଂ ଲଭନ୍ତି। ଇତରେସୁ ଦ୍ଵୀସୁ ମଣ୍ଡଲେସୁ ସକ୍କାରୋ ମହାମଣ୍ଡଲେ ଓସରତି। ତତ୍ଥ ଭଗଵା ତେସୁ ତେସୁ ଗାମନିଗମେସୁ ଏକାହଂ ଦ୍ଵୀହଂ ଵସନ୍ତୋ ମହାଜନଂ ଆମିସପ୍ପଟିଗ୍ଗହେନ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଧମ୍ମଦାନେନ ଚସ୍ସ ଵିଵଟ୍ଟସନ୍ନିସ୍ସିତଂ କୁସଲଂ ଵଡ୍ଢେନ୍ତୋ ନଵହି ମାସେହି ଚାରିକଂ ପରିଯୋସାପେତି। ସଚେ ପନ ଅନ୍ତୋଵସ୍ସେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସମଥଵିପସ୍ସନା ତରୁଣା ହୋନ୍ତି, ମହାପଵାରଣାଯ ଅପଵାରେତ୍ଵା ପଵାରଣାସଙ୍ଗହଂ ଦତ୍ଵା କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାଯଂ ପଵାରେତ୍ଵା ମିଗସିରସ୍ସ ପଠମପାଟିପଦଦିଵସେ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିଵାରୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ମଜ୍ଝିମମଣ୍ଡଲେ ଓସରତି। ଅଞ୍ଞେନପି କାରଣେନ ମଜ୍ଝିମମଣ୍ଡଲେ ଚାରିକଂ ଚରିତୁକାମୋ ଚତୁମାସଂ ଵସିତ୍ଵାଵ ନିକ୍ଖମତି। ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଇତରେସୁ ଦ୍ଵୀସୁ ମଣ୍ଡଲେସୁ ସକ୍କାରୋ ମଜ୍ଝିମମଣ୍ଡଲେ ଓସରତି। ଭଗଵା ପୁରିମନଯେନେଵ ଲୋକଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠହି ମାସେହି ଚାରିକଂ ପରିଯୋସାପେତି। ସଚେ ପନ ଚତୁମାସଂ ଵୁଟ୍ଠଵସ୍ସସ୍ସାପି ଭଗଵତୋ ଵେନେଯ୍ୟସତ୍ତା ଅପରିପକ୍କିନ୍ଦ୍ରିଯା ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରିପାକଂ ଆଗମଯମାନୋ ଅପରମ୍ପି ଏକମାସଂ ଵା ଦ୍ଵିତିଚତୁମାସଂ ଵା ତତ୍ଥେଵ ଵସିତ୍ଵା ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିଵାରୋ ନିକ୍ଖମତି। ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଇତରେସୁ ଦ୍ଵୀସୁ ମଣ୍ଡଲେସୁ ସକ୍କାରୋ ଅନ୍ତୋମଣ୍ଡଲେ ଓସରତି। ଭଗଵା ପୁରିମନଯେନେଵ ଲୋକଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ସତ୍ତହି ଵା ଛହି ଵା ପଞ୍ଚହି ଵା ଚତୂହି ଵା ମାସେହି ଚାରିକଂ ପରିଯୋସାପେତି। ଇତି ଇମେସୁ ତୀସୁ ମଣ୍ଡଲେସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ନ ଚୀଵରାଦିହେତୁ ଚରତି। ଅଥ ଖୋ ଯେ ଦୁଗ୍ଗତବାଲଜିଣ୍ଣବ୍ୟାଧିତା, ତେ କଦା ତଥାଗତଂ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ପସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି। ମଯି ପନ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତେ ମହାଜନୋ ତଥାଗତସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ ଲଭିସ୍ସତି। ତତ୍ଥ କେଚି ଚିତ୍ତାନି ପସାଦେସ୍ସନ୍ତି , କେଚି ମାଲାଦୀହି ପୂଜେସ୍ସନ୍ତି, କେଚି କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, କେଚି ମିଚ୍ଛାଦସ୍ସନଂ ପହାଯ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ଭଵିସ୍ସନ୍ତି। ତଂ ନେସଂ ଭଵିସ୍ସତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯାତି। ଏଵଂ ଲୋକାନୁକମ୍ପାଯ ଚାରିକଂ ଚରତି।

ଅପି ଚ ଚତୂହି କାରଣେହି ବୁଦ୍ଧା ଭଗଵନ୍ତୋ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତି, ଜଙ୍ଘଵିହାରଵସେନ ସରୀରଫାସୁକତ୍ଥାଯ, ଅତ୍ଥୁପ୍ପତ୍ତିକାଲାଭିକଙ୍ଖନତ୍ଥାଯ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞାପନତ୍ଥାଯ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପରିପାକଗତିନ୍ଦ୍ରିଯେ ବୋଧନେଯ୍ୟସତ୍ତେ ବୋଧନତ୍ଥାଯାତି। ଅପରେହିପି ଚତୂହି କାରଣେହି ବୁଦ୍ଧା ଭଗଵନ୍ତୋ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତି ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତୀତି ଵା, ଧମ୍ମଂ, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତୀତି ଵା, ମହତା ଧମ୍ମଵସ୍ସେନ ଚତସ୍ସୋ ପରିସା ସନ୍ତପ୍ପେସ୍ସାମୀତି ଵା। ଅପରେହିପି ପଞ୍ଚହି କାରଣେହି ବୁଦ୍ଧା ଭଗଵନ୍ତୋ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତି ପାଣାତିପାତା ଵିରମିସ୍ସନ୍ତୀତି ଵା, ଅଦିନ୍ନାଦାନା , କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା, ମୁସାଵାଦା, ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ଵିରମିସ୍ସନ୍ତୀତି ଵା। ଅପରେହିପି ଅଟ୍ଠହି କାରଣେହି ବୁଦ୍ଧା ଭଗଵନ୍ତୋ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତି – ପଠମଂ ଝାନଂ ପଟିଲଭିସ୍ସନ୍ତୀତି ଵା, ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ…ପେ… ନେଵସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଂ ପଟିଲଭିସ୍ସନ୍ତୀତି ଵା। ଅପରେହିପି ଅଟ୍ଠହି କାରଣେହି ବୁଦ୍ଧା ଭଗଵନ୍ତୋ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତି – ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ଅଧିଗମିସ୍ସନ୍ତୀତି ଵା, ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ…ପେ… ଅରହତ୍ତଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରିସ୍ସନ୍ତୀତି ଵାତି। ଅଯଂ ଅତୁରିତଚାରିକା, ଇଧ ଚାରିକାତି ଅଧିପ୍ପେତା। ସା ପନେସା ଦୁଵିଧା ହୋତି – ଅନିବଦ୍ଧଚାରିକା ଚ ନିବଦ୍ଧଚାରିକା ଚ। ତତ୍ଥ ଯଂ ଗାମନିଗମନଗରପଟିପାଟିଵସେନ ଚରତି, ଅଯଂ ଅନିବଦ୍ଧଚାରିକା ନାମ। ଯଂ ପନେକସ୍ସେଵ ବୋଧନେଯ୍ୟସତ୍ତସ୍ସତ୍ଥାଯ ଗଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ନିବଦ୍ଧଚାରିକା ନାମ। ଏସା ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତା।

ତଦା କିର ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଛିମଯାମକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଯା ଞାଣଜାଲଂ ପତ୍ଥରିତ୍ଵା ବୋଧନେଯ୍ୟବନ୍ଧଵେ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ପୋକ୍ଖରସାତିବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପଵିଟ୍ଠୋ। ଅଥ ଭଗଵା ଅଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମଯ୍ହଂ ଞାଣଜାଲେ ପଞ୍ଞାଯତି, ''ଅତ୍ଥି ନୁ ଖ୍ଵସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯୋ''ତି ଵୀମଂସନ୍ତୋ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ଵା – ''ଏସୋ ମଯି ଏତଂ ଜନପଦଂ ଗତେ ଲକ୍ଖଣପରିଯେସନତ୍ଥଂ ଅମ୍ବଟ୍ଠଂ ଅନ୍ତେଵାସିଂ ପହିଣିସ୍ସତି, ସୋ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ଵାଦପଟିଵାଦଂ କତ୍ଵା ନାନପ୍ପକାରଂ ଅସବ୍ଭିଵାକ୍ୟଂ ଵକ୍ଖତି, ତମହଂ ଦମେତ୍ଵା ନିବ୍ବିସେଵନଂ କରିସ୍ସାମି। ସୋ ଆଚରିଯସ୍ସ କଥେସ୍ସତି, ଅଥସ୍ସାଚରିଯୋ ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ଵା ଆଗମ୍ମ ମମ ଲକ୍ଖଣାନି ପରିଯେସିସ୍ସତି, ତସ୍ସାହଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ସୋ ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସତି। ଦେସନା ମହାଜନସ୍ସ ସଫଲା ଭଵିସ୍ସତୀ''ତି ପଞ୍ଚଭିକ୍ଖୁସତପରିଵାରୋ ତଂ ଜନପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ – ''କୋସଲେସୁ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ଚମତ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୁସତେହୀ''ତି।

ଯେନ ଇଚ୍ଛାନଙ୍ଗଲନ୍ତି ଯେନ ଦିସାଭାଗେନ ଇଚ୍ଛାନଙ୍ଗଲଂ ଅଵସରିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ମିଂ ଵା ପଦେସେ ଇଚ୍ଛାନଙ୍ଗଲଂ। ଇଚ୍ଛାନଙ୍ଗଲନ୍ତିପି ପାଠୋ। ତଦଵସରୀତି ତେନ ଅଵସରି, ତଂ ଵା ଅଵସରି। ତେନ ଦିସାଭାଗେନ ଗତୋ, ତଂ ଵା ପଦେସଂ ଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଚ୍ଛାନଙ୍ଗଲେ ଵିହରତି ଇଚ୍ଛାନଙ୍ଗଲଵନସଣ୍ଡେତି ଇଚ୍ଛାନଙ୍ଗଲଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଇଚ୍ଛାନଙ୍ଗଲଵନସଣ୍ଡେ ସୀଲଖନ୍ଧାଵାରଂ ବନ୍ଧିତ୍ଵା ସମାଧିକୋନ୍ତଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ଵା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସରଂ ପରିଵତ୍ତଯମାନୋ ଧମ୍ମରାଜା ଯଥାଭିରୁଚିତେନ ଵିହାରେନ ଵିହରତି।

ପୋକ୍ଖରସାତିୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୨୫୫।ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନାତି ଯେନ ସମଯେନ ଭଗୱା ତତ୍ଥ ୱିହରତି, ତେନ ସମଯେନ, ତସ୍ମିଂ ସମଯେତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ରହ୍ମଂ ଅଣତୀତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ମନ୍ତେ ସଜ୍ଝାଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦମେୱ ହି ଜାତିବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ନିରୁତ୍ତିୱଚନଂ। ଅରିଯା ପନ ବାହିତପାପତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ପୋକ୍ଖରସାତୀତି ଇଦଂ ତସ୍ସ ନାମଂ। କସ୍ମା ପୋକ୍ଖରସାତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ସ କିର କାଯୋ ସେତପୋକ୍ଖରସଦିସୋ, ଦେୱନଗରେ ଉସ୍ସାପିତରଜତତୋରଣଂ ୱିଯ ସୋଭତି। ସୀସଂ ପନସ୍ସ କାଳୱଣ୍ଣଂ ଇନ୍ଦନୀଲମଣିମଯଂ ୱିଯ। ମସ୍ସୁପି ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲେ କାଳମେଘରାଜି ୱିଯ ଖାଯତି। ଅକ୍ଖୀନି ନୀଲୁପ୍ପଲସଦିସାନି। ନାସା ରଜତପନାଳିକା ୱିଯ ସୁୱଟ୍ଟିତା ସୁପରିସୁଦ୍ଧା। ହତ୍ଥପାଦତଲାନି ଚେୱ ମୁଖଦ୍ୱାରଞ୍ଚ କତଲାଖାରସପରିକମ୍ମଂ ୱିଯ ସୋଭତି, ଅତିୱିଯ ସୋଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱୋ। ଅରାଜକେ ଠାନେ ରାଜାନଂ କାତୁଂ ଯୁତ୍ତମିମଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ। ଏୱମେସ ସସ୍ସିରିକୋ। ଇତି ନଂ ପୋକ୍ଖରସଦିସତ୍ତା ପୋକ୍ଖରସାତୀତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି।

ଅଯଂ ପନ କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ପାରଗୂ ଦସବଲସ୍ସ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସୋ ତତୋ ମନୁସ୍ସଲୋକମାଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ମାତୁକୁଚ୍ଛିୱାସଂ ଜିଗୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପଦେସେ ମହାସରେ ପଦୁମଗବ୍ଭେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ଚ ସରସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ତାପସୋ ପଣ୍ଣସାଲାଯ ୱସତି। ସୋ ତୀରେ ଠିତୋ ତଂ ପଦୁମଂ ଦିସ୍ୱା – ‘‘ଇଦଂ ପଦୁମଂ ଅୱସେସପଦୁମେହି ମହନ୍ତତରଂ। ପୁପ୍ଫିତକାଲେ ନଂ ଗହେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ତଂ ସତ୍ତାହେନାପି ନ ପୁପ୍ଫତି। ତାପସୋ କସ୍ମା ନୁ ଖୋ ଇଦଂ ସତ୍ତାହେନାପି ନ ପୁପ୍ଫତି। ହନ୍ଦ ନଂ ଗହେସ୍ସାମୀତି ଓତରିତ୍ୱା ଗଣ୍ହି। ତଂ ତେନ ନାଲତୋ ଛିନ୍ନମତ୍ତଂଯେୱ ପୁପ୍ଫିତଂ। ଅଥସ୍ସବ୍ଭନ୍ତରେ ସୁୱଣ୍ଣଚୁଣ୍ଣପିଞ୍ଜରଂ ୱିଯ ରଜତବିମ୍ବକଂ ପଦୁମରେଣୁପିଞ୍ଜରଂ ସେତୱଣ୍ଣଂ ଦାରକଂ ଅଦ୍ଦସ। ସୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ଏସ ଭୱିସ୍ସତି। ହନ୍ଦ ନଂ ପଟିଜଗ୍ଗାମୀତି ପଣ୍ଣସାଲଂ ନେତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ସତ୍ତୱସ୍ସକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଯୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେସି। ଦାରକୋ ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ପାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ଯତ୍ତୋ ଜମ୍ବୁଦୀପେ ଅଗ୍ଗବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସି। ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ରଞ୍ଞୋ କୋସଲସ୍ସ ସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେସି। ଅଥସ୍ସ ସିପ୍ପେ ପସନ୍ନୋ ରାଜା ଉକ୍କଟ୍ଠଂ ନାମ ମହାନଗରଂ ବ୍ରହ୍ମଦେଯ୍ଯଂ ଅଦାସି। ଇତି ନଂ ପୋକ୍ଖରେ ସଯିତତ୍ତା ପୋକ୍ଖରସାତୀତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି।

ଉକ୍କଟ୍ଠଂ ଅଜ୍ଝାୱସତୀତି ଉକ୍କଟ୍ଠନାମକେ ନଗରେ ୱସତି। ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ୱା ଆୱସତି। ତସ୍ସ ନଗରସ୍ସ ସାମିକୋ ହୁତ୍ୱା ଯାଯ ମରିଯାଦାଯ ତତ୍ଥ ୱସିତବ୍ବଂ, ତାଯ ମରିଯାଦାଯ ୱସି। ତସ୍ସ କିର ନଗରସ୍ସ ୱତ୍ଥୁଂ ଉକ୍କା ଠପେତ୍ୱା ଉକ୍କାସୁ ଜଲମାନାସୁ ଅଗ୍ଗହେସୁଂ, ତସ୍ମା ତଂ ଉକ୍କଟ୍ଠନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଓକ୍କଟ୍ଠନ୍ତିପି ପାଠୋ, ସୋଯେୱତ୍ଥୋ। ଉପସଗ୍ଗୱସେନ ପନେତ୍ଥ ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ଉପଯୋଗୱଚନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତସ୍ସ ଅନୁପଯୋଗତ୍ତା ଚ ସେସପଦେସୁ। ତତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ ସଦ୍ଦସତ୍ଥତୋ ପରିଯେସିତବ୍ବଂ।

ସତ୍ତୁସ୍ସଦନ୍ତି ସତ୍ତେହି ଉସ୍ସଦଂ, ଉସ୍ସନ୍ନଂ ବହୁଜନଂ ଆକିଣ୍ଣମନୁସ୍ସଂ। ପୋସାୱନିଯହତ୍ଥିଅସ୍ସମୋରମିଗାଦିଅନେକସତ୍ତସମାକିଣ୍ଣଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ମା ପନେତଂ ନଗରଂ ବହି ଆୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଜାତେନ ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦୀନଂ ଘାସତିଣେନ ଚେୱ ଗେହଚ୍ଛାଦନତିଣେନ ଚ ସମ୍ପନ୍ନଂ। ତଥା ଦାରୁକଟ୍ଠେହି ଚେୱ ଗେହସମ୍ଭାରକଟ୍ଠେହି ଚ। ଯସ୍ମା ଚସ୍ସବ୍ଭନ୍ତରେ ୱଟ୍ଟଚତୁରସ୍ସାଦିସଣ୍ଠାନା ବହୂ ପୋକ୍ଖରଣିଯୋ ଜଲଜକୁସୁମୱିଚିତ୍ତାନି ଚ ବହୂନି ଅନେକାନି ତଳାକାନି ଉଦକସ୍ସ ନିଚ୍ଚଭରିତାନେୱ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ସତିଣକଟ୍ଠୋଦକନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସହ ଧଞ୍ଞେନାତି ସଧଞ୍ଞଂ ପୁବ୍ବଣ୍ଣାପରଣ୍ଣାଦିଭେଦଂ ବହୁଧଞ୍ଞସନ୍ନିଚଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ । ଏତ୍ତାୱତା ଯସ୍ମିଂ ନଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ରାଜଲୀଲାଯ ୱସତି, ତସ୍ସ ସମିଦ୍ଧିସମ୍ପତ୍ତି ଦୀପିତା ହୋତି।

ରାଜତୋ ଲଦ୍ଧଂ ଭୋଗ୍ଗଂ ରାଜଭୋଗ୍ଗଂ। କେନ ଦିନ୍ନନ୍ତି ଚେ? ରଞ୍ଞା ପସେନଦିନା କୋସଲେନ ଦିନ୍ନଂ। ରାଜଦାଯନ୍ତି ରଞ୍ଞୋ ଦାଯଭୂତଂ, ଦାଯଜ୍ଜନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ରହ୍ମଦେଯ୍ଯନ୍ତି ସେଟ୍ଠଦେଯ୍ଯଂ, ଛତ୍ତଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ରାଜସଙ୍ଖେପେନ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ରାଜଭୋଗ୍ଗନ୍ତି ସବ୍ବଂ ଛେଜ୍ଜଭେଜ୍ଜଂ ଅନୁସାସନ୍ତେନ ନଦୀତିତ୍ଥପବ୍ବତାଦୀସୁ ସୁଙ୍କଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେନ ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ରଞ୍ଞା ହୁତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। ରଞ୍ଞା ପସେନଦିନା କୋସଲେନ ଦିନ୍ନଂ ରାଜଦାଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତଂ ନଗରଂ ରଞ୍ଞା ଦିନ୍ନତ୍ତା ରାଜଦାଯଂ ଦାଯକରାଜଦୀପନତ୍ଥଂ ପନସ୍ସ ‘‘ରଞ୍ଞା ପସେନଦିନା କୋସଲେନ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। ବ୍ରହ୍ମଦେଯ୍ଯନ୍ତି ସେଟ୍ଠଦେଯ୍ଯଂ। ଯଥା ଦିନ୍ନଂ ନ ପୁନ ଗହେତବ୍ବଂ ହୋତି, ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଦିନ୍ନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅସ୍ସୋସୀତି ସୁଣି ଉପଲଭି, ସୋତଦ୍ୱାରସମ୍ପତ୍ତୱଚନନିଗ୍ଘୋସାନୁସାରେନ ଅଞ୍ଞାସି। ଖୋତି ଅୱଧାରଣତ୍ଥେ ପଦପୂରଣମତ୍ତେ ୱା ନିପାତୋ। ତତ୍ଥ ଅୱଧାରଣତ୍ଥେନ ଅସ୍ସୋସି ଏୱ, ନାସ୍ସ କୋଚି ସୱନନ୍ତରାଯୋ ଅହୋସୀତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପଦପୂରଣେନ ପନ ପଦବ୍ଯଞ୍ଜନସିଲିଟ୍ଠତାମତ୍ତମେୱ।

ଇଦାନି ଯମତ୍ଥଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପୋକ୍ଖରସାତି ଅସ୍ସୋସି, ତଂ ପକାସେନ୍ତୋ – ‘‘ସମଣୋ ଖଲୁ ଭୋ ଗୋତମୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସମିତପାପତ୍ତା ସମଣୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ‘‘ସମିତାସ୍ସ ହୋନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା’’ତିଆଦି (ମ। ନି। ୧।୪୩୪)। ଭଗୱା ଚ ଅନୁତ୍ତରେନ

ଅରିୟମଗ୍ଗେନ ସମିତପାପୋ। ତେନସ୍ସ ଯଥାଭୂତଗୁଣାଧିଗତମେତଂ ନାମଂ, ଯଦିଦଂ ସମଣୋତି। ଖଲୂତି ଅନୁସ୍ସୱନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ଭୋତି ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତିସମୁଦାଗତଂ ଆଲପନମତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ – ''ଭୋୱାଦୀ ନାମ ସୋ ହୋତି, ସଚେ ହୋତି ସକିଞ୍ଚନୋ''ତି (ଧ। ପ। ୩୯୬)। ଗୋତମୋତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଗୋତ୍ତୱସେନ ପରିକିତ୍ତେତି। ତସ୍ମା ସମଣୋ ଖଲୁ ଭୋ ଗୋତମୋତି ଏତ୍ଥ ସମଣୋ କିର ଭୋ ଗୋତମଗୋତ୍ତୋତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ସକ୍ୟପୁତ୍ତୋତି ଇଦଂ ପନ ଭଗୱତୋ ଉଚ୍ଚାକୁଲପରିଦୀପନଂ । ସକ୍ୟକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋତି ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତଭାୱପରିଦୀପନଂ। କେନଚି ପାରିଜୁଞ୍ଞେନ ଅନଭିଭୂତୋ ଅପରିକ୍ଖୀଣଂୟେୱ ତଂ କୁଲଂ ପହାୟ ସଦ୍ଧାୟ ପବ୍ବଜିତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତୋ ପରଂ ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ। ତଂ ଖୋ ପନାତିଆଦି ସାମଞ୍ଞଫଲେ ୱୁତ୍ତମେୱ। ସାଧୁ ଖୋ ପନାତି ସୁନ୍ଦରଂ ଖୋ ପନ। ଅତ୍ଥାୱହଂ ସୁଖାୱହନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତଥାରୂପାନଂ ଅରହତନ୍ତି ଯଥାରୂପୋ ସୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ, ଏୱରୂପାନଂ ଯଥାଭୂତଗୁଣାଧିଗମେନ ଲୋକେ ଅରହନ୍ତୋତି ଲଦ୍ଧସଦ୍ଦାନଂ ଅରହତଂ। ଦସ୍ସନଂ ହୋତୀତି ପସାଦସୋମ୍ମାନି ଅକ୍ଖୀନି ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ଦସ୍ସନମତ୍ତମ୍ପି ସାଧୁ ହୋତୀତି, ଏୱଂ ଅଜ୍ଝାସୟଂ କତ୍ୱା।

ଅମ୍ବଟ୍ଠମାଣୱକଥା

୨୫୬।ଅଜ୍ଝାୟକୋତି ଇଦଂ – ''ନ ଦାନିମେ ଝାୟନ୍ତି, ନ ଦାନିମେ ଝାୟନ୍ତୀତି ଖୋ, ୱାସେଟ୍ଠ, ଅଜ୍ଝାୟକା ଅଜ୍ଝାୟକା ତ୍ୱେୱ ତତିୟଂ ଅକ୍ଖରଂ ଉପନିବ୍ବତ୍ତ''ନ୍ତି, ଏୱଂ ପଠମକପ୍ପିକକାଲେ ଝାନୱିରହିତାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଗରହୱଚନଂ। ଇଦାନି ପନ ତଂ ଅଜ୍ଝାୟତୀତି ଅଜ୍ଝାୟକୋ। ମନ୍ତେ ପରିୱତ୍ତେତୀତି ଇମିନା ଅତ୍ଥେନ ପସଂସାୱଚନଂ କତ୍ୱା ୱୋହରନ୍ତି। ମନ୍ତେ ଧାରେତୀତି ମନ୍ତଧରୋ।

ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନନ୍ତି ଇରୁୱେଦୟଜୁୱେଦସାମୱେଦାନଂ। ଓଟ୍ଠପହତକରଣୱସେନ ପାରଂ ଗତୋତି ପାରଗୂ। ସହ ନିଘଣ୍ଡୁନା ଚ କେଟୁଭେନ ଚ ସନିଘଣ୍ଡୁକେଟୁଭାନଂ। ନିଘଣ୍ଡୂତି ନିଘଣ୍ଡୁରୁକ୍ଖାଦୀନଂ ୱେୱଚନପକାସକଂ ସତ୍ଥଂ। କେଟୁଭନ୍ତି କିରିୟାକପ୍ପୱିକପ୍ପୋ କୱୀନଂ ଉପକାରାୱହଂ ସତ୍ଥଂ। ସହ ଅକ୍ଖରପ୍ପଭେଦେନ ସାକ୍ଖରପ୍ପଭେଦାନଂ। ଅକ୍ଖରପ୍ପଭେଦୋତି ସିକ୍ଖା ଚ ନିରୁତ୍ତି ଚ। ଇତିହାସପଞ୍ଚମାନନ୍ତି ଆଥବ୍ବଣୱେଦଂ ଚତୁତ୍ଥଂ କତ୍ୱା ଇତିହ ଆସ, ଇତିହ ଆସାତି ଈଦିସୱଚନପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ପୁରାଣକଥାସଙ୍ଖାତୋ ଇତିହାସୋ ପଞ୍ଚମୋ ଏତେସନ୍ତି ଇତିହାସପଞ୍ଚମା, ତେସଂ ଇତିହାସପଞ୍ଚମାନଂ ୱେଦାନଂ।

ପଦଂ ତଦୱସେସଞ୍ଚ ବ୍ୟାକରଣଂ ଅଧୀୟତି ୱେଦେତି ଚାତି ପଦକୋ ୱେୟ୍ୟାକରଣୋ। ଲୋକାୟତଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିତଣ୍ଡୱାଦସତ୍ଥଂ। ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣନ୍ତି ମହାପୁରିସାନଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଲକ୍ଖଣଦୀପକଂ ଦ୍ୱାଦସସହସ୍ସଗନ୍ଥପମାଣଂ ସତ୍ଥଂ। ଯତ୍ଥ ସୋଳସସହସ୍ସଗାଥାପରିମାଣା ବୁଦ୍ଧମନ୍ତା ନାମ ଅହେସୁଂ, ଯେସଂ ୱସେନ ଇମିନା ଲକ୍ଖଣେନ ସମନ୍ନାଗତା ବୁଦ୍ଧା ନାମ ହୋନ୍ତି, ଇମିନା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା, ଇମିନା ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା, ଅସୀତି ମହାସାୱକା , ବୁଦ୍ଧମାତା, ବୁଦ୍ଧପିତା, ଅଗ୍ଗୁପଟ୍ଠାକୋ, ଅଗ୍ଗୁପଟ୍ଠାୟିକା, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀତି ଅୟଂ ୱିସେସୋ ପଞ୍ଞାୟତି।

ଅନୱୟୋତି ଇମେସୁ ଲୋକାୟତମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣେସୁ ଅନୂନୋ ପରିପୂରକାରୀ, ଅୱୟୋ ନ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅୱୟୋ ନାମ ଯୋ ତାନି ଅତ୍ଥତୋ ଚ ଗନ୍ଥତୋ ଚ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଅନୁଞ୍ଞାତପଟିଞ୍ଞାତୋତି ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ଚେୱ ପଟିଞ୍ଞାତୋ ଚ। ଆଚରିୟେନସ୍ସ ''ୟଂ ଅହଂ ଜାନାମି, ତଂ ତ୍ୱଂ ଜାନାସୀ''ତିଆଦିନା ଅନୁଞ୍ଞାତୋ। ''ଆମ ଆଚରିୟା''ତି ଅତ୍ତନା ତସ୍ସ ପଟିୱଚନଦାନପଟିଞ୍ଞାୟ ପଟିଞ୍ଞାତୋତି ଅତ୍ଥୋ। କତରସ୍ମିଂ ଅଧିକାରେ? ସକେ ଆଚରିୟକେ ତେୱିଜ୍ଜକେ ପାୱଚନେ। ଏସ କିର ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି ''ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ 'ଅହଂ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅହଂ ବୁଦ୍ଧୋ'ତି ଉଗ୍ଗତସ୍ସ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ବହୂ ଜନା ୱିଚରନ୍ତି। ତସ୍ମା ନ ମେ ଅନୁସ୍ସୱମତ୍ତେନେୱ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ। ଏକଚ୍ଚଞ୍ହି ଉପସଙ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଅପକ୍କମନମ୍ପି ଗରୁ ହୋତି, ଅନତ୍ଥୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୟଂନୂନାହଂ ମମ ଅନ୍ତେୱାସିକଂ ପେସେତ୍ୱା – 'ବୁଦ୍ଧୋ ୱା, ନୋ ୱା'ତି ଜାନିତ୍ୱାୱ ଉପସଙ୍କମେୟ୍ୟ''ନ୍ତି, ତସ୍ମା ମାଣୱଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ଅୟଂ ତାତାତିଆଦିମାହ।

୨୫୭।ତଂ ଭୱନ୍ତନ୍ତି ତସ୍ସ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ। ତଥା ସନ୍ତଂ ୟେୱାତି ତଥା ସତୋୟେୱ। ଇଧାପି ହି ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତାଖ୍ୟାନତ୍ଥୱସେନେୱ ଉପୟୋଗୱଚନଂ।

୨୫୮।ଯଥା କଥଂ ପନାହଂ, ଭୋ, ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ କଥଂ ପନାହଂ ଭୋ ତଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଜାନିସ୍ସାମି, ଯଥା ସକ୍କା ସୋ ଞାତୁଂ, ତଥା ମେ ଆଚିକ୍ଖାହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥାତି ୱା ନିପାତମତ୍ତମେୱେତଂ। କଥନ୍ତି ଅୟଂ ଆକାରପୁଚ୍ଛା। କେନାକାରେନାହଂ ତଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଜାନିସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ କିର ନଂ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ''କିଂ ତ୍ୱଂ, ତାତ, ପଥୱିୟଂ ଠିତୋ, ପଥୱିଂ ନ ପସ୍ସାମୀତି ୱିୟ; ଚନ୍ଦିମସୂରିୟାନଂ ଓଭାସେ ଠିତୋ, ଚନ୍ଦିମସୂରିୟେ ନ ପସ୍ସାମୀତି ୱିୟ ୱଦସୀ''ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଜାନନାକାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆଗତାନି ଖୋ, ତାତାତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ମନ୍ତେସୂତି ୱେଦେସୁ। ତଥାଗତୋ କିର ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି ପଟିକଚ୍ଚେୱ ସୁଦ୍ଧାୱାସା ଦେୱା ୱେଦେସୁ ଲକ୍ଖଣାନି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧମନ୍ତା ନାମେତେତି ବ୍ରାହ୍ମଣୱେସେନେୱ ୱେଦେ ୱାଚେନ୍ତି। ତଦନୁସାରେନ ମହେସକ୍ଖା ସତ୍ତା ତଥାଗତଂ ଜାନିସ୍ସନ୍ତୀତି। ତେନ ପୁବ୍ବେ ୱେଦେସୁ ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣାନି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ପରିନିବ୍ବୁତେ ପନ ତଥାଗତେ ଅନୁକ୍କମେନ ଅନ୍ତରଧାୟନ୍ତି। ତେନେତରହି ନତ୍ଥୀତି। ମହାପୁରିସସ୍ସାତି ପଣିଧିସମାଦାନଞାଣକରୁଣାଦିଗୁଣମହତୋ ପୁରିସସ୍ସ। ଦ୍ୱେୟେୱ ଗତିୟୋତି ଦ୍ୱେୟେୱ ନିଟ୍ଠା। କାମଞ୍ଚାୟଂ ଗତିସଦ୍ଦୋ ‘‘ପଞ୍ଚ ଖୋ ଇମା, ସାରିପୁତ୍ତ, ଗତିୟୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୧୫୩) ଭୱଭେଦେ ୱତ୍ତତି। ‘‘ଗତି ମିଗାନଂ ପୱନ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ପରି। ୩୯୯) ନିୱାସଟ୍ଠାନେ। ‘‘ଏୱଂ ଅଧିମତ୍ତଗତିମନ୍ତୋ’’ତିଆଦୀସୁ ପଞ୍ଞାୟଂ। ‘‘ଗତିଗତ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିସଟଭାୱେ। ଇଧ ପନ ନିଟ୍ଠାୟଂ ୱତ୍ତତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ୟେହି ଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ହୋତି, ନ ତେହେୱ ବୁଦ୍ଧୋ ହୋତି; ଜାତିସାମଞ୍ଞତୋ ପନ ତାନିୟେୱ ତାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ୟେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସା’’ତି। ସଚେ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତୀତି ୟଦି ଅଗାରେ ୱସତି। ରାଜା ହୋତି ଚକ୍କୱତ୍ତୀତି ଚତୂହି ଅଚ୍ଛରିୟଧମ୍ମେହି, ସଙ୍ଗହୱତ୍ଥୂହି ଚ ଲୋକଂ ରଞ୍ଜନତୋ ରାଜା, ଚକ୍କରତନଂ ୱତ୍ତେତି, ଚତୂହି ସମ୍ପତ୍ତିଚକ୍କେହି ୱତ୍ତତି, ତେହି ଚ ପରଂ ୱତ୍ତେତି, ପରହିତାୟ ଚ ଇରିୟାପଥଚକ୍କାନଂ ୱତ୍ତୋ ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥୀତି ଚକ୍କୱତ୍ତୀ। ଏତ୍ଥ ଚ ରାଜାତି ସାମଞ୍ଞଂ। ଚକ୍କୱତ୍ତୀତି ୱିସେସଂ। ଧମ୍ମେନ ଚରତୀତି ଧମ୍ମିକୋ। ଞାୟେନ ସମେନ ୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ ଲଭିତ୍ୱା ରାଜା ଜାତୋତି ଧମ୍ମରାଜା। ପରହିତଧମ୍ମକରଣେନ ୱା ଧମ୍ମିକୋ। ଅତ୍ତହିତଧମ୍ମକରଣେନ ଧମ୍ମରାଜା। ଚତୁରନ୍ତାୟ ଇସ୍ସରୋତି ଚାତୁରନ୍ତୋ, ଚତୁସମୁଦ୍ଦଅନ୍ତାୟ, ଚତୁବ୍ବିଧଦୀପୱିଭୂସିତାୟ ପଥୱିୟା ଇସ୍ସରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କୋପାଦିପଚ୍ଚତ୍ଥିକେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବରାଜାନୋ ୱିଜେତୀତି ୱିଜିତାୱୀ। ଜନପଦତ୍ଥାୱରିୟପ୍ପତ୍ତୋତି ଜନପଦେ ଧୁୱଭାୱଂ ଥାୱରଭାୱଂ ପତ୍ତୋ, ନ ସକ୍କା କେନଚି ଚାଲେତୁଂ। ଜନପଦୋ ୱା ତମ୍ହି ଥାୱରିୟପ୍ପତ୍ତୋ ଅନୁୟୁତ୍ତୋ ସକମ୍ମନିରତୋ ଅଚଲୋ ଅସମ୍ପୱେଧୀତି ଜନପଦତ୍ଥାୱରିୟପ୍ପତ୍ତୋ।

ସେୟ୍ୟଥିଦନ୍ତି ନିପାତୋ, ତସ୍ସ ତେତାନି କତମାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଚକ୍କରତନନ୍ତିଆଦୀସୁ ଚକ୍କଞ୍ଚ, ତଂ ରତିଜନନଟ୍ଠେନ ରତନଞ୍ଚାତି ଚକ୍କରତନଂ। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଇମେସୁ ପନ ରତନେସୁ ଅୟଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିରାଜା ଚକ୍କରତନେନ ଅଜିତଂ ଜିନାତି, ହତ୍ଥିଅସ୍ସରତନେହି ୱିଜିତେ ୟଥାସୁଖଂ ଅନୁଚରତି, ପରିଣାୟକରତନେନ ୱିଜିତମନୁରକ୍ଖତି, ଅୱସେସେହି ଉପଭୋଗସୁଖମନୁଭୱତି। ପଠମେନ ଚସ୍ସ ଉସ୍ସାହସତ୍ତିୟୋଗୋ, ପଚ୍ଛିମେନ ମନ୍ତସତ୍ତିୟୋଗୋ, ହତ୍ଥିଅସ୍ସଗହପତିରତନେହି ପଭୁସତ୍ତିୟୋଗୋ ସୁପରିପୁଣ୍ଣୋ ହୋତି, ଇତ୍ଥିମଣିରତନେହି ତିୱିଧସତ୍ତିୟୋଗଫଲଂ। ସୋ ଇତ୍ଥିମଣିରତନେହି ଭୋଗସୁଖମନୁଭୱତି, ସେସେହି ଇସ୍ସରିୟସୁଖଂ। ୱିସେସତୋ ଚସ୍ସ ପୁରିମାନି ତୀଣି ଅଦୋସକୁସଲମୂଲଜନିତକମ୍ମାନୁଭାୱେନ ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ମଜ୍ଝିମାନି ଅଲୋଭକୁସଲମୂଲଜନିତକମ୍ମାନୁଭାୱେନ, ପଚ୍ଛିମମେକଂ ଅମୋହକୁସଲମୂଲଜନିତକମ୍ମାନୁଭାୱେନାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସଂୟୁତ୍ତେ ରତନସୁତ୍ତସ୍ସ ଉପଦେସତୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

ପରୋସହସ୍ସନ୍ତି ଅତିରେକସହସ୍ସଂ। ସୂରାତି ଅଭୀରୁକଜାତିକା। ୱୀରଙ୍ଗରୂପାତି ଦେୱପୁତ୍ତସଦିସକାୟା। ଏୱଂ ତାୱ ଏକେ ୱଣ୍ଣୟନ୍ତି। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ସଭାୱୋ। ୱୀରାତି ଉତ୍ତମସୂରା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ୱୀରାନଂ ଅଙ୍ଗଂ ୱୀରଙ୍ଗଂ, ୱୀରକାରଣଂ ୱୀରିୟନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱୀରଙ୍ଗରୂପଂ ଏତେସନ୍ତି ୱୀରଙ୍ଗରୂପା, ୱୀରିୟମୟସରୀରା ୱିୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପରସେନପ୍ପମଦ୍ଦନାତି ସଚେ ପଟିମୁଖଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ ପରସେନା ତଂ ପରିମଦ୍ଦିତୁଂ ସମତ୍ଥାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଧମ୍ମେନାତି ‘‘ପାଣୋ ନ ହନ୍ତବ୍ବୋ’’ତିଆଦିନା ପଞ୍ଚସୀଲଧମ୍ମେନ । ଅରହଂ ହୋତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ୱିୱଟ୍ଟଚ୍ଛଦୋତି ଏତ୍ଥ ରାଗଦୋସମୋହମାନଦିଟ୍ଠିଅୱିଜ୍ଜାଦୁଚ୍ଚରିତଛଦନେହି ସତ୍ତହି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ କିଲେସନ୍ଧକାରେ ଲୋକେ ତଂ ଛଦନଂ ୱିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ସମନ୍ତତୋ ସଞ୍ଜାତାଲୋକୋ ହୁତ୍ୱା ଠିତୋତି ୱିୱଟ୍ଟଚ୍ଛଦୋ। ତତ୍ଥ ପଠମେନ ପଦେନ ପୂଜାରହତା। ଦୁତିୟେନ ତସ୍ସା ହେତୁ, ୟସ୍ମା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି, ତତିୟେନ ବୁଦ୍ଧତ୍ତହେତୁଭୂତା ୱିୱଟ୍ଟଚ୍ଛଦତା ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଥ ୱା ୱିୱଟ୍ଟୋ ଚ ୱିଚ୍ଛଦୋ ଚାତି ୱିୱଟ୍ଟଚ୍ଛଦୋ, ୱଟ୍ଟରହିତୋ ଛଦନରହିତୋ ଚାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନ ଅରହଂ ୱଟ୍ଟାଭାୱେନ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଛଦନାଭାୱେନାତି ଏୱଂ ପୁରିମପଦଦ୍ୱୟସ୍ସେୱ ହେତୁଦ୍ୱୟଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଦୁତିୟେନ ୱେସାରଜ୍ଜେନ ଚେତ୍ଥ ପୁରିମସିଦ୍ଧି, ପଠମେନ ଦୁତିୟସିଦ୍ଧି, ତତିୟଚତୁତ୍ଥେହି ତତିୟସିଦ୍ଧି ହୋତି। ପୁରିମଞ୍ଚ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁଂ, ଦୁତିୟଂ ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁଂ, ତତିୟଂ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁଂ ସାଧେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତ୍ୱଂ ମନ୍ତାନଂ ପଟିଗ୍ଗହେତାତି ଇମିନା’ସ୍ସ ମନ୍ତେସୁ ସୂରଭାୱଂ ଜନେତି।

୨୫୯। ସୋପି ତାୟ ଆଚରିୟକଥାୟ ଲକ୍ଖଣେସୁ ୱିଗତସମ୍ମୋହୋ ଏକୋଭାସଜାତେ ୱିୟ ବୁଦ୍ଧମନ୍ତେ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଏୱଂ ଭୋତି ଆହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ‘ୟଥା, ଭୋ, ତ୍ୱଂ ୱଦସି, ଏୱଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି। ୱଳୱାରଥମାରୁୟ୍ହାତି ୱଳୱାୟୁତ୍ତଂ ରଥଂ ଅଭିରୂହିତ୍ୱା। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ କିର ୟେନ ରଥେନ ସୟଂ ୱିଚରତି, ତମେୱ ରଥଂ ଦତ୍ୱା ମାଣୱଂ ପେସେସି। ମାଣୱାପି ପୋକ୍ଖରସାତିସ୍ସେୱ ଅନ୍ତେୱାସିକା। ସୋ କିର ତେସଂ – ‘‘ଅମ୍ବଟ୍ଠେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି।

ୟାୱତିକା ୟାନସ୍ସ ଭୂମୀତି ୟତ୍ତକଂ ସକ୍କା ହୋତି ୟାନେନ ଗନ୍ତୁଂ, ଅୟଂ ୟାନସ୍ସ ଭୂମି ନାମ। ୟାନା ପଚ୍ଚୋରୋହିତ୍ୱାତି ଅୟାନଭୂମିଂ,

ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକସମୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯାନତୋ ପଚ୍ଚୋରୋହିତ୍ୱା।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନାତି ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ଆରାମଂ ପାୱିସି। ତସ୍ମିଂ ପନ ସମଯେ, ଠିତମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯୋ। କସ୍ମା ପନ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଚଙ୍କମନ୍ତୀତି? ପଣୀତଭୋଜନପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ୱିନୋଦନତ୍ଥଂ, ଦିୱାପଧାନିକା ୱା ତେ। ତାଦିସାନଞ୍ଚ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ଚଙ୍କମିତ୍ୱା ନ୍ହାଯିତ୍ୱା ସରୀରଂ ଉତୁଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ନିସଜ୍ଜ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ହୋତି। ଯେନ ତେ ଭିକ୍ଖୂତି ସୋ କିର – ‘‘କୁହିଂ ସମଣୋ ଗୋତମୋ’’ତି ପରିୱେଣତୋ ପରିୱେଣଂ ଅନାଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାୱ ପୱିସିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱିଲୋକେନ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞହତ୍ଥୀ ୱିଯ ମହାଚଙ୍କମେ ଚଙ୍କମମାନେ ପଂସୁକୂଲିକେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଯେନ ତେ ଭିକ୍ଖୂତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଦସ୍ସନାଯାତି ଦଟ୍ଠୁଂ, ପସ୍ସିତୁକାମା ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୬୦।ଅଭିଞ୍ଞାତକୋଲଞ୍ଞୋତି ପାକଟକୁଲଜୋ। ତଦା କିର ଜମ୍ବୁଦୀପେ ଅମ୍ବଟ୍ଠକୁଲଂ ନାମ ପାକଟକୁଲମହୋସି । ଅଭିଞ୍ଞାତସ୍ସାତି ରୂପଜାତିମନ୍ତକୁଲାପଦେସେହି ପାକଟସ୍ସ। ଅଗରୂତି ଅଭାରିକୋ। ଯୋ ହି ଅମ୍ବଟ୍ଠଂ ଞାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେଯ୍ଯ, ତସ୍ସ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥାସଲ୍ଲାପୋ ଗରୁ ଭୱେଯ୍ଯ। ଭଗୱତୋ ପନ ତାଦିସାନଂ ମାଣୱାନଂ ସତେନାପି ସହସ୍ସେନାପି ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ଦନ୍ଧାଯିତତ୍ତଂ ନତ୍ଥୀତି ମଞ୍ଞମାନା – ‘‘ଅଗରୁ ଖୋ ପନା’’ତି ଚିନ୍ତଯିଂସୁ। ୱିହାରୋତି ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ସନ୍ଧାଯ ଆହଂସୁ।

ଅତରମାନୋତି ଅତୁରିତୋ, ସଣିକଂ ପଦପ୍ପମାଣଟ୍ଠାନେ ପଦଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ସୁସମ୍ମଟ୍ଠଂ ମୁତ୍ତାଦଲସିନ୍ଦୁୱାରସଣ୍ଠରସଦିସଂ ୱାଲିକଂ ଅୱିନାସେନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଳିନ୍ଦନ୍ତି ପମୁଖଂ। ଉକ୍କାସିତ୍ୱାତି ଉକ୍କାସିତସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା। ଅଗ୍ଗଳନ୍ତି ଦ୍ୱାରକୱାଟଂ। ଆକୋଟେହୀତି ଅଗ୍ଗନଖେହି ସଣିକଂ କୁଞ୍ଚିକଚ୍ଛିଦ୍ଦସମୀପେ ଆକୋଟେହୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଦ୍ୱାରଂ କିର ଅତିଉପରି ଅମନୁସ୍ସା, ଅତିହେଟ୍ଠା ଦୀଘଜାତିକା କୋଟେନ୍ତି। ତଥା ଅନାକୋଟେତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଛିଦ୍ଦସମୀପେ କୋଟେତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ଦ୍ୱାରାକୋଟନୱତ୍ତନ୍ତି ଦୀପେନ୍ତା ୱଦନ୍ତି।

୨୬୧।ୱିୱରି ଭଗୱା ଦ୍ୱାରନ୍ତି ନ ଭଗୱା ଉଟ୍ଠାଯ ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରି। ୱିୱରିଯତୂତି ପନ ହତ୍ଥଂ ପସାରେସି। ତତୋ ‘‘ଭଗୱା ତୁମ୍ହେହି ଅନେକାସୁ କପ୍ପକୋଟୀସୁ ଦାନଂ ଦଦମାନେହି ନ ସହତ୍ଥା ଦ୍ୱାରୱିୱରଣକମ୍ମଂ କତ’’ନ୍ତି ସଯମେୱ ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱଟଂ। ତଂ ପନ ଯସ୍ମା ଭଗୱତୋ ମନେନ ୱିୱଟଂ, ତସ୍ମା ୱିୱରି ଭଗୱା ଦ୍ୱାରନ୍ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୂତି ଯଥା ଖମନୀଯାଦୀନି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭଗୱା ତେହି, ଏୱଂ ତେପି ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମପ୍ପୱତ୍ତମୋଦା ଅହେସୁଂ। ସୀତୋଦକଂ ୱିଯ ଉଣ୍ହୋଦକେନ ସମ୍ମୋଦିତଂ ଏକୀଭାୱଂ ଅଗମଂସୁ। ଯାଯ ଚ ‘‘କଚ୍ଚି, ଭୋ ଗୋତମ, ଖମନୀଯଂ; କଚ୍ଚି ଯାପନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ଭୋତୋ ଚ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକାନଞ୍ଚ ଅପ୍ପାବାଧଂ, ଅପ୍ପାତଙ୍କଂ, ଲହୁଟ୍ଠାନଂ, ବଲଂ, ଫାସୁୱିହାରୋ’’ତିଆଦିକାଯ କଥାଯ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ, ତଂ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜସଙ୍ଖାତସମ୍ମୋଦଜନନତୋ ସମ୍ମୋଦିତୁଂ ଯୁତ୍ତଭାୱତୋ ଚ ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ, ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନମଧୁରତାଯ ସୁଚିରମ୍ପି କାଲଂ ସାରେତୁଂ ନିରନ୍ତରଂ ପୱତ୍ତେତୁଂ ଅରହରୂପତୋ ସରିତବ୍ବଭାୱତୋ ଚ ସାରଣୀଯଂ। ସୁଯ୍ୟମାନସୁଖତୋ ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ, ଅନୁସ୍ସରିଯମାନସୁଖତୋ ଚ ସାରଣୀଯଂ। ତଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନପରିସୁଦ୍ଧତାଯ ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ, ଅତ୍ଥପରିସୁଦ୍ଧତାଯ ସାରଣୀଯଂ। ଏୱଂ ଅନେକେହି ପରିଯାଯେହି ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ପରିଯୋସାପେତ୍ୱା ନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ।

ଅମ୍ବଟ୍ଠୋପନ ମାଣୱୋତି ସୋ କିର ଭଗୱତୋ ରୂପସମ୍ପତ୍ତିଯଂ ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦମତ୍ତମ୍ପି ଅକତ୍ୱା ‘‘ଦସବଲଂ ଅପସାଦେସ୍ସାମୀ’’ତି ଉଦରେ ବଦ୍ଧସାଟକଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା କଣ୍ଠେ ଓଲମ୍ବେତ୍ୱା ଏକେନ ହତ୍ଥେନ ଦୁସ୍ସକଣ୍ଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଚଙ୍କମଂ ଅଭିରୂହିତ୍ୱା କାଲେନ ବାହୁଂ, କାଲେନ ଉଦରଂ, କାଲେନ ପିଟ୍ଠିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ, କାଲେନ ହତ୍ଥୱିକାରଂ, କାଲେନ ଭମୁକୱିକାରଂ କରୋନ୍ତୋ, ‘‘କଚ୍ଚି ତେ ଭୋ, ଗୋତମ, ଧାତୁସମତା, କଚ୍ଚି ଭିକ୍ଖାହାରେନ ନ କିଲମଥ, ଅକିଲମଥାକାରୋଯେୱ ପନ ତେ ପଞ୍ଞାଯତି; ଥୂଲାନି ହି ତେ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନି, ପାସାଦିକନ୍ତ ଗତଗତଟ୍ଠାନେ। ‘ତେ ବହୁଜନା ରାଜପବ୍ବଜିତୋତି ଚ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି ଚ ଉପ୍ପନ୍ନବହୁମାନା ପଣୀତଂ ଓଜୱନ୍ତମାହାରଂ ଦେନ୍ତି। ପସ୍ସଥ, ଭୋ, ଗେହଂ, ଚିତ୍ତସାଲା ୱିଯ, ଦିବ୍ବପାସାଦୋ ୱିଯ। ଇମଂ ମଞ୍ଚଂ ପସ୍ସଥ, ବିମ୍ବୋହନଂ ପସ୍ସଥ, କିଂ ଏୱରୂପେ ଠାନେ ୱସନ୍ତସ୍ସ ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ଦୁକ୍କର’’ନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ଉପ୍ପଣ୍ଡନକଥଂ ଅନାଚାରଭାୱସାରଣୀଯଂ କଥେତି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ପନ ମାଣୱୋ ଚଙ୍କମନ୍ତୋପି ନିସିନ୍ନେନ ଭଗୱତା କିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚି କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତି, ଠିତୋପି ନିସିନ୍ନେନ ଭଗୱତା କିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚି କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତୀ’’ତି।

୨୬୨।ଅଥ ଖୋ ଭଗୱାତି ଅଥ ଭଗୱା – ‘‘ଅଯଂ ମାଣୱୋ ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ଭୱଗ୍ଗଂ ଗହେତୁକାମୋ ୱିଯ, ପାଦଂ ପସାରେତ୍ୱା ଅୱୀଚିଂ ୱିଚରିତୁକାମୋ ୱିଯ, ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ତରିତୁକାମୋ ୱିଯ, ସିନେରୁଂ ଆରୋହିତୁକାମୋ ୱିଯ ଚ ଅଟ୍ଠାନେ ୱାଯମତି, ହନ୍ଦ, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେମୀ’’ତି ଅମ୍ବଟ୍ଠଂ ମାଣୱଂ ଏତଦୱୋଚ। ଆଚରିଯପାଚରିଯେହୀତି ଆଚରିଯେହି ଚ ତେସଂ ଆଚରିଯେହି ଚ।

ପଠମୈତ୍ତୁୱାଦୱଣ୍ଣନା

୨୬୩।ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱାତି ଏତ୍ଥ କାମଂ ତୀସୁ ଇରିଯାପଥେସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆଚରିଯବ୍ରାହ୍ମଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁମରହତି। ଅଯଂ ପନ ମାଣୱୋ ମାନଥଦ୍ଧତାଯ କଥାସଲ୍ଲାପଂ କରୋନ୍ତୋ ଚତୂସୁପି ଇରିଯାପଥେ ଯୋଜେସ୍ସାମୀତି "ସଯାନୋ ୱା ହି, ଭୋ ଗୋତମ, ସଯାନେନା"ତି ଆହ।

ତତୋ କିର ତଂ ଭଗୱା – "ଅମ୍ବଟ୍ଠ, ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ, ଠିତସ୍ସ ୱା ଠିତେନ, ନିସିନ୍ନସ୍ସ ୱା ନିସିନ୍ନେନାଚରିଯେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥା ନାମ ସଙ୍କାଚରିଯେସୁ ଲବ୍ଭତି। ତ୍ୱଂ ପନ ସଯାନୋ ସଯାନେନାଚରିଯେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥେସି, କିଂ ତେ ଆଚରିଯୋ ଗୋରୂପଂ, ଉଦାହୁ ତ୍ୱ"ନ୍ତି ଆହ। ସୋ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା – "ଯେ ଚ ଖୋ ତେ, ଭୋ ଗୋତମ, ମୁଣ୍ଡକା"ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ମୁଣ୍ଡେ ମୁଣ୍ଡାତି ସମଣେ ଚ ସମଣାତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟେଯ୍ୟ। ଅଯଂ ପନ ହୀଳେନ୍ତୋ ମୁଣ୍ଡକା ସମଣକାତି ଆହ। ଇବ୍ଭାତି ଗହପତିକା। କଣ୍ହାତି କଣ୍ହା, କାଳକାତି ଅତ୍ଥୋ। ବନ୍ଧୁପାଦାପଚ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ବନ୍ଧୂତି ବ୍ରହ୍ମା ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତଞ୍ହି ବ୍ରାହ୍ମଣା ପିତାମହୋତି ୱୋହରନ୍ତି। ପାଦାନଂ ଅପଚ୍ଚା ପାଦାପଚ୍ଚା, ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ପିଟ୍ଠିପାଦତୋ ଜାତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତସ୍ସ କିର ଅଯଂ ଲଦ୍ଧି – ବ୍ରାହ୍ମଣା ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ମୁଖତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତା, ଖତ୍ତିଯା ଉରତୋ, ୱେସ୍ସା ନାଭିତୋ, ସୁଦ୍ଦା ଜାଣୁତୋ, ସମଣା ପିଟ୍ଠିପାଦତୋତି। ଏୱଂ କଥେନ୍ତୋ ଚ ପନେସ କିଞ୍ଚାପି ଅନିଯମେତ୍ୱା କଥେତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱନ୍ତମେୱ ୱଦାମୀତି କଥେତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା – "ଅଯଂ ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ଆଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ କଥଯମାନୋ ମାନମେୱ ନିସ୍ସାଯ କଥେସି, ଆସୀୱିସଂ ଗୀୱାଯଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱିଯ, ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ ଆଲିଙ୍ଗନ୍ତୋ ୱିଯ, ମତ୍ତୱାରଣଂ ସୋଣ୍ଡାଯ ପରାମସନ୍ତୋ ୱିଯ, ଅତ୍ତନୋ ପମାଣଂ ନ ଜାନାତି। ହନ୍ଦ ନଂ ଜାନାପେସ୍ସାମୀ"ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା "ଅତ୍ଥିକୱତୋ ଖୋ ପନ ତେ, ଅମ୍ବଟ୍ଠା"ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଆଗନ୍ତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚସଙ୍ଖାତୋ ଅତ୍ଥୋ, ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥିକଂ, ତସ୍ସ ମାଣୱସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ। ଅତ୍ଥିକମସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥିକୱା, ତସ୍ସ ଅତ୍ଥିକୱତୋ ତୱ ଇଧାଗମନଂ ଅହୋସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଖୋ ପନାତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଯାଯେୱ ଖୋ ପନତ୍ଥାଯାତି ଯେନେୱ ଖୋ ପନତ୍ଥେନ। ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥାତି ମମ ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ ୱା ସନ୍ତିକଂ ଯଦା କଦାଚି ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥ। ତମେୱ ଅତ୍ଥନ୍ତି ଇଦଂ ପୁରିସଲିଙ୍ଗୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ମନସି କରେଯ୍ୟାଥାତି ଚିତ୍ତେ କରେଯ୍ୟାଥ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ତ୍ୱଂ ଆଚରିଯେନ ଅତ୍ତନୋ କରଣୀଯେନ ପେସିତୋ, ନ ଅମ୍ହାକଂ ପରିଭୱନତ୍ଥାଯ, ତସ୍ମା ତମେୱ କିଚ୍ଚଂ ମନସି କରୋହୀତି। ଏୱମସ୍ସ ଅଞ୍ଞେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତାନଂ ୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ମାନନିଗ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ "ଅୱୁସିତୱାଯେୱ ଖୋ ପନା"ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ପସ୍ସଥ ଭୋ ଅଯଂ ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ମାଣୱୋ ଆଚରିଯକୁଲେ ଅୱୁସିତୱା ଅସିକ୍ଖିତୋ ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋୱ ସମାନୋ। ୱୁସିତମାନୀତି "ଅହଂ ୱୁସିତୱା ସିକ୍ଖିତୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ"ତି ଅତ୍ତାନଂ ମଞ୍ଞତି। ଏତସ୍ସ ହି ଏୱଂ ଫରୁସୱଚନସମୁଦାଚାରେ କାରଣଂ କିମଞ୍ଞତ୍ର ଅୱୁସିତତ୍ତାତି ଆଚରିଯକୁଲେ ଅସଂୱୁଦ୍ଧା ଅସିକ୍ଖିତା ଅପ୍ପସ୍ସୁତାଯେୱ ହି ଏୱଂ ୱଦନ୍ତୀତି।

୨୬୪।କୁପିତୋତି କୁଦ୍ଧୋ। ଅନତ୍ତମନୋତି ଅସକମନୋ, କିଂ ପନ ଭଗୱା ତସ୍ସ କୁଜ୍ଝନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଏୱମାହ ଉଦାହୁ ଅଞତ୍ୱାତି? ଞତ୍ୱା ଆହାତି। କସ୍ମା ଞତ୍ୱା ଆହାତି? ତସ୍ସ ମାନନିମ୍ମଦନତ୍ଥଂ। ଭଗୱା ହି ଅଞ୍ଞାସି – "ଅଯଂ ମଯା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ମମ ଞାତକେ ଅକ୍କୋସିସ୍ସତି। ଅଥସ୍ସାହଂ ଯଥା ନାମ କୁସଲୋ ଭିସକ୍କୋ ଦୋସଂ ଉଗ୍ଗିଲେତ୍ୱା ନୀହରତି, ଏୱମେୱ ଗୋତ୍ତେନ ଗୋତ୍ତଂ, କୁଲାପଦେସେନ କୁଲାପଦେସଂ , ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଭୱଗ୍ଗପ୍ପମାଣେନ ୱିଯ ଉଟ୍ଠିତଂ ମାନଦ୍ଧଜଂ ମୂଲେ ଛେତ୍ୱା ନିପାତେସ୍ସାମୀ"ତି। ଖୁଂସେନ୍ତୋତି ଘଟ୍ଟେନ୍ତୋ। ୱମ୍ଭେନ୍ତୋତି ହୀଳେନ୍ତୋ। ପାପିତୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଚଣ୍ଡଭାୱାଦିଦୋସଂ ପାପିତୋ ଭୱିସ୍ସତି।

ଚଣ୍ଡାତି ମାନନିସ୍ସିତକୋଧଯୁତ୍ତା। ଫରୁସାତି ଖରା। ଲହୁସାତି ଲହୁକା। ଅପ୍ପକେନେୱ ତୁସ୍ସନ୍ତି ୱା ଦୁସ୍ସନ୍ତି ୱା ଉଦକପିଟ୍ଠେ ଅଲାବୁକଟାହଂ ୱିଯ ଅପ୍ପକେନେୱ ଉପ୍ଲୱନ୍ତି। ଭସ୍ସାତି ବହୁଭାଣିନୋ। ସକ୍କାନଂ ମୁଖେ ୱିୱଟେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱଚନୋକାସୋ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାଯେନେୱ ୱଦତି। ସମାନାତି ଇଦଂ ସନ୍ତାତି ପୁରିମପଦସ୍ସ ୱେୱଚନଂ। ନ ସକ୍କରୋନ୍ତୀତି ନ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ସୁନ୍ଦରେନାକାରେନ କରୋନ୍ତି। ନ ଗରୁଂ କରୋନ୍ତୀତି ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଗାରୱଂ ନ କରୋନ୍ତି। ନ ମାନେନ୍ତୀତି ନ ମନେନ ପିଯାଯନ୍ତି। ନ ପୂଜେନ୍ତୀତି ମାଲାଦୀହି ନେସଂ ପୂଜଂ ନ କରୋନ୍ତି। ନ ଅପଚାଯନ୍ତୀତି ଅଭିୱାଦନାଦୀହି ନେସଂ ଅପଚିତିକମ୍ମଂ ନୀଚୱୁତ୍ତିଂ ନ ଦସ୍ସେନ୍ତି ତଯିଦନ୍ତି ତଂ ଇଦଂ। ଯଦିମେ ସକ୍କାତି ଯଂ ଇମେ ସକ୍କା ନ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ସକ୍କରୋନ୍ତି…ପେ… ନ ଅପଚାଯନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ଅସକ୍କାରକରଣାଦି ସଙ୍ଗଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ନାନୁଲୋମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦୁତିଯୈତ୍ତୁୱାଦୱଣ୍ଣନା

୨୬୫।ଅପରଦ୍ଧନ୍ତି ଅପରଜ୍ଝିଂସୁ। ଏକମିଦାହନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଇଦନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଏକଂ ଅହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସନ୍ଧାଗାରନ୍ତି ରଜ୍ଜଅନୁସାସନସାଲା। ସକ୍କାତି ଅଭିସିତ୍ତରାଜାନୋ । ସକ୍କକୁମାରାତି ଅନଭିସିତ୍ତା। ଉଚ୍ଚେସୂତି ଯଥାନୁରୂପେସୁ ପଲ୍ଲଙ୍କପୀଠକୱେତ୍ତାସନଫଲକଚିତ୍ତତ୍ଥରଣାଦିଭେଦେସୁ। ସଞ୍ଜଗ୍ଘନ୍ତାତି

ଉପ୍ପଣ୍ଡନଓ୍ୱସେନ ମହାହସିତଂ ହସନ୍ତା। ସଂକୀଳନ୍ତାତି ହସିତମତ୍ତ କରଣଅଙ୍ଗୁଲିସଙ୍ଘଟ୍ଟନପାଣିପ୍ପହାରଦାନାଦୀନି କରୋନ୍ତା। ମମଞ୍ଞେଓ୍ୱ ମଞ୍ଞେତି ଏଓ୍ୱମହଂ ମଞ୍ଞାମି, ମମଞ୍ଞେଓ୍ୱ ଅନୁହସନ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞନ୍ତି।

କସ୍ମା ପନ ତେ ଏଓ୍ୱମକଂସୁତି? ତେ କିର ଅମ୍ବଟ୍ଠସ୍ସ କୁଲଓ୍ୱଂସଂ ଜାନନ୍ତି। ଅୟଞ୍ଚ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଯାଓ୍ୱ ପାଦନ୍ତା ଓଲମ୍ବେତ୍ୱା ନିଓ୍ୱତ୍ଥସାଟକସ୍ସ ଏକେନ ହତ୍ଥେନ ଦୁସ୍ସକଣ୍ଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଖନ୍ଧଟ୍ଠିକଂ ନାମେତ୍ୱା ମାନମଦେନ ମତ୍ତୋ ୱିୟ ଆଗଚ୍ଛତି। ତତୋ – ''ପସ୍ସଥ ଭୋ ଅମ୍ହାକଂ ଦାସସ୍ସ କଣ୍ହାୟନଗୋତ୍ତସ୍ସ ଅମ୍ବଟ୍ଠସ୍ସ ଆଗମନକାରଣ''ନ୍ତି ଓ୍ୱଦନ୍ତା ଏଓ୍ୱମକଂସୁ। ସୋପି ଅତ୍ତନୋ କୁଲଓ୍ୱଂସଂ ଜାନାତି। ତସ୍ମା ''ମମଞ୍ଞେଓ୍ୱ ମଞ୍ଞେ''ତି ତକ୍କୟିତ୍ଥ।

ଆସନେନାତି ''ଇଦମାସନଂ, ଏତ୍ଥ ନିସୀଦାହୀ''ତି ଏଓ୍ୱଂ ଆସନେନ ନିମନ୍ତନଂ ନାମ ହୋତି, ତଥା ନ କୋଚି ଅକାସି।

ତତିୟୈବ୍ଭାଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୨୬୬।ଲଟୁକିକାତି ଖେତ୍ତଲେଡ୍ଡୁନଂ ଅନ୍ତରେନିଓ୍ୱାସିନୀ ଖୁଦ୍ଦକସକୁଣିକା। କୁଲାଓ୍ୱକେତି ନିଓ୍ୱାସନଟ୍ଠାନେ। କାମଲାପିନୀତି ଯଦିଚ୍ଛକଭାଣିନୀ, ଯଂ ଯଂ ଇଚ୍ଛତି ତଂ ତଂ ଲପତି, ନ ତଂ କୋଚି ହଂସୋ ୱା କୋଞ୍ଚୋ ୱା ମୋରୋ ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''କିଂ ତ୍ୱଂ ଲପସୀ'ତି ନିସେଧେତି। ଅଭିସଜ୍ଜିତୁନ୍ତି କୋଧଓ୍ୱସେନ ଲଗ୍ଗିତୁଂ।

ଏଓ୍ୱଂ ୱୁତ୍ତେ ମାଣଓ୍ୱୋ – ''ଅୟଂ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଅତ୍ତନୋ ଞାତକେ ଲଟୁକିକସଦିସେ କତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ହଂସକୋଞ୍ଚମୋରସଦିସେ କରୋତି, ନିମ୍ମାନୋ ଦାନି ଜାତୋ''ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ଉତ୍ତରି ଚତ୍ତାରୋ ଓ୍ୱଣ୍ଣେ ଦସ୍ସେତି।

ଦାସିପୁତ୍ତଓ୍ୱାଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୨୬୭।ନିମ୍ମାଦେତୀତି ନିମ୍ମଦେତି ନିମ୍ମାନେ କରୋତି। ଯଂନୂନାହନ୍ତି ଯଦି ପନାହଂ। ''କଣ୍ହାୟନୋହମସ୍ମି, ଭୋ ଗୋତମା''ତି ଇଦଂ କିର ଓ୍ୱଚନଂ ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମହାସଦ୍ଦେନ ଅଓ୍ୱୋଚ। କସ୍ମା ଅଓ୍ୱୋଚ? କିଂ ଅସୁଦ୍ଧଭାଓ୍ୱଂ ନ ଜାନାତୀତି? ଆମ ଜାନାତି। ଜାନନ୍ତୋପି ଭଓ୍ୱପଟିଚ୍ଛନ୍ନମେତଂ କାରଣଂ, ତଂ ଅନେନ ନ ଦିଟ୍ଠଂ। ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ମହାସମଣୋ କିଂ ଓ୍ୱକ୍ଖତୀତି ମଞ୍ଞମାନୋ ମାନଥଦ୍ଧତାୟ ଅଓ୍ୱୋଚ। ମାତାପେତ୍ତିକନ୍ତି ମାତାପିତୂନଂ ସନ୍ତକଂ। ନାମଗୋତ୍ତନ୍ତି ପଣ୍ଣତ୍ତିଓ୍ୱସେନ ନାମଂ, ପଓ୍ୱେଣୀଓ୍ୱସେନ ଗୋତ୍ତଂ। ଅନୁସ୍ସରତୋତି ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସ କୁଲକୋଟିଂ ସୋଧେନ୍ତସ୍ସ। ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତାତି ସାମିନୋ ପୁତ୍ତା। ଦାସିପୁତ୍ତୋତି ଘରଦାସିୟାଓ୍ୱ ପୁତ୍ତୋ। ତସ୍ମା ଯଥା ଦାସେନ ସାମିନୋ ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବା, ଏଓ୍ୱଂ ଅନୁପସଙ୍କମନ୍ତଂ ତଂ ଦିସ୍ୱା ସକ୍ୟା ଅନୁଜଗ୍ଘିଂସୁତି ଦସ୍ସେତି।

ଇତୋ ପରଂ ତସ୍ସ ଦାସଭାଓ୍ୱଂ ସକ୍ୟାନଞ୍ଚ ସାମିଭାଓ୍ୱଂ ପକାସେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଚ ଅମ୍ବଟ୍ଠସ୍ସ ଚ କୁଲଓ୍ୱଂସଂ ଆହରନ୍ତୋ ସକ୍ୟା ଖୋ ପନାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଦହନ୍ତୀତି ଠପେନ୍ତି, ଓ୍ୱକ୍କାକୋ ନୋ ପୁବ୍ବପୁରିସୋତି, ଏଓ୍ୱଂ କରୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସ କିର ରଞ୍ଞୋ କଥନକାଲେ ଉକ୍କା ୱିୟ ମୁଖତୋ ପଭା ନିଚ୍ଛରତି, ତସ୍ମା ତଂ ''ଓ୍ୱକ୍କାକୋ''ତି ସଞ୍ଜାନିଂସୁତି। ପବ୍ବାଜେସୀତି ନୀହରି।

ଇଦାନି ତେ ନାମଓ୍ୱସେନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ – ''ଓ୍ୱକ୍କାମୁଖ''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରାୟଂ ଅନୁପୁବ୍ବୀ କଥା – ପଠମକପ୍ପିକାନଂ କିର ରଞ୍ଞୋ ମହାସମ୍ମତସ୍ସ ରୋଜୋ ନାମ ପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି। ରୋଜସ୍ସ ଓ୍ୱରରୋଜୋ, ଓ୍ୱରରୋଜସ୍ସ କଲ୍ୟାଣୋ, କଲ୍ୟାଣସ୍ସ ଓ୍ୱରକଲ୍ୟାଣୋ, ଓ୍ୱରକଲ୍ୟାଣସ୍ସ ମନ୍ଧାତା, ମନ୍ଧାତୁସ୍ସ ଓ୍ୱରମନ୍ଧାତା , ଓ୍ୱରମନ୍ଧାତୁସ୍ସ ଉପୋସଥୋ, ଉପୋସଥସ୍ସ ଓ୍ୱରୋ, ଓ୍ୱରସ୍ସ ଉପଓ୍ୱରୋ, ଉପଓ୍ୱରସ୍ସ ମଘଦେଓ୍ୱୋ, ମଘଦେଓ୍ୱସ୍ସ ପରମ୍ପରାୟ ଚତୁରାସୀତିଖତ୍ତିୟସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ। ତେସଂ ପଚ୍ଛତୋ ତୟୋ ଓ୍ୱକ୍କାକଓ୍ୱଂସା ଅହେସୁଂ। ତେସୁ ତତିୟଓ୍ୱକ୍କାକସ୍ସ ପଞ୍ଚ ମହେସିୟୋ ଅହେସୁଂ – ହତ୍ଥା, ଚିତ୍ତା, ଜନ୍ତୁ, ଜାଲିନୀ, ୱିସାଖାତି। ଏକେକିସ୍ସା ପଞ୍ଚପଞ୍ଚିତ୍ଥିସତପରିଓ୍ୱାରା। ସବ୍ବଜେଟ୍ଠାୟ ଚତ୍ତାରୋ ପୁତ୍ତା – ଓ୍ୱକ୍କାମୁଖୋ, କରକଣ୍ଡୁ, ହତ୍ଥିନିକୋ, ସିନିସୂରୋତି। ପଞ୍ଚ ଧୀତରୋ – ପିୟା, ସୁପ୍ପିୟା, ଆନନ୍ଦା, ୱିଜିତା, ୱିଜିତସେନାତି। ଇତି ସା ନଓ୍ୱ ପୁତ୍ତେ ୱିଜାୟିତ୍ୱା କାଲମକାସି।

ଅଥ ରାଜା ଅଞ୍ଞଂ ଦହରିଂ ଅଭିରୂପଂ ରାଜଧୀତରଂ ଆନେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସା ଜନ୍ତୁଂ ନାମ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାୟି। ଅଥ ନଂ ପଞ୍ଚମଦିଓ୍ୱସେ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେସି। ରାଜା ତୁଟ୍ଠୋ ତସ୍ସା ଓ୍ୱରଂ ଅଦାସି। ସା ଞାତକେହି ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସ ରଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ରାଜା – ''ନସ୍ସ, ଓ୍ୱସଲି, ମମ ପୁତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତରାୟଂ ଇଚ୍ଛସୀ''ତି ତଜ୍ଜେସି। ସା ପୁନପ୍ପୁନଂ ରହୋ ରାଜାନଂ ପରିତୋସେତ୍ୱା – ''ମହାରାଜ, ମୁସାଓ୍ୱାଦୋ ନାମ ନ ଓ୍ୱଟ୍ଟତୀ''ତିଆଦୀନି ଓ୍ୱତ୍ୱା ଯାଚତିୟେଓ୍ୱ। ଅଥ ରାଜା ପୁତ୍ତେ ଆମନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ତାତା, ତୁମ୍ହାକଂ କନିଟ୍ଠଂ ଜନ୍ତୁକୁମାରଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ମାତୁୟା ସହସା ଓ୍ୱରଂ ଅଦାସିଂ , ସା ପୁତ୍ତସ୍ସ ରଜ୍ଜଂ ପରିଣାମେତୁଂ ଇଚ୍ଛତି। ତୁମ୍ହେ ଠପେତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲହତ୍ଥିଂ ମଙ୍ଗଲଅସ୍ସଂ ମଙ୍ଗଲରଥଞ୍ଚ ଯତ୍ତକେ ଇଚ୍ଛଥ, ତତ୍ତକେ ହତ୍ଥିଅସ୍ସରଥେ ଗହେତ୍ୱା

ଗଚ୍ଛଥ। ମମଚ୍ଚଯେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ କରେଯ୍ୟାଥା’’ତି, ଅଟ୍ଠହି ଅମଚ୍ଚେହି ସଦ୍ଧିଂ ଉଯ୍ୟୋଜେସି।

ତେ ନାନପ୍ପକାରଂ ରୋଦିତ୍ୱା କନ୍ଦିତ୍ୱା – ‘‘ତାତ, ଅମ୍ହାକଂ ଦୋସଂ ଖମଥା’’ତି ରାଜାନଞ୍ଚେୱ ରାଜୋରୋଧେ ଚ ଖମାପେତ୍ୱା, ‘‘ମଯମ୍ପି ଭାତୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ରାଜାନଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ନଗରା ନିକ୍ଖନ୍ତା ଭଗିନିଯୋ ଆଦାଯ ଚତୁରଙ୍ଗିନିଯା ସେନାଯ ପରିୱୁତା ନଗରା ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ‘‘କୁମାରା ପିତୁଅଚ୍ଚଯେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ କାରେସ୍ସନ୍ତି, ଗଚ୍ଛାମ ନେ ଉପଟ୍ଠହାମା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ବହୂ ମନୁସ୍ସା ଅନୁବନ୍ଧିଂସୁ। ପଠମଦିୱସେ ଯୋଜନମତ୍ତା ସେନା ଅହୋସି, ଦୁତିଯେ ଦ୍ୱିଯୋଜନମତ୍ତା, ତତିଯେ ତିଯୋଜନମତ୍ତା। କୁମାରା ମନ୍ତଯିଂସୁ – ‘‘ମହା ବଲକାଯୋ, ସଚେ ମଯଂ କଞ୍ଚି ସାମନ୍ତରାଜାନଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଜନପଦଂ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟାମ, ସୋପି ନୋ ନପ୍ପସହେଯ୍ୟ। କିଂ ପରେସଂ ପୀଳାଯ କତାଯ, ମହା ଅଯଂ ଜମ୍ବୁଦୀପୋ, ଅରଞ୍ଞେ ନଗରଂ ମାପେସ୍ସାମା’’ତି ହିମୱନ୍ତାଭିମୁଖା ଗନ୍ତ୍ୱା ନଗରୱତ୍ଥୁଂ ପରିଯେସିଂସୁ।

ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମଯେ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା କପିଲବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନାମ ହୁତ୍ୱା ନିକ୍ଖମ୍ମ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ହିମୱନ୍ତପସ୍ସେ ପୋକ୍ଖରଣିଯା ତୀରେ ସାକୱନସଣ୍ଡେ ପଣ୍ଣସାଲଂ ମାପେତ୍ୱା ୱସତି। ସୋ କିର ଭୁମ୍ମଜାଲଂ ନାମ ୱିଜ୍ଜଂ ଜାନାତି, ଯାଯ ଉଦ୍ଧଂ ଅସୀତିହତ୍ଥେ ଆକାସେ, ହେଟ୍ଠା ଚ ଭୂମିଯମ୍ପି ଗୁଣଦୋସଂ ପସ୍ସତି। ଏତସ୍ମିଂ ପଦେସେ ତିଣଗୁମ୍ବଲତା ଦକ୍ଖିଣାୱଟ୍ଟା ପାଚୀନାଭିମୁଖା ଜାଯନ୍ତି। ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦଯୋ ମିଗସୂକରେ ସପ୍ପବିଳାରା ଚ ମଣ୍ଡୂକମୂସିକେ ଅନୁବନ୍ଧମାନା ତଂ ପଦେସଂ ପତ୍ୱା ନ ସକ୍କୋନ୍ତି ତେ ଅନୁବନ୍ଧିତୁଂ। ତେହି ତେ ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ସନ୍ତଜ୍ଜିତା ନିୱତ୍ତନ୍ତିଯେୱ। ସୋ – ‘‘ଅଯଂ ପଥୱିଯା ଅଗ୍ଗପଦେସୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ପଣ୍ଣସାଲଂ ମାପେସି।

ଅଥ ତେ କୁମାରେ ନଗରୱତ୍ଥୁଂ ପରିଯେସମାନେ ଅତ୍ତନୋ ୱସନୋକାସଂ ଆଗତେ ଦିସ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ତେସୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଜନେତ୍ୱା ଅୱୋଚ – ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ପଣ୍ଣସାଲଟ୍ଠାନେ ମାପିତଂ ନଗରଂ ଜମ୍ବୁଦୀପେ ଅଗ୍ଗନଗରଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଏତ୍ଥ ଜାତପୁରିସେସୁ ଏକେକୋ ପୁରିସସତମ୍ପି ପୁରିସସହସ୍ସମ୍ପି ଅଭିଭୱିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି। ଏତ୍ଥ ନଗରଂ ମାପେଥ, ପଣ୍ଣସାଲଟ୍ଠାନେ ରଞ୍ଞୋ ଘରଂ କରୋଥ। ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ଓକାସେ ଠତ୍ୱା ଚଣ୍ଡାଲପୁତ୍ତୋପି ଚକ୍କୱତ୍ତିବଲେନ ଅତିସେଯ୍ୟୋ’’ତି। ନନୁ, ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟସ୍ସ ୱସନୋକାସୋତି? ‘‘ମମ ୱସନୋକାସୋ’’ତି ମା ଚିନ୍ତଯିତ୍ଥ। ମଯ୍ହଂ ଏକପସ୍ସେ ପଣ୍ଣସାଲଂ କତ୍ୱା ନଗରଂ ମାପେତ୍ୱା କପିଲୱତ୍ଥୁନ୍ତି ନାମଂ କରୋଥା’’ତି। ତେ ତଥା କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିୱାସଂ କପ୍ପେସୁଂ।

ଅଥାମଚ୍ଚା – ‘‘ଇମେ ଦାରକା ୱଯପ୍ପତ୍ତା, ସଚେ ନେସଂ ପିତା ସନ୍ତିକେ ଭୱେଯ୍ୟ, ସୋ ଆୱାହୱିୱାହଂ କରେଯ୍ୟ। ଇଦାନି ପନ ଅମ୍ହାକଂ ଭାରୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା କୁମାରେହି ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତଯିଂସୁ। କୁମାରା ଅମ୍ହାକଂ ସଦିସା ଖତ୍ତିଯଧୀତରୋ ନାମ ନ ପସ୍ସାମ, ନାପି ଭଗିନୀନଂ ସଦିସେ ଖତ୍ତିଯକୁମାରକେ, ଅସଦିସସଂଯୋଗେ ଚ ନୋ ଉପ୍ପନ୍ନା ପୁତ୍ତା ମାତିତୋ ୱା ପିତିତୋ ୱା ଅପରିସୁଦ୍ଧା ଜାତିସମ୍ଭେଦଂ ପାପୁଣିସ୍ସନ୍ତି। ତସ୍ମା ମଯଂ ଭଗିନୀହିଯେୱ ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱାସଂ ରୋଚେମାତି। ତେ ଜାତିସମ୍ଭେଦଭଯେନ ଜେଟ୍ଠକଭଗିନିଂ ମାତୁଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସାହି ସଂୱାସଂ କପ୍ପେସୁଂ।

ତେସଂ ପୁତ୍ତେହି ଚ ଧୀତାହି ଚ ୱଡ୍ଢମାନାନଂ ଅପରେନ ସମଯେନ ଜେଟ୍ଠକଭଗିନିଯା କୁଟ୍ଠରୋଗୋ ଉଦପାଦି, କୋୱିଳାରପୁପ୍ଫସଦିସାନି ଗତ୍ତାନି ଅହେସୁଂ। ରାଜକୁମାରା ଇମାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ନିସଜ୍ଜଟ୍ଠାନଭୋଜନାଦୀନି କରୋନ୍ତାନମ୍ପି ଉପରି ଅଯଂ ରୋଗୋ ସଙ୍କମତୀତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ଉଯ୍ୟାନକୀଳଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ୱିଯ ତଂ ଯାନେ ଆରୋପେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ପୋକ୍ଖରଣିଂ ଖଣାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ତଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଘରସଙ୍ଖେପେନ ଉପରି ପଦରଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ପଂସୁଂ ଦତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ।

ତେନ ଚ ସମଯେନ ରାମୋ ନାମ ବାରାଣସିରାଜା କୁଟ୍ଠରୋଗୋ ନାଟକିତ୍ଥୀହି ଚ ଓରୋଧେହି ଚ ଜିଗୁଚ୍ଛିଯମାନୋ ତେନ ସଂୱେଗେନ ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତସ୍ସ ରଜ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପଣ୍ଣସାଲଂ ମାପେତ୍ୱା ମୂଲଫଲାନି ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରୋଗୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ହୁତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିଚରନ୍ତୋ ମହନ୍ତଂ ସୁସିରରୁକ୍ଖଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସବ୍ଭନ୍ତରେ ସୋଳସହତ୍ଥପ୍ପମାଣଂ ଓକାସଂ ସୋଧେତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଞ୍ଚ ୱାତପାନଞ୍ଚ ଯୋଜେତ୍ୱା ନିସ୍ସେଣିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ସୋ ଅଙ୍ଗାରକଟାହେ ଅଗ୍ଗିଂ କତ୍ୱା ରତ୍ତିଂ ମିଗସୂକରାଦୀନଂ ସଦ୍ଦେ ସୁଣନ୍ତୋ ସଯତି। ସୋ – ‘‘ଅସୁକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସୀହୋ ସଦ୍ଦମକାସି, ଅସୁକସ୍ମିଂ ବ୍ୟଗ୍ଘୋ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ପଭାତେ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିଘାସମଂସଂ ଆଦାଯ ପଚିତ୍ୱା ଖାଦତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ତସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେ ରାଜଧୀତାଯ ସରୀରଗନ୍ଧେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ବ୍ୟଗ୍ଘୋ ତସ୍ମିଂ ପଦେସେ ପଂସୁଂ ୱିଯୂହନ୍ତୋ ପଦରେ ୱିୱରମକାସି, ତେନ ଚ ୱିୱରେନ ସା ବ୍ୟଗ୍ଘଂ ଦିସ୍ୱା ଭୀତା ୱିସ୍ସରମକାସି। ସୋ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା – ‘‘ଇତ୍ଥିସଦ୍ଦୋ ଏସୋ’’ତି ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ପାତୋୱ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା – ‘‘କୋ ଏତ୍ଥା’’ତି ଆହ। ମାତୁଗାମୋ ସାମୀତି। କିଂ ଜାତିକାସୀତି? ଓକ୍କାକମହାରାଜସ୍ସ ଧୀତା ସାମୀତି। ନିକ୍ଖମାତି? ନ ସକ୍କା ସାମୀତି। କିଂ କାରଣାତି? ଛୱିରୋଗୋ ମେ ଅତ୍ଥୀତି। ସୋ ସବ୍ବଂ ପୱତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଖତ୍ତିଯମାନେନ ଅନିକ୍ଖମନ୍ତିଂ – ‘‘ଅହମ୍ପି ଖତ୍ତିଯୋ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଖତ୍ତିଯଭାୱଂ ଜାନାପେତ୍ୱା ନିସ୍ସେଣିଂ ଦତ୍ୱା ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନୋକାସଂ ନେତ୍ୱା ସଯଂ ପରିଭୁତ୍ତଭେସଜ୍ଜାନିଯେୱ ଦତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରୋଗଂ

ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱାସଂ କପ୍ପେସି। ସା ପଠମସଂୱାସେନେୱ ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ପୁତ୍ତେ ୱିଜାଯି, ପୁନପି ଦ୍ୱେତି, ଏୱଂ ସୋଳସକ୍ଖତ୍ତୁମ୍ପି ୱିଜାଯି। ଏୱଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ ଭାତରୋ ଅହେସୁଂ। ତେ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱୁଡ୍ଢିପ୍ପତ୍ତେ ପିତା ସବ୍ବସିପ୍ପାନି ସିକ୍ଖାପେସି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଏକୋ ରାମରଞ୍ଞୋ ନଗରୱାସୀ ୱନଚରକୋ ପବ୍ବତେ ରତନାନି ଗୱେସନ୍ତୋ ରାଜାନଂ ଦିସ୍ୱା ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ଆହ – ''ଜାନାମହଂ, ଦେୱ, ତୁମ୍ହେ''ତି। ତତୋ ନଂ ରାଜା ସବ୍ବଂ ପୱତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛି। ତସ୍ମିଂଯେୱ ଚ ଖଣେ ତେ ଦାରକା ଆଗମିଂସୁ। ସୋ ତେ ଦିସ୍ୱା – ''କେ ଇମେ''ତି ଆହ। ''ପୁତ୍ତା ମେ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ତେସଂ ମାତିକୱଂସଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା – ''ଲଦ୍ଧଂ ଦାନି ମେ ପାଭତ''ନ୍ତି ନଗରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ସୋ 'ପିତରଂ ଆନଯିସ୍ସାମୀ'ତି ଚତୁରଙ୍ଗିନିଯା ସେନାଯ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ପିତରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା – ''ରଜ୍ଜଂ, ଦେୱ, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛା''ତି ଯାଚି। ସୋ – ''ଅଲଂ, ତାତ, ନ ତତ୍ଥ ଗଚ୍ଛାମି, ଇଧେୱ ମେ ଇମଂ ରୁକ୍ଖଂ ଅପନେତ୍ୱା ନଗରଂ ମାପେହୀ''ତି ଆହ। ସୋ ତଥା କତ୍ୱା ତସ୍ସ ନଗରସ୍ସ କୋଲରୁକ୍ଖଂ ଅପନେତ୍ୱା କତତ୍ତା କୋଲନଗରନ୍ତି ଚ ବ୍ଯଗ୍ଘପଥେ କତତ୍ତା ବ୍ଯଗ୍ଘପଥନ୍ତି ଚାତି ଦ୍ୱେ ନାମାନି ଆରୋପେତ୍ୱା ପିତରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନଗରଂ ଅଗମାସି।

ତତୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତେ କୁମାରେ ମାତା ଆହ – ''ତାତା, ତୁମ୍ହାକଂ କପିଲୱତ୍ଥୁୱାସିନୋ ସକ୍ୟା ମାତୁଲା ସନ୍ତି। ମାତୁଲଧୀତାନଂ ପନ ୱୋ ଏୱରୂପଂ ନାମ କେସଗ୍ଗହଣଂ ହୋତି, ଏୱରୂପଂ ଦୁସ୍ସଗହଣଂ। ଯଦା ତା ନ୍ହାନତିତ୍ଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତଦା ଗନ୍ତ୍ୱା ଯସ୍ସ ଯା ରୁଚ୍ଚତି, ସୋ ତଂ ଗଣ୍ହତୂ''ତି। ତେ ତଥେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ତାସୁ ନ୍ହତ୍ୱା ସୀସଂ ସୁକ୍ଖାପଯମାନାସୁ ଯଂ ଯଂ ଇଚ୍ଛିଂସୁ, ତଂ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ନାମଂ ସାୱେତ୍ୱା ଅଗମିଂସୁ। ସକ୍ୟରାଜାନୋ ସୁତ୍ୱା ''ହୋତୁ, ଭଣେ, ଅମ୍ହାକଂ ଞାତକା ଏୱ ତେ''ତି ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ। ଅଯଂ ସକ୍ୟକୋଲିଯାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତି। ଏୱଂ ତେସଂ ସକ୍ୟକୋଲିଯାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆୱାହୱିୱାହଂ କରୋନ୍ତାନଂ ଯାୱ ବୁଦ୍ଧକାଲା ଅନୁପଚ୍ଛିନ୍ନୋୱ ୱଂସୋ ଆଗତୋ। ତତ୍ଥ ଭଗୱା ସକ୍ୟୱଂସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ – ''ତେ ରଟ୍ଠସ୍ମା ପବ୍ବାଜିତା ହିମୱନ୍ତପସ୍ସେ ପୋକ୍ଖରଣିଯା ତୀରେ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସମ୍ମନ୍ତୀତି ୱସନ୍ତି। ସକ୍ୟା ୱତ ଭୋତି ରଟ୍ଠସ୍ମା ପବ୍ବାଜିତା ଅରଞ୍ଞେ ୱସନ୍ତାପି ଜାତିସମ୍ଭେଦମକତ୍ୱା କୁଲୱଂସଂ ଅନୁରକ୍ଖିତୁଂ ସକ୍କା, ସମତ୍ଥା, ପଟିବଲାତି ଅତ୍ଥୋ। ତଦଗ୍ଗେତି ତଂ ଅଗ୍ଗଂ କତ୍ୱା, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ଚ ନେସଂ ପୁବ୍ବପୁରିସୋତି ସୋ ଓକ୍କାକୋ ରାଜା ଏତେସଂ ପୁବ୍ବପୁରିସୋ। ନତ୍ଥି ଏତେସଂ ଗହପତିୱଂସେନ ସମ୍ଭେଦମତ୍ତମ୍ପୀତି।

ଏୱଂ ସକ୍ୟୱଂସଂ ପକାସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅମ୍ବଟ୍ଠୱଂସଂ ପକାସେନ୍ତୋ – ''ରଞ୍ଞୋ ଖୋ ପନା''ତିଆଦିମାହ। କଣ୍ହଂନାମ ଜନେସୀତି କାଳୱଣ୍ଣଂ ଅନ୍ତୋକୁଚ୍ଛିଯଂଯେୱ ସଞ୍ଜାତଦନ୍ତଂ ପରୂଳ୍ହମସ୍ସୁଦାଠିକଂ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯି। ପବ୍ୟାହାସୀତି ଯକ୍ଖୋ ଜାତୋତି ଭଯେନ ପଲାଯିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଧାଯ ଠିତେସୁ ଘରମାନୁସକେସୁ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିଚରନ୍ତୋ ଧୋୱଥ ମନ୍ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତୋ ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦମକାସି।

୨୬୮।ତେମାଣୱକା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଉପାରମ୍ଭମୋଚନତ୍ଥାଯ – ''ଏତଂ ମା ଭୱ''ନ୍ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚୁଂ। ତେସଂ କିର ଏତଦହୋସି – ''ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ଜେଟ୍ଠନ୍ତେୱାସୀ, ସଚେ ମଯଂ ଏୱରୂପେ ଠାନେ ଏକଦ୍ୱେୱଚନମତ୍ତମ୍ପି ନ ୱକ୍ଖାମ, ଅଯଂ ନୋ ଆଚରିଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଅମ୍ହେ ପରିଭିନ୍ଦିସ୍ସତୀ''ତି ଉପାରମ୍ଭମୋଚନତ୍ଥଂ ଏୱଂ ଅୱୋଚୁଂ। ଚିତ୍ତେନ ପନସ୍ସ ନିମ୍ମଦଭାୱଂ ଆକଙ୍ଖନ୍ତି। ଅଯଂ କିର ମାନନିସ୍ସିତତ୍ତା ତେସମ୍ପି ଅପ୍ପିଯୋୱ। କଲ୍ୟାଣୱାକ୍କରଣୋତି ମଧୁରୱଚନୋ। ଅସ୍ମିଂ ୱଚନେତି ଅତ୍ତନା ଉଗ୍ଗହିତେ ୱେଦତ୍ତଯୱଚନେ। ପଟିମନ୍ତେତୁନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତଂ ପଞ୍ହଂ ପଟିକଥେତୁଂ, ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତସ୍ମିଂ ୱା ଦାସିପୁତ୍ତୱଚନେ। ପଟିମନ୍ତେତୁନ୍ତି ଉତ୍ତରଂ କଥେତୁଂ।

୨୬୯।ଅଥ ଖୋ ଭଗୱାତି ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା – ''ସଚେ ଇମେ ମାଣୱକା ଏତ୍ଥ ନିସିନ୍ନା ଏୱଂ ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦଂ କରିସ୍ସନ୍ତି, ଅଯଂ କଥା ପରିଯୋସାନଂ ନ ଗମିସ୍ସତି। ହନ୍ଦ, ନେ ନିସ୍ସଦ୍ଦେ କତ୍ୱା ଅମ୍ବଟ୍ଠେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ କଥେମୀ''ତି ତେ ମାଣୱକେ ଏତଦୱୋଚ। ତତ୍ଥ ମନ୍ତୱ୍ହୋତି ମନ୍ତଯଥ। ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ପଟିମନ୍ତେତୂତି ମଯା ସହ କଥେତୁ। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ମାଣୱକା ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – ''ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ତାୱ ଦାସିପୁତ୍ତୋସୀତି ୱୁତ୍ତେ ପୁନ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଅଯଂ ଖୋ ଜାତି ନାମ ଦୁଜ୍ଜାନା, ସଚେ ଅଞ୍ଞମ୍ପି କିଞ୍ଚି ସମଣୋ ଗୋତମୋ 'ତ୍ୱଂ ଦାସୋ'ତି ୱକ୍ଖତି, କୋ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଡ୍ଡଂ କରିସ୍ସତି। ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ଅତ୍ତନା ବଦ୍ଧଂ ପୁଟକଂ ଅତ୍ତନାୱ ମୋଚେତୂ''ତି ଅତ୍ତାନଂ ପରିମୋଚେତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ଉପରି ଖିପନ୍ତା – ''ସୁଜାତୋ ଚ ଭୋ ଗୋତମା''ତିଆଦିମାହଂସୁ।

୨୭୦।ସହଧମ୍ମିକୋତି ସହେତୁକୋ ସକାରଣୋ। ଅକାମା ବ୍ୟାକାତବ୍ବୋତି ଅତ୍ତନା ଅନିଚ୍ଛନ୍ତେନପି ବ୍ୟାକରିତବ୍ବୋ, ଅୱସ୍ସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞେନୱା ଅଞ୍ଞଂ ପଟିଚରିସ୍ସସୀତି ଅଞ୍ଞେନ ୱଚନେନ ଅଞ୍ଞଂ ୱଚନଂ ପଟିଚରିସ୍ସସି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିସ୍ସସି, ପଟିଚ୍ଛାଦେସ୍ସସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ହି ''କିଂ ଗୋତ୍ତୋ ତ୍ୱ''ନ୍ତି ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋ – ''ଅହଂ ତଯୋ ୱେଦେ ଜାନାମୀ''ତିଆଦୀନି ୱଦତି, ଅଯଂ ଅଞ୍ଞେନ ଅଞ୍ଞଂ ପଟିଚରତି ନାମ। ପକ୍କମିସ୍ସସି ୱାତି ପୁଚ୍ଛିତଂ ପଞ୍ହଂ ଜାନନ୍ତୋୱ ଅକଥେତୁକାମତାଯ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କମିସ୍ସସି ୱା।

ତୁଣ୍ହୀଅହୋସୀତି ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମଂ ସାମଂଯେୱ ଦାସିପୁତ୍ତଭାୱଂ କଥାପେତୁକାମୋ, ସାମଂ କଥିତେ ଚ ଦାସୋ ନାମ ଜାତୋଯେୱ ହୋତି। ଅଯଂ ପନ ଦ୍ୱତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଚୋଦେତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିସ୍ସତି, ତତୋ ଅହଂ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପକ୍କମିସ୍ସାମୀତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି।

୨୭୧। ୱଜିରଂ ପାଣିମ୍ହି ଅସ୍ସାତି ୱଜିରପାଣି। ଯକ୍ଖୋତି ନ ଯୋ ୱା ସୋ ୱା ଯକ୍ଖୋ, ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଆଦିତ୍ତନ୍ତି ଅଗ୍ଗିୱଣ୍ଣଂ। ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ପଜ୍ଜଲିତଂ। ସଜୋତିଭୂତନ୍ତି ସମନ୍ତତୋ ଜୋତିଭୂତଂ, ଏକଗ୍ଗିଜାଲଭୂତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଠିତୋ ହୋତୀତି ମହନ୍ତଂ ସୀସଂ, କନ୍ଦଲମକୁଲସଦିସା ଦାଠା ଭଯାନକାନି ଅକ୍ଖିନାସାଦୀନି ଏୱଂ ୱିରୂପରୂପଂ ମାପେତ୍ୱା ଠିତୋ।

କସ୍ମା ପନେସ ଆଗତୋତି? ଦିଟ୍ଠିୱିସ୍ସଜ୍ଜାପନତ୍ଥଂ। ଅପି ଚ – ''ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟଂ, ପରେ ଚ ମେ ନ ଆଜାନେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କଭାୱଂ ଆପନ୍ନେ ଭଗୱତି ସକ୍କୋ ମହାବ୍ରହ୍ମୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା – ''ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେଥ, ତୁମ୍ହାକଂ ଆଣାଯ ଅୱତ୍ତମାନେ ମଯଂ ୱତ୍ତାପେସ୍ସାମ, ତୁମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ହୋତୁ, ଅମ୍ହାକଂ ଆଣାଚକ୍କ''ନ୍ତି ପଟିଞ୍ଞଂ ଅକାସି। ତସ୍ମା – ''ଅଜ୍ଜ ଅମ୍ବଟ୍ଠଂ ତାସେତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେସ୍ସାମୀ''ତି ଆଗତୋ।

ଭଗୱା ଚେୱ ପସ୍ସତି ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ଚାତି ଯଦି ହି ତଂ ଅଞ୍ଞେପି ପସ୍ସେଯ୍ୟୁଂ, ତଂ କାରଣଂ ଅଗରୁ ଅସ୍ସ, ''ଅଯଂ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଅମ୍ବଟ୍ଠଂ ଅତ୍ତନୋ ୱାଦେ ଅନୋତରନ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ଯକ୍ଖଂ ଆୱାହେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି, ତତୋ ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ଭଯେନ କଥେସୀ''ତି ୱଦେଯ୍ୟୁଂ। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଚେୱ ପସ୍ସତି ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ଚ। ତସ୍ସ ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ସକଲସରୀରତୋ ସେଦା ମୁଚ୍ଚିଂସୁ। ଅନ୍ତୋକୁଚ୍ଛି ୱିପରିୱତ୍ତମାନା ମହାରୱଂ ୱିରୱି । ସୋ ''ଅଞ୍ଞେପି ନୁ ଖୋ ପସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ କସ୍ସଚି ଲୋମହଂସମତ୍ତମ୍ପି ନାଦ୍ଦସ। ତତୋ – ''ଇଦଂ ଭଯଂ ମମେୱ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ସଚାହଂ ଯକ୍ଖୋତି ୱକ୍ଖାମି, 'କିଂ ତୱମେୱ ଅକ୍ଖୀନି ଅତ୍ଥି, ତ୍ୱମେୱ ଯକ୍ଖଂ ପସ୍ସସି, ପଠମଂ ଯକ୍ଖଂ ଅଦିସ୍ୱା ସମଣେନ ଗୋତମେନ ୱାଦସଙ୍ଘଟ୍ଟେ ପକ୍ଖିତ୍ତୋୱ ଯକ୍ଖଂ ପସ୍ସସୀ'ତି ୱଦେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ନ ଦାନି ମେ ଇଧ ଅଞ୍ଞଂ ପଟିସରଣଂ ଅତ୍ଥି, ଅଞ୍ଞତ୍ର ସମଣା ଗୋତମା''ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ଅଥ ଖୋ ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ମାଣୱୋ…ପେ… ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ।

୨୭୨।ତାଣଂ ଗୱେସୀତି ତାଣଂ ଗୱେସମାନୋ। ଲେଣଂ ଗୱେସୀତି ଲେଣଂ ଗୱେସମାନୋ। ସରଣଂ ଗୱେସୀତି ସରଣଂ ଗୱେସମାନୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ତାଯତି ରକ୍ଖତୀତି ତାଣଂ। ନିଲୀଯନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଲେଣଂ। ସରତୀତି ସରଣଂ, ଭଯଂ ହିଂସତି, ୱିଦ୍ଧଂସେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପନିସୀଦିତ୍ୱାତି ଉପଗମ୍ମ ହେଟ୍ଠାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା। ବ୍ରୱିତୂତି ୱଦତୁ।

ଅମ୍ବଟ୍ଠୱଂସକଥା

୨୭୩-୨୭୪।ଦକ୍ଖିଣଜନପଦନ୍ତି ଦକ୍ଖିଣାପଥୋତି ପାକଟଂ। ଗଙ୍ଗାଯ ଦକ୍ଖିଣତୋ ପାକଟଜନପଦଂ। ତଦା କିର ଦକ୍ଖିଣାପଥେ ବହୂ ବ୍ରାହ୍ମଣତାପସା ହୋନ୍ତି, ସୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଂ ତାପସଂ ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଯା ଆରାଧେସି। ସୋ ତସ୍ସ ଉପକାରଂ ଦିସ୍ୱା ଆହ – ''ଅମ୍ଭୋ, ପୁରିସ, ମନ୍ତଂ ତେ ଦେମି, ଯଂ ଇଚ୍ଛସି, ତଂ ମନ୍ତଂ ଗଣ୍ହାହୀ''ତି। ସୋ ଆହ – ''ନ ମେ ଆଚରିଯ, ଅଞ୍ଞେନ ମନ୍ତେନ, କିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥି, ଯସ୍ସାନୁଭାୱେନ ଆୱୁଧଂ ନ ପରିୱତ୍ତତି, ତଂ ମେ ମନ୍ତଂ ଦେହୀ''ତି। ସୋ – ''ଭଦ୍ରଂ, ଭୋ''ତି ତସ୍ସ ଧନୁଅଗମନୀଯଂ ଅମ୍ବଟ୍ଠଂ ନାମ ୱିଜ୍ଜଂ ଅଦାସି, ସୋ ତଂ ୱିଜ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ୱୀମଂସିତ୍ୱା – ''ଇଦାନି ମେ ମନୋରଥଂ ପୂରେସ୍ସାମୀ''ତି ଇସିୱେସଂ ଗହେତ୍ୱା ଓକ୍କାକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗତୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଦକ୍ଖିଣଜନପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମମନ୍ତେ ଅଧୀଯିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଓକ୍କାକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା''ତି।

ଏତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମମନ୍ତେତି ଆନୁଭାୱସମ୍ପନ୍ନତାଯ ସେଟ୍ଠମନ୍ତେ। କୋ ନେୱଂ''ରେ ଅଯଂ ମଯ୍ହଂ ଦାସିପୁତ୍ତୋତି କୋ ନୁ ଏୱଂ ଅରେ ଅଯଂ ମମ ଦାସିପୁତ୍ତୋ। ସୋତଂ ଖୁରପ୍ପନ୍ତି ସୋ ରାଜା ତଂ ମାରେତୁକାମତାଯ ସନ୍ନହିତଂ ସରଂ ତସ୍ସ ମନ୍ତାନୁଭାୱେନ ନେୱ ଖିପିତୁଂ ନ ଅପନେତୁଂ ସକ୍ଖି, ତାୱଦେୱ ସକଲସରୀରେ ସଞ୍ଜାତସେଦୋ ଭଯେନ ୱେଧମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି।

ଅମଚ୍ଚାତି ମହାମଚ୍ଚା। ପାରିସଜ୍ଜାତି ଇତରେ ପରିସାୱଚରା। ଏତଦୱୋଚୁନ୍ତି – ''ଦଣ୍ଡକୀରଞ୍ଞୋ କିସୱଚ୍ଛତାପସେ ଅପରଦ୍ଧସ୍ସ ଆୱୁଧୱୁଟ୍ଠିଯା ସକଲରଟ୍ଠଂ ୱିନଟ୍ଠଂ । ନାଳିକେରୋ ପଞ୍ଚସୁ ତାପସସତେସୁ ଅଜ୍ଜୁନୋ ଚ ଅଙ୍ଗୀରସେ ଅପରଦ୍ଧୋ ପଥୱିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିରଯଂ ପୱିଟ୍ଠୋ''ତି ଚିନ୍ତଯନ୍ତା ଭଯେନ ଏତଂ ସୋତ୍ଥି, ଭଦ୍ଦନ୍ତେତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚୁଂ।

ସୋତ୍ଥି ଭୱିସ୍ସତି ରଞ୍ଞୋତି ଇଦଂ ୱଚନଂ କଣ୍ହୋ ଚିରଂ ତୁଣ୍ହୀ ହୁତ୍ୱା ତତୋ ଅନେକପ୍ପକାରଂ ଯାଚୀଯମାନୋ – ''ତୁମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞା ମାଦିସସ୍ସ ଇସିନୋ ଖୁରପ୍ପଂ ସନ୍ନଯ୍ହନ୍ତେନ ଭାରିଯଂ କମ୍ମଂ କତ''ନ୍ତିଆଦୀନି ଚ ୱତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅଭାସି। ଉନ୍ଦ୍ରିଯିସ୍ସତୀତି ଭିଜ୍ଜିସ୍ସତି, ଥୁସମୁଟ୍ଠି ୱିଯ ୱିପ୍ପକିରିଯିସ୍ସତୀତି। ଇଦଂ ସୋ ''ଜନଂ ତାସେସ୍ସାମୀ''ତି ମୁସା ଭଣତି। ସରସନ୍ଥମ୍ଭନମତ୍ତେଯେୱ ହିସ୍ସ ୱିଜ୍ଜାଯ ଆନୁଭାୱୋ, ନ ଅଞ୍ଞତ୍ର। ଇତୋ ପରେସୁପି ୱଚନେସୁ ଏସେୱ ନଯୋ।

ପଲ୍ଲୋମୋତି ପନ୍ନଲୋମୋ। ଲୋମହଂସନମଓମ୍ପିସ୍ସ ନ ଭୱିସ୍ସତି। ଇଦଂ କିର ସୋ ‘‘ସଚେ ମେ ରାଜା ତଂ ଦାରିକଂ ଦସ୍ସତୀ’’ତି ପଟିଞ୍ଞଂ କାରେତ୍ୱା ଅୱଚ। କୁମାରେ ଖୁରପ୍ପଂ ପତିଟ୍ଠପେସୀତି ତେନ ‘‘ସରୋ ଓତରତୂ’’ତି ମନ୍ତେ ପରିୱତ୍ତି, ତେ କୁମାରସ୍ସ ନାଭିଯଂ ପତିଟ୍ଠପେସି। ଧୀତରଂ ଅଦାସୀତି ସୀସଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଅଦାସଂ ଭୁଜିସ୍ସଂ କତ୍ୱା ଧୀତରଂ ଅଦାସି, ଉଳାରେ ଚ ତଂ ଠାନେ ଠପେସି। ମା ଖୋ ତୁମ୍ହେ ମାଣୱକାତି ଇଦଂ ପନ ଭଗୱା – ‘‘ଏକେନ ପକ୍ଖେନ ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ସକ୍ଯାନଂ ଞାତି ହୋତୀ’’ତି ପକାସେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ସମସ୍ସାସନତ୍ଥଂ ଆହ। ତତୋ ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ଘଟସତେନ ଅଭିସିତ୍ତୋ ୱିଯ ପସ୍ସଦ୍ଧଦରଥୋ ହୁତ୍ୱା ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମଂ ‘‘ତୋସେସ୍ସାମୀ’’ତି ଏକେନ ପକ୍ଖେନ ଞାତିଂ କରୋତି, ଖତ୍ତିଯୋ କିରାହମସ୍ମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି।

ଖତ୍ତିଯସେଟ୍ଠଭାୱୱଣ୍ଣନା

୨୭୫। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା – ‘‘ଅଯଂ ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ଖତ୍ତିଯୋସ୍ମୀ’’ତି ସଞ୍ଞଂ କରୋତି, ଅତ୍ତନୋ ଅଖତ୍ତିଯଭାୱଂ ନ ଜାନାତି, ହନ୍ଦ ନଂ ଜାନାପେସ୍ସାମୀତି ଖତ୍ତିଯୱଂସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଉତ୍ତରିଦେସନଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତୋ – ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି ଅମ୍ବଟ୍ଠା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ। ବ୍ରାହ୍ମଣେସୂତି ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଅନ୍ତରେ। ଆସନଂ ୱା ଉଦକଂ ୱାତି ଅଗ୍ଗାସନଂ ୱା ଅଗ୍ଗୋଦକଂ ୱା। ସଦ୍ଧେତି ମତକେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତଭତ୍ତେ। ଥାଲିପାକେତି ମଙ୍ଗଲାଦିଭତ୍ତେ। ଯଞ୍ଞେତି ଯଞ୍ଞଭତ୍ତେ। ପାହୁନେତି ପାହୁନକାନଂ କତଭତ୍ତେ ପଣ୍ଣାକାରଭତ୍ତେ ୱା। ଅପି ନୁସ୍ସାତି ଅପି ନୁ ଅସ୍ସ ଖତ୍ତିଯପୁତ୍ତସ୍ସ। ଆୱଟଂ ୱା ଅସ୍ସ ଅନାୱଟଂ ୱାତି , ବ୍ରାହ୍ମଣକଞ୍ଞାସୁ ନିୱାରଣଂ ଭୱେଯ୍ଯ ୱା ନୋ ୱା, ବ୍ରାହ୍ମଣଦାରିକଂ ଲଭେଯ୍ଯ ୱା ନ ୱା ଲଭେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନୁପପନ୍ନୋତି ଖତ୍ତିଯଭାୱଂ ଅପତ୍ତୋ, ଅପରିସୁଦ୍ଧୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୭୬।ଇତ୍ଥିଯାୱା ଇତ୍ଥିଂ କରିତ୍ୱାତି ଇତ୍ଥିଯା ୱା ଇତ୍ଥିଂ ପରିଯେସିତ୍ୱା। କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ପକରଣେତି କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ଦୋସେ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଅଯୁତ୍ତେ ଅକତ୍ତବ୍ବକରଣେ। ଭସ୍ସପୁଟେନାତି ଭସ୍ମପୁଟେନ, ସୀସେ ଛାରିକଂ ଓକିରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୭୭।ଜନେତସ୍ମିନ୍ତି ଜନିତସ୍ମିଂ, ପଜାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେ ଗୋତ୍ତପଟିସାରିନୋତି ଯେ ଜନେତସ୍ମିଂ ଗୋତ୍ତଂ ପଟିସରନ୍ତି – ‘‘ଅହଂ ଗୋତମୋ, ଅହଂ କସ୍ସପୋ’’ତି, ତେସୁ ଲୋକେ ଗୋତ୍ତପଟିସାରୀସୁ ଖତ୍ତିଯୋ ସେଟ୍ଠୋ। ଅନୁମତା ମଯାତି ମମ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ଦେସିତା ମଯା ଅନୁଞ୍ଞାତା।

ପଠମଭାଣୱାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱିଜ୍ଜାଚରଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୭୮। ଇମାଯ ପନ ଗାଥାଯ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋତି ଇଦଂ ପଦଂ ସୁତ୍ୱା ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ୱିଜ୍ଜା ନାମ ତଯୋ ୱେଦା, ଚରଣଂ ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି, ତଯିଦଂ ଅମ୍ହାକଂଯେୱ ଅତ୍ଥି, ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଚେ ସେଟ୍ଠୋ, ମଯମେୱ ସେଟ୍ଠା’’ତି ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିଜ୍ଜାଚରଣଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ – ‘‘କତମଂ ପନ ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଚରଣଂ, କତମା ଚ ପନ ସା ୱିଜ୍ଜା’’ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସମଯେ ସିଦ୍ଧଂ ଜାତିୱାଦାଦିପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ୱିଜ୍ଜାଚରଣଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅନୁତ୍ତରଂ ୱିଜ୍ଜାଚରଣଂ ଦସ୍ସେତୁକାମୋ – ‘‘ନ ଖୋ ଅମ୍ବଟ୍ଠା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଜାତିୱାଦୋତି ଜାତିଂ ଆରବ୍ଭ ୱାଦୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସେୱିଦଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ସୁଦ୍ଦସ୍ସାତିଆଦି ୱଚନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଜାତିୱାଦୱିନିବଦ୍ଧାତି ଜାତିୱାଦେ ୱିନିବଦ୍ଧା। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ।

ତତୋ ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ – ‘‘ଯତ୍ଥ ଦାନି ମଯଂ ଲଗ୍ଗିସ୍ସାମାତି ଚିନ୍ତଯିମ୍ହ, ତତୋ ନୋ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମହାୱାତେ ଥୁସଂ ଧୁନନ୍ତୋ ୱିଯ ଦୂରମେୱ ଅୱକ୍ଖିପି। ଯତ୍ଥ ପନ ମଯଂ ନ ଲଗ୍ଗାମ, ତତ୍ଥ ନୋ ନିଯୋଜେସି। ଅଯଂ ନୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପଦା ଞାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପଦଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ସମୁଦାଗମତୋ ପଭୁତି ୱିଜ୍ଜାଚରଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ – ‘‘ଇଧ ଅମ୍ବଟ୍ଠ ତଥାଗତୋ’’ତିଆଦିମାହ।

୨୭୯। ଏତ୍ଥ ଚ ଭଗୱା ଚରଣପରିଯାପନ୍ନମ୍ପି ତିୱିଧଂ ସୀଲଂ ୱିଭଜନ୍ତୋ ‘‘ଇଦମସ୍ସ ହୋତି ଚରଣସ୍ମି’’ନ୍ତି ଅନିଯ୍ଯାତେତ୍ୱା ‘‘ଇଦମ୍ପିସ୍ସ ହୋତି ସୀଲସ୍ମି’’ନ୍ତି ସୀଲୱସେନେୱ ନିଯ୍ଯାତେସି। କସ୍ମା? ତସ୍ସପି ହି କିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚି ସୀଲଂ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଚରଣୱସେନ ନିଯ୍ଯାତିଯମାନେ ‘‘ମଯମ୍ପି ଚରଣସମ୍ପନ୍ନା’’ତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଲଗ୍ଗେଯ୍ଯ। ଯଂ ପନ ତେନ ସୁପିନେପି ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ, ତସ୍ସେୱ ୱସେନ ନିଯ୍ଯାତେନ୍ତୋ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦମ୍ପିସ୍ସ ହୋତି ଚରଣସ୍ମିଂ…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ଇଦମ୍ପିସ୍ସ ହୋତି ଚରଣସ୍ମିନ୍ତିଆଦିମାହ। ଏତ୍ତାୱତା ଅଟ୍ଠପି ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚରଣନ୍ତି ନିଯ୍ଯାତିତା ହୋନ୍ତି, ୱିପସ୍ସନା ଞାଣତୋ ପନ ପଟ୍ଠାଯ ଅଟ୍ଠୱିଧାପି ପଞ୍ଞା ୱିଜ୍ଜାତି ନିଯ୍ଯାତିତା।

ଚତୁଅପାୟମୁଖକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୮୦।ଅପାୟମୁଖାନୀତି ୱିନାସମୁଖାନି। ଅନଭିସମ୍ଭୁଣମାନୋତି ଅସମ୍ପାପୁଣନ୍ତୋ, ଅୱିସହମାନୋ ୱା। ଖାରିୱିୱିଧମାଦାୟାତି ଏତ୍ଥ ଖାରୀତି ଅରଣୀ କମଣ୍ଡଲୁ ସୁଜାଦୟୋ ତାପସପରିକ୍ଖାରା। ୱିଧୋତି କାଜୋ। ତସ୍ମା ଖାରିଭରିତଂ କାଜମାଦାୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେ ପନ ଖାରିୱିୱିଧନ୍ତି ପଠନ୍ତି, ତେ ‘‘ଖାରୀତି କାଜସ୍ସ ନାମଂ, ୱିୱିଧନ୍ତି ବହୁକମଣ୍ଡଲୁଆଦିପରିକ୍ଖାର’’ନ୍ତି ୱଣ୍ଣୟନ୍ତି। ପୱତ୍ତଫଲଭୋଜନୋତି ପତିତଫଲଭୋଜନୋ। ପରିଚାରକୋତି କପ୍ପିୟକରଣପତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣପାଦଧୋୱନାଦିୱତ୍ତକରଣୱସେନ ପରିଚାରକୋ। କାମଞ୍ଚ ଗୁଣାଧିକୋପି ଖୀଣାସୱସାମଣେରୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭିକ୍ଖୁନୋ ୱୁତ୍ତନୟେନ ପରିଚାରକୋ ହୋତି, ଅୟଂ ପନ ନ ତାଦିସୋ ଗୁଣୱସେନପି ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରଣୱସେନପି ଲାମକୋୟେୱ।

କସ୍ମା ପନ ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜା ସାସନସ୍ସ ୱିନାସମୁଖନ୍ତି ୱୁତ୍ତାତି? ଯସ୍ମା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ସାସନଂ ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜାୱସେନ ଓସକ୍କିସ୍ସତି। ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ପୂରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତଂ ଲଜ୍ଜିନୋ ସିକ୍ଖାକାମା – ‘‘ନତ୍ଥି ତୟା ସଦ୍ଧିଂ ଉପୋସଥୋ ୱା ପୱାରଣା ୱା ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ ୱା’’ତି ଜିଗୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପରିୱଜ୍ଜେନ୍ତି। ସୋ ‘‘ଦୁକ୍କରଂ ଖୁରଧାରୂପମଂ ସାସନେ ପଟିପତ୍ତିପୂରଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜା ପନ ସୁକରା ଚେୱ ବହୁଜନସମ୍ମତା ଚା’’ତି ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ତାପସୋ ହୋତି। ଅଞ୍ଞେ ତଂ ଦିସ୍ୱା – ‘‘କିଂ ତୟା କତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ – ‘‘ଭାରିୟଂ ତୁମ୍ହାକଂ ସାସନେ କମ୍ମଂ, ଇଧ ପନ ସଚ୍ଛନ୍ଦଚାରିନୋ ମୟ’’ନ୍ତି ୱଦତି। ସୋପି, ଯଦି ଏୱଂ ଅହମ୍ପି ଏତ୍ଥେୱ ପବ୍ବଜାମୀତି ତସ୍ସ ଅନୁସିକ୍ଖନ୍ତୋ ତାପସୋ ହୋତି। ଏୱମଞ୍ଞେପି ଅଞ୍ଞେପୀତି କମେନ ତାପସାୱ ବହୁକା ହୋନ୍ତି। ତେସଂ ଉପ୍ପନ୍ନକାଲେ ସାସନଂ ଓସକ୍କିତଂ ନାମ ଭୱିସ୍ସତି। ଲୋକେ ଏୱରୂପୋ ବୁଦ୍ଧୋ ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ତସ୍ସ ଇଦିସଂ ନାମ ସାସନଂ ଅହୋସୀତି ସୁତମତ୍ତମେୱ ଭୱିସ୍ସତି। ଇଦଂ ସନ୍ଧାୟ ଭଗୱା ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜଂ ସାସନସ୍ସ ୱିନାସମୁଖନ୍ତି ଆହ।

କୁଦାଲପିଟକନ୍ତି କନ୍ଦମୂଲଫଲଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ କୁଦାଲଞ୍ଚେୱ ପିଟକଞ୍ଚ। ଗାମସାମନ୍ତଂ ୱାତି ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପଦାଦୀନି ଅନଭିସମ୍ଭୁଣନ୍ତୋ, କସିକମ୍ମାଦୀହି ଚ ଜୀୱିତଂ ନିପ୍ଫାଦେତୁଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ବହୁଜନକୁହାପନତ୍ଥଂ ଗାମସାମନ୍ତେ ୱା ନିଗମସାମନ୍ତେ ୱା ଅଗ୍ଗିସାଲଂ କତ୍ୱା ସପ୍ପିତେଲଦଧିମଧୁଫାଣିତତିଲତଣ୍ଡୁଲାଦୀହି ଚେୱ ନାନାଦାରୂହି ଚ ହୋମକରଣୱସେନ ଅଗ୍ଗିଂ ପରିଚରନ୍ତୋ ଅଚ୍ଛତି।

ଚତୁଦ୍ୱାରଂ ଅଗାରଂ କରିତ୍ୱାତି ଚତୁମୁଖଂ ପାନାଗାରଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସ ଦ୍ୱାରେ ମଣ୍ଡପଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପାନୀୟଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଆଗତାଗତେ ପାନୀୟେନ ଆପୁଚ୍ଛତି। ଯମ୍ପିସ୍ସ ଅଦ୍ଧିକା କିଲନ୍ତା ପାନୀୟଂ ପିୱିତ୍ୱା ପରିତୁଟ୍ଠା ଭତ୍ତପୁଟଂ ୱା ତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ୱା ଦେନ୍ତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ଗହେତ୍ୱା ଅମ୍ବିଲୟାଗୁଆଦୀନି କତ୍ୱା ବହୁତରଂ ଆମିସଗହଣତ୍ଥଂ କେସଞ୍ଚି ଅନ୍ନଂ ଦେତି, କେସଞ୍ଚି ଭତ୍ତପଚନଭାଜନାଦୀନି। ତେହିପି ଦିନ୍ନଂ ଆମିସଂ ୱା ପୁବ୍ବଣ୍ଣାଦୀନି ୱା ଗଣ୍ହାତି, ତାନି ୱଡ୍ଢିୟା ପୟୋଜେତି। ଏୱଂ ୱଡ୍ଢମାନୱିଭୱୋ ଗୋମହିଂସଦାସୀଦାସପରିଗ୍ଗହଂ କରୋତି, ମହନ୍ତଂ କୁଟୁମ୍ବଂ ସଣ୍ଠପେତି। ଇମଂ ସନ୍ଧାୟେତଂ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଚତୁଦ୍ୱାରଂ ଅଗାରଂ କରିତ୍ୱା ଅଚ୍ଛତୀ’’ତି। ‘‘ତମହଂ ଯଥାସତ୍ତି ଯଥାବଲଂ ପଟିପୂଜେସ୍ସାମୀ’’ତି ଇଦଂ ପନସ୍ସ ପଟିପତ୍ତିମୁଖଂ। ଇମିନା ହି ମୁଖେନ ସୋ ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜତୀତି। ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଭଗୱତା ସବ୍ବାପି ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି।

କଥଂ? ଅଟ୍ଠୱିଧା ହି ତାପସା – ସପୁତ୍ତଭରିୟା, ଉଞ୍ଛାଚରିୟା, ଅନଗ୍ଗିପକ୍କିକା, ଅସାମପାକା, ଅସ୍ମମୁଟ୍ଠିକା, ଦନ୍ତୱକ୍କଲିକା, ପୱତ୍ତଫଲଭୋଜନା, ପଣ୍ଡୁପଲାସିକାତି। ତତ୍ଥ ଯେ କେଣିୟଜଟିଲୋ ୱିୟ କୁଟୁମ୍ବଂ ସଣ୍ଠପେତ୍ୱା ୱସନ୍ତି, ତେ ସପୁତ୍ତଭରିୟା ନାମ।

ଯେ ପନ ‘‘ସପୁତ୍ତଦାରଭାୱୋ ନାମ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ଅୟୁତ୍ତୋ’’ତି ଲାୟନମଦ୍ଦନଟ୍ଠାନେସୁ ୱୀହିମୁଗ୍ଗମାସତିଲାଦୀନି ସଙ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ତେ ଉଞ୍ଛାଚରିୟା ନାମ।

ଯେ ‘‘ଖଲେନ ଖଲଂ ୱିଚରିତ୍ୱା ୱୀହିଂ ଆହରିତ୍ୱା କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନଂ ନାମ ଅୟୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଗାମନିଗମେସୁ ତଣ୍ଡୁଲଭିକ୍ଖଂ ଗହେତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ତେ ଅନଗ୍ଗିପକ୍କିକା ନାମ।

ଯେ ପନ ‘‘କିଂ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ସାମପାକେନା’’ତି ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପକ୍କଭିକ୍ଖମେୱ ଗଣ୍ହନ୍ତି , ତେ ଅସାମପାକା ନାମ।

ଯେ ‘‘ଦିୱସେ ଦିୱସେ ଭିକ୍ଖାପରିୟେଟ୍ଠି ନାମ ଦୁକ୍ଖା ପବ୍ବଜିତସ୍ସା’’ତି ମୁଟ୍ଠିପାସାଣେନ ଅମ୍ବାଟକାଦୀନଂ ରୁକ୍ଖାନଂ ତଚଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତି, ତେ ଅସ୍ମମୁଟ୍ଠିକା ନାମ।

ଯେ ପନ ‘‘ପାସାଣେନ ତଚଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ୱିଚରଣଂ ନାମ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଦନ୍ତେହେୱ ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତି, ତେ ଦନ୍ତୱକ୍କଲିକା ନାମ।

ଯେ “ଦନ୍ତେହି ଉକ୍ଖାଟେତ୍ଵା ଖାଦନଂ ନାମ ଦୁକ୍ଖଂ ପବ୍ବଜିତସ୍ସା”ତି ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦୀହି ପହରିତ୍ଵା ପତିତାନି ଫଲାନି ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ତେ ପଵତ୍ତଫଲଭୋଜନା ନାମ।

ଯେ ପନ “ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦୀହି ପାତେତ୍ଵା ପରିଭୋଗୋ ନାମ ଅସାରୁପ୍ପୋ ପବ୍ବଜିତସ୍ସା”ତି ସଯଂ ପତିତାନେଵ ପୁପ୍ଫଫଲପଣ୍ଡୁପଲାସାଦୀନି ଖାଦନ୍ତା ଯାପେନ୍ତି, ତେ ପଣ୍ଡୁପଲାସିକା ନାମ।

ତେ ତିଵିଧା – ଉକ୍କଟ୍ଠମଜ୍ଝିମମୁଦୁକଵସେନ। ତତ୍ଥ ଯେ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନତୋ ଅନୁଟ୍ଠାଯ ହତ୍ଥେନ ପାପୁଣନଟ୍ଠାନେଵ ପତିତଂ ଗହେତ୍ଵା ଖାଦନ୍ତି, ତେ ଉକ୍କଟ୍ଠା। ଯେ ଏକରୁକ୍ଖତୋ ଅଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖଂ ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେ ମଜ୍ଝିମା। ଯେ ତଂ ତଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ପରିଯେସିତ୍ଵା ଖାଦନ୍ତି, ତେ ମୁଦୁକା।

ଇମା ପନ ଅଟ୍ଠପି ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜା ଇମାହି ଚତୂହିଯେଵ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। କଥଂ? ଏତାସୁ ହି ସପୁତ୍ତଭରିଯା ଚ ଉଞ୍ଛାଚରିଯା ଚ ଅଗାରଂ ଭଜନ୍ତି। ଅନଗ୍ଗିପକ୍କିକା ଚ ଅସାମପାକା ଚ ଅଗ୍ଯାଗାରଂ ଭଜନ୍ତି। ଅସ୍ମମୁଟ୍ଠିକା ଚ ଦନ୍ତଵକ୍କଲିକା ଚ କନ୍ଦମୂଲଫଲଭୋଜନଂ ଭଜନ୍ତି। ପଵତ୍ତଫଲଭୋଜନା ଚ ପଣ୍ଡୁପଲାସିକା ଚ ପଵତ୍ତଫଲଭୋଜନଂ ଭଜନ୍ତି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ – “ଏତ୍ତାଵତା ଚ ଭଗଵତା ସବ୍ବାପି ତାପସପବ୍ବଜ୍ଜା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତୀ”ତି।

୨୮୧-୨୮୨। ଇଦାନି ଭଗଵା ସାଚରିଯକସ୍ସ ଅମ୍ବଟ୍ଠସ୍ସ ଵିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପଦାଯ ଅପାଯମୁଖମ୍ପି ଅପ୍ପତ୍ତଭାଵଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି ଅମ୍ବଟ୍ଠାତିଆଦିମାହ। ତଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେଵ। ଅତ୍ତନା ଆପାଯିକୋପି ଅପରିପୂରମାନୋତି ଅତ୍ତନା ଵିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପଦାଯ ଆପାଯିକେନାପି ଅପରିପୂରମାନେନ।

ପୁବ୍ବକୈସିଭାଵାନୁଯୋଗଵଣ୍ଣନା

୨୮୩।ଦତ୍ତିକନ୍ତି ଦିନ୍ନକଂ। ସମ୍ମୁଖୀଭାଵମ୍ପି ନ ଦଦାତୀତି କସ୍ମା ନ ଦଦାତି? ସୋ କିର ସମ୍ମୁଖା ଆଵଟ୍ଟନିଂ ନାମ ଵିଜ୍ଜଂ ଜାନାତି। ଯଦା ରାଜା ମହାରହେନ ଅଲଙ୍କାରେନ ଅଲଙ୍କତୋ ହୋତି, ତଦା ରଞ୍ଞୋ ସମୀପେ ଠତ୍ଵା ତସ୍ସ ଅଲଙ୍କାରସ୍ସ ନାମଂ ଗଣ୍ହତି। ତସ୍ସ ରାଜା ନାମେ ଗହିତେ ନ ଦେମୀତି ଵତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଦତ୍ଵା ପୁନ ଛଣଦିଵସେ ଅଲଙ୍କାରଂ ଆହରଥାତି ଵତ୍ଵା, ନତ୍ଥି, ଦେଵ, ତୁମ୍ହେହି ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦିନ୍ନୋତି ଵୁତ୍ତୋ, “କସ୍ମା ମେ ଦିନ୍ନୋ”ତି ପୁଚ୍ଛି। ତେ ଅମଚ୍ଚା ‘ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସମ୍ମୁଖା ଆଵଟ୍ଟନିମାଯଂ ଜାନାତି। ତାଯ ତୁମ୍ହେ ଆଵଟ୍ଟେତ୍ଵା ଗହେତ୍ଵା ଗଚ୍ଛତୀ’ତି ଆହଂସୁ। ଅପରେ ରଞ୍ଞା ସହ ତସ୍ସ ଅତିସହାଯଭାଵଂ ଅସହନ୍ତା ଆହଂସୁ – “ଦେଵ, ଏତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସରୀରେ ସଙ୍ଖଫଲିତକୁଟ୍ଠଂ ନାମ ଅତ୍ଥି। ତୁମ୍ହେ ଏତଂ ଦିସ୍ଵାଵ ଆଲିଙ୍ଗଥ ପରାମସଥ, ଇଦଞ୍ଚ କୁଟ୍ଠଂ ନାମ କାଯସଂସଗ୍ଗଵସେନ ଅନୁଗଚ୍ଛତି, ମା ଏଵଂ କରୋଥା”ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତସ୍ସ ରାଜା ସମ୍ମୁଖୀଭାଵଂ ନ ଦେତି।

ଯସ୍ମା ପନ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପଣ୍ଡିତୋ ଖତ୍ତଵିଜ୍ଜାଯ କୁସଲୋ, ତେନ ସହ ମନ୍ତେତ୍ଵା କତକମ୍ମଂ ନାମ ନ ଵିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ମା ସାଣିପାକାରସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଠତ୍ଵା ବହି ଠିତେନ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ “ତିରୋ ଦୁସ୍ସନ୍ତେନ ମନ୍ତେତୀ”ତି। ତତ୍ଥ ତିରୋଦୁସ୍ସନ୍ତେନାତି ତିରୋଦୁସ୍ସେନ। ଅଯମେଵ ଵା ପାଠୋ। ଧମ୍ମିକନ୍ତି ଅନଵଜ୍ଜଂ। ପଯାତନ୍ତି ଅଭିହରିତ୍ଵା ଦିନ୍ନଂ। କଥଂ ତସ୍ସ ରାଜାତି ଯସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଇଦିସଂ ଭିକ୍ଖଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହେଯ୍ଯ, କଥଂ ତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସୋ ରାଜା ସମ୍ମୁଖୀଭାଵମ୍ପି ନ ଦଦେଯ୍ଯ। ଅଯଂ ପନ ଅଦିନ୍ନକଂ ମାଯାଯ ଗଣ୍ହତି, ତେନସ୍ସ ସମ୍ମୁଖୀଭାଵଂ ରାଜା ନ ଦେତୀତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। “ଇଦଂ ପନ କାରଣଂ ଠପେତ୍ଵା ରାଜାନଞ୍ଚେଵ ବ୍ରାହ୍ମଣଞ୍ଚ ନ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଜାନାତି। ତଦେତଂ ଏଵଂ ରହସ୍ସମ୍ପି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମ୍ପି ଅଦ୍ଧା ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ସମଣୋ ଗୋତମୋତି ନିଟ୍ଠଂ ଗମିସ୍ସତୀ”ତି ଭଗଵା ପକାସେସି।

୨୮୪। ଇଦାନି ଅଯଞ୍ଚ ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ, ଆଚରିଯୋ ଚସ୍ସ ମନ୍ତେ ନିସ୍ସାଯ ଅତିମାନିନୋ। ତେନ ତେସଂ ମନ୍ତନିସ୍ସିତମାନନିମ୍ମଦନତ୍ଥଂ ଉତ୍ତରି ଦେସନଂ ଵଡ୍ଢେନ୍ତୋ ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଅମ୍ବଟ୍ଠ, ଇଧ ରାଜାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ରଥୂପତ୍ଥରେତି ରଥମ୍ହି ରଞ୍ଞୋ ଠାନତ୍ଥଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ଵା ସଜ୍ଜିତପଦେସେ। ଉଗ୍ଗେହି ଵାତି ଉଗ୍ଗତୁଗ୍ଗତେହି ଵା ଅମଚ୍ଚେହି। ରାଜଞ୍ଞେହୀତି ଅନଭିସିତ୍ତକୁମାରେହି। କିଞ୍ଚିଦେଵ ମନ୍ତନନ୍ତି ଅସୁକସ୍ମିଂ ଦେସେ ତଳାକଂ ଵା ମାତିକଂ ଵା କାତୁଂ ଵଟ୍ଟତି, ଅସୁକସ୍ମିଂ ଗାମଂ ଵା ନିଗମଂ ଵା ନଗରଂ ଵା ନିଵେସେତୁନ୍ତି ଏଵରୂପଂ ପାକଟମନ୍ତନଂ। ତଦେଵ ମନ୍ତନନ୍ତି ଯଂ ରଞ୍ଞା ମନ୍ତିତଂ ତଦେଵ। ତାଦିସେହିଯେଵ ସୀସୁକ୍ଖେପଭମୁକ୍ଖେପାଦୀହି ଆକାରେହି ମନ୍ତେଯ୍ଯ। ରାଜଭଣିତନ୍ତି ଯଥା ରଞ୍ଞା ଭଣିତଂ, ତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧନସମତ୍ଥଂ। ସୋପି ତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧନସମତ୍ଥମେଵ ଭଣିତଂ ଭଣତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୮୫।ପଵୁତ୍ତାରୋତି ପଵତ୍ତଯିତାରୋ। ଯେସନ୍ତି ଯେସଂ ସନ୍ତକଂ। ମନ୍ତପଦନ୍ତି ଵେଦସଙ୍ଖାତଂ ମନ୍ତମେଵ । ଗୀତନ୍ତି ଅଟ୍ଠକାଦୀହି ଦସହି

ପୋରାଣକବ୍ରାହ୍ମଣେହି ସରସମ୍ପତ୍ତିଓସେନ ସଜ୍ଝାୟିତଂ। ପଓ୍ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଞ୍ଞେସଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ, ଓ୍ୱାଚିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସମିହିତନ୍ତି ସମୁପବ୍ୟୂଳ୍ହଂ ରାସିକତଂ, ପିଣ୍ଡଂ କତ୍ୱା ଠପିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଦନୁଗାୟନ୍ତୀତି ଏତରହି ବ୍ରାହ୍ମଣା ତଂ ତେହି ପୁବ୍ବେ ଗୀତଂ ଅନୁଗାୟନ୍ତି ଅନୁସଜ୍ଝାୟନ୍ତି। ତଦନୁଭାସନ୍ତୀତି ତଂ ଅନୁଭାସନ୍ତି, ଇଦଂ ପୁରିମସ୍ସେଓ୍ୱ ଓ୍ୱେଓ୍ୱଚନଂ। ଭାସିତମନୁଭାସନ୍ତୀତି ତେହି ଭାସିତଂ ସଜ୍ଝାୟିତଂ ଅନୁସଜ୍ଝାୟନ୍ତି। ଓ୍ୱାଚିତମନୁଓ୍ୱାଚେନ୍ତୀତି ତେହି ଅଞ୍ଞେସଂ ଓ୍ୱାଚିତଂ ଅନୁଓ୍ୱାଚେନ୍ତି।

ସେଯ୍ୟଥିଦନ୍ତି ତେ କତମେହି ଅତ୍ଥୋ। ଅଟ୍ଠକୋତିଆଦୀନି ତେସଂ ନାମାନି। ତେ କିର ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଓଲୋକେତ୍ୱା ପରୂପଘାତଂ ଅକତ୍ୱା କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗଓ୍ୱତୋ ପାଓ୍ୱଚନେନ ସହ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ମନ୍ତେ ଗନ୍ଥିଂସୁ। ଅପରାପରେ ପନ ବ୍ରାହ୍ମଣା ପାଣାତିପାତାଦୀନି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତୟୋ ଓ୍ୱେଦେ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧଓ୍ୱଚନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଓ୍ୱିରୁଦ୍ଧେ ଅକଂସୁ। ନେତଂଠାନଂ ଓ୍ୱିଜ୍ଜତୀତି ଯେନ ତ୍ୱଂ ଇସି ଭଓ୍ୱେୟ୍ୟାସି, ଏତଂ କାରଣଂ ନ ଓ୍ୱିଜ୍ଜତି। ଇଧ ଭଗଓ୍ୱା ଯସ୍ମା – ''ଏସ ପୁଚ୍ଛିୟମାନୋପି, ଅତ୍ତନୋ ଅଓ୍ୱହରଣଭାଓ୍ୱଂ ଞତ୍ୱା ପଟିଓ୍ୱଚନଂ ନ ଦସ୍ସେତୀ''ତି ଜାନାତି, ତସ୍ମା ପଟିଞ୍ଞଂ ଅଗହେତ୍ୱାଓ୍ୱ ତଂ ଇସିଭାଓ୍ୱଂ ପଟିକ୍ଖିପି।

୨୮୬। ଇଦାନି ଯସ୍ମା ତେ ପୋରାଣା ଦସ ବ୍ରାହ୍ମଣା ନିରାମଗନ୍ଧା ଅନିହିଗନ୍ଧା ରଜୋଜଲ୍ଲଧରା ବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ ଅରଞ୍ଞାୟତନେ ପବ୍ବତପାଦେସୁ ଓ୍ୱନମୂଲଫଲାହାରା ଓ୍ୱସିଂସୁ। ଯଦା କତ୍ଥଚି ଗନ୍ତୁକାମା ହୋନ୍ତି, ଇଦ୍ଧିୟା ଆକାସେନେଓ୍ୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନତ୍ଥି ତେସଂ ଯାନେନ କିଚ୍ଚଂ। ସବ୍ବଦିସାସୁ ଚ ନେସଂ ମେତ୍ତାଦିବ୍ରହ୍ମଓ୍ୱିହାରଭାଓ୍ୱନାଓ୍ୱ ଆରକ୍ଖା ହୋତି, ନତ୍ଥି ତେସଂ ପାକାରପୁରିସଗୁତ୍ତୀହି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନା ଚ ଅମ୍ବଟ୍ଠେନ ସୁତପୁବ୍ବା ତେସଂ ପଟିପତ୍ତି; ତସ୍ମା ଇମସ୍ସ ସାଚରିୟକସ୍ସ ତେସଂ ପଟିପତ୍ତିତୋ ଆରକଭାଓ୍ୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ – ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଅମ୍ବଟ୍ଠ''ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଓ୍ୱିଚିତକାଳକନ୍ତି ଓ୍ୱିଚିନିତ୍ୱା ଅପନୀତକାଳକଂ। ଓ୍ୱେଠକନତପସ୍ସାହୀତି ଦୁସ୍ସପଟ୍ଟଦୁସ୍ସଓ୍ୱେଣି ଆଦୀହି ଓ୍ୱେଠକେହି ନମିତଫାସୁକାହି। କୁତ୍ତଓ୍ୱାଲେହୀତି ସୋଭାକରଣତ୍ଥଂ କପ୍ପେତୁଂ, ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେସୁ କପ୍ପିତଓ୍ୱାଲେହି। ଏତ୍ଥ ଚ ଓ୍ୱଳଓ୍ୱାନଂଯେଓ୍ୱ ଓ୍ୱାଲା କପ୍ପିତା, ନ ରଥାନଂ, ଓ୍ୱଳଓ୍ୱପଯୁତ୍ତତ୍ତା ପନ ରଥାପି ''କୁତ୍ତଓ୍ୱାଲା''ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତା। ଉକ୍କିଣ୍ଣପରିଖାସୂତି ଖତପରିଖାସୁ। ଓକ୍ଖିତ୍ତପଲିଘାସୂତି ଠପିତପଲିଘାସୁ। ନଗରୂପକାରିକାସୂତି ଏତ୍ଥ ଉପକାରିକାତି ପରେସଂ ଆରୋହନିଓ୍ୱାରଣତ୍ଥଂ ସମନ୍ତା ନଗରଂ ପାକାରସ୍ସ ଅଧୋଭାଗେ କତସୁଧାକମ୍ମଂ ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଧ ପନ ତାହି ଉପକାରିକାହି ଯୁତ୍ତାନି ନଗରାନେଓ୍ୱ ''ନଗରୂପକାରିକାୟୋ''ତି ଅଧିପ୍ପେତାନି। ରକ୍ଖାପେନ୍ତୀତି ତାଦିସେସୁ ନଗରେସୁ ଓ୍ୱସନ୍ତାପି ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖାପେନ୍ତି। କଙ୍ଖାତି ''ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ନ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ''ତି ଏଓ୍ୱଂ ସଂସୟୋ। ଓ୍ୱିମତୀତି ତସ୍ସେଓ୍ୱ ଓ୍ୱେଓ୍ୱଚନଂ, ଓ୍ୱିରୂପା ମତି, ଓ୍ୱିନିଚ୍ଛିନିତୁଂ ଅସମତ୍ଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ଭଗଓ୍ୱା ''ଅମ୍ବଟ୍ଠସ୍ସ ଇମିନା ଅତ୍ତଭାଓ୍ୱେନ ମଗ୍ଗପାତୁଭାଓ୍ୱୋ ନତ୍ଥି, କେଓ୍ୱଲଂ ଦିଓ୍ୱସୋ ଓ୍ୱୀତିଓ୍ୱତ୍ତତି, ଅୟଂ ଖୋ ପନ ଲକ୍ଖଣପରିୟେସନତ୍ଥଂ ଆଗତୋ, ତମ୍ପି କିଚ୍ଚଂ ନସ୍ସରତି। ହନ୍ଦସ୍ସ ସତିଜନନତ୍ଥଂ ନୟଂ ଦେମୀ''ତି ଆହ।

ଦ୍ୱେଲକ୍ଖଣଦସ୍ସନଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୨୮୭। ଏଓ୍ୱଂ ଓ୍ୱତ୍ୱା ପନ ଯସ୍ମା ବୁଦ୍ଧାନଂ ନିସିନ୍ନାନଂ ଓ୍ୱା ନିପନ୍ନାନଂ ଓ୍ୱା କୋଚି ଲକ୍ଖଣଂ ପରିୟେସିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଠିତାନଂ ପନ ଚଙ୍କମନ୍ତାନଂ ଓ୍ୱା ସକ୍କୋତି। ଆଚିଣ୍ଣଞ୍ଚେତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଲକ୍ଖଣପରିୟେସନତ୍ଥଂ ଆଗତଭାଓ୍ୱଂ ଞତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଚଙ୍କମାଧିଟ୍ଠାନଂ ନାମ, ତେନ ଭଗଓ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତୋ। ତସ୍ମା ଅଥ ଖୋ ଭଗଓ୍ୱାତିଆଦି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ।

ସମନ୍ନେସୀତି ଗଓ୍ୱେସି, ଏକଂ ଦ୍ୱେତି ଓ୍ୱା ଗଣୟନ୍ତୋ ସମାନୟି। ଯେଭୁୟ୍ୟେନାତି ପାୟେନ, ବହୁକାନି ଅଦ୍ଦସ, ଅପ୍ପାନି ନ ଅଦ୍ଦସାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋ ଯାନି ନ ଅଦ୍ଦସ ତେସଂ ଦୀପନତ୍ଥଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ – ''ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ''ତି। କଙ୍ଖତୀତି ''ଅହୋ ଓ୍ୱତ ପସ୍ସେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ଓ୍ୱିଚିକିଚ୍ଛତୀତି ତତୋ ତତୋ ତାନି ଓ୍ୱିଚିନନ୍ତୋ କିଚ୍ଛତି ନ ସକ୍କୋତି ଦଟ୍ଠୁଂ। ନାଧିମୁଚ୍ଚତୀତି ତାୟ ଓ୍ୱିଚିକିଚ୍ଛାୟ ସନିଟ୍ଠାନଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ନ ସମ୍ପସୀଦତୀତି ତତୋ – ''ପରିପୁଣ୍ଣଲକ୍ଖଣୋ ଅୟ''ନ୍ତି ଭଗଓ୍ୱତି ପସାଦଂ ନାପଜ୍ଜତି। କଙ୍ଖାୟ ଓ୍ୱା ଦୁବ୍ବଲା ଓ୍ୱିମତି ଓ୍ୱୁତ୍ତା, ଓ୍ୱିଚିକିଚ୍ଛାୟ ମଜ୍ଝିମା, ଅନଧିମୁଚ୍ଚନତାୟ ବଲଓ୍ୱତୀ, ଅସମ୍ପସାଦେନ ତେହି ତୀହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତସ୍ସ କାଲୁସିୟଭାଓ୍ୱୋ। କୋସୋହିତେତି ଓ୍ୱତ୍ଥିକୋସେନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ। ଓ୍ୱତ୍ଥଗୁୟ୍ହେତି ଅଙ୍ଗଜାତେ ଭଗଓ୍ୱତୋ ହି ଓ୍ୱରଓ୍ୱାରଣସ୍ସେଓ୍ୱ କୋସୋହିତଂ ଓ୍ୱତ୍ଥଗୁୟ୍ହଂ ସୁଓ୍ୱଣ୍ଣଓ୍ୱଣ୍ଣଂ ପଦୁମଗବ୍ଭସମାନଂ। ତଂ ସୋ ଓ୍ୱତ୍ଥପଟିଚ୍ଛନ୍ନତ୍ତା ଅପସ୍ସନ୍ତୋ, ଅନ୍ତୋମୁଖଗତାୟ ଚ ଜିଓ୍ୱ୍ହାୟ ପହୂତଭାଓ୍ୱଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ ତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଲକ୍ଖଣେସୁ କଙ୍ଖୀ ଅହୋସି ଓ୍ୱିଚିକିଚ୍ଛୀ।

୨୮୮। ତଥାରୂପନ୍ତି ତଂ ରୂପଂ। କିମେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞେନ ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବଂ? ଓ୍ୱୁତ୍ତମେତଂ ନାଗସେନତ୍ଥେରେନେଓ୍ୱ ମିଲିନ୍ଦରଞ୍ଞା ପୁଟ୍ଠେନ – ''ଦୁକ୍କରଂ, ଭନ୍ତେ, ନାଗସେନ, ଭଗଓ୍ୱତା କତନ୍ତି। କିଂ ମହାରାଜାତି? ମହାଜନେନ ହିରିକରଣୋକାସଂ ବ୍ରହ୍ମାୟୁ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତେଓ୍ୱାସି ଉତ୍ତରସ୍ସ ଚ, ବାଓ୍ୱରିସ୍ସ ଅନ୍ତେଓ୍ୱାସୀନଂ ସୋଳସବ୍ରାହ୍ମଣାନଞ୍ଚ , ସେଲସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତେଓ୍ୱାସୀନଂ ତିସତମାଣଓ୍ୱାନଞ୍ଚ ଦସ୍ସେସି, ଭନ୍ତେତି। ନ, ମହାରାଜ, ଭଗଓ୍ୱା ଗୁୟ୍ହଂ

ଦସ୍ସେସି। ଛାଯଂ ଭଗୱା ଦସ୍ସେସି। ଇଦ୍ଧିଯା ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ନିୱାସନନିୱତ୍ଥଂ କାଯବନ୍ଧନବଦ୍ଧଂ ଚୀୱରପାରୁତଂ ଛାଯାରୂପକମତ୍ତଂ ଦସ୍ସେସି ମହାରାଜାତି। ଛାଯଂ ଦିଟ୍ଠେ ସତି ଦିଟ୍ଠଂଯେୱ ନନୁ, ଭନ୍ତେତି? ତିଟ୍ଠତେତଂ, ମହାରାଜ, ହଦଯରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ବୁଜ୍ଝନକସତ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ଯ, ହଦଯମଂସଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେଯ୍ଯ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି। କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ, ନାଗସେନା’’ତି।

ନିନ୍ନାମେତ୍ୱାତି ନୀହରିତ୍ୱା। ଅନୁମସୀତି କଥିନସୂଚିଂ ୱିଯ କତ୍ୱା ଅନୁମଜ୍ଜି, ତଥାକରଣେନ ଚେତ୍ଥ ମୁଦୁଭାୱୋ, କଣ୍ଣସୋତାନୁମସନେନ ଦୀଘଭାୱୋ, ନାସିକସୋତାନୁମସନେନ ତନୁଭାୱୋ, ନଲାଟଚ୍ଛାଦନେନ ପୁଥୁଲଭାୱୋ ପକାସିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୨୮୯।ପଟିମାନେନ୍ତୋତି ଆଗମେନ୍ତୋ, ଆଗମନମସ୍ସ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ଉଦିକ୍ଖନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୯୦।କଥାସଲ୍ଲାପୋତି କଥା ଚ ସଲ୍ଲାପୋ ଚ, କଥନଂ ପଟିକଥନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୯୧।ଅହୋ ୱତାତି ଗରହୱଚନମେତଂ। ରେତି ଇଦଂ ହୀଳନୱସେନ ଆମନ୍ତନଂ। ପଣ୍ଡିତକାତି ତମେୱ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଆହ। ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏୱରୂପେନ କିର ଭୋ ପୁରିସୋ ଅନ୍ତେୱାସିକେନାତି ଇଦଂ ଯାଦିସୋ ତ୍ୱଂ, ଏଦିସେ ଅନ୍ତେୱାସିକେ ହିତକାରକେ ସତି ପୁରିସୋ ନିରଯଂଯେୱ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ନ ଅଞ୍ଞତ୍ରାତି ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ଆସଜ୍ଜ ଆସଜ୍ଜାତି ଘଟ୍ଟେତ୍ୱା ଘଟ୍ଟେତ୍ୱା। ଅମ୍ହେପି ଏୱଂ ଉପନେଯ୍ଯ ଉପନେଯ୍ଯାତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଖୋ ପନ ଅମ୍ବଟ୍ଠ ପୋକ୍ଖରସାତୀତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଏୱଂ ଉପନେତ୍ୱା ଉପନେତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ କାରଣଂ ଆୱିକରିତ୍ୱା ସୁଟ୍ଠୁ ଦାସାଦିଭାୱଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଅୱଚ, ତଯା ଅମ୍ହେ ଅକ୍କୋସାପିତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପଦସାଯେୱ ପୱତ୍ତେସୀତି ପାଦେନ ପହରିତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ପାତେସି। ଯଞ୍ଚ ସୋ ପୁବ୍ବେ ଆଚରିଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ରଥଂ ଆରୁହିତ୍ୱା ସାରଥି ହୁତ୍ୱା ଅଗମାସି , ତମ୍ହିସ୍ସ ଠାନଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ରଥସ୍ସ ପୁରତୋ ପଦସା ଯେୱସ୍ସ ଗମନଂ ଅକାସି।

ପୋକ୍ଖରସାତିବୁଦ୍ଧୂପସଙ୍କମନୱଣ୍ଣନା

୨୯୨-୨୯୬।ଅତିୱିକାଲୋତି ସୁଟ୍ଠୁ ୱିକାଲୋ, ସମ୍ମୋଦନୀଯକଥାଯପି କାଲୋ ନତ୍ଥି। ଆଗମା ନୁ ଖ୍ୱିଧ ଭୋତି ଆଗମା ନୁ ଖୋ ଇଧ ଭୋ। ଅଧିୱାସେତୂତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତୁ। ଅଜ୍ଜତନାଯାତି ଯଂ ମେ ତୁମ୍ହେସୁ କାରଂ କରୋତୋ ଅଜ୍ଜ ଭୱିସ୍ସତି ପୁଞ୍ଞଞ୍ଚ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଞ୍ଚ ତଦତ୍ଥାଯ। ଅଧିୱାସେସି ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନାତି ଭଗୱା କାଯଙ୍ଗଂ ୱା ୱାଚଙ୍ଗଂ ୱା ଅଚୋପେତ୍ୱା ଅବ୍ଭନ୍ତରେଯେୱ ଖନ୍ତିଂ ଧାରେନ୍ତୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ ଅଧିୱାସେସି। ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅନୁଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ମନସାୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୨୯୭।ପଣୀତେନାତି ଉତ୍ତମେନ। ସହତ୍ଥାତି ସହତ୍ଥେନ। ସନ୍ତପ୍ପେସୀତି ସୁଟ୍ଠୁ ତପ୍ପେସି ପରିପୁଣ୍ଣଂ ସୁହିତଂ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଅକାସି। ସମ୍ପୱାରେସୀତି ସୁଟ୍ଠୁ ପୱାରେସି, ଅଲଂ ଅଲନ୍ତି ହତ୍ଥସଞ୍ଞାଯ ପଟିକ୍ଖିପାପେସି। ଭୁତ୍ତାୱିନ୍ତି ଭୁତ୍ତୱନ୍ତଂ। ଓନୀତପତ୍ତପାଣିନ୍ତି ପତ୍ତତୋ ଓନୀତପାଣିଂ, ଅପନୀତହତ୍ଥନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଓନିତ୍ତପତ୍ତପାଣିନ୍ତିପି ପାଠୋ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଓନିତ୍ତଂ ନାନାଭୂତଂ ୱିନାଭୂତଂ ପତ୍ତଂ ପାଣିତୋ ଅସ୍ସାତି ଓନିତ୍ତପତ୍ତପାଣି, ତଂ ଓନିତ୍ତପତ୍ତପାଣିଂ। ହତ୍ଥେ ଚ ପତ୍ତଞ୍ଚ ଧୋୱିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ପତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦୀତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏୱଂ ଭୂତଂ ଞତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଓକାସେ ନିସୀଦୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୯୮।ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥନ୍ତି ଅନୁପଟିପାଟିକଥଂ। ଆନୁପୁବ୍ବିକଥା ନାମ ଦାନାନନ୍ତରଂ ସୀଲଂ, ସୀଲାନନ୍ତରଂ ସଗ୍ଗୋ, ସଗ୍ଗାନନ୍ତରଂ ମଗ୍ଗୋତି ଏତେସଂ ଅତ୍ଥାନଂ ଦୀପନକଥା। ତେନେୱ – ‘‘ସେଯ୍ଯଥିଦଂ ଦାନକଥ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଓକାରନ୍ତି ଅୱକାରଂ ଲାମକଭାୱଂ। ସାମୁକ୍କଂସିକାତି ସାମଂ ଉକ୍କଂସିକା, ଅତ୍ତନାଯେୱ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଗହିତା, ସଯମ୍ଭୂଞାଣେନ ଦିଟ୍ଠା, ଅସାଧାରଣା ଅଞ୍ଞେସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କା ପନ ସାତି? ଅରିଯସଚ୍ଚଦେସନା। ତେନେୱାହ – ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ସମୁଦଯଂ, ନିରୋଧଂ, ମଗ୍ଗ’’ନ୍ତି। ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିଆକାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ – ‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମ’’ନ୍ତି ଆହ। ତଞ୍ହି ନିରୋଧଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା କିଚ୍ଚୱସେନ ଏୱଂ ସବ୍ବସଙ୍ଖତଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ପୋକ୍ଖରସାତିଉପାସକତ୍ତପଟିୱେଦନାୱଣ୍ଣନା

୨୯୯। ଦିଟ୍ଠୋ ଅରିଯସଚ୍ଚଧମ୍ମୋ ଏତେନାତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋ। ଏସ ନଯୋ ସେସପଦେସୁପି। ତିଣ୍ଣା ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଅନେନାତି ତିଣ୍ଣୱିଚିକିଚ୍ଛୋ। ୱିଗତା କଥଂକଥା ଅସ୍ସାତି ୱିଗତକଥଂକଥୋ। ୱେସାରଜ୍ଜପ୍ପତ୍ତୋତି ୱିସାରଦଭାୱଂ ପତ୍ତୋ। କତ୍ଥ? ସତ୍ଥୁସାସନେ। ନାସ୍ସ ପରୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ନ ପରସ୍ସ ସଦ୍ଧାଯ ଏତ୍ଥ ୱତ୍ତତୀତି ଅପରପ୍ପଚ୍ଚଯୋ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯତ୍ତା ଉତ୍ତାନତ୍ଥତ୍ତା ଚ ପାକଟମେୱାତି।

ଇତି ସୁମଙ୍ଗଲଵିଲାସିନିଯା ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ

ଅମ୍ବଟ୍ଠସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ସୋଣଦଣ୍ଡସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୦୦। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ…ପେ… ଅଙ୍ଗେସୂତି ସୋଣଦଣ୍ଡସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନା। ଅଙ୍ଗେସୂତି ଅଙ୍ଗା ନାମ ଅଙ୍ଗପାସାଦିକତାଯ ଏୱଂ ଲଦ୍ଧୱୋହାରା ଜାନପଦିନୋ ରାଜକୁମାରା, ତେସଂ ନିୱାସୋ ଏକୋପି ଜନପଦୋ ରୂଳ୍ହିସଦ୍ଦେନ ଅଙ୍ଗାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ ଅଙ୍ଗେସୁ ଜନପଦେ। ଚାରିକନ୍ତି ଇଧାପି ଅତୁରିତଚାରିକା ଚେୱ ନିବଦ୍ଧଚାରିକା ଚ ଅଧିପ୍ପେତା। ତଦା କିର ଭଗୱତୋ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ସୋଣଦଣ୍ଡୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଞାଣଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ। ଅଥ ଭଗୱା ଅଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମଯ୍ହଂ ଞାଣଜାଲେ ପଞ୍ଞାଯତି। ‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖ୍ୱସ୍ସୂପନିସ୍ସଯୋ’ତି ୱୀମଂସନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସ। ‘ମଯି ତତ୍ଥ ଗତେ ଏତସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିନୋ ଦ୍ୱାଦସହାକାରେହି ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତ୍ୱା ମମ ସନ୍ତିକେ ଆଗନ୍ତୁଂ ନ ଦସ୍ସନ୍ତି। ସୋ ପନ ତେସଂ ୱାଦଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକୂନତିଂସ ଆକାରେହି ମମ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିତ୍ୱା ମଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି। ସୋ ପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନପରିଯୋସାନେ ସରଣଂ ଗମିସ୍ସତୀ’ତି, ଦିସ୍ୱା ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁପରିୱାରୋ ତଂ ଜନପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ଅଙ୍ଗେସୁ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ…ପେ… ଯେନ ଚମ୍ପା ତଦୱସରୀତି।

ଗଗ୍ଗରାଯ ପୋକ୍ଖରଣିଯା ତୀରେତି ତସ୍ସ ଚମ୍ପାନଗରସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଗଗ୍ଗରାଯ ନାମ ରାଜଗ୍ଗମହେସିଯା ଖଣିତତ୍ତା ଗଗ୍ଗରାତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରା ପୋକ୍ଖରଣୀ ଅତ୍ଥି। ତସ୍ସା ତୀରେ ସମନ୍ତତୋ ନୀଲାଦିପଞ୍ଚୱଣ୍ଣକୁସୁମପଟିମଣ୍ଡିତଂ ମହନ୍ତଂ ଚମ୍ପକୱନଂ। ତସ୍ମିଂ ଭଗୱା କୁସୁମଗନ୍ଧସୁଗନ୍ଧେ ଚମ୍ପକୱନେ ୱିହରତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଗଗ୍ଗରାଯ ପୋକ୍ଖରଣିଯା ତୀରେତି ୱୁତ୍ତଂ। ମାଗଧେନ ସେନିଯେନ ବିମ୍ବିସାରେନାତି ଏତ୍ଥ ସୋ ରାଜା ମଗଧାନଂ ଇସ୍ସରତ୍ତା ମାଗଧୋ। ମହତିଯା ସେନାଯ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ସେନିଯୋ। ବିମ୍ବୀତି ସୁୱଣ୍ଣଂ। ତସ୍ମା ସାରସୁୱଣ୍ଣସଦିସୱଣ୍ଣତାଯ ବିମ୍ବିସାରୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୩୦୧-୩୦୨। ବହୂ ବହୂ ହୁତ୍ୱା ସଂହତାତି ସଙ୍ଘା। ଏକେକିସ୍ସାଯ ଦିସାଯ ସଙ୍ଘୋ ଏତେସଂ ଅତ୍ଥୀତି ସଙ୍ଘୀ। ପୁବ୍ବେ ନଗରସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଅଗଣା ବହି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗଣତଂ ପତ୍ତାତି ଗଣୀଭୂତା। ଖତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେସୀତି। ଖତ୍ତା ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହେ ବ୍ୟାକରଣସମତ୍ଥୋ ମହାମତ୍ତୋ, ତଂ ଆମନ୍ତେସି ଆଗମେନ୍ତୂତି ମୁହୁତ୍ତଂ ପଟିମାନେନ୍ତୁ, ମା ଗଚ୍ଛନ୍ତୂତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ସୋଣଦଣ୍ଡଗୁଣକଥା

୩୦୩।ନାନାୱେରଜ୍ଜକାନନ୍ତି ନାନାୱିଧେସୁ ରଜ୍ଜେସୁ, ଅଞ୍ଞେସୁ ଅଞ୍ଞେସୁ କାସିକୋସଲାଦୀସୁ ରଜ୍ଜେସୁ ଜାତା, ତାନି ୱା ତେସଂ ନିୱାସା, ତତୋ ୱା ଆଗତାତି ନାନାୱେରଜ୍ଜକା, ତେସଂ ନାନାୱେରଜ୍ଜକାନଂ। କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନାତି ତସ୍ମିଂ କିର ନଗରେ ଦ୍ୱୀହି କରଣୀଯେହି ବ୍ରାହ୍ମଣା ସନ୍ନିପତନ୍ତି – ଯଞ୍ଞାନୁଭୱନତ୍ଥଂ ୱା ମନ୍ତସଜ୍ଝାଯନତ୍ଥଂ ୱା। ତଦା ଚ ତସ୍ମିଂ ନଗରେ ଯମଞ୍ଞା ନତ୍ଥି। ସୋଣଦଣ୍ଡସ୍ସ ପନ ସନ୍ତିକେ ମନ୍ତସଜ୍ଝାଯନତ୍ଥଂ ଏତେ ସନ୍ନିପତିତା। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନା’’ତି। ତେ ତସ୍ସ ଗମନଂ ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସୁଂ – ‘‘ଅଯଂ ସୋଣଦଣ୍ଡୋ ଉଗ୍ଗତବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଚ ଅଞ୍ଞେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ସମଣଂ ଗୋତମଂ ସରଣଂ ଗତା, ଅଯମେୱ ନ ଗତୋ। ସ୍ୱାଯଂ ସଚେ ତତ୍ଥ ଗମିସ୍ସତି, ଅଦ୍ଧା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଆୱଟ୍ଟନିଯା ମାଯାଯ ଆୱଟ୍ଟିତୋ, ତଂ ସରଣଂ ଗମିସ୍ସତି। ତତୋ ଏତସ୍ସାପି ଗେହଦ୍ୱାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ସନ୍ନିପାତୋ ନ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ‘‘ହନ୍ଦସ୍ସ ଗମନନ୍ତରାଯଂ କରୋମା’’ତି ସମ୍ମନ୍ତଯିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅଗମଂସୁ। ତଂ ସନ୍ଧାଯ – ଅଥ ଖୋ ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣାତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ଇମିନାପଙ୍ଗେନାତି ଇମିନାପି କାରଣେନ। ଏୱଂ ଏତଂ କାରଣଂ ୱତ୍ୱା ପୁନ – ‘‘ଅତ୍ତନୋ ୱଣ୍ଣେ ଭଞ୍ଞମାନେ ଅତୁସ୍ସନକସତ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ହନ୍ଦସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭଣନେନ ଗମନଂ ନିୱାରେସ୍ସାମା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଭୱଞ୍ହି ସୋଣଦଣ୍ଡୋ ଉଭତୋ ସୁଜାତୋତିଆଦୀନି କାରଣାନି ଆହଂସୁ।

ଉଭତୋତି ଦ୍ୱୀହି ପକ୍ଖେହି। ମାତିତୋ ଚ ପିତିତୋ ଚାତି ଭୋତୋ ମାତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ମାତୁମାତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ତସ୍ସାପି ମାତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ; ପିତା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ପିତୁପିତା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ତସ୍ସାପି ପିତା ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି, ଏୱଂ ଭୱଂ ଉଭତୋ ସୁଜାତୋ ମାତିତୋ ଚ ପିତିତୋ ଚ। ସଂସୁଦ୍ଧଗହଣିକୋତି ସଂସୁଦ୍ଧା ତେ ମାତୁଗହଣୀ କୁଚ୍ଛୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସମୱେପାକିନିଯା ଗହଣିଯାତି ଏତ୍ଥ ପନ କମ୍ମଜତେଜୋଧାତୁ ‘‘ଗହଣୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଯାୱ ସତ୍ତମା ପିତାମହଯୁଗାତି ଏତ୍ଥ ପିତୁପିତା ପିତାମହୋ, ପିତାମହସ୍ସ ଯୁଗଂ ପିତାମହଯୁଗଂ। ଯୁଗନ୍ତି ଆଯୁପ୍ପମାଣଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଭିଲାପମତ୍ତମେୱ ଚେତଂ। ଅତ୍ଥତୋ ପନ ପିତାମହୋଯେୱ ପିତାମହଯୁଗଂ। ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ସବ୍ବେପି ପୁବ୍ବପୁରିସା ପିତାମହଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହିତା। ଏୱଂ ଯାୱ ସତ୍ତମୋ ପୁରିସୋ , ତାୱ ସଂସୁଦ୍ଧଗହଣିକୋ। ଅଥ ୱା ଅକ୍ଖିତ୍ତୋ ଅନୁପକୁଟ୍ଠୋ ଜାତିୱାଦେନାତି ଦସ୍ସେନ୍ତି। ଅକ୍ଖିତ୍ତୋତି – ‘‘ଅପନେଥ ଏତଂ, କିଂ ଇମିନା’’ତି ଏୱଂ ଅକ୍ଖିତ୍ତୋ ଅନୱକ୍ଖିତ୍ତୋ। ଅନୁପକୁଟ୍ଠୋତି ନ ଉପକୁଟ୍ଠୋ, ନ ଅକ୍କୋସଂ ୱା ନିନ୍ଦଂ ୱା ଲଦ୍ଧପୁବ୍ବୋ। କେନ କାରଣେନାତି? ଜାତିୱାଦେନ। ଇତିପି – ‘‘ହୀନଜାତିକୋ ଏସୋ’’ତି ଏୱରୂପେନ ୱଚନେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଡ୍ଢୋତି ଇସ୍ସରୋ। ମହଦ୍ଧନୋତି ମହତା ଧନେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଭୱତୋ ହି ଗେହେ ପଥଵିଯଂ ପଂସୁୱାଲିକା ଵିଯ ବହୁଧନଂ, ସମଣୋ ପନ ଗୋତମୋ ଅଧନୋ ଭିକ୍ଖାଯ ଉଦରଂ ପୂରେତ୍ୱା ଯାପେତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତି। ମହାଭୋଗୋତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣୱସେନ ମହାଉପଭୋଗୋ। ଏୱଂ ଯଂ ଯଂ ଗୁଣଂ ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖୱସେନ ଭଗୱତୋ ଅଗୁଣଂଯେୱ ଦସ୍ସେମାତି ମଞ୍ଞମାନା ୱଦନ୍ତି।

ଅଭିରୂପୋତି ଅଞ୍ଞେହି ମନୁସ୍ସେହି ଅଭିରୂପୋ ଅଧିକରୂପୋ। ଦସ୍ସନୀଯୋତି ଦିୱସମ୍ପି ପସ୍ସନ୍ତାନଂ ଅତିତ୍ତିକରଣତୋ ଦସ୍ସନଯୋଗ୍ଗୋ। ଦସ୍ସନେନେୱ ଚିତ୍ତପସାଦଜନନତୋ ପାସାଦିକୋ। ପୋକ୍ଖରତା ୱୁଚ୍ଚତି ସୁନ୍ଦରଭାୱୋ, ୱଣ୍ଣସ୍ସ ପୋକ୍ଖରତା ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତା, ତାଯ ୱଣ୍ଣସମ୍ପତ୍ତିଯା ଯୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପୋରାଣା ପନାହୁ – ‘‘ପୋକ୍ଖରନ୍ତି ସରୀରଂ ୱଦନ୍ତି, ୱଣ୍ଣଂ ୱଣ୍ଣମେୱା’’ତି। ତେସଂ ମତେନ ୱଣ୍ଣଞ୍ଚ ପୋକ୍ଖରଞ୍ଚ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରାନି। ତେସଂ ଭାୱୋ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତା। ଇତି ପରମାଯ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଯାତି ଉତ୍ତମେନ ପରିସୁଦ୍ଧେନ ୱଣ୍ଣେନ ଚେୱ ସରୀରସଣ୍ଠାନସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ରହ୍ମୱଣ୍ଣୀତି ସେଟ୍ଠୱଣ୍ଣୀ। ପରିସୁଦ୍ଧୱଣ୍ଣେସୁପି ସେଟ୍ଠେନ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ରହ୍ମୱଚ୍ଛସୀତି ମହାବ୍ରହ୍ମୁନୋ ସରୀରସଦିସେନେୱ ସରୀରେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅଖୁଦ୍ଦାୱକାସୋ ଦସ୍ସନାଯାତି ‘‘ଭୋତୋ ସରୀରେ ଦସ୍ସନସ୍ସ ଓକାସୋ ନ ଖୁଦ୍ଦକୋ ମହା, ସବ୍ବାନେୱ ତେ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନି ଦସ୍ସନୀଯାନେୱ, ତାନି ଚାପି ମହନ୍ତାନେୱା’’ତି ଦୀପେନ୍ତି।

ସୀଲମସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସୀଲୱା। ୱୁଦ୍ଧଂ ୱଡ୍ଢିତଂ ସୀଲମସ୍ସାତି ୱୁଦ୍ଧସୀଲୀ। ୱୁଦ୍ଧସୀଲେନାତି ୱୁଦ୍ଧେନ ୱଡ୍ଢିତେନ ସୀଲେନ। ସମନ୍ନାଗତୋତି ଯୁତ୍ତୋ। ଇଦଂ ୱୁଦ୍ଧସୀଲୀପଦସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ସବ୍ବମେତଂ ପଞ୍ଚସୀଲମତ୍ତମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱଦନ୍ତି।

କଲ୍ୟାଣୱାଚୋତିଆଦୀସୁ କଲ୍ୟାଣା ସୁନ୍ଦରା ପରିମଣ୍ଡଲପଦବ୍ୟଞ୍ଜନା ୱାଚା ଅସ୍ସାତି କଲ୍ୟାଣୱାଚୋ। କଲ୍ୟାଣଂ ମଧୁରଂ ୱାକ୍କରଣଂ ଅସ୍ସାତି କଲ୍ୟାଣୱାକ୍କରଣୋ। ୱାକ୍କରଣନ୍ତି ଉଦାହରଣଘୋସୋ। ଗୁଣପରିପୁଣ୍ଣଭାୱେନ ପୁରେ ଭୱାତି ପୋରୀ। ପୁରେ ୱା ଭୱତ୍ତା ପୋରୀ। ପୋରିଯା ନାଗରିକିତ୍ଥିଯା ସୁଖୁମାଲତ୍ତନେନ ସଦିସାତି ପୋରୀ, ତାଯ ପୋରିଯା। ୱିସ୍ସଟ୍ଠାଯାତି ଅପଲିବୁଦ୍ଧାଯ ସନ୍ଦିଟ୍ଠୱିଲମ୍ବିତାଦିଦୋସରହିତାଯ। ଅନେଲଗଲାଯାତି ଏଲଗଳେନୱିରହିତାଯ। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ହି କଥେନ୍ତସ୍ସ ଏଲା ଗଳନ୍ତି, ଲାଲା ୱା ପଗ୍ଘରନ୍ତି, ଖେଳଫୁସିତାନି ୱା ନିକ୍ଖମନ୍ତି, ତସ୍ସ ୱାଚା ଏଲଗଳଂ ନାମ ହୋତି, ତବ୍ବିପରିତାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପନିଯାତି ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଂ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ଭାସିତତ୍ଥସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପନସମତ୍ଥାଯ।

ଜିଣ୍ଣୋତି ଜରାଜିଣ୍ଣତାଯ ଜିଣ୍ଣୋ। ୱୁଦ୍ଧୋତି ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗାନଂ ୱୁଦ୍ଧିଭାୱମରିଯାଦପ୍ପତ୍ତୋ। ମହଲ୍ଲକୋତି ଜାତିମହଲ୍ଲକତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଚିରକାଲପ୍ପସୁତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଦ୍ଧଗତୋତି ଅଦ୍ଧାନଂ ଗତୋ, ଦ୍ୱେ ତଯୋ ରାଜପରିୱଟ୍ଟେ ଅତୀତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱଯୋଅନୁପ୍ପତ୍ତୋତି ପଚ୍ଛିମୱଯଂ ସମ୍ପତ୍ତୋ, ପଚ୍ଛିମୱଯୋ ନାମ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ପଚ୍ଛିମୋ ତତିଯଭାଗୋ।

ଅପି ଚ ଜିଣ୍ଣୋତି ପୋରାଣୋ, ଚିରକାଲପ୍ପୱତ୍ତକୁଲନ୍ୱଯୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୱୁଦ୍ଧୋତି ସୀଲାଚାରାଦିଗୁଣୱୁଦ୍ଧିଯା ଯୁତ୍ତୋ। ମହଲ୍ଲକୋତି ୱିଭୱମହନ୍ତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅଦ୍ଧଗତୋତି ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ୱତଚରିଯାଦିମରିଯାଦଂ ଅୱୀତିକ୍କମ୍ମ ଚରଣସୀଲୋ। ୱଯୋଅନୁପ୍ପତ୍ତୋତି ଜାତିୱୁଦ୍ଧଭାୱମ୍ପି ଅନ୍ତିମୱଯଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ।

ବୁଦ୍ଧଗୁଣକଥା

୩୦୪।ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେତି ଏୱଂ ତେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱୁତ୍ତେ। ସୋଣଦଣ୍ଡୋ – ‘‘ଇମେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଜାତିଆଦୀହି ମମ ୱଣ୍ଣଂ ୱଦନ୍ତି, ନ ଖୋ ପନ ମେତଂ ଯୁତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ୱଣ୍ଣେ ରଜ୍ଜିତୁଂ। ହନ୍ଦାହଂ ଏତେସଂ ୱାଦଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ମହନ୍ତଭାୱଂ ଞାପେତ୍ୱା ଏତେସଂ ତତ୍ଥ ଗମନଂ କରୋମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତେନ ହି – ଭୋ ମମପି ସୁଣାଥାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯେପି ଉଭତୋ ସୁଜାତୋତି ଆଦଯୋ ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣେହି ସଦିସା ଗୁଣା ତେପି ; ‘‘କୋ ଚାହଂ କେ ଚ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଜାତିସମ୍ପତ୍ତିଆଦଯୋ ଗୁଣା’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣେହି ଉତ୍ତରିତରେଯେୱ ମଞ୍ଞମାନୋ, ଇତରେ ପନ ଏକନ୍ତେନେୱ ଭଗୱତୋ ମହନ୍ତଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ ପକାସେତି।

ମଯମେୱ ଅରହାମାତି ଏୱଂ ନିଯାମେନ୍ତୋୱେତ୍ଥ ଇଦଂ ଦୀପେତି – ‘‘ଯଦି ଗୁଣମହନ୍ତତାଯ ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ ନାମ ହୋତି। ଯଥା ହି ସିନେରୁଂ ଉପନିଧାଯ ସାସପୋ, ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ଉପନିଧାଯ ଗୋପଦକଂ, ସତ୍ତସୁ ମହାସରେସୁ ଉଦକଂ ଉପନିଧାଯ ଉସ୍ସାୱବିନ୍ଦୁ ପରିତ୍ତୋ ଲାମକୋ। ଏୱମେୱ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଜାତିସମ୍ପତ୍ତିଆଦଯୋପି ଗୁଣେ ଉପନିଧାଯ ଅମ୍ହାକଂ ଗୁଣା ପରିତ୍ତା ଲାମକା; ତସ୍ମା ମଯମେୱ ଅରହାମ ତଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଦସ୍ସନାଯ ଉପସଙ୍କମିତୁ’’ନ୍ତି।

ମହନ୍ତଂଞାତିସଂଘଂ ଓହାଯାତି ମାତିପକ୍ଖେ ଅସୀତିକୁଲସହସ୍ସାନି , ପିତିପକ୍ଖେ ଅସୀତିକୁଲସହସ୍ସାନୀତି ଏୱଂ ସଟ୍ଠିକୁଲସତସହସ୍ସଂ ଓହାଯ ପବ୍ବଜିତୋ।

ଭୂମିଗତଞ୍ଚ ୱେହାସଟ୍ଠଞ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ରାଜଙ୍ଗଣେ ଚେୱ ଉଯ୍ୟାନେ ଚ ସୁଧାମଟ୍ଠପୋକ୍ଖରଣିଯୋ ସତ୍ତରତନାନଂ ପୂରେତ୍ୱା ଭୂମିଯଂ ଠପିତଂ ଧନଂ ଭୂମିଗତଂ ନାମ। ପାସାଦନିୟୂହାଦଯୋ ପରିପୂରେତ୍ୱା ଠପିତଂ ୱେହାସଟ୍ଠଂ ନାମ। ଏତଂ ତାୱ କୁଲପରିଯାଯେନ ଆଗତଂ। ତଥାଗତସ୍ସ ପନ ଜାତଦିୱସେଯେୱ ସଙ୍ଖୋ, ଏଲୋ, ଉପ୍ପଲୋ, ପୁଣ୍ଡରୀକୋତି ଚତ୍ତାରୋ ନିଧଯୋ ଉଗ୍ଗତା। ତେସୁ ସଙ୍ଖୋ ଗାୱୁତିକୋ, ଏଲୋ ଅଡ୍ଢଯୋଜନିକୋ, ଉପ୍ପଲୋ ତିଗାୱୁତିକୋ, ପୁଣ୍ଡରୀକୋ ଯୋଜନିକୋ। ତେସୁପି ଗହିତଂ ଗହିତଂ ପୂରତିଯେୱ, ଇତି ଭଗୱା ପହୂତଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ଓହାଯ ପବ୍ବଜିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଦହରୋୱ ସମାନୋତି ତରୁଣୋୱ ସମାନୋ। ସୁସୁକାଲକେସୋତି ସୁଟ୍ଠୁ କାଳକେସୋ, ଅଞ୍ଜନୱଣ୍ଣସଦିସକେସୋ ହୁତ୍ୱା ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଭଦ୍ରେନାତି ଭଦ୍ଦକେନ। ପଠମେନ ୱଯସାତି ତିଣ୍ଣଂ ୱଯାନଂ ପଠମୱଯେନ। ଅକାମକାନନ୍ତି ଅନିଚ୍ଛମାନାନଂ। ଅନାଦରତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ। ଅସ୍ସୂନି ମୁଖେ ଏତେସନ୍ତି ଅସ୍ସୁମୁଖା, ତେସଂ ଅସ୍ସୁମୁଖାନଂ, ଅସ୍ସୂହି କିଲିନ୍ନମୁଖାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ରୁଦନ୍ତାନନ୍ତି କନ୍ଦିତ୍ୱା ରୋଦମାନାନଂ। ଅଖୁଦ୍ଦାୱକାସୋତି ଏତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ଅପରିମାଣୋଯେୱ ଦସ୍ସନାଯ ଓକାସୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ରାଜଗହେ କିର ଅଞ୍ଞତରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପମାଣଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି ସୁତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସନକାଲେ ସଟ୍ଠିହତ୍ଥଂ ୱେଳୁଂ ଗହେତ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରସ୍ସ ବହି ଠତ୍ୱା ସମ୍ପତ୍ତେ ଭଗୱତି ୱେଳୁଂ ଗହେତ୍ୱା ସମୀପେ ଅଟ୍ଠାସି। ୱେଳୁ ଭଗୱତୋ ଜାଣୁକମତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ପୁନ ଦିୱସେ ଦ୍ୱେ ୱେଳୂ ଘଟେତ୍ୱା ସମୀପେ ଅଟ୍ଠାସି। ଭଗୱାପି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱେଳୂନଂ ଉପରି କଟିମତ୍ତମେୱ ପଞ୍ଞାଯମାନୋ – ''ବ୍ରାହ୍ମଣ, କିଂ କରୋସୀ''ତି ଆହ। ତୁମ୍ହାକଂ ପମାଣଂ ଗଣ୍ହାମୀତି। ''ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସଚେପି ତ୍ୱଂ ସକଲଚକ୍କୱାଳଗବ୍ଭଂ ପୂରେତ୍ୱା ଠିତେ ୱେଳୂ ଘଟେତ୍ୱା ଆଗମିସ୍ସସି, ନେୱ ମେ ପମାଣଂ ଗହେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି। ନ ହି ମଯା ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟାନି କପ୍ପସତସହସ୍ସଞ୍ଚ ତଥା ପାରମିଯୋ ପୂରିତା, ଯଥା ମେ ପରୋ ପମାଣଂ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟ, ଅତୁଲୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତଥାଗତୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମପଦେ ଗାଥମାହ –

''ତେ ତାଦିସେ ପୂଜଯତୋ, ନିବ୍ବୁତେ ଅକୁତୋଭଯେ;

ନ ସକ୍କା ପୁଞ୍ଞଂ ସଙ୍ଖାତୁଂ, ଇମେତ୍ତମପି କେନଚୀ''ତି। (ଧ। ପ। ୧୯୬);

ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ଚତୁରାସୀତିପାଣସହସ୍ସାନି ଅମତଂ ପିୱିଂସୁ।

ଅପରମ୍ପି ୱତ୍ଥୁ – ରାହୁ କିର ଅସୁରିନ୍ଦୋ ଚତ୍ତାରି ଯୋଜନସହସ୍ସାନି ଅଟ୍ଠ ଚ ଯୋଜନସତାନି ଉଚ୍ଚୋ। ବାହନ୍ତରମସ୍ସ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନସତାନି। ବହଲନ୍ତରେନ ଛ ଯୋଜନସତାନି। ହତ୍ଥତଲପାଦତଲାନଂ ପୁଥୁଲତୋ ତୀଣି ଯୋଜନସତାନି। ଅଙ୍ଗୁଲିପବ୍ବାନି ପଣ୍ଣାସଯୋଜନାନି। ଭମୁକନ୍ତରଂ ପଣ୍ଣାସଯୋଜନଂ। ମୁଖଂ ଦ୍ୱିଯୋଜନସତଂ ତିଯୋଜନସତଗମ୍ଭୀରଂ ତିଯୋଜନସତପରିମଣ୍ଡଲଂ। ଗୀୱା ତିଯୋଜନସତଂ। ନଲାଟଂ ତିଯୋଜନସତଂ। ସୀସଂ ନୱଯୋଜନସତଂ। ''ସୋ ଅହଂ ଉଚ୍ଚୋସ୍ମି, ସତ୍ଥାରଂ ଓନମିତ୍ୱା ଓଲୋକେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ନାଗଚ୍ଛି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଭଗୱତୋ ୱଣ୍ଣଂ ସୁତ୍ୱା – ''ଯଥାକଥଞ୍ଚ ଓଲୋକେସ୍ସାମୀ''ତି ଆଗତୋ।

ଅଥ ଭଗୱା ତସ୍ସଜ୍ଝାସଯଂ ୱିଦିତ୍ୱା – ''ଚତୂସୁ ଇରିଯାପଥେସୁ କତରେନ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ଠିତକୋ ନାମ ନୀଚୋପି ଉଚ୍ଚୋ ୱିଯ ପଞ୍ଞାଯତି। ନିପନ୍ନୋୱସ୍ସ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ''ତି ''ଆନନ୍ଦ, ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣେ ମଞ୍ଚକଂ ପଞ୍ଞାପେହୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତତ୍ଥ ସୀହସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେସି। ରାହୁ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନିପନ୍ନଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଗୀୱଂ ଉନ୍ନାମେତ୍ୱା ନଭମଜ୍ଝେ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦଂ ୱିଯ ଉଲ୍ଲୋକେସି। କିମିଦଂ ଅସୁରିନ୍ଦାତି ଚ ୱୁତ୍ତେ – ''ଭଗୱା ଓନମିତ୍ୱା ଓଲୋକେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ''ତି ନାଗଚ୍ଛିନ୍ତି। ନ ମଯା, ଅସୁରିନ୍ଦ, ଅଧୋମୁଖେନ ପାରମିଯୋ ପୂରିତା। ଉଦ୍ଧଗ୍ଗମେୱ କତ୍ୱା ଦାନଂ ଦିନ୍ନନ୍ତି। ତଂ ଦିୱସଂ ରାହୁ ସରଣଂ ଅଗମାସି। ଏୱଂ ଭଗୱା ଅଖୁଦ୍ଦାୱକାସୋ ଦସ୍ସନାଯ।

ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେନ ସୀଲୱା, ତଂ ପନ ସୀଲଂ ଅରିଯଂ ଉତ୍ତମଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ। ତେନାହ – ''ଅରିଯସୀଲୀ''ତି। ତଦେତଂ ଅନୱଜ୍ଜଟ୍ଠେନ କୁସଲଂ। ତେନାହ – ''କୁସଲସୀଲୀ''ତି। କୁସଲସୀଲେନାତି ଇଦମସ୍ସ ୱେୱଚନଂ।

ବହୂନଂ ଆଚରିଯପାଚରିଯୋତି ଭଗୱତୋ ଏକେକାଯ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଚତୁରାସୀତିପାଣସହସ୍ସାନି ଅପରିମାଣାପି ଦେୱମନୁସ୍ସା ମଗ୍ଗଫଲାମତଂ ପିୱନ୍ତି, ତସ୍ମା ବହୂନଂ ଆଚରିଯୋ। ସାୱକୱେନେଯ୍ୟାନଂ ପନ ପାଚରିଯୋତି।

ଖୀଣକାମରାଗୋତି ଏତ୍ଥ କାମଂ ଭଗୱତୋ ସବ୍ବେପି କିଲେସା ଖୀଣା। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପନ ତେ ନ ଜାନାତି। ଅତ୍ତନୋ ଜାନନଟ୍ଠାନେୟେୱ ଗୁଣଂ କଥେତି। ୱିଗତଚାପଲ୍ଲୋତି – ''ପତ୍ତମଣ୍ଡନା ଚୀୱରମଣ୍ଡନା ସେନାସନମଣ୍ଡନା ଇମସ୍ସ ୱା ପୂତିକାୟସ୍ସ…ପେ… କେଲନା ପଟିକେଲନା''ତି (ୱିଭ। ୮୫୪) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଚାପଲ୍ଲା ୱିରହିତୋ।

ଅପାପପୁରେକ୍ଖାରୋତି ଅପାପେ ନୱ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେ ପୁରତୋ କତ୍ୱା ୱିଚରତି। ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞାୟ ପଜାୟାତି ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନମହାକସ୍ସପାଦିଭେଦାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣପଜାୟ, ଏତିସ୍ସାୟ ଚ ପଜାୟ ପୁରେକ୍ଖାରୋ। ଅୟଞ୍ହି ପଜା ସମଣଂ ଗୋତମଂ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା ଚରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପି ଚ ଅପାପପୁରେକ୍ଖାରୋତି ନ ପାପଂ ପୁରେକ୍ଖାରୋ ନ ପାପଂ ପୁରତୋ କତ୍ୱା ଚରତି, ନ ପାପଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କସ୍ସ? ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞାୟ ପଜାୟ। ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ପଟିୱିରୁଦ୍ଧାୟପି ବ୍ରାହ୍ମଣପଜାୟ ଅୱିରୁଦ୍ଧୋ ହିତସୁଖହିକୋ ୟେୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତିରୋରଟ୍ଠାତି ପରରଟ୍ଠତୋ। ତିରୋଜନପଦାତି ପରଜନପଦତୋ। ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଖତ୍ତିୟପଣ୍ଡିତାଦୟୋ ଚେୱ ଦେୱବ୍ରହ୍ମନାଗଗନ୍ଧବ୍ବାଦୟୋ ଚ – ''ପଞ୍ହେ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମା''ତି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତତ୍ଥ କେଚି ପୁଚ୍ଛାୟ ୱା ଦୋସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେ ୱା ଅସମତ୍ଥତଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାୱ ତୁଣ୍ହୀ ନିସୀଦନ୍ତି। କେଚି ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। କେସଞ୍ଚି ଭଗୱା ପୁଚ୍ଛାୟ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ଏୱଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ତେସଂ ୱିମତିୟୋ ତୀରଂ ପତ୍ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଊମିୟୋ ୱିୟ ଭଗୱନ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଭିଜ୍ଜନ୍ତି।

ଏହିସ୍ସାଗତୱାଦୀତି ଦେୱମନୁସ୍ସପବ୍ବଜିତଗହଟ୍ଠେସୁ ତଂ ତଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତଂ – ''ଏହି ସ୍ୱାଗତ''ନ୍ତି ଏୱଂ ୱଦତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଖିଲୋତି ତତ୍ଥ କତମଂ ସାଖଲ୍ୟଂ? ''ୟା ସା ୱାଚା ନେଲା କଣ୍ଣସୁଖା''ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱୁତ୍ତସାଖଲ୍ୟେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, ମୁଦୁୱଚନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ମୋଦକୋତି ପଟିସନ୍ଥାରକୁସଲୋ, ଆଗତାଗତାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପରିସାନଂ – ''କଚ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖମନୀୟଂ, କଚ୍ଚି ୟାପନୀୟ''ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ସବ୍ବଂ ଅଦ୍ଧାନଦରଥଂ ୱୂପସମେନ୍ତୋ ୱିୟ ପଠମତରଂ ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ କତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅବ୍ଭାକୁଟିକୋତି ୟଥା ଏକଚ୍ଚେ ପରିସଂ ପତ୍ୱା ଥଦ୍ଧମୁଖା ସଙ୍କୁଟିତମୁଖା ହୋନ୍ତି, ନ ଏୱିସୋ, ପରିସଦସ୍ସନେନ ପନସ୍ସ ବାଲାତପସମ୍ଫସ୍ସେନ ୱିୟ ପଦୁମଂ ମୁଖପଦୁମଂ ୱିକସତି ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦସସ୍ସିରିକଂ ହୋତି। ଉତ୍ତାନମୁଖୋତି ୟଥା ଏକଚ୍ଚେ ନିକୁଜ୍ଜିତମୁଖା ୱିୟ ସମ୍ପତ୍ତାୟ ପରିସାୟ ନ କିଞ୍ଚି କଥେନ୍ତି, ଅତିଦୁଲ୍ଲଭକଥା ହୋନ୍ତି, ନ ଏୱରୂପୋ। ସମଣୋ ପନ ଗୋତମୋ ସୁଲଭକଥୋ। ନ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତାଗତାନଂ – ''କସ୍ମା ମୟଂ ଇଧାଗତା''ତି ୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମଂ ପନ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତମନାୱ ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ପୁବ୍ବଭାସୀତି ଭାସନ୍ତୋ ଚ ପଠମତରଂ ଭାସତି, ତଞ୍ଚ ଖୋ କାଲୟୁତ୍ତଂ ପମାଣୟୁତ୍ତଂ ଅତ୍ଥନିସ୍ସିତମେୱ ଭାସତି, ନ ନିରତ୍ଥକକଥଂ।

ନତସ୍ମିଂ ଗାମେ ୱାତି ୟତ୍ଥ କିର ଭଗୱା ପଟିୱସତି, ତତ୍ଥ ମହେସକ୍ଖା ଦେୱତା ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତଂ ନିସ୍ସାୟ ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପଦ୍ଦୱୋ ନ ହୋତି, ପଂସୁପିସାଚକାଦୟୋୟେୱ ହି ମନୁସ୍ସେ ୱିହେଠେନ୍ତି, ତେ ତାସଂ ଆନୁଭାୱେନ ଦୂରଂ ଅପକ୍କମନ୍ତି। ଅପି ଚ ଭଗୱତୋ ମେତ୍ତାବଲେନପି ନ ଅମନୁସ୍ସା ମନୁସ୍ସେ ୱିହେଠେନ୍ତି।

ସଙ୍ଘୀତିଆଦୀସୁ ଅନୁସାସିତବ୍ବୋ ସଙ୍ଘଂ ୱା ଉପ୍ପାଦିତୋ ସଙ୍ଘୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସଙ୍ଘୀ। ତାଦିସୋ ଚସ୍ସ ଗଣୋ ଅତ୍ଥୀତି ଗଣୀ। ପୁରିମପଦସ୍ସେୱ ୱା ୱେୱଚନମେତଂ। ଆଚାରସିକ୍ଖାପନୱସେନ ଗଣସ୍ସ ଆଚରିୟୋତି ଗଣାଚରିୟୋ। ପୁଥୁତିତ୍ଥକରାନନ୍ତି ବହୂନଂ ତିତ୍ଥକରାନଂ। ୟଥାୱା ତଥା ୱାତି ୟେନ ୱା ତେନ ୱା ଅଚେଲକାଦିମତ୍ତକେନାପି କାରଣେନ। ସମୁଦାଗଚ୍ଛତୀତି ସମନ୍ତତୋ ଉପଗଚ୍ଛତି ଅଭିୱଡ୍ଢତି।

ଅତିଥି ନୋ ତେ ହୋନ୍ତୀତି ତେ ଅମ୍ହାକଂ ଆଗନ୍ତୁକା, ନୱକା ପାହୁନକା ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିୟାପୁଣାମୀତି ଜାନାମି। ଅପରିମାଣୱଣ୍ଣୋତି ତଥାରୂପେନେୱ ସବ୍ବଞ୍ଞୁନାପି ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୱଣ୍ଣୋ – ''ପଗେୱ ମାଦିସେନା''ତି ଦସ୍ସେତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

''ବୁଦ୍ଧୋପି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଣେୟ୍ୟ ୱଣ୍ଣଂ,

କପ୍ପମ୍ପି ଚେ ଅଞ୍ଞମଭାସମାନୋ;

ଖୀୟେଥ କପ୍ପୋ ଚିରଦୀଘମନ୍ତରେ,

ୱଣ୍ଣୋ ନ ଖୀୟେଥ ତଥାଗତସ୍ସା''ତି।

୩୦୫। ଇମଂ ପନ ସବ୍ବୁ ଗୁଣକଥଂ ସୁତ୍ୱା ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଚିନ୍ତୟିଂସୁ – ଯଥା ସୋଣଦଣ୍ଡୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ୱଣ୍ଣେ ଭଣତି, ଅନୋମଗୁଣୋ ସୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ; ଏୱଂ ତସ୍ସ ଗୁଣେ ଜାନମାନେନ ଖୋ ପନ ଆଚରିୟେନ ଅତିଚିରଂ ଅଧିୱାସିତଂ, ହନ୍ଦ ନଂ ଅନୁୱତ୍ତାମାତି ଅନୁୱତ୍ତିଂସୁ। ତସ୍ମା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ''ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଲମେୱାତି ଯୁତ୍ତମେୱ। ଅପି ପୁଟୋସେନାତି ପୁଟୋସଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପାଥେୟ୍ୟଂ, ତଂ ଗହେତ୍ୱାପି ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ଯୁତ୍ତମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁଟଂସେନାତିପି ପାଠୋ, ତସ୍ସତ୍ଥୋ, ପୁଟୋ ଅଂସେ ଅସ୍ସାତି ପୁଟଂସୋ, ତେନ ପୁଟଂସେନ। ଅଂସେନ ହି ପାଥେୟ୍ୟପୁଟଂ ୱହନ୍ତେନାପୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ସୋଣଦଣ୍ଡପରିୱିତକ୍କୱଣ୍ଣନା

୩୦୬-୩୦୮।ତିରୋୱନସଣ୍ଡଗତସ୍ସାତି ଅନ୍ତୋୱନସଣ୍ଡେ ଗତସ୍ସ, ୱିହାରବ୍ଭନ୍ତରଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱାତି ଏତେ ଉଭତୋପକ୍ଖିକା, ତେ ଏୱଂ ଚିନ୍ତୟିଂସୁ – ''ସଚେ ନୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ଚୋଦେସ୍ସନ୍ତି – 'କସ୍ମା ତୁମ୍ହେ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ୱନ୍ଦିତ୍ଥା'ତି? ତେସଂ – 'କିଂ ଅଞ୍ଜଲିମତ୍ତକରଣେନାପି ୱନ୍ଦନଂ ନାମ ହୋତୀ'ତି ୱକ୍ଖାମ। ସଚେ ନୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ଚୋଦେସ୍ସନ୍ତି – 'କସ୍ମା ତୁମ୍ହେ ଭଗୱନ୍ତଂ ନ ୱନ୍ଦିତ୍ଥା'ତି। 'କିଂ ସୀସେନ ଭୂମିୟଂ ପହରନ୍ତେନେୱ ୱନ୍ଦନଂ ନାମ ହୋତି, ନନୁ ଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମମ୍ପି ୱନ୍ଦନଂ ଏୱା'ତି ୱକ୍ଖାମା''ତି। ନାମଗୋତ୍ତନ୍ତି ''ଭୋ, ଗୋତମ, ଅହଂ ଅସୁକସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଦତ୍ତୋ ନାମ, ମିତ୍ତୋ ନାମ, ଇଧାଗତୋ''ତି ୱଦନ୍ତା ନାମଂ ସାୱେନ୍ତି ନାମ। ''ଭୋ, ଗୋତମ, ଅହଂ ୱାସେଟ୍ଠୋ ନାମ, କଚ୍ଚାନୋ ନାମ, ଇଧାଗତୋ''ତି ୱଦନ୍ତା ଗୋତ୍ତଂ ସାୱେନ୍ତି ନାମ। ଏତେ କିର ଦଲିଦ୍ଦା ଜିଣ୍ଣା କୁଲପୁତ୍ତା ''ପରିସମଜ୍ଝେ ନାମଗୋତ୍ତୱସେନ ପାକଟା ଭୱିସ୍ସାମା''ତି ଏୱମକଂସୁ। ଯେ ପନ ତୁଣ୍ହୀଭୂତା ନିସୀଦିଂସୁ, ତେ କେରାଟିକା ଚେୱ ଅନ୍ଧବାଲା ଚ। ତତ୍ଥ କେରାଟିକା – ''ଏକଂ ଦ୍ୱେ କଥାସଲ୍ଲାପେପି କରୋନ୍ତୋ ୱିସ୍ସାସିକୋ ହୋତି, ଅଥ ୱିସ୍ସାସେ ସତି ଏକଂ ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖା ଅଦାତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି ତତୋ ଅତ୍ତାନଂ ମୋଚେତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ନିସୀଦନ୍ତି। ଅନ୍ଧବାଲା ଅଞ୍ଞାଣତାୟେୱ ଅୱକ୍ଖିତ୍ତମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡୋ ୱିୟ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ତୁଣ୍ହୀଭୂତା ନିସୀଦନ୍ତି।

ବ୍ରାହ୍ମଣପଞ୍ଞତ୍ତିୱଣ୍ଣନା

୩୦୯-୩୧୦।ଚେତସା ଚେତୋପରିୱିତକ୍କନ୍ତି ଭଗୱା – ''ଅୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅଧୋମୁଖୋ ଥଦ୍ଧଗତ୍ତୋ କିଂ ଚିନ୍ତୟମାନୋ ନିସିନ୍ନୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଚିନ୍ତେତୀ''ତି ଆୱଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଚେତସା ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଚେତସା ଚେତୋପରିୱିତକ୍କମଞ୍ଞାୟା''ତି। ୱିହଞ୍ଞତୀତି ୱିଘାତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଅନୁୱିଲୋକେତ୍ୱା ପରିସନ୍ତି ଭଗୱତୋ ସକସମୟେ ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନେନ ଉଦକେ ମିୟମାନୋ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଥଲେ ଠପିତୋ ୱିୟ ସମପସ୍ସଦ୍ଧକାୟଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ପରିସଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ଦିଟ୍ଠିସଞ୍ଚାନେନେୱ ''ଉପଧାରେନ୍ତୁ ମେ ଭୋନ୍ତୋ ୱଚନ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତୋ ୱିୟ ଅନୁୱିଲୋକେତ୍ୱା ପରିସଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ।

୩୧୧-୩୧୩।ସୁଜଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତାନନ୍ତି ଯଞ୍ଞୟଜନତ୍ଥାୟ ସୁଜଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ପଠମୋ ୱା ଦୁତିୟୋ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁଜାୟ ଦିୟ୍ୟମାନଂ ମହାୟାଗଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତାନନ୍ତି ପୋରାଣା। ଇତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସକସମୟୱସେନ ସମ୍ମଦେୱ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଭଗୱା ପନ ୱିସେସତୋ ଉତ୍ତମବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ – ''ଇମେସଂ ପନା''ତିଆଦିମାହ। ଏତଦୱୋଚୁନ୍ତି ସଚେ ଜାତିୱଣ୍ଣମନ୍ତସମ୍ପନ୍ନୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନ ହୋତି, ଅଥ କୋ ଚରହି ଲୋକେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭୱିସ୍ସତି? ନାସେତି ନୋ ଅୟଂ ସୋଣଦଣ୍ଡୋ, ହନ୍ଦସ୍ସ ୱାଦଂ ପଟିକ୍ଖିପିସ୍ସାମାତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚୁଂ। ଅପୱଦତୀତି ପଟିକ୍ଖିପତି। ଅନୁପକ୍ଖନ୍ଦତୀତି ଅନୁପୱିସତି। ଇଦଂ – ''ସଚେ ତ୍ୱଂ ପସାଦୱସେନ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ସରଣଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ, ଗଚ୍ଛ; ମା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସମୟଂ ଭିନ୍ଦୀ''ତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ଆହଂସୁ।

୩୧୪।ଏତଦୱୋଚାତି ଇମେସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଏୱଂ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ୱିରୱନ୍ତେସୁ ''ଅୟଂ କଥା ପରିୟୋସାନଂ ନ ଗମିସ୍ସତି, ହନ୍ଦ ନେ ନିସ୍ସଦ୍ଦେ କତ୍ୱା ସୋଣଦଣ୍ଡେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ କଥେମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ''ଏତଂ ସଚେ ଖୋ ତୁମ୍ହାକ''ନ୍ତିଆଦିକଂ ୱଚନଂ ଅୱୋଚ।

୩୧୫-୩୧୬।ସହଧମ୍ମେନାତି ସକାରଣେନ। ସମସମୋତି ଠପେତ୍ୱା ଏକଦେସସମତ୍ତଂ ସମଭାୱେନ ସମୋ, ସବ୍ବାକାରେନ ସମୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅହମସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ଜାନାମୀତି ଭଗିନିୟା ପୁତ୍ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ କିଂ ନ ଜାନିସ୍ସତି, କୁଲକୋଟିପରିଦୀପନଂ ସନ୍ଧାୟେୱ ୱଦତି। ମୁସାୱାଦମ୍ପି ଭଣେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥଭଞ୍ଜନକଂ ମୁସାୱାଦଂ କଥେୟ୍ୟ। କିଂ ୱଣ୍ଣୋ କରିସ୍ସତୀତି ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଗୁଣେ ଅସତି କିଂ କରିସ୍ସତି? କିମସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣଭାୱଂ ରକ୍ଖିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥାପି ସିୟା ପୁନ – ''ପକତିସୀଲେ ଠିତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣଭାୱଂ ସାଧେନ୍ତୀ''ତି ଏୱମ୍ପି ସୀଲମେୱ ସାଧେସ୍ସତି, ତସ୍ମିଂ ହିସ୍ସ ଅସତି ବ୍ରାହ୍ମଣଭାୱୋ ନାହୋସୀତି ସମ୍ମୋହମତ୍ତଂ ୱଣ୍ଣାଦୟୋ। ଇଦଂ ପନ ସୁତ୍ୱା ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା – ''ସଭାୱଂ ଆଚରିୟୋ ଆହ, ଅକାରଣାୱ ମୟଂ ଉଜ୍ଝାୟିମ୍ହା''ତି ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ।

ସୀଲପଞ୍ଞାକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୧୭। ତତୋ ଭଗୱା ‘କଥିତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ପଞ୍ହୋ, କିଂ ପନେତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ’ତି? ତସ୍ସ ୱୀମଂସନତ୍ଥଂ – ‘‘ଇମେସଂ ପନ ବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତିଆଦିମାହ। ସୀଲପରିଧୋତାତି ସୀଲପରିସୁଦ୍ଧା। ଯତ୍ଥ ସୀଲଂ ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାତି ଯସ୍ମିଂ ପୁଗ୍ଗଲେ ସୀଲଂ, ତତ୍ଥେୱ ପଞ୍ଞା, କୁତୋ ଦୁସ୍ସୀଲେ ପଞ୍ଞା? ପଞ୍ଞାରହିତେ ୱା ଜଳେ ଏଳମୂଗେ କୁତୋ ସୀଲନ୍ତି? ସୀଲପଞ୍ଞାଣନ୍ତି ସୀଲଞ୍ଚ ପଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ସୀଲପଞ୍ଞାଣଂ। ପଞ୍ଞାଣନ୍ତି ପଞ୍ଞାୟେୱ। ଏୱମେତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାତି ଭଗୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱଚନଂ ଅନୁଜାନନ୍ତୋ ଆହ। ତତ୍ଥ ସୀଲପରିଧୋତା ପଞ୍ଞାତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲେନ ଧୋତା। କଥଂ ପନ ସୀଲେନ ପଞ୍ଞଂ ଧୋୱତୀତି? ଯସ୍ସ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ସୀଲଂ ସଚ୍ଚଅସୀତିୱସ୍ସାନି ଅଖଣ୍ଡଂ ହୋତି, ସୋ ମରଣକାଲେପି ସବ୍ବକିଲେସେ ଘାତେତ୍ୱା ସୀଲେନ ପଞ୍ଞଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି। କନ୍ଦରସାଲପରିୱେଣେ ମହାସଟ୍ଠିୱସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱିୟ। ଥେରେ କିର ମରଣମଞ୍ଚେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ବଲୱୱେଦନାୟ ନିତ୍ଥୁନନ୍ତେ , ତିସ୍ସମହାରାଜା ‘‘ଥେରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିୱେଣଦ୍ୱାରେ ଠିତୋ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କସ୍ସ ସଦ୍ଦୋ ଅୟ’’ନ୍ତି? ଥେରସ୍ସ ନିତ୍ଥୁନନସଦ୍ଦୋତି। ‘‘ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ସଟ୍ଠିୱସ୍ସେନ ୱେଦନାପରିଗ୍ଗହମତ୍ତମ୍ପି ନ କତଂ, ନ ଦାନି ନଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ମହାବୋଧିଂ ୱନ୍ଦିତୁଂ ଗତୋ। ତତୋ ଉପଟ୍ଠାକଦହରୋ ଥେରଂ ଆହ – ‘‘କିଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଲଜ୍ଜାପେଥ, ସଦ୍ଧୋପି ରାଜା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୁତ୍ୱା ନ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗତୋତି। କସ୍ମା ଆୱୁସୋତି? ତୁମ୍ହାକଂ ନିତ୍ଥୁନନସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱାତି। ‘‘ତେନ ହି ମେ ଓକାସଂ କରୋଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ୱେଦନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଦହରସ୍ସ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି – ‘‘ଗଚ୍ଛାୱୁସୋ, ଇଦାନି ରାଜାନଂ ଅମ୍ହେ ୱନ୍ଦାପେହୀ’’ତି। ଦହରୋ ଗନ୍ତ୍ୱା – ‘‘ଇଦାନି କିର ଥେରଂ, ୱନ୍ଦଥା’’ତି ଆହ। ରାଜା ସଂସୁମାରପତିତେନ ଥେରଂ ୱନ୍ଦନ୍ତୋ – ‘‘ନାହଂ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ଅରହତ୍ତଂ ୱନ୍ଦାମି, ପୁଥୁଜ୍ଜନଭୂମିୟଂ ପନ ଠତ୍ୱା ରକ୍ଖିତସୀଲମେୱ ୱନ୍ଦାମୀ’’ତି ଆହ, ଏୱଂ ସୀଲେନ ପଞ୍ଞଂ ଧୋୱତି ନାମ। ଯସ୍ସ ପନ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ସୀଲସଂୱରୋ ନତ୍ଥି, ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁତାୟ ପନ ଚତୁପ୍ପଦିକଗାଥାପରିୟୋସାନେ ପଞ୍ଞାୟ ସୀଲଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ଅୟଂ ପଞ୍ଞାୟ ସୀଲଂ ଧୋୱତି ନାମ। ସେୟ୍ୟଥାପି ସନ୍ତତିମହାମତ୍ତୋ।

୩୧୮ ।କତମଂ ପନ ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାତି କସ୍ମା ଆହ? ଭଗୱା କିର ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣା ବ୍ରାହ୍ମଣସମୟେ ପଞ୍ଚସୀଲାନି ‘ସୀଲ’ନ୍ତି ପଞ୍ଞାପେନ୍ତି, ୱେଦତ୍ତୟୋଗ୍ଗହଣପଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଞାତି। ଉପରିୱିସେସଂ ନ ଜାନନ୍ତି। ଯଂନୂନାହଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଉତ୍ତରିୱିସେସଭୂତଂ ମଗ୍ଗସୀଲଂ, ଫଲସୀଲଂ, ମଗ୍ଗପଞ୍ଞଂ, ଫଲପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ଅଥ ନଂ କଥେତୁକମ୍ୟତାୟ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ – ‘‘କତମଂ ପନ ତଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସୀଲଂ କତମା ସା ପଞ୍ଞା’’ତି ଆହ। ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ – ‘‘ମୟା ସକସମୟୱସେନ ପଞ୍ହୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତୋ। ସମଣୋ ପନ ମଂ ଗୋତମୋ ପୁନ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛତି, ଇଦାନିସ୍ସାହଂ ଚିତ୍ତଂ ପରିତୋସେତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଂ ୱା ନ ୱା? ସଚେ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସଂ ପଠମଂ ଉପ୍ପନ୍ନାପି ମେ ଲଜ୍ଜା ଭିଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ପନ ନ ସକ୍କୋମୀତି ୱଚନେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ପୁନ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଭଗୱତୋୟେୱ ଭାରଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ଏତ୍ତକପରମାୱ ମୟ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଏତ୍ତକପରମାତି ଏତ୍ତକଂ ସୀଲପଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱଚନମେୱ ପରମଂ ଅମ୍ହାକଂ, ତେ ମୟଂ ଏତ୍ତକପରମା, ଇତୋ ପରଂ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନାମାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ସୀଲପଞ୍ଞାୟ ମୂଲଭୂତସ୍ସ ତଥାଗତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦତୋ ପଭୁତି ସୀଲପଞ୍ଞାଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ – ‘‘ଇଧ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତଥାଗତୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ସାମଞ୍ଞଫଲେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଅୟଂ ପନ ୱିସେସୋ, ଇଧ ତିୱିଧମ୍ପି ସୀଲଂ – ‘‘ଇଦମ୍ପିସ୍ସ ହୋତି ସୀଲସ୍ମି’’ନ୍ତି ଏୱଂ ସୀଲମିଚ୍ଚେୱ ନିୟ୍ୟାତିତଂ ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନି ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ଅତ୍ତତୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପଦା। ଏୱଂ ପଞ୍ଞାୱସେନ ପନ ଅନିୟ୍ୟାତେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାୟ ପଦଟ୍ଠାନଭାୱମତ୍ତେନ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଞ୍ଞା ନିୟ୍ୟାତିତାତି।

ସୋଣଦଣ୍ଡୌପାସକତ୍ତପଟିୱେଦନାକଥା

୩୧୯-୩୨୨ ।ସ୍ୱାତନାୟାତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଅଜ୍ଜତନାୟାତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତେନ ମଂ ସା ପରିସା ପରିଭୱେୟ୍ୟାତି ତେନ ତୁମ୍ହେ ଦୂରତୋୱ ଦିସ୍ୱା ଆସନା ୱୁଟ୍ଠିତକାରଣେନ ମଂ ସା ପରିସା – ‘‘ଅୟଂ ସୋଣଦଣ୍ଡୋ ପଚ୍ଛିମୱୟେ ଠିତୋ ମହଲ୍ଲକୋ, ଗୋତମୋ ପନ ଦହରୋ ଯୁୱା ନତ୍ତାପିସ୍ସ ନପ୍ପହୋତି, ସୋ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ନତ୍ତୁମତ୍ତଭାୱମ୍ପି ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଆସନା ୱୁଟ୍ଠାତୀ’’ତି ପରିଭୱେୟ୍ୟ। ଆସନା ମେ ତଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ମମ ଅଗାରୱେନ ଅବ୍ଭୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଭୋଗନାସନଭୟେନ ପନ ନ ୱୁଟ୍ଠହିସ୍ସାମି, ତଂ ତୁମ୍ହେ ହି ଚେୱ ମୟା ଚ ଞାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତସ୍ମା ଆସନା ମେ ଏତଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନଂ ଧାରେତୂତି, ଇମିନା କିର ସଦିସୋ କୁହକୋ ଦୁଲ୍ଲଭୋ, ଭଗୱତି ପନସ୍ସ ଅଗାରୱଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଭୋଗନାସନଭୟା କୁହନୱସେନ ଏୱଂ ୱଦତି। ପରପଦେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଧମ୍ମିୟା କଥାୟାତିଆଦୀସୁ ତଙ୍ଖଣାନୁରୂପାୟ ଧମ୍ମିୟା କଥାୟ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାୟିକଂ ଅତ୍ଥଂ ସନ୍ଦସ୍ସେତ୍ୱା କୁସଲେ ଧମ୍ମେ ସମାଦପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା। ତତ୍ଥ ନଂ ସମୁତ୍ତେଜେତ୍ୱା ସଉସ୍ସାହଂ କତ୍ୱା ତାୟ ଚ ସଉସ୍ସାହତାୟ ଅଞ୍ଞେହି ଚ ୱିଜ୍ଜମାନଗୁଣେହି ସମ୍ପହଂସେତ୍ୱା ଧମ୍ମରତନୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କାମି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ କୁହକତାୟ

ଏୱମ୍ପି ଭଗୱତି ଧମ୍ମୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସିତେ ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। କେୱଲମସ୍ସ ଆଯତିଂ ନିବ୍ବାନତ୍ଥାଯ ୱାସନାଭାଗିଯାଯ ଚ ସବ୍ବା ପୁରିମପଚ୍ଛିମକଥା ଅହୋସୀତି।

ଇତି ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିଯା ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ

ସୋଣଦଣ୍ଡସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। କୂଟଦନ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୨୩।ଏୱଂମେ ସୁତଂ…ପେ… ମଗଧେସୂତି କୂଟଦନ୍ତସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନା। ମଗଧେସୂତି ମଗଧା ନାମ ଜାନପଦିନୋ ରାଜକୁମାରା, ତେସଂ ନିୱାସୋ ଏକୋପି ଜନପଦୋ ରୂଳ୍ହୀସଦ୍ଦେନ ମଗଧାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ ମଗଧେସୁ ଜନପଦେ। ଇତୋ ପରଂ ପୁରିମସୁତ୍ତଦ୍ୱଯେ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକା ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ ୱୁତ୍ତସଦିସାୱ। କୂଟଦନ୍ତୋତି ତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ନାମଂ। ଉପକ୍ଖଟୋତି ସଜ୍ଜିତୋ। ୱଚ୍ଛତରସତାନୀତି ୱଚ୍ଛସତାନି। ଉରବ୍ଭାତି ତରୁଣମେଣ୍ଡକା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଏତେ ତାୱ ପାଳିଯଂ ଆଗତାଯେୱ। ପାଳିଯଂ ପନ ଅନାଗତାନମ୍ପି ଅନେକେସଂ ମିଗପକ୍ଖୀନଂ ସତ୍ତସତ୍ତସତାନି ସମ୍ପିଣ୍ଡିତାନେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ସବ୍ବସତ୍ତସତିକଯାଗଂ କିରେସ ଯଜିତୁକାମୋ ହୋତି। ଥୂଣୂପନୀତାନୀତି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଠପନତ୍ଥାଯ ଯୂପସଙ୍ଖାତଂ ଥୂଣଂ ଉପନୀତାନି।

୩୨୮।ତିୱିଧନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱିଧା ୱୁଚ୍ଚତି ଠପନା, ତିଟ୍ଠପନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋଳସପରିକ୍ଖାରନ୍ତି ସୋଳସପରିୱାରଂ।

୩୩୦-୩୩୬।ପଟିୱସନ୍ତୀତି ଯଞ୍ଞାନୁଭୱନତ୍ଥାଯ ପଟିୱସନ୍ତି। ଭୂତପୁବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ଭଗୱା ପଥୱୀଗତଂ ନିଧିଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ପୁରତୋ ରାସିଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିଯ ଭୱପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ପୁବ୍ବଚରିତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ। ମହାୱିଜିତୋତି ସୋ କିର ସାଗରପରିଯନ୍ତଂ ମହନ୍ତଂ ପଥୱୀମଣ୍ଡଲଂ ୱିଜିନି, ଇତି ମହନ୍ତଂ ୱିଜିତମସ୍ସାତି ମହାୱିଜିତୋ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଅଗମାସି। ଅଡ୍ଢୋତିଆଦୀସୁ ଯୋ କୋଚି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକେନ ୱିଭୱେନ ଅଡ୍ଢୋ ହୋତି, ଅଯଂ ପନ ନ କେୱଲଂ ଅଡ୍ଢୋୟେୱ, ମହଦ୍ଧନୋ ମହତା ଅପରିମାଣସଙ୍ଖ୍ୟେନ ଧନେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ପଞ୍ଚକାମଗୁଣୱସେନ ମହନ୍ତା ଉଳାରା ଭୋଗା ଅସ୍ସାତି ମହାଭୋଗୋ। ପିଣ୍ଡପିଣ୍ଡୱସେନ ଚେୱ ସୁୱଣ୍ଣମାସକରଜତମାସକାଦିୱସେନ ଚ ଜାତରୂପରଜତସ୍ସ ପହୂତତାଯ ପହୂତଜାତରୂପରଜତୋ, ଅନେକକୋଟିସଙ୍ଖ୍ୟେନ ଜାତରୂପରଜତେନ ସମନ୍ନାଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିତ୍ତୀତି ତୁଟ୍ଠି, ୱିତ୍ତିଯା ଉପକରଣଂ ୱିତ୍ତୂପକରଣଂ ତୁଟ୍ଠିକାରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପହୂତଂ ନାନାୱିଧାଲଙ୍କାରସୁୱଣ୍ଣରଜତଭାଜନାଦିଭେଦଂ ୱିତ୍ତୂପକରଣମସ୍ସାତି ପହୂତୱିତ୍ତୂପକରଣୋ। ସତ୍ତରତନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ନିଦହିତ୍ୱା ଠପିତଧନସ୍ସ ସବ୍ବପୁବ୍ବଣ୍ଣାପରଣ୍ଣସଙ୍ଗହିତସ୍ସ ଧଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ପହୂତତାଯ ପହୂତଧନଧଞ୍ଞୋ। ଅଥୱା ଇଦମସ୍ସ ଦେୱସିକଂ ପରିବ୍ବଯଦାନଗ୍ଗହଣାଦିୱସେନ ପରିୱତ୍ତନଧନଧଞ୍ଞୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ।

ପରିପୁଣ୍ଣକୋସକୋଟ୍ଠାଗାରୋତି କୋସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଭଣ୍ଡାଗାରଂ, ନିଦହିତ୍ୱା ଠପିତେନ ଧନେନ ପରିପୁଣ୍ଣକୋସୋ, ଧଞ୍ଞେନ ପରିପୁଣ୍ଣକୋଟ୍ଠାଗାରୋ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥୱା ଚତୁବ୍ବିଧୋ କୋସୋ – ହତ୍ଥୀ, ଅସ୍ସା, ରଥା, ପତ୍ତୀତି। କୋଟ୍ଠାଗାରଂ ତିୱିଧଂ – ଧନକୋଟ୍ଠାଗାରଂ, ୱତ୍ଥକୋଟ୍ଠାଗାରଂ, ଧଞ୍ଞକୋଟ୍ଠାଗାରନ୍ତି, ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ପରିପୁଣ୍ଣମସ୍ସାତି ପରିପୁଣ୍ଣକୋସକୋଟ୍ଠାଗାରୋ। ଉଦପାଦୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଅଯଂ କିର ରାଜା ଏକଦିୱସଂ ରତନାୱଲୋକନଚାରିକଂ ନାମ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ। ସୋ ଭଣ୍ଡାଗାରିକଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ତାତ, ଇଦଂ ଏୱଂ ବହୁଧନଂ କେନ ସଙ୍ଘରିତ’’ନ୍ତି? ତୁମ୍ହାକଂ ପିତୁପିତାମହାଦୀହି ଯାୱ ସତ୍ତମା କୁଲପରିୱଟ୍ଟାତି। ଇଦଂ ପନ ଧନଂ ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ତେ କୁହିଂ ଗତାତି? ସବ୍ବେୱ ତେ, ଦେୱ, ମରଣୱସଂ ପତ୍ତାତି। ଅତ୍ତନୋ ଧନଂ ଅଗହେତ୍ୱାୱ ଗତା, ତାତାତି? ଦେୱ, କିଂ ୱଦେଥ, ଧନଂ ନାମେତଂ ପହାଯ ଗମନୀଯମେୱ, ନୋ ଆଦାଯ ଗମନୀଯନ୍ତି। ଅଥ ରାଜା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ସିରୀଗବ୍ଭେ ନିସିନ୍ନୋ – ‘ଅଧିଗତା ଖୋ ମେ’ତିଆଦୀନି ଚିନ୍ତେସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦୀ’’ତି।

୩୩୭।ବ୍ରାହ୍ମଣଂଆମନ୍ତେତ୍ୱାତି କସ୍ମା ଆମନ୍ତେସି? ଅଯଂ କିରେୱଂ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଦାନଂ ଦେନ୍ତେନ ନାମ ଏକେନ ପଣ୍ଡିତେନ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେତ୍ୱା ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା କତକମ୍ମଞ୍ହି ପଚ୍ଛାନୁତାପଂ କରୋତୀ’’ତି। ତସ୍ମା ଆମନ୍ତେସି। ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ରାଜା ମହାଦାନଂ ଦାତୁକାମୋ, ଜନପଦେ ଚସ୍ସ ବହୂ ଚୋରା, ତେ ଅୱୂପସମେତ୍ୱା ଦାନଂ ଦେନ୍ତସ୍ସ ଖୀରଦଧିତଣ୍ଡୁଲାଦିକେ ଦାନସମ୍ଭାରେ ଆହରନ୍ତାନଂ ନିପ୍ପୁରିସାନି ଗେହାନି ଚୋରା ୱିଲୁମ୍ପିସ୍ସନ୍ତି ଜନପଦୋ ଚୋରଭଯେନେୱ କୋଲାହଲୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତତୋ ରଞ୍ଞୋ ଦାନଂ ନ ଚିରଂ ପୱତ୍ତିସ୍ସତି, ଚିତ୍ତମ୍ପିସ୍ସ ଏକଗ୍ଗଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି, ହନ୍ଦ, ନଂ ଏତମତ୍ଥଂ ସଞ୍ଞାପେମୀ’’ତି ତତୋ ତମତ୍ଥଂ ସଞ୍ଞାପେନ୍ତୋ ‘‘ଭୋତୋ, ଖୋ ରଞ୍ଞୋ’’ତିଆଦିମାହ।

୩୩୮। ତତ୍ଥ ସକଣ୍ଟକୋତି ଚୋରକଣ୍ଟକେହି ସକଣ୍ଟକୋ। ପନ୍ଥଦୁହନାତି ପନ୍ଥଦୁହା, ପନ୍ଥଘାତକାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅକିଚ୍ଚକାରୀ ଅସ୍ସାତି ଅକତ୍ତବ୍ବକାରୀ ଅଧମ୍ମକାରୀ ଭୱେଯ୍ୟ। ଦସ୍ସୁଖୀଲନ୍ତି ଚୋରଖୀଲଂ। ୱଧେନ ୱାତି ମାରଣେନ ୱା କୋଟ୍ଟନେନ ୱା। ବନ୍ଧନେନାତି ଅଦ୍ଦୁବନ୍ଧନାଦିନା। ଜାନିଯାତି ହାନିଯା; ‘‘ସତଂ ଗଣ୍ହଥ, ସହସ୍ସଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତିତଦଣ୍ଡେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଗରହାଯାତି ପଞ୍ଚସିଖମୁଣ୍ଡକରଣଂ, ଗୋମଯସିଞ୍ଚନଂ, ଗୀୱାଯ କୁଦଣ୍ଡକବନ୍ଧନନ୍ତି ଏୱମାଦୀନି କତ୍ୱା ଗରହପାପନେନ। ପବ୍ବାଜନାଯାତି ରଟ୍ଠତୋ ନୀହରଣେନ। ସମୂହନିସ୍ସାମୀତି ସମ୍ମା ହେତୁନା ନଯେନ କାରଣେନ ଊହନିସ୍ସାମି। ହତାୱସେସକାତି ମତାୱସେସକା। ଉସ୍ସହନ୍ତୀତି ଉସ୍ସାହଂ କରୋନ୍ତି। ଅନୁପ୍ପଦେତୂତି ଦିନ୍ନେ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ପୁନ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ବୀଜଞ୍ଚ ଭତ୍ତଞ୍ଚ

କସିଉପକରଣଭଣ୍ଡଞ୍ଚ ସଙ୍କ ଦେତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ପାଭତଂ ଅନୁପ୍ପଦେତୂତି ସକ୍କିଂ ଅକତ୍ୱା ପଣ୍ଣେ ଅନାରୋପେତ୍ୱା ମୂଲଚ୍ଛେଜ୍ଜୱସେନ ଭଣ୍ଡମୂଲଂ ଦେତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଭଣ୍ଡମୂଲସ୍ସ ହି ପାଭତନ୍ତି ନାମଂ। ଯଥାହ –

‘‘ଅପ୍ପକେନପି ମେଧାୱୀ, ପାଭତେନ ୱିଚକ୍ଖଣୋ;

ସମୁଟ୍ଠାପେତି ଅତ୍ତାନଂ, ଅଣୁଂ ଅଗ୍ଗିଂୱ ସନ୍ଧମ’’ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୧।୪);

ଭତ୍ତୱେତନନ୍ତି ଦେୱସିକଂ ଭତ୍ତଞ୍ଚେୱ ମାସିକାଦିପରିବ୍ବୟଞ୍ଚ ତସ୍ସ ତସ୍ସ କୁସଲକମ୍ମସୂରଭାୱାନୁରୂପେନ ଠାନନ୍ତରଗାମନିଗମାଦିଦାନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦେତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ସକମ୍ମପସୁତାତି କସିୱାଣିଜ୍ଜାଦୀସୁ ସକେସୁ କମ୍ମେସୁ ଉୟ୍ୟୁତ୍ତା ବ୍ୟାୱଟା। ରାସିକୋତି ଧନଧଞ୍ଞାନଂ ରାସିକୋ। ଖେମଟ୍ଠିତାତି ଖେମେନ ଠିତା ଅଭୟା। ଅକଣ୍ଟକାତି ଚୋରକଣ୍ଟକରହିତା। ମୁଦା ମୋଦମାନାତି ମୋଦା ମୋଦମାନା। ଅୟମେୱ ୱା ପାଠୋ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପମୁଦିତଚିତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅପାରୁତଘରାତି ଚୋରାନଂ ଅଭାୱେନ ଦ୍ୱାରାନି ଅସଂୱରିତ୍ୱା ୱିୱଟଦ୍ୱାରାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତଦୱୋଚାତି ଜନପଦସ୍ସ ସବ୍ବାକାରେନ ଇଦ୍ଧଫୀତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଏତଂ ଅୱୋଚ।

ଚତୁପରିକ୍ଖାରୱଣ୍ଣନା

୩୩୯।ତେନ ହି ଭୱଂ ରାଜାତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ କିର ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅୟଂ ରାଜା ମହାଦାନଂ ଦାତୁଂ ଅତିୱିୟ ଉସ୍ସାହଜାତୋ। ସଚେ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁୟନ୍ତା ଖତ୍ତିୟାଦୟୋ ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା ଦସ୍ସତି। ନାସ୍ସ ତେ ଅତ୍ତମନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି; ଯଥା ଦାନଂ ତେ ଅତ୍ତମନା ହୋନ୍ତି, ତଥା କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତସ୍ମା ‘‘ତେନ ହି ଭୱ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ନେଗମାତି ନିଗମୱାସିନୋ। ଜାନପଦାତି ଜନପଦୱାସିନୋ । ଆମନ୍ତୟତନ୍ତି ଆମନ୍ତେତୁ ଜାନାପେତୁ। ୟଂ ମମ ଅସ୍ସାତି ୟଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଅନୁଜାନନଂ ମମ ଭୱେୟ୍ୟ। ଅମଚ୍ଚାତି ପିୟସହାୟକା। ପାରିସଜ୍ଜାତି ସେସା ଆଣତ୍ତିକାରକା। ୟଜତଂ ଭୱଂ ରାଜାତି ୟଜତୁ ଭୱଂ, ତେ କିର – ଅୟଂ ରାଜା ‘‘ଅହଂ ଇସ୍ସରୋ’’ତି ପସୟ୍ହ ଦାନଂ ଅଦତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ଆମନ୍ତେସି, ଅହୋନେନ ସୁଟ୍ଠୁ କତ’’ନ୍ତି ଅତ୍ତମନା ଏୱମାହଂସୁ। ଅନାମନ୍ତିତେ ପନସ୍ସ ୟଞ୍ଞଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସନାୟପି ନ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ। ୟଞ୍ଞକାଲୋ ମହାରାଜାତି ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମସ୍ମିଞ୍ହି ଅସତି ମହଲ୍ଲକକାଲେ ଚ ଏୱରୂପଂ ଦାନଂ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତ୍ୱଂ ପନ ମହାଧନୋ ଚେୱ ତରୁଣୋ ଚ, ଏତେନ ତେ ୟଞ୍ଞକାଲୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତା ୱଦନ୍ତି। ଅନୁମତିପକ୍ଖାତି ଅନୁମତିୟା ପକ୍ଖା, ଅନୁମତିଦାୟକାତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିକ୍ଖାରା ଭୱନ୍ତୀତି ପରିୱାରା ଭୱନ୍ତି। ‘‘ରଥୋ ସୀଲପରିକ୍ଖାରୋ, ଝାନକ୍ଖୋ ଚକ୍କୱୀରିୟୋ’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୪) ଏତ୍ଥ ପନ ଅଲଙ୍କାରୋ ପରିକ୍ଖାରୋତି ୱୁତ୍ତୋ।

ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରୱଣ୍ଣନା

୩୪୦।ଅଟ୍ଠହଙ୍ଗେହୀତି ଉଭତୋ ସୁଜାତାଦୀହି ଅଟ୍ଠହି ଅଙ୍ଗେହି। ୟସସାତି ଆଣାଠପନସମତ୍ଥତାୟ। ସଦ୍ଧୋତି ଦାନସ୍ସ ଫଲଂ ଅତ୍ଥୀତି ସଦ୍ଦହତି। ଦାୟକୋତି ଦାନସୂରୋ। ନ ସଦ୍ଧାମତ୍ତକେନେୱ ତିଟ୍ଠତି, ପରିଚ୍ଚଜିତୁମ୍ପି ସକ୍କୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦାନପତୀତି ୟଂ ଦାନଂ ଦେତି, ତସ୍ସ ପତି ହୁତ୍ୱା ଦେତି, ନ ଦାସୋ, ନ ସହାୟୋ। ୟୋ ହି ଅତ୍ତନା ମଧୁରଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ପରେସଂ ଅମଧୁରଂ ଦେତି, ସୋ ଦାନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ ଦାସୋ ହୁତ୍ୱା ଦେତି। ୟୋ ୟଂ ଅତ୍ତନା ଭୁଞ୍ଜତି, ତଦେୱ ଦେତି, ସୋ ସହାୟୋ ହୁତ୍ୱା ଦେତି। ୟୋ ପନ ଅତ୍ତନା ୟେନ କେନଚି ୟାପେତି, ପରେସଂ ମଧୁରଂ ଦେତି, ସୋ ପତି ଜେଟ୍ଠକୋ ସାମୀ ହୁତ୍ୱା ଦେତି, ଅୟଂ ତାଦିସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣକପଣଦ୍ଧିକୱଣିବ୍ବକୟାଚକାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସମିତପାପା ସମଣା, ବାହିତପାପା ବ୍ରାହ୍ମଣା। କପଣାତି ଦୁଗ୍ଗତା ଦଲିଦ୍ଦମନୁସ୍ସା। ଅଦ୍ଧିକାତି ପଥାୱିନୋ। ୱଣିବ୍ବକାତି ଯେ – ‘‘ଇଟ୍ଠଂ ଦିନ୍ନଂ, କନ୍ତଂ, ମନାପଂ, କାଲେନ ଅନୱଜ୍ଜଂ ଦିନ୍ନଂ, ଦଦଂ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେୟ୍ୟ, ଗଚ୍ଛତୁ ଭୱଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ଦାନସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଥୋମୟମାନା ୱିଚରନ୍ତି। ୟାଚକାତି ଯେ – ‘‘ପସତମତ୍ତଂ ଦେଥ, ସରାୱମତ୍ତଂ ଦେଥା’’ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ୟାଚମାନା ୱିଚରନ୍ତି। ଓପାନଭୂତୋତି ଉଦପାନଭୂତୋ। ସବ୍ବେସଂ ସାଧାରଣପରିଭୋଗୋ, ଚତୁମହାପଥେ ଖତପୋକ୍ଖରଣୀ ୱିୟ ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁତଜାତସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ସୁତମେୱ ସୁତଜାତଂ। ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଅତ୍ଥେ ଚିନ୍ତେତୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ – ‘‘ଅତୀତେ ପୁଞ୍ଞସ୍ସ କତତ୍ତାୟେୱ ମେ ଅୟଂ ସମ୍ପତ୍ତୀ’’ତି, ଏୱଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଅତୀତମତ୍ଥଂ ଚିନ୍ତେତୁଂ ପଟିବଲୋ ନାମ ହୋତି। ‘‘ଇଦାନି ପୁଞ୍ଞଂ କତ୍ୱାୱ ଅନାଗତେ ସକ୍କା ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପାପୁଣିତୁ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଅନାଗତମତ୍ଥଂ ଚିନ୍ତେତୁଂ ପଟିବଲୋ ନାମ ହୋତି। ‘‘ଇଦଂ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମଂ ନାମ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଆଚିଣ୍ଣଂ, ମୟ୍ହଞ୍ଚ ଭୋଗାପି ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ଦାୟକଚିତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ଥି; ହନ୍ଦାହଂ ପୁଞ୍ଞାନି କରୋମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମତ୍ଥଂ ଚିନ୍ତେତୁଂ ପଟିବଲୋ ନାମ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇତି ଇମାନୀତି ଏୱଂ ଯଥା ୱୁତ୍ତାନି ଏତାନି। ଏତେହି କିର ଅଟ୍ଠହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଦାନଂ ସବ୍ବଦିସାହି ମହାଜନୋ ଉପସଙ୍କମତି। ‘‘ଅୟଂ ଦୁଜ୍ଜାତୋ କିତ୍ତକଂ କାଲଂ ଦସ୍ସତି, ଇଦାନି ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୁତ୍ୱା ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିସ୍ସତୀ’’ତି ଏୱମାଦୀନି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ନ କୋଚି ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞତି। ତସ୍ମା ଏତାନି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗାନି ପରିକ୍ଖାରା ଭୱନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତାନି।

ଚତୁପରିକ୍ଖାରାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୪୧ ।ସୁଜଂପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତାନନ୍ତି ମହାଯାଗପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନଟ୍ଠାନେ ଦାନକଟଚ୍ଛୁଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ। ଇମେହି ଚତୂହୀତି ଏତେହି ସୁଜାତାଦୀହି। ଏତେସୁ ହି ଅସତି – ''ଏୱଂ ଦୁଜ୍ଜାତସ୍ସ ସଂୱିଧାନେନ ପୱତ୍ତଦାନଂ କିତ୍ତକଂ କାଲଂ ପୱତ୍ତିସ୍ସତୀ''ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିତାରୋ ନ ହୋନ୍ତି। ଗରହିତଙ୍ଖାଭାୱତୋ ପନ ଉପସଙ୍କମନ୍ତିଯେୱ। ତସ୍ମା ଇମାନିପି ପରିକ୍ଖାରା ଭୱନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତାନି।

୩୪୨ ।ତିସ୍ସୋ ୱିଧା ଦେସେସୀତି ତୀଣି ଠପନାନି ଦେସେସି। ସୋ କିର ଚିନ୍ତେସି – ''ଦାନଂ ଦଦମାନା ନାମ ତିଣ୍ଣଂ ଠାନାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଚଲନ୍ତି ହନ୍ଦାହଂ ଇମଂ ରାଜାନଂ ତେସୁ ଠାନେସୁ ପଠମତରଞ୍ଞେୱ ନିଚ୍ଚଲଂ କରୋମୀ''ତି। ତେନସ୍ସ ତିସ୍ସୋ ୱିଧା ଦେସେସୀତି। ସୋ ଭୋତୋ ରଞ୍ଞୋତି ଇଦଂ କରଣତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ। ଭୋତା ରଞ୍ଞାତି ୱା ପାଠୋ। ୱିପ୍ପଟିସାରୋ ନ କରଣୀଯୋତି ''ଭୋଗାନଂ ୱିଗମହେତୁକୋ ପଚ୍ଛାନୁତାପୋ ନ କତ୍ତବ୍ବୋ, ପୁବ୍ବଚେତନା ପନ ଅଚଲା ପତିଟ୍ଠପେତବ୍ବା, ଏୱଞ୍ହି ଦାନଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତୀ''ତି ଦସ୍ସେତି। ଇତରେସୁପି ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ ଏସେୱ ନଯୋ। ମୁଞ୍ଚଚେତନାପି ହି ପଚ୍ଛାସମନୁସ୍ସରଣଚେତନା ଚ ନିଚ୍ଚଲାୱ କାତବ୍ବା। ତଥା ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ଦାନଂ ନ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତି, ନାପି ଉଳାରେସୁ ଭୋଗେସୁ ଚିତ୍ତଂ ନମତି, ମହାରୋରୁୱଂ ଉପପନ୍ନସ୍ସ ସେଟ୍ଠିଗହପତିନୋ ୱିଯ।

୩୪୩।ଦସହାକାରେହୀତି ଦସହି କାରଣେହି। ତସ୍ସ କିର ଏୱଂ ଅହୋସି – ସଚାଯଂ ରାଜା ଦୁସ୍ସୀଲେ ଦିସ୍ୱା – ''ନସ୍ସତି ୱତ ମେ ଦାନଂ, ଯସ୍ସ ମେ ଏୱରୂପା ଦୁସ୍ସୀଲା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ''ତି ସୀଲୱନ୍ତେସୁପି ୱିପ୍ପଟିସାରଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସତି, ଦାନଂ ନ ମହପ୍ଫଲଂ ଭୱିସ୍ସତି। ୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଚ ନାମ ଦାଯକାନଂ ପଟିଗ୍ଗାହକତୋୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି , ହନ୍ଦସ୍ସ ପଠମମେୱ ତଂ ୱିପ୍ପଟିସାରଂ ୱିନୋଦେମୀତି। ତସ୍ମା ଦସହାକାରେହି ଉପଚ୍ଛିଜ୍ଜିତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗାହକେସୁପି ୱିପ୍ପଟିସାରଂ ୱିନୋଦେସୀତି। ତେସଞ୍ଞେୱ ତେନାତି ତେସଞ୍ଞେୱ ତେନ ପାପେନ ଅନିଟ୍ଠୋ ୱିପାକୋ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଅଞ୍ଞେସନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ଯଜତଂ ଭୱନ୍ତି ଦେତୁ ଭୱଂ। ସଜ୍ଜତନ୍ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜତୁ। ଅନ୍ତରନ୍ତି ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ।

୩୪୪ ।ସୋଳସହି ଆକାରେହି ଚିତ୍ତଂ ସନ୍ଦସ୍ସେସୀତି ଇଧ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ରଞ୍ଞୋ ମହାଦାନାନୁମୋଦନଂ ନାମ ଆରଦ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ସନ୍ଦସ୍ସେସୀତି – 'ଇଦଂ ଦାନଂ ଦାତା ଏୱରୂପଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଲଭତୀ'ତି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତ୍ୱା କଥେସି। ସମାଦପେସୀତି ତଦତ୍ଥଂ ସମାଦପେତ୍ୱା କଥେସି। ସମୁତ୍ତେଜେସୀତି ୱିପ୍ପଟିସାରୱିନୋଦନେନସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ୱୋଦାପେସି। ସମ୍ପହଂସେସୀତି 'ସୁନ୍ଦରଂ ତେ କତଂ, ମହାରାଜ, ଦାନଂ ଦଦମାନେନା'ତି ଥୁତିଂ କତ୍ୱା କଥେସି। ୱତ୍ତା ଧମ୍ମତୋ ନତ୍ଥୀତି ଧମ୍ମେନ ସମେନ କାରଣେନ ୱତ୍ତା ନତ୍ଥି।

୩୪୫ ।ନରୁକ୍ଖା ଛିଜ୍ଜିଂସୁ ଯୂପତ୍ଥାଯ ନ ଦବ୍ଭା ଲୂଯିଂସୁ ବରିହିସତ୍ଥାଯାତି ଯେ ଯୂପନାମକେ ମହାଥମ୍ଭେ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା – ''ଅସୁକରାଜା ଅସୁକାମଚ୍ଚୋ ଅସୁକବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଏୱରୂପଂ ନାମ ମହାଯାଗଂ ଯଜତୀ''ତି ନାମଂ ଲିଖିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତି। ଯାନି ଚ ଦବ୍ଭତିଣାନି ଲାଯିତ୍ୱା ୱନମାଲାସଙ୍ଖେପେନ ଯଞ୍ଞସାଲଂ ପରିକ୍ଖିପନ୍ତି, ଭୂମିଯଂ ୱା ପତ୍ଥରନ୍ତି, ତେପି ନ ରୁକ୍ଖା ଛିଜ୍ଜିଂସୁ, ନ ଦବ୍ଭା ଲୂଯିଂସୁ। କିଂ ପନ ଗାୱୋ ୱା ଅଜାଦଯୋ ୱା ହଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଦାସାତି ଅନ୍ତୋଗେହଦାସାଦଯୋ। ପେସ୍ସାତି ଯେ ପୁବ୍ବମେୱ ଧନଂ ଗହେତ୍ୱା କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି। କମ୍ମକରାତି ଯେ ଭତ୍ତୱେତନଂ ଗହେତ୍ୱା କରୋନ୍ତି। ଦଣ୍ଡତଜ୍ଜିତା ନାମ ଦଣ୍ଡଯଟ୍ଠିମୁଗ୍ଗରାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା – ''କମ୍ମଂ କରୋଥ କରୋଥା''ତି ଏୱଂ ତଜ୍ଜିତା। ଭଯତଜ୍ଜିତା ନାମ – ସଚେ କମ୍ମଂ କରୋସି, କୁସଲଂ। ନୋ ଚେ କରୋସି, ଛିନ୍ଦିସ୍ସାମ ୱା ବନ୍ଧିସ୍ସାମ ୱା ମାରେସ୍ସାମ ୱାତି ଏୱଂ ଭଯେନ ତଜ୍ଜିତା। ଏତେ ପନ ନ ଦଣ୍ଡତଜ୍ଜିତା, ନ ଭଯତଜ୍ଜିତା, ନ ଅସ୍ସୁମୁଖା ରୋଦମାନା ପରିକମ୍ମାନି ଅକଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ପିଯସମୁଦାଚାରେନେୱ ସମୁଦାଚରିଯମାନା ଅକଂସୁ। ନ ହି ତତ୍ଥ ଦାସଂ ୱା ଦାସାତି, ପେସ୍ସଂ ୱା ପେସ୍ସାତି, କମ୍ମକରଂ ୱା କମ୍ମକରାତି ଆଲପନ୍ତି। ଯଥାନାମୱସେନେୱ ପନ ପିଯସମୁଦାଚାରେନ ଆଲପିତ୍ୱା ଇତ୍ଥିପୁରିସବଲୱନ୍ତଦୁବ୍ବଲାନଂ ଅନୁରୂପମେୱ କମ୍ମଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା – ''ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କରୋଥା''ତି ୱଦନ୍ତି। ତେପି ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିୱସେନେୱ କରୋନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଯେ ଇଚ୍ଛିଂସୁ, ତେ ଅକଂସୁ; ଯେ ନ ଇଚ୍ଛିଂସୁ, ନ ତେ ଅକଂସୁ। ଯଂ ଇଚ୍ଛିଂସୁ, ତଂ ଅକଂସୁ; ଯଂ ନ ଇଚ୍ଛିଂସୁ, ନ ତଂ ଅକଂସୂ''ତି। ସପ୍ପିତେଲନୱନୀତଦଧିମଧୁଫାଣିତେନ ଚେୱ ସୋ ଯଞ୍ଞୋ ନିଟ୍ଠାନମଗମାସୀତି ରାଜା କିର ବହିନଗରସ୍ସ ଚତୂସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଅନ୍ତୋନଗରସ୍ସ ଚ ମଜ୍ଝେତି ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ମହାଦାନସାଲାଯୋ କାରାପେତ୍ୱା ଏକେକିସ୍ସାଯ ସାଲାଯ ସତସହସ୍ସଂ ସତସହସ୍ସଂ କତ୍ୱା ଦିୱସେ ଦିୱସେ ପଞ୍ଚସତସହସ୍ସାନି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସୂରିଯୁଗ୍ଗମନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତସ୍ସ ତସ୍ସ କାଲସ୍ସ ଅନୁରୂପେହି ସହତ୍ଥେନ ସୁୱଣ୍ଣକଟଚ୍ଛୁଂ ଗହେତ୍ୱା ପଣୀତେହି ସପ୍ପିତେଲାଦିସମ୍ମିସ୍ସେହେୱ ଯାଗୁଖଜ୍ଜକଭତ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନପାନକାଦୀହି ମହାଜନଂ ସନ୍ତପ୍ପେସି। ଭାଜନାନି ପୂରେତ୍ୱା ଗଣ୍ହିତୁକାମାନଂ ତଥେୱ ଦାପେସି। ସାଯଣ୍ହସମଯେ ପନ ୱତ୍ଥଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି ସମ୍ପୂଜେସି। ସପ୍ପିଆଦୀନଂ ପନ ମହାଚାଟିଯୋ ପୂରାପେତ୍ୱା – ''ଯୋ ଯଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁକାମୋ, ସୋ ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତୂ''ତି ଅନେକସତେସୁ ଠାନେସୁ ଠପାପେସି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ – ''ସପ୍ପିତେଲନୱନୀତଦଧିମଧୁଫାଣିତେନ ଚେୱ ସୋ ଯଞ୍ଞୋ ନିଟ୍ଠାନମଗମାସୀ''ତି।

୩୪୬।ପହୂତଂ ସାପତେୟ୍ୟନ୍ତି ଆଦାୟାତି ବହୁଂ ଧନଂ ଗହେତ୍ୱା। ତେ କିର ଚିନ୍ତେସୁଂ – ‘‘ଅୟଂ ରାଜା ସପ୍ପିତେଲାଦୀନି ଜନପଦତୋ ଅନାହରାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକମେୱ ନୀହରିତ୍ୱା ମହାଦାନଂ ଦେତି। ଅମ୍ହେହି ପନ ‘ରାଜା ନ କିଞ୍ଚି ଆହରାପେତୀ’ତି ନ ଯୁତ୍ତଂ ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିତୁଂ। ନ ହି ରଞ୍ଞୋ ଘରେ ଧନଂ ଅକ୍ଖୟଧମ୍ମମେୱ, ଅମ୍ହେସୁ ଚ ଅଦେନ୍ତେସୁ କୋ ଅଞ୍ଞୋ ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସତି, ହନ୍ଦସ୍ସ ଧନଂ ଉପସଂହରାମା’’ତି ତେ ଗାମଭାଗେନ ଚ ନିଗମଭାଗେନ ଚ ନଗରଭାଗେନ ଚ ସାପତେୟ୍ୟଂ ସଂହରିତ୍ୱା ସକଟାନି ପୂରେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଉପହରିଂସୁ। ତଂ ସନ୍ଧାୟ – ‘‘ପହୂତଂ ସାପତେୟ୍ୟ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ।

୩୪୭।ପୁରତ୍ଥିମେନଯଞ୍ଞୱାଟସ୍ସାତି ପୁରତ୍ଥିମତୋ ନଗରଦ୍ୱାରେ ଦାନସାଲାୟ ପୁରତ୍ଥିମଭାଗେ। ଯଥା ପୁରତ୍ଥିମଦିସତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଖତ୍ତିୟାନଂ ଦାନସାଲାୟ ଯାଗୁଂ ପିୱିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦାନସାଲାୟ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱିସନ୍ତି। ଏୱରୂପେ ଠାନେ ପଟ୍ଠପେସୁଂ। ଦକ୍ଖିଣେନ ଯଞ୍ଞୱାଟସ୍ସାତି ଦକ୍ଖିଣତୋ ନଗରଦ୍ୱାରେ ଦାନସାଲାୟ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଦକ୍ଖିଣଭାଗେ ପଟ୍ଠପେସୁଂ। ପଚ୍ଛିମୁତ୍ତରେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

୩୪୮।ଅହୋ ଯଞ୍ଞୋ, ଅହୋ ଯଞ୍ଞସମ୍ପଦାତି ବ୍ରାହ୍ମଣା ସପ୍ପିଆଦୀହି ନିଟ୍ଠାନଗମନଂ ସୁତ୍ୱା – ‘‘ଯଂ ଲୋକେ ମଧୁରଂ, ତଦେୱ ସମଣୋ ଗୋତମୋ କଥେତି, ହନ୍ଦସ୍ସ ଯଞ୍ଞଂ ପସଂସାମା’’ତି ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା ପସଂସମାନା ଏୱମାହଂସୁ। ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋୱ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତୀତି ଉପରି ୱତ୍ତବ୍ବମତ୍ଥଂ ଚିନ୍ତୟମାନୋ ନିସ୍ସଦ୍ଦୋୱ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଭିଜାନାତି ପନ ଭୱଂ ଗୋତମୋତି ଇଦଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପରିହାରେନ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଆହ। ଇତରଥା ହି – ‘‘କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ତଦା ରାଜା ଅହୋସି, ଉଦାହୁ ପୁରୋହିତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’’ତି ଏୱଂ ଉଜୁକମେୱ ପୁଚ୍ଛୟମାନୋ ଅଗାରୱୋ ୱିୟ ହୋତି।

ନିଚ୍ଚଦାନଅନୁକୁଲଯଞ୍ଞୱଣ୍ଣନା

୩୪୯।ଅତ୍ଥି ପନ, ଭୋ ଗୋତମାତି – ଇଦଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପୱାସୀନଂ ଉଟ୍ଠାୟ ସମୁଟ୍ଠାୟ ଦାନଂ ନାମ ଦାତୁଂ ଗରୁକଂ ସକଲଜନପଦୋ ଚ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମାନି ଅକରୋନ୍ତୋ ନସ୍ସିସ୍ସତି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଇମମ୍ହା ଯଞ୍ଞା ଅଞ୍ଞୋ ଯଞ୍ଞୋ ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭତରୋ ଚେୱ ମହପ୍ଫଲତରୋ ଚା’’ତି ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଆହ। ନିଚ୍ଚଦାନାନୀତି ଧୁୱଦାନାନି ନିଚ୍ଚଭତ୍ତାନି। ଅନୁକୁଲଯଞ୍ଞାନୀତି – ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ପିତୁପିତାମହାଦୀହି ପୱତ୍ତିତାନୀ’’ତି କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଦୁଗ୍ଗତପୁରିସେହିପି ୱଂସପରମ୍ପରାୟ ପୱତ୍ତେତବ୍ବାନି ଯାଗାନି, ଏୱରୂପାନି କିର ସୀଲୱନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ନିବଦ୍ଧଦାନାନି ତସ୍ମିଂ କୁଲେ ଦଲିଦ୍ଦାପି ନ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତି।

ତତ୍ରିଦଂୱତ୍ଥୁ – ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ କିର ଘରେ ପଞ୍ଚ ନିଚ୍ଚଭତ୍ତସତାନି ଦୀୟିଂସୁ। ଦନ୍ତମୟସଲାକାନି ପଞ୍ଚସତାନି ଅହେସୁଂ। ଅଥ ତଂ କୁଲଂ ଅନୁକ୍କମେନ ଦାଲିଦ୍ଦିୟେନ ଅଭିଭୂତଂ, ଏକା ତସ୍ମିଂ କୁଲେ ଦାରିକା ଏକସଲାକତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଦାତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ସାପି ପଚ୍ଛା ସେତୱାହନରଜ୍ଜଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଖଲଂ ସୋଧେତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଧଞ୍ଞେନ ତଂ ସଲାକଂ ଅଦାସି। ଏକୋ ଥେରୋ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ତଂ ଆନେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସା ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପୁନ ପଞ୍ଚପି ସଲାକଭତ୍ତସତାନି ପୱତ୍ତେସି।

ଦଣ୍ଡପ୍ପହାରାତି – ‘‘ପଟିପାଟିୟା ତିଟ୍ଠଥ ତିଟ୍ଠଥା’’ତି ଉତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥ ଗଣ୍ହଥାତି ଚ ଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଦୀୟମାନା ଦଣ୍ଡପ୍ପହାରାପି ଗଲଗ୍ଗାହାପି ଦିସ୍ସନ୍ତି। ଅୟଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ହେତୁ…ପେ… ମହାନିସଂସତରଞ୍ଚାତି। ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମା ମହାୟଞ୍ଞେ ୱିୟ ଇମସ୍ମିଂ ସଲାକଭତ୍ତେ ନ ବହୂହି ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରେହି ୱା ଉପକରଣେହି ୱା ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଏତଂ ଅପ୍ପଟ୍ଠତରଂ। ଯସ୍ମା ଚେତ୍ଥ ନ ବହୂନଂ କମ୍ମଚ୍ଛେଦୱସେନ ପୀଳାସଙ୍ଖାତୋ ସମାରମ୍ଭୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭତରଂ। ଯସ୍ମା ଚେତଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଯିଟ୍ଠଂ ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଯଞ୍ଞନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଯସ୍ମା ପନ ଛଳଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତାୟ ଦକ୍ଖିଣାୟ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକସ୍ସେୱ ନ ସୁକରଂ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦସ୍ସ ପମାଣଂ କାତୁଂ, ଇଦଞ୍ଚ ତଥାୱିଧଂ। ତସ୍ମା ତଂ ମହପ୍ଫଲତରଞ୍ଚ ମହାନିସଂସତରଞ୍ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ସୁତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି – ଇଦମ୍ପି ନିଚ୍ଚଭତ୍ତଂ ଉଟ୍ଠାୟ ସମୁଟ୍ଠାୟ ଦଦତୋ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ଏକସ୍ସ କମ୍ମଂ ନସ୍ସତି। ନୱନୱୋ ଉସ୍ସାହୋ ଚ ଜନେତବ୍ବୋ ହୋତି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଇତୋପି ଅଞ୍ଞୋ ଯଞ୍ଞୋ ଅପ୍ପଟ୍ଠତରୋ ଚ ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭତରୋ ଚାତି। ତସ୍ମା ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ, ଭୋ ଗୋତମା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ସଲାକଭତ୍ତେ କିଚ୍ଚପରିୟୋସାନଂ ନତ୍ଥି, ଏକେନ ଉଟ୍ଠାୟ ସମୁଟ୍ଠାୟ ଅଞ୍ଞଂ କମ୍ମଂ ଅକତ୍ୱା ସଂୱିଧାତବ୍ବମେୱ। ୱିହାରଦାନେ ପନ କିଚ୍ଚପରିୟୋସାନଂ ଅତ୍ଥି। ପଣ୍ଣସାଲଂ ୱା ହି କାରେତୁଂ କୋଟିଧନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ମହାୱିହାରଂ ୱା, ଏକୱାରଂ ଧନପରିଚ୍ଚାଗଂ କତ୍ୱା କାରିତଂ ସଟ୍ଠିପି ୱସ୍ସାନିପି ୱସ୍ସସତମ୍ପି ୱସ୍ସସହସ୍ସମ୍ପି ଗଚ୍ଛତିୟେୱ। କେୱଲଂ ଜିଣ୍ଣପତିତଟ୍ଠାନେ ପଟିସଙ୍ଖରଣମତ୍ତମେୱ କାତବ୍ବଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ଇଦଂ ୱିହାରଦାନଂ ସଲାକଭତ୍ତତୋ ଅପ୍ପଟ୍ଠତରଂ ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭତରଞ୍ଚ ହୋତି। ଯସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟାୟେନ ଯାୱଦେୱ ସୀତସ୍ସ ପଟିଘାତାୟାତି ଆଦୟୋ ନୱାନିସଂସା ୱୁତ୍ତା, ଖନ୍ଧକପରିୟାୟେନ।

‘‘ସୀତଂ ଉଣ୍ହଂ ପଟିହନ୍ତି, ତତୋ ୱାଳମିଗାନି ଚ;

ସିରିଂସପେ ଚ ମକସେ ଚ, ସିସିରେ ଚାପି ୱୁଟ୍ଠିଯୋ।

ତତୋ ୱାତାତପୋ ଘୋରୋ, ସଞ୍ଜାତୋ ପଟିହଞ୍ଞତି;

ଲେଣତ୍ଥଞ୍ଚ ସୁଖତ୍ଥଞ୍ଚ, ଝାଯିତୁଞ୍ଚ ୱିପସ୍ସିତୁଂ।

ୱିହାରଦାନଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ, ଅଗ୍ଗଂ ବୁଦ୍ଧେନ ୱଣ୍ଣିତଂ;

ତସ୍ମା ହି ପଣ୍ଡିତୋ ପୋସୋ, ସମ୍ପସ୍ସଂ ଅତ୍ଥମତ୍ତନୋ;

ୱିହାରେ କାରଯେ ରମ୍ମେ, ୱାସଯେତ୍ଥ ବହୁସ୍ସୁତେ।

ତସ୍ମା ଅନ୍ନଞ୍ଚ ପାନଞ୍ଚ, ୱତ୍ଥସେନାସନାନି ଚ;

ଦଦେଯ ଉଜୁଭୂତେସୁ, ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସା।

ତେ ତସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖାପନୂଦନଂ;

ଯଂ ସୋ ଧମ୍ମଂ ଇଧଞ୍ଞାଯ, ପରିନିବ୍ବାତି ଅନାସୱୋ’’ତି। (ଚୂଳୱ। ୨୯୫);

ସତ୍ତରସାନିସଂସା ୱୁତ୍ତା। ତସ୍ମା ଏତଂ ସଲାକଭତ୍ତତୋ ମହପ୍ଫଲତରଞ୍ଚ ମହାନିସଂସତରଞ୍ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଘସ୍ସ ପନ ପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତାୱ ଯଞ୍ଞୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଦମ୍ପି ସୁତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଧନପରିଚ୍ଚାଗଂ କତ୍ୱା ୱିହାରଦାନଂ ନାମ ଦୁକ୍କରଂ, ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକା ହି କାକଣିକାପି ପରସ୍ସ ଦୁପ୍ପରିଚ୍ଚଜା, ହନ୍ଦାହଂ ଇତୋପି ଅପ୍ପଟ୍ଠତରଞ୍ଚ ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭତରଞ୍ଚ ଯଞ୍ଞଂ ପୁଚ୍ଛାମୀ’’ତି। ତତୋ ତଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ – ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ ଭୋ’’ତିଆଦିମାହ।

୩୫୦-୩୫୧। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ସକିଂ ପରିଚ୍ଚତ୍ତେପି ୱିହାରେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଛାଦନଖଣ୍ଡଫୁଲ୍ଲପଟିସଙ୍ଖରଣାଦିୱସେନ କିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥିଯେୱ, ସରଣଂ ପନ ଏକଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ସନ୍ତିକେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଗଣସ୍ସ ୱା ସକିଂ ଗହିତଂ ଗହିତମେୱ ହୋତି, ନତ୍ଥି ତସ୍ସ ପୁନପ୍ପୁନଂ କତ୍ତବ୍ବତା, ତସ୍ମା ତଂ ୱିହାରଦାନତୋ ଅପ୍ପଟ୍ଠତରଞ୍ଚ ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭତରଞ୍ଚ ହୋତି। ଯସ୍ମା ଚ ସରଣଗମନଂ ନାମ ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଜୀୱିତପରିଚ୍ଚାଗମଯଂ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମଂ ସଗ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦେତି, ତସ୍ମା ମହପ୍ଫଲତରଞ୍ଚ ମହାନିସଂସତରଞ୍ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତିଣ୍ଣଂ ପନ ରତନାନଂ ଜୀୱିତପରିଚ୍ଚାଗୱସେନ ଯଞ୍ଞୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୩୫୨। ଇଦଂ ସୁତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତଂ ନାମ ପରସ୍ସ ପରିଚ୍ଚଜିତୁଂ ଦୁକ୍କରଂ, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଇତୋପି ଅପ୍ପଟ୍ଠତରୋ ଯଞ୍ଞୋ’’ତି ତତୋ ତଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୁନ ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ, ଭୋ ଗୋତମା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣୀତିଆଦୀସୁ ୱେରମଣୀ ନାମ ୱିରତି। ସା ତିୱିଧା ହୋତି – ସମ୍ପତ୍ତୱିରତି, ସମାଦାନୱିରତି ସେତୁଘାତୱିରତୀତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଅଗହେତ୍ୱାପି କେୱଲଂ ଅତ୍ତନୋ ଜାତିଗୋତ୍ତକୁଲାପଦେସାଦୀନି ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା – ‘‘ନ ମେ ଇଦଂ ପତିରୂପ’’ନ୍ତି ପାଣାତିପାତାଦୀନି ନ କରୋତି, ସମ୍ପତ୍ତୱତ୍ଥୁଂ ପରିହରତି। ତତୋ ଆରକା ୱିରମତି। ତସ୍ସ ସା ୱିରତି ସମ୍ପତ୍ତୱିରତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

‘‘ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ଜୀୱିତହେତୁପି ପାଣଂ ନ ହନାମୀ’’ତି ୱା ‘‘ପାଣାତିପାତା ୱିରମାମୀ’’ତି ୱା ‘‘ୱେରମଣିଂ ସମାଦିଯାମୀ’’ତି ୱା ଏୱଂ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପନ ୱିରତି ସମାଦାନୱିରତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅରିଯସାୱକାନଂ ପନ ମଗ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱିରତି ସେତୁଘାତୱିରତି ନାମ। ତତ୍ଥ ପୁରିମା ଦ୍ୱେ ୱିରତିଯୋ ଯଂ ୱୋରୋପନାଦିୱସେନ ୱୀତିକ୍କମିତବ୍ବଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯାଦିୱତ୍ଥୁ, ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତନ୍ତି। ପଚ୍ଛିମା ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣାୱ। ଏତ୍ଥ ଚ ଯୋ ପଞ୍ଚ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଏକତୋ ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ସ ଏକସ୍ମିଂ ଭିନ୍ନେ ସବ୍ବାନି ଭିନ୍ନାନି ହୋନ୍ତି। ଯୋ ଏକେକଂ ଗଣ୍ହାତି, ସୋ ଯଂ ୱୀତିକ୍କମତି, ତଦେୱ ଭିଜ୍ଜତି। ସେତୁଘାତୱିରତିଯା ପନ ଭେଦୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଭୱନ୍ତରେପି ହି ଅରିଯସାୱକୋ ଜୀୱିତହେତୁପି ନେୱ ପାଣଂ ହନତି ନ ସୁରଂ ପିୱତି। ସଚେପିସ୍ସ ସୁରଞ୍ଚ ଖୀରଞ୍ଚ ମିସ୍ସେତ୍ୱା ମୁଖେ ପକ୍ଖିପନ୍ତି, ଖୀରମେୱ ପୱିସତି, ନ ସୁରା। ଯଥା କିଂ? କୋଞ୍ଚସକୁଣାନଂ ଖୀରମିସ୍ସକେ ଉଦକେ ଖୀରମେୱ ପୱିସତି? ନ ଉଦକଂ। ଇଦଂ ଯୋନିସିଦ୍ଧନ୍ତି ଚେ, ଇଦଂ ଧମ୍ମତାସିଦ୍ଧନ୍ତି ଚ

ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ମା ପନ ସରଣଗମନେ ଦିଟ୍ଠିଉଜୁକକରଣଂ ନାମ ଭାରିଯଂ। ସିକ୍ଖାପଦସମାଦାନେ ପନ ୱିରତିମତ୍ତକମେୱ। ତସ୍ମା ଏତଂ ଯଥା ୱା ତଥା ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାପି ସାଧୁକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାପି ଅପ୍ପଟ୍ଠତରଞ୍ଚ ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭତରଞ୍ଚ। ପଞ୍ଚସୀଲସଦିସସ୍ସ ପନ ଦାନସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଏତ୍ଥ ମହପ୍ଫଲତା ମହାନିସଂସତା ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦାନାନି ମହାଦାନାନି ଅଗ୍ଗଞ୍ଞାନି ରତ୍ତଞ୍ଞାନି ୱଂସଞ୍ଞାନି ପୋରାଣାନି ଅସଂକିଣ୍ଣାନି ଅସଂକିଣ୍ଣପୁବ୍ବାନି ନ ସଙ୍କିଯନ୍ତି ନ ସଙ୍କିଯିସ୍ସନ୍ତି ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠାନି ସମଣେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ପାଣାତିପାତଂ ପହାଯ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅପରିମାଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଅଭଯଂ ଦେତି, ଅୱେରଂ ଦେତି ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝଂ ଦେତି। ଅପରିମାଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଅଭଯଂ ଦତ୍ୱା ଅୱେରଂ ଦତ୍ୱା ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝଂ ଦତ୍ୱା ଅପରିମାଣସ୍ସ ଅଭଯସ୍ସ ଅୱେରସ୍ସ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝସ୍ସ ଭାଗୀ ହୋତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଠମଂ ଦାନଂ ମହାଦାନଂ…ପେ… ୱିଞ୍ଞୂହୀତି।

ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ପହାଯ…ପେ… କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରଂ ପହାଯ…ପେ… ମୁସାୱାଦଂ ପହାଯ…ପେ… ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନଂ ପହାଯ…ପେ… ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ଦାନାନି ମହାଦାନାନି ଅଗ୍ଗଞ୍ଞାନି…ପେ… ୱିଞ୍ଞୂହୀ''ତି (ଅ। ନି। ୮।୩୯)।

ଇଦଞ୍ଚ ପନ ସୀଲପଞ୍ଚକଂ – ''ଅତ୍ତସିନେହଞ୍ଚ ଜୀୱିତସିନେହଞ୍ଚ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ରକ୍ଖିସ୍ସାମୀ''ତି ସମାଦିନ୍ନତାଯ ଯଞ୍ଞୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ପଞ୍ଚସୀଲତୋ ସରଣଗମନମେୱ ଜେଟ୍ଠକଂ, ଇଦଂ ପନ ସରଣଗମନେଯେୱ ପତିଟ୍ଠାଯ ରକ୍ଖିତସୀଲୱସେନ ମହପ୍ଫଲନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୩୫୩। ଇଦମ୍ପି ସୁତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ପଞ୍ଚସୀଲଂ ନାମ ରକ୍ଖିତୁଂ ଗରୁକଂ, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ଇଦିସମେୱ ହୁତ୍ୱା ଇତୋ ଅପ୍ପଟ୍ଠତରଞ୍ଚ ମହପ୍ଫଲତରଞ୍ଚା''ତି। ତତୋ ତଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୁନପି – ''ଅତ୍ଥି ପନ, ଭୋ ଗୋତମା''ତିଆଦିମାହ। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ତିୱିଧସୀଲପାରିପୂରିଯଂ ଠିତସ୍ସ ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନଂ ଯଞ୍ଞାନଂ ଅପ୍ପଟ୍ଠତରଞ୍ଚ ମହପ୍ଫଲତରଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୁକାମୋ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦେସନଂ ଆରଭନ୍ତୋ ''ଇଧ ବ୍ରାହ୍ମଣା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତେହି ଗୁଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପଠମଂ ଝାନଂ, ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀସୁ ଠିତୋ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନାଦୀନି ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତୋ ନ କିଲମତି, ତସ୍ମା ତାନି ଅପ୍ପଟ୍ଠାନି ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭାନି। ଯସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ଏକଂ କପ୍ପଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଆଯୁଂ ଦେତି। ଦୁତିଯଂ ଅଟ୍ଠକପ୍ପେ। ତତିଯଂ ଚତୁସଟ୍ଠିକପ୍ପେ। ଚତୁତ୍ଥଂ ପଞ୍ଚକପ୍ପସତାନି। ତଦେୱ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନାଦିସମାପତ୍ତିୱସେନ ଭାୱିତଂ ୱୀସତି, ଚତ୍ତାଲୀସଂ, ସଟ୍ଠି, ଚତୁରାସୀତି ଚ କପ୍ପସହସ୍ସାନି ଆଯୁଂ ଦେତି; ତସ୍ମା ମହପ୍ଫଲତରଞ୍ଚ ମହାନିସଂସତରଞ୍ଚ। ନୀୱରଣାଦୀନଂ ପନ ପଚ୍ଚନୀକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା ତଂ ଯଞ୍ଞନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱିପସ୍ସନାଞାଣମ୍ପି ଯସ୍ମା ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନପରିଯୋସାନେସୁ ଗୁଣେସୁ ପତିଟ୍ଠାଯ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତୋ ନ କିଲମତି, ତସ୍ମା ଅପ୍ପଟ୍ଠଂ ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭଂ; ୱିପସ୍ସନାସୁଖସଦିସସ୍ସ ପନ ସୁଖସ୍ସ ଅଭାୱା ମହପ୍ଫଲଂ। ପଚ୍ଚନୀକକିଲେସପରିଚ୍ଚାଗତୋ ଯଞ୍ଞୋତି। ମନୋମଯିଦ୍ଧିପି ଯସ୍ମା ୱିପସ୍ସନାଞାଣେ ପତିଟ୍ଠାଯ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତୋ ନ କିଲମତି, ତସ୍ମା ଅପ୍ପଟ୍ଠା ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭା; ଅତ୍ତନୋ ସଦିସରୂପନିମ୍ମାନସମତ୍ଥତାଯ ମହପ୍ଫଲା। ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚନୀକକିଲେସପରିଚ୍ଚାଗତୋ ଯଞ୍ଞୋ। ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣାଦୀନିପି ଯସ୍ମା ମନୋମଯଞାଣାଦୀସୁ ପତିଟ୍ଠାଯ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତୋ ନ କିଲମତି, ତସ୍ମା ଅପ୍ପଟ୍ଠାନି ଅପ୍ପସମାରମ୍ଭାନି, ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚନୀକକିଲେସପ୍ପହାନତୋ ଯଞ୍ଞୋ। ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପନେତ୍ଥ ନାନାୱିଧୱିକୁବ୍ବନଦସ୍ସନସମତ୍ଥତାଯ। ଦିବ୍ବସୋତଂ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ସଦ୍ଦସୱନସମତ୍ଥତାଯ; ଚେତୋପରିଯଞାଣଂ ପରେସଂ ସୋଳସୱିଧଚିତ୍ତଜାନନସମତ୍ଥତାଯ; ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞାଣଂ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନସମନୁସ୍ସରଣସମତ୍ଥତାଯ; ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତରୂପଦସ୍ସନସମତ୍ଥତାଯ; ଆସୱକ୍ଖଯଞାଣଂ ଅତିପଣୀତଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗସୁଖନିପ୍ଫାଦନସମତ୍ଥତାଯ ମହପ୍ଫଲନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ମା ପନ ଅରହତ୍ତତୋ ୱିସିଟ୍ଠତରୋ ଅଞ୍ଞୋ ଯଞ୍ଞୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନେୱ ଦେସନଂ ସମାପେନ୍ତୋ – ''ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣା''ତିଆଦିମାହ।

କୂଟଦନ୍ତୋପାସକତ୍ତପଟିୱେଦନାୱଣ୍ଣନା

୩୫୪-୩୫୮।ଏୱଂୱୁତ୍ତେତି ଏୱଂ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତେ ଦେସନାଯ ପସୀଦିତ୍ୱା ସରଣଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ କୂଟଦନ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ – 'ଏତଂ ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଭୋ, ଗୋତମା'ତିଆଦିକଂ ୱଚନଂ ଅୱୋଚ। ଉପୱାଯତୂତି ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ସରୀରଦରଥଂ ନିବ୍ବାପେନ୍ତୋ ତନୁସୀତଲୋ ୱାତୋ ୱାଯତୂତି। ଇଦଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପୁରିସଂ ପେସେସି – ''ଗଚ୍ଛ, ତାତ, ଯଞ୍ଞୱାଟଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସବ୍ବେ ତେ ପାଣଯୋ ବନ୍ଧନା ମୋଚେହୀ''ତି। ସୋ ''ସାଧୂ''ତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ତଥା କତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''ମୁତ୍ତା ଭୋ, ତେ ପାଣଯୋ''ତି ଆରୋଚେସି। ଯାୱ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ନ ସୁଣି, ନ ତାୱ ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। କସ୍ମା?

‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଚିତ୍ତେ ଆକୁଲଭାୱୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ସୁତ୍ୱା ପନସ୍ସ ‘‘ବହୂ ୱତ ମେ ପାଣା ମୋଚିତା’’ତି ଚିତ୍ତଚାରୋ ୱିପ୍ପସୀଦତି। ଭଗୱା ତସ୍ସ ୱିପ୍ପସନ୍ନମନତଂ ଞତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରଭି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ – ‘‘ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପୁନ ‘କଲ୍ଲଚିତ୍ତ’ନ୍ତିଆଦି ଆନୁପୁବ୍ବିକଥାନୁଭାୱେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତନୀୱରଣତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସେସଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ଇତି ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିଯା ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ

କୂଟଦନ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୬। ମହାଲିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

ବ୍ରାହ୍ମଣଦୂତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୩୫୯।ଏୱଂମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିଯନ୍ତି ମହାଲିସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନା। ୱେସାଲିଯନ୍ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱିସାଲଭାୱୂପଗମନତୋ ୱେସାଲୀତି ଲଦ୍ଧନାମକେ ନଗରେ। ମହାୱନେତି ବହିନଗରେ ହିମୱନ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକାବଦ୍ଧଂ ହୁତ୍ୱା ଠିତଂ ସଯଂ ଜାତୱନଂ ଅତ୍ଥି, ଯଂ ମହନ୍ତଭାୱେନେୱ ମହାୱନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ ମହାୱନେ। କୂଟାଗାରସାଲାଯନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ୱନସଣ୍ଡେ ସଙ୍ଘାରାମଂ ପତିଟ୍ଠପେସୁଂ। ତତ୍ଥ କଣ୍ଣିକଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଥମ୍ଭାନଂ ଉପରି କୂଟାଗାରସାଲାସଙ୍ଖେପେନ ଦେୱୱିମାନସଦିସଂ ପାସାଦଂ ଅକଂସୁ, ତଂ ଉପାଦାଯ ସକଲୋପି ସଙ୍ଘାରାମୋ ‘‘କୂଟାଗାରସାଲା’’ତି ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ। ଭଗୱା ତଂ ୱେସାଲିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ତସ୍ମିଂ ସଙ୍ଘାରାମେ ୱିହରତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରତି ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାଯ’’ନ୍ତି। କୋସଲକାତି କୋସଲରଟ୍ଠୱାସିନୋ। ମାଗଧକାତି ମଗଧରଟ୍ଠୱାସିନୋ। କରଣୀଯେନାତି ଅୱସ୍ସଂ କତ୍ତବ୍ବକମ୍ମେନ। ଯଞ୍ହି ଅକାତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି, ତଂ କିଚ୍ଚନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଯଂ ଅୱସ୍ସଂ କାତବ୍ବମେୱ, ତଂ କରଣୀଯଂ ନାମ।

୩୬୦।ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ ଭଗୱାତି ନାନାରମ୍ମଣଚାରତୋ ପଟିକ୍କମ୍ମ ସଲ୍ଲୀନୋ ନିଲୀନୋ, ଏକୀଭାୱଂ ଉପଗମ୍ମ ଏକତ୍ତାରମ୍ମଣେ ଝାନରତିଂ ଅନୁଭୱତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥେୱାତି ତସ୍ମିଞ୍ଞେୱ ୱିହାରେ। ଏକମନ୍ତନ୍ତି ତସ୍ମା ଠାନା ଅପକ୍କମ୍ମ ତାସୁ ତାସୁ ରୁକ୍ଖଚ୍ଛାଯାସୁ ନିସୀଦିଂସୁ।

ଓଟ୍ଠଦ୍ଧଲିଚ୍ଛୱୀୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୩୬୧।ଓଟ୍ଠଦ୍ଧୋତି ଅଦ୍ଧୋଟ୍ଠତାଯ ଏୱଂଲଦ୍ଧନାମୋ। ମହତିଯା ଲିଚ୍ଛୱୀପରିସାଯାତି ପୁରେଭତ୍ତଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଗନ୍ଧମାଲାଦୀନି ଗାହାପେତ୍ୱା ଉଗ୍ଘୋସନାଯ ମହତିଂ ଲିଚ୍ଛୱିରାଜପରିସଂ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ତାଯ ନୀଲପୀତାଦିୱଣ୍ଣୱତ୍ଥାଭରଣୱିଲେପନପଟିମଣ୍ଡିତାଯ ତାୱତିଂସପରିସସପ୍ପଟିଭାଗାଯ ମହତିଯା ଲିଚ୍ଛୱିପରିସାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଉପସଙ୍କମି। ଅକାଲୋ ଖୋ ମହାଲୀତି ତସ୍ସ ଓଟ୍ଠଦ୍ଧସ୍ସ ମହାଲୀତି ମୂଲନାମଂ, ତେନ ମୂଲନାମମତ୍ତେନ ନଂ ଥେରୋ ମହାଲୀତି ଆଲପତି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦୀତି ପତିରୂପାସୁ ରୁକ୍ଖଚ୍ଛାଯାସୁ ତାଯ ଲିଚ୍ଛୱିପରିସାଯ ସଦ୍ଧିଂ ରତନତ୍ତଯସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ କଥଯନ୍ତୋ ନିସୀଦି।

୩୬୨।ସୀହୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋତି ଆଯସ୍ମତୋ ନାଗିତସ୍ସ ଭାଗିନେଯ୍ୟୋ ସତ୍ତୱସ୍ସକାଲେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସାସନେ ଯୁତ୍ତପଯୁତ୍ତୋ ‘‘ସୀହୋ’’ତି ଏୱଂନାମକୋ ସାମଣେରୋ, ସୋ କିର ତଂ ମହାପରିସଂ ଦିସ୍ୱା – ‘‘ଅଯଂ ପରିସା ମହତୀ, ସକଲଂ ୱିହାରଂ ପୂରେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନା, ଅଦ୍ଧା ଭଗୱା ଅଜ୍ଜ ଇମିସ୍ସା ପରିସାଯ ମହନ୍ତେନ ଉସ୍ସାହେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସତି, ଯଂନୂନାହଂ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସାଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ମହାପରିସାଯ ସନ୍ନିପତିତଭାୱଂ ଆରୋଚାପେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଯେନାଯସ୍ମା ନାଗିତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି। ଭନ୍ତେ କସ୍ସପାତି ଥେରଂ ଗୋତ୍ତେନ ଆଲପତି। ଏସା ଜନତାତି ଏସୋ ଜନସମୂହୋ।

ତ୍ୱଞ୍ଞେୱ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେହୀତି ସୀହୋ କିର ଭଗୱତୋ ୱିସ୍ସାସିକୋ, ଅଯଞ୍ହି ଥେରୋ ଥୂଲସରୀରୋ, ତେନସ୍ସ ସରୀରଗରୁତାଯ ଉଟ୍ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ଆଲସିଯଭାୱୋ ଇସକଂ ଅପ୍ପହୀନୋ ୱିଯ ହୋତି। ଅଥାଯଂ ସାମଣେରୋ ଭଗୱତୋ କାଲେନ କାଲଂ ୱତ୍ତଂ କରୋତି। ତେନ ନଂ ଥେରୋ ‘‘ତ୍ୱମ୍ପି ଦସବଲସ୍ସ ୱିସ୍ସାସିକୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱଞ୍ଞେୱାରୋଚେହୀତି ଆହ। ୱିହାରପଚ୍ଛାଯାଯନ୍ତି ୱିହାରଚ୍ଛାଯାଯଂ, କୂଟାଗାରମହାଗେହଚ୍ଛାଯାଯ ଫରିତୋକାସେତି ଅତ୍ଥୋ। ସା କିର କୂଟାଗାରସାଲା ଦକ୍ଖିଣୁତ୍ତରତୋ ଦୀଘା ପାଚୀନମୁଖା, ତେନସ୍ସା ପୁରତୋ ମହତୀ ଛାଯା ପତ୍ଥଟା ହୋତି, ସୀହୋ ତତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେସି।

୩୬୩। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଦ୍ୱାରନ୍ତରେହି ଚେୱ ୱାତପାନନ୍ତରେହି ଚ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ୱିଧାୱନ୍ତାହି ୱିପ୍ଫୁରନ୍ତୀହି ଛବ୍ବଣ୍ଣାହି ବୁଦ୍ଧରସ୍ମୀହି ସଂସୂଚିତନିକ୍ଖମନୋ ୱଲାହକନ୍ତରତୋ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦୋ ୱିଯ କୂଟାଗାରସାଲତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସୀଦି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ୱିହାରା ନିକ୍ଖମ୍ମ ୱିହାରପଚ୍ଛାଯାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦୀ’’ତି।

୩୬୪-୩୬୫।ପୁରିମାନି, ଭନ୍ତେ, ଦିୱସାନି ପୁରିମତରାନୀତି ଏତ୍ଥ ହିଯ୍ୟୋ ଦିୱସଂ ପୁରିମଂ ନାମ, ତତୋ ପରଂ ପୁରିମତରଂ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପନ ସବ୍ବାନି ପୁରିମାନି ଚେୱ ପୁରିମତରାନି ଚ ହୋନ୍ତି। ଯଦଗ୍ଗେତି ମୂଲଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯଂ ଦିୱସଂ ଅଗ୍ଗଂ ପରକୋଟିଂ କତ୍ୱା ୱିହରାମୀତି ଅତ୍ଥୋ, ଯାୱ

ୱିହାସିନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇଦାନି ତସ୍ସ ପରିମାଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ନଚିରଂ ତୀଣି ୱସ୍ସାନୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ୱା ଯଦଗ୍ଗେତି ଯଂ ଦିୱସଂ ଅଗ୍ଗଂ କତ୍ୱା ନଚିରଂ ତୀଣି ୱସ୍ସାନି ୱିହରାମୀତିପି ଅତ୍ଥୋ । ଯଂ ଦିୱସଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ନଚିରଂ ୱିହାସିଂ ତୀଣିଯେୱ ୱସ୍ସାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଯଂ କିର ଭଗୱତୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତୀଣି ସଂୱଚ୍ଛରାନି ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାସି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଏୱଂ ୱଦତି। ପିଯରୂପାନୀତି ପିଯଜାତିକାନି ସାତଜାତିକାନି। କାମୂପସଂହିତାନୀତି କାମସ୍ସାଦଯୁତ୍ତାନି। ରଜନୀଯାନୀତି ରାଗଜନକାନି। ନୋ ଚ ଖୋ ଦିବ୍ବାନି ସଦ୍ଦାନୀତି କସ୍ମା ସୁନକ୍ଖତ୍ତୋ ତାନି ନ ସୁଣାତି? ସୋ କିର ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁପରିକମ୍ମଂ ଯାଚି, ତସ୍ସ ଭଗୱା ଆଚିକ୍ଖି, ସୋ ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପନ୍ନୋ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଦେୱତାନଂ ରୂପାନି ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ସରୀରସଣ୍ଠାନେ ସଦ୍ଦେନ ମଧୁରେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, କଥଂ ନୁ ଖୋ ନଂ ସୁଣେଯ୍ଯ’’ନ୍ତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଦିବ୍ବସୋତପରିକମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅଯଞ୍ଚ ଅତୀତେ ଏକଂ ସୀଲୱନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ କଣ୍ଣସକ୍ଖଲିଯଂ ପହରିତ୍ୱା ବଧିରମକାସି। ତସ୍ମା ପରିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋପି ଅଭବ୍ବୋ ଦିବ୍ବସୋତାଧିଗମାଯ। ତେନସ୍ସ ନ ଭଗୱା ପରିକମ୍ମଂ କଥେସି। ସୋ ଏତ୍ତାୱତା ଭଗୱତି ଆଘାତଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଦ୍ଧା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହମ୍ପି ଖତ୍ତିଯୋ ଅଯମ୍ପି ଖତ୍ତିଯୋ, ସଚସ୍ସ ଞାଣଂ ୱଡ୍ଢିସ୍ସତି, ଅଯମ୍ପି ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି ଉସୂଯାଯ ମଯ୍ହଂ ନ କଥେସୀ’’ତି। ସୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଗିହିଭାୱଂ ପତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ମହାଲିଲିଚ୍ଛୱିନୋ କଥେନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

୩୬୬-୩୭୧ ।ଏକଂସଭାୱିତୋତି ଏକଂସାଯ ଏକକୋଟ୍ଠାସାଯ ଭାୱିତୋ, ଦିବ୍ବାନଂ ୱା ରୂପାନଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ଦିବ୍ବାନଂ ୱା ସଦ୍ଦାନଂ ସୱନତ୍ଥାଯ ଭାୱିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତିରିଯନ୍ତି ଅନୁଦିସାଯ। ଉଭଯଂସଭାୱିତୋତି ଉଭଯଂସାଯ ଉଭଯକୋଟ୍ଠାସାଯ ଭାୱିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ଖୋ ମହାଲି ହେତୂତି ଅଯଂ ଦିବ୍ବାନଂଯେୱ ରୂପାନଂ ଦସ୍ସନାଯ ଏକଂସଭାୱିତୋ ସମାଧି ହେତୁ। ଇମମତ୍ଥଂ ସୁତ୍ୱା ସୋ ଲିଚ୍ଛୱୀ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇଦଂ ଦିବ୍ବସୋତେନ ସଦ୍ଦସୁଣନଂ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଉତ୍ତମତ୍ଥଭୂତଂ ମଞ୍ଞେ ଇମସ୍ସ ନୂନ ଅତ୍ଥାଯ ଏତେ ଭିକ୍ଖୂ ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ସଟ୍ଠିପି ୱସ୍ସାନି ଅପଣ୍ଣକଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଯଂନୂନାହଂ ଦସବଲଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ଯ’’ନ୍ତି।

୩୭୨ । ତତୋ ତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ‘‘ଏତାସଂ ନୂନ, ଭନ୍ତେ’’ତିଆଦିମାହ। ସମାଧିଭାୱନାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସମାଧିଯେୱ ସମାଧିଭାୱନା, ଉଭଯଂସଭାୱିତାନଂ ସମାଧୀନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ଯସ୍ମା ସାସନତୋ ବାହିରା ଏତା ସମାଧିଭାୱନା, ନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା। ତସ୍ମା ତା ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଯଦତ୍ଥଂ ଭିକ୍ଖୂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱା ‘‘ନ ଖୋ ମହାଲୀ’’ତିଆଦିମାହ।

ଚତୁଅରିଯଫଲୱଣ୍ଣନା

୩୭୩।ତିଣ୍ଣଂସଂଯୋଜନାନନ୍ତି ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଆଦୀନଂ ତିଣ୍ଣଂ ବନ୍ଧନାନଂ। ତାନି ହି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖମଯେ ରଥେ ସତ୍ତେ ସଂଯୋଜେନ୍ତି, ତସ୍ମା ସଂଯୋଜନାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସୋତାପନ୍ନୋହୋତୀତି ମଗ୍ଗସୋତଂ ଆପନ୍ନୋ ହୋତି। ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋତି ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ ଅପତନଧମ୍ମୋ। ନିଯତୋତି ଧମ୍ମନିଯାମେନ ନିଯତୋ। ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋତି ଉପରିମଗ୍ଗତ୍ତଯସଙ୍ଖାତା ସମ୍ବୋଧି ପରଂ ଅଯନଂ ଅସ୍ସ, ଅନେନ ୱା ପତ୍ତବ୍ବାତି ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ।

ତନୁତ୍ତାତି ପରିଯୁଟ୍ଠାନମନ୍ଦତାଯ ଚ କଦାଚି କରହଚି ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ତନୁଭାୱା। ଓରମ୍ଭାଗିଯାନନ୍ତି ହେଟ୍ଠାଭାଗିଯାନଂ, ଯେ ହି ବଦ୍ଧୋ ଉପରି ସୁଦ୍ଧାୱାସଭୂମିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଓପପାତିକୋତି ସେସଯୋନିପଟିକ୍ଖେପୱଚନମେତଂ। ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀତି ତସ୍ମିଂ ଉପରିଭୱେଯେୱ ପରିନିବ୍ବାନଧମ୍ମୋ। ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋତି ତତୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ପୁନ ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ଅନାୱତ୍ତନଧମ୍ମୋ। ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଚିତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧିଂ, ସବ୍ବକିଲେସବନ୍ଧନୱିମୁତ୍ତସ୍ସ ଅରହତ୍ତଫଲଚିତ୍ତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ସବ୍ବକିଲେସବନ୍ଧନୱିମୁତ୍ତା ଅରହତ୍ତଫଲପଞ୍ଞାୱ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେତି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ। ସଯନ୍ତି ସାମଂ। ଅଭିଞ୍ଞାତି ଅଭିଜାନିତ୍ୱା। ସଚ୍ଛିକତ୍ୱାତି ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା। ଅଥ ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱାତି ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଅଭିୱିସିଟ୍ଠେନ ଞାଣେନ ସଚ୍ଛିକରିତ୍ୱାତିପି ଅତ୍ଥୋ। ଉପସମ୍ପଜ୍ଜାତି ପତ୍ୱା ପଟିଲଭିତ୍ୱା। ଇଦଂ ସୁତ୍ୱା ଲିଚ୍ଛୱିରାଜା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ପନ ଧମ୍ମୋ ନ ସକୁଣେନ ୱିଯ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା, ନାପି ଗୋଧାଯ ୱିଯ ଉରେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସକ୍କା ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ , ଅଦ୍ଧା ପନ ଇମଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗପ୍ପଟିପଦାଯ ଭୱିତବ୍ବଂ, ପୁଚ୍ଛାମି ତାୱ ନ’’ନ୍ତି।

ଅରିଯଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକମଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୩୭୪-୩୭୫। ତତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ ଭନ୍ତେ’’ତିଆଦିମାହ। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋତି ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକଂ ତୁରିଯଂ ୱିଯ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ଗାମୋ ୱିଯ ଚ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗମତ୍ତୋଯେୱ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ, ନ ଅଙ୍ଗତୋ ଅଞ୍ଞୋ ମଗ୍ଗୋ ନାମ ଅତ୍ଥି। ତେନେୱାହ – ‘‘ସେଯ୍ଯଥିଦଂ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧୀ’’ତି। ତତ୍ଥ ସମ୍ମାଦସ୍ସନଲକ୍ଖଣା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ସମ୍ମା ଅଭିନିରୋପନଲକ୍ଖଣୋ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ। ସମ୍ମା ପରିଗ୍ଗହଣଲକ୍ଖଣା ସମ୍ମାୱାଚା। ସମ୍ମା ସମୁଟ୍ଠାପନଲକ୍ଖଣୋ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ। ସମ୍ମା ୱୋଦାପନଲକ୍ଖଣୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ। ସମ୍ମା ପଗ୍ଗହଲକ୍ଖଣୋ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ। ସମ୍ମା ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣା

ସମ୍ମାସତି। ସମ୍ମା ସମାଧାନଲକ୍ଖଣୋ ସମ୍ମାସମାଧି। ଏତେସୁ ଏକେକସ୍ସ ତୀଣି ତୀଣି କିଚ୍ଚାନି ହୋନ୍ତି। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ତାଵ ଅଞ୍ଞେହିପି ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚନୀକକିଲେସେହି ସଦ୍ଧିଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ପଜହତି, ନିରୋଧଂ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି, ସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଚ ପସ୍ସତି ତପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦକମୋହଵିଧମନଵସେନ ଅସମ୍ମୋହତୋ। ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପାଦୟୋପି ତଥେଵ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପାଦୀନି ପଜହନ୍ତି, ନିରୋଧଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋନ୍ତି, ଵିସେସତୋ ପନେତ୍ଥ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସହଜାତଧମ୍ମେ ଅଭିନିରୋପେତି। ସମ୍ମାଵାଚା ସମ୍ମା ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମା ସମୁଟ୍ଠାପେତି। ସମ୍ମାଆଜୀଵୋ ସମ୍ମା ଵୋଦାପେତି। ସମ୍ମାଵାୟାମୋ ସମ୍ମା ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମା ଉପଟ୍ଠାପେତି। ସମ୍ମାସମାଧି ସମ୍ମା ପଦହତି।

ଅପି ଚେସା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ନାମ ପୁବ୍ବଭାଗେ ନାନାକ୍ଖଣା ନାନାରମ୍ମଣା ହୋତି, ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଏକକ୍ଖଣା ଏକାରମ୍ମଣା। କିଚ୍ଚତୋ ପନ ‘‘ଦୁକ୍ଖେ ଞାଣ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ଚତ୍ତାରି ନାମାନି ଲଭତି। ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପାଦୟୋପି ପୁବ୍ବଭାଗେ ନାନାକ୍ଖଣା ନାନାରମ୍ମଣା ହୋନ୍ତି। ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଏକକ୍ଖଣା ଏକାରମ୍ମଣା। ତେସୁ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ କିଚ୍ଚତୋ ‘‘ନେକ୍ଖମ୍ମସଙ୍କପ୍ପୋ’’ତିଆଦୀନି ତୀଣି ନାମାନି ଲଭତି। ସମ୍ମା ଵାଚାଦୟୋ ତିସ୍ସୋ ଵିରତିୟୋପି ହୋନ୍ତି, ଚେତନାଦୟୋପି ହୋନ୍ତି, ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ପନ ଵିରତିୟେଵ। ସମ୍ମାଵାୟାମୋ ସମ୍ମାସତୀତି ଇଦମ୍ପି ଦ୍ଵୟଂ କିଚ୍ଚତୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନସତିପଟ୍ଠାନଵସେନ ଚତ୍ତାରି ନାମାନି ଲଭତି। ସମ୍ମାସମାଧି ପନ ପୁବ୍ବଭାଗେପି ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେପି ସମ୍ମାସମାଧିୟେଵ।

ଇତି ଇମେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଭଗଵତା ନିବ୍ବାନାଧିଗମାୟ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ୟୋଗିନୋ ବହୁକାରତ୍ତା ପଠମଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଦେସିତା। ଅୟଞ୍ହି ‘‘ପଞ୍ଞାପଜ୍ଜୋତୋ ପଞ୍ଞାସତ୍ଥ’’ନ୍ତି (ଧ। ସ। ୨୦) ଚ ଵୁତ୍ତା। ତସ୍ମା ଏତାୟ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଵିପସ୍ସନାଞାଣସଙ୍ଖାତାୟ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟା ଅଵିଜ୍ଜନ୍ଧକାରଂ ଵିଧମିତ୍ଵା କିଲେସଚୋରେ ଘାତେନ୍ତୋ ଖେମେନ ୟୋଗାଵଚରୋ ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣାତି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ – ‘‘ନିବ୍ବାନାଧିଗମାୟ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ୟୋଗିନୋ ବହୁକାରତ୍ତା ପଠମଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଦେସିତା’’ତି।

ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ପନ ତସ୍ସା ବହୁକାରୋ, ତସ୍ମା ତଦନନ୍ତରଂ ଵୁତ୍ତୋ। ୟଥା ହି ହେରଞ୍ଞିକୋ ହତ୍ଥେନ ପରିଵତ୍ତେତ୍ଵା ପରିଵତ୍ତେତ୍ଵା ଚକ୍ଖୁନା କହାପଣଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ – ‘‘ଅୟଂ ଛେକୋ, ଅୟଂ କୂଟୋ’’ତି ଜାନାତି। ଏଵଂ ୟୋଗାଵଚରୋପି ପୁବ୍ବଭାଗେ ଵିତକ୍କେନ ଵିତକ୍କେତ୍ଵା ଵିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାୟ ଓଲୋକୟମାନୋ – ‘‘ଇମେ ଧମ୍ମା କାମାଵଚରା, ଇମେ ଧମ୍ମା ରୂପାଵଚରାଦୟୋ’’ତି ପଜାନାତି। ୟଥା ଵା ପନ ପୁରିସେନ କୋଟିୟଂ ଗହେତ୍ଵା ପରିଵତ୍ତେତ୍ଵା ପରିଵତ୍ତେତ୍ଵା ଦିନ୍ନଂ ମହାରୁକ୍ଖଂ ତଚ୍ଛକୋ ଵାସିୟା ତଚ୍ଛେତ୍ଵା କମ୍ମେ ଉପନେତି, ଏଵଂ ଵିତକ୍କେନ ଵିତକ୍କେତ୍ଵା ଵିତକ୍କେତ୍ଵା ଦିନ୍ନେ ଧମ୍ମେ ୟୋଗାଵଚରୋ ପଞ୍ଞାୟ – ‘‘ଇମେ କାମାଵଚରା, ଇମେ ରୂପାଵଚରା’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା କମ୍ମେ ଉପନେତି । ତେନ ଵୁତ୍ତଂ – ‘‘ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ପନ ତସ୍ସା ବହୁକାରୋ, ତସ୍ମା ତଦନନ୍ତରଂ ଵୁତ୍ତୋ’’ତି। ସ୍ଵାୟଂ ୟଥା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟା ଏଵଂ ସମ୍ମାଵାଚାୟପି ଉପକାରକୋ। ୟଥାହ – ‘‘ପୁବ୍ବେ ଖୋ, ଵିସାଖ, ଵିତକ୍କେତ୍ଵା ଵିଚାରେତ୍ଵା ପଚ୍ଛା ଵାଚଂ ଭିନ୍ଦତୀ’’ତି, (ମ। ନି। ୧।୪୬୩) ତସ୍ମା ତଦନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାଵାଚା ଵୁତ୍ତା।

ୟସ୍ମା ପନ – ‘‘ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କରିସ୍ସାମା’’ତି ପଠମଂ ଵାଚାୟ ସଂଵିଦହିତ୍ଵା ଲୋକେ କମ୍ମନ୍ତେ ପୟୋଜେନ୍ତି; ତସ୍ମା ଵାଚା କାୟକମ୍ମସ୍ସ ଉପକାରିକାତି ସମ୍ମାଵାଚାୟ ଅନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ଵୁତ୍ତୋ। ଚତୁବ୍ବିଧଂ ପନ ଵଚୀଦୁଚ୍ଚରିତଂ, ତିଵିଧଞ୍ଚ କାୟଦୁଚ୍ଚରିତଂ ପହାୟ ଉଭୟଂ ସୁଚରିତଂ ପୂରେନ୍ତସ୍ସେଵ ୟସ୍ମା ଆଜୀଵଟ୍ଠମକଂ ସୀଲଂ ପୂରେତି, ନ ଇତରସ୍ସ, ତସ୍ମା ତଦୁଭୟାନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାଆଜୀଵୋ ଵୁତ୍ତୋ। ଏଵଂ ଵିସୁଦ୍ଧାଜୀଵେନ ପନ ‘‘ପରିସୁଦ୍ଧୋ ମେ ଆଜୀଵୋ’’ତି ଏତ୍ତାଵତା ଚ ପରିତୋସଂ କତ୍ଵା ସୁତ୍ତପମତ୍ତେନ ଵିହରିତୁଂ ନ ୟୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଖୋ ‘‘ସବ୍ବିରିୟାପଥେସୁ ଇଦଂ ଵୀରିୟଂ ସମାରଭିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ତଦନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାଵାୟାମୋ ଵୁତ୍ତୋ। ତତୋ ‘‘ଆରଦ୍ଧଵୀରିୟେନପି କାୟାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ଵତ୍ଥୂସୁ ସତି ସୂପଟ୍ଠିତା କାତବ୍ବା’’ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ତଦନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାସତି ଦେସିତା। ୟସ୍ମା ପନେଵଂ ସୂପଟ୍ଠିତା ସତି ସମାଧିସ୍ସୁପକାରାନୁପକାରାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଗତିୟୋ ସମନ୍ନେସିତ୍ଵା ପହୋତି ଏକତ୍ତାରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧାତୁଂ, ତସ୍ମା ସମ୍ମାସତିୟା ଅନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମାଧି ଦେସିତୋତି ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଏତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟାତି ଏତେସଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲାଦୀନଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖକିରିୟତ୍ଥାୟ।

ଦ୍ଵେ ପବ୍ବଜିତଵତ୍ଥୁଵଣ୍ଣନା

୩୭୬-୩୭୭।ଏକମିଦାହନ୍ତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଆରଦ୍ଧଂ? ଅୟଂ କିର ରାଜା – ‘‘ରୂପଂ ଅତ୍ତା’’ତି ଏଵଂଲଦ୍ଧିକୋ, ତେନସ୍ସ ଦେସନାୟ ଚିତ୍ତଂ ନାଧିମୁଚ୍ଚତି। ଅଥ ଭଗଵତା ତସ୍ସ ଲଦ୍ଧିୟା ଆଵିକରଣତ୍ଥଂ ଏକଂ କାରଣଂ ଆହରିତୁଂ ଇଦମାରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ରାୟଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ‘‘ଅହଂ ଏକଂ ସମୟଂ ଘୋସିତାରାମେ ଵିହରାମି, ତତ୍ର ଵସନ୍ତଂ ମଂ ତେ ଦ୍ଵେ ପବ୍ବଜିତା ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ଅଥାହଂ ତେସଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ତନ୍ତିଧମ୍ମଂ ନାମ କଥେନ୍ତୋ ଇଦମଵୋଚଂ – ‘‘ଆଵୁସୋ, ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନୋ ନାମ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଏଵରୂପସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତୋ, ଏଵଂ ତିଵିଧଂ ସୀଲଂ ପୂରେତ୍ଵା ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନି ପତ୍ଵା ଠିତୋ ‘ତଂ ଜୀଵ’ନ୍ତିଆଦୀନି ଵଦେୟ୍ୟ, ୟୁତ୍ତଂ ନୁ ଖୋ ଏତମସ୍ସା’’ତି? ତତୋ ତେହି ‘‘ୟୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ଅହଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଆଵୁସୋ, ଏଵଂ ଜାନାମି, ଏଵଂ ପସ୍ସାମି, ଅଥ ଚ ପନାହଂ ନ ଵଦାମୀ’’ତି ତଂ ଵାଦଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଉତ୍ତରି ଖୀଣାସଵଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ‘‘ଇମସ୍ସ ଏଵଂ ଵତ୍ତୁଂ ନ ୟୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଅଵୋଚଂ। ତେ

ମମ ଓଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତମନା ଅହେସୁନ୍ତି। ଏଓଂ ଖୁତ୍ତେ ସୋପି ଅତ୍ତମନୋ ଅହୋସି । ତେନାହ – ‘‘ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଓଟ୍ଟଦ୍ଧୋ ଲିଚ୍ଛୱୀ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀ’’ତି।

ଇତି ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିଯା ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଟକଥାଯଂ

ମହାଲିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୭। ଜାଲିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

ଦ୍ୱେ ପବ୍ବଜିତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୩୭୮ ।ଏୱଂମେ ସୁତଂ…ପେ… କୋସମ୍ବିଯନ୍ତି ଜାଲିଯସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନା। ଘୋସିତାରାମେତି ଘୋସିତେନ ସେଟ୍ଠିନା କତେ ଆରାମେ। ପୁବ୍ବେ କିର ଅଲ୍ଲକପ୍ପରଟ୍ଠଂ ନାମ ଅହୋସି। ତତୋ କୋତୂହଲିକୋ ନାମ ଦଲିଦ୍ଦୋ ଛାତକଭଯେନ ସପୁତ୍ତଦାରୋ ଅୱନ୍ତିରଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୁତ୍ତଂ ୱହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଗମାସି, ମାତା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗତା, ତେ ଏକଂ ଗୋପାଲକଗାମଂ ପୱିସିଂସୁ। ଗୋପାଲକେନ ଚ ତଦା ବହୁପାଯାସୋ ପଟିଯତ୍ତୋ ହୋତି, ତେ ତତୋ ପାଯାସଂ ଲଭିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିଂସୁ। ଅଥ ସୋ ପୁରିସୋ ବଲୱପାଯାସଂ ଭୁତ୍ତୋ ଜୀରାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ରତ୍ତିଭାଗେ କାଲଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ସୁନଖିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା କୁକ୍କୁରୋ ଜାତୋ, ସୋ ଗୋପାଲକସ୍ସ ପିଯୋ ଅହୋସି। ଗୋପାଲକୋ ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଉପଟ୍ଠହତି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋପି ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ କୁକ୍କୁରସ୍ସ ଏକେକଂ ପିଣ୍ଡଂ ଦେତି, ସୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ସିନେହଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଗୋପାଲକେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଣ୍ଣସାଲମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି। ଗୋପାଲକେ ଅସନ୍ନିହିତେ ଭତ୍ତୱେଲାଯଂ ସଯମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା କାଲାରୋଚନତ୍ଥଂ ପଣ୍ଣସାଲଦ୍ୱାରେ ଭୁସ୍ସତି, ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେପି ଚଣ୍ଡମିଗେ ଦିସ୍ୱା ଭୁସ୍ସିତ୍ୱା ପଲାପେତି। ସୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ମୁଦୁକେନ ଚିତ୍ତେନ କାଲଂକତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତି । ତତ୍ରସ୍ସ ଘୋସକଦେୱପୁତ୍ତୋ ତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ଦେୱଲୋକତୋ ଚୱିତ୍ୱା କୋସମ୍ବିଯଂ ଏକସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତଂ ଅପୁତ୍ତକୋ ସେଟ୍ଠି ତସ୍ସ ମାତାପିତୂନଂ ଧନଂ ଦତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅଗ୍ଗହେସି। ଅଥ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତେ ଜାତେ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଘାତାପେତୁଂ ଉପକ୍କମି। ସୋ ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତତାଯ ସତ୍ତସୁପି ଠାନେସୁ ମରଣଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଅୱସାନେ ଏକାଯ ସେଟ୍ଠିଧୀତାଯ ୱେଯ୍ୟତ୍ତିଯେନ ଲଦ୍ଧଜୀୱିତୋ ଅପରଭାଗେ ପିତୁଅଚ୍ଚଯେନ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ୱା ଘୋସକସେଟ୍ଠି ନାମ ଜାତୋ। ଅଞ୍ଞେପି କୋସମ୍ବିଯଂ କୁକ୍କୁଟସେଟ୍ଠି , ପାୱାରିଯସେଟ୍ଠୀତି ଦ୍ୱେ ସେଟ୍ଠିନୋ ଅତ୍ଥି, ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ ତଯୋ ଅହେସୁଂ।

ତେନ ଚ ସମଯେନ ହିମୱନ୍ତତୋ ପଞ୍ଚସତତାପସା ସରୀରସନ୍ତପ୍ପନତ୍ଥଂ ଅନ୍ତରନ୍ତରାକୋସମ୍ବିଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି , ତେସଂ ଏତେ ତଯୋ ସେଟ୍ଠୀ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଉଯ୍ୟାନେସୁ ପଣ୍ଣକୁଟିଯୋ କତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାନଂ କରୋନ୍ତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ତେ ତାପସା ହିମୱନ୍ତତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ମହାକନ୍ତାରେ ତସିତା କିଲନ୍ତା ଏକଂ ମହନ୍ତଂ ୱଟରୁକ୍ଖଂ ପତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅଧିୱତ୍ଥାଯ ଦେୱତାଯ ସନ୍ତିକା ସଙ୍ଗହଂ ପଚ୍ଚାସିସନ୍ତା ନିସୀଦିଂସୁ। ଦେୱତା ସବ୍ବାଲଙ୍କାରୱିଭୂସିତଂ ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ତେସଂ ପାନୀଯପାନକାଦୀନି ଦତ୍ୱା କିଲମଥଂ ପଟିୱିନୋଦେସି, ଏତେ ଦେୱତାଯାନୁଭାୱେନ ୱିମ୍ହିତା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଦେୱତେ, କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଯା ଅଯଂ ସମ୍ପତ୍ତି ଲଦ୍ଧା’’ତି? ଦେୱତା ଆହ – ‘‘ଲୋକେ ବୁଦ୍ଧୋ ନାମ ଭଗୱା ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ସୋ ଏତରହି ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି, ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଗହପତି ତଂ ଉପଟ୍ଠହତି। ସୋ ଉପୋସଥଦିୱସେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଭତକାନଂ ପକତିଭତ୍ତୱେତନମେୱ ଦତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାରାପେସି। ଅଥାହଂ ଏକଦିୱସଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ ପାତରାସତ୍ଥାଯ ଆଗତୋ କଞ୍ଚି ଭତକକମ୍ମଂ ଅକରୋନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା – ‘ଅଜ୍ଜ ମନୁସ୍ସା କସ୍ମା କମ୍ମଂ ନ କରୋନ୍ତୀ’ତି ପୁଚ୍ଛିଂ। ତସ୍ସ ମେ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ଅଥାହଂ ଏତଦୱୋଚଂ – ‘ଇଦାନି ଉପଡ୍ଢଦିୱସୋ ଗତୋ, ସକ୍କା ନୁ ଖୋ ଉପଡ୍ଢୁପୋସଥଂ କାତୁ’ନ୍ତି। ତତୋ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ପଟିୱେଦେତ୍ୱା ‘‘ସକ୍କା କାତୁ’’ନ୍ତି ଆହ। ସ୍ୱାହଂ ଉପଡ୍ଢଦିୱସଂ ଉପଡ୍ଢୁପୋସଥଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ତଦହେୱ କାଲଂ କତ୍ୱା ଇମଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପଟିଲଭି’’ନ୍ତି।

ଅଥ ତେ ତାପସା ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ କିର ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ସଞ୍ଜାତପୀତିପାମୋଜ୍ଜା ତତୋୱ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତୁକାମା ହୁତ୍ୱାପି – ‘‘ବହୂପକାରା ନୋ ଉପଟ୍ଠାକସେଟ୍ଠିନୋ ତେସମ୍ପି ଇମମତ୍ଥମାରୋଚେସ୍ସାମା’’ତି କୋସମ୍ବିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠୀହି କତସକ୍କାରବହୁମାନା ‘‘ତଦହେୱ ମଯଂ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁରିତାତ୍ଥ, ନନୁ ତୁମ୍ହେ ପୁବ୍ବେ ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ଚ ମାସେ ୱସିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ସହେୱ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଗଚ୍ଛାମ ମଯଂ, ତୁମ୍ହେ ସଣିକଂ ଆଗଚ୍ଛଥା’’ତି ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ତେପି ସେଟ୍ଠିନୋ ପଞ୍ଚସତପଞ୍ଚସତସକଟପରିୱାରା ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦାନାଦୀନି ଦତ୍ୱା କୋସମ୍ବିଂ ଆଗମନତ୍ଥାଯ ଭଗୱନ୍ତଂ ଯାଚିତ୍ୱା ପଚ୍ଚାଗମ୍ମ ତଯୋ ୱିହାରେ କାରେସୁଂ। ତେସୁ କୁକ୍କୁଟସେଟ୍ଠିନା କତୋ କୁକ୍କୁଟାରାମୋ ନାମ, ପାୱାରିଯସେଟ୍ଠିନା କତୋ ପାୱାରିକମ୍ବୱନଂ ନାମ, ଘୋସିତସେଟ୍ଠିନା କତୋ ଘୋସିତାରାମୋ ନାମ ଅହୋସି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘କୋସମ୍ବିଯଂ ୱିହରତି ଘୋସିତାରାମେ’’ତି।

ମୁଣ୍ଡିଯୋତି ଇଦଂ ତସ୍ସ ନାମଂ। ଜାଲିଯୋତି ଇଦମ୍ପି ଇତରସ୍ସ ନାମମେୱ। ଯସ୍ମା ପନସ୍ସ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଦାରୁମଯେନ ପତ୍ତେନ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରତି, ତସ୍ମା ଦାରୁପତ୍ତିକନ୍ତେୱାସୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏତଦୱୋଚୁନ୍ତି ଉପାରମ୍ଭାଧିପ୍ପାଯେନ ୱାଦଂ ଆରୋପେତୁକାମା ହୁତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚୁଂ। ଇତି କିର ନେସଂ ଅହୋସି, ସଚେ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ‘‘ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀର’’ନ୍ତି ୱକ୍ଖତି, ଅଥସ୍ସ ମଯଂ ଏତଂ ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସାମ – ‘‘ଭୋ ଗୋତମ, ତୁମ୍ହାକଂ ଲଦ୍ଧିଯା

ଇଧେଓ ସତ୍ତୋ ଭିଜ୍ଜତି, ତେନ ୱୋ ୱାଦୋ ଉଚ୍ଛେଦୱାଦୋ ହୋତୀ’’ତି। ସଚେ ପନ ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀର’’ନ୍ତି ୱକ୍ଖତି, ଅଥସ୍ସେତଂ ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସାମ ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ୱାଦେ ରୂପଂ ଭିଜ୍ଜତି, ନ ସତ୍ତୋ ଭିଜ୍ଜତି। ତେନ ୱୋ ୱାଦେ ସତ୍ତୋ ସସ୍ସତୋ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଅଥ ଭଗୱା ‘‘ଇମେ ୱାଦାରୋପନତ୍ଥାଯ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ମମ ସାସନେ ଇମେ ଦ୍ୱେ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ଅତ୍ଥୀତି ନ ଜାନନ୍ତି, ହନ୍ଦ ନେସଂ ପଞ୍ହଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତସ୍ସାଯେୱ ପଟିପଦାଯ ଆୱିଭାୱତ୍ଥଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ତେନ ହାୱୁସୋ’’ତିଆଦିମାହ।

୩୭୯-୩୮୦। ତତ୍ଥ କଲ୍ଲଂ ନୁ ଖୋ ତସ୍ସେତଂ ୱଚନାଯାତି ତସ୍ସେତଂ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତସ୍ସ ତିୱିଧଂ ସୀଲଂ ପରିପୂରେତ୍ୱା ପଠମଜ୍ଝାନଂ ପତ୍ତସ୍ସ ଯୁତ୍ତଂ ନୁ ଖୋ ଏତଂ ୱତ୍ତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ପରିବ୍ବାଜକା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ନାମ ଯସ୍ମା ନିବ୍ବିଚିକିଚ୍ଛୋ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା କଦାଚି ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟାତି ମଞ୍ଞମାନା – ‘‘କଲ୍ଲଂ ତସ୍ସେତଂ ୱଚନାଯା’’ତି ଆହଂସୁ। ଅଥ ଚ ପନାହଂ ନ ୱଦାମୀତି ଅହଂ ଏତମେୱଂ ଜାନାମି, ନୋ ଚ ଏୱଂ ୱଦାମି, ଅଥ ଖୋ କସିଣପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଭାୱେନ୍ତସ୍ସ ପଞ୍ଞାବଲେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମହଗ୍ଗତଚିତ୍ତମେତନ୍ତି ସଞ୍ଞଂ ଠପେସିଂ। ନକଲ୍ଲଂ ତସ୍ସେତନ୍ତି ଇଦଂ ତେ ପରିବ୍ବାଜକା – ‘‘ଯସ୍ମା ଖୀଣାସୱୋ ୱିଗତସମ୍ମୋହୋ ତିଣ୍ଣୱିଚିକିଚ୍ଛୋ, ତସ୍ମା ନ ଯୁତ୍ତଂ ତସ୍ସେତଂ ୱତ୍ତୁ’’ନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନା ୱଦନ୍ତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ଇତି ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିଯା ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ

ଜାଲିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ମହାସୀହନାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

ଅଚେଲକସ୍ସପୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୩୮୧।ଏୱଂମେ ସୁତଂ…ପେ… ଉରୁଞ୍ଞାଯଂ ୱିହରତୀତି ମହାସୀହନାଦସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନା। ଉରୁଞ୍ଞାଯନ୍ତି ଉରୁଞ୍ଞାତି ତସ୍ସ ରଟ୍ଠସ୍ସପି ନଗରସ୍ସପି ଏତଦେୱ ନାମଂ, ଭଗୱା ଉରୁଞ୍ଞାନଗରଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରତି। କଣ୍ଣକତ୍ଥଲେ ମିଗଦାଯେତି ତସ୍ସ ନଗରସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ କଣ୍ଣକତ୍ଥଲଂ ନାମ ଏକୋ ରମଣୀଯୋ ଭୂମିଭାଗୋ ଅତ୍ଥି। ସୋ ମିଗାନଂ ଅଭଯତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନତ୍ତା ''ମିଗଦାଯୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ କଣ୍ଣକତ୍ଥଲେ ମିଗଦାଯେ। ଅଚେଲୋତି ନଗ୍ଗପରିବ୍ବାଜକୋ। କସ୍ସପୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ତପସ୍ସିନ୍ତି ତପନିସ୍ସିତକଂ। ଲୂଖାଜୀୱିନ୍ତି ଅଚେଲକମୁତ୍ତାଚାରାଦିୱସେନ ଲୂଖୋ ଆଜୀୱୋ ଅସ୍ସାତି ଲୂଖାଜୀୱୀ, ତଂ ଲୂଖାଜୀୱିଂ। ଉପକ୍କୋସତୀତି ଉପଣ୍ଡେତି। ଉପୱଦତୀତି ହୀଳେତି ୱମ୍ଭେତି। ଧମ୍ମସ୍ସ ଚ ଅନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୀତି ଭୋତା ଗୋତମେନ ୱୁତ୍ତକାରଣସ୍ସ ଅନୁକାରଣଂ କଥେନ୍ତି। ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁୱାଦୋତି ପରେହି ୱୁତ୍ତକାରଣେନ ସକାରଣୋ ହୁତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ୱାଦୋ ୱା ଅନୁୱାଦୋ ୱା ୱିଞ୍ଞୂହି ଗରହିତବ୍ବଂ, କାରଣଂ କୋଚି ଅପ୍ପମତ୍ତକୋପି କିଂ ନ ଆଗଚ୍ଛତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ''କିଂ ସବ୍ବାକାରେନପି ତୱ ୱାଦେ ଗାରଯ୍ହଂ କାରଣଂ ନତ୍ଥୀ''ତି। ଅନବ୍ଭକ୍ଖାତୁକାମାତି ନ ଅଭୂତେନ ୱତ୍ତୁକାମା।

୩୮୨।ଏକଚ୍ଚଂ ତପସ୍ସିଂ ଲୂଖାଜୀୱିନ୍ତିଆଦୀସୁ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଅଚେଲକପବ୍ବଜ୍ଜାଦିତପନିସ୍ସିତତ୍ତା ତପସ୍ସୀ ''ଲୂଖେନ ଜୀୱିତଂ କପ୍ପେସ୍ସାମୀ''ତି ତିଣଗୋମଯାଦିଭକ୍ଖନାଦୀହି ନାନପ୍ପକାରେହି ଅତ୍ତାନଂ କିଲମେତି, ଅପ୍ପପୁଞ୍ଞତାଯ ଚ ସୁଖେନ ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିମେୱ ନ ଲଭତି, ସୋ ତୀଣି ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ପୂରେତ୍ୱା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତତି।

ଅପରୋ ତାଦିସଂ ତପନିସ୍ସିତୋପି ପୁଞ୍ଞୱା ହୋତି, ଲଭତି ଲାଭସକ୍କାରଂ। ସୋ ''ନ ଦାନି ମଯା ସଦିସୋ ଅତ୍ଥୀ''ତି ଅତ୍ତାନଂ ଉଚ୍ଚେ ଠାନେ ସମ୍ଭାୱେତ୍ୱା ''ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଲାଭଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ''ତି ଅନେସନୱସେନ ତୀଣି ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ପୂରେତ୍ୱା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତତି। ଇମେ ଦ୍ୱେ ସନ୍ଧାଯ ପଠମନଯୋ ୱୁତ୍ତୋ।

ଅପରୋ ତପନିସ୍ସିତକୋ ଲୂଖାଜୀୱୀ ଅପ୍ପପୁଞ୍ଞୋ ହୋତି, ନ ଲଭତି ସୁଖେନ ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିଂ। ସୋ ''ମଯ୍ହଂ ପୁବ୍ବେପି ଅକତପୁଞ୍ଞତାଯ ସୁଖଜୀୱିକା ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି , ହନ୍ଦଦାନି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋମୀ''ତି ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ପୂରେତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତତି।

ଅପରୋ ଲୂଖାଜୀୱୀ ପୁଞ୍ଞୱା ହୋତି, ଲଭତି ସୁଖେନ ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିଂ। ସୋ – ''ମଯ୍ହଂ ପୁବ୍ବେପି କତପୁଞ୍ଞତାଯ ସୁଖଜୀୱିକା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅନେସନଂ ପହାଯ ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ପୂରେତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତତି। ଇମେ ଦ୍ୱେ ସନ୍ଧାଯ ଦୁତିଯନଯୋ ୱୁତ୍ତୋ।

ଏକୋ ପନ ତପସ୍ସୀ ଅପ୍ପଦୁକ୍ଖୱିହାରୀ ହୋତି ବାହିରକାଚାରଯୁତ୍ତୋ ତାପସୋ ୱା ଛନ୍ନପରିବ୍ବାଜକୋ ୱା, ଅପ୍ପପୁଞ୍ଞତାଯ ଚ ମନାପେ ପଚ୍ଚଯେ ନ ଲଭତି। ସୋ ଅନେସନୱସେନ ତୀଣି ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ପୂରେତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ସୁଖେ ଠପେତ୍ୱା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତତି।

ଅପରୋ ପୁଞ୍ଞୱା ହୋତି, ସୋ – ''ନ ଦାନି ମଯା ସଦିସୋ ଅତ୍ଥୀ''ତି ମାନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଅନେସନୱସେନ ଲାଭସକ୍କାରଂ ୱା ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୱସେନ – ''ସୁଖୋ ଇମିସ୍ସା ପରିବ୍ବାଜିକାଯ ଦହରାଯ ମୁଦୁକାଯ ଲୋମସାଯ ସମ୍ଫସ୍ସୋ''ତିଆଦୀନି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା କାମେସୁ ପାତବ୍ୟତଂ ୱା ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ତୀଣି ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ପୂରେତ୍ୱା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତତି। ଇମେ ଦ୍ୱେ ସନ୍ଧାଯ ତତିଯନଯୋ ୱୁତ୍ତୋ।

ଅପରୋ ପନ ଅପ୍ପଦୁକ୍ଖୱିହାରୀ ଅପ୍ପପୁଞ୍ଞୋ ହୋତି, ସୋ – ''ଅହଂ ପୁବ୍ବେପି ଅକତପୁଞ୍ଞତାଯ ସୁଖେନ ଜୀୱିକଂ ନ ଲଭାମୀ''ତି ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ପୂରେତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତତି।

ଅପରୋ ପୁଞ୍ଞୱା ହୋତି, ସୋ – ''ପୁବ୍ବେପାହଂ କତପୁଞ୍ଞତାଯ ସୁଖଂ ଲଭାମି, ଇଦାନି ପୁଞ୍ଞାନି କରିସ୍ସାମୀ''ତି ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ପୂରେତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତତି। ଇମେ ଦ୍ୱେ ସନ୍ଧାଯ ଚତୁତ୍ଥନଯୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଇଦଂ ତିତ୍ଥିଯୱସେନ ଆଗତଂ, ସାସନେପି ପନ ଲବ୍ଭତି।

ଏକଚ୍ଚୋ ହି ଧୁତଙ୍ଗସମାଦାନୱସେନ ଲୂଖାଜୀୱୀ ହୋତି, ଅପ୍ପପୁଞ୍ଞତାଯ ୱା ସକଲମ୍ପି ଗାମଂ ୱିଚରିତ୍ୱା ଉଦରପୂରଂ ନ ଲଭତି। ସୋ – ''ପଚ୍ଚଯେ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ''ତି ୱେଜ୍ଜକମ୍ମାଦିୱସେନ ୱା ଅନେସନଂ କତ୍ୱା, ଅରହତ୍ତଂ ୱା ପଟିଜାନିତ୍ୱା, ତୀଣି ୱା କୁହନୱତ୍ଥୂନି ପଟିସେୱିତ୍ୱା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତତି।

ଅପରୋ ଚ ତାଦିସୋୱ ପୁଞ୍ଞୱା ହୋତି। ସୋ ତାଯ ପୁଞ୍ଞସମ୍ପତ୍ତିଯା ମାନଂ ଜନଯିତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଲାଭଂ ଥାୱରଂ କତ୍ତୁକାମୋ ଅନେସନୱସେନ ତୀଣି ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ପୂରେତ୍ୱା ନିରଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଅପରୋ ସମାଦିନ୍ନଧୁତଙ୍ଗୋ ଅପ୍ପପୁଞ୍ଞୋୱ ହୋତି, ନ ଲଭତି ସୁଖେନ ଜୀୱିତୱୁତ୍ତିଂ। ସୋ – ‘‘ପୁବ୍ବେପାହଂ ଅକତପୁଞ୍ଞତାଯ କିଞ୍ଚି ନ ଲଭାମି, ସଚେ ଇଦାନି ଅନେସନଂ କରିସ୍ସଂ, ଆଯତିମ୍ପି ଦୁଲ୍ଲଭସୁଖୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ପୂରେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତତି।

ଅପରୋ ପୁଞ୍ଞୱା ହୋତି, ସୋ – ‘‘ପୁବ୍ବେପାହଂ କତପୁଞ୍ଞତାଯ ଏତରହି ସୁଖିତୋ, ଇଦାନିପି ପୁଞ୍ଞଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅନେସନଂ ପହାଯ ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ପୂରେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତତି।

୩୮୩।ଆଗତିଞ୍ଚାତି – ‘‘ଅସୁକଟ୍ଠାନତୋ ନାମ ଇମେ ଆଗତା’’ତି ଏୱଂ ଆଗତିଞ୍ଚ। ଗତିଞ୍ଚାତି ଇଦାନି ଗନ୍ତବ୍ବଟ୍ଠାନଞ୍ଚ। ଚୁତିଞ୍ଚାତି ତତୋ ଚୱନଞ୍ଚ। ଉପପତ୍ତିଞ୍ଚାତି ତତୋ ଚୁତାନଂ ପୁନ ଉପପତ୍ତିଞ୍ଚ। କିଂ ସଙ୍ଘଂ ତପଂ ଗରହିସ୍ସାମୀତି – ‘‘କେନ କାରଣେନ ଗରହିସ୍ସାମି, ଗରହିତବ୍ବମେୱ ହି ମଯଂ ଗରହାମ, ପସଂସିତବ୍ବଂ ପସଂସାମ, ନ ଭଣ୍ଡିକଂ କରୋନ୍ତୋ ମହାରଜକୋ ୱିଯ ଧୋତଞ୍ଚ ଅଧୋତଞ୍ଚ ଏକତୋ କରୋମା’’ତି ଦସ୍ସେତି। ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୋ – ‘‘ସନ୍ତି କସ୍ସପ ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତିଆଦିମାହ।

୩୮୪।ଯଂ ତେ ଏକଚ୍ଚନ୍ତି ପଞ୍ଚୱିଧଂ ସୀଲଂ, ତଞ୍ହି ଲୋକେ ନ କୋଚି ‘‘ନ ସାଧୂ’’ତି ୱଦତି। ପୁନ ଯଂ ତେ ଏକଚ୍ଚନ୍ତି ପଞ୍ଚୱିଧଂ ୱେରଂ, ତଂ ନ କୋଚି ‘‘ସାଧୂ’’ତି ୱଦତି। ପୁନ ଯଂ ତେ ଏକଚ୍ଚନ୍ତି ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରେ ଅସଂୱରଂ, ତେ କିର – ‘‘ଚକ୍ଖୁ ନାମ ନ ନିରୁନ୍ଧିତବ୍ବଂ, ଚକ୍ଖୁନା ମନାପଂ ରୂପଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ଏସ ନଯୋ ସୋତାଦୀସୁ। ପୁନ ଯଂ ତେ ଏକଚ୍ଚନ୍ତି ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରେ ସଂୱରଂ।

ଏୱଂ ପରେସଂ ୱାଦେନ ସହ ଅତ୍ତନୋ ୱାଦସ୍ସ ସମାନାସମାନତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ ୱାଦେନ ସହ ପରେସଂ ୱାଦସ୍ସ ସମାନାସମାନତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯଂ ମଯ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରାପି ପଞ୍ଚସୀଲାଦିୱସେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସମନୁଯୁଞ୍ଜାପନକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୮୫।ସମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତନ୍ତି ସମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତୁ, ଏତ୍ଥ ଚ ଲଦ୍ଧିଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ସମନୁଯୁଞ୍ଜତି ନାମ, କାରଣଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ସମନୁଗାହତି ନାମ, ଉଭଯଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ସମନୁଭାସତି ନାମ। ସତ୍ଥାରା ୱା ସତ୍ଥାରନ୍ତି ସତ୍ଥାରା ୱା ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଂହରିତ୍ୱା – ‘‘କିଂ ତେ ସତ୍ଥା ତେ ଧମ୍ମେ ସବ୍ବସୋ ପହାଯ ୱତ୍ତତି, ଉଦାହୁ ସମଣୋ ଗୋତମୋ’’ତି। ଦୁତିଯପଦେପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ – ‘‘ଯେ ଇମେସଂ ଭୱତ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅକୁସଲା ଅକୁସଲସଙ୍ଖାତାତି ଅକୁସଲା ଚେୱ ‘‘ଅକୁସଲା’’ତି ଚ ସଙ୍ଖାତା ଞାତା କୋଟ୍ଠାସଂ ୱା କତ୍ୱା ଠପିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବପଦେସୁ। ଅପି ଚେତ୍ଥ ସାୱଜ୍ଜାତି ସଦୋସା। ନ ଅଲମରିଯାତି ନିଦ୍ଦୋସଟ୍ଠେନ ଅରିଯା ଭୱିତୁଂ ନାଲଂ ଅସମତ୍ଥା।

୩୮୬-୩୯୨।ଯଂ ୱିଞ୍ଞୂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତାତି ଯେନ ୱିଞ୍ଞୂ ଅମ୍ହେ ଚ ଅଞ୍ଞେ ଚ ପୁଚ୍ଛନ୍ତା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ, ତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଅତ୍ଥି ତଂ କାରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଂ ୱା ପନ ଭୋନ୍ତୋ ପରେ ଗଣାଚରିଯାତି ପରେ ପନ ଭୋନ୍ତୋ ଗଣାଚରିଯା ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପହାଯ ୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅମ୍ହେୱ ତତ୍ଥ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପସଂସେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଇଦଂ ଭଗୱା ସତ୍ଥାରା ସତ୍ଥାରଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜନେପି ଆହ – ସଙ୍ଘେନ ସଂଘଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜନେପି। କସ୍ମା? ସଙ୍ଘପସଂସାଯପି ସତ୍ଥୁଯେୱ ପସଂସାସିଦ୍ଧିତୋ। ପସୀଦମାନାପି ହି ବୁଦ୍ଧସମ୍ପତ୍ତିଯା ସଙ୍ଘେ, ସଙ୍ଘସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ବୁଦ୍ଧେ ପସୀଦନ୍ତି, ତଥା ହି ଭଗୱତୋ ସରୀରସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା, ଧମ୍ମଦେସନଂ ୱା ସୁତ୍ୱା ଭଣନ୍ତି ୱତ୍ତାରୋ – ‘‘ଲାଭା ୱତ ଭୋ ସାୱକାନଂ ଯେ ଏୱରୂପସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକାୱଚରା’’ତି, ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧସମ୍ପତ୍ତିଯା ସଙ୍ଘେ ପସୀଦନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂନଂ ପନାଚାରଗୋଚରଂ ଅଭିକ୍କମପଟିକ୍କମାଦୀନି ଚ ଦିସ୍ୱା ଭଣନ୍ତି ୱତ୍ତାରୋ – ‘‘ସନ୍ତିକାୱଚରାନଂ ୱତ ଭୋ ସାୱକାନଂ ଅଯଞ୍ଚ ଉପସମଗୁଣୋ ସତ୍ଥୁ କୀୱ ରୂପୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି, ଏୱଂ ସଙ୍ଘସମ୍ପତ୍ତିଯା ବୁଦ୍ଧେ ପସୀଦନ୍ତି। ଇତି ଯା ସତ୍ଥୁପସଂସା, ସା ସଙ୍ଘସ୍ସ। ଯା ସଙ୍ଘସ୍ସ ପସଂସା, ସା ସତ୍ଥୂତି ସଙ୍ଘପସଂସାଯପି ସତ୍ଥୁଯେୱ ପସଂସାସିଦ୍ଧିତୋ ଭଗୱା ଦ୍ୱୀସୁପି ନଯେସୁ – ‘‘ଅମ୍ହେୱ ତତ୍ଥ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପସଂସେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଆହ। ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଇମେ ଧମ୍ମେ ଅନୱସେସଂ ପହାଯ ୱତ୍ତତି, ଯଂ ୱା ପନ ଭୋନ୍ତୋ ପରେ ଗଣାଚରିଯାତିଆଦୀସୁପି ପନେତ୍ଥ ଅଯମଧିପ୍ପାଯୋ – ସମ୍ପତ୍ତସମାଦାନସେତୁଘାତୱସେନ ହି ତିସ୍ସୋ ୱିରତିଯୋ। ତାସୁ ସମ୍ପତ୍ତସମାଦାନ ୱିରତିମତ୍ତମେୱ ଅଞ୍ଞେସଂ ହୋତି, ସେତୁଘାତୱିରତି ପନ

ସଙ୍ଘେନ ସଙ୍ଘଂ ନତ୍ଥି। ପଞ୍ଚସୁ ପନ ତଦଙ୍ଗୱିକ୍ଖମ୍ଭନସମୁଚ୍ଛେଦପଟିପସ୍ସଦ୍ଧିନିସ୍ସରଣପ୍ପହାନେସୁ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିୱସେନ ଚେୱ ୱିପସ୍ସନାମତ୍ତୱସେନ ଚ ତଦଙ୍ଗୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନମତ୍ତମେୱ ଅଞ୍ଞେସଂ ହୋତି। ଇତରାନି ତୀଣି ପହାନାନି ସଙ୍ଘେନ ସଙ୍ଘଂ ନତ୍ଥି। ତଥା ସୀଲସଂୱରୋ, ଖନ୍ତିସଂୱରୋ, ଞାଣସଂୱରୋ, ସତିସଂୱରୋ, ୱୀରିଯସଂୱରୋତି ପଞ୍ଚ ସଂୱରା, ତେସୁ ପଞ୍ଚସୀଲମତ୍ତମେୱ ଅଧିୱାସନଖନ୍ତିମତ୍ତମେୱ ଚ ଅଞ୍ଞେସଂ ହୋତି, ସେସଂ ସଙ୍ଘେନ ସଙ୍ଘଂ ନତ୍ଥି।

ପଞ୍ଚ ଖୋ ପନିମେ ଉପୋସଥୁଦ୍ଦେସା, ତେସୁ ପଞ୍ଚସୀଲମତ୍ତମେୱ ଅଞ୍ଞେସଂ ହୋତି। ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲଂ ସଙ୍ଘେନ ସଙ୍ଘଂ ନତ୍ଥି। ଇତି ଅକୁସଲପ୍ପହାନେ ଚ କୁସଲସମାଦାନେ ଚ, ତୀସୁ ୱିରତୀସୁ, ପଞ୍ଚସୁ ପହାନେସୁ, ପଞ୍ଚସୁ ସଂୱରେସୁ, ପଞ୍ଚସୁ ଉଦ୍ଦେସେସୁ, – ‘‘ଅହମେୱ ଚ ମଯ୍ହଞ୍ଚ ସାୱକସଙ୍ଘୋ ଲୋକେ ପଞ୍ଞାଯତି, ମଯା ହି ସଦିସୋ ସତ୍ଥା ନାମ, ମଯ୍ହଂ ସାୱକସଙ୍ଘେନ ସଦିସୋ ସଙ୍ଘୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଭଗୱା ସୀହନାଦଂ ନଦତି।

ଅରିଯଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକମଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୩୯୩। ଏୱଂ ସୀହନାଦଂ ନଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ସୀହନାଦସ୍ସ ଅୱିପରୀତଭାୱାୱବୋଧନତ୍ଥଂ – ‘‘ଅତ୍ଥି, କସ୍ସପ, ମଗ୍ଗୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ମଗ୍ଗୋତି ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୋ। ପଟିପଦାତି ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦା। କାଲୱାଦୀତିଆଦୀନି ବ୍ରହ୍ମଜାଲେ ୱଣ୍ଣିତାନି। ଇଦାନି ତଂ ଦୁୱିଧଂ ମଗ୍ଗଞ୍ଚ ପଟିପଦଞ୍ଚ ଏକତୋ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ – ‘‘ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ’’ତିଆଦିମାହ। ଇଦଂ ପନ ସୁତ୍ୱା ଅଚେଲୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମଯ୍ହଂଯେୱ ମଗ୍ଗୋ ଚ ପଟିପଦା ଚ ଅତ୍ଥି, ଅଞ୍ଞେସଂ ନତ୍ଥୀତି ମଞ୍ଞତି, ହନ୍ଦସ୍ସାହଂ ଅମ୍ହାକମ୍ପି ମଗ୍ଗଂ କଥେମୀ’’ତି। ତତୋ ଅଚେଲକପଟିପଦଂ କଥେସି। ତେନାହ – ‘‘ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅଚେଲୋ କସ୍ସପୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ…ପେ… ଉଦକୋରୋହନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତୀ’’ତି।

ତପୋପକ୍କମକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୯୪। ତତ୍ଥ ତପୋପକ୍କମାତି ତପାରମ୍ଭା, ତପକମ୍ମାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସାମଞ୍ଞସଙ୍ଖାତାତି ସମଣକମ୍ମସଙ୍ଖାତା। ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞସଙ୍ଖାତାତି ବ୍ରାହ୍ମଣକମ୍ମସଙ୍ଖାତା। ଅଚେଲକୋତି ନିଚ୍ଚୋଲୋ, ନଗ୍ଗୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମୁତ୍ତାଚାରୋତି ୱିସଟ୍ଠାଚାରୋ, ଉଚ୍ଚାରକମ୍ମାଦୀସୁ ଲୋକିଯକୁଲପୁତ୍ତାଚାରେନ ୱିରହିତୋ ଠିତକୋୱ ଉଚ୍ଚାରଂ କରୋତି, ପସ୍ସାୱଂ କରୋତି, ଖାଦତି, ଭୁଞ୍ଜତି ଚ। ହତ୍ଥାପଲେଖନୋତି ହତ୍ଥେ ପିଣ୍ଡମ୍ହି ଠିତେ ଜିୱ୍ହାଯ ହତ୍ଥଂ ଅପଲିଖତି, ଉଚ୍ଚାରଂ ୱା କତ୍ୱା ହତ୍ଥସ୍ମିଞ୍ଞେୱ ଦଣ୍ଡକସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ ଅପଲିଖତି। ‘‘ଭିକ୍ଖାଗହଣତ୍ଥଂ ଏହି, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ ନ ଏତୀତି ନ ଏହିଭଦ୍ଦନ୍ତିକୋ। ‘‘ତେନ ହି ତିଟ୍ଠ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତୋପି ନ ତିଟ୍ଠତୀତି ନତିଟ୍ଠଭଦ୍ଦନ୍ତିକୋ। ତଦୁଭଯମ୍ପି କିର ସୋ – ‘‘ଏତସ୍ସ ୱଚନଂ କତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ନ କରୋତି। ଅଭିହଟନ୍ତି ପୁରେତରଂ ଗହେତ୍ୱା ଆହଟଂ ଭିକ୍ଖଂ, ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତନ୍ତି ‘‘ଇମଂ ତୁମ୍ହେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଆରୋଚିତଂ ଭିକ୍ଖଂ। ନ ନିମନ୍ତନନ୍ତି ‘‘ଅସୁକଂ ନାମ କୁଲଂ ୱା ୱୀଥିଂ ୱା ଗାମଂ ୱା ପୱିସେଯ୍ୟାଥା’’ତି ଏୱଂ ନିମନ୍ତିତଭିକ୍ଖମ୍ପି ନ ସାଦିଯତି, ନ ଗଣ୍ହତି। ନକୁମ୍ଭିମୁଖାତି କୁମ୍ଭିତୋ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଦିଯ୍ୟମାନଂ ଭିକ୍ଖଂ ନ ଗଣ୍ହତି। ନ କଳୋପିମୁଖାତି କଳୋପୀତି ଉକ୍ଖଲି ୱା ପଚ୍ଛି ୱା, ତତୋପି ନ ଗଣ୍ହତି। କସ୍ମା? କୁମ୍ଭିକଳୋପିଯୋ ମଂ ନିସ୍ସାଯ କଟଚ୍ଛୁନା ପହାରଂ ଲଭନ୍ତୀତି। ନ ଏଳକମନ୍ତରନ୍ତି ଉମ୍ମାରଂ ଅନ୍ତରଂ କତ୍ୱା ଦିଯ୍ୟମାନଂ ନ ଗଣ୍ହତି। କସ୍ମା? ‘‘ଅଯଂ ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଅନ୍ତରକରଣଂ ଲଭତୀ’’ତି। ଦଣ୍ଡମୁସଲେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଦ୍ୱିନ୍ନନ୍ତି ଦ୍ୱୀସୁ ଭୁଞ୍ଜମାନେସୁ ଏକସ୍ମିଂ ଉଟ୍ଠାଯ ଦେନ୍ତେ ନ ଗଣ୍ହତି। କସ୍ମା? ‘‘ଏକସ୍ସ କବଳନ୍ତରାଯୋ ହୋତୀ’’ତି। ନ ଗବ୍ଭିନିଯାତିଆଦୀସୁ ପନ ‘‘ଗବ୍ଭିନିଯା କୁଚ୍ଛିଯଂ ଦାରକୋ କିଲମତି। ପାଯନ୍ତିଯା ଦାରକସ୍ସ ଖୀରନ୍ତରାଯୋ ହୋତି, ପୁରିସନ୍ତରଗତାଯ ରତିଅନ୍ତରାଯୋ ହୋତୀ’’ତି ନ ଗଣ୍ହତି। ସଂକିତ୍ତୀସୁତି ସଂକିତ୍ତେତ୍ୱା କତଭତ୍ତେସୁ, ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖସମଯେ କିର ଅଚେଲକସାୱକା ଅଚେଲକାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ତତୋ ତତୋ ତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ସମାଦପେତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ପଚନ୍ତି। ଉକ୍କଟ୍ଠୋ ଅଚେଲକୋ ତତୋପି ନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହତି। ନ ଯତ୍ଥ ସାତି ଯତ୍ଥ ସୁନଖୋ – ‘‘ପିଣ୍ଡଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉପଟ୍ଠିତୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ତସ୍ସ ଅଦତ୍ୱା ଆହଟଂ ନ ଗଣ୍ହତି। କସ୍ମା? ଏତସ୍ସ ପିଣ୍ଡନ୍ତରାଯୋ ହୋତୀତି। ସଣ୍ଡସଣ୍ଡଚାରିନୀତି ସମୂହସମୂହଚାରିନୀ, ସଚେ ହି ଅଚେଲକଂ ଦିସ୍ୱା – ‘‘ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖଂ ଦସ୍ସାମା’’ତି ମନୁସ୍ସା ଭତ୍ତଗେହଂ ପୱିସନ୍ତି, ତେସୁ ଚ ପୱିସନ୍ତେସୁ କଳୋପିମୁଖାଦୀସୁ ନିଲୀନା ମକ୍ଖିକା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ସଣ୍ଡସଣ୍ଡା ଚରନ୍ତି, ତତୋ ଆହଟଂ ଭିକ୍ଖଂ ନ ଗଣ୍ହତି। କସ୍ମା? ମଂ ନିସ୍ସାଯ ମକ୍ଖିକାନଂ ଗୋଚରନ୍ତରାଯୋ ଜାତୋତି।

ଥୁସୋଦକନ୍ତି ସବ୍ବସସ୍ସସମ୍ଭାରେହି କତଂ ସୋୱୀରକଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ସୁରାପାନମେୱ ସାୱଜ୍ଜଂ, ଅଯଂ ପନ ସବ୍ବେସୁପି ସାୱଜ୍ଜସଞ୍ଞୀ। ଏକାଗାରିକୋତି ଯୋ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଗେହେ ଭିକ୍ଖଂ ଲଭିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତତି । ଏକାଲୋପିକୋତି ଯୋ ଏକେନେୱ ଆଲୋପେନ ଯାପେତି। ଦ୍ୱାଗାରିକାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏକିସ୍ସାପି ଦତ୍ତିଯାତି ଏକାଯ ଦତ୍ତିଯା। ଦତ୍ତି ନାମ ଏକା ଖୁଦ୍ଦକପାତି ହୋତି, ଯତ୍ଥ ଅଗ୍ଗଭିକ୍ଖଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତି। ଏକାହିକନ୍ତି

ଏକଦିୱସନ୍ତରିକଂ। ଅଦ୍ଧମାସିକନ୍ତି ଅଦ୍ଧମାସନ୍ତରିକଂ। ପରିଯାଯଭତ୍ତଭୋଜନନ୍ତି ୱାରଭତ୍ତଭୋଜନଂ, ଏକାହୱାରେନ ଦ୍ୱୀହୱାରେନ ସତ୍ତାହୱାରେନ ଅଡ୍ଢମାସୱାରେନାତି ଏୱଂ ଦିୱସୱାରେନ ଆଗତଭତ୍ତଭୋଜନଂ।

୩୯୫।ସାକଭକ୍ଖୋତି ଅଲ୍ଲସାକଭକ୍ଖୋ। ସାମାକଭକ୍ଖୋତି ସାମାକତଣ୍ଡୁଲଭକ୍ଖୋ। ନୀୱାରାଦୀସୁ ନୀୱାରୋ ନାମ ଅରଞ୍ଞେ ସଯଂଜାତା ୱୀହିଜାତି। ଦଦ୍ଦୁଲନ୍ତି ଚମ୍ମକାରେହି ଚମ୍ମଂ ଲିଖିତ୍ୱା ଛଡ୍ଡିତକସଟଂ। ହଟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସିଲେସୋପି ସେୱାଲୋପି। କଣନ୍ତି କୁଣ୍ଡକଂ। ଆଚାମୋତି ଭତ୍ତୌକ୍ଖଲିକାଯ ଲଗ୍ଗୋ ଝାମକଓଦନୋ, ତଂ ଛଡ୍ଡିତଟ୍ଠାନତୋୱ ଗହେତ୍ୱା ଖାଦତି, ''ଓଦନକଞ୍ଜିଯ''ନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ପିଞ୍ଞାକାଦଯୋ ପାକଟା ଏୱ। ପୱତ୍ତଫଲଭୋଜୀତି ପତିତଫଲଭୋଜୀ।

୩୯୬।ସାଣାନୀତି ସାଣୱାକଚୋଳାନି। ମସାଣାନୀତି ମିସ୍ସକଚୋଳାନି। ଛୱଦୁସ୍ସାନୀତି ମତସରୀରତୋ ଛଡ୍ଡିତୱତ୍ଥାନି, ଏରକତିଣାଦୀନି ୱା ଗନ୍ଥେତ୍ୱା କତନିୱାସନାନି। ପଂସୁକୂଲାନୀତି ପଥୱିଯଂ ଛଡ୍ଡିତନନ୍ତକାନି। ତିରୀଟାନୀତି ରୁକ୍ଖତଚୱତ୍ଥାନି। ଅଜିନନ୍ତି ଅଜିନମିଗଚମ୍ମଂ। ଅଜିନକ୍ଖିପନ୍ତି ତଦେୱ ମଜ୍ଝେ ଫାଲିତକଂ। କୁସଚୀରନ୍ତି କୁସତିଣାନି ଗନ୍ଥେତ୍ୱା କତଚୀରଂ। ୱାକଚୀରଫଲକଚୀରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। କେସକମ୍ବଲନ୍ତି ମନୁସ୍ସକେସେହି କତକମ୍ବଲଂ। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ –

''ସେଯ୍ୟଥାପି ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାନି କାନିଚି ତନ୍ତାୱୁତାନି ୱତ୍ଥାନି, କେସକମ୍ବଲୋ ତେସଂ ପଟିକିଟ୍ଠୋ ଅକ୍ଖାଯତି। କେସକମ୍ବଲୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀତେ ସୀତୋ, ଉଣ୍ହେ ଉଣ୍ହୋ ଅପ୍ପଗ୍ଘୋ ଚ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଚ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସୋ''ତି।

ୱାଳକମ୍ବଲନ୍ତି ଅସ୍ସୱାଲେହି କତକମ୍ବଲଂ। ଉଲୂକପକ୍ଖିକନ୍ତି ଉଲୂକପକ୍ଖାନି ଗନ୍ଥେତ୍ୱା କତନିୱାସନଂ। ଉକ୍କୁଟିକପ୍ପଧାନମନୁଯୁତ୍ତୋତି ଉକ୍କୁଟିକୱୀରିଯଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ଉକ୍କୁଟିକୋୱ ହୁତ୍ୱା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। କଣ୍ଟକାପସ୍ସଯିକୋତି ଅଯକଣ୍ଟକେ ୱା ପକତିକଣ୍ଟକେ ୱା ଭୂମିଯଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଚମ୍ମଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ଠାନଚଙ୍କମାଦୀନି କରୋତି। ସେଯ୍ୟନ୍ତି ସଯନ୍ତୋପି ତତ୍ଥେୱ ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତି। ଫଲକସେଯ୍ୟନ୍ତି ରୁକ୍ଖଫଲକେ ସେଯ୍ୟଂ। ଥଣ୍ଡିଲସେଯ୍ୟନ୍ତି ଥଣ୍ଡିଲେ ଉଚ୍ଚେ ଭୂମିଠାନେ ସେଯ୍ୟଂ। ଏକପସ୍ସଯିକୋତି ଏକପସ୍ସେନେୱ ସଯତି। ରଜୋଜଲ୍ଲଧରୋତି ସରୀରଂ ତେଲେନ ମକ୍ଖିତ୍ୱା ରଜୁଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତି, ଅଥସ୍ସ ସରୀରେ ରଜୋଜଲ୍ଲଂ ଲଗ୍ଗତି, ତଂ ଧାରେତି। ଯଥାସନ୍ଥତିକୋତି ଲଦ୍ଧଂ ଆସନଂ ଅକୋପେତ୍ୱା ଯଦେୱ ଲଭତି, ତତ୍ଥେୱ ନିସୀଦନସୀଲୋ। ୱେକଟିକୋତି ୱିକଟଖାଦନସୀଲୋ। ୱିକଟନ୍ତି ଗୂଥଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଅପାନକୋତି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତସୀତୁଦକପାନୋ। ସାଯଂ ତତିଯମସ୍ସାତି ସାଯତତିଯକଂ। ପାତୋ, ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ, ସାଯନ୍ତି ଦିୱସସ୍ସ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପାପଂ ପୱାହେସ୍ସାମୀତି ଉଦକୋରୋହନାନୁଯୋଗଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତୀତି।

ତପୋପକ୍କମନିରତ୍ଥକତାୱଣ୍ଣନା

୩୯୭। ଅଥ ଭଗୱା ସୀଲସମ୍ପଦାଦୀହି ୱିନା ତେସଂ ତପୋପକ୍କମାନଂ ନିରତ୍ଥକତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ – ''ଅଚେଲକୋ ଚେପି କସ୍ସପ ହୋତୀ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଆରକା ୱାତି ଦୂରେଯେୱ। ଅୱେରନ୍ତି ଦୋସୱେରୱିରହିତଂ। ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜନ୍ତି ଦୋମନସ୍ସବ୍ୟାପଜ୍ଜରହିତଂ।

୩୯୮।ଦୁକ୍କରଂ, ଭୋ ଗୋତମାତି ଇଦଂ କସ୍ସପୋ ''ମଯଂ ପୁବ୍ବେ ଏତ୍ତକମତ୍ତଂ ସାମଞ୍ଞଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଞ୍ଚାତି ୱିଚରାମ, ତୁମ୍ହେ ପନ ଅଞ୍ଞଂଯେୱ ସାମଞ୍ଞଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଞ୍ଚ ୱଦଥା''ତି ଦୀପେନ୍ତୋ ଆହ। ପକତି ଖୋ ଏସାତି ପକତିକଥା ଏସା। ଇମାଯ ଚ, କସ୍ସପ, ମତ୍ତାଯାତି ''କସ୍ସପ ଯଦି ଇମିନା ପମାଣେନ ଏୱଂ ପରିତ୍ତକେନ ପଟିପତ୍ତିକ୍କମେନ ସାମଞ୍ଞଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଂ ୱା ଦୁକ୍କରଂ ସୁଦୁକ୍କରଂ ନାମ ଅଭୱିସ୍ସ, ତତୋ ନେତଂ ଅଭୱିସ୍ସ କଲ୍ଲଂ ୱଚନାଯ ଦୁକ୍କରଂ ସାମଞ୍ଞ''ନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥ ପଦସମ୍ବନ୍ଧେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନ ନଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ପଦସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୩୯୯।ଦୁଜ୍ଜାନୋତି ଇଦମ୍ପି ସୋ ''ମଯଂ ପୁବ୍ବେ ଏତ୍ତକେନ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ହୋତୀତି ୱିଚରାମ, ତୁମ୍ହେ ପନ ଅଞ୍ଞଥା ୱଦଥା''ତି ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ତଂ ପକତିୱାଦଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସଭାୱତୋୱ ଦୁଜ୍ଜାନଭାୱଂ ଆୱିକରୋନ୍ତୋ ପୁନପି – ''ପକତି ଖୋ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରାପି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପଦସମ୍ବନ୍ଧଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାସମ୍ପଦାୱଣ୍ଣନା

୪୦୦-୪୦୧।କତମା ପନ ସା, ଭୋ ଗୋତମାତି କସ୍ମା ପୁଚ୍ଛତି। ଅଯଂ କିର ପଣ୍ଡିତୋ ଭଗୱତୋ କଥେନ୍ତସ୍ସେୱ କଥଂ ଉଗ୍ଗହେସି, ଅଥ ଅତ୍ତନୋ ପଟିପତ୍ତିଯା ନିରତ୍ଥକତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ସମଣୋ ଗୋତମୋ – ''ତସ୍ସ 'ଚାଯଂ ସୀଲସମ୍ପଦା, ଚିତ୍ତସମ୍ପଦା, ପଞ୍ଞାସମ୍ପଦା ଅଭାୱିତା ହୋତି ଅସଚ୍ଛିକତା, ଅଥ

ଖୋ ସୋ ଆରକାଓ ସାମଞ୍ଞା’ତିଆଦିମାହ। ହନ୍ଦ ଦାନି ନଂ ତା ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ପୁଚ୍ଛାମୀ’’ତି ସୀଲସମ୍ପଦାଦିୱିଜାନନତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତନ୍ତିଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ ତା ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ଦସ୍ସେତୁଂ – ‘‘ଇଧ କସ୍ସପା’’ତିଆଦିମାହ। ଇମାଯ ଚ କସ୍ସପ ସୀଲସମ୍ପଦାଯାତି ଇଦଂ ଅରହତ୍ତଫଲମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅରହତ୍ତଫଲପରିଯୋସାନଞ୍ହି ଭଗୱତୋ ସାସନଂ। ତସ୍ମା ଅରହତ୍ତଫଲସମ୍ପଯୁତ୍ତାହି ସୀଲଚିତ୍ତପଞ୍ଞାସମ୍ପଦାହି ଅଞ୍ଞା ଉତ୍ତରିତରା ୱା ପଣୀତତରା ୱା ସୀଲାଦିସମ୍ପଦା ନତ୍ଥୀତି ଆହ।

ସୀହନାଦକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୦୨। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ଇଦାନି ଅନୁତ୍ତରଂ ମହାସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତୋ – ‘‘ସନ୍ତି କସ୍ସପ ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅରିଯନ୍ତି ନିରୁପକ୍କିଲେସଂ ପରମୱିସୁଦ୍ଧଂ। ପରମନ୍ତି ଉତ୍ତମଂ, ପଞ୍ଚସୀଲାନି ହିଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲା ସୀଲମେୱ, ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗଫଲସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ପନ ପରମସୀଲଂ ନାମ। ନାହଂ ତତ୍ଥାତି ତତ୍ଥ ସୀଲେପି ପରମସୀଲେପି ଅହଂ ଅତ୍ତନୋ ସମସମଂ ମମ ସୀଲସମେନ ସୀଲେନ ମଯା ସମଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନ ପସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅହମେୱ ତତ୍ଥ ଭିଯ୍ୟୋତି ଅହମେୱ ତସ୍ମିଂ ସୀଲେ ଉତ୍ତମୋ। କତମସ୍ମିଂ? ଯଦିଦଂ ଅଧିସୀଲନ୍ତି ଯଂ ଏତଂ ଉତ୍ତମଂ ସୀଲନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ଇମଂ ପଠମଂ ସୀହନାଦଂ ନଦତି।

ତପୋଜିଗୁଚ୍ଛୱାଦାତି ଯେ ତପୋଜିଗୁଚ୍ଛଂ ୱଦନ୍ତି। ତତ୍ଥ ତପତୀତି ତପୋ, କିଲେସସନ୍ତାପକୱୀରିଯସ୍ସେତଂ ନାମଂ, ତଦେୱ ତେ କିଲେସେ ଜିଗୁଚ୍ଛତୀତି ଜିଗୁଚ୍ଛା। ଅରିଯା ପରମାତି ଏତ୍ଥ ନିଦ୍ଦୋସତ୍ତା ଅରିଯା, ଅଟ୍ଠଆରମ୍ଭୱତ୍ଥୁୱସେନପି ଉପ୍ପନ୍ନା ୱିପସ୍ସନାୱୀରିଯସଙ୍ଖାତା ତପୋଜିଗୁଚ୍ଛା ତପୋଜିଗୁଚ୍ଛାୱ, ମଗ୍ଗଫଲସମ୍ପଯୁତ୍ତା ପରମା ନାମ। ଅଧିଜେଗୁଚ୍ଛନ୍ତି ଇଧ ଜିଗୁଚ୍ଛଭାୱୋ ଜେଗୁଚ୍ଛଂ, ଉତ୍ତମଂ ଜେଗୁଚ୍ଛଂ ଅଧିଜେଗୁଚ୍ଛଂ, ତସ୍ମା ଯଦିଦଂ ଅଧିଜେଗୁଚ୍ଛଂ, ତତ୍ଥ ଅହମେୱ ଭିଯ୍ୟୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ପଞ୍ଞାଧିକାରେପି କମ୍ମସ୍ସକତାପଞ୍ଞା ଚ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞା ଚ ପଞ୍ଞା ନାମ, ମଗ୍ଗଫଲସମ୍ପଯୁତ୍ତା ପରମା ପଞ୍ଞା ନାମ। ଅଧିପଞ୍ଞନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଅଯଂ ପନେତ୍ଥତ୍ଥୋ – ଯାଯଂ ଅଧିପଞ୍ଞା ନାମ ଅହମେୱ ତତ୍ଥ ଭିଯ୍ୟୋତି ୱିମୁତ୍ତାଧିକାରେ ତଦଙ୍ଗୱିକ୍ଖମ୍ଭନୱିମୁତ୍ତିଯୋ ୱିମୁତ୍ତି ନାମ, ସମୁଚ୍ଛେଦପଟିପସ୍ସଦ୍ଧିନିସ୍ସରଣୱିମୁତ୍ତିଯୋ ପନ ପରମା ୱିମୁତ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଇଧାପି ଚ ଯଦିଦଂ ଅଧିୱିମୁତ୍ତୀତି ଯା ଅଯଂ ଅଧିୱିମୁତ୍ତି, ଅହମେୱ ତତ୍ଥ ଭିଯ୍ୟୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୪୦୩।ସୁଞ୍ଞାଗାରେତି ସୁଞ୍ଞେ ଘରେ, ଏକକୋୱ ନିସୀଦିତ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପରିସାସୁ ଚାତି ଅଟ୍ଠସୁ ପରିସାସୁ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି, ସାରିପୁତ୍ତ, ତଥାଗତସ୍ସ ୱେସାରଜ୍ଜାନି। ଯେହି ୱେସାରଜ୍ଜେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ତଥାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି, ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୧୫୦) ସୁତ୍ତଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ପଞ୍ହଞ୍ଚ ନଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୀତି ପଣ୍ଡିତା ଦେୱମନୁସ୍ସା ନଂ ପଞ୍ହଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ବ୍ଯାକରୋତୀତି ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେତୀତି ପଞ୍ହୱିସ୍ସଜ୍ଜନେନ ମହାଜନସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିତୋସେତିଯେୱ। ନୋ ଚ ଖୋ ସୋତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞନ୍ତୀତି ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେତ୍ୱା କଥେନ୍ତସ୍ସପିସ୍ସ ୱଚନଂ ପରେ ସୋତବ୍ବଂ ନ ମଞ୍ଞନ୍ତୀତି, ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେଯ୍ଯୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋତବ୍ବଞ୍ଚସ୍ସ ମଞ୍ଞନ୍ତୀତି ଦେୱାପି ମନୁସ୍ସାପି ମହନ୍ତେନେୱ ଉସ୍ସାହେନ ସୋତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞନ୍ତି। ପସୀଦନ୍ତୀତି ସୁପସନ୍ନା କଲ୍ଲଚିତ୍ତା ମୁଦୁଚିତ୍ତା ହୋନ୍ତି। ପସନ୍ନାକାରଂ କରୋନ୍ତୀତି ନ ମୁଦ୍ଧପ୍ପସନ୍ନାୱ ହୋନ୍ତି, ପଣୀତାନି ଚୀୱରାଦୀନି ୱେଳୁୱନୱିହାରାଦଯୋ ଚ ମହାୱିହାରେ ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତା ପସନ୍ନାକାରଂ କରୋନ୍ତି। ତଥତ୍ତାଯାତି ଯଂ ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ତଥା ଭାୱାଯ, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପଟିପତ୍ତିପୂରଣତ୍ଥାଯ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥତ୍ତାଯ ଚ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ତଥଭାୱାଯ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ସ ହି ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା କେଚି ସରଣେସୁ କେଚି ପଞ୍ଚସୁ ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠହନ୍ତି, ଅପରେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜନ୍ତି। ପଟିପନ୍ନା ଚ ଆରାଧେନ୍ତୀତି ତଞ୍ଚ ପନ ପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନା ପୂରେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ସକ୍କାକାରେନ ପନ ପୂରେନ୍ତି, ପଟିପତ୍ତିପୂରଣେନ ତସ୍ସ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତବ୍ବା।

ଇମସ୍ମିଂ ପନୋକାସେ ଠତ୍ୱା ସୀହନାଦା ସମୋଧାନେତବ୍ବା। ଏକଚ୍ଚଂ ତପସ୍ସିଂ ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ପସ୍ସାମୀତି ହି ଭଗୱତୋ ଏକୋ ସୀହନାଦୋ। ଅପରଂ ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ପସ୍ସାମୀତି ଏକୋ। ଅକୁସଲଧମ୍ମପ୍ପହାନେ ଅହମେୱ ସେଟ୍ଠୋତି ଏକୋ। କୁସଲଧମ୍ମସମାଦାନେପି ଅହମେୱ ସେଟ୍ଠୋତି ଏକୋ। ଅକୁସଲଧମ୍ମପ୍ପହାନେ ମଯ୍ହମେୱ ସାୱକସଙ୍ଘୋ ସେଟ୍ଠୋତି ଏକୋ। କୁସଲଧମ୍ମସମାଦାନେପି ମଯ୍ହଂଯେୱ ସାୱକସଙ୍ଘୋ ସେଟ୍ଠୋତି ଏକୋ। ସୀଲେନ ମଯ୍ହଂ ସଦିସୋ ନତ୍ଥୀତି ଏକୋ। ୱୀରିଯେନ ମଯ୍ହଂ ସଦିସୋ ନତ୍ଥୀତି ଏକୋ। ପଞ୍ଞାଯ…ପେ… ୱିମୁତ୍ତିଯା…ପେ… ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତୋ ପରିସମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ନଦାମୀତି ଏକୋ। ୱିସାରଦୋ ହୁତ୍ୱା ନଦାମୀତି ଏକୋ। ପଞ୍ହଂ ମଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଏକୋ। ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେମୀତି ଏକୋ। ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେନ ପରସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେମୀତି ଏକୋ। ସୁତ୍ୱା ସୋତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞନ୍ତୀତି ଏକୋ। ସୁତ୍ୱା ମେ ପସୀଦନ୍ତୀତି ଏକୋ। ପସନ୍ନାକାରଂ କରୋନ୍ତୀତି ଏକୋ। ଯଂ ପଟିପତ୍ତିଂ ଦେସେମି, ତଥତ୍ତାଯ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଏକୋ। ପଟିପନ୍ନା ଚ ମଂ ଆରାଧେନ୍ତୀତି ଏକୋ। ଇତି ପୁରିମାନଂ ଦସନ୍ନଂ ଏକେକସ୍ସ –

''ପରିସାସୁ ଚ ନଦତୀ''ତି ଆଦଯୋ ଦସ ଦସ ପରିୱାରା। ଏୱଂ ତେ ଦସ ପୁରିମାନଂ ଦସନ୍ନଂ ପରିୱାରୱସେନ ସତଂ ପୁରିମା ଚ ଦସାତି ଦସାଧିକଂ ସୀହନାଦସତଂ ହୋତି। ଇତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ଏତ୍ତକା ସୀହନାଦା ଦୁଲ୍ଲଭା, ତେନିଦଂ ସୁତ୍ତଂ ମହାସୀହନାଦନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇତି ଭଗୱା ''ସୀହନାଦଂ ଖୋ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ନଦତି, ତଞ୍ଚ ଖୋ ସୁଞ୍ଞାଗାରେ ନଦତୀ''ତି ଏୱଂ ୱାଦାନୁ ୱାଦଂ ପଟିସେଧେତ୍ୱା ଇଦାନି ପରିସତି ନଦିତପୁବ୍ବଂ ସୀହନାଦଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଏକମିଦାହ''ନ୍ତିଆଦିମାହ।

ତିତ୍ଥିଯପରିୱାସକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୦୪। ତତ୍ଥ ତତ୍ର ମଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ତପବ୍ରହ୍ମଚାରୀତି ତତ୍ର ରାଜଗହେ ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ ୱିହରନ୍ତଂ ମଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ତପବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ନିଗ୍ରୋଧୋ ନାମ ପରିବ୍ବାଜକୋ । ଅଧିଜେଗୁଚ୍ଛେତି ୱୀରିଯେନ ପାପଜିଗୁଚ୍ଛନାଧିକାରେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ଇଦଂ ଯଂ ତଂ ଭଗୱା ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ମହାୱିହାରେ ନିସିନ୍ନୋ ଉଦୁମ୍ବରିକାଯ ଦେୱିଯା ଉଯ୍ୟାନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ନିଗ୍ରୋଧସ୍ସ ଚ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ସନ୍ଧାନସ୍ସ ଚ ଉପାସକସ୍ସ ଦିବ୍ବାଯ ସୋତଧାତୁଯା କଥାସଲ୍ଲାପଂ ସୁତ୍ୱା ଆକାସେନାଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ନିଗ୍ରୋଧେନ ଅଧିଜେଗୁଚ୍ଛେ ପୁଟ୍ଠପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ପରଂ ୱିଯ ମତ୍ତାଯାତି ପରମାଯ ମତ୍ତାଯ, ଅତିମହନ୍ତେନେୱ ପମାଣେନାତି ଅତ୍ଥୋ। କୋ ହି, ଭନ୍ତେତି ଠପେତ୍ୱା ଅନ୍ଧବାଲଂ ଦିଟ୍ଠିଗତିକଂ ଅଞ୍ଞୋ ପଣ୍ଡିତଜାତିକୋ ''କୋ ନାମ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ନ ଅତ୍ତମନୋ ଅସ୍ସା''ତି ୱଦତି। ଲଭେଯ୍ୟାହନ୍ତି ଇଦଂ ସୋ – ''ଚିରଂ ୱତ ମେ ଅନିଯ୍ୟାନିକପକ୍ଖେ ଯୋଜେତ୍ୱା ଅତ୍ତା କିଲମିତୋ, 'ସୁକ୍ଖନଦୀତୀରେ ନ୍ହାଯିସ୍ସାମୀ'ତି ସମ୍ପରିୱତ୍ତେନ୍ତେନ ୱିଯ ଥୁସେ କୋଟ୍ଟେନ୍ତେନ ୱିଯ ନ କୋଚି ଅତ୍ଥୋ ନିପ୍ଫାଦିତୋ। ହନ୍ଦାହଂ ଅତ୍ତାନଂ ଯୋଗେ ଯୋଜେସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆହ। ଅଥ ଭଗୱା ଯୋ ଅନେନ ଖନ୍ଧକେ ତିତ୍ଥିଯପରିୱାସୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ, ଯୋ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯପୁବ୍ବୋ ସାମଣେରଭୂମିଯଂ ଠିତୋ – ''ଅହଂ ଭନ୍ତେ, ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯପୁବ୍ବୋ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ଆକଙ୍ଖାମି ଉପସମ୍ପଦଂ, ସ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଂଘଂ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ପରିୱାସଂ ଯାଚାମୀ''ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୮୬) ନଯେନ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ପରିୱସତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ – ''ଯୋ ଖୋ, କସ୍ସପ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯପୁବ୍ବୋ''ତିଆଦିମାହ।

୪୦୫। ତତ୍ଥ ପବ୍ବଜନ୍ତି ୱଚନସିଲିଟ୍ଠତାୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ଅପରିୱସିତ୍ୱାଯେୱ ହି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଲଭତି। ଉପସମ୍ପଦତ୍ଥିକେନ ପନ ନାତିକାଲେନ ଗାମପ୍ପୱେସନାଦୀନି ଅଟ୍ଠ ୱତ୍ତାନି ପୂରେନ୍ତେନ ପରିୱସିତବ୍ବଂ। ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତାତି ଅଟ୍ଠୱତ୍ତପୂରଣେନ ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା, ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନେସ ତିତ୍ଥିଯପରିୱାସୋ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ୱିନଯଟ୍ଠକଥାଯଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନାଯ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅପି ଚ ମେତ୍ଥାତି ଅପି ଚ ମେ ଏତ୍ଥ। ପୁଗ୍ଗଲୱେମତ୍ତତା ୱିଦିତାତି ପୁଗ୍ଗଲନାନତ୍ତଂ ୱିଦିତଂ। ''ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରିୱାସାରହୋ, ଅଯଂ ନ ପରିୱାସାରହୋ''ତି ଇଦଂ ମଯ୍ହଂ ପାକଟନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ତତୋ କସ୍ସପୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ବୁଦ୍ଧସାସନଂ, ଯତ୍ଥ ଏୱଂ ଘଂସିତ୍ୱା କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ଯୁତ୍ତମେୱ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଅଯୁତ୍ତଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତୀ''ତି, ତତୋ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ସଞ୍ଜାତୁସ୍ସାହୋ – ''ସଚେ ଭନ୍ତେ''ତିଆଦିମାହ।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତସ୍ସ ତିବ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦତଂ ୱିଦିତ୍ୱା – ''ନ କସ୍ସପୋ ପରିୱାସଂ ଅରହତୀ''ତି ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଗଚ୍ଛ ଭିକ୍ଖୁ କସ୍ସପଂ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଆନେହୀ''ତି। ସୋ ତଥା କତ୍ୱା ତଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମାସି। ଭଗୱା ତଂ ଗଣମଜ୍ଝେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପାଦେସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଅଲତ୍ଥ ଖୋ ଅଚେଲୋ କସ୍ସପୋ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଅଲତ୍ଥ ଉପସମ୍ପଦ''ନ୍ତି। ଅଚିରୂପସମ୍ପନ୍ନୋତି ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ନଚିରମେୱ। ୱୂପକଟ୍ଠୋତି ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମେହି କାଯେନ ଚେୱ ଚିତ୍ତେନ ଚ ୱୂପକଟ୍ଠୋ। ଅପ୍ପମତ୍ତୋତି କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ସତିଂ ଅୱିଜହନ୍ତୋ। ଆତାପୀତି କାଯିକଚେତସିକସଙ୍ଖାତେନ ୱୀରିଯାତାପେନ ଆତାପୀ। ପହିତତ୍ତୋତି କାଯେ ଚ ଜୀୱିତେ ଚ ଅନପେକ୍ଖତାଯ ପେସିତଚିତ୍ତୋ ୱିସ୍ସଟ୍ଠଅତ୍ତଭାୱୋ। ଯସ୍ସତ୍ଥାଯାତି ଯସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ। କୁଲପୁତ୍ତାତି ଆଚାରକୁଲପୁତ୍ତା। ସମ୍ମଦେୱାତି ହେତୁନାୱ କାରଣେନେୱ। ତଦନୁତ୍ତରନ୍ତି ତଂ ଅନୁତ୍ତରଂ। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନନ୍ତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ପରିଯୋସାନଭୂତଂ ଅରହତ୍ତଫଲଂ। ତସ୍ସ ହି ଅତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ପବ୍ବଜନ୍ତି। ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେତି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଅତ୍ତଭାୱେ। ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱାତି ଅତ୍ତନାଯେୱ ପଞ୍ଞାଯ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା, ଅପରପ୍ପଚ୍ଚଯଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସୀତି ପାପୁଣିତ୍ୱା ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ୱିହାସି, ଏୱଂ ୱିହରନ୍ତୋ ଚ ଖୀଣା ଜାତି…ପେ… ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସୀତି।

ଏୱମସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଭୂମିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେତୁଂ ''ଅଞ୍ଞତରୋ ଖୋ ପନାଯସ୍ମା କସ୍ସପୋ ଅରହତଂ ଅହୋସୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞତରୋତି ଏକୋ। ଅରହତନ୍ତି ଅରହନ୍ତାନଂ, ଭଗୱତୋ ସାୱକାନଂ ଅରହନ୍ତାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରୋ ଅହୋସୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯଂ ଯଂ ପନ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ତଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପାକଟମେୱାତି।

ଇତି ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିଯା ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ

ମହାସୀହନାଦସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ପୋଟ୍ଠପାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

ପୋଟ୍ଠପାଦପରିବ୍ବାଜକୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୪୦୬।ଏୱଂମେ ସୁତ୍ତଂ…ପେ… ସାୱତ୍ଥିୟନ୍ତି ପୋଟ୍ଠପାଦସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାୟଂ ଅପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନା। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେତି ସାୱତ୍ଥିଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ଯୋ ଜେତସ୍ସ କୁମାରସ୍ସ ୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକେନ ଗହପତିନା ଆରାମୋ କାରିତୋ, ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ପୋଟ୍ଠପାଦୋ ପରିବ୍ବାଜକୋତି ନାମେନ ପୋଟ୍ଠପାଦୋ ନାମ ଛନ୍ନପରିବ୍ବାଜକୋ। ସୋ କିର ଗିହିକାଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲୋ କାମେସୁଆଦୀନୱଂ ଦିସ୍ୱା ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିପରିମାଣଂ ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ପହାୟ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତିତ୍ଥିୟାନଂ ଗଣାଚରିୟୋ ଜାତୋ। ସମୟଂ ପୱଦନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ସମୟପ୍ପୱାଦକୋ, ତସ୍ମିଂ କିର ଠାନେ ଚଙ୍କୀତାରୁକ୍ଖପୋକ୍ଖରସାତିପ୍ପଭୁତୟୋ ବ୍ରାହ୍ମଣା ନିଗଣ୍ଠଅଚେଲକପରିବ୍ବାଜକାଦୟୋ ଚ ପବ୍ବଜିତା ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ସମୟଂ ୱଦନ୍ତି କଥେନ୍ତି ଦୀପେନ୍ତି, ତସ୍ମା ସୋ ଆରାମୋ ସମୟପ୍ପୱାଦକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସ୍ୱେୱ ଚ ତିନ୍ଦୁକାଚୀରସଙ୍ଖାତାୟ ତିମ୍ବରୁରୁକ୍ଖପନ୍ତିୟା ପରିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ତିନ୍ଦୁକାଚୀରୋ। ଯସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ପଠମଂ ଏକାୱ ସାଲା ଅହୋସି, ପଚ୍ଛା ମହାପୁଞ୍ଞଂ ପରିବ୍ବାଜକଂ ନିସ୍ସାୟ ବହୂ ସାଲା କତା। ତସ୍ମା ତମେୱ ଏକଂ ସାଲଂ ଉପାଦାୟ ଲଦ୍ଧନାମୱସେନ ଏକସାଲକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ମଲ୍ଲିକାୟ ପନ ପସେନଦିରଞ୍ଞୋ ଦେୱିୟା ଉୟ୍ୟାନଭୂତୋ ସୋ ପୁପ୍ଫଫଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଆରାମୋତି କତ୍ୱା ମଲ୍ଲିକାୟ ଆରାମୋତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତୋ। ତସ୍ମିଂ ସମୟପ୍ପୱାଦକେ ତିନ୍ଦୁକାଚୀରେ ଏକସାଲକେ ମଲ୍ଲିକାୟ ଆରାମେ।

ପଟିୱସତୀତି ନିୱାସଫାସୁତାୟ ୱସତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଭଗୱା ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ଲୋକଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଞାଣଜାଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋଗତଂ ପରିବ୍ବାଜକଂ ଦିସ୍ୱା – ‘‘ଅୟଂ ପୋଟ୍ଠପାଦୋ ମୟ୍ହଂ ଞାଣଜାଲେ ପଞ୍ଞାୟତି, କିନ୍ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସ – ‘‘ଅହଂ ଅଜ୍ଜ ତତ୍ଥ ଗମିସ୍ସାମି, ଅଥ ମଂ ପୋଟ୍ଠପାଦୋ ନିରୋଧଞ୍ଚ ନିରୋଧୱୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି, ତସ୍ସାହଂ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ଞାଣେନ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ତଦୁଭୟଂ କଥେସ୍ସାମି, ଅଥ ସୋ କତିପାହଚ୍ଚୟେନ ଚିତ୍ତଂ ହତ୍ଥିସାରିପୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମିସ୍ସତି, ତେସମହଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମି, ଦେସନାୱସାନେ ପୋଟ୍ଠପାଦୋ ମଂ ସରଣଂ ଗମିସ୍ସତି, ଚିତ୍ତୋ ହତ୍ଥିସାରିପୁତ୍ତୋ ମମ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସତୀ’’ତି। ତତୋ ପାତୋୱ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା ସୁରତ୍ତଦୁପଟ୍ଟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ୱିଜ୍ଜୁଲତାସଦିସଂ କାୟବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଯୁଗନ୍ଧରପବ୍ବତଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଠିତମହାମେଘଂ ୱିୟ ମେଘୱଣ୍ଣଂ ପଂସୁକୂଲଂ ଏକଂସୱରଗତଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଚଗ୍ଘଂ ସେଲମୟପତ୍ତଂ ୱାମଅଂସକୂଟେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସିସ୍ସାମୀତି ସୀହୋ ୱିୟ ହିମୱନ୍ତପାଦା ୱିହାରା ନିକ୍ଖମି। ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟ – ‘‘ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

୪୦୭।ଏତଦହୋସୀତି ନଗରଦ୍ୱାରସମୀପଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିୱସେନ ସୂରିୟଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅତିପ୍ପଗଭାୱମେୱ ଦିସ୍ୱା ଏତଂ ଅହୋସି। ୟଂନୂନାହନ୍ତି ସଂସୟପରିଦୀପନୋ ୱିୟ ନିପାତୋ, ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ସଂସୟୋ ନାମ ନତ୍ଥି – ‘‘ଇଦଂ କରିସ୍ସାମ, ଇଦଂ ନ କରିସ୍ସାମ, ଇମସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମ, ଇମସ୍ସ ନ ଦେସେସ୍ସାମା’’ତି ଏୱଂ ପରିୱିତକ୍କପୁବ୍ବଭାଗୋ ପନେସ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ଲବ୍ଭତି। ତେନାହ – ‘‘ୟଂନୂନାହ’’ନ୍ତି, ଯଦି ପନାହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୪୦୮।ଉନ୍ନାଦିନିୟାତି ଉଚ୍ଚଂ ନଦମାନାୟ, ଏୱଂ ନଦମାନାୟ ଚସ୍ସା ଉଦ୍ଧଂ ଗମନୱସେନ ଉଚ୍ଚୋ, ଦିସାସୁ ପତ୍ଥଟୱସେନ ମହା ସଦ୍ଦୋତି ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦମହାସଦ୍ଦାୟ, ତେସଞ୍ହି ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ପାତୋୱ ୱୁଟ୍ଠାୟ କତ୍ତବ୍ବଂ ନାମ ଚେତିୟୱତ୍ତଂ ୱା ବୋଧିୱତ୍ତଂ ୱା ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟୱତ୍ତଂ ୱା ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ୱା ନତ୍ଥି। ତେନ ତେ ପାତୋୱ ୱୁଟ୍ଠାୟ ବାଲାତପେ ନିସିନ୍ନା – ‘‘ଇମସ୍ସ ହତ୍ଥୋ ସୋଭନୋ, ଇମସ୍ସ ପାଦୋ’’ତି ଏୱଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ହତ୍ଥପାଦାଦୀନି ୱା ଆରବ୍ଭ, ଇତ୍ଥିପୁରିସଦାରକଦାରିକାଦୀନଂ ୱଣ୍ଣେ ୱା, ଅଞ୍ଞଂ ୱା କାମସ୍ସାଦଭୱସ୍ସାଦାଦିୱତ୍ଥୁଂ ଆରବ୍ଭ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ରାଜକଥାଦିଅନେକୱିଧଂ ତିରଚ୍ଛାନକଥଂ କଥେନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଉନ୍ନାଦିନିୟା ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦମହାସଦ୍ଦାୟ ଅନେକୱିହିତଂ ତିରଚ୍ଛାନକଥଂ କଥେନ୍ତିୟା’’ତି।

ତତୋ ପୋଟ୍ଠପାଦୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ତେ ପରିବ୍ବାଜକେ ଓଲୋକେତ୍ୱା – ‘‘ଇମେ ପରିବ୍ବାଜକା ଅତିୱିୟ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅଗାରୱା, ମୟଞ୍ଚ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପାତୁଭାୱତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସୂରିୟୁଗ୍ଗମନେ ଖଜ୍ଜୋପନକୂପମା ଜାତା, ଲାଭସକ୍କାରୋପି ନୋ ପରିହୀନୋ। ସଚେ ପନିମଂ ଠାନଂ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ୱା ଗୋତମସ୍ସ ସାୱକୋ ୱା ଗିହୀ ଉପଟ୍ଠାକୋ ୱା ତସ୍ସ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ , ଅତିୱିୟ ଲଜ୍ଜନୀୟଂ ଭୱିସ୍ସତି, ପରିସଦୋସୋ ଖୋ ପନ ପରିସଜେଟ୍ଠକସ୍ସେୱ ଉପରି ଆରୋହତୀ’’ତି ଇତୋଚିତୋ ଚ ୱିଲୋକେନ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଦ୍ଦସ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ପୋଟ୍ଠପାଦୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ…ପେ… ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁ’’ନ୍ତି।

୪୦୯। ତତ୍ଥ ସଣ୍ଠପେସୀତି ସିକ୍ଖାପେସି, ୱଜ୍ଜମସ୍ସା ପଟିଚ୍ଛାଦେସି। ଯଥା ସୁସଣ୍ଠିତା ହୋତି, ତଥା ନଂ ଠପେସି। ଯଥା ନାମ ପରିସମଞ୍ଚଂ ପୱିସନ୍ତୋ ପୁରିସୋ ୱଜ୍ଜପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥଂ ନିୱାସନଂ ସଣ୍ଠପେତି, ପାରୁପନଂ ସଣ୍ଠପେତି, ରଜୋକିଣ୍ଣଟ୍ଠାନଂ ପୁଞ୍ଛତି; ଏୱମସ୍ସା ୱଜ୍ଜପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥଂ – ‘‘ଅପ୍ପସଦ୍ଦା ଭୋନ୍ତୋ’’ତି ସିକ୍ଖାପେନ୍ତୋ ଯଥା ସୁସଣ୍ଠିତା ହୋତି, ତଥା ନଂ ଠପେସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପ୍ପସଦ୍ଦକାମୋତି ଅପ୍ପସଦ୍ଦଂ ଇଚ୍ଛତି, ଏକୋ ନିସୀଦତି, ଏକୋ ତିଟ୍ଠତି, ନ ଗଣସଙ୍ଗଣିକାୟ ଯାପେତି। ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟାତି ଇଧାଗନ୍ତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ। କସ୍ମା ପନେସ ଭଗୱତୋ ଉପସଙ୍କମନଂ ପଚ୍ଚାସୀସତୀତି? ଅତ୍ତନୋ ୱୁଦ୍ଧିଂ ପତ୍ଥୟମାନୋ। ପରିବ୍ବାଜକା କିର ବୁଦ୍ଧେସୁ ୱା ବୁଦ୍ଧସାୱକେସୁ ୱା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତେସୁ – ‘‘ଅଜ୍ଜ ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଆଗତୋ , ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଗତୋ, ନ ଖୋ ପନ ତେ ଯସ୍ସ ୱା ତସ୍ସ ୱା ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପସ୍ସଥ ଅମ୍ହାକଂ ଉତ୍ତମଭାୱ’’ନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ସନ୍ତିକେ ଅତ୍ତାନଂ ଉକ୍ଖିପନ୍ତି, ଉଚ୍ଚେ ଠାନେ ଠପେନ୍ତି, ଭଗୱତୋପି ଉପଟ୍ଠାକେ ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱାୟମନ୍ତି। ତେ କିର ଭଗୱତୋ ଉପଟ୍ଠାକେ ଦିସ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି – ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ଭୱଂ ଗୋତମୋପି ଗୋତମସାୱକାପି ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମୟଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମଗ୍ଗା। ତୁମ୍ହେ ପନ ଅମ୍ହେ ଅକ୍ଖୀହିପି ପସ୍ସିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛଥ, ସାମୀଚିକମ୍ମଂ ନ କରୋଥ, କିଂ ୱୋ ଅମ୍ହେହି ଅପରଦ୍ଧ’’ନ୍ତି। ଅଥେକଚ୍ଚେ ମନୁସ୍ସା – ‘‘ବୁଦ୍ଧାପି ଏତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି କିଂ ଅମ୍ହାକ’’ନ୍ତି ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତେ ଦିସ୍ୱା ନପ୍ପମଜ୍ଜନ୍ତି। ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁନ୍ତି ପୋଟ୍ଠପାଦଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ନିସ୍ସଦ୍ଦା ନିସୀଦିଂସୁ।

୪୧୦।ସ୍ୱାଗତଂ, ଭନ୍ତେତି ସୁଟ୍ଠୁ ଆଗମନଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ; ଭଗୱତି ହି ନୋ ଆଗତେ ଆନନ୍ଦୋ ହୋତି, ଗତେ ସୋକୋତି ଦୀପେତି। ଚିରସ୍ସଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେତି କସ୍ମା ଆହ? କିଂ ଭଗୱା ପୁବ୍ବେପି ତତ୍ଥ ଗତପୁବ୍ବୋତି, ନ ଗତପୁବ୍ବୋ। ମନୁସ୍ସାନଂ ପନ – ‘‘କୁହିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା, କୁତୋ ଆଗତତ୍ଥ, କିଂ ମଗ୍ଗମୂଳ୍ହତ୍ଥ, ଚିରସ୍ସଂ ଆଗତତ୍ଥା’’ତି ଏୱମାଦୟୋ ପିୟସମୁଦାଚାରା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ନ ମାନଥଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ନିସୀଦି, ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନମକାସି। ଭଗୱନ୍ତଞ୍ହି ଉପଗତଂ ଦିସ୍ୱା ଆସନେନ ଅନିମନ୍ତେନ୍ତୋ ୱା ଅପଚିତିଂ ଅକରୋନ୍ତୋ ୱା ଦୁଲ୍ଲଭୋ। କସ୍ମା? ଉଚ୍ଚାକୁଲୀନତାୟ। ଅୟମ୍ପି ପରିବ୍ବାଜକୋ ଅତ୍ତନୋ ନିସିନ୍ନାସନଂ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଆସନେନ ନିମନ୍ତେନ୍ତୋ – ‘‘ନିସୀଦତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଇଦମାସନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତ’’ନ୍ତି ଆହ। ଅନ୍ତରାକଥା ୱିପ୍ପକତାତି ନିସିନ୍ନାନଂ ୱୋ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ମମାଗମନଂ, ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ କା ନାମ କଥା ୱିପ୍ପକତା, ମମାଗମନପଚ୍ଚୟା କତମା କଥା ପରିୟନ୍ତଂ ନ ଗତା, ୱଦଥ, ଯାୱ ନଂ ପରିୟନ୍ତଂ ନେତ୍ୱା ଦେମୀତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁପୱାରଣଂ ପୱାରେସି। ଅଥ ପରିବ୍ବାଜକୋ – ‘‘ନିରତ୍ଥକକଥା ଏସା ନିସ୍ସାରା ୱଟ୍ଟସନ୍ନିସ୍ସିତା, ନ ତୁମ୍ହାକଂ ପୁରତୋ ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଅରହତୀ’’ତି ଦୀପେନ୍ତୋ ‘‘ତିଟ୍ଠତେସା , ଭନ୍ତେ’’ତିଆଦିମାହ।

ଅଭିସଞ୍ଞାନିରୋଧକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୧୧।ତିଟ୍ଠତେସା, ଭନ୍ତେତି ସଚେ ଭଗୱା ସୋତୁକାମୋ ଭୱିସ୍ସତି, ପଚ୍ଛାପେସା କଥା ନ ଦୁଲ୍ଲଭା ଭୱିସ୍ସତି, ଅମ୍ହାକଂ ପନିମାୟ କଥାୟ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥି। ଭଗୱତୋ ପନାଗମନଂ ଲଭିତ୍ୱା ମୟଂ ଅଞ୍ଞଦେୱ ସୁକାରଣଂ ପୁଚ୍ଛାମାତି ଦୀପେତି। ତତୋ ତଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ – ‘‘ପୁରିମାନି, ଭନ୍ତେ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କୋତୂହଲସାଲାୟନ୍ତି କୋତୂହଲସାଲା ନାମ ପଚ୍ଚେକସାଲା ନତ୍ଥି। ଯତ୍ଥ ପନ ନାନାତିତ୍ଥିୟା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନାନାୱିଧଂ କଥଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତି, ସା ବହୂନଂ – ‘‘ଅୟଂ କିଂ ୱଦତି, ଅୟଂ କିଂ ୱଦତୀ’’ତି କୋତୂହଲୁପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନତୋ କୋତୂହଲସାଲାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଭିସଞ୍ଞାନିରୋଧେତି ଏତ୍ଥ ଅଭୀତି ଉପସଗ୍ଗମତ୍ତଂ। ସଞ୍ଞାନିରୋଧେତି ଚିତ୍ତନିରୋଧେ, ଖଣିକନିରୋଧେ କଥା ଉପ୍ପନ୍ନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ପନ ତସ୍ସା ଉପ୍ପତ୍ତିକାରଣଂ। ଯଦା କିର ଭଗୱା ଜାତକଂ ୱା କଥେତି, ସିକ୍ଖାପଦଂ ୱା ପଞ୍ଞପେତି ତଦା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଭଗୱତୋ କିତ୍ତିଘୋସୋ ପତ୍ଥରତି, ତିତ୍ଥିୟା ତଂ ସୁତ୍ୱା – ‘‘ଭୱଂ କିର ଗୋତମୋ ପୁବ୍ବଚରିୟଂ କଥେସି, ମୟଂ କିଂ ନ ସକ୍କୋମ ତାଦିସଂ କିଞ୍ଚି କଥେତୁ’’ନ୍ତି ଭଗୱତୋ ପଟିଭାଗକିରିୟଂ କରୋନ୍ତା ଏକଂ ଭୱନ୍ତରସମୟଂ କଥେନ୍ତି – ‘‘ଭୱଂ ଗୋତମୋ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେସି, ମୟଂ କିଂ ନ ସକ୍କୋମ ପଞ୍ଞପେତୁ’’ନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ସାୱକାନଂ କିଞ୍ଚିଦେୱ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ତଦା ପନ ଭଗୱା ଅଟ୍ଠୱିଧପରିସମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ନିରୋଧକଥଂ କଥେସି। ତିତ୍ଥିୟା ତଂ ସୁତ୍ୱା – ‘‘ଭୱଂ କିର ଗୋତମୋ ନିରୋଧଂ ନାମ କଥେସି, ମୟମ୍ପି ତଂ କଥେସ୍ସାମା’’ତି ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା କଥୟିଂସୁ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅଭିସଞ୍ଞାନିରୋଧେ କଥା ଉଦପାଦୀ’’ତି।

ତତ୍ରେକଚ୍ଚେତି ତେସୁ ଏକଚ୍ଚେ। ପୁରିମୋ ତେତ୍ଥ ଯ୍ୱାୟଂ ବାହିରେ ତିତ୍ଥାୟତନେ ପବ୍ବଜିତୋ ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିୟଂ ଦୋସଂ ଦିସ୍ୱା ଅଚିତ୍ତକଭାୱୋ ସନ୍ତୋତି ସମାପତ୍ତିଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଇତୋ ଚୁତୋ ପଞ୍ଚ କପ୍ପସତାନି ଅସଞ୍ଞୀଭୱେ ଠତ୍ୱା ପୁନ ଇଧ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ସ ସଞ୍ଞୁପ୍ପାଦେ ଚ ନିରୋଧେ ଚ ହେତୁଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ – ଅହେତୂ ଅପ୍ପଚ୍ଚୟାତି ଆହ।

ଦୁତିୟୋ ନଂ ନିସେଧେତ୍ୱା ମିଗସିଙ୍ଗତାପସସ୍ସ ଅସଞ୍ଞକଭାୱଂ ଗହେତ୍ୱା – ‘‘ଉପେତିପି ଅପେତିପୀ’’ତି ଆହ। ମିଗସିଙ୍ଗତାପସୋ କିର ଅତ୍ତନ୍ତପୋ ଘୋରତପୋ ପରମଧିତିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଅହୋସି। ତସ୍ସ ସୀଲତେଜେନ ସକ୍କୱିମାନଂ ଉଣ୍ହଂ ଅହୋସି। ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ‘‘ସକ୍କଟ୍ଠାନଂ ନୁ ଖୋ ତାପସୋ

ପଟ୍ଟେତୀ''ତି ଅଲମ୍ବୁସଂ ନାମ ଦେୱକଞ୍ଞଂ – 'ତାପସସ୍ସ ତପଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଏହୀ'ତି ପେସେସି। ସା ତତ୍ଥ ଗତା। ତାପସୋ ପଠମଦିୱସେ ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ପଲାୟିତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲଂ ପାୱିସି। ଦୁତିୟଦିୱସେ କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣେନ ଭଗ୍ଗୋ ତଂ ହତ୍ଥେ ଅଗ୍ଗହେସି, ସୋ ତେନ ଦିବ୍ବଫସ୍ସେନ ଫୁଟ୍ଠୋ ୱିସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ତିଣ୍ଣଂ ସଂୱଚ୍ଛରାନଂ ଅଚ୍ଚୟେନ ସଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭି। ତଂ ସୋ ଦିଟ୍ଠିଗତିକୋ – ''ତିଣ୍ଣଂ ସଂୱଚ୍ଛରାନଂ ଅଚ୍ଚୟେନ ନିରୋଧା ୱୁଟ୍ଠିତୋ''ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ଏୱମାହ।

ତତିୟୋ ନଂ ନିସେଧେତ୍ୱା ଆଥବ୍ବଣପୟୋଗଂ ସନ୍ଧାୟ ''ଉପକଡ୍ଢନ୍ତିପି ଅପକଡ୍ଢନ୍ତିପୀ''ତି ଆହ। ଆଥବ୍ବଣିକା କିର ଆଥବ୍ବଣଂ ପୟୋଜେତ୍ୱା ସତ୍ତଂ ସୀସଚ୍ଛିନ୍ନଂ ୱିୟ ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନଂ ୱିୟ ମତଂ ୱିୟ ଚ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତି। ତସ୍ସ ପୁନ ପାକତିକଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ସୋ ଦିଟ୍ଠିଗତିକୋ – ''ନିରୋଧା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଅୟ''ନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ଏୱମାହ।

ଚତୁତ୍ଥୋ ନଂ ନିସେଧେତ୍ୱା ୟକ୍ଖଦାସୀନଂ ମଦନିଦ୍ଦଂ ସନ୍ଧାୟ ''ସନ୍ତି ହି ଭୋ ଦେୱତା''ତିଆଦିମାହ। ୟକ୍ଖଦାସିୟୋ କିର ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଦେୱତୂପହାରଂ କୁରୁମାନା ନଚ୍ଚିତ୍ୱା ଗାୟିତ୍ୱା ଅରୁଣୋଦୟେ ଏକଂ ସୁରାପାତିଂ ପିୱିତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ସୁପିତ୍ୱା ଦିୱା ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ସୋ ଦିଟ୍ଠିଗତିକୋ – ''ସୁତ୍ତକାଲେ ନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନା, ପବୁଦ୍ଧକାଲେ ନିରୋଧା ୱୁଟ୍ଠିତା''ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ଏୱମାହ।

ଅୟଂ ପନ ପୋଟ୍ଠପାଦୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ପଣ୍ଡିତଜାତିକୋ। ତେନସ୍ସ ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ''ଇମେସଂ କଥା ଏଳମୂଗକଥା ୱିୟ ଚତ୍ତାରୋ ହି ନିରୋଧେ ଏତେ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ଇମିନା ଚ ନିରୋଧେନ ନାମ ଏକେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ନ ବହୁନା। ତେନାପି ଏକେନ ଅଞ୍ଞେନେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ, ସୋ ପନ ଅଞ୍ଞେନ ଞାତୁଂ ନ ସକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ସବ୍ବଞ୍ଞୁନା। ସଚେ ଭଗୱା ଇଧ ଅଭୱିସ୍ସ 'ଅୟଂ ନିରୋଧୋ ଅୟଂ ନ ନିରୋଧୋ'ତି ଦୀପସହସ୍ସଂ ୱିୟ ଉଜ୍ଜାଲେତ୍ୱା ଅଜ୍ଜମେୱ ପାକଟଂ ଅକରିସ୍ସା''ତି ଦସବଲଞ୍ଞେୱ ଅନୁସ୍ସରି। ତସ୍ମା ''ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ ଭନ୍ତେ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅହୋ ନୂନାତି ଅନୁସ୍ସରଣତ୍ଥେ ନିପାତଦ୍ୱୟଂ, ତେନ ତସ୍ସ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି ''ଅହୋ ନୂନ ଭଗୱା ଅହୋ ନୂନ ସୁଗତୋ''ତି। ୟୋ ଇମେସନ୍ତି ୟୋ ଏତେସଂ ନିରୋଧଧମ୍ମାନଂ ସୁକୁସଲୋ ନିପୁଣୋ ଛେକୋ, ସୋ ଭଗୱା ଅହୋ ନୂନ କଥେୟ୍ୟ, ସୁଗତୋ ଅହୋ ନୂନ କଥେୟ୍ୟାତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ପକତଞ୍ଞୂତି ଚିଣ୍ଣୱସିତାୟ ପକତିଂ ସଭାୱଂ ଜାନାତୀତି ପକତଞ୍ଞୂ। କଥଂ ନୁ ଖୋତି ଇଦଂ ପରିବ୍ବାଜକୋ ''ମୟଂ ଭଗୱା ନ ଜାନାମ, ତୁମ୍ହେ ଜାନାଥ, କଥେଥ ନୋ''ତି ଆୟାଚନ୍ତୋ ୱଦତି। ଅଥ ଭଗୱା କଥେନ୍ତୋ ''ତତ୍ର ପୋଟ୍ଠପାଦା''ତିଆଦିମାହ।

ଅହେତୁକସଞ୍ଞୁପ୍ପାଦନିରୋଧକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୧୨। ତତ୍ଥ ତତ୍ରାତି ତେସୁ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ। ଆଦିତୋୱ ତେସଂ ଅପରଦ୍ଧନ୍ତି ତେସଂ ଆଦିମ୍ହିୟେୱ ୱିରଦ୍ଧଂ, ଘରମଜ୍ଝେୟେୱ ପକ୍ଖଲିତାତି ଦୀପେତି। ସହେତୂ ସପ୍ପଚ୍ଚୟାତି ଏତ୍ଥ ହେତୁପି ପଚ୍ଚୟୋପି କାରଣସ୍ସେୱ ନାମଂ, ସକାରଣାତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ପନ କାରଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସିକ୍ଖା ଏକା''ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ସିକ୍ଖା ଏକା ସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ସିକ୍ଖାୟ ଏକଚ୍ଚା ସଞ୍ଞା ଜାୟନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୪୧୩।କା ଚ ସିକ୍ଖାତି ଭଗୱା ଅୱୋଚାତି କତମା ଚ ସା ସିକ୍ଖାତି ଭଗୱା ୱିତ୍ଥାରେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛାୱସେନ ଅୱୋଚ। ଅଥ ୟସ୍ମା ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖାତି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ତା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱା ସଞ୍ଞାୟ ସହେତୁକଂ ଉପ୍ପାଦନିରୋଧଂ ଦୀପେତୁଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦତୋ ପଭୁତି ତନ୍ତିଧମ୍ମଂ ଠପେନ୍ତୋ ''ଇଧ ପୋଟ୍ଠପାଦ, ତଥାଗତୋ ଲୋକେ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖାତି ଦ୍ୱେ ଏୱ ସିକ୍ଖା ସରୂପେନ ଆଗତା, ତତିୟା ପନ ''ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦାତି ଖୋ ପୋଟ୍ଠପାଦ ମୟା ଏକଂସିକୋ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ''ତି ଏତ୍ଥ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୱସେନ ପରିୟାପନ୍ନତ୍ତା ଆଗତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। କାମସଞ୍ଞାତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକରାଗୋପି ଅସମୁପ୍ପନ୍ନକାମଚାରୋପି । ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକରାଗୋ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅସମୁପ୍ପନ୍ନକାମଚାରୋ ପନ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱଟ୍ଟତି। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ୟା ପୁରିମା କାମସଞ୍ଞାତି ତସ୍ସ ପଠମଜ୍ଝାନସମଙ୍ଗିନୋ ୟା ପୁବ୍ବେ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବାୟ କାମସଞ୍ଞାୟ ସଦିସତ୍ତା ପୁରିମା କାମସଞ୍ଞାତି ୱୁଚ୍ଚେୟ୍ୟ, ସା ନିରୁଜ୍ଝତି, ଅନୁପ୍ପନ୍ନାୱ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ୱିୱେକଜପୀତିସୁଖସୁଖୁମସଚ୍ଚସଞ୍ଞୀୟେୱ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ହୋତୀତି ତସ୍ମିଂ ପଠମଜ୍ଝାନସମୟେ ୱିୱେକଜପୀତିସୁଖସଙ୍ଖାତା ସୁଖୁମସଞ୍ଞା ସଚ୍ଚା ହୋତି, ଭୂତା ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦିଓଳାରିକଙ୍ଗପ୍ପହାନୱସେନ ସୁଖୁମା ଚ ସା ଭୂତତାୟ ସଚ୍ଚା ଚ ସଞ୍ଞାତି ସୁଖୁମସଚ୍ଚସଞ୍ଞା, ୱିୱେକଜେହି ପୀତିସୁଖେହି ସମ୍ପୟୁତ୍ତା ସୁଖୁମସଚ୍ଚସଞ୍ଞାତି ୱିୱେକଜପୀତିସୁଖସୁଖୁମସଚ୍ଚସଞ୍ଞା ସା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ୱିୱେକଜପୀତିସୁଖସୁଖୁମସଚ୍ଚସଞ୍ଞୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଏୱମ୍ପି ସିକ୍ଖାତି ଏତ୍ଥ ୟସ୍ମା ପଠମଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତୋ, ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଚ ସିକ୍ଖତି, ତସ୍ମା ତଂ ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବତୋ ସିକ୍ଖାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନପି ସିକ୍ଖାସଙ୍ଖାତେନ ପଠମଜ୍ଝାନେନ ଏୱଂ ଏକା

ୱିୱେକଜପୀତିସୁଖସୁଖୁମସଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ଏକା କାମସଞ୍ଞା ନିରୁଜ୍ଝତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ସିକ୍ଖାତି ଭଗୱା ଅୱୋଚାତି ଅଯଂ ପଠମଜ୍ଝାନସଙ୍ଖାତା ଏକା ସିକ୍ଖାତି, ଭଗୱା ଆହ। ଏତେନୁପାଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଯସ୍ମା ପନ ଅଟ୍ଠମସମାପତ୍ତିଯା ଅଙ୍ଗତୋ ସମ୍ମସନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂଯେୱ ହୋତି, ସାୱକେସୁ ସାରିପୁତ୍ତସଦିସାନମ୍ପି ନତ୍ଥି, କଲାପତୋ ସମ୍ମସନଂଯେୱ ପନ ସାୱକାନଂ ହୋତି, ଇଦଞ୍ଚ ''ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞା''ତି, ଏୱଂ ଅଙ୍ଗତୋ ସମ୍ମସନଂ ଉଦ୍ଧଟଂ। ତସ୍ମା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନପରମଂଯେୱ ସଞ୍ଞଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନ ତଦେୱ ସଞ୍ଞଗ୍ଗନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଯତୋ ଖୋ ପୋଟ୍ଠପାଦ…ପେ… ସଞ୍ଞଗ୍ଗଂ ଫୁସତୀ''ତି ଆହ।

୪୧୪। ତତ୍ଥ ଯତୋ ଖୋ ପୋଟ୍ଠପାଦ ଭିକ୍ଖୂତି ଯୋ ନାମ ପୋଟ୍ଠପାଦ ଭିକ୍ଖୁ। ଇଧ ସକସଞ୍ଞୀ ହୋତୀତି ଇଧ ସାସନେ ସକସଞ୍ଞୀ ହୋତି, ଅଯମେୱ ୱା ପାଠୋ, ଅତ୍ତନୋ ପଠମଜ୍ଝାନସଞ୍ଞାଯ ସଞ୍ଞୱା ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ ତତୋ ଅମୁତ୍ର ତତୋ ଅମୁତ୍ରାତି ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତତୋ ପଠମଜ୍ଝାନତୋ ଅମୁତ୍ର ଦୁତିଯଜ୍ଝାନେ, ତତୋପି ଅମୁତ୍ର ତତିଯଜ୍ଝାନେତି ଏୱଂ ତାଯ ତାଯ ଝାନସଞ୍ଞାଯ ସକସଞ୍ଞୀ ସକସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସଞ୍ଞଗ୍ଗଂ ଫୁସତି। ସଞ୍ଞଗ୍ଗନ୍ତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ୱୁଚ୍ଚତି। କସ୍ମା? ଲୋକିଯାନଂ କିଚ୍ଚକାରକସମାପତ୍ତୀନଂ ଅଗ୍ଗତ୍ତା। ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯଞ୍ହି ଠତ୍ୱା ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନମ୍ପି ନିରୋଧମ୍ପି ସମାପଜ୍ଜନ୍ତି। ଇତି ସା ଲୋକିଯାନଂ କିଚ୍ଚକାରକସମାପତ୍ତୀନଂ ଅଗ୍ଗତ୍ତା ସଞ୍ଞଗ୍ଗନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ଫୁସତି ପାପୁଣାତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ଅଭିସଞ୍ଞାନିରୋଧଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତସ୍ସ ସଞ୍ଞଗ୍ଗେ ଠିତସ୍ସା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଚେତେଯ୍ୟଂ, ଅଭିସଙ୍ଖରେଯ୍ୟନ୍ତି ପଦଦ୍ୱଯେ ଚ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଚେତେତି ନାମ, ପୁନପ୍ପୁନଂ କପ୍ପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପରିସମାପତ୍ତିଅତ୍ଥାଯ ନିକନ୍ତିଂ କୁରୁମାନୋ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ନାମ। ଇମା ଚ ମେ ସଞ୍ଞା ନିରୁଜ୍ଝେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଇମା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସଞ୍ଞା ନିରୁଜ୍ଝେଯ୍ୟୁଂ। ଅଞ୍ଞା ଚ ଓଳାରିକାତି ଅଞ୍ଞା ଚ ଓଳାରିକା ଭୱଙ୍ଗସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ। ସୋ ନ ଚେୱ ଚେତେତି ନ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତୀତି ଏତ୍ଥ କାମଂ ଚେସ ଚେତେନ୍ତୋୱ ନ ଚେତେତି, ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତୋୱ ନାଭିସଙ୍ଖରୋତି। ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ''ଏକଂ ଦ୍ୱେ ଚିତ୍ତୱାରେ ଠସ୍ସାମୀ''ତି ଆଭୋଗସମନ୍ନାହାରୋ ନତ୍ଥି। ଉପରିନିରୋଧସମାପତ୍ତତ୍ଥାଯ ଏୱ ପନ ଆଭୋଗସମନ୍ନାହାରୋ ଅତ୍ଥି, ସ୍ୱାଯମତ୍ଥୋ ପୁତ୍ତଘରାଚିକ୍ଖଣେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ।

ପିତୁଘରମଜ୍ଝେନ କିର ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭାଗେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଘରଂ ହୋତି, ତତୋ ପଣୀତଂ ଭୋଜନଂ ଆଦାଯ ଆସନସାଲଂ ଆଗତଂ ଦହରଂ ଥେରୋ – ''ମନାପୋ ପିଣ୍ଡପାତୋ କୁତୋ ଆଭତୋ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ''ଅସୁକସ୍ସ ଘରତୋ''ତି ଲଦ୍ଧଘରମେୱ ଆଚିକ୍ଖି। ଯେନ ପନସ୍ସ ପିତୁଘରମଜ୍ଝେନ ଗତୋପି ଆଗତୋପି ତତ୍ଥ ଆଭୋଗୋପି ନତ୍ଥି। ତତ୍ଥ ଆସନସାଲା ୱିଯ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ପିତୁଗେହଂ ୱିଯ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତି, ପୁତ୍ତଗେହଂ ୱିଯ ନିରୋଧସମାପତ୍ତି, ଆସନସାଲାଯ ଠତ୍ୱା ପିତୁଘରଂ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ପୁତ୍ତଘରାଚିକ୍ଖଣଂ ୱିଯ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ''ଏକଂ ଦ୍ୱେ ଚିତ୍ତୱାରେ ଠସ୍ସାମୀ''ତି ପିତୁଘରଂ ଅମନସିକରିତ୍ୱାୱ ଉପରିନିରୋଧସମାପତ୍ତତ୍ଥାଯ ମନସିକାରୋ, ଏୱମେସ ଚେତେନ୍ତୋୱ ନ ଚେତେତି, ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତୋୱ ନାଭିସଙ୍ଖରୋତି। ତା ଚେୱ ସଞ୍ଞାତି ତା ଝାନସଞ୍ଞା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଅଞ୍ଞା ଚାତି ଅଞ୍ଞା ଚ ଓଳାରିକା ଭୱଙ୍ଗସଞ୍ଞା ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ସୋ ନିରୋଧଂ ଫୁସତୀତି ସୋ ଏୱଂ ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ଫୁସତି ୱିନ୍ଦତି ପଟିଲଭତି।

ଅନୁପୁବ୍ବାଭିସଞ୍ଞାନିରୋଧସମ୍ପଜାନସମାପତ୍ତିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଭୀତି ଉପସଗ୍ଗମତ୍ତଂ, ସମ୍ପଜାନପଦଂ ନିରୋଧପଦେନ ଅନ୍ତରିକଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୁପଟିପାଟିଯା ସମ୍ପଜାନସଞ୍ଞାନିରୋଧସମାପତ୍ତୀତି ଅଯଂ ପନେତ୍ଥତ୍ଥୋ। ତତ୍ରାପି ସମ୍ପଜାନସଞ୍ଞାନିରୋଧସମାପତ୍ତୀତି ସମ୍ପଜାନନ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତେ ସଞ୍ଞା ନିରୋଧସମାପତ୍ତି ସମ୍ପଜାନନ୍ତସ୍ସ ୱା ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସଞ୍ଞାନିରୋଧସମାପତ୍ତୀତି ଅଯଂ ୱିସେସତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ଇଧ ଠତ୍ୱା ନିରୋଧସମାପତ୍ତିକଥା କଥେତବ୍ବା। ସା ପନେସା ସବ୍ବାକାରେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ପଞ୍ଞାଭାୱନାନିସଂସାଧିକାରେ କଥିତା, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ କଥିତତୋୱ ଗହେତବ୍ବା।

ଏୱଂ ଭଗୱା ପୋଟ୍ଠପାଦସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ନିରୋଧକଥଂ କଥେତ୍ୱା – ଅଥ ନଂ ତାଦିସାଯ କଥାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଭାୱଂ ପଟିଜାନାପେତୁଂ ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସୀ''ତିଆଦିମାହ। ପରିବ୍ବାଜକୋପି ''ଭଗୱା ଅଜ୍ଜ ତୁମ୍ହାକଂ କଥଂ ଠପେତ୍ୱା ନ ମଯା ଏୱରୂପା କଥା ସୁତପୁବ୍ବା''ତି ପଟିଜାନନ୍ତୋ, ''ନୋ ହେତଂ ଭନ୍ତେ''ତି ୱତ୍ୱା ପୁନ ସବ୍ବଙ୍ଗଂ ଭଗୱତୋ କଥାଯ ଉଗ୍ଗହିତଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଏୱଂ ଖୋ ଅହଂ ଭନ୍ତେ''ତିଆଦିମାହ। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ''ସୁଉଗ୍ଗହିତଂ ତଯା''ତି ଅନୁଜାନନ୍ତୋ ''ଏୱଂ ପୋଟ୍ଠପାଦା''ତି ଆହ।

୪୧୫। ଅଥ ପରିବ୍ବାଜକୋ ‘‘ଭଗଵତା ‘ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନଂ ସଞ୍ଞଗ୍ଗ’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଏତଦେଵ ନୁ ଖୋ ସଞ୍ଞଗ୍ଗଂ, ଉଦାହୁ ଅଵସେସସମାପତ୍ତୀସୁପି ସଞ୍ଞଗ୍ଗଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ଵା ତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ‘‘ଏକଞ୍ଞେଵ ନୁ ଖୋ’’ତିଆଦିମାହ। ଭଗଵାପିସ୍ସ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ତତ୍ଥ ପୁଥୂପୀତି ବହୂନିପି। ଯଥା ଯଥା ଖୋ, ପୋଟ୍ଠପାଦ, ନିରୋଧଂଫୁସତୀତି ପଥଵୀକସିଣାଦୀସୁ ଯେନ ଯେନ କସିଣେନ, ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନଂ ଵା ଯେନ ଯେନ ଝାନେନ। ଇଦଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି – ସଚେ ହି ପଥଵୀକସିଣେନ କରଣଭୂତେନ ପଥଵୀକସିଣସମାପତ୍ତିଂ ଏକଵାରଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ପୁରିମସଞ୍ଞାନିରୋଧଂ ଫୁସତି ଏକଂ ସଞ୍ଞଗ୍ଗଂ, ଅଥ ଦ୍ଵେ ଵାରେ, ତୟୋ ଵାରେ, ଵାରସତଂ, ଵାରସହସ୍ସଂ, ଵାରସତସହସ୍ସଂ ଵା ସମାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ପୁରିମସଞ୍ଞାନିରୋଧଂ ଫୁସତି, ସତସହସ୍ସଂ, ସଞ୍ଞଗ୍ଗାନି। ଏସ ନୟୋ ସେସକସିଣେସୁ। ଝାନେସୁପି ସଚେ ପଠମଜ୍ଝାନେନ କରଣଭୂତେନ ଏକଵାରଂ ପୁରିମସଞ୍ଞାନିରୋଧଂ ଫୁସତି ଏକଂ ସଞ୍ଞଗ୍ଗଂ। ଅଥ ଦ୍ଵେ ଵାରେ , ତୟୋ ଵାରେ, ଵାରସତଂ, ଵାରସହସ୍ସଂ, ଵାରସତସହସ୍ସଂ ଵା ପୁରିମସଞ୍ଞାନିରୋଧଂ ଫୁସତି, ସତସହସ୍ସଂ ସଞ୍ଞଗ୍ଗାନି। ଏସ ନୟୋ ସେସଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତୀସୁପି। ଇତି ଏକଵାରଂ ସମାପଜ୍ଜନଵସେନ ଵା ସବ୍ବମ୍ପି ସଞ୍ଜାନନଲକ୍ଖଣେନ ସଙ୍ଗହେତ୍ଵା ଵା ଏକଂ ସଞ୍ଞଗ୍ଗଂ ହୋତି, ଅପରାପରଂ ସମାପଜ୍ଜନଵସେନ ବହୂନି।

୪୧୬।ସଞ୍ଞା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେତି ଭନ୍ତେ ନିରୋଧସମାପଜ୍ଜନକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ‘‘ସଞ୍ଞା ନୁ ଖୋ ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛତି। ତସ୍ସ ଭଗଵା ‘‘ସଞ୍ଞା ଖୋ, ପୋଟ୍ଠପାଦା’’ତି ବ୍ୟାକାସି। ତତ୍ଥ ସଞ୍ଞାତି ଝାନସଞ୍ଞା। ଞାଣନ୍ତି ଵିପସ୍ସନାଞାଣଂ। ଅପରୋ ନୟୋ, ସଞ୍ଞାତି ଵିପସ୍ସନା ସଞ୍ଞା। ଞାଣନ୍ତି ମଗ୍ଗଞାଣଂ। ଅପରୋ ନୟୋ, ସଞ୍ଞାତି ମଗ୍ଗସଞ୍ଞା। ଞାଣନ୍ତି ଫଲଞାଣଂ। ତିପିଟକମହାସିଵତ୍ଥେରୋ ପନାହ –

କିଂ ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଣନ୍ତି, ପୋଟ୍ଠପାଦୋ ହେଟ୍ଠା ଭଗଵନ୍ତଂ ନିରୋଧଂ ପୁଚ୍ଛି। ଇଦାନି ନିରୋଧା ଵୁଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ‘‘ଭଗଵା ନିରୋଧା ଵୁଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ କିଂ ପଠମଂ ଅରହତ୍ତଫଲସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉଦାହୁ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣଞାଣ’’ନ୍ତି ଵଦତି। ଅଥସ୍ସ ଭଗଵା ଯସ୍ମା ଫଲସଞ୍ଞା ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଛା ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣଞାଣଂ । ତସ୍ମା ‘‘ସଞ୍ଞା ଖୋ ପୋଟ୍ଠପାଦା’’ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ସଞ୍ଞୁପ୍ପାଦାତି ଅରହତ୍ତଫଲସଞ୍ଞାୟ ଉପ୍ପାଦା, ପଚ୍ଛା ‘‘ଇଦଂ ଅରହତ୍ତଫଲ’’ନ୍ତି ଏଵଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣଞାଣୁପ୍ପାଦୋ ହୋତି। ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟା କିର ମେତି ଫଲସମାଧିସଞ୍ଞାପଚ୍ଚୟା କିର ମୟ୍ହଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣଞାଣଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି।

ସଞ୍ଞାଅତ୍ତକଥାଵଣ୍ଣନା

୪୧୭। ଇଦାନି ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯଥା ନାମ ଗାମସୂକରୋ ଗନ୍ଧୋଦକେନ ନ୍ହାପେତ୍ଵା ଗନ୍ଧେହି ଅନୁଲିମ୍ପିତ୍ଵା ମାଲାଦାମଂ ପିଲନ୍ଧିତ୍ଵା ସିରିସୟନେ ଆରୋପିତୋପି ସୁଖଂ ନ ଵିନ୍ଦତି, ଵେଗେନ ଗୂଥଟ୍ଠାନମେଵ ଗନ୍ତ୍ଵା ସୁଖଂ ଵିନ୍ଦତି। ଏଵମେଵ ଭଗଵତା ସଣ୍ହସୁଖୁମତିଲକ୍ଖଣବ୍ଭାହତାୟ ଦେସନାୟ ନ୍ହାପିତଵିଲିତ୍ତମଣ୍ଡିତୋପି ନିରୋଧକଥାସିରିସୟନଂ ଆରୋପିତୋପି ତତ୍ଥ ସୁଖଂ ନ ଵିନ୍ଦନ୍ତୋ ଗୂଥଟ୍ଠାନସଦିସଂ ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ଵା ତମେଵ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ‘‘ସଞ୍ଞା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ପୁରିସସ୍ସ ଅତ୍ତା’’ତିଆଦିମାହ। ଅଥସ୍ସାନୁମତିଂ ଗହେତ୍ଵା ବ୍ୟାକାତୁକାମୋ ଭଗଵା – ‘‘କଂ ପନ ତ୍ଵ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତୋ ସୋ ‘‘ଅରୂପୀ ଅତ୍ତା’’ତି ଏଵଂ ଲଦ୍ଧିକୋ ସମାନୋପି ‘‘ଭଗଵା ଦେସନାୟ ସୁକୁସଲୋ, ସୋ ମେ ଆଦିତୋଵ ଲଦ୍ଧିଂ ମା ଵିଦ୍ଧଂସେତୂ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିଂ ପରିହରନ୍ତୋ ‘‘ଓଳାରିକଂ ଖୋ’’ତିଆଦିମାହ। ଅଥସ୍ସ ଭଗଵା ତତ୍ଥ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଓଳାରିକୋ ଚ ହି ତେ’’ତିଆଦିମାହ । ତତ୍ଥ ଏଵଂ ସନ୍ତନ୍ତି ଏଵଂ ସନ୍ତେ। ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ହି ଏତଂ ଉପଯୋଗଵଚନଂ। ଏଵଂ ସନ୍ତଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛତୋ ତଵାତି ଅୟଂ ଵା ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଚତୁନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଏକୁପ୍ପାଦେକନିରୋଧତ୍ତା କିଞ୍ଚାପି ଯା ସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସାଵ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଅପରାପରଂ ଉପାଦାୟ ପନ ‘‘ଅଞ୍ଞା ଚ ସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅଞ୍ଞା ଚ ସଞ୍ଞା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ।

୪୧୮-୪୨୦। ଇଦାନି ଅଞ୍ଞଂ ଲଦ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ – ‘‘ମନୋମୟଂ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ’’ତିଆଦିଂ ଵତ୍ଵା ତତ୍ରାପି ଦୋସେ ଦିନ୍ନେ ଯଥା ନାମ ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ଯାଵସ୍ସ ସଞ୍ଞା ନପ୍ପତିଟ୍ଠାତି, ତାଵ ଅଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ଵା ଅଞ୍ଞଂ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ସଞ୍ଞାପତିଟ୍ଠାନକାଲେ ପନ ଓତ୍ତକମେଵ ଵଦତି, ଏଵମେଵ ଅଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ଵା ଅଞ୍ଞଂ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ଵା ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିଂଯେଵ ଵଦନ୍ତୋ ‘‘ଅରୂପୀ ଖୋ’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରାପି ଯସ୍ମା ସୋ ସଞ୍ଞାୟ ଉପ୍ପାଦନିରୋଧଂ ଇଚ୍ଛତି, ଅତ୍ତାନଂ ପନ ସସ୍ସତଂ ମଞ୍ଞତି। ତସ୍ମା ତଥେଵସ୍ସ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗଵା ‘‘ଏଵଂ ସନ୍ତମ୍ପୀ’’ତିଆଦିମାହ। ତତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ମିଚ୍ଛାଦସ୍ସନେନ ଅଭିଭୂତତ୍ତା ଭଗଵତା ଵୁଚ୍ଚମାନମ୍ପି ତଂ ନାନତ୍ତଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ‘‘ସକ୍କା ପନେତଂ, ଭନ୍ତେ, ମୟା’’ତିଆଦିମାହ। ଅଥସ୍ସ ଭଗଵା ଯସ୍ମା ସୋ ସଞ୍ଞାୟ ଉପ୍ପାଦନିରୋଧଂ ପସ୍ସନ୍ତୋପି ସଞ୍ଞାମୟଂ ଅତ୍ତାନଂ ନିଚ୍ଚମେଵ ମଞ୍ଞତି। ତସ୍ମା ‘‘ଦୁଜ୍ଜାନଂ ଖୋ’’ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥାୟଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ତଵ ଅଞ୍ଞା ଦିଟ୍ଠି, ଅଞ୍ଞା ଖନ୍ତି, ଅଞ୍ଞା ରୁଚି, ଅଞ୍ଞଥାଯେଵ ତେ ଦସ୍ସନଂ ପଵତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞଦେଵ ଚ ତେ ଖମତି ଚେଵ ରୁଚ୍ଚତି ଚ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଚ ତେ ଆୟୋଗୋ, ଅଞ୍ଞିସ୍ସାୟେଵ ପଟିପତ୍ତିୟା ଯୁତ୍ତପୟୁତ୍ତତା, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଚ ତେ ଆଚରିୟକଂ, ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ତିତ୍ଥାୟତନେ ଆଚରିୟଭାଵୋ। ତେନ ତୟା ଏଵଂ ଅଞ୍ଞଦିଟ୍ଠିକେନ ଅଞ୍ଞଖନ୍ତିକେନ ଅଞ୍ଞରୁଚିକେନ ଅଞ୍ଞତ୍ରାୟୋଗେନ ଅଞ୍ଞତ୍ରାଚରିୟକେନ ଦୁଜ୍ଜାନଂ ଏତନ୍ତି।

ଅଥ ପରିବ୍ବାଜକୋ – ‘‘ସଞ୍ଞା ୱା ପୁରିସସ୍ସ ଅତ୍ତା ହୋତୁ, ଅଞ୍ଞା ୱା ସଞ୍ଞା, ତଂ ସସ୍ସତାଦି ଭାୱମସ୍ସ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସ’’ନ୍ତି ପୁନ ‘‘କିଂ ପନ ଭନ୍ତେ’’ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଲୋକୋତି ଅତ୍ତାନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ନ ହେତଂ ପୋଟ୍ଠପାଦ ଅତ୍ଥସଞ୍ହିତନ୍ତି ପୋଟ୍ଠପାଦ ଏତଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ନ ଇଧଲୋକପରଲୋକଅତ୍ଥନିସ୍ସିତଂ, ନ ଅତ୍ତତ୍ଥପରତ୍ଥନିସ୍ସିତଂ। ନ ଧମ୍ମସଂହିତନ୍ତି ନ ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମନିସ୍ସିତଂ। ନାଦିବ୍ରହ୍ମଚରିୟକନ୍ତି ସିକ୍ଖତ୍ତୟସଙ୍ଖାତସ୍ସ ସାସନବ୍ରହ୍ମଚରିୟକସ୍ସ ନ ଆଦିମତ୍ତଂ, ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାମତ୍ତମ୍ପି ନ ହୋତି। ନ ନିବ୍ବିଦାୟାତି ସଂସାରୱଟ୍ଟେ ନିବ୍ବିନ୍ଦନତ୍ଥାୟ ନ ସଂୱତ୍ତତି। ନୱିରାଗାୟାତି ୱଟ୍ଟୱିରାଗତ୍ଥାୟ ନ ସଂୱତ୍ତତି। ନ ନିରୋଧାୟାତି ୱଟ୍ଟସ୍ସ ନିରୋଧକରଣତ୍ଥାୟ ନ ସଂୱତ୍ତତି। ନ ଉପସମାୟାତି ୱଟ୍ଟସ୍ସ ୱୂପସମନତ୍ଥାୟ ନ ସଂୱତ୍ତତି। ନ ଅଭିଞ୍ଞାୟାତି ୱଟ୍ଟାଭିଜାନନାୟ ପଚ୍ଚକ୍ଖକିରିୟାୟ ନ ସଂୱତ୍ତତି। ନ ସମ୍ବୋଧାୟାତି ୱଟ୍ଟସମ୍ବୁଜ୍ଝନତ୍ଥାୟ ନ ସଂୱତ୍ତତି। ନ ନିବ୍ବାନାୟାତି ଅମତମହାନିବ୍ବାନସ୍ସ ପଚ୍ଚକ୍ଖକିରିୟାୟ ନ ସଂୱତ୍ତତି।

ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତିଆଦୀସୁ ତଣ୍ହଂ ଠପେତ୍ୱା ତେଭୂମକା ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖନ୍ତି, ତସ୍ସେୱ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପଭାୱନତୋ ସପ୍ପଭୱା ତଣ୍ହା ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋତି। ଉଭିନ୍ନଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତି ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋତି, ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦାତି ମୟା ବ୍ୟାକତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ଭଗୱା ‘‘ଇମସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ମଗ୍ଗପାତୁଭାୱୋ ୱା ଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟା ୱା ନତ୍ଥି, ମୟ୍ହଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ପରିବ୍ବାଜକୋପି ତଂ ଆକାରଂ ଞତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଗମନକାଲଂ ଆରୋଚେନ୍ତୋ ୱିୟ ‘‘ଏୱମେତ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ।

୪୨୧।ୱାଚାସନ୍ନିତୋଦକେନାତି ୱଚନପତୋଦେନ। ସଞ୍ଝବ୍ଭରିମକଂସୁ ସଞ୍ଝବ୍ଭରିତଂ ନିରନ୍ତରଂ ଫୁଟ୍ଠଂ ଅକଂସୁ, ଉପରି ୱିଜ୍ଝିଂସୁତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଭୂତନ୍ତି ସଭାୱତୋ ୱିଜ୍ଜମାନଂ। ତଚ୍ଛଂ, ତଥନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଧମ୍ମଟ୍ଠିତତନ୍ତି ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେସୁ ଠିତସଭାୱଂ। ଧମ୍ମନିୟାମତନ୍ତି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମନିୟାମତଂ। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ଚତୁସଚ୍ଚୱିନିମୁତ୍ତା କଥା ନାମ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ସା ଏଦିସା ହୋତି।

ଚିତ୍ତହତ୍ଥିସାରିପୁତ୍ତପୋଟ୍ଠପାଦୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୪୨୨।ଚିତ୍ତୋ ଚ ହତ୍ଥିସାରିପୁତ୍ତୋତି ସୋ କିର ସାୱତ୍ଥିୟଂ ହତ୍ଥିଆଚରିୟସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତୀଣି ପିଟକାନି ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସୁଖୁମେସୁ ଅତ୍ଥନ୍ତରେସୁ କୁସଲୋ ଅହୋସି, ପୁବ୍ବେ କତପାପକମ୍ମୱସେନ ପନ ସତ୍ତୱାରେ ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ଗିହି ଜାତୋ। କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ କିର ସାସନେ ଦ୍ୱେ ସହାୟକା ଅହେସୁଂ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମଗ୍ଗା ଏକତୋୱ ସଜ୍ଝାୟନ୍ତି। ତେସୁ ଏକୋ ଅନଭିରତୋ ଗିହିଭାୱେ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଇତରସ୍ସ ଆରୋଚେସି। ସୋ ଗିହିଭାୱେ ଆଦୀନୱଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତଂ ଓୱଦି। ସୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ଅଭିରମିତ୍ୱା ପୁନେକଦିୱସଂ ତାଦିସେ ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ତଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ମୟ୍ହଂ ଆୱୁସୋ ଏୱରୂପଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – ‘ଇମାହଂ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ତୁୟ୍ହଂ ଦସ୍ସାମୀ’ତି’’। ସୋ ପତ୍ତଚୀୱରଲୋଭେନ ତସ୍ସ ଗିହିଭାୱେ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଆଦୀନୱଂ କଥେସି। ଅଥସ୍ସ ତଂ ସୁତ୍ୱାୱ ଗିହିଭାୱତୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିରଜ୍ଜିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜାୟମେୱ ଅଭିରମି। ଏୱମେସ ତଦା ସୀଲୱନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଗିହିଭାୱେ ଆନିସଂସକଥାୟ କଥିତତ୍ତା ଇଦାନି ଛ ୱାରେ ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ୱାରେ ପବ୍ବଜିତୋ। ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ, ମହାକୋଟ୍ଠିକତ୍ଥେରସ୍ସ ଚ ଅଭିଧମ୍ମକଥଂ କଥେନ୍ତାନଂ ଅନ୍ତରନ୍ତରା କଥଂ ଓପାତେତି। ଅଥ ନଂ ମହାକୋଟ୍ଠିକତ୍ଥେରୋ ଅପସାଦେତି। ସୋ ମହାସାୱକସ୍ସ କଥିତେ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ଗିହି ଜାତୋ। ପୋଟ୍ଠପାଦସ୍ସ ପନାୟଂ ଗିହିସହାୟକୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହତୀହଚ୍ଚୟେନ ପୋଟ୍ଠପାଦସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗତୋ। ଅଥ ନଂ ସୋ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସମ୍ମ କିଂ ତୟା କତଂ, ଏୱରୂପସ୍ସ ନାମ ସତ୍ଥୁ ସାସନା ଅପସକ୍କନ୍ତୋସି, ଏହି ପବ୍ବଜିତୁଂ ଇଦାନି ତେ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଚିତ୍ତୋ ଚ ହତ୍ଥିସାରିପୁତ୍ତୋ ପୋଟ୍ଠପାଦୋ ଚ ପରିବ୍ବାଜକୋ’’ତି।

୪୨୩।ଅନ୍ଧାତି ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନୋ ନତ୍ଥିତାୟ ଅନ୍ଧା, ତସ୍ସେୱ ଅଭାୱେନ ଅଚକ୍ଖୁକା। ତ୍ୱଂୟେୱ ନେସଂ ଏକୋ ଚକ୍ଖୁମାତି ସୁଭାସିତଦୁବ୍ଭାସିତଜାନନଭାୱମତ୍ତେନ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ଚକ୍ଖୁମା। ଏକଂସିକାତି ଏକକୋଟ୍ଠାସା। ପଞ୍ଞତ୍ତାତି ଠପିତା। ଅନେକଂସିକାତି ନ ଏକକୋଟ୍ଠାସା ଏକେନେୱ କୋଟ୍ଠାସେନ ସସ୍ସତାତି ୱା ଅସସ୍ସତାତି ୱା ନ ୱୁତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏକଂସିକଧମ୍ମୱଣ୍ଣନା

୪୨୪-୪୨୫।ସନ୍ତି ପୋଟ୍ଠପାଦାତି ଇଦଂ ଭଗୱା କସ୍ମା ଆରଭି? ବାହିରକେହି ପଞ୍ଞାପିତନିଟ୍ଠାୟ ଅନିୟ୍ୟାନିକଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ସବ୍ବେ ହି ତିତ୍ଥିୟା ୟଥା ଭଗୱା ଅମତଂ ନିବ୍ବାନଂ, ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ସମୟେ ଲୋକଥୂପିକାଦିୱସେନ ନିଟ୍ଠଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ସା ଚ ନ ନିୟ୍ୟାନିକା। ୟଥା ପଞ୍ଞତ୍ତା ହୁତ୍ୱା

ନ ନିୟ୍ୟାତି ନ ଗଚ୍ଛତି, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ପଣ୍ଡିତେହି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା ନିୱତ୍ତତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଭଗୱା ଏୱମାହ। ତତ୍ଥ ଏକନ୍ତସୁଖଂ ଲୋକଂ ଜାନଂ ପସ୍ସନ୍ତି ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଦିସାୟ ଏକନ୍ତସୁଖୋ ଲୋକୋ ପଚ୍ଛିମାଦୀନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରାୟାତି ଏୱଂ ଜାନନ୍ତା ଏୱଂ ପସ୍ସନ୍ତା ୱିହରଥ। ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବାନି ଖୋ ତସ୍ମିଂ ଲୋକେ ମନୁସ୍ସାନଂ ସରୀରସଣ୍ଠାନାଦୀନୀତି। ଅପ୍ପାଟିହୀରକତନ୍ତି ଅପ୍ପାଟିହୀରକତଂ ପଟିହରଣୱିରହିତଂ, ଅନିୟ୍ୟାନିକନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୪୨୬-୪୨୭।ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀତି ଜନପଦେ ଅଞ୍ଞାହି ଇତ୍ଥୀହି ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନୱିଲାସାକପ୍ପାଦୀହି ଅସଦିସା।

ତୟୋଅତ୍ତପଟିଲାଭୱଣ୍ଣନା

୪୨୮। ଏୱଂ ଭଗୱା ପରେସଂ ନିଦ୍ଧାୟ ଅନିୟ୍ୟାନିକତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିଦ୍ଧାୟ ନିୟ୍ୟାନିକଭାୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ତୟୋ ଖୋ ମେ ପୋଟ୍ଠପାଦା''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅତ୍ତପଟିଲାଭୋତି ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭୋ, ଏତ୍ଥ ଚ ଭଗୱା ତୀହି ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭେହି ତୟୋ ଭୱେ ଦସ୍ସେସି। ଓଳାରିକତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭେନ ଅୱୀଚିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତିପରିୟୋସାନଂ କାମଭୱଂ ଦସ୍ସେସି। ମନୋମୟଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭେନ ପଠମଜ୍ଝାନଭୂମିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅକନିଟ୍ଠବ୍ରହ୍ମଲୋକପରିୟୋସାନଂ ରୂପଭୱଂ ଦସ୍ସେସି। ଅରୂପଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭେନ ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନବ୍ରହ୍ମଲୋକତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନବ୍ରହ୍ମଲୋକପରିୟୋସାନଂ ଅରୂପଭୱଂ ଦସ୍ସେସି। ସଂକିଲେସିକା ଧମ୍ମା ନାମ ଦ୍ୱାଦସ ଅକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦା। ୱୋଦାନିୟା ଧମ୍ମା ନାମ ସମଥୱିପସ୍ସନା।

୪୨୯।ପଞ୍ଞାପାରିପୂରିଂୱେପୁଲ୍ଲତ୍ତନ୍ତି ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଫଲପଞ୍ଞାନଂ ପାରିପୂରିଞ୍ଚେୱ ୱିପୁଲଭାୱଞ୍ଚ। ପାମୁଜ୍ଜନ୍ତି ତରୁଣପୀତି। ପୀତୀତି ବଲୱତୁଟ୍ଠି। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ୟଂ ଅୱୋଚୁମ୍ହ ''ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ''ତି, ତତ୍ଥ ତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିହରତୋ ତଂ ପାମୋଜ୍ଜଞ୍ଚେୱ ଭୱିସ୍ସତି, ପୀତି ଚ ନାମକାୟପସ୍ସଦ୍ଧି ଚ ସତି ଚ ସୂପଟ୍ଠିତା ଉତ୍ତମଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ସୁଖୋ ଚ ୱିହାରୋ। ସବ୍ବୱିହାରେସୁ ଚ ଅୟମେୱ ୱିହାରୋ ''ସୁଖୋ''ତି ୱତ୍ତୁଂ ୟୁତ୍ତୋ ''ଉପସନ୍ତୋ ପରମମଧୁରୋ''ତି। ତତ୍ଥ ପଠମଜ୍ଝାନେ ପାମୋଜ୍ଜାଦୟୋ ଛପି ଧମ୍ମା ଲବ୍ଭନ୍ତି, ଦୁତିୟଜ୍ଝାନେ ଦୁବ୍ବଲପୀତିସଙ୍ଖାତଂ ପାମୋଜ୍ଜଂ ନିୱତ୍ତତି, ସେସା ପଞ୍ଚ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ତତିୟେ ପୀତି ନିୱତ୍ତତି, ସେସା ଚତ୍ତାରୋ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ତଥା ଚତୁତ୍ଥେ। ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ଝାନେସୁ ସମ୍ପସାଦନସୁତ୍ତେ ସୁଦ୍ଧୱିପସ୍ସନା ପାଦକଜ୍ଝାନମେୱ କଥିତଂ। ପାସାଦିକସୁତ୍ତେ ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିପସ୍ସନା କଥିତା। ଦସୁତ୍ତରସୁତ୍ତେ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନିକଫଲସମାପତ୍ତି କଥିତା। ଇମସ୍ମିଂ ପୋଟ୍ଠପାଦସୁତ୍ତେ ପାମୋଜ୍ଜଂ ପୀତିୱେୱଚନମେୱ କତ୍ୱା ଦୁତିୟଜ୍ଝାନିକଫଲସମାପତ୍ତିନାମ କଥିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

୪୩୨-୪୩୭।ଅୟଂ ୱା ସୋତି ଏତ୍ଥ ୱା ସଦ୍ଦୋ ୱିଭାୱନତ୍ଥୋ ହୋତି। ଅୟଂ ସୋତି ଏୱଂ ୱିଭାୱେତ୍ୱା ପକାସେତ୍ୱା ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାମ। ୟଥାପରେ ''ଏକନ୍ତସୁଖଂ ଅତ୍ତାନଂ ସଞ୍ଜାନାଥା''ତି ପୁଟ୍ଠା ''ନୋ''ତି ୱଦନ୍ତି, ନ ଏୱଂ ୱଦାମାତି ଅତ୍ଥୋ। ସପ୍ପାଟିହୀରକତନ୍ତି ସପ୍ପାଟିହରଣଂ, ନିୟ୍ୟାନିକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ମୋଘୋ ହୋତୀତି ତୁଚ୍ଛୋ ହୋତି, ନତ୍ଥି ସୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସଚ୍ଚୋ ହୋତୀତି ଭୂତୋ ହୋତି, ସ୍ୱେୱ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ସଚ୍ଚୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ପନାୟଂ ଚିତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଅସବ୍ବଞ୍ଞୁତାୟ ତୟୋ ଅତ୍ତପଟିଲାଭେ କଥେତ୍ୱା ଅତ୍ତପଟିଲାଭୋ ନାମ ପଞ୍ଞତ୍ତିମତ୍ତଂ ଏତନ୍ତି ଉଦ୍ଧରିତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ଅତ୍ତପଟିଲାଭୋ ତ୍ୱେୱ ନିୟ୍ୟାତେସି। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ରୂପାଦୟୋ ଚେତ୍ଥ ଧମ୍ମା, ଅତ୍ତପଟିଲାଭୋତି ପନ ନାମମତ୍ତମେତଂ, ତେସୁ ତେସୁ ରୂପାଦୀସୁ ସତି ଏୱରୂପା ୱୋହାରା ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତୁକାମୋ ତସ୍ସେୱ କଥଂ ଗହେତ୍ୱା ନାମପଞ୍ଞତ୍ତିୱସେନ ନିୟ୍ୟାତନତ୍ଥଂ ''ୟସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତ ସମୟେ''ତିଆଦିମାହ।

୪୩୮। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ପଟିପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିନୟନତ୍ଥଂ ପୁନ ''ସଚେ ତଂ, ଚିତ୍ତ, ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତିଆଦିମାହ । ତତ୍ଥ ୟୋ ମେ ଅହୋସି ଅତୀତୋ ଅତ୍ତପଟିଲାଭୋ , ସ୍ୱେୱ ମେ ଅତ୍ତପଟିଲାଭୋ, ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ସଚ୍ଚୋ ଅହୋସି, ମୋଘୋ ଅନାଗତୋ ମୋଘୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋତି ଏତ୍ଥ ତାୱ ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି – ୟସ୍ମା ୟେ ତେ ଅତୀତା ଧମ୍ମା, ତେ ଏତରହି ନତ୍ଥି, ଅହେସୁନ୍ତି ପନ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତା, ତସ୍ମା ସୋପି ମେ ଅତ୍ତପଟିଲାଭୋ ତସ୍ମିଂୟେୱ ସମୟେ ସଚ୍ଚୋ ଅହୋସି। ଅନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପନ ଧମ୍ମାନଂ ତଦା ଅଭାୱା ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ''ମୋଘୋ ଅନାଗତୋ, ମୋଘୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ''ତି, ଏୱଂ ଅତ୍ଥତୋ ନାମମତ୍ତମେୱ ଅତ୍ତପଟିଲାଭଂ ପଟିଜାନାତି। ଅନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

୪୩୯-୪୪୩। ଅଥ ଭଗୱା ତସ୍ସ ବ୍ୟାକରଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ତନୋ ବ୍ୟାକରଣଂ ସଂସନ୍ଦିତୁଂ ''ଏୱମେୱ ଖୋ ଚିତ୍ତା''ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ପୁନ ଓପମ୍ମତୋ ତମତ୍ଥଂ ସାଧେନ୍ତୋ ''ସେୟ୍ୟଥାପି ଚିତ୍ତ ଗୱା ଖୀର''ନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ରାୟଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ, ୟଥା ଗୱା ଖୀରଂ, ଖୀରାଦୀହି ଚ ଦଧିଆଦୀନି ଭୱନ୍ତି, ତତ୍ଥ ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ ଖୀରଂ ହୋତି, ନ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଦଧୀତି ୱା ନୱନୀତାଦୀସୁ ୱା ଅଞ୍ଞତରନ୍ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନିରୁତ୍ତିଂ ନାମଂ ୱୋହାରଂ ଗଚ୍ଛତି। କସ୍ମା? ୟେ ଧମ୍ମେ ଉପାଦାୟ ଦଧୀତିଆଦି ୱୋହାରା ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ଅଭାୱା। ଅଥ ଖୋ ଖୀରଂ ତ୍ୱେୱ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। କସ୍ମା? ୟେ ଧମ୍ମେ ଉପାଦାୟ ଖୀରନ୍ତି ସଙ୍ଖ୍ୟା ନିରୁତ୍ତି ନାମଂ ୱୋହାରୋ ହୋତି, ତେସଂ ଭାୱାତି। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଇମା ଖୋ ଚିତ୍ତାତି ଓଳାରିକୋ ଅତ୍ତପଟିଲାଭୋ

ଇତି ଚ ମନୋମଯୋ ଅତ୍ତପଟିଲାଭୋ ଇତି ଚ ଅରୂପୋ ଅତ୍ତପଟିଲାଭୋ ଇତି ଚ ଇମା ଖୋ ଚିତ୍ତ ଲୋକସମଞ୍ଞା ଲୋକେ ସମଞ୍ଞାମତ୍ତକାନି ସମନୁଜାନନମତ୍ତକାନି ଏତାନି। ତଥା ଲୋକନିରୁତ୍ତିମତ୍ତକାନି ୱଚନପଥମତ୍ତକାନି ୱୋହାରମତ୍ତକାନି ନାମପଣ୍ଣତ୍ତିମତ୍ତକାନି ଏତାନୀତି। ଏୱଂ ଭଗୱା ହେଟ୍ଠା ତଯୋ ଅତ୍ତପଟିଲାଭେ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ସବ୍ବମେତଂ ୱୋହାରମତ୍ତକନ୍ତି ୱଦତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ପରମତ୍ଥତୋ ସତ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ସୁଞ୍ଞୋ ତୁଚ୍ଛୋ ଏସ ଲୋକୋ।

ବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ଦ୍ୱେ କଥା ସମ୍ମୁତିକଥା ଚ ପରମତ୍ଥକଥା ଚ। ତତ୍ଥ ''ସତ୍ତୋ ପୋସୋ ଦେୱୋ ବ୍ରହ୍ମା''ତିଆଦିକା ''ସମ୍ମୁତିକଥା'' ନାମ। ''ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖମନତ୍ତା ଖନ୍ଧା ଧାତୁଯୋ ଆଯତନାନି ସତିପଟ୍ଠାନା ସମ୍ମପ୍ପଧାନା''ତିଆଦିକା ପରମତ୍ଥକଥା ନାମ। ତତ୍ଥ ଯୋ ସମ୍ମୁତିଦେସନାଯ ''ସତ୍ତୋ''ତି ୱା ''ପୋସୋ''ତି ୱା ''ଦେୱୋ''ତି ୱା ''ବ୍ରହ୍ମା''ତି ୱା ୱୁତ୍ତେ ୱିଜାନିତୁଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ନିଯ୍ୟାତୁଂ ଅରହତ୍ତଜଯଗ୍ଗାହଂ ଗହେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ସ ଭଗୱା ଆଦିତୋୱ ''ସତ୍ତୋ''ତି ୱା ''ପୋସୋ''ତି ୱା ''ଦେୱୋ''ତି ୱା ''ବ୍ରହ୍ମା''ତି ୱା କଥେତି, ଯୋ ପରମତ୍ଥଦେସନାଯ ''ଅନିଚ୍ଚ''ନ୍ତି ୱା ''ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ୱାତିଆଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ସୁତ୍ୱା ୱିଜାନିତୁଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ନିଯ୍ୟାତୁଂ ଅରହତ୍ତଜଯଗ୍ଗାହଂ ଗହେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ସ ''ଅନିଚ୍ଚ''ନ୍ତି ୱା ''ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ୱାତିଆଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରମେୱ କଥେତି। ତଥା ସମ୍ମୁତିକଥାଯ ବୁଜ୍ଝନକସତ୍ତସ୍ସାପି ନ ପଠମଂ ପରମତ୍ଥକଥଂ କଥେତି। ସମ୍ମୁତିକଥାଯ ପନ ବୋଧେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ପରମତ୍ଥକଥଂ କଥେତି। ପରମତ୍ଥକଥାଯ ବୁଜ୍ଝନକସତ୍ତସ୍ସାପି ନ ପଠମଂ ସମ୍ମୁତିକଥଂ କଥେତି। ପରମତ୍ଥକଥାଯ ପନ ବୋଧେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସମ୍ମୁତିକଥଂ କଥେତି। ପକତିଯା ପନ ପଠମମେୱ ପରମତ୍ଥକଥଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ ଦେସନା ଲୂଖାକାରା ହୋତି, ତସ୍ମା ବୁଦ୍ଧା ପଠମଂ ସମ୍ମୁତିକଥଂ କଥେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ପରମତ୍ଥକଥଂ କଥେନ୍ତି। ସମ୍ମୁତିକଥଂ କଥେନ୍ତାପି ସଚ୍ଚମେୱ ସଭାୱମେୱ ଅମୁସାୱ କଥେନ୍ତି। ପରମତ୍ଥକଥଂ କଥେନ୍ତାପି ସଚ୍ଚମେୱ ସଭାୱମେୱ ଅମୁସାୱ କଥେନ୍ତି।

ଦୁୱେ ସଚ୍ଚାନି ଅକ୍ଖାସି, ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱଦତଂ ୱରୋ;

ସମ୍ମୁତିଂ ପରମତ୍ଥଞ୍ଚ, ତତିଯଂ ନୂପଲବ୍ଭତି।

ସଙ୍କେତୱଚନଂ ସଚ୍ଚଂ, ଲୋକସମ୍ମୁତିକାରଣଂ;

ପରମତ୍ଥୱଚନଂ ସଚ୍ଚଂ, ଧମ୍ମାନଂ ଭୂତଲକ୍ଖଣନ୍ତି।

ଯାହି ତଥାଗତୋ ୱୋହରତି ଅପରାମସନ୍ତି ଯାହି ଲୋକସମଞ୍ଞାହି ଲୋକନିରୁତ୍ତୀହି ତଥାଗତୋ ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିପରାମାସାନଂ ଅଭାୱା ଅପରାମସନ୍ତୋ ୱୋହରତୀତି ଦେସନଂ ୱିନିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନ ନିଟ୍ଠାପେସି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ଇତି ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିଯା ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ

ପୋଟ୍ଠପାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୦। ସୁଭସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

ସୁଭମାଣୱକୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୪୪୪।ଏୱଂମେ ସୁତଂ…ପେ… ସାୱତ୍ଥିୟନ୍ତି ସୁଭସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାୟଂ ଅନୁତ୍ତାନପଦୱଣ୍ଣନା। ଅଚିରପରିନିବ୍ବୁତେ ଭଗୱତୀତି ଅଚିରଂ ପରିନିବ୍ବୁତେ ଭଗୱତି, ପରିନିବ୍ବାନତୋ ଉଦ୍ଧଂ ମାସମତ୍ତେ କାଲେ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଭଗୱତୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାୟ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଖୀରୱିରେଚନଂ ପିୱିତ୍ୱା ୱିହାରେ ନିସିନ୍ନଦିୱସଂ ସନ୍ଧାୟେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତୋଦେୟ୍ୟପୁତ୍ତୋତି ତୋଦେୟ୍ୟବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ, ସୋ କିର ସାୱତ୍ଥିୟା ଅୱିଦୂରେ ତୁଦିଗାମୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଅଧିପତିତ୍ତା ତୋଦେୟ୍ୟୋତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତୋ। ମହଦ୍ଧନୋ ପନ ହୋତି ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିୱିଭୱୋ, ପରମମଚ୍ଛରୀ – ‘‘ଦଦତୋ ଭୋଗାନଂ ଅପରିକ୍ଖୟୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚି ନ ଦେତି, ପୁତ୍ତମ୍ପି ଆହ –

‘‘ଅଞ୍ଜନାନଂ ଖୟଂ ଦିସ୍ୱା, ୱମ୍ମିକାନଞ୍ଚ ସଞ୍ଚୟଂ;

ମଧୂନଞ୍ଚ ସମାହାରଂ, ପଣ୍ଡିତୋ ଘରମାୱସେ’’ତି।

ଏୱଂ ଅଦାନମେୱ ସିକ୍ଖାପେତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ତସ୍ମିଂୟେୱ ଘରେ ସୁନଖୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ସୁଭୋ ତଂ ସୁନଖଂ ଅତିୱିୟ ପିୟାୟତି। ଅତ୍ତନୋ ଭୁଞ୍ଜନକଭତ୍ତଂୟେୱ ଭୋଜେତି, ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱରସୟନେ ସୟାପେତି। ଅଥ ଭଗୱା ଏକଦିୱସଂ ନିକ୍ଖନ୍ତେ ମାଣୱେ ତଂ ଘରଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସି। ସୁନଖୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଭୁକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ସମୀପଂ ଗତୋ। ତତୋ ନଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ ‘‘ତୋଦେୟ୍ୟ ତ୍ୱଂ ପୁବ୍ବେପି ମଂ ‘ଭୋ, ଭୋ’ତି ପରିଭୱିତ୍ୱା ସୁନଖୋ ଜାତୋ, ଇଦାନିପି ଭୁକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ଅୱୀଚିଂ ଗମିସ୍ସସୀ’’ତି। ସୁନଖୋ ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୁତ୍ୱା ଉଦ୍ଧନନ୍ତରେ ଛାରିକାୟ ନିପନ୍ନୋ, ମନୁସ୍ସା ନଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସୟନେ ସୟାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ ।

ସୁଭୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କେନାୟଂ ସୁନଖୋ ସୟନା ଓରୋପିତୋ’’ତି ଆହ। ମନୁସ୍ସା ‘‘ନ କେନଚୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ମାଣୱୋ ସୁତ୍ୱା ‘‘ମମ ପିତା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ସମଣୋ ପନ ଗୋତମୋ ମେ ପିତରଂ ସୁନଖଂ କରୋତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଏସ ମୁଖାରୁଳ୍ହଂ ଭାସତୀ’’ତି କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ମୁସାୱାଦେନ ଚୋଦେତୁକାମୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛି। ଭଗୱା ତସ୍ସ ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ଅୱିସଂୱାଦନତ୍ଥଂ ଆହ – ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ ତେ, ମାଣୱ, ପିତରା ନ ଅକ୍ଖାତଂ ଧନ’’ନ୍ତି। ଅତ୍ଥି, ଭୋ ଗୋତମ, ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକା ସୁୱଣ୍ଣମାଲା, ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକା ସୁୱଣ୍ଣପାଦୁକା, ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକା ସୁୱଣ୍ଣପାତି, ସତସହସ୍ସଞ୍ଚ କହାପଣନ୍ତି। ଗଚ୍ଛ ତଂ ସୁନଖଂ ଅପ୍ପୋଦକଂ ମଧୁପାୟାସଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ସୟନଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଈସକଂ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କନ୍ତକାଲେ ପୁଚ୍ଛ, ସବ୍ବଂ ତେ ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସତି, ଅଥ ନଂ ଜାନେୟ୍ୟାସି – ‘‘ପିତା ମେ ଏସୋ’’ତି। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ସୁନଖୋ ସବ୍ବଂ ଆଚିକ୍ଖି, ତଦା ନଂ – ‘‘ପିତା ମେ’’ତି ଞତ୍ୱା ଭଗୱତି ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂଚୁଦ୍ଦସ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜନପରିୟୋସାନେ ଭଗୱନ୍ତଂ ସରଣଂ ଗତୋ, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସୁଭୋ ମାଣୱୋ ତୋଦେୟ୍ୟପୁତ୍ତୋ’’ତି। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ପଟିୱସତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଭୋଗଗାମତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱସତି।

୪୪୫-୪୪୬।ଅଞ୍ଞତରଂ ମାଣୱକଂ ଆମନ୍ତେସୀତି ସତ୍ଥରି ପରିନିବ୍ବୁତେ ‘‘ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ କିରସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋ, ମହାଜନୋ ତଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥାୟ ଉପସଙ୍କମତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ୱିହାରଂ ଖୋ ପନ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାଜନମଜ୍ଝେ ନ ସକ୍କା ସୁଖେନ ପଟିସନ୍ଥାରଂ ୱା କାତୁଂ, ଧମ୍ମକଥଂ ୱା ସୋତୁଂ ଗେହଂ ଆଗତଂୟେୱ ନଂ ଦିସ୍ୱା ସୁଖେନ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କରିସ୍ସାମି, ଏକା ଚ ମେ କଙ୍ଖା ଅତ୍ଥି, ତମ୍ପି ନଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ମାଣୱକଂ ଆମନ୍ତେସି। ଅପ୍ପାବାଧନ୍ତିଆଦୀସୁ ଆବାଧୋତି ୱିସଭାଗୱେଦନା ୱୁଚ୍ଚତି, ଯା ଏକଦେସେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ଇରିୟାପଥେ ଅୟପଟ୍ଟେନ ଆବନ୍ଧିତ୍ୱା ୱିୟ ଗଣ୍ହତି, ତସ୍ସା ଅଭାୱଂ ପୁଚ୍ଛାତି ୱଦତି। ଅପ୍ପାତଙ୍କୋତି କିଚ୍ଛଜୀୱିତକରୋ ରୋଗୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସାପି ଅଭାୱଂ ପୁଚ୍ଛାତି ୱଦତି। ଗିଲାନସ୍ସେୱ ଚ ଉଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଗରୁକଂ ହୋତି, କାୟେ ବଲଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ନିଗ୍ଗେଲଞ୍ଞଭାୱଞ୍ଚ ବଲଞ୍ଚ ପୁଚ୍ଛାତି ୱଦତି। ଫାସୁୱିହାରନ୍ତି ଗମନଠାନନିସଜ୍ଜସୟନେସୁ ଚତୂସୁ ଇରିୟାପଥେସୁ ସୁଖୱିହାରଂ ପୁଚ୍ଛାତି ୱଦତି। ଅଥସ୍ସ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବାକାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ସୁଭୋ’’ତିଆଦିମାହ।

୪୪୭।କାଲଞ୍ଚ ସମୟଞ୍ଚ ଉପାଦାୟାତି କାଲଞ୍ଚ ସମୟଞ୍ଚ ପଞ୍ଞାୟ ଗହେତ୍ୱା ଉପଧାରେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚେ ଅମ୍ହାକଂ ସ୍ୱେ ଗମନକାଲୋ ଭୱିସ୍ସତି, କାୟେ ବଲମତ୍ତା ଚେୱ ଫରିସ୍ସତି, ଗମନପଚ୍ଚୟା ଚ ଅଞ୍ଞୋ ଅଫାସୁୱିହାରୋ ନ ଭୱିସ୍ସତି, ଅଥେତଂ କାଲଞ୍ଚ ଗମନକାରଣସମୱାୟସଙ୍ଖାତଂ ସମୟଞ୍ଚ ଉପଧାରେତ୍ୱା – ‘‘ଅପି ଏୱ ନାମ ସ୍ୱେ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାମା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୪୪୮।ଚେତକେନଭିକ୍ଖୁନାତି ଚେତିରଟ୍ଠେ ଜାତତ୍ତା ଚେତକୋତି ଏୱଂ ଲଦ୍ଧନାମେନ। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯନ୍ତି ଭୋ, ଆନନ୍ଦ, ଦସବଲସ୍ସ କୋ ନାମ ଆବାଧୋ ଅହୋସି, କିଂ ଭଗୱା ପରିଭୁଞ୍ଜି। ଅପି ଚ ସତ୍ଥୁ ପରିନିବ୍ବାନେନ ତୁମ୍ହାକଂ ସୋକୋ ଉଦପାଦି, ସତ୍ଥା ନାମ ନ କେୱଲଂ ତୁମ୍ହାକଂଯେୱ ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ମହାଜାନି, କୋ ଦାନି ଅଞ୍ଞୋ ମରଣା ମୁଚ୍ଚିସ୍ସତି, ଯତ୍ର ସୋ ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ଇଦାନି କଂ ଅଞ୍ଞଂ ଦିସ୍ୱା ମଚ୍ଚୁରାଜା ଲଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି ଏୱମାଦିନା ନଯେନ ମରଣପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ହିମ୍ୱୋ ପୀତଭେସଜ୍ଜାନୁରୂପଂ ଆହାରଂ ଦତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

ଉପଟ୍ଠାକୋ ସନ୍ତିକାୱଚରୋତି ଉପଟ୍ଠାକୋ ହୁତ୍ୱା ସନ୍ତିକାୱଚରୋ, ନ ରନ୍ଧଗୱେସୀ। ନ ୱୀମଂସନାଧିପ୍ପାଯୋ। ସମୀପଚାରୀତି ଇଦଂ ପୁରିମପଦସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଯେସଂ ସୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋତି କସ୍ମା ପୁଚ୍ଛତି? ତସ୍ସ କିର ଏୱଂ ଅହୋସି ''ଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଇମଂ ଲୋକଂ ପତିଟ୍ଠପେସି, ତେ ତସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ ନଟ୍ଠା ନୁ ଖୋ, ଧରନ୍ତି ନୁ ଖୋ, ସଚେ ଧରନ୍ତି, ଆନନ୍ଦୋ ଜାନିସ୍ସତି, ହନ୍ଦ ନଂ ପୁଚ୍ଛାମୀ''ତି, ତସ୍ମା ପୁଚ୍ଛି।

୪୪୯। ଅଥସ୍ସ ଥେରୋ ତୀଣି ପିଟକାନି ତୀହି ଖନ୍ଧେହି ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ତିଣ୍ଣଂ ଖୋ''ତିଆଦିମାହ। ମାଣୱୋ ସଙ୍ଖିତ୍ତେନ କଥିତଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ – ''ୱିତ୍ଥାରତୋ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''କତମେସଂ ତିଣ୍ଣ''ନ୍ତିଆଦିମାହ।

ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୱଣ୍ଣନା

୪୫୦-୪୫୩। ତତୋ ଥେରେନ ''ଅରିଯସ୍ସ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସା''ତି ତେସୁ ଦସ୍ସିତେସୁ ପୁନ ''କତମୋ ପନ ସୋ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଅରିଯୋ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତି ଏକେକଂ ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋପିସ୍ସ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତନ୍ତିଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ସଙ୍ଖଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥିଚେୱେତ୍ଥ ଉତ୍ତରିକରଣୀଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ସାସନେ ନ ସୀଲମେୱ ସାରୋ, କେୱଲଞ୍ହେତଂ ପତିଟ୍ଠାମତ୍ତମେୱ ହୋତି। ଇତୋ ଉତ୍ତରି ପନ ଅଞ୍ଞମ୍ପି କତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି ଯେୱାତି ଦସ୍ସେସି। ଇତୋ ବହିଦ୍ଧାତି ବୁଦ୍ଧସାସନତୋ ବହିଦ୍ଧା।

ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧୱଣ୍ଣନା

୪୫୪।କଥଞ୍ଚ, ମାଣୱ, ଭିକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ହୋତୀତି ଇଦମାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ''କତମୋ ପନ ସୋ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଅରିଯୋ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତି ଏୱଂ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧଂ ପୁଟ୍ଠୋପି ଯେ ତେ ''ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ''ତି ଏୱଂ ସୀଲାନନ୍ତରଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରାଦଯୋ ସୀଲସମାଧୀନଂ ଅନ୍ତରେ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଉପକାରକଧମ୍ମା ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠା, ତେ ନିଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧଂ ଦସ୍ସେତୁକାମୋ ଆରଭି। ଏତ୍ଥ ଚ ରୂପଜ୍ଝାନାନେୱ ଆଗତାନି, ନ ଅରୂପଜ୍ଝାନାନି, ଆନେତ୍ୱା ପନ ଦୀପେତବ୍ବାନି। ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେନ ହି ଅସଙ୍ଗହିତା ଅରୂପସମାପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥିଯେୱ।

୪୭୧-୪୮୦।ଅତ୍ଥି ଚେୱେତ୍ଥ ଉତ୍ତରିକରଣୀଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ସାସନେ ନ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାମତ୍ତକେନେୱ ପରିଯୋସାନପ୍ପତ୍ତି ନାମ ଅତ୍ଥି, ଇତୋପି ଉତ୍ତରି ପନ ଅଞ୍ଞଂ କତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି ଯେୱାତି ଦସ୍ସେତି। ନତ୍ଥି ଚେୱେତ୍ଥ ଉତ୍ତରିକରଣୀଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ସାସନେ ଇତୋ ଉତ୍ତରି କାତବ୍ବଂ ନାମ ନତ୍ଥିଯେୱ, ଅରହତ୍ତପରିଯୋସାନଞ୍ହି ଭଗୱତୋ ସାସନନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ଇତି ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିଯା ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ

ସୁଭସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୧। କେୱଟ୍ଟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

କେୱଟ୍ଟଗହପତିପୁତ୍ତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୪୮୧।ଏୱଂମେ ସୁତଂ…ପେ… ନାଳନ୍ଦାଯନ୍ତି କେୱଟ୍ଟସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନା। ପାୱାରିକମ୍ବୱନେତି ପାୱାରିକସ୍ସ ଅମ୍ବୱନେ। କେୱଟ୍ଟୋତି ଇଦଂ ତସ୍ସ ଗହପତିପୁତ୍ତସ୍ସ ନାମଂ। ସୋ କିର ଚତ୍ତାଲୀସକୋଟିଧନୋ ଗହପତିମହାସାଲୋ ଅତିୱିଯ ସଦ୍ଧୋ ପସନ୍ନୋ ଅହୋସି। ସୋ ସଦ୍ଧାଧିକତ୍ତାଯେୱ ''ସଚେ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଡ୍ଢମାସନ୍ତରେନ ୱା ମାସନ୍ତରେନ ୱା ସଂୱଚ୍ଛରେନ ୱା ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ୱିୱିଧାନି ପାଟିହାରିଯାନି ଦସ୍ସେଯ୍ଯ, ସବ୍ବୋ ଜନୋ ଅତିୱିଯ ପସୀଦେଯ୍ଯ। ଯଂନୂନାହଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଯାଚିତ୍ୱା ପାଟିହାରିଯକରଣତ୍ଥାଯ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନୁଜାନାପେଯ୍ଯ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମାହ।

ତତ୍ଥ ଇଦ୍ଧାତି ସମିଦ୍ଧା ଫୀତାତି ନାନାଭଣ୍ଡୋସ୍ସନ୍ନତାଯ ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତା। ଆକିଣ୍ଣମନୁସ୍ସାତି ଅଂସକୂଟେନ ଅଂସକୂଟଂ ପହରିତ୍ୱା ୱିଯ ୱିଚରନ୍ତେହି ମନୁସ୍ସେହି ଆକିଣ୍ଣା। ସମାଦିସତୂତି ଆଣାପେତୁ ଠାନନ୍ତରେ ଠପେତୁ। ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାତି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମତୋ, ଦସକୁସଲସଙ୍ଖାତତୋ ୱା ମନୁସ୍ସଧମ୍ମତୋ ଉତ୍ତରି। ଭିୟ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯାତି ପକତିଯାପି ପଜ୍ଜଲିତପଦୀପୋ ତେଲସ୍ନେହଂ ଲଭିତ୍ୱା ୱିଯ ଅତିରେକପ୍ପମାଣେନ ଅଭିପ୍ପସୀଦିସ୍ସତି। ନ ଖୋ ଅହନ୍ତି ଭଗୱା ରାଜଗହସେଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେସି, ତସ୍ମା ''ନ ଖୋ ଅହ''ନ୍ତିଆଦିମାହ।

୪୮୨।ନ ଧଂସେମୀତି ନ ଗୁଣୱିନାସନେନ ଧଂସେମି, ସୀଲଭେଦଂ ପାପେତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଉଚ୍ଚଟ୍ଠାନତୋ ଓତାରେନ୍ତୋ ନୀଚଟ୍ଠାନେ ନ ଠପେମି, ଅଥ ଖୋ ଅହଂ ବୁଦ୍ଧସାସନସ୍ସ ୱୁଦ୍ଧିଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତୋ କଥେମୀତି ଦସ୍ସେତି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋତି ଯାୱତତିଯଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ କଥଂ ପଟିବାହିତ୍ୱା କଥେତୁଂ ୱିସହନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଅଯଂ ପନ ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସାସିକୋ ୱିସ୍ସାସଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ୱଲ୍ଲଭୋ ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ଥକାମୋସ୍ମୀତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ କଥେସି।

ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିଯୱଣ୍ଣନା

୪୮୩-୪୮୪। ଅଥ ଭଗୱା ଅଯଂ ଉପାସକୋ ମଯି ପଟିବାହନ୍ତେପି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚତିଯେୱ। ''ହନ୍ଦସ୍ସ ପାଟିହାରିଯକରଣେ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ତୀଣି ଖୋ''ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅମାହଂ ଭିକ୍ଖୁନ୍ତି ଅମୁଂ ଅହଂ ଭିକ୍ଖୁଂ। ଗନ୍ଧାରୀତି ଗନ୍ଧାରେନ ନାମ ଇସିନା କତା, ଗନ୍ଧାରରଟ୍ଠେ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନା ୱିଜ୍ଜା। ତତ୍ଥ କିର ବହୂ ଇସଯୋ ୱସିଂସୁ, ତେସୁ ଏକେନ କତା ୱିଜ୍ଜାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଟ୍ଟୀଯାମୀତି ଅଟ୍ଟୋ ପୀଳିତୋ ୱିଯ ହୋମି। ହରାଯାମୀତି ଲଜ୍ଜାମି। ଜିଗୁଚ୍ଛାମୀତି ଗୂଥଂ ଦିସ୍ୱା ୱିଯ ଜିଗୁଚ୍ଛଂ ଉପ୍ପାଦେମି।

ଆଦେସନାପାଟିହାରିଯୱଣ୍ଣନା

୪୮୫।ପରସତ୍ତାନନ୍ତି ଅଞ୍ଞେସଂ ସତ୍ତାନଂ। ଦୁତିଯଂ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଆଦିସତୀତି କଥେତି। ଚେତସିକନ୍ତି ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଏୱମ୍ପି ତେ ମନୋତି ଏୱଂ ତୱ ମନୋ ସୋମନସ୍ସିତୋ ୱା ଦୋମନସ୍ସିତୋ ୱା କାମୱିତକ୍କାଦିସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ୱା। ଦୁତିଯଂ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଇତିପି ତେ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଇତି ତୱ ଚିତ୍ତଂ, ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଂ ଚିନ୍ତଯମାନଂ ପୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମଣିକା ନାମ ୱିଜ୍ଜାତି ଚିନ୍ତାମଣୀତି ଏୱଂ ଲଦ୍ଧନାମା ଲୋକେ ଏକା ୱିଜ୍ଜା ଅତ୍ଥି। ତାଯ ପରେସଂ ଚିତ୍ତଂ ଜାନାତୀତି ଦୀପେତି।

ଅନୁସାସନୀପାଟିହାରିଯୱଣ୍ଣନା

୪୮୬।ଏୱଂ ୱିତକ୍କେଥାତି ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କାଦଯୋ ଏୱଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତା ୱିତକ୍କେଥ। ମା ଏୱଂ ୱିତକ୍କଯିତ୍ଥାତି ଏୱଂ କାମୱିତକ୍କାଦଯୋ ପୱତ୍ତେନ୍ତା ମା ୱିତକ୍କଯିତ୍ଥ। ଏୱଂ ମନସି କରୋଥାତି ଏୱଂ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞମେୱ, ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞାଦୀସୁ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ମନସି କରୋଥ। ମାଏୱନ୍ତି ''ନିଚ୍ଚ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ମା ମନସି କରିତ୍ଥ। ଇଦନ୍ତି ଇଦଂ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକରାଗଂ ପଜହଥ। ଇଦଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜାତି ଇଦଂ ଚତୁମଗ୍ଗଫଲପ୍ପଭେଦଂ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମମେୱ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ପାପୁଣିତ୍ୱା ନିପ୍ଫାଦେତ୍ୱା ୱିହରଥ। ଇତି ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିଯନ୍ତି ଦସ୍ସେତି, ପରସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା କଥନଂ ଆଦେସନାପାଟିହାରିଯନ୍ତି। ସାୱକାନଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ସତତଂ ଧମ୍ମଦେସନା ଅନୁସାସନୀପାଟିହାରିଯନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିଯେନ ଅନୁସାସନୀପାଟିହାରିଯଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ଆଚିଣ୍ଣଂ, ଆଦେସନାପାଟିହାରିଯେନ ଅନୁସାସନୀପାଟିହାରିଯଂ

ଧମ୍ମସେନାପତିସ୍ସ। ଦେୱଦତ୍ତେ ସଂଘଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ଗହେତ୍ୱା ଗୟାସୀସେ ବୁଦ୍ଧଲୀଳାୟ ତେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତେ ହି ଭଗୱତା ପେସିତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଅଗ୍ଗସାୱକେସୁ ଧମ୍ମସେନାପତି ତେସଂ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଞତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି , ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ୱିକୁବ୍ବନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି, ତଂ ସୁତ୍ୱା ସବ୍ବେ ଅରହତ୍ତଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ଅଥ ଦ୍ୱେପି ମହାନାଗା ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ଗହେତ୍ୱା ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ୱେଳୁୱନମେୱାଗମିଂସୁ। ଅନୁସାସନୀପାଟିହାରିୟଂ ପନ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସତତଂ ଧମ୍ମଦେସନା, ତେସୁ ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିୟଆଦେସନାପାଟିହାରିୟାନି ସୌପାରମ୍ଭାନି ସଦୋସାନି, ଅଦ୍ଧାନଂ ନ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଅଦ୍ଧାନଂ ଅତିଟ୍ଠନତୋ ନ ନିୟ୍ୟନ୍ତି। ଅନୁସାସନୀପାଟିହାରିୟଂ ଅନୁପାରମ୍ଭଂ ନିଦ୍ଦୋସଂ, ଅଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠତି, ଅଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠନତୋ ନିୟ୍ୟାତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିୟଞ୍ଚ ଆଦେସନାପାଟିହାରିୟଞ୍ଚ ଗରହତି, ଅନୁସାସନୀପାଟିହାରିୟଂୟେୱ ପସଂସତି।

ଭୂତନିରୋଧେସକୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୪୮୭।ଭୂତପୁବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଭଗୱତା ଆରଦ୍ଧଂ। ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିୟଆଦେସନାପାଟିହାରିୟାନଂ ଅନିୟ୍ୟାନିକଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ଅନୁସାସନୀପାଟିହାରିୟସ୍ସେୱ ନିୟ୍ୟାନିକଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଅପି ଚ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ମହାଭୂତପରିୟେସକୋ ନାମେକୋ ଭିକ୍ଖୁ ହୋତିୟେୱ। ଯୋ ମହାଭୂତେ ପରିୟେସନ୍ତୋ ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ୱିଚରିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତାରଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଆଗମ୍ମ ବୁଦ୍ଧମେୱ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ନିକ୍କଙ୍ଖୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ବୁଦ୍ଧାନଂ ମହନ୍ତଭାୱପ୍ପକାସନତ୍ଥଂ, ଇଦଞ୍ଚ କାରଣଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ, ଅଥ ନଂ ୱିୱଟଂ କତ୍ୱା ଦେସେନ୍ତୋପି ଭଗୱା ''ଭୂତପୁବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ କତ୍ଥ ନୁ ଖୋତି କିସ୍ମିଂ ଠାନେ କିଂ ଆଗମ୍ମ କିଂ ପତ୍ୱସ୍ସ ତେ ଅନୱସେସା ଅପ୍ପୱତ୍ତିୱସେନ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ମହାଭୂତକଥା ପନେସା ସବ୍ବାକାରେନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ସା ତତୋୱ ଗହେତବ୍ବା।

୪୮୮।ଦେୱୟାନିୟୋ ମଗ୍ଗୋତି ପାଟିୟେକ୍କୋ ଦେୱଲୋକଗମନମଗ୍ଗୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଇଦ୍ଧିୱିଧଞ୍ଞାଣସ୍ସେୱ ପନେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତେନ ହେସ ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାୟେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେନ୍ତୋ ଦେୱଲୋକଂ ଯାତି। ତସ୍ମା ''ତଂ ଦେୱୟାନିୟୋ ମଗ୍ଗୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯେନ ଚାତୁମହାରାଜିକାତି ସମୀପେ ଠିତମ୍ପି ଭଗୱନ୍ତଂ ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଧମ୍ମତାୟ ଚୋଦିତୋ ଦେୱତା ମହାନୁଭାୱାତି ମଞ୍ଞମାନୋ ଉପସଙ୍କମି। ମୟମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ନ ଜାନାମାତି ବୁଦ୍ଧୱିସୟେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତା ଦେୱତା ନ ଜାନନ୍ତି , ତେନେୱମାହଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ''ମମ ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ନ କଥେତୁଂ ନ ଲବ୍ଭା, ସୀଘଂ କଥେଥା''ତି ତା ଦେୱତା ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି, ପୁନପ୍ପୁନଂ ପୁଚ୍ଛତି, ତା ''ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି ନୋ ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ, ହନ୍ଦ ନଂ ହତ୍ଥତୋ ମୋଚେସ୍ସାମା''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ଅତ୍ଥି ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ''ତିଆଦିମାହଂସୁ। ତତ୍ଥ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରାତି ଅତିକ୍କନ୍ତତରା। ପଣୀତତରାତି ୱଣ୍ଣୟସୈସ୍ସରିୟାଦୀହି ଉତ୍ତମତରା ଏତେନ ନୟେନ ସବ୍ବୱାରେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୪୯୧-୪୯୩। ଅୟଂ ପନ ୱିସେସୋ – ସକ୍କୋ କିର ଦେୱରାଜା ଚିନ୍ତେସି ''ଅୟଂ ପଞ୍ହୋ ବୁଦ୍ଧୱିସୟୋ, ନ ସକ୍କା ଅଞ୍ଞେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତୁଂ, ଅୟଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁ ଅଗ୍ଗିଂ ପହାୟ ଖଜ୍ଜୋପନକଂ ଧମନ୍ତୋ ୱିୟ, ଭେରିଂ ପହାୟ ଉଦରଂ ୱାଦେନ୍ତୋ ୱିୟ ଚ, ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ପହାୟ ଦେୱତା ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱିଚରତି, ପେସେମି ନଂ ସତ୍ଥୁସନ୍ତିକ''ନ୍ତି। ତତୋ ପୁନଦେୱ ସୋ ଚିନ୍ତେସି ''ସୁଦୂରମ୍ପି ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେୱ ନିକ୍କଙ୍ଖୋ ଭୱିସ୍ସତି । ଅତ୍ଥି ଚେୱ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନାମେସ, ଥୋକଂ ତାୱ ଆହିଣ୍ଡନ୍ତୋ କିଲମତୁ ପଚ୍ଛା ଜାନିସ୍ସତୀ''ତି। ତତୋ ତଂ ''ଅହମ୍ପି ଖୋ''ତିଆଦିମାହ। ବ୍ରହ୍ମୟାନିୟୋପି ଦେୱୟାନିୟସଦିସୋୱ। ଦେୱୟାନିୟମଗ୍ଗୋତି ୱା ବ୍ରହ୍ମୟାନିୟମଗ୍ଗୋତି ୱା ଧମ୍ମସେତୂତି ୱା ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକଅପ୍ପନାତି ୱା ସନ୍ନିଟ୍ଠାନିକଚେତନାତି ୱା ମହଗ୍ଗତଚିତ୍ତନ୍ତି ୱା ଅଭିଞ୍ଞାଞାଣନ୍ତି ୱା ସବ୍ବମେତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣସ୍ସେୱ ନାମଂ।

୪୯୪।ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତନ୍ତି ଆଗମନପୁବ୍ବଭାଗେ ନିମିତ୍ତଂ ସୂରିୟସ୍ସ ଉଦୟତୋ ଅରୁଣୁଗ୍ଗଂ ୱିୟ। ତସ୍ମା ଇଦାନେୱ ବ୍ରହ୍ମା ଆଗମିସ୍ସତି, ଏୱଂ ମୟଂ ଜାନାମାତି ଦୀପୟିଂସୁ। ପାତୁରହୋସୀତି ପାକଟୋ ଅହୋସି। ଅଥ ଖୋ ସୋ ବ୍ରହ୍ମା ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପୁଟ୍ଠୋ ଅତ୍ତନୋ ଅୱିସୟଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସଚାହଂ ''ନ ଜାନାମୀ''ତି ୱକ୍ଖାମି, ଇମେ ମଂ ପରିଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଅଥ ଜାନନ୍ତୋ ୱିୟ ଯଂ କିଞ୍ଚି କଥେସ୍ସାମି, ଅୟଂ ମେ ଭିକ୍ଖୁ ୱେୟ୍ୟାକରଣେନ ଅନାରଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସତି। ''ଅହମସ୍ମି ଭିକ୍ଖୁ ବ୍ରହ୍ମା''ତିଆଦୀନି ପନ ମେ ଭଣନ୍ତସ୍ସ ନ କୋଚି ୱଚନଂ ସଦ୍ଦହିସ୍ସତି। ଯଂନୂନାହଂ ୱିକ୍ଖେପଂ କତ୍ୱା ଇମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସତ୍ଥୁସନ୍ତିକଂୟେୱ ପେସେୟ୍ୟନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ଅହମସ୍ମି ଭିକ୍ଖୁ ବ୍ରହ୍ମା''ତିଆଦିମାହ।

୪୯୫-୪୯୬।ଏକମନ୍ତଂଅପନେତ୍ୱାତି କସ୍ମା ଏୱମକାସି? କୁହକତ୍ତା। ବହିଦ୍ଧା ପରିୟେଟ୍ଠିନ୍ତି ତେଲତ୍ଥିକୋ ୱାଲିକଂ ନିପ୍ପୀଳିୟମାନୋ ୱିୟ ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ବହିଦ୍ଧା ପରିୟେସନଂ ଆପଜ୍ଜତି।

୪୯୭।ସକୁଣନ୍ତି କାକଂ ୱା କୁଲଲଂ ୱା। ନ ଖୋ ଏସୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଞ୍ହୋ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି ଇଦଂ ଭଗୱା ଯସ୍ମା ପଦେସେନେସ ପଞ୍ହୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ଅଯଞ୍ଚ ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପାଦିନ୍ନକେପି ଗହେତ୍ୱା ନିପ୍ପଦେସତୋ ପୁଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ପଟିସେଧେତି। ଆଚିଣ୍ଣଂ କିରେତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ, ପୁଚ୍ଛାମୂଳ୍ହସ୍ସ ଜନସ୍ସ ପୁଚ୍ଛାଯ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛଂ ସିକ୍ଖାପେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। କସ୍ମା? ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ପରିପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦୁୱିଞ୍ଞାପଯୋ ହୋତି। ପଞ୍ହଂ ସିକ୍ଖାପେନ୍ତୋ ପନ ''କତ୍ଥ ଆପୋ ଚା''ତିଆଦିମାହ।

୪୯୮। ତତ୍ଥ ନ ଗାଧତୀତି ନ ପତିଟ୍ଠାତି, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ମହାଭୂତା କିଂ ଆଗମ୍ମ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠା ଭୱନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପାଦିନ୍ନଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ପୁଚ୍ଛତି। ଦୀଘଞ୍ଚ ରସ୍ସଞ୍ଚାତି ସଣ୍ଠାନୱସେନ ଉପାଦାରୂପଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଣୁଂ ଥୂଲନ୍ତି ଖୁଦ୍ଦକଂ ୱା ମହନ୍ତଂ ୱା, ଇମିନାପି ଉପାଦାରୂପେ ୱଣ୍ଣମତ୍ତମେୱ କଥିତଂ। ସୁଭାସୁଭନ୍ତି ସୁଭଞ୍ଚ ଅସୁଭଞ୍ଚ ଉପାଦାରୂପମେୱ କଥିତଂ। କିଂ ପନ ଉପାଦାରୂପଂ ସୁଭନ୍ତି ଅସୁଭନ୍ତି ଅତ୍ଥି? ନତ୍ଥି। ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣଂ ପନେୱ କଥିତଂ। ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚାତି ନାମଞ୍ଚ ଦୀଘାଦିଭେଦଂ ରୂପଞ୍ଚ। ଉପରୁଜ୍ଝତୀତି ନିରୁଜ୍ଝତି, କିଂ ଆଗମ୍ମ ଅସେସମେତଂ ନପ୍ପୱତ୍ତତୀତି।

ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ସିଯାତି ପୁଚ୍ଛଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ତତ୍ର ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ ଭୱତୀତି ୱତ୍ୱା – ''ୱିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତିଆଦିମାହ।

୪୯୯। ତତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିବ୍ବାନସ୍ସେତଂ ନାମଂ, ତଦେତଂ ନିଦସ୍ସନାଭାୱତୋ ଅନିଦସ୍ସନଂ। ଉପ୍ପାଦନ୍ତୋ ୱା ୱଯନ୍ତୋ ୱା ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତନ୍ତୋ ୱା ଏତସ୍ସ ନତ୍ଥୀତି ଅନନ୍ତଂ। ପଭନ୍ତି ପନେତଂ କିର ତିତ୍ଥସ୍ସ ନାମଂ, ତଞ୍ହି ପପନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ପପଂ, ପକାରସ୍ସ ପନ ଭକାରୋ କତୋ। ସବ୍ବତୋ ପଭମସ୍ସାତି ସବ୍ବତୋପଭଂ। ନିବ୍ବାନସ୍ସ କିର ଯଥା ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଯତୋ ଯତୋ ଓତରିତୁକାମା ହୋନ୍ତି, ତଂ ତଦେୱ ତିତ୍ଥଂ, ଅତିତ୍ଥଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଏୱମେୱ ଅଟ୍ଠତିଂସାଯ କମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ ଯେନ ଯେନ ମୁଖେନ ନିବ୍ବାନଂ ଓତରିତୁକାମା ହୋନ୍ତି, ତଂ ତଦେୱ ତିତ୍ଥଂ, ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଅତିତ୍ଥଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସବ୍ବତୋପଭ''ନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଆପୋ ଚାତି ଏତ୍ଥ ନିବ୍ବାନେ ଇଦଂ ନିବ୍ବାନଂ ଆଗମ୍ମ ସବ୍ବମେତଂ ଆପୋତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତଂ ଉପାଦିନ୍ନକ ଧମ୍ମଜାତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଅପ୍ପୱତ୍ତଂ ହୋତୀତି।

ଇଦାନିସ୍ସ ନିରୁଜ୍ଝନୂପାଯଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିରୋଧେନ ଏତ୍ଥେତଂ ଉପରୁଜ୍ଝତୀ''ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଚରିମକୱିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଅଭିସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣମ୍ପି , ଚରିମକୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସାପି ହି ନିରୋଧେନ ଏତ୍ଥେତଂ ଉପରୁଜ୍ଝତି। ୱିଜ୍ଝାତଦୀପସିଖା ୱିଯ ଅପଣ୍ଣତ୍ତିକଭାୱଂ ଯାତି। ଅଭିସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସାପି ଅନୁପ୍ପାଦନିରୋଧେନ ଅନୁପ୍ପାଦୱସେନ ଉପରୁଜ୍ଝତି। ଯଥାହ ''ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣେନ ଅଭିସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିରୋଧେନ ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ତଭୱେ ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚ ଏତ୍ଥେତେ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀ''ତି ସବ୍ବଂ ଚୂଳନିଦ୍ଦେସେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ଇତି ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିଯା ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ

କେୱଟ୍ଟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୨। ଲୋହିଚ୍ଚସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

ଲୋହିଚ୍ଚବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୫୦୧।ଏୱଂମେ ସୁତଂ…ପେ… କୋସଲେସୂତି ଲୋହିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅନୁତ୍ତାନପଦୱଣ୍ଣନା। ସାଲୱତିକାତି ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ନାମଂ, ସୋ କିର ୱତିଯା ୱିଯ ସମନ୍ତତୋ ସାଲପନ୍ତିଯା ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ତସ୍ମା ସାଲୱତିକାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଲୋହିଚ୍ଚୋତି ତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ନାମଂ।

୫୦୨-୫୦୩।ପାପକନ୍ତି ପରାନୁକମ୍ପା ୱିରହିତତ୍ତା ଲାମକଂ, ନ ପନ ଉଚ୍ଛେଦସସ୍ସତାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ। ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତୀତି ଜାତଂ ହୋତି, ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଚିତ୍ତେ ଜାତମତ୍ତମେୱ। ସୋ କିର ତସ୍ସ ୱସେନ ପରିସମଜ୍ଝେପି ଏୱଂ ଭାସତିଯେୱ। କିଞ୍ହି ପରୋ ପରସ୍ସାତି ପରୋ ଯୋ ଅନୁସାସୀଯତି, ସୋ ତସ୍ସ ଅନୁସାସକସ୍ସ କିଂ କରିସ୍ସତି। ଅତ୍ତନା ପଟିଲଦ୍ଧଂ କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଅତ୍ତନାୱ ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱା ୱିହାତବ୍ବନ୍ତି ୱଦତି।

୫୦୪-୪୦୭।ରୋସିକଂ ନ୍ହାପିତଂ ଆମନ୍ତେସୀତି ରୋସିକାତି ଏୱଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ଲଦ୍ଧନାମଂ ନ୍ହାପିତଂ ଆମନ୍ତେସି। ସୋ କିର ଭଗୱତୋ ଆଗମନଂ ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠଂ ନାମଂ ଭାରୋ, ଗେହଂ ପନ ଆଣାପେତ୍ୱା ପସ୍ସିସ୍ସାମି ଚେୱ ଯଥାସତ୍ତି ଚ ଆଗନ୍ତୁକଭିକ୍ଖଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି, ତସ୍ମା ଏୱଂ ନ୍ହାପିତଂ ଆମନ୍ତେସି।

୫୦୮।ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋତି କଥାଫାସୁକତ୍ଥଂ ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଅନୁବଦ୍ଧୋ ହୋତି। ୱିୱେଚେତୂତି ୱିମୋଚେତୁ, ତଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ୱିନୋଦେତୂତି ୱଦତି। ଅଯଂ କିର ଉପାସକୋ ଲୋହିଚ୍ଚସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପିଯସହାଯକୋ। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଅତ୍ଥକାମତାଯ ଏୱମାହ। ଅପ୍ପେୱ ନାମ ସିଯାତି ଏତ୍ଥ ପଠମୱଚନେନ ଭଗୱା ଗଜ୍ଜତି, ଦୁତିଯୱଚନେନ ଅନୁଗଜ୍ଜତି। ଅଯଂ କିରେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ରୋସିକେ ଏତଦତ୍ଥମେୱ ମଯା ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟାନି। କପ୍ପସତସହସ୍ସଞ୍ଚ ୱିୱିଧାନି ଦୁକ୍କରାନି କରୋନ୍ତେନ ପାରମିଯୋ ପୂରିତା , ଏତଦତ୍ଥମେୱ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଂ, ନ ମେ ଲୋହିଚ୍ଚସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଭିନ୍ଦିତୁଂ ଭାରୋତି, ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପଠମୱଚନେନ ଭଗୱା ଗଜ୍ଜତି। କେୱଲଂ ରୋସିକେ ଲୋହିଚ୍ଚସ୍ସ ମମ ସନ୍ତିକେ ଆଗମନଂ ୱା ନିସଜ୍ଜା ୱା ଅଲ୍ଲାପସଲ୍ଲାପୋ ୱା ହୋତୁ, ସଚେପି ଲୋହିଚ୍ଚସଦିସାନଂ ସତସହସ୍ସସ୍ସ କଙ୍ଖା ହୋତି, ପଟିବଲୋ ଅହଂ ୱିନୋଦେତୁଂ ଲୋହିଚ୍ଚସ୍ସ ପନ ଏକସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିୱିନୋଦନେ ମଯ୍ହଂ କୋ ଭାରୋତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଦୁତିଯୱଚନେନ ଭଗୱା ଅନୁଗଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଲୋହିଚ୍ଚବ୍ରାହ୍ମଣାନୁଯୋଗୱଣ୍ଣନା

୫୦୯।ସମୁଦଯସଞ୍ଜାତୀତି ସମୁଦଯସ୍ସ ସଞ୍ଜାତି ଭୋଗୁପ୍ପାଦୋ, ତତୋ ଉଟ୍ଠିତଂ ଧନଧଞ୍ଞନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେ ତଂ ଉପଜୀୱନ୍ତୀତି ଯେ ଞାତିପରିଜନଦାସକମ୍ମକରାଦଯୋ ଜନା ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱନ୍ତି। ଅନ୍ତରାଯକରୋତି ଲାଭନ୍ତରାଯକରୋ। ହିତାନୁକମ୍ପୀତି ଏତ୍ଥ ହିତନ୍ତି ୱୁଡ୍ଢି। ଅନୁକମ୍ପତୀତି ଅନୁକମ୍ପୀ, ଇଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ୱୁଡ୍ଢିଂ ଇଚ୍ଛତି ୱା ନୋ ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନିରଯଂ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ୱାତି ସଚେ ସା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ନିଯତା ହୋତି, ଏକଂସେନ ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ନୋ ଚେ, ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୫୧୦-୫୧୨। ଇଦାନି ଯସ୍ମା ଯଥା ଅତ୍ତନୋ ଲାଭନ୍ତରାଯେନ ସତ୍ତା ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି ନ ତଥା ପରେସଂ, ତସ୍ମା ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପୱେଚେତୁକାମୋ ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସୀ’’ତି ଦୁତିଯଂ ଉପପତ୍ତିମାହ। ଯେ ଚିମେତି ଯେ ଚ ଇମେ ତଥାଗତସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଅରିଯଭୂମିଂ ଓକ୍କମିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା କୁଲପୁତ୍ତା ଦିବ୍ବା ଗବ୍ଭାତି ଉପଯୋଗତ୍ଥେ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ, ଦିବ୍ବେ ଗବ୍ଭେତି ଅତ୍ଥୋ। ଦିବ୍ବା, ଗବ୍ଭାତି ଚ ଛନ୍ନଂ ଦେୱଲୋକାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ପରିପାଚେନ୍ତୀତି ଦେୱଲୋକଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପୂରଯମାନା ଦାନଂ, ଦଦମାନା, ସୀଲଂ ରକ୍ଖମାନା, ଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି, ପୂଜଂ କୁରୁମାନା ଭାୱନଂ ଭାୱଯମାନା ପାଚେନ୍ତି ୱିପାଚେନ୍ତି ପରିପାଚେନ୍ତି ପରିଣାମଂ ଗମେନ୍ତି। ଦିବ୍ବାନଂ ଭୱାନଂ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତିଯାତି ଦିବ୍ବଭୱା ନାମ ଦେୱାନଂ ୱିମାନାନି , ତେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତନତ୍ଥାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଦିବ୍ବା ଗବ୍ଭାତି ଦାନାଦଯୋ ପୁଞ୍ଞୱିସେସା। ଦିବ୍ବା ଭୱାତି ଦେୱଲୋକେ ୱିପାକକ୍ଖନ୍ଧା, ତେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତନତ୍ଥାଯ ତାନି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେସଂ ଅନ୍ତରାଯକରୋତି ତେସଂ ମଗ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଫଲସମ୍ପତ୍ତିଦିବ୍ବଭୱୱିସେସାନଂ ଅନ୍ତରାଯକରୋ। ଇତି ଭଗୱା ଏତ୍ତାୱତା ଅନିଯମିତେନେୱ ଓପମ୍ମୱିଧିନା ଯାୱ ଭୱଗ୍ଗା ଉଗ୍ଗତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ମାନଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଇଦାନି ଚୋଦନାରହେ ତଯୋ ସତ୍ଥାରେ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତଯୋ ଖୋ ମେ, ଲୋହିଚ୍ଚା’’ତିଆଦିମାହ।

ତଯୋ ଚୋଦନାରହୱଣ୍ଣନା

୫୧୩। ତତ୍ଥ ସା ଚୋଦନାତି ତଯୋ ସତ୍ଥାରେ ଚୋଦେନ୍ତସ୍ସ ଚୋଦନା। ନ ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତୀତି ଅଞ୍ଞାଯ ଆଜାନନତ୍ଥାଯ ଚିତ୍ତଂ ନ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତି। ୱୋକ୍କମ୍ମାତି ନିରନ୍ତରଂ ତସ୍ସ ସାସନଂ ଅକତ୍ୱା ତତୋ ଉକ୍କମିତ୍ୱା ୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଓସକ୍କନ୍ତିଯା ୱା ଉସ୍ସକ୍କେଯ୍ଯାତି ପଟିକ୍କମନ୍ତିଯା ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ଅନିଚ୍ଛନ୍ତିଯା ଇଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ଏକାଯ ସମ୍ପଯୋଗଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତିଯା ଏକୋ ଇଚ୍ଛେଯ୍ଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପରମ୍ମୁଖିଂ ୱା ଆଲିଙ୍ଗେଯ୍ଯାତି ଦଟ୍ଠୁମ୍ପି ଅନିଚ୍ଛମାନଂ ପରମ୍ମୁଖିଂ ଠିତଂ ପଚ୍ଛତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଲିଙ୍ଗେଯ୍ଯ। ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦନ୍ତି ଇମସ୍ସାପି ସତ୍ଥୁନୋ ''ମମ ଇମେ ସାୱକା''ତି ସାସନା ୱୋକ୍କମ୍ମ ୱତ୍ତମାନେପି ତେ ଲୋଭେନ ଅନୁସାସତୋ ଇମଂ ଲୋଭଧମ୍ମଂ ଏୱଂସମ୍ପଦମେୱ ଇଦିସମେୱ ୱଦାମି। ଇତି ସୋ ଏୱରୂପୋ ତୱ ଲୋଭଧମ୍ମୋ ଯେନ ତ୍ୱଂ ଓସକ୍କନ୍ତିଯା ଉସ୍ସକ୍କନ୍ତୋ ୱିଯ ପରମ୍ମୁଖିଂ ଆଲିଙ୍ଗନ୍ତୋ ୱିଯ ଅହୋସୀତିପି ତଂ ଚୋଦନଂ ଅରହତି। କିଞ୍ହି ପରୋ ପରସ୍ସ କରିସ୍ସତୀତି ଯେନ ଧମ୍ମେନ ପରେ ଅନୁସାସି, ଅତ୍ତାନମେୱ ତାୱ ତତ୍ଥ ସମ୍ପାଦେହି, ଉଜୁଂ କରୋହି। କିଞ୍ହି ପରୋ ପରସ୍ସ କରିସ୍ସତୀତି ଚୋଦନଂ ଅରହତି।

୫୧୪।ନିଦାଯିତଙ୍କନ୍ତି ସସ୍ସରୂପକାନି ତିଣାନି ଉପ୍ପାଟେତ୍ୱା ପରିସୁଦ୍ଧଂ କାତଙ୍କଂ।

୫୧୫। ତତିଯଚୋଦନାଯ କିଞ୍ହି ପରୋ ପରସ୍ସାତି ଅନୁସାସନଂ ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପରୋ ଅନୁସାସିତବ୍ବୋ, ପରସ୍ସ ଅନୁସାସକସ୍ସ କିଂ କରିସ୍ସତୀତି ନନୁ ତତ୍ଥ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ପଟିୱିଦ୍ଧଧମ୍ମଂ ଅତ୍ତନାୱ ମାନେତ୍ୱା ପୂଜେତ୍ୱା ୱିହାତବ୍ବନ୍ତି ଏୱଂ ଚୋଦନଂ ଅରହତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ନ ଚୋଦନାରହସତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୫୧୬।ନଚୋଦନାରହୋତି ଅଯମ୍ପି ଯସ୍ମା ପଠମମେୱ ଅତ୍ତାନଂ ପତିରୂପେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସାୱକାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ସାୱକା ଚସ୍ସ ଅସ୍ସୱା ହୁତ୍ୱା ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ତାଯ ଚ ପଟିପତ୍ତିଯା ମହନ୍ତଂ ୱିସେସମଧିଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତସ୍ମା ନ ଚୋଦନାରହୋତି।

୫୧୭।ନରକପପାତଂ ପପତନ୍ତୋତି ମଯା ଗହିତାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ଅହଂ ନରକପପାତଂ ପପତନ୍ତୋ। ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱାଥଲେ ପତିଟ୍ଠାପିତୋତି ତଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନାହତ୍ଥେନ ଅପାଯପତନତୋ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ସଗ୍ଗମଗ୍ଗଥଲେ ଠପିତୋମ୍ହୀତି ୱଦତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ଇତି ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିଯା ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ

ଲୋହିଚ୍ଚସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୩। ତେୱିଜ୍ଜସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୧୮।ଏୱଂମେ ସୁତଂ…ପେ… କୋସଲେସୂତି ତେୱିଜ୍ଜସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାୟଂ ଅନୁତ୍ତାନପଦୱଣ୍ଣନା। ମନସାକଟନ୍ତି ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ନାମଂ। ଉତ୍ତରେନ ମନସାକଟସ୍ସାତି ମନସାକଟତୋ ଅୱିଦୂରେ ଉତ୍ତରପସ୍ସେ। ଅମ୍ବୱନେତି ତରୁଣଅମ୍ବରୁକ୍ଖସଣ୍ଡେ, ରମଣୀୟୋ କିର ସୋ ଭୂମିଭାଗୋ, ହେଟ୍ଠା ରଜତପଟ୍ଟସଦିସା ୱାଲିକା ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣା, ଉପରି ମଣିୱିତାନଂ ୱିୟ ଘନସାଖାପତ୍ତଂ ଅମ୍ବୱନଂ। ତସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକେ ପୱିୱେକସୁଖେ ଅମ୍ବୱନେ ୱିହରତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୫୧୯।ଅଭିଞ୍ଞାତା ଅଭିଞ୍ଞାତାତି କୁଲଚାରିତ୍ତାଦିସମ୍ପତ୍ତିୟା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାତା। ଚଙ୍କୀତିଆଦୀନି ତେସଂ ନାମାନି। ତତ୍ଥ ଚଙ୍କୀ ଓପାସାଦୱାସିକୋ। ତାରୁକ୍ଖୋ ଇଚ୍ଛାନଙ୍ଗଲୱାସିକୋ। ପୋକ୍ଖରସାତୀ ଉକ୍କଟ୍ଠୱାସିକୋ। ଜାଣୁସୋଣୀ ସାୱତ୍ଥିୱାସିକୋ। ତୋଦେୟ୍ୟୋ ତୁଦିଗାମୱାସିକୋ। ଅଞ୍ଞେ ଚାତି ଅଞ୍ଞେ ଚ ବହୁଜନା। ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ନିୱାସଟ୍ଠାନେହି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମନ୍ତସଜ୍ଝାୟକରଣତ୍ଥଂ ତତ୍ଥ ପଟିୱସନ୍ତି। ମନସାକଟସ୍ସ କିର ରମଣୀୟତାୟ ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ତତ୍ଥ ନଦୀତୀରେ ଗେହାନି କାରେତ୍ୱା ପରିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ ବହୂନଂ ପୱେସନଂ ନିୱାରେତ୍ୱା ଅନ୍ତରନ୍ତରା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱସନ୍ତି।

୫୨୦-୫୨୧।ୱାସେଟ୍ଠଭାରଦ୍ୱାଜାନନ୍ତି ୱାସେଟ୍ଠସ୍ସ ଚ ପୋକ୍ଖରସାତିନୋ ଅନ୍ତେୱାସିକସ୍ସ, ଭାରଦ୍ୱାଜସ୍ସ ଚ ତାରୁକ୍ଖନ୍ତେୱାସିକସ୍ସ। ଏତେ କିର ଦ୍ୱେ ଜାତିସମ୍ପନ୍ନା ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ପାରଗୂ ଅହେସୁଂ। ଜଙ୍ଘୱିହାରନ୍ତି ଅତିଚିରନିସଜ୍ଜପଚ୍ଚୟା କିଲମଥୱିନୋଦନତ୍ଥାୟ ଜଙ୍ଘଚାରଂ। ତେ କିର ଦିୱସଂ ସଜ୍ଝାୟଂ କତ୍ୱା ସାୟନ୍ହେ ୱୁଟ୍ଠାୟ ନ୍ହାନୀୟସମ୍ଭାରଗନ୍ଧମାଲତେଲଧୋତୱତ୍ଥାନି ଗାହାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପରିଜନପରିୱୁତା ନ୍ହାୟିତୁକାମା ନଦୀତୀରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଜତପଟ୍ଟୱଣ୍ଣେ ୱାଲିକାସଣ୍ଡେ ଅପରାପରଂ ଚଙ୍କମିଂସୁ। ଏକଂ ଚଙ୍କମନ୍ତଂ ଇତରୋ ଅନୁଚଙ୍କମି, ପୁନ ଇତରଂ ଇତରୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅନୁଚଙ୍କମନ୍ତାନଂ ଅନୁୱିଚରନ୍ତାନ’’ନ୍ତି। ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗେତି ମଗ୍ଗେ ଚ ଅମଗ୍ଗେ ଚ। କତମଂ ନୁ ଖୋ ପଟିପଦଂ ପୂରେତ୍ୱା କତମେନ ମଗ୍ଗେନ ସକ୍କା ସୁଖଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଗନ୍ତୁନ୍ତି ଏୱଂ ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗଂ ଆରବ୍ଭ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଜସାୟନୋତି ଉଜୁମଗ୍ଗସ୍ସେୱେତଂ ୱେୱଚନଂ, ଅଞ୍ଜସା ୱା ଉଜୁକମେୱ ଏତେନ ଆୟନ୍ତି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅଞ୍ଜସାୟନୋ ନିୟ୍ୟାନିକୋ ନିୟ୍ୟାତୀତି ନିୟ୍ୟାୟନ୍ତୋ ନିୟ୍ୟାତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ତକ୍କରସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମସହବ୍ୟତାୟାତି ଯୋ ତଂ ମଗ୍ଗଂ କରୋତି ପଟିପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନା ସଦ୍ଧିଂ ସହଭାୱାୟ, ଏକଟ୍ଠାନେ ପାତୁଭାୱାୟ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସ୍ୱାୟନ୍ତି ଯୋ ଅୟଂ। ଅକ୍ଖାତୋତି କଥିତୋ ଦୀପିତୋ। ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ପୋକ୍ଖରସାତିନାତି ଅତ୍ତନୋ ଆଚରିୟଂ ଅପଦିସତି। ଇତି ୱାସେଟ୍ଠୋ ସକମେୱ ଆଚରିୟୱାଦଂ ଥୋମେତ୍ୱା ପଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱିଚରତି। ଭାରଦ୍ୱାଜୋପି ସକମେୱାତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ନେୱ ଖୋ ଅସକ୍ଖି ୱାସେଟ୍ଠୋ’’ତିଆଦି।

ତତୋ ୱାସେଟ୍ଠୋ ‘‘ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଅମ୍ହାକଂ କଥା ଅନିୟ୍ୟାନିକାୱ, ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ଲୋକେ ମଗ୍ଗକୁସଲୋ ନାମ ଭୋତା ଗୋତମେନ ସଦିସୋ ନତ୍ଥି, ଭୱଞ୍ଚ ଗୋତମୋ ଅୱିଦୂରେ ୱସତି, ସୋ ନୋ ତୁଲଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୱାଣିଜୋ ୱିୟ କଙ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତମତ୍ଥଂ ଭାରଦ୍ୱାଜସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ଉଭୋପି ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କଥଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅଥ ଖୋ ୱାସେଟ୍ଠୋ…ପେ… ସ୍ୱାୟଂ ଅକ୍ଖାତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ତାରୁକ୍ଖେନା’’ତି।

୫୨୨।ଏତ୍ଥ ଭୋ ଗୋତମାତି ଏତସ୍ମିଂ ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗେ। ୱିଗ୍ଗହୋ ୱିୱାଦୋତିଆଦୀସୁ ପୁବ୍ବୁପ୍ପତ୍ତିକୋ ୱିଗ୍ଗହୋ। ଅପରଭାଗେ ୱିୱାଦୋ। ଦୁୱିଧୋପି ଏସୋ ନାନାଆଚରିୟାନଂ ୱାଦତୋ ନାନାୱାଦୋ।

୫୨୩।ଅଥ କିସ୍ମିଂ ପନ ୱୋତି ତ୍ୱମ୍ପି ଅୟମେୱ ମଗ୍ଗୋତି ଅତ୍ତନୋ ଆଚରିୟୱାଦମେୱ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ତିଟ୍ଠସି, ଭାରଦ୍ୱାଜୋପି ଅତ୍ତନୋ ଆଚରିୟୱାଦମେୱ, ଏକସ୍ସାପି ଏକସ୍ମିଂ ସଂସୟୋ ନତ୍ଥି। ଏୱଂ ସତି କିସ୍ମିଂ ୱୋ ୱିଗ୍ଗହୋତି ପୁଚ୍ଛତି।

୫୨୪।ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗେ, ଭୋ ଗୋତମାତି ମଗ୍ଗେ ଭୋ ଗୋତମ ଅମଗ୍ଗେ ଚ, ଉଜୁମଗ୍ଗେ ଚ ଅନୁଜୁମଗ୍ଗେ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏସ କିର ଏକବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସାପି ମଗ୍ଗଂ ‘‘ନ ମଗ୍ଗୋ’’ତି ନ ୱଦତି। ଯଥା ପନ ଅତ୍ତନୋ ଆଚରିୟସ୍ସ ମଗ୍ଗୋ ଉଜୁମଗ୍ଗୋ, ନ ଏୱଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ଅନୁଜାନାତି, ତସ୍ମା ତମେୱତ୍ଥଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ‘‘କିଞ୍ଚାପି ଭୋ ଗୋତମା’’ତିଆଦିମାହ।

ସବ୍ବାନି ତାନୀତି ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱଦତି, ସବ୍ବେ ତେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ବହୂନୀତି ଅଟ୍ଠ ୱା ଦସ ୱା। ନାନାମଗ୍ଗାନୀତି ମହନ୍ତାମହନ୍ତଜଙ୍ଘମଗ୍ଗସକଟମଗ୍ଗାଦିୱସେନ ନାନାୱିଧାନି ସାମନ୍ତା ଗାମନଦୀତଳାକଖେତ୍ତାଦୀହି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗାମଂ ପୱିସନମଗ୍ଗାନି।

୫୨୫-୫୨୬।''ନିଯ୍ୟନ୍ତୀତି ୱାସେତ୍ଥ ୱଦେସୀ''ତି ଭଗୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱଚୀଭେଦଂ କତ୍ୱା ପଟିଞ୍ଞଂ କାରାପେସି। କସ୍ମା? ତିହି଼ଯା ହି ପଟିଜାନିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ନିଗ୍ଗଯ୍ହମାନା ଅୱଜାନନ୍ତି। ସୋ ତଥା କାତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀତି।

୫୨୭-୫୨୯।ତେୱ ତେୱିଜ୍ଜାତି ତେ ତେୱିଜ୍ଜା। ୱକାରୋ ଆଗମସନ୍ଧିମତ୍ତଂ। ଅନ୍ଧୱେଣୀତି ଅନ୍ଧପୱେଣୀ, ଏକେନ ଚକ୍ଖୁମତା ଗହିତଯଟ୍ଠିଯା କୋଟିଂ ଏକୋ ଅନ୍ଧୋ ଗଣ୍ହତି, ତଂ ଅନ୍ଧଂ ଅଞ୍ଞୋ ତଂ ଅଞ୍ଞୋତି ଏୱଂ ପଣ୍ଣାସସଟ୍ଠି ଅନ୍ଧା ପଟିପାଟିଯା ଘଟିତା ଅନ୍ଧୱେଣୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପରମ୍ପରସଂସତ୍ତାତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଲଗ୍ଗା, ଯଟ୍ଠିଗାହକେନପି ଚକ୍ଖୁମତା ୱିରହିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକୋ କିର ଧୁତ୍ତୋ ଅନ୍ଧଗଣଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଗାମେ ଖଜ୍ଜଭୋଜ୍ଜଂ ସୁଲଭ''ନ୍ତି ଉସ୍ସାହେତ୍ୱା ''ତେନ ହି ତତ୍ଥ ନୋ ସାମି ନେହି, ଇଦଂ ନାମ ତେ ଦେମା''ତି ୱୁତ୍ତେ, ଲଞ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମ ମହନ୍ତଂ ଗଚ୍ଛଂ ଅନୁପରିଗନ୍ତ୍ୱା ପୁରିମସ୍ସ ହତ୍ଥେନ ପଚ୍ଛିମସ୍ସ କଚ୍ଛଂ ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ''କିଞ୍ଚି କମ୍ମଂ ଅତ୍ଥି, ଗଚ୍ଛଥ ତାୱ ତୁମ୍ହେ''ତି ୱତ୍ୱା ପଲାଯି, ତେ ଦିୱସମ୍ପି ଗନ୍ତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ଅୱିନ୍ଦମାନା ''କୁହିଂ ନୋ ଚକ୍ଖୁମା, କୁହିଂ ମଗ୍ଗୋ''ତି ପରିଦେୱିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ଅୱିନ୍ଦମାନା ତତ୍ଥେୱ ମରିଂସୁ। ତେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ପରମ୍ପରସଂସତ୍ତା''ତି। ପୁରିମୋପୀତି ପୁରିମେସୁ ଦସସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଏକୋପି। ମଜ୍ଝିମୋପୀତି ମଜ୍ଝିମେସୁ ଆଚରିଯପାଚରିଯେସୁ ଏକୋପି। ପଚ୍ଛିମୋପୀତି ଇଦାନି ତେୱିଜ୍ଜେସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଏକୋପି। ହସ୍ସକଞ୍ଞେୱାତି ହସିତବ୍ବମେୱ। ନାମକଞ୍ଞେୱାତି ଲାମକଂଯେୱ। ତଦେତଂ ଅତ୍ଥାଭାୱେନ ରିତ୍ତକଂ, ରିତ୍ତକତ୍ତାଯେୱ ତୁଚ୍ଛକଂ। ଇଦାନି ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ ତାୱ ତିଟ୍ଠତୁ, ଯୋ ତେୱିଜ୍ଜେହି ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋୱ। ଯେପି ଚନ୍ଦିମସୂରିଯେ ତେୱିଜ୍ଜା ପସ୍ସନ୍ତି, ତେସମ୍ପି ସହବ୍ୟତାଯ ମଗ୍ଗଂ ଦେସେତୁଂ ନପ୍ପହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସୀ''ତିଆଦିମାହ।

୫୩୦। ତତ୍ଥ ଯତୋ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଯସ୍ମିଂ କାଲେ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଯତ୍ଥ ଚ ଓଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଯସ୍ମିଂ କାଲେ ଅତ୍ଥମେନ୍ତି, ଉଗ୍ଗମନକାଲେ ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମନକାଲେ ଚ ପସ୍ସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଯାଚନ୍ତୀତି ''ଉଦେହି ଭୱଂ ଚନ୍ଦ, ଉଦେହି ଭୱଂ ସୂରିଯା''ତି ଏୱଂ ଆଯାଚନ୍ତି। ଥୋମଯନ୍ତୀତି ''ସୋମ୍ମୋ ଚନ୍ଦୋ, ପରିମଣ୍ଡଲୋ ଚନ୍ଦୋ, ସପ୍ପଭୋ ଚନ୍ଦୋ''ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତା ପସଂସନ୍ତି। ପଞ୍ଜଲିକାତି ପଗ୍ଗହିତଅଞ୍ଜଲିକା। ନମସ୍ସମାନାତି ''ନମୋ ନମୋ''ତି ୱଦମାନା।

୫୩୧-୫୩୨।ଯଂ ପସ୍ସନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଯନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। କିଂ ପନ ନ କିରାତି ଏତ୍ଥ ଇଧ ପନ କିଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଯତ୍ଥ କିର ତେୱିଜ୍ଜେହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ନ ବ୍ରହ୍ମା ସକ୍ଖିଦିଟ୍ଠୋତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଅଚିରୱତୀନଦୀଉପମାକଥା

୫୪୨।ସମତିତ୍ତିକାତି ସମଭରିତା। କାକପେଯ୍ୟାତି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ତୀରେ ଠିତେନ କାକେନ ସକ୍କା ପାତୁନ୍ତି କାକପେଯ୍ୟା। ପାରଂ ତରିତୁକାମୋତି ନଦିଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପରତୀରଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ। ଅୱ୍ହେଯ୍ୟାତି ପକ୍କୋସେଯ୍ୟ। ଏହି ପାରାପାରନ୍ତି ଅମ୍ଭୋ ପାର ଅପାରଂ ଏହି, ଅଥ ମଂ ସହସାୱ ଗହେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସସି, ଅତ୍ଥି ମେ ଅଚ୍ଚାଯିକକମ୍ମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୫୪୪।ଯେ ଧମ୍ମା ବ୍ରାହ୍ମଣକାରକାତି ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଚସୀଲଦସକୁସଲକମ୍ମପଥଭେଦା ଧମ୍ମା ବ୍ରାହ୍ମଣକାରକାତି ୱେଦିତବ୍ବା , ତବ୍ବିପରୀତା ଅବ୍ରାହ୍ମଣକାରକା। ଇନ୍ଦମୱ୍ହାଯାମାତି ଇନ୍ଦଂ ଅୱ୍ହାଯାମ ପକ୍କୋସାମ। ଏୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଅୱ୍ହାଯନସ୍ସ ନିରତ୍ଥକତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନପି ଭଗୱା ଅଣ୍ଡୱକୁଚ୍ଛିଯଂ ସୂରିଯୋ ୱିଯ ଜଲମାନୋ ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁପରିୱୁତୋ ଅଚିରୱତିଯା ତୀରେ ନିସିନ୍ନୋ ଅପରମ୍ପି ନଦୀଉପମଂଯେୱ ଆହରନ୍ତୋ ''ସେଯ୍ୟଥାପୀ''ତିଆଦିମାହ।

୫୪୬।କାମଗୁଣାତି କାମଯିତବ୍ବଟ୍ଠେନ କାମା, ବନ୍ଧନଟ୍ଠେନ ଗୁଣା। ''ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ, ଅହତାନଂ ୱତ୍ଥାନଂ ଦିଗୁଣଂ ସଙ୍ଘାଟି''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୮) ଏତ୍ଥ ହି ପଟଲଟ୍ଠୋ ଗୁଣଟ୍ଠୋ। ''ଅଚ୍ଚେନ୍ତି କାଲା ତରଯନ୍ତି ରତ୍ତିଯୋ, ୱଯୋଗୁଣା ଅନୁପୁବ୍ବଂ ଜହନ୍ତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ରାସଟ୍ଠୋ ଗୁଣଟ୍ଠୋ। ''ସତଗୁଣା ଦକ୍ଖିଣା ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବା''ତି (ମ। ନି। ୩।୩୭୯) ଏତ୍ଥ ଆନିସଂସଟ୍ଠୋ ଗୁଣଟ୍ଠୋ। ''ଅନ୍ତଂ ଅନ୍ତଗୁଣଂ (ଖୁ। ପା। ୩।୧) କଯିରା ମାଲାଗୁଣେ ବହୂ''ତି (ଧ। ପ। ୫୩) ଚ ଏତ୍ଥ ବନ୍ଧନଟ୍ଠୋ ଗୁଣଟ୍ଠୋ। ଇଧାପି ଏସେୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ବନ୍ଧନଟ୍ଠେନ ଗୁଣା''ତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ପସ୍ସିତବ୍ବା। ଏତେନୁପାଯେନ ସୋତୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାଦୀସୁପି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଟ୍ଠାତି ପରିଯିଟ୍ଠା ୱା ହୋନ୍ତୁ, ମା ୱା, ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣଭୂତାତି ଅତ୍ଥୋ। କନ୍ତାତି କାମନୀଯା। ମନାପାତି ମନୱଡ୍ଢନକା। ପିଯରୂପାତି ପିଯଜାତିକା। କାମୂପସଞ୍ହିତାତି ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନେନ କାମେନ ଉପସଞ୍ହିତା। ରଜନୀଯାତି ରଞ୍ଜନୀଯା, ରାଗୁପ୍ପତ୍ତିକାରଣଭୂତାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଗଧିତାତି ଗେଧେନ ଅଭିଭୂତା ହୁତ୍ୱା। ମୁଚ୍ଛିତାତି ମୁଚ୍ଛାକାରପ୍ପତ୍ତାଯ ଅଧିମତ୍ତକାଯ ତଣ୍ହାଯ ଅଭିଭୂତା। ଅଜ୍ଝୋପନ୍ନାତି ଅଧିଓପନ୍ନା ଓଗାଳ୍ହା ''ଇଦଂ ସାର''ନ୍ତି ପରିନିଟ୍ଠାନପ୍ପତ୍ତା ହୁତ୍ୱା। ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱିନୋତି ଆଦୀନୱଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା। ଅନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞାତି ଇଦମେତ୍ଥ ନିସ୍ସରଣନ୍ତି, ଏୱଂ

ପରିଜାନନପଞ୍ଞାୱିରହିତା, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣପରିଭୋଗୱିରହିତାତି ଅତ୍ଥୋ।

୫୪୮।ଆୱରଣାତିଆଦୀସୁ ଆୱରନ୍ତୀତି ଆୱରଣା। ନିୱାରେନ୍ତୀତି ନୀୱରଣା। ଓନନ୍ଧନ୍ତୀତି ଓନାହନା। ପରିଯୋନନ୍ଧନ୍ତୀତି ପରିଯୋନାହନା। କାମଚ୍ଛନ୍ଦାଦୀନଂ ୱିତ୍ଥାରକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗତୋ ଗହେତବ୍ବା।

୫୪୯-୫୫୦।ଆୱୁତା ନିୱୁତା ଓନଦ୍ଧା ପରିଯୋନଦ୍ଧାତି ପଦାନି ଆୱରଣାଦୀନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ସପରିଗ୍ଗହୋତି ଇତ୍ଥିପରିଗ୍ଗହେନ ସପରିଗ୍ଗହୋତି ପୁଚ୍ଛତି। ଅପରିଗ୍ଗହୋ ଭୋ ଗୋତମାତିଆଦୀସୁପି କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଇତ୍ଥିପରିଗ୍ଗହେନ ଅପରିଗ୍ଗହୋ। ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଅଭାୱତୋ କେନଚି ସଦ୍ଧିଂ ୱେରଚିତ୍ତେନ ଅୱେରୋ। ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଚିତ୍ତଗେଲଞ୍ଞସଙ୍ଖାତେନ ବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜୋ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚାଭାୱତୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚାଦୀହି ସଂକିଲେସେହି ଅସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ସୁପରିସୁଦ୍ଧମାନସୋ। ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଅଭାୱତୋ ଚିତ୍ତଂ ୱସେ ୱତ୍ତେତି। ଯଥା ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଚିତ୍ତଗତିକା ହୋନ୍ତୀତି, ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ୱତ୍ତନ୍ତି, ନ ତାଦିସୋତି ୱସୱତ୍ତୀ।

୫୫୨।ଇଧଖୋ ପନାତି ଇଧ ବ୍ରହ୍ମଲୋକମଗ୍ଗେ। ଆସୀଦିତ୍ୱାତି ଅମଗ୍ଗମେୱ ‘‘ମଗ୍ଗୋ’’ତି ଉପଗନ୍ତ୍ୱା। ସଂସୀଦନ୍ତୀତି ‘‘ସମତଲ’’ନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ ପଙ୍କଂ ଓତିଣ୍ଣା ୱିଯ ଅନୁପ୍ପୱିସନ୍ତି। ସଂସୀଦିତ୍ୱା ୱିସାରଂ ପାପୁଣନ୍ତୀତି ଏୱଂ ପଙ୍କେ ୱିଯ ସଂସୀଦିତ୍ୱା ୱିସାରଂ ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗସଂଭଞ୍ଜନଂ ପାପୁଣନ୍ତି। ସୁକ୍ଖତରଂ ମଞ୍ଞେ ତରନ୍ତୀତି ମରୀଚିକାଯ ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ‘‘କାକପେଯ୍ୟା ନଦୀ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ‘‘ତରିସ୍ସାମା’’ତି ହତ୍ଥେହି ଚ ପାଦେହି ଚ ୱାଯମମାନା ସୁକ୍ଖତରଣଂ ମଞ୍ଞେ ତରନ୍ତି। ତସ୍ମା ଯଥା ହତ୍ଥପାଦାଦୀନଂ ସଂଭଞ୍ଜନଂ ପରିଭଞ୍ଜନଂ, ଏୱଂ ଅପାଯେସୁ ସଂଭଞ୍ଜନଂ ପରିଭଞ୍ଜନଂ ପାପୁଣନ୍ତି। ଇଧେୱ ଚ ସୁଖଂ ୱା ସାତଂ ୱା ନ ଲଭନ୍ତି। ତସ୍ମା ଇଦଂ ତେୱିଜ୍ଜାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନନ୍ତି ତସ୍ମା ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମସହବ୍ୟତାଯ ମଗ୍ଗଦୀପକଂ ତେୱିଜ୍ଜକଂ ପାୱଚନଂ ତେୱିଜ୍ଜାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ। ତେୱିଜ୍ଜାଇରିଣନ୍ତି ତେୱିଜ୍ଜାଅରଞ୍ଞଂ ଇରିଣନ୍ତି ହି ଅଗାମକଂ ମହାଅରଞ୍ଞଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ତେୱିଜ୍ଜାୱିୱନନ୍ତି ପୁପ୍ଫଫଲେହି ଅପରିଭୋଗରୁକ୍ଖେହି ସଞ୍ଛନ୍ନଂ ନିରୁଦକଂ ଅରଞ୍ଞଂ । ଯତ୍ଥ ମଗ୍ଗତୋ ଉକ୍କମିତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତିତୁମ୍ପି ନ ସକ୍କା ହୋନ୍ତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ତେୱିଜ୍ଜାୱିୱନନ୍ତିପି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ତେୱିଜ୍ଜାବ୍ୟସନନ୍ତି ତେୱିଜ୍ଜାନଂ ପଞ୍ଚୱିଧବ୍ୟସନସଦିସମେତଂ। ଯଥା ହି ଞାତିରୋଗଭୋଗ ଦିଟ୍ଠି ସୀଲବ୍ୟସନପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ସୁଖଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ତେୱିଜ୍ଜାନଂ ତେୱିଜ୍ଜକଂ ପାୱଚନଂ ଆଗମ୍ମ ସୁଖଂ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତି।

୫୫୪।ଜାତସଂୱଡ୍ଢୋତି ଜାତୋ ଚ ୱଡ୍ଢିତୋ ଚ, ଯୋ ହି କେୱଲଂ ତତ୍ଥ ଜାତୋୱ ହୋତି, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ୱଡ୍ଢିତୋ, ତସ୍ସ ସମନ୍ତା ଗାମମଗ୍ଗା ନ ସବ୍ବସୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଜାତସଂୱଡ୍ଢୋତି ଆହ। ଜାତସଂୱଡ୍ଢୋପି ଯୋ ଚିରନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ତସ୍ସ ନ ସବ୍ବସୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖା ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ‘‘ତାୱଦେୱ ଅୱସଟ’’ନ୍ତି ଆହ, ତଙ୍ଖଣମେୱ ନିକ୍ଖନ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦନ୍ଧାଯିତତ୍ତନ୍ତି ଅଯଂ ନୁ ଖୋ ମଗ୍ଗୋ, ଅଯଂ ନ ନୁଖୋତି କଙ୍ଖାୱସେନ ଚିରାଯିତତ୍ତଂ। ୱିତ୍ଥାଯିତତ୍ତନ୍ତି ଯଥା ସୁଖୁମଂ ଅତ୍ଥଜାତଂ ସହସା ପୁଚ୍ଛିତସ୍ସ କସ୍ସଚି ସରୀରଂ ଥଦ୍ଧଭାୱଂ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱଂ ଥଦ୍ଧଭାୱଗ୍ଗହଣଂ। ନ ତ୍ୱେୱାତି ଇମିନା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅପ୍ପଟିହତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ତସ୍ସ ହି ପୁରିସସ୍ସ ମାରାୱଟ୍ଟନାଦିୱସେନ ସିଯା ଞାଣସ୍ସ ପଟିଘାତୋ। ତେନ ସୋ ଦନ୍ଧାଯେଯ୍ୟ ୱା ୱିତ୍ଥାଯେଯ୍ୟ ୱା। ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ପନ ଅପ୍ପଟିହତଂ, ନ ସକ୍କା ତସ୍ସ କେନଚି ଅନ୍ତରାଯୋ କାତୁନ୍ତି ଦୀପେତି।

୫୫୫।ଉଲ୍ଲୁମ୍ପତୁ ଭୱଂ ଗୋତମୋତି ଉଦ୍ଧରତୁ ଭୱଂ ଗୋତମୋ। ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ପଜନ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣଦାରକଂ, ଭୱଂ ଗୋତମୋ ମମ ବ୍ରାହ୍ମଣପୁତ୍ତଂ ଅପାଯମଗ୍ଗତୋ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକମଗ୍ଗେ ପତିଟ୍ଠପେତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସଦ୍ଧିଂ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦାଯ ମେତ୍ତାୱିହାରାଦିବ୍ରହ୍ମଲୋକଗାମିମଗ୍ଗଂ ଦେସେତୁକାମୋ ‘‘ତେନ ହି ୱାସେଟ୍ଠା’’ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ‘‘ଇଧ ତଥାଗତୋ’’ତିଆଦି ସାମଞ୍ଞଫଲେ ୱିତ୍ଥାରିତଂ। ମେତ୍ତାସହଗତେନାତିଆଦୀସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରକମ୍ମଟ୍ଠାନକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି ୱାସେଟ୍ଠ ବଲୱା ସଙ୍ଖଧମୋତିଆଦି ପନ ଇଧ ଅପୁବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ବଲୱାତି ବଲସମ୍ପନ୍ନୋ। ସଙ୍ଖଧମୋତି ସଙ୍ଖଧମକୋ। ଅପ୍ପକସିରେନାତି ଅକିଚ୍ଛେନ ଅଦୁକ୍ଖେନ। ଦୁବ୍ବଲୋ ହି ସଙ୍ଖଧମୋ ସଙ୍ଖଂ ଧମନ୍ତୋପି ନ ସକ୍କୋତି ଚତସ୍ସୋ ଦିସା ସରେନ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ, ନାସ୍ସ ସଙ୍ଖସଦ୍ଦୋ ସବ୍ବତୋ ଫରତି। ବଲୱତୋ ପନ ୱିପ୍ଫାରିକୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ବଲୱା’’ତିଆଦିମାହ। ମେତ୍ତାଯ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯାତି ଏତ୍ଥ ମେତ୍ତାତି ୱୁତ୍ତେ ଉପଚାରୋପି ଅପ୍ପନାପି ୱଟ୍ଟତି, ‘‘ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ଅପ୍ପନାୱ ୱଟ୍ଟତି। ଯଂ ପମାଣକତଂ କମ୍ମନ୍ତି ପମାଣକତଂ କମ୍ମଂ ନାମ କାମାୱଚରଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଅପ୍ପମାଣକତଂ କମ୍ମଂ ନାମ ରୂପାରୂପାୱଚରଂ। ତଞ୍ହି ପମାଣଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଓଦିସ୍ସକଅନୋଦିସ୍ସକଦିସାଫରଣୱସେନ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା କତତ୍ତା ଅପ୍ପମାଣକତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ନ ତଂ ତତ୍ରାୱସିସ୍ସତି ନ ତଂ ତତ୍ରାୱତିଟ୍ଠତୀତି ତଂ କାମାୱଚରକମ୍ମଂ ତସ୍ମିଂ ରୂପାୱଚରାରୂପାୱଚରକମ୍ମେ ନ ଓହୀଯତି, ନ ତିଟ୍ଠତି। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ତଂ କାମାୱଚରକମ୍ମଂ ତସ୍ସ ରୂପାରୂପାୱଚରକମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ତରା ଲଗ୍ଗିତୁଂ ୱା ଠାତୁଂ ୱା ରୂପାରୂପାୱଚରକମ୍ମଂ ଫରିତ୍ୱା ପରିଯାଦିଯିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଓକାସଂ ଗହେତ୍ୱା ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଅଥ ଖୋ ରୂପାୱଚରାରୂପାୱଚରକମ୍ମମେୱ କାମାୱଚରଂ ମହୋଘୋ ୱିଯ ପରିତ୍ତଂ ଉଦକଂ ଫରିତ୍ୱା ପରିଯାଦିଯିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଓକାସଂ ଗହେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିବାହିତ୍ୱା ସଯମେୱ ବ୍ରହ୍ମସହବ୍ୟତଂ ଉପନେତୀତି। ଏୱଂୱିହାରୀତି ଏୱଂ ମେତ୍ତାଦିୱିହାରୀ।

୫୫୯।ଏତେମଯଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମନ୍ତି ଇଦଂ ତେସଂ ଦୁତିଯଂ ସରଣଗମନଂ। ପଠମମେୱ ହେତେ ମଜ୍ଝିମପଣ୍ଣାସକେ ୱାସେଟ୍ଠସୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ୱା ସରଣଂ ଗତା, ଇମଂ ପନ ତେୱିଜ୍ଜସୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ୱା ଦୁତିଯମ୍ପି ସରଣଂ ଗତା। କତିପାହଚ୍ଚଯେନ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଞ୍ଞସୁତ୍ତେ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚେୱ ଅରହତ୍ତଞ୍ଚ ଅଲତ୍ଥୁଂ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ଇତି ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିଯା ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ

ତେୱିଜ୍ଜସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଟ୍ଠିତା ଚ ତେରସସୁତ୍ତପଟିମଣ୍ଡିତସ୍ସ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗସ୍ସ

ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାତି।

ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗଟ୍ଠକଥା ନିଟ୍ଠିତା।